

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ ve EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

Muharrem GÜZELDİR

ABUŞKA LÜGATİ
(Giriş - Metin - İndeks)

DOKTORA TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ
Doç. Dr. Avni GÖZÜTOK

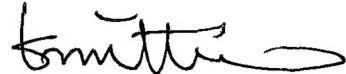
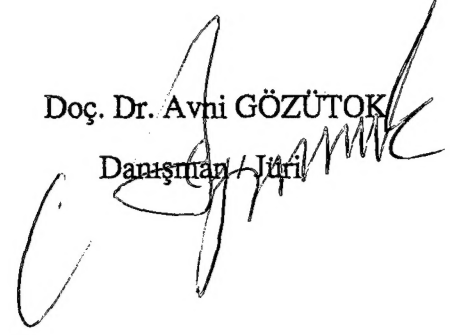
ERZURUM - 2002

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu çalışma , Türk Dili ve Edebiyatı ana bilim dalının Türk Dili bilim dalında doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Avni GÖZÜTOK

Danışman / Jüri

Yard. Doç. Dr. Kalım KÖRTEKİN

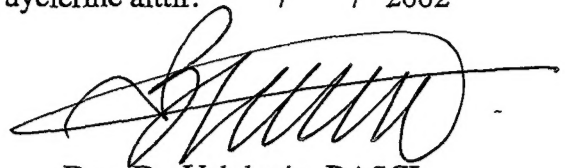
Jüri

Prof. Dr. Necati TOPARLI

Jüri

Yukarıdaki imzalar , adı geçen öğretim üyelerine aittir.

/ / 2002

Doç. Dr Vahdettin BAŞÇI

Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
ÖZET.....	V
ABSTRACT.....	VII
ÖNSÖZ.....	IX
KISALTMALAR.....	XI
TRANSKRİPSİYON İŞARETLERİ.....	XIII
1.GİRİŞ.....	1
1.1. Çağatay Dili ve Edebiyatı ve Ali Şir Nevâî	1
1.2. Çağatay Lügatleri	6
1.3. Abuşka Lügati	10
1.4. Metni Kurarken Tutulan Yol.....	15
1.5. Metindeki Çağatayca Kelimelerin İmlâ Özellikleri.....	18
2.METİN.....	21
2.1. Harfû'l-Elifi'l-Meftûha (Üstünlü Elif).....	24
2.2. HarfûL-Elifi'l-Meksûre (Esreli Elif).....	67
2.3. Harfû'l-Elifi'l-Mazmûme (Ötreli Elif)	120
2.4. Harfû'l-Bai'l-Meftûha (Üstünlü Ba).....	167
2.5. Harfû'l-Bai'l-Meksûre (Esreli Ba).....	173
2.6. Harfû'l-Bai'l-Mazmûme (Örteli Ba).....	190
2.7. Harfû't-Tai'l-Meftûha (Üstünlü Ta).....	207
2.8. Harfû't-Tai'l-Meksûre (Esreli Ta).....	234
2.9. Harfû't-Tai'l-Mazmûme (Ötreli Ta).....	257
2.10. Harfû'l-Cimi'l-Meftûha (Üstünlü Cim).....	288
2.11. Harfû'l-Cimi'l-Meksûre (Esreli Cim).....	301
2.12. Harfû'l-Cimi'l-Mazmûme (Ötreli Cim).....	309

2.13. Harfû'l-Hai'l-Meftûha.....	319
2.14. Harfû'l-Hai'l-Meksûre.....	319
2.15. Harfû'd-Dali'l-Meftûha (Üstünlü Dal).....	320
2.16. Harfû'd-Dali'l-Meksûre (Esreli Dal).....	323
2.17. Harfû'd-Dali'l-Mazmûme (Ötreli Dal).....	331
2.18. Harfû'r-Rai'l-Meftûha (Üstünlü Ra).....	332
2.19. Harfû'r-Rai'l-Mazmûme (Ötreli Ra).....	333
2.20. Harfû'z-Zai'l-Meksûre (Esreli Za).....	333
2.21. Harfû's-Sini'l-Meftûha (Üstünlü Sin).....	333
2.22. Harfû's-Sini'l-Meksûre (Esreli Sin).....	347
2.23. Harfû's-Sini'l-Mazmûme (Ötreli Sin).....	357
2.24. Harfû's-Şini'l-Meftûha (Üstünlü Şin).....	369
2.25. Harfû's-Şini'l-Meksûre (Esreli Şin).....	369
2.26. Harfû's-Şini'l-Mazmûme (Ötreli Şin).....	371
2.27. Harfû't-Tai'l-Meftûha (Üstünlü Ta).....	372
2.28. Harfû't-Tai'l-Mazmûme (Ötreli Ta).....	372
2.29. Harfû'l-Ayni'l-Mühmele.....	372
2.30. Harfû'l-Ğayni'l-Meftûha (Üstünlü Ğayın).....	373
2.31. Harfû'l-Ğayni'l-Meksûre (Esreli Ğayın).....	374
2.32. Harfû'l-Ğayni'l-Mazmûme (Ötreli Ğayın).....	375
2.33. Harfû'l-Fai'l-Meftûha (Üstünlü Fa).....	375
2.34. Harfû'l-Fai'l-Meksûre (Esreli Fa).....	375
2.35. Harfû'l-Fai'l-Mazmûme (Ötreli Fa).....	376
2.36. Harfû'l-Kafi'l-Meftûha (Üstünlü Kaf).....	376
2.37. Harfû'l-Kafi'l-Meksûre (Esreli Kaf).....	395
2.38. Harfû'l-Kafi'l-Mazmûme (Ötreli Kaf).....	403
2.39. Harfû'l-Kafi'l-Meftûha (Üstünlü Kaf).....	420
2.40. Harfû'l-Kafi'l-Meksûra (Esreli Kaf).....	426
2.41. Harfû'l-Kafi'l-Mazmûme (Ötreli Kaf).....	436
2.42. Harfû'l-Lami'l-Meftûha.....	453

2.43. Harfû'l-Lami'l-Meksûre.....	454
2.44. Harfû'l-Lami'l- Maẓmûme.....	455
2.45. Harfû'l-Mimi'l-Meftûha (Üstünlü Mim).....	455
2.46. Harfû'l-Mimi'l-Meksûre (Esreli Mim).....	458
2.47. Harfû'l-Mimi'l-Maẓmûme (Ötreli Mim).....	461
2.48. Harfû'n-Nuni'l-Meftûhea (Üstünlü Nun).....	466
2.49. Harfû'n-Nuni'l-Meksûre (Esreli Nun).....	467
2.50. Harfû'n-Nuni'l-Maẓmûme (Ötreli Nun).....	470
2.51. Harfû'l-Vav.....	470
2.52. Harfû'l-Hai'l-Meftûha (Üstünlü Ha).....	471
2.53. Harfû'l-Hai'l-Meksûre (Esreli Ha).....	471
2.54. Harfû'l-Hai'l-Maẓmûme (Ötreli Ha).....	472
2.55. Harfû'l-Yai'l-Meftûha (Üstünlü Ya)	472
2.56. Harfû'l-Yai'l-Meksûre (Esreli Ya).....	493
2.57. Harfû'l-Yai'l-Maẓmûme (Ötreli Ya).....	500
3. SONUÇ.....	505
4. İNDEKS.....	507
4.1. Kelimelerin İndeksi.....	507
4.1.1 Kelimelerin Latin Harfleriyle İndeksi.....	507
4.1.2. Kelimelerin Arap Harfleriyle İndeksi.....	558
4.2. Eser Adları İndeksi.....	622
4.3. Kişi Adları İndeksi.....	627
4.4. Yer Adları İndeksi.....	633
5. BİBLİYOGRAFYA.....	635
6. ÖZ GEÇMİŞ.....	639

ÖZET

DOKTORA TEZİ

ABUŞKA LÜGATİ

Muharrem GÜZELDİR

Danışman : Doç. Dr. Avni GÖZÜTOK

2002-SAYFA : XIV + 639

Jüri : Doç. Dr. Avni GÖZÜTOK

: Prof. Dr. Recep TOPARLI

: -Yard. Doç. Dr. Kazım KÖKTEKİN

On altıncı yüzyılda yazılmış Çağatayca-Osmanlıca bir sözlük olan Abuşka Lügati veya Çağatay Lügati adlarıyla anılan eser üzerinde hazırlanmış bu çalışma; Giriş, Metin, Sonuç ve Dizin bölümlerinden oluşmaktadır.

Çalışmanın “Giriş” bölümünde Çağatay Edebiyatı ve Çağatay Türkçesi, Ali Şir Nevâî, Çağatay Türkçesi Sözlükleri ve Abuşka Lügati hakkında bilgi verildi.

Çalışmanın esasını teşkil eden “Metin” bölümünde ise Abuşka Lügati’nin transkripsiyonlu ve edisyon kritikli metni yer aldı. Bu metin kurulurken ulaşabildiğimiz 20 yazma nüshadan 5’i ve bir de Besim Atalay’ın hazırladığı, ancak ölümünden sonra basılan Latin harfli eser (Abuşka Lügati, Ank. 1970) kullanıldı. Gerekğinde diğer nüsnalardan da yararlanıldı.

“Sonuç” ta çalışmamızdan çıkarılan sonuçlar maddeler halinde sıralandı.

“Dizin” bölümünde ise 3027 madde başı Çağatayca kelimenin Latin ve Arap harfleriyle ayrı ayrı indeksi verildi. Ayrıca Abuşka Lügati’nde tanıklarda kullanılan eserler, adları geçen şair ve yazarlar ile özel adlar ve yer adları için ayrı ayrı indeks hazırlandı.

ABSTRACT

Ph.D. THESIS

THE DICTIONARY OF THE ABUŞKA

Muharrem GÜZELDİR

Advisor : Assoc. Prof. Dr. Avni GÖZÜTOK

2002 - PAGE : XIV + 639

Jury : Assoc. Prof. Dr. Avni GÖZÜTOK
: Prof. Dr. Recep TOPARLI
: Assist. Prof. Dr. Kazım KÖKTEKİN

This study on a sixteenth century Jagatay-Ottoman dictionary entitled Abuşka Lugat or Çağatay Lugat consist of an introduction, the main text and a conclusion.

In the introduction part, information about Jagatay Literatuare and Jagatay Turkish, Ali Şir Nevai, Jagatay dictionaries and the Abuşka dictionary is given.

The transcriptional and editorial text of the Abuşka dictionary makes up the main part of text. Here five manuscripts out of twenty and Besim Atalays work written with the Latin alphabet were used.

3027 Jagatay words are given with their Latin and Arabic forms in the “İndex”. Also a seperate index is given for the names of authors, writers and places.

ÖN SÖZ

Zengin ve köklü bir kültürel mirasa sahip olan Türk Milleti'nin dil, edebiyat, tarih ve sanatının en ince ayrıntılarına kadar inilerek araştırılması, gelecek kuşakların faydalanacağı pek çok kaynağın gözler önüne serilmesi gerekmektedir. Kütüphanelerin tozlu raflarında kendi kaderlerine terk edilen bu eserlerden, yeterince yararlanılabilmesi için onların bugünkü yazıya aktarılarak yeni nesillerin istifadesine sunulmasında büyük yarar vardır.

Biz bu çalışmamızda, bu noktadan hareket ederek, 16. yüzyılda yazılan Abuşka Lügati veya Lügat-i Çağatayî adıyla anılan eseri kütüphanelerin raflarından gün ışığına çıkarıp bu alanda çalışma yapacakların istifadelerine sunmayı amaçladık.

Abuşka Lügati hakkında Türkiye'de yapılmış tek çalışma Besim Atalay'ın Abuşka Lügati adlı eseridir. Ayrıca Batı dünyasında pek çok baskıları yapılmıştır. Bugün bunları temin etmek güç olduğu için ve yeni baskıları da yapılmadığından Çağatay Türkçesi üzerinde çalışma yapanlara yardımcı olması bakımından bu çalışmayı yapmayı uygun gördük.

Abuşka Lügati veya Lügat-i Çağatayî adlarıyla anılan "Çağatay Türkçesi Sözlüğü"nin Türkiye kütüphanelerinde, hemen her kütüphanede olmak üzere, pek çok nüshası ve Batı âlemince; İngilizler, Fransızlar, Macarlar ve Ruslar tarafından baskıları mevcuttur. Biz bu çalışmayı yapmadan önce çeşitli kütüphanelerde bulunan 20 nüsha tespit ettik. Ayrıca Vambéry Armin tarafından hazırlanan Abuşka adlı eseri de temin ettik. Bu nüshalara Besim Atalay'ın hazırladığı çalışmayı da dahil ettik. Bu nüshalar arasında büyük bir farkın olmadığını gördük. Kimi nüshalar çok eksik olduğu için, kimi nüshalarından pek çok sayfalarını okunamayacak kadar silik olduğundan çalışmamızı; Ayasofya (A), Besim Atalay (B), Esad Efendi (E), Lala İsmail 1 (Li.1), Seyfettin Özege (S) ve Şehid Ali Paşa (Ş) nüshaları üzerinde yaptık. Bu 6 nüshayı karşılaştırarak orijinaline en yakın metni tespit etmeye çalıştık. Bu nüshalarda bulunmayan kelimeler - varsa- diğer nüshalardan aldık ve kısaltmalar ile birlikte verdik. Böylece ilim alemine Abuşka Lügati'nin bugüne kadar yapılmamış olan transkripsiyonlu ve edisyon kritikli bir metnini sunduk.

Çalışmamız; Çağatay Edebiyatı ve Çağatay Türkçesi, Ali Şîr Nevâî, Çağatay Türkçesi sözlükleri ve Abuşka Lügati hakkında bilgi verdiğimiz “Giriş”, transkripsiyonun ve edisyon kritiğinin yapıldığı “Metin”, nüshalarda tespit ettiğimiz 3021 kelimenin Latin ve Arap harfleriyle verilmiş indeksi; metinde her kelimeyle ilgili tanık olarak verilen manzum ve mensur örneklerin alındığı eserlerin indeksi, eserlerinden örnekler verilen şair ve yazarların adlarının yer aldığı kişi adları indeksi, özel adlar indeksi ve yer adları indeksini ihtiva eden “Dizin” bölümleri ile bu çalışma yapılırken yararlanılan kaynakların listesini verildiği “Bibliyografya” bölümlerinden oluşmaktadır.

Başlangıcından son aşamasına kadar büyük bir zevk ve heyecanla sürdüğüm bu çalışmanın, bu konuya ilgi duyanlara faydalı olabilmesi en büyük arzumdur.

Bu çalışmamda; konuyu tespit etmekten başlayıp çalışmayı sonlandırıncaya kadar hemen her safhasında büyük yardımlarını gördüğüm Danışman Hocam Doç. Dr. Avni GÖZÜTOK’a, zaman zaman bilgilerine baş vurduğum ve değerli yardımlarını hiçbir zaman esirgemeyen Doç. Dr. Turgut KARABEY’e, Yard. Doç. Dr. Kazım KÖKTEKİN’e, çalışmalarımda büyük destek ve teşviklerini gördüğüm Prof. Dr. Recep TOPARLI’ya, özellikle Topkapı nüshasını elde etmemde ve diğer nüshaların mikrofilmlelerinden fotokopilerinin yapılmasında maddi ve manevi yardımlarını gördüğüm Gazeteci-Yazar Rıza MÜFTÜOĞLU’na, bilgisayarla ilgili konularda ve diğer çalışmalarımda yardım ve desteklerini esirgemeyen sevgili oğlum Osman Tuğrul GÜZELDİR’e ve Süleymaniye Kütüphanesinde yaptığım çalışmalar esnasında değerli yardımlarını esirgemeyen Süleymaniye Kütüphanesi Müdürü Dr. Nevzat KAYA’ya teşekkürü bir borç bilirim.

Erzurum, Ağustos 2002

Muharrem GÜZELDİR

KISALTMALAR

A.	: Ayasofya Nüshası	Li.1	: Lala İsmail Nüshası I
Ank.	: Ankara	Li.2	: Lala İsmail Nüshası II
A.V.	: Abuşka, Vambery	M.	: Milâdî
B.	: Besim Atalay'ın Hazırladığı Abuşka Adlı Eser	M.1	: Muallim Cevdet Nüshası I
bkz.	: Bakınız	M.2	: Muallim Cevdet Nüshası II
C.	: Cilt	MEB	: Millî Eğitim Bakanlığı
Çev.	: Çeviren	N.	: Nuruosmaniye Nüshası
DTCF	: Dil Tarih Coğrafya Fakültesi	Ø	: Boş eleman (Yok)
DTCFD	: Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi	S.	: Seyfettin Özege Nüshası
Erz.	: Erzurum	s.	: Sayfa
H.	: Hicrî	Ş.	: Şehid Ali Paşa Nüshası
Haz.	: Hazırlayan	T.	: Topkapı Nüshası
İ.	: İstanbul Üniversitesi Nüshaları	TDAY	: Türk Dili Araştırmaları Yıllığı
İst.	: İstanbul	TDED	: Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi
L.	: Laleli Nüshası	Z.	: Zühdi Bey Nüshası

TRANSKRİPSİYON İŞARETLERİ

A, Ā; ā, a; e : ا, آ

B, b : ب

P, p : پ

T, t : ت

S, s : ث

C, c : ج

Ç, ç : چ

H, h : ح

Ĥ, ĥ : خ

D, d : د

Z, z : ذ

R, r : ر

Z, z : ز

J, j : ژ

S, s : س

Ş, ş : ش

S, s : ص

Z, z; D, d : ض

T, t : ط

Z, z : ظ

‘ : ع

Ġ, ġ : غ

F, f : ف

K, k : ق

K, k; G, g : ك

ñ : ك

ng : نك

L, l : ل

M, m : م

N, n : ن

V, O, Ö, U, Ü,

v, o, ö, u, ü : و

H, h; A, a; E, e: ه

Y, y; I, i; Ĭ, i : ی

1. GİRİŞ

1.1. Çağatay Türkçesi ve Edebiyatı ve Ali Şir Nevâî

Karahanlı (Hakaniye) ve Harizm-Altın Ordu Türkçelerinin devamı olarak Çağatay, İlhanlı ve Altın Ordu devletlerinin kültür merkezlerinde XIII.-XV. yüzyıllar arasında gelişme gösteren ve Timurlular döneminde (1405-1506) İslam medeniyetinin tesiri altında zengin bir edebiyat meydana getiren Türk yazı diline Çağatay Türkçesi adı verilmektedir. Ayrıca bu yazı dili, Orta Asya'dan batıya doğru göç edenlere nazaran, doğuda kalan Türk boylarının konuşup yazdıkları dil olduğundan Doğu Türkçesi, Ali Şir Nevâî ile klasik bir nitelik kazandığı için Nevâî dili olarak da isimlendirilmiştir.¹

Moğol istilas ve bunu takip eden Moğol devletlerinin meydana getirdikleri, eski Uygur ve Hakaniye Türkçelerine dayalı yeni bir Orta Asya Türkçesi'ne doğru bir gelişme görülür. Bu yeni yazı dili; Harzem'de, Altınordu ve Kıpçak sahalarında az çok farklı olmakla beraber Çağatay Türkçesi olarak mütalâa edilir.

Başlangıçtan 12.-13. yüzyıla kadar tek ve ortak bir edebiyat ve yazı dili (Göktürk-Uygur-Karahanlı) ne sahip olan Türk âleminde 12.-13. yüzyıllarda büyük değişiklikler ve gelişmeler olmuştur. Bu asırlarda , Türklerin bir kısmı Orta Asya'da kalırken, bir kısmı Hazar Denizi'nin kuzeyinden kuzeye doğru, bir kısmı da Hazar Denizi'nin güneyinden batıya göç etmişlerdir. Böylece başlangıçta tek ve ortak olan edebiyat ve yazı dili, üç ayrı bölgede üç ayrı edebiyat ve yazı dili (Oğuz-Çağatay-Kıpçak) haline gelmiştir. Bunlardan, Osmanlı sahasındaki edebiyat ve yazı dilinden sonra en mühimi ve en zengini Çağatay Dili ve Edebiyatı olmuştur.

“Çağatay” ismi, Batı ve Doğu âlimleri ve filologları tarafından birbirinden oldukça farklı anlamlarda kullanılmıştır. Bu kelimeyle anlatılmak istenilenlerin sınırları belirlenememiş ve hep kapalı kalmıştır.

Çağatay kelimesi;

1. Cengiz'in ikinci oğlu olan Çağatay ve ona mensup olanlar,
2. Çağatay'a mensup olanların kullandıkları Türk Şiveleri,

¹ Mustafa Özkan , Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi , Filiz Kitabevi , İst. 2000 , s. 33-38

J. Eckman, Tarihî Türk Şiveleri, Çağatayca, Çev. Mehmet Akalın, Ank. 1988, s. 173-210

3. Çağatay, çocukları ve Timurlular devrinde inkişaf eden ve bir dereceye kadar Çağatay'a mensup olanların meydana getirdikleri edebiyat anlamlarında kullanılagelmiştir.

Çağatayca, Doğu Türkçesi'ne sonradan verilmiş bir addır. 12.-13. yüzyıldan önce tek yazı dili olan Eski Türkçe'den sonra başlıca iki yazı dili ortaya çıkmıştır. Bunlardan biri Batı Türkçesi, diğeri Kuzey-Doğu Türkçesi'dir. Oğuz şivesine dayalı olan Batı Türkçesi, 13. asırdan başlayarak bugüne kadar devam eden ve Batı Türklük sahasında kullanılan yazı dilidir. Kuzey-Doğu Türkçesi başlangıçta (13.-14. yüzyıllarda) tek yazı dili olmasına rağmen, 15. yüzyılda Kuzey Türkçesi ve Doğu Türkçesi olmak üzere iki kola ayrılmıştır. Kuzey Türkçesi Kıpçak şivesine, Doğu Türkçesi ise Orta Asya'da yaşayan Türklerin kullandıkları şivelere dayalı yazı dilidir. İşte Çağatay kelimesi, Cengiz'in ikinci oğlu ve kendisinden sonra hükümdar olan Çağatay adına izafeten Doğuda yaşayan Türklerin 14. yüzyılda başlayıp 15.-16. yüzyıllarda Ali Şir Nevâî ile en parlak devrini yaşayan, sonra yerini Modern Özbekçe'ye bırakan yazı dillerine ve bu yazı dillerinin oluşturduğu edebiyata verilen addır.

Çağatayca'nın temeli Uygur yazı diline dayandırılmaktadır. Başlangıçta Kaşgarlı Mahmut, Ali Şir Nevâî, Bâbü'r ve diğeri müellifler kendi dilleri için "Türk tili" tabirini kullanmışlardır, fakat 16. yüzyıldan itibaren Orta Asya edebî dili ve edebiyatı için "Çağatay" kelimesi kullanılmıştır. 19. yüzyılın ortalarından itibaren de bu terim "Çağatay", Çağatay Türkçesi", "Eski Özbekçe", "Doğu Türkçesi" ve "Çağatay Edebiyatı" gibi değişik şekillerde kullanılmaya başlanmıştır. Vambery, Çağatayca'yı 12. yüzyıldan başlatır. Radlov, Osmanlıca gibi yapma bir dil olarak kabul eder. Şçerbak, Eski Özbekçe adıyla 10. yüzyıldan başlatır. Samoyloviç, Karahanlı ve Kıpçak-Oğuz Türkçelerinden sonra 15. yüzyıldan başlatır.²

Çağatayca hakkında önemli araştırma ve incelemeler yapan J. Eckman (Mirzâ Mehdis Darstellung der tschagaischen Sprache, *Analecta Orientalia memoriae Alexandri Csoma de Körös dicata*. Budapestini MCMXLII - MCMXLVII, s. 156-222. / Çağatay Dili Hakkında Notlar, TDAY 1958. s. 115-126 / Çağataycada Yardımcı Ünlüler, TDAY

² A. K. Borovkov, Özbek Yazı Dilinin Kurucusu Ali Şir Nevâî, TDAY Belleten, Ank. 1954, s. 59-96.
J. Eckman, Çağatay Dili Hakkında Notlar, TDAY Belleten, Ank. 1958, s. 115- 126.

1959. s. 27-58. / Çağataycada İsim-Fiiller, TDAY 1962. s. 51-60); Çağatayca'nın temeli, yapısı ve dönemleri hakkında çalışan Vambery (Abuşka.Csagatajtörök szogyüjtemeny. Pest 1862. / Iagataische und Wörterbuch der Cagataischen Sprache, Leipzig 1867.); (Radlov (Opyt slovarja tjurkskix narevif "Versuch eines Wörterbuches der Türk-Dialecte", s-Gravenhage 1960, Moskova 1963-1964.), Korş, Krımskiy (İstoriya Turcii i ee literaturi, 1916.), Samoyloviç (K istorii literaturnogo sredneaziatskoturetskogo yazıka (Orta Asya Edebî Türkçesinin Tarihine Dair) Sovyetler Birliği Akademisi, Mir-Ali-Şir Dergisi, Leningrad 1928. Çev. Abdülkader İnan, Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları yayllığı, Ank. DTCF , 1940-1941.), M. Fuad Köprülü (Çağatay Edebiyatı, İslam Ansiklopedisi, İst. 1963, C. 3, s. 270-323.), Bertels, Şçerbak (Sravnitel'naja fonetika tjurskix jazikov, Leningrad 1970. / Ocerki po sravnitel'noj morfologii tjurkskix jazkov. Leningrad, 1977.), Reşetov (Grammatika uzbekskogo jazsyka, Taşkent 1934 / Kratkij uzseksko-russkij slovar , Taşkent 1936.), Baskakov (Tjurkzkie jazyki, Moskova 1960 / vvedeniie v izucenie tjurkskix jazzyki, Moskova 1966.), Artamoşina ve Blagova gibi isimler , Çağatayca üzerinde çalışmalar yapan burada sıralayabileceğimiz belli başlı isimlerdir.

13.-14. yüzyıllarda başlayan ve Timurlular devrinde özellikle 15. yüzyılda klasik bir mahiyette zengin bir edebiyat oluşturan Çağatay Dili ve Edebiyatı'nın tarihi gelişimini M. Fuad Köprülü şöyle tasnif eder:

I.İlk Çağatay Devri: XIII. yüzyılın ilk yarısından XV. yüzyıla kadar olan dönemdir. XII. yüzyıl Hakaniye Türkçesi ile XV. yüzyılın Klasik Çağataycasını birbirine bağlayan bu dönem, daha sonraki Klasik Çağatayca'yı meydana getirmiştir.

II. Klasik Devrin Başlangıcı (Klasik Öncesi Devir) : XV. yüzyılın ilk yarısındaki dönemdir. Nevâî'ye kadar devam eder. XV. yüzyılın başlarından Nevâî'nin ilk eseri olan Ġarāibü'ş-Şığar'ı verdiği 1465 yılına kadar olan dönemi kapsar. Bu devir, Eski Türkçe'nin hususiyetlerinin (arkaizm) korunduğu bir geçiş dönemidir. Bu dönemin başlıca temsilcileri şunlardır: Sekkakî, Lutfî, Ataî, Hocendî, Seyyid Ahmed Mirza, Haydar Harezmi, Yusuf Emirî, Yakînî, Ahmedî, Gedayî, Durbek, Kutbî, Naimî, Kalender, Tarhanî, Derviş Nazikî, Mukimî, Kemalî, Mir Saîd, Garibî, Seyyid Hasan

Erdeşir, Halil Sultan, Baysungur Mirza, İskender Mirza, Ebu Bekir Mirza, Ebülkasım Babür-Kalender.

III. Klasik Çağatay Devri (Nevâi Devri): XV. yüzyılın ikinci yarısını, özellikle 1465-1600 yılları arasındaki dönemi kapsar. Başlıca temsilcileri şunlardır: Hüseyin Baykara, Mir Ali Şir Nevâî, Hamidî, Şeybanî Han, Ubeydî, Muhammed Salih, Meclisî, Gazi Zahirüddin, Babür, Bayram Han, Bakî, Mevlana Herevî, Efserî, Padişah Hoca b. Abdulvahhab, Seyyid Hasan Hoca, Mirim Be , Haydar Mirza Duglat.

IV. Klasik Devrin Devamı: Babür ve Şeybanlılar devridir. XVI. asır bu dönemi kapsar. Bu dönemi Klasik Çağatay Devri içinde mülahaza etmek de mümkündür.

V. Gerileme ve Çökme Devri (Klasik Dönem Sonrası Devir): 1600 yılından 1921 yılına kadar devam eden bir süreyi içine alır. Bu dönemde bir yandan Nevâî taklid edilirken öte yandan Özbekçe unsurların geliştiğini görmekteyiz. Bu dönemin başlıca temsilcileri şunlardır: Ebulgazi Bahadır Han, Baba Rahim Meşreb, Saykalî, Sufiyullah Yâr, Hüveydâ, Muhammed Rıza Agehî, Ömer Han, Nadire, Mahzune, Üveysî, Nadir, Gülhanî, Mahmur, Mukimî, Fırka , Ubeydullah Zevkî, Osman Hoca Zarî, Nemerganlı Şevkî.³

M. Fuad Köprülü'nün de zikrettiği gibi, Çağatayca'nın tarihi gelişimini gösterirken onun tarihi seyrini kesin çizgilerle ayırmak oldukça zordur. Eski Türkçe'den sonra bir geçiş dönemi yaşadığı, Eski Türkçe'nin izlerinin devam etmesinden anlaşılmaktadır. Bu geçiş döneminden anlaşıldığı kadarıyla Çağatayca Uygur Türkçesi üzerine kurulmuştur. Çağatayca'yı; Geçiş Dönemi'nden sonra Klasik Dönem'in hazırlandığı Klasik Öncesi Devir, olgunlaştığı ve Ali Şir Nevâî ile zirveye ulaştığı Klasik Dönem, bu dönemin taklit edildiği Klasik Sonrası Dönem ve son dönemde Özbekçe'nin izlerinin başladığı Gerileme ve Çöküş Devirlerine ayırmak mümkündür. Bu tarihi seyirden sonra Çağatayca bugün yerini Modern Özbekçe'ye bırakmıştır.

Çağatay Türkçesi'nin bütün güzelliklerini kendi sanatında toplayarak, Orta Asya Türk Edebiyatı'nı ve Çağatay Türkçesi'ni en ileri dereceye ulaştıran şüphesiz Ali Şir Nevâî'dir. Çağatay Dili ve Edebiyatı'nın yüzyıllar içinde Ali Şir Nevâî ile zirveye

³ M. Fuad Köprülü, Çağatay Edebiyatı, İslam Ansiklopedisi. İst. 1963 , 3. cilt , s. 270-286.

ulaştığı ve en parlak devrini yaşadığı bir gerçektir. Ali Şir Nevâî, çok iyi anlaştığı Sultan Hüseyin Baykara ile birlikte kendi çağında ve çevresindeki edebiyata çok parlak ve uzun, tesirli bir edebî devir yaşatmıştır. Bu arada Orta Asya Türkçesi de en olgun seviyesine Nevâî'nin manzum ve mensur eserleriyle ulaşmıştır.

Ali Şir Nevâî, yalnız Çağatay Türkçesi'nin değil belki bütün Türkçe'nin en büyük şairlerinden biridir. Aynı zamanda çağının sayılı bilginlerinden olan Nevâî pek çok dalda bilgi sahibidir. Türkçe, Arapça ve Farsça bilgisi kuvvetlidir. Türkçe ve Farsça şiirler yazacak, kuvvetli tenkidler yapacak, bu iki dilin zayıf ve kuvvetli yönlerini gösterecek kadar geniş bir bilgiye sahiptir. Devrinin büyük İran şairi Molla Cami'nin, yazdığı şiirlerle ilgili Nevâî'nin görüşlerine başvurması onun ne büyük bir şair olduğunun kanıtıdır. Nevâî, eserleriyle Doğu Türkçesi'ni en üst seviyeye çıkararak Klasik Çağatayca'nın kurucusu olmuştur.

Nevâî, Bilge Kağan ve Kaşgali Mahmut'dan sonra Türk aleminin tanıdığı en şuurlu Türk milliyetçisidir. Derin ve geniş bir milliyetçilik anlayışına sahiptir. İlk zamanlarda devrindeki şairlerin izlediği Farsça şiir yazma geleneğine o da katılmış, olgunluk dönemine geldiğinde Türkçe şiirler yazmaya yönelmiş ve Muhakemetü'l-Lügateyn adlı eseriyle Türkçeçiliğin en iddialı ismi olmuştur. Böylece büyük bir Türk milliyetçisi olduğunu ortaya koymuştur.⁴

Hakkında kısaca bilgi vermeye çalıştığımız Ali Şir Nevâî, üzerinde çalışma yaptığımız Abuşka Lügati'nin hazırlanmasında da tercih edilen bir şair olmuştur. Çağatay Türkçesi Sözlüğü olarak hazırlanan Abuşka Lügati'nde, başka şair ve yazarların eserlerinden de örnekler verilmekle beraber daha çok Ali Şir Nevâî'nin eserlerinden örnekleri içermektedir. Zaten Çağatay Türkçesi denilince ilk akla gelen Ali Şir Nevâî olduğundan böyle bir eser hazırlanırken onun eserlerinden örnekler vermemek elbette mümkün olmazdı. Abuşka Lügati'nde, Ali Şir Nevâî'nin eserlerinden çok sayıda örnekler alınmakla ki Çağatay Lügatlerinin pek çoğunda da Nevâî'nin eserlerinden örnekler verilmiştir, onun Osmanlı sahasında da ne kadar çok sevilen bir şair olduğu ve Çağatay Türkçe'sinin en büyük temsilcisi olduğu bir kez daha vurgulanmış olmaktadır.

⁴ Nihad Sami Banarlı, Resimli Türk Edebiyatı Tarihi, MEB Devlet Kitapları, cilt I, s. 419-434.
Ahmet Kabaklı, Türk Edebiyatı, Türkiye Yayınevi, cilt : 2, s. 81-87.

1.2.Çağatay Lügatleri

Çağatay Türkçesi'nin Türk ve İslam ülkelerinde büyük ve kuvvetli bir tepkisi olmuştur. Çeşitli ülkelerde Çağatay Türkçesi ile ilgili olarak daha ziyade sözlük ve gramer çalışmaları yapılmıştır. Bu alanda yapılan sözlük çalışmaları, Türk Dili'nin tarihî gelişimi içinde büyük bir değere haizdir.

Çağatay Sözlükleri Orta Asya, İran, Hindistan ve Anadolu sahalarında yazılmıştır. Nerede yazılmış olursa olsun bu sözlükler hem birer millî dil yadigarımız olmuş, hem Ali Şir Nevâî'nin klasik dilinin geniş yayılımını temin etmiş, hem de Türk Edebiyatı içinde coğrafi dağınıklığı ortadan kaldırmıştır.

Çağatay Lügatleri'nin başlıcaları şunlardır:

1. **Bedāyi'ü'l-Lügat:** Çağatay Lügatleri'nin en eski olanlarından. Tek yazma nüshası Leningrad Devlet Kitaplığı'ndadır. Sultan Hüseyin Başkara'nın saltanatı zamanında 15. yüzyılda yazılmıştır. Yazma nüsha 1117/1705-6 yıllarında istinsah edilmiştir. A. Vambery'ye ait yazma nüshası 1715'te yazılmıştır. Müellifi bilinmeyen bu nüsha tumturaklı bir önsözle başlar.

Yazma nüshanın giriş kısmında, bu eserin Sultan Hüseyin Baykara'nın emriyle yazıldığı belirtilmektedir. Ali Şir Nevâî'nin eserlerinden yararlanılarak yazılmıştır. Nevâî'nin eserlerinde geçen kelimeleri izah etmektedir. Yazarı "İmanî" mahlaslı Tali'dir.

Bu lügat kendinden sonra yazılan diğer lügatlere kaynaklık etmiştir. Bedāyi'ü'l-Lügat de başka lügatlerden faydalanılarak yazılmıştır, ama yararlanılan kaynakların adları belirtilmemiştir.

2. **Fazlullah Han Lügati:** XVII. Yüzyılın başlarında Fazlullah Han tarafından Hindistan'da yazılmıştır. Fazlullah Han hazırladığı lügate "Lügat-i Türkî" adını vermiştir, fakat daha çok "Risale-i Fazlullah Han" adıyla tanınır. 1825 yılında Münşi Abdurrahim tarafından Kalküta'da yayınlandığı için "Kalküta Lügati" adıyla da anılır. Lügat üç kısma ayrılmıştır. Giriş kısmında sarfa yer verilmiştir. Birinci kısımda alfabetik sırayla fiiller; ikinci kısımda isimler; üçüncü kısımda grup halinde sayılar, hayvan, bitki, made , Türk kabile ve aşiret adları ve askerî deyimler vardır. Yazma nüshası British Museum Kütüphanesi'nde bulunmaktadır.

3. **Kitāb-ı Zebān-i Türkî**: Fazlullah Han'ın çağdaşlarından ve Hint bilginlerinden Muhammed Yakup Çingi tarafıhdan 17. yüzyılda Hindistan'da yazılmıştır. On dört kısımdan oluşur. Oldukça hacimli bir lügattir. Hem sarf, hem de lügat özelliğini taşır. On üç kısmı alfabetik sırayla fiilleri ihtiva eder. Fiilleri mastar şekilleriyle değil, sıyga ve zamanlar dahilinde sıralanmıştır. On dördüncü kısımda ise isimler, sıfatlar, zamirler, zarf ve atıflar bulunmaktadır. Tek nüshası British Museum'dadır. Çağatay-Fars dili lügatidir.

4. **Senglah**: Nadir Şah'ın başkatibi ve vakantüvisi olan Mirza Mehdi Han Esterabādî tarafından 18. yüzyılda 1760'a doğru İran sahasında yazılmıştır. Çağatayca-Farsça çok zengin bir lügattir. Çağatay dili tarihi için çok kıymetli bir eserdir. Tali Herevî, Mirza Abdul Celil Nasırî, Ferarî ve Nasr Ali gibi yeterince araştırılamayan ve haklarında bilgi sahibi olunmayan kişilerin Çağatayca lügatlerinden yararlanarak hazırlanmıştır. Bu kişilerin sözlüklerinden faydalanırken onların yanlışlarını da tenkid etmiştir.

Senglah'ın ilk kısmını "Mebainü'l-Lügat" teşkil etmektedir. Bu bölüm sarfa ait bir mukaddimedir. Çağatayca'nın imlasından da söz edilmektedir. İkinci kısım Çağatayca-Farsça lügattir. Üçüncü kısım bir ek olup Nevâî'nin 12 manzum eserinden ve Mahbubu'l-Kulub'da rastlanılan Arapça ve Farsça kelime ve tabirleri içermektedir. Nevâî'nin 12 manzum, 9 mensur olmak üzere 21 eserinden iktibas edilmiştir.

Denison Ross tarafından yayınlanmıştır. Eser hem Çağatay, hem de Turan ve Maveratünnehir Özbekleri ile Run ve Arran Türkleri Türkçeleri için önemli bir kaynak sayılır. Fuzulî'nin dilinden de örnekler alınarak Azerî Türkçesi de ihmal edilmemiştir. Senglah, çağının iyi bir araştırmasıdır. Hem batılı, hem de doğulu bilginler için kaynak rolü oynamıştır.

5. **Hulase-i Abbasî**: XIX. Yüzyılın ilk yarısında Hoyî (Huveyî) tarafından İran'da yazılmıştır. Senglah'a dayanmaktadır. Senglah'ın onda biri kadardır. Üç yazma nüshası vardır. Tahran nüshası pek çok hatalarla doludur. Paris nüshasında da bir takım istinsah hataları vardır. Tebriz nüshası her bakımdan daha iyidir.

6. **Et-tamga-yı Nasırî**: XIX. Yüzyılın ikinci yarısında Şeyh Muhammed Salih İsfahanî tarafından İran'da yazılmıştır. Senglah'dan büyük ölçüde istifade edilerek ve

Senglah örnek alınarak hazırlanmıştır. Farsça-Türkçe bir lügattir. Giriş kısmı Mebainü'l-Lügat'e benzemektedir. Tam bir nüshası British Museum'dadır. Diğer nüshası da Saint Petersburg Asya Müzesi'nde bulunmaktadır. Tahran'da taşbasmalı halinde 1855'te basılmıştır.

7. Feth-Ali Kacar Lügati: Behcetü'l-Lügat adıyla da anılır. İran sahasında hazırlanan lügatlerin en büyüğüdür. XIX. Yüzyılda yazılmıştır. Yazarı Feth-Ali bin Kalbali bin Mürşid Kulı bin Feth-Ali Kacar Kazvinî'dir. Ali Şir Nevâî'nin eserleri üzerine tertiplenmiş, 1862'de bitirilmiştir. Farsça-Türkçe bir lügattir. Uzunca bir giriş kısmı mevcuttur. Giriş kısmında Azerî Türkçesi ile Çağatayca arasında mukayese yapılmıştır. Senglah'dan istifade edilerek yazılmıştır. Yalnız Senglah'ın ıslah olunmuş ve baştan başa genişletilmiş bir şekli olmayıp büsbütün yeniden işlenmiş bir eserdir. Sadece bir lügat olmayıp aynı zamanda bir coğrafya kamusudur. Eserin en önemli tarafını kelimelerle ilgili örnekler teşkil etmektedir. Nevâî'nin eserleri (22 eseri) ön planda tutulmakla beraber Lutfî , Mir Haydar , Ubeydullah Han , Fuzulî ve Molla Sofî'den de örnekler verilmiştir. Eserin iki yazma nüshası vardır. British Museum'da bulunan nüshası 19. yüzyıldan kalma bir istinsaktır. Çağatay Dili'ne ait lügatlerin en zenginlerindendir.

8. Şeyh Süleyman Efendi Lügati: Lügat-i Çağatay ve Türkî-i Osmanî adını taşır. Özbek şivesine göre düzenlenmiştir. İstanbul'da 1928'de neşredilmiştir. 69 sayfalık bir mukaddime ile başlar. 7560-8000 kelime ihtiva eder. Kaynaklar muhtelif Çağatay metinlerinden alınmıştır. Orta Asya dervişlerinin yaşayan şivelerinden de örnekler verilmiştir. Eserin giriş kısmında müellif hem kendisi, hem de eseri hakkında bilgi vermiştir. Eser tam anlamıyla Çağatayca sayılmaz. Samoyloviç'e göre bu lügat Pavet de Courteille'inkine benzemektedir. I. Kunos tarafından kısaltılarak Almanca'ya tercüme edilmiştir.

9. Elfaz-ı Celiyye fi Beyanı Lügati't-Türkî: 18. yüzyılın ilk yarısında Nakşibendî tarikatı müntesiplerinden Şayh Tayyib Buharî tarafından Farsça olarak yazılmıştır. Üç kısma ayrılır. Birinci kısımda kelimeler 25 fasılda toplanmıştır. İkinci kısım sarf olup bu da 25 fasıldır. Üçüncü kısımda mükalemler vardır. Bir nüshası British Museum'dadır.

10. 1855’de Tebrizde neşredilen ve Hidayet adlı birine ait olan Çağatayca-Farsça bir lügat daha vardır ki Senglah’dan istifade edilerek yazılmıştır.

11. Kitab-ı Zeban-ı Türkî gibi aynı şekil ve mahiyette ve çok hacimli Çağatayca-Farsça bir lügat daha vardır. 17. yüzyıldan kalma bu eserin müellifi, yazıldığı tarih ve nerede yazıldığı hakkında bilgi yoktur. Eser, alfabetik sırayla 492 fiili ihtiva etmektedir. Her fiil; zamana, kemiyet ve şahsa göre, olumlu ve olumsuz şekilleriyle gösterilmiştir. Bir nüshası British Museum’da bulunmaktadır.

12. Hindistanlı Hoca Emr Han tarafından yazılmış kısa bir lisan kitabı daha vardır. Eser sarf ve lügat kısımlarından oluşur. Farsça yazılmıştır. British Museum’da bulunan nüshası 18. yüzyılın sonlarında yapılmış bir istinsaktır.

13. Üss-i Lisan-ı Türkî: Orta Asya Türkçesi’nin sarfına ait 76 sayfalık bir eserdir. Mehmed Salih Efendi’nin eseridir. 1896’da neşredilmiştir.

Yukarıda bahsettiğimiz lügatler dışında Orta Asya ve İran sahalarında başta Çağatayca olmak üzere Türk Dili’ne ait pek çok lügat yazılmıştır. 16.-17. yüzyıllarda ve 18. yüzyılın ilk yarısında Çağatay Türkçesi hakkında lügatler yazan müellifler vardır. Bunların varlığından yalnız Senglah’da söz edilmektedir. Eserleri ve müellifleri hakkında bilgi mevcut değildir.

Avrupa’da da müsteşrikler tarafından çeşitli Çağatayca lügatler meydana getirilmiştir. Vambéry’nin Cagataishe Sprachstudien’i, Leipzig, 1867; Pavet. de Courteille’in Dictionnaire Turk-Oriental’i, Paris, 1870. Yeni basım: Amsterdam, 1972, ; Jules Theodore Zenher, Dictionnaire Turc Arab Persan’ı, Leipzig, 1866-1867; Lazar Budayev, Sraunitel’nıy Slavor Turecto Tatarskix Nareçiy’i, Petersburg, 1869-1871; W.W. Radloff’un Opıt Slavodya Tyurksskix Nareçiy’i, Petersburg, 1893-1911. lügatleri bu sahada zikredebileceğimiz başlıca büyük lügatlerdir.⁵

⁵ Ahmet Caferoğlu , Türk Dili Tarihi , Enderun Kitabevi , İst. 1984 , s. 233-229

Hasan Eren , Çağatay Lügatleri Hakkında Notlar , DTCFD. VIII/1-2 , 1950 , s. 145-163

J. Thury , A közep azsial török nyelv ismertztszi (Orta Asya Türkçesi Üzerine Tetkikler) ,Çev. Ragıp

Hulusi Özdem , Millî Tettebbular Mecmuası II , s. 207-233

Ragıp Hulusi Özdem , Dil Bilimi Yazıları , Haz. Recep Toparlı , Ank. 2000

1.3.Abuşka Lügati

Zengin bir edebiyat meydana getirmiş olan Çağatay Türkçesi'ni daha geniş çevrelere yaymak, tanıtmak , Çağatayca metinlerin kolayca anlaşılmasını sağlamak ve Nevâî'nin eserlerini tanıtmak için birçok lügat yazarı, Nevâî'nin manzum ve mensur eserlerinden derledikleri örneklerle Çağatay Türkçesi'ni izah etmişlerdir.

Çağatay Türkçesiyle yazılmış eserleri anlamak için; Hindistan ve İran'da Çağatayca-Farsça, Anadolu'da Çağatayca'dan Osmanlı Türkçesi'ne pek çok sözlük yazılmıştır. Bu lügat çalışmalarının ilk ürünü, bilinmeyen bir müellif tarafından 16. yüzyılda Anadolu'da Osmanlı Türkçesiyle yazılmış olan Abuşka Lügati'dir. Abuşka Lügati'nin çeşitli kaynaklarda 2000-2250 kelimededen oluştuğu söylenmesine rağmen biz bu çalışmamızda 3027 Çağatayca kelime tespit ettik.

Lüğatin hangi tarihte, kimin tarafından düzenlendiği bilinmemektedir. İlk kelime “Abuşka” olduğu için “Abuşka Lügati” adı ile tanınmıştır. Bu adın yanı sıra; Lügat-i Abuşka, Kitâb-ı Lügat-i Abuşka, Abuşka der Lügat-i Çağatay, Lügat-i Nevâî, Lügat-i Mevlânâ Nevâî, Lügat-i Mir ‘Alî Şîr Nevâî, El-Lügat alâ Lisân-ı Nevâî, El-Lügatü'n-Nevâiyye ve'l-İştihâdütü'l-Çağataiyye, Kitâbü'l-Lügat fi Lisân-ı Çağatay, Kitâbü Lügati Çağatay ve Divân-ı Lügat-i Nevâî adlarıyla da anılmaktadır.

Abuşka Lügati 16. yüzyılın ortalarında Çağatay Türkçesi'nden Osmanlı Türkçesi'ne düzenlenmiş bir sözlüktür. Eser kısa bir mukaddime ile başlıyor. Burada Çağatayca ve Osmanlıca imlaları arasındaki farklara dair bir takım izahatlar vardır. Bundan sonra sözlükte geçen kelimelerin, Arap alfabesi sistemine göre alfabetik fihristi vardır. Kelimelerin Osmanlı Türkçesiyle anlamları verildikten sonra, özellikle Nevâî ve diğer müelliflerin eserlerinden tanık olacak örnekler veriliyor. Kelimelerin yalnız asıl şekilleri değil, örnekler alınan müelliflerin eserlerinde geçtiği şekilleriyle izah ediliyor. Çağatayca kelimelerin doğru okunabilmesi için kelimeler ilk harflerine göre meftûhe, meksûre ve mazmûme diye bir takım fasıllardan oluşan sıraya konuluyor. Ayrıca fetha, zemmelerin yanı sıra cezim ve teşdidi de dikkatlice kullanıyor. Bazı ünsüzler kaf-ı Arabî ve kaf-ı Acemî şeklinde tavsif edilerek birbirinden ayrılıyor. Böylece Çağatayca kelimelerin doğru okunuşu sağlanmış oluyor.

Abuşka Lügati, yalnız kelimelerin anlamlarının ve tanıklarının verildiği bir kelimeler fihristi olmaktan öte, birçok yerde Doğu Türkçesi'nin imlasına, sarf ve nahvine ait önemli izahatların verildiği bir eserdir. Eserde bulunan bazı kelimeler, başka eserlerde rastlanamayacak ve ilk defa burada geçen kelimelerdir.

Eserin yazma nüshalarını manzum ve mensur mukaddimeli olmak üzere iki grupta toplamak mümkündür. Mensur mukaddimeli olanlar muhtasar, manzum mukaddimeli olanlar mufassaldır. Çalışmamızı teşkil eden Esad Efendi nüshası hem manzum, hem de mensur mukaddimeyi ihtiva eder.. Bu da Esad Efendi nüshasının daha mufassal bir nüsha olduğunu göstermektedir.

Her iki gruptaki nüshalar da “Abuşka” kelimesi ile başlamakta, ancak muhtasar olanlar “Yumay”, mufassal olanlar “Yulduz” kelimesi ile sona ermektedir. Mensur mukaddimede Doğu Türkçesinin özellikleri anlatılmakta, sözlükte bazı maddelerde de Çağatayca'nın gramer özellikleri açıklanmaktadır.

Abuşka Lügati, kendisinden sonra yazılan Çağatay Lügatlerine kaynaklık etmiştir. Eserin dünya ve Türkiye kütüphanelinde pek çok yazma nüshası vardır. Çeşitli adlarla kayıtlı olan bu nüshalar birbirinden oldukça farklıdır.

Sözlüğün Avrupa kütüphanelerinde bulunan nüshaları şunlardır:

1. Eserin en eski tarihli yazmasıdır. Paris'te Bibliotheque Nationale'dedir. Lügat-i Abuşka adlı bu yazma 172 varaktır. H.949/M.1542 tarihinde istinsah edilmiştir.
2. Lügat-i Nevâî adlı 134 varak olan diğer bir nüsha H.954/M.1547 yılında istinsah edilmiştir.
3. H.958/M.1551 tarihinde istinsah edilmiş bir başka nüsha da Supplement 963'te kayıtlıdır ve 210 varaktır.
4. Yine Supplement 964'te kayıtlı, 117 varaklı ve H.972/M.1564 tarihinde istinsah edilmiş bir nüsha daha vardır.
5. XVII. yüzyılın sonlarında istinsah edildiği tahmin edilen nüsha ise Abuşka Lügat-i Nevâî adını taşımaktadır . 112 varaktır.
6. Abuşka adındaki bir başka nüsha ise 61 varaktır. H.1267/M.1850 tarihinde istinsah edilmiştir.

7.Viyana Millî Kütüphanesi'nde bulunan ve Kitâb-ı Lûgat fî Çağatay adını taşıyan nüsha 213 varaktır. H. 959/ M. 1552 tarihinde istinsah edilmiştir.

8.Viyana Millî Kütüphanesi'de ikinci bir nüsha daha bulunmaktadır. H. 1279/ M. 1862 tarihinde istinsah edilmiştir. 176 varaktır.

9. Münih'te H. 960/ M. 1553 tarihinde istinsah edilmiş bir başka nüsha daha vardır.

10. Lûgat-i Mevlânâ Nevâî: Leiden'de Akademi Kütüphanesi'de bulunmaktadır. H. 960/ M. 1553 tarihinde istinsah edilmiştir.

11. Kitâb-ı Lûgat-i Abuşka: Leiden'de Akademi Kütüphanesi'nde bulunan ikinci nüshadır. H. 983/ M. 1576 tarihinde istinsah edilmiştir.

12. Lûgat-i Mir Ali Şir Nevâî: Leiden'de bulunan üçüncü nüshadır.

13. el-Lûgatü'n-Nevâiyye ve'l-İştihâdü'l-Çağatiyye: Leningrad Genel Kitaplığı'ndadır. Bu nüshanın H. 967/ M. 1560 yılından önce istinsah edildiği tahmin edilmektedir. Bu nüsha, Petersburg'da 1868-1869 yıllarında V.V. Vel'yaminov-Zernov tarafından 33 sayfalık Rusça, 27 sayfalık Fransızca ön sözle yayınlanmıştır.

14. el-Lûgat alâ Lisâni Nevâî: Leningrad Hariciye Kütüphanesi'ndedir. Bu nüshada Nevâî'nin 9 eserinin tarandığı ifade edilmektedir.

15. Lûgat-i Çağatay: Nevâî'nin 19 eserinin tarandığı belirtilen bir başka nüshadır. Diğerlerinden daha hacimlidir. Kaynaklarda bu nüshanın Jozsef Thury'de bulunduğu belirtilmektedir.

16. Abuşka: Vambéry Armin Macaristan'da bulunan bu nüshayı, madde başı olan kelimelerin okunuşunu transkripsiyonlu olarak Latin harfleriyle vererek Jozef Budenz'in ön sözüyle Peşte'de 1862'de yayınlamıştır. Kelimelerin yalnız Macarca anlamlarını vermekle yetinmiş, kelimelerle ilgili tanıklara yer vermemiştir. Vambéry'nin yayınladığı bu eser oldukça muhtasardır.

17. Abuşka Lûgati'nin yukarıda verdiğimiz nüshaların dışında, Londra British Museum'da, Berlin'de ve dünyanın başka şehirlerindeki kütüphanelerde birçok yazma nüshası bulunmaktadır.

Abuşka Lûgati'nin Türkiye kütüphanelerinde de pek çok yazma nüshası vardır. Bizim bu çalışmamız için tespit edebildiğimiz nüshalar ve tavsifleri şöyledir:

1. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi Nüshaları (İ.):

a) TY.nr.1387 numarayla kayıtlı olan ve manzum mukaddimeli nüsha 133 varaktır. H.941/M.1534 tarihinde istinsah edilmiştir. Bilinen en eski nüshadır.

b) TY.nr.1760 numarayla kayıtlı, manzum mukaddimelidir. 102 varaktır.

c) TY.nr.2782 numarayla kayıtlı, manzum mukaddimeli ve 147 varaktır.

ç) Ty.nr.3836 numarayla kayıtlı, manzum mukaddimelidir.

İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nde bulunan bu nüshalar, kütüphane 1997 depreminde hasar gördüğü için depoya kaldırılmış olup bugüne kadar defalarca müracaatlarımıza rağmen okuyucunun istifadesine sunulmadığı için tarafımızdan görülememiştir.

2. Esad Efendi Nüshası (E): bkz. 1.4. - 3. bölüm.

3. Lala İsmail Nüshası 1 (Li.1) : bkz. 1.4. - 4. bölüm.

4. Lala İsmail Nüshası 2 (Li.2): İstanbul, Süleymaniye Kütüphanesi Lala İsmail Bölümü'nde, Lala İsmail. 736/2 numarayla Hazā Kitāb-ı Lüġat-i Nevāī adıyla kayıtlıdır. Sözlük başka bir eserin içinde 97'den 169'a kadar olan kısmı içermektedir. 136 varaktır. Ahtarlı kağıda yazılmıştır. Ebatları 200x130, 140x75-85 mm. dir. Her sayfada 13 satır vardır. Talik ile yazılmıştır. Mensur bir mukaddime ile başlamaktadır. Muhtasardır. Müstensihî belli değildir.

5. Ayasofya Nüshası (A.): bkz. 1.4. - 1. bölüm.

6. Laleli Nüshası (L.): İstanbul, Süleymaniye Kütüphanesi Laleli Bölümü'nde, Laleli. nr.1911/2 numarayla, Lüġat-i Abuşka adıyla kayıtlıdır. 39 varaktır. Her sayfada 19 satır vardır. Mensur bir mukaddime ile başlar. Oldukça muhtasardır. Sırtı siyah bez, üstü nakışlı kağıtla kaplıdır. Çaġatayca kelimeler kırmızı, diġer kısımlar siyah mürekkeple yazılmıştır. 182x125, 152x95 mm. ebadındadır. Müstakil bir kitap halinde değildir. Başka bir eserin içinde 40 -79. sayfaları içermektedir. H.952/M.1545 tarihinde istinsah edilmiştir. Müstensihî belli değildir. Nesih ile yazılmıştır.

7. Topkapı Nüshası (T.): Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Bölümünde III. Ahmed. Nr. 2103 A. 2773 numarayla Abuşka veya el-Lüġat-en-Nevâîye adıyla kayıtlıdır. Çaġatayca'dan Osmanlıca'ya bir lüġat olup bilhassa Nevâî'nin eserlerinden toplanan kelimeleri ihtiva eder. Müellifinin isimi belli değildir. Nevâî'nin

ölümünden tahminen bir asır sonra yazılmıştır. Aharlı kalın kağıt kullanılmıştır. 212 mm. boy ve 135 mm. eninde, 128 varaktır. Her sayfada 19 satır vardır. Talik ile yazılmıştır. Manzum mukaddime ile başlar. Cetveller kırmızı, diğer kısımlar siyah mürekkeple yazılmıştır. Açık kahverengi deri ciltlidir.

8. Seyfettin Özege Nüshası (S.): bkz. 1.4. - 5. bölüm.

9. Nuruosmaniye Nüshası (N.): İstanbul , Nuruosmaniye Kütüphanesi'nde 4848 numarayla, Kitāb-ı Lüğat-ı Nevâî adıyla kayıtlıdır. 130x210 mm. ebadındadır. 65 varaktır. Her sayfada 19 satır vardır. Muhtasardır. Çağatayca kelimeler kırmızı, diğer kısımlar siyah mürekkeple yazılmıştır. Sırtı kahverengi meşin, üzeri kağıt ciltlidir. Aharlı kalın kağıda yazılmıştır. Müstensihi belli değildir.

10. Şehid Ali Paşa Nüshası (Ş.): bkz. 1.4. - 6. bölüm.

11. Zühdi Bey Nüshası (Z.): İstanbul, Süleymaniye Kütüphanesi, Zühdi Bey Bölümü'nde, 157/2 numarayla ve Lüğat-i Abuşka adıyla kayıtlıdır. 51 varaktır. Her sayfada 13 satır vardır. Muhtasardır. Ebatları ; 200x125 , 120x75 mm. dir. Talik ile yazılmıştır. H.1079/M.1672 tarihinde istinsah edilmiştir. Müstensihi belli değildir. Kahverengi meşin ciltlidir. Sırtı kahverengi bezlidir. Bu eser de başka bir eser içinde 16-66. varaklar arasında bulunmaktadır. Mensur bir mukaddime ile başlar.

12. Muallim Cevdet Nüshası I (M.1): İstanbul Büyük Şehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı M. Cevdet Yazmaları Bölümü'nde K.308 numarayla, Abuşka Lüğat - Çağatayca Adıyla kayıtlıdır. Silik olan ve okunmayan mensur bir mukaddime ile başlar. 'Arī Nesih ile yazılmıştır. 227 varaktır. Her sayfada 12 satır bulunmaktadır. 115x185 mm. ebadındadır. Cildi kahverengi meşin kaplıdır. Son kısmında 4 varak noksandır. Ara sayfalarda da eksiklikler çoktur.

13. Muallim Cevdet Nüshası II (M.2): İstanbul Büyük Şehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı M. Cevdet Yazmaları Bölümü'nde K.208 numarayla, Mir 'Ali Şir Nevâî, Abuşka Lüğat - Çağatayca adıyla kayıtlıdır. 83 varaktır. Her sayfada 17 satır vardır. 'Arī Rik'a ile yazılmıştır. 125x51 mm. ebadındadır. Söz başları kırmızı, diğer kısımlar siyah yazılmıştır. Baştan 50 varak eksiktir. Aralarda da noksan sayfalar vardır. 9 sayfa da siliktir ve okunamamaktadır. Cildi kırmızı renkli meşindir.

14. Besim Atalay , Abuşka veya Çağatay Lügati (B.): bkz. 1.4. - 2. bölüm.

15. Abuşka , Vambery (A.V.): Ankara, Millî Kütüphane'de SYS No: 0437 040, Yer: 1964 A 1211 (Vambery) bilgileriyle kayıtlı basma bir nüshadır. Vambery Armin tarafından Çağatayca-Macarca olarak hazırlanmıştır. Pest. 1862 tarihinde yayınlanmıştır. Çağatay Dili hakkında bilgi verildiği XVII sayfalık bir girişten sonra 107 sayfalık sözlük kısmı yer alır. Sözlük kısmı kısaltılmış, kelimelerin yalnız okunuşları ve Macarca karşılıkları verilmiştir. Kelimelerin geçtiği tanıklara yer verilmemiştir.

Bizim bütün araştırmalarımıza rağmen kütüphanelerde bulamadığımız, fakat çeşitle kaynaklarda söz edilen şu nüshalar da vardır:

- a) Hâlet Efendi. Nr. 57 , H.970/M.1562.
- b) Aşir Efendi. Nr. 348.
- c) Fatih. Nr.5243, 142 varak , manzum mukaddimeli.
- d) Vehbi Efendi. Nr. 579, İst. Süleymaniye Kütüphanesi.
- e) Arkeoloji Müzesi Kütüphanesi, nr. 1222.
- f) Üsküdar Hacı Selim Ağa Kütüphanesi, nr. 1215. ⁶

1.4. Metni Kurarken Tutulan Yol:

Yukarıda tavsiflerini verdiğimiz nüshalar içinden çalışmalarımıza esas olmak üzere; Ayasofya, Esad Efendi, Lala İsmail 1, Seyfettin Özege ve Şehid Ali Paşa nüshalarını tercih ettik. Diğer nüshaları; hem muhtasar, hem de eksik veya okunmayacak kadar silik sayfalara sahip oldukları için çalışmalarımızın dışında bıraktık. Türkiye'de bugüne kadar yapılan tek çalışma olması sebebiyle Besim Atalay'ın hazırladığı ve ölümünden sonra varisleri tarafından bastırılan eseri de üzerinde çalışma yaptığımız nüshalar içine dahil ettik. Böylece çalışmalarımız altı nüsha üzerinde yaptık. Çalışmalarımızı sürdüğümüz bu altı nüshanın nüsha tavsifleri aşağıya çıkarılmıştır:

⁶ a) Ahmet Caferoğlu , Türk Dili Tarihi , Enderun Kitabevi , İst. 1984 , 3. Baskı , s. 222-229.
b) Ragıp Hulusi Özdem , Dil Bilimi Yazıları , Haz. Recep Toparlı , Ank. 2000 , s. 473-501.
c) Thury , A közep azsial török nyev ismertztzsci (Orta Asya Türkçesi Üzerine Tetkikler) ,Çev. Ragıp Hulusi Özdem , Millî Tettebbular Mecmuası II , s. 207-233
ç) İslam Ansiklopedisi , MEB , İst. 1965 , I. Cilt , s. 116.
d) Osman F. Sertkaya , Abuşka Lügati , Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi , C. I , İst. 1988 , s. 312-314.

1. **Ayasofya Nüshası (A.):** İstanbul, Süleymaniye Kütüphanesi Ayasofya Bölümü'nde, Ayasofya.TY:nr. 4748 numarayla Abuşka (Çağatay Lügati) adıyla kayıtlıdır. Ayrıca Ankara Millî Kütüphane'de Abuşka adıyla A. 727 numarayla kayıtlı mikrofilmî vardır. Bu mikrofilm 1957 yılında hazırlanmıştır. H.956/M.1549 yılında istinsah edilmiştir. 85 varaktır. Her sayfada 25 satır vardır. Aharlı kağıda yazılmıştır. Manzum bir mukaddime ile başlar. Mestî Nā-murād adında biri tarafından istinsah edilmiştir. Ebadı 195x105 mm. dir. Talik ile yazılmıştır. Çağatayca kelimeler kırmızı, diğer kısımlar siyah mürekkeple yazılmıştır. Mufasssaldır.

2. **Besim Atalay, Abuşka veya Çağatay Lügati (B.):** Ankara, Millî Kütüphane'de SYS No: 0214063, Dewey 030.4, Dewey T.477-5, Yer: 1971 AD 1111 bilgileriyle kayıtlıdır. Ankara'da 1970 yılında yayınlanmıştır. IV+450 sayfadır. Besim Atalay, Fatih Nüshasını esas alıp Muallim Cevdet Yazmaları'nda bulunan M. Cevdet I ve II , Konya nüshalarıyla Petersburg baskısını karşılaştırarak hazırlamıştır, ancak eser Atalay'ın ölümünden sonra yayınlanmıştır. Bu da eserin hazırlanışında bütün nüshaların göz önünde bulundurulmadığı, belki Atalay'ın ömrü vefa etseydi daha kapsamlı bir eser meydana getirebileceği fikrini uyandırmaktadır.

3. **Esad Efendi Nüshası (E):** İstanbul, Süleymaniye Kütüphanesi Esad Efendi Bölümü'nde, Esad Efendi.3264/2 numarayla ve Abuşka Lügati adıyla kayıtlıdır. 191 varaktır. Manzum ve mensur mukaddimelidir. H.951/M.1544 tarihinde istinsah edilmiştir. Müstensihî belli değildir. Kitap 125 mm. En ve 210 mm. Boyundadır. Sırtı kahverengi meşin ciltli, kağıt kaplıdır. Ahterlidir. Aharlı orta kağıda yazılmıştır. Her sayfada 15 satır bulunmaktadır. Rika ile yazılmıştır. Çağatayca kelimeler kırmızı, diğer kısımlar siyah mürekkeple yazılmıştır. Tespit ettiğimiz ve bugüne kadar bilinen nüshalar içinde en hacimlisidir. 3027 Çağatayca kelimenin izahı vardır. Tanık olarak verilen örnekler Nevâî'nin 28 eserinden ki bu eserlerin adları 9. varakta verilmiştir, ayrıca Sultân İskender Mirzâ, Kûṭbî, Mevlânâ Luṭfî, Mîr Ḥaydar, Bâbü'r Mirzâ, Na'îmî, 'Ubeyd Ḥan, Sultân Hüseyin Baykara, Kemâl-i Ümmî, **Nizâmî**, Penâhî (Ḥ'âce Kelâm), Hâṭefî, Bâbü'r Mirzâ, Benâyî, Şâbü'r zü'l-Eknâf, Şeyḥ 'Aṭṭâr'dan olmak üzere 16 ayrı müellifin eserlerinden de alınmıştır.

4. **Lala İsmail Nüshası 1 (Li.1)**: İstanbul, Süleymaniye Kütüphanesi Lala İsmail Bölümü'nde, Lala İsmail.670 numarayla ve Divân-ı Lügat-i Nevâi adıyla kayıtlı bulunmaktadır. 128 varaktır. Aharlı kağıda yazılmıştır. Her sayfada 19 satır bulunmaktadır. Ebadı; 155x105, 115x65 mm. dir. Sırtı kahverengi bez ve üstü desenli kağıt kaplıdır. Talik ile yazılmıştır. H.968/M.1561 tarihinde istinsah edilmiştir. Müstensihi Hafız Ahmed adında birisidir. Manzum bir mukaddime ile başlar. Muhtasardır.

5. **Seyfettin Özege Nüshası (S.)**: Erzurum, Atatürk Üniversitesi Kütüphanesi, Seyfettin Özege Kütüphanesi'nde Muhammet Muhtar Karahanlıoğlu Bölümü'nde Lügat-ı Abuşka adıyla, MMK. 38-81 numarayla kayıtlıdır. 150x205 mm. ebadındadır. 146 varaktır. Her sayfada 17 satır vardır. Çağatayca kelimeler kırmızı, diğer kısımlar siyah mürekkeple yazılmıştır. Sırt ve kenarlar kahverengi meşin, üstü meşin üzerine sarı kağıt kaplıdır. Manzum bir mukaddime ile başlar. Mufassaldır. Müstensihi belli değildir. Eserin sonunda Nevâi'nin vefatından sonra yazıldığı yazılıdır. Müstensihi belli değildir.

6. **Şehid Ali Paşa Nüshası (Ş.)**: İstanbul, Süleymaniye Kütüphanesi, Şehid Ali Paşa Bölümü'nde 2156/3 numarayla kayıtlıdır. 120 varaktır. Her sayfada 21 satır vardır. Çağatayca kelimeler kırmızı, diğer kısımlar siyah mürekkeple yazılmıştır. Kahverengi meşin kaplı, nakışlı (tezhipli) dir. Talik ile yazılmıştır. 211x127, 145x66 mm. ebadındadır. H.963/M.1556 tarihinde istinsah edilmiştir. Müstensihi belli değildir. Aharlı kağıda yazılmıştır. Manzum bir mukaddime ile başlar. Bu da başka bir eser içinde 132-250. varaklar arasında bulunmaktadır. Mufassaldır.

Bu altı nüsha içinde; hem en hacimli nüsha olması, hem Çağatayca kelimelerin harekeli verilmesi, hem de Nevâi'nin daha fazla eserinden (28 eser) ve diğer nüshalardan daha farklı müelliflerden (16 farklı müellif) tanık olarak örnekler vermesi sebebiyle Esad Efendi Nüshası'nı esas nüsha olarak kabul ettik. Altı nüsha dışında kalan nüshaları, nüsha tavsifleri verilirken belirtilen özelliklerden dolayı mecbur kalmadıkça çalışmamıza dahil etmedik. Çalışmamıza dahil etmediğimiz nüshalara da, çalışmamıza dahil ettiğimiz nüshalarda tereddüte düştüğümüz ve onlardan farklılıklar bulunca zaman zaman müracaat ettik. Metni kurarken farklı nüshalardaki farklı kelimelerden anlama

en uygun olanları almayı tercih ettik. Sözlükte geçen bütün kelimeleri Arap alfabesi sitemine göre dizilen sırasına göre aldık. Bu sırada bir değişiklik yapmadık. Sözlükte geçen Çağatayca kelimeler; meftûha (üstünlü) , meksûre (esreli) , mazmûme (ötreli) değerleri ile ayrı ayrı fasıllara ayrılarak gösterilmiştir. Meftûha grubundaki kelimelerin ilk harflerini a-e, meksûre grubundaki kelimelerin ilk harflerini ı-i , mazmûme grubundaki kelimelerin ilk harflerini o-ö şeklinde okundu. Bazı ünsüzler kâf-ı ‘Arabî ve kâf-ı Fârisî şeklinde vasıflandırılarak birbirinden ayrılmıştır. Biz de kelimeleri okurken bu özelliklerine dikkat ederek okuduk. Kelimelerin Latin harflerine göre dizini verilirken, araştırmacılara kolaylık sağlaması bakımından Latin alfabesindeki alfabe sitemine göre hareket ettik.

1.5. Metindeki Çağatayca Kelimelerin İmlâ Özellikleri:

Abuşka Lüğati’ndeki Çağatayca kelimeler, şüphesiz ki Çağatay Türkçesinin imlâ özelliklerini taşımaktadır. Biz burada Çağatayca kelimelerde gördüğümüz bazı seslerin sözlükte gördüğümüz imlâ özelliklerini vermeye çalıştık.

a) a ünlüsü: Kelime başında ve kelime ortasında bazen elif (ا), bazen de medli elif (آ) ile yazılmıştır.

abuşka (24) ابوشقا , abağa (24) ابغا , abraş (24) ابراش , atıp (26) آتیب , atıkmak (27) آتقماق
atarlar (26) اتارلار , atay (26) اتای , alaman (47) الآمان , aldaray (48) الدارای

Kelime sonunda elif (ا) veya he (ه) ile yazılmıştır.

Ara (37) ارا , asra (38) اسرا , araba (37) اراهه , almağın bolsa (50) الماغین بولسه

b) e ünlüsü: Kelime başında (ا) ile, kelime ortasında elif (ا) ile veya işaretli gösterilmiştir. Kelime sonunda ise elif (ا) ile ve he (ه) ile yazılmıştır.

egek (46) اکاک , ekeci (47) اکجی , emgek (53) امکاک , enbe (54) انبه , eymenmek (63) ایتاماس
(ایمانماک) , eye (65) ایا , itemes (67) ایتاماس

c) ı-i ünlüleri: Kelime başında elif-ye (ای) ile, kelime ortasında ye (ی) ile veya işaretli, kelime sonunda ise (ی) ile yazılmıştır.

ıçkındı (76) ایچقیندی , ırğanıp (83) ایرغانیب , ıslankanı (86) ایسلانقانی , ısıtkalı (87) ایستقالی

itimek (67) ايتيماك , itik (72) ايتيك , itip min (69) ايتيب مين , itkeli (73) ايتكالي , itküsi (73) ايتكوسي

ايتكوسي

ç) o-ö ünlüleri: Kelime başında elif-vav (و) ile , kelime ortasında vav (و) ile yazılmıştır. Kelime sonunda o-ö ünlülüne rastlanmamıştır.

otun (126) اوتون , otluğ (126) اوتلوق , otluğ (126) اوتلوخ , oğşaşur (133) اوغشاشور
ötrüside (125) اوتروسيدده , ötrü (125) اوترو , ötkerü (123) اوتكارو , ötkenür (124) اوتكانور

d) u-ü ünlüleri: Kelime başında elif-vav (و) ile, kelime ortasında ve kelime sonunda vav (و) ile yazılmıştır.

uçru (128) اوجرو , utuzay (127) اوتوزاي , uçkun (127) اوجقون , uçursa (130) اوجورسا
üçevle (129) اوجولا , üçegü (129) اوجاكو , üçünc (129) اوجونج , üçük (130) اوجوك

e) g ünsüzü: "g" ünsüzü hem Türkçe kelimelerde , hem de Farsça kelimelerde kef (ك) ile yazılmıştır.

gezek (423) كزك , kirgeç (428) كيركاج , kirgüğe (429) كيركوگا , gine (434) كنه , göçürgünğ (438) كوركونك , gönendi (451) كوناندي

g) nğ ünsüzü: Nun - kef (نك) ile ve kef (ك) ile yazılmıştır.

körgünğ (440) كوركونك , kölegenğ (447) كولكانك , maŋga (457) منكا , miniŋ (457) مينك
minğ (459) مينك
miñiñ (460) ميكيك , bizniñ (186) بيزنيك , bildiñ (189) بيلديك

h) t ünsüzü: Kalın ve ince ünlülü kelimelerin hepsi te (ت) ile yazılmıştır. ıtı

(ط) ile yazılmış yalnız üç kelime vardır.

tatay (210) تاتاي , tartar (211) تارتار , teskeri (217) تسكري , tiprenmek (234) تيبيرانماك
tağay (372) طاغاي , tolğa (372) طولغا , toy (372) طوي

ı) p ünsüzü: Türkçe kelimelerde, özellikle gerundium ekleri be (ب) ile;

gerundiumların dışında ise pe (پ) kullanılmıştır.

bürketip (197) بوركاتيب , bulğap (205) بولغاب , boyalıp (206) بوياليپ , südreliپ (357) سوسستاييب
sürgenip (358) سوركانيب , sustayıپ (362) سوستاييب
pelpuş (176) پلپوش , püpük (190) پوپوك , pütüti (190) پوتتي , puc (194) پوج , puhsadı (194) تاپشورماغاي
püledi (205) پولادي , tapşurmağay (207) تاپشورماغاي , tapay (208) تاباي

i) s ünsüzü: Çağatayca kalın ve ince ünlülü kelimelerin hepsi sin (س) ile yazılmıştır. Sat (ص) ünsüzü kullanılmamıştır.

salğay (339) سالغای, salğadı (340) سالغادی, salkın (341) سالقین, salgac (341) سالغاج, sanap (342) ساناب

sirmemek (348) سيرماماك, sizmek (349) سيزماك, sisgendi (351) سيسگاندى, südrelmek (357) سودرالماك, sürdikler (358) سوردىكلار

2. METİN

Yüz hamd añā kim vaşfıdadur il tili lāl
Gerçi til ara andın irür sözge mecāl
Ger elsine²-i muhtelifce cem^c olsa
Hamdını edā kılmak irür emr-i muhāl

Der Naʿt-ı Seyyidü'l- Mürselîn

Ol şāh-ı rüsûl zâtı durur nûr u şafā
Muhtâc durur şefâ^catığa her şāh u gedā
Bolsa birev ism ü naʿt-ıdın nükte-serā
Di şallî ʿalā Muḥammed ve sellimū teslīmā

Ve ʿalā ālihi āmmā baʿd ve āşḫābihi

Çünkü evzā^c-ı künbed-i dāʾir
Rûhım itti beden sārî-i sâʾir
Tüştüm uşbu cihân-ārā giryân
Kördüm işide her kişi hayrân
Hürd u hālîçe güşiş eyleb fâş
Ötkerür bir tarîk birle maʿâş
Güşe-i ihtiyâr itip min hem
Ni enis irdi anda ni maḥrem
Yapıp ildin köz ü kulağımın
İtegimge çikip ayağımın
Raḳamım ḥāmeni figār iylep
Ḳalemim şafḫanı nigār iyleb
Künc-i ʿuzlet ara yok irdi kişim
Ser-nüviştimni yazmak irdi işim
Mûnisim barça ehl-i fazl sözi
Ni tefāvüt sözi durur yâ özi

Niçe bustān u bāğ geşt ittim
 Niçe gül-zār seyrğa yittim
 Niçe reyḥān isledim vü gül hem
 Niçe gül bisledim vü sünbül hem
 Tā ki bir ravzağa güzer kıldım
 Gül ü reyḥānığa nazar kıldım
 Reng ü bû özge her güli de anıñg
 Nağme bir nev° bülbulide anıñg
 Serv-i āzādesi kilip ser-keş
 Naḥl-ı cān-perveri bolup dil-keş
 Sebzesi ābdār u ḥōş-selvet
 Lālesi dāğ-dār-ı pür-ḥālet
 Mürğ-i cān bülbul oldı her güliğa
 Çırmadı dil özini sünbilğa
 Serv-i āzādığa bolup bende
 Hem benefşesiğa ser-efkende
 Lālesi urdı cānım üstiga dāğ
 Birgeli özge ravzalarğa ferāğ
 Ḥāk-i ḥōş-būyı müşk-i tatari
 Mîr ‘Alî Şîr bāğ u gül-zārı
 Talmadım her niçe ki seyr ittim
 Seyr ile niçe kûşega yittim
 Andaq aylandı köñglüme bu heves
 Ki lügātini cem° itey min bes
 Ehliniñg pāyığa yüzüm sürdüm
 Şart-ı ḥıdmet yirige yitkürdüm
 Her ni kim kıldılar alar irşād
 Uşbu defter-ārā o buldı sevād
 Bar ümīdim ki ehl-i faẓl u kemāl
 Birip ıslāḥ birle zīb-i cemāl
 Tā bu sehv ü zelev ḥaṭā gūşi
 Mîr ‘Alî Şîr’niñg siyeh gūşi
 Ki ulus içre ḥayr ile ola yād
 Her niçük cism-i ḥāki bolğay bād⁷

⁷ Manzum Mukaddime: ø A.V. , B. , L. , Li.2 , M.1 , M.2 , Z.

‘Aşk u muhabbet meyhanesinin rind-i kadeh-i peymayı ve şîr ü belâgat
kâşenesinin tûfî-yi şeker -câyı , Mîr ‘Alî Şîr Nevâyî kuddisê envârıhu envâr-ı
esrârının zürefâ-yı diyâr , ve bülegâ-yı sühan-güzâr , mâ-beynlerinde mütedâvil olan
nazm u inşâları nüshalarının imlâlarında her meftûhdan soñra elif ve her mazmûmdan
soñra vav ve her meksûrdan soñra ya imlâ olunmak kâide-i muttaridedür. Elif-i
meftûhdan gayrı hurûfda taḥallûf itmek az vâkı‘ olur. Egerçi bu ḥarfler gâhi telaffuz
olinur , amma ekseriyyâ mücerred mâ-ḳablinüñ ḥarekâtına delâletçün imlâ olınup
telaffuzda edâ olunmaz , ve bu risâlenüñ tertibinde ḥarf-i evveli bile ḥarf-i imlâdan soñra
gelen ḥarf ki şüret-i kitâbetde sâlis ve ekseriyyâ telaffuzda sânidür . Bu iki ḥarf istibâr
olinmışdur ki me’nûs-ı tıbâ‘ ve me’lûf-ı istimâ‘ olmayın lafz-ı bedî‘üñ evvel ḥarfînüñ
mâ-ba‘dında elif yazılmış ise meftûhada , ya yazılmış ise meksûrede, vav yazılmış ise
mazmûmede taleb olına ḥavâşî şaḥâ’ifde sürḥ ile işâret olınan hurûf tertibi üzre. *in-şâ’-*
*Allahu Ta‘âlâ.*⁸

⁸ Mensur Mukaddime: ø A. , A. V. , B. , İ. , Li.1 , N. , S. , Ş. T.

2.1. [A.2a], [E.2b], [S.2a] Ḥarfü'l- Elifi'l- Meftûḥa

Abuşka¹: (ابوشقا) 'Avrat erine dirler şoy ma'nânasına ki Mecnûn u Leylî'de Mecnûn [

Li.1 2a] un [S. 2b] atası ölicecek anası ḥâlinde gelür ki :

[S.2b] Beyt: Bir yandın oğul ğam u şikenci
[Ş.133a] Bir yandın abuşka derd ü renci

Abâğa²: (اباغا) Atanıñ kardeşine dirler, gerek atadan büyük ve gerek küçük olsun [Li.1

2b] Muḥâkemetü'l- Lügateyn'de gelür ve bular atanıñ büyük kardeşine küçük kardeş ağa inisin abâğa dirler.

Abraş³: (ابراش) Cins ata itlâk olunur.

[Ş. 133b] At ⁴: (ات) Esb ma'nâsınadır ve emr idüp at dimekdür. Bindâz ma'nâsına ve

ad dimekdür. İsm ma'nâsına Muḥâkemetü'l- Lügateyn'de üçü daḥı bu tuyukda gelür ki :

Tuyuk: Çün perî vü ḥûrdur atıñ bigim
Sür'at içre dîv irür atıñ bigim
Her ḥadengi kim ulus andın kaçar
Nâ- tûvân cânım sarı atıñ bigim

Ve yine ism ma'nâsına Ferhâd u Şîrîn 'de Ferhâd Ḥusrev kâsıdına ayıtdı :

¹ ölicecek : vefat idicek B. // derd ü renci : der ü renci B.

² Abâğa : ø E., A. // olsun : olsun ki Li. 1 , Ş. , B. // kardeşine : karındaşığa Li. 1 // derler : dirler Li. 1 // ve bular atanıñ büyük kardeşine küçük kardeş ağa inisine abâğa dirler : ve bular atanıñ ebnâsına abâğa dirler. Ş.

³ Abraş : ø S. A. L. , B. // abraş : Cins at , Li. 2

⁴ At :Üç ma'nâya kelür evvel ism ma'nâsınadır ve esb ma'nâsınadır ve at dimekdür bindâz ma'nâsınadır ki Muḥâkemetü'l-Lügateyn'de üçü daḥı bir tuyukda kelür. Ve yine Ferhâd u Şîrîn'de ism ma'nâsına kelür ki Ferhâd Ḥusrev kâsıdına ayıtdı:Beyt : Mini at anğlamakdın edip yâd / Min atdın yat u mindin yat olup at, S. Li.1 , B. // Ad dimekdür . Nâm ma'nâsına Ferhâd-nâme'de ḥâkân ad komak dilediği maḥalde aydur ki : Beyt : Cemâli birle köñlün eyleben ḥöş / Atın koymak sarı boldı raqam-keş // atımı : adıma dimekdür ya'ni nâmumu dimekdür ma'nâsına Beyt : Yeri qabûl aytalmayanı meger kim min / Qılıp atımnı zulüm u cehûl birle eda , ve Çakatay dilinde mevzi-i ma'ḥûlde vâkı' olan elfâzınıñ âhirine nûn ilḥâk olmaq kâ'ide-i külliyyedür. Az olur ki ḥazf olunur. Münâcât eşnâsında kelür : Beyt : Sin koyup evide pinḥânı / Kâr-gâhı dimâğ-ı üftânı , Li.2 , B. ø // Üç ma'nâya kelür , evvel ism ma'nâsına ki ad dirler ve esb ma'nâsınadır ve bindâz ma'nâsına ki at dimekdür. Türkî ve Muḥâkemetü'l-lügateyn'de üçü bir tuyukda kelür , Ş. // Ad dimekdür . Ferhâd-nâme'de ḥâkân Ferhâd'a ad koymak dilediği yerde gelür : Beyt : Cemâli birle köñlin eyleben ḥöş / Atın koymak sarı boldı raqam-keş . Ve Seb'â-i Seyyâre'de ta kâfiyesinde kelür : Beyt : Dime 'âlem-i firâq u zulümâtı / Şâm-ı hicrân kilip anıñ atı .Z. //

ḥûrdur : ḥûr irür , A. // cânım : cismim , S. // atdın : etdin B.

Beyt: Mini at anğlamakdın ıışk idüp yat
Min atdın yât u mindin yat bolup at

Çağatay dilinde Türkî lügâtiñ dal ta ile edâ olunmak kâide-i muṭṭaridedür. İltifât ile vuḳûf ḥâsıl olunur, adımı diyecek maḥalde atımnı deyü taḥrîr ü taʿbîr olunur .

Beyt: Peri kabûl aytalmay anı meger kim min
Kılıp atımnı zulûm u cehûl birle edâ

Çağatay dilinde mevkiʿ-i mefʿûlde vâkıʿ olan elfâzıñ âḫirinde nun ilḥâk olunmak kâide-i muṭṭariddür. Az olur ḥazf olunur. Sebʿâ-i Seyyâreʿde münâcâtta gelür :

Beyt: Sin koyup fark evide pinhânı
Kâr-gâh-ı dimâğ-ı insânı .

Atamak¹: (اتاماق) Ad ḳomakdur, tesmiye maʿnâsına ʿAbîd Ḥan eşʿârında Naʿt-ı Nebî

ʿAleyhiʿs-Selâmʿda bu beytde gelür.

Beyt: Atap atıñnı ḥabîb ü kerem birle sañga
Eyledi ʿizzet ile künc-i şefâʿatnı ʿaṭâ

Ve dîvân-ı evvel dîbâcesinde bu beytde.

Ataldı²: (اتالدى) Adlandı ve nâmdâr oldı dimekdür, bir daḫı bir emr içün taʿayyün oldı

dimekdür ki Sedd-i İskenderîʿde İskender Dârâʿyı alup İrânʿa gelicek eṭrâf-ı ʿaleme ḥâkimler gönderdügi maḥalde gelür:

[E. 3a] Beyt : Ataldı biri Mısr u Bağdâdʿğa
Yazıldı biri mülk-i Nûşâdʿğa

Atḳadı ve atadı³: (اتادى - اتقادى) Ad ḳodı dimekdür.

Atap⁴: (اتاب) Ad ḳoyup dimekdür ki ʿUbeyd Ḥan eşʿârında naʿtʿda gelür .

Beyt : Atab atıñnı ḥabîb ü kerem birle sañga
Eyledi ʿizzet ile künc-i şefâʿatnı ʿaṭâ

¹ Atamak : Ø . , Li.1 , Ş. , A. , S. // ḳomakdur : virmek , Li.2

² İrânʿa : İrân-ı zemîne , S. , A.

³ demekdür : dimekdür , Ş.

⁴ demekdür : dimekdür Ş. // ḥabîb ü kerem birle : ḥabîb gûyi birle Ş.

[A.2b , S.3a] Atıgıp¹: (آتِغِيب) Adlanup dimekdür. Atağıl, adlağıl ve ad koğıl deyü emr eylemekdür ve adağıl nāmzed edā eylegil dimekdür.

Atıp²: (آتِيب) Atup dimekdür ve dağı adlayup ve ad koyup dimekdür ki Ferhād u Şīrīn'de Mehīn Bānū Ḥusrev k̄āşidına ayıtdı .

Beyt: Kim ol kim Ḥusrev atıb dir ki Ferhād
İmas sīret ü emşāl ādemi zād

Atarlar³: (اتارلار) Atarlar dimekdür ve adlarlar ya'nī bir adla añarlar dimekdür ki

Bedāyis'ü'l-Bidāye'de ki dīvān-ı evvel, [Li.13a] bir meşnevīde gelür ki :

Beyt : Bināğa gerçi her kim bolsa bānī
Atarlar bānī ismi birle anı

Ve yine Tevārīḥ-i Enbiyā'da Ḥazret-i Nūḥ 'Aleyhi's-Selām [Ş.134a] oğullarına eḳālīm ārāzi taḳsīm itdügi maḥalde gelür ki:

Bu oğlanlarığa her birni ki birdi ol yirni ol oğlı atı bile atadılar.

Atay⁴: (اتای) Atayın dimekdür. Biyendāzem ma'nāsına ve aḳın ve ilğar ma'nāsına dağı gelür ki bir dağı ad koyayın dimekdür ki Dīvān-ı Lūtfī'de na't'da gelür.

Beyt: Nūr baḫrının arıḳ zātınıñ durur dürr-i yetīm
Mīn nitip atay anıñ dik gevher-i ayın mā vü ṭīn

Ve yine Muḥākemetü'l-Lūgateyn'de ism [E.3b] ma'nāsına ve esb ma'nāsına ve atmak ma'nāsına üçü dağı bir tuyuḳda gelür.

Tuyuḳ: Çün perī vü ḥūr irür atıñ bigim
Sūr'at içre irür atıñ bigim
Her ḥadengi kim ulus andın kaçır
Nā-tüvān cānım sarı atıñ bigim

¹ koğıl deyü emr eylemekdür : koğıl deyü demekdür , emr eylemekdür . S. // ve adağıl nāmzed eda eylegil demekdür : ve adağıl ya'nī nāmzed eylegil demekdür. S.

² adlayub ve ad koyub demekdür : adlayup ya'nī ad koyup demekdür. S. , A. , Li.1 // atup dimekdür ve dağı ad koyubp dimekdür. Ş.

³ Atarlar : atarlar demekdür ve adlarlar demekdür . A. , Ş. Li.1. // eḳālīm ārāzi taḳsīm...eḳālīmi taḳsīm ..S. , A. , Li.1 // ol yirni ...: ol birni...A. Li.1 ; ol yirni...: ø Ş.

⁴ zātınıñ durur : zātın durur Li.1 // gevher-i ayın : gevher atın S. , gevher-i aşlın Ş. , Li.1 , A. // Ve yine Muḥākemetü'l- Lūgateyn'desarı atıñ bigim: ø S. , A. , Ş. , Li.1

Atıkmak¹: (آتقماق) Ad çıkarmak ma'nāsınadır. Atıkıp ad çıkarup demek olur.

Beyt : Tîg ile başıma kilding ki bu kevn işide
Hūblar içre ser-āmedsin olub sin atıkıp

[A.2b] Atıgıp²: (آتیغیب) Adlanup dimekdür.

Atağıl³: (اتاغیل) Adlağıl, ad koğıl dimekdür ve adağıl ya'nī nāmzed eylegil dimekdür.

Ataklık ve atağlıg⁴: (اتاغلغ و اتالیق) Ba'zı maħalde ğaynla kaf bir ma'nāya isti'māl

olup kelime āhirinde elifle ha kibi ki falānga vü filānga gibi adanmış u nāmzed olmuş dimekdür ki Seb'a-i Seyyāre'de beşinci hikāyede Mihr ü Süheyl vaşında gelür.

Beyt: Mihr zülfiğa köñli bağlıg idi
[S.3b] Gūyiyā bu anga atağlıg idi
Ve yine Tevārîḡ-i Enbiyā'da Ḥazret-i Mūsā ile Ḥazret-i Şu'ayb 'Aleyhi's-Selām zikrinde gelür ki Şu'ayb 'Aleyhi's-Selām Mūsā 'Aleyhi's-Selām'nı evige indep ḥaseb vü nesebin ma'lūm kılıp Şafūrā atlıg kızın anğa atadı.

Atağ⁵: (اتاغ) Adak dimekdür.

Atalıg ve atağlıg⁶: (آتاغلغ و اتالیق) Atalık ma'nāsınadır ki Gül ü Nev-rüz-ı Luṭfî'de süsen güle ayıtdı.

Beyt : Melāmet başladı gülge kim ey māh
Atalıgıñıñ durur ḡāḡān kibi şāh

Atağlıg⁷: (آتاغلغ) Adaklu kıza dirler. Nişānlu kıza dirler. Seb'a-i Seyyāre'de beşinci hikāyede Mihr ü Süheyl vaşında gelür.

¹ Atıkmak : ø S. , A. , Ş. , Li.1

² Atıgıp : ø E. , S.

³ Atağıl : ø E. , S. Atağıl : adğıl ve ad koğıl dimekdür. Ş. // atağıl : adlağıl ve ad koğıl dimekdür ve adağıl ya'nī nāmzed eylegil dimekdür. Li.1

⁴ Ataklık u atağlıg : atalık u atağlıg Ş. // Ba'zı : ya'nī S. // Ba'zı mahaldedimekdür ki : Ya'nī mahalde ğaynla kaf kâfiyedür. Redif maşlahatı içün kelime āhirinde vü evvelinde vü ortasında bir ma'nāya isti'māl olunur. Elifle ha kibi falānga vü filānga dirler. Adanmış vü nāmzed dimekdür ki S. , A. , Li.1 // köñli : köñülni A. // Ve yine Tevārîḡ-i atadı. : ø E.

⁵ Atağ : ø S. , A. , Ş. , Li.1 // Atağ : Atağ nezr atağlıg : Nişānlu kıza dirler Li.2

⁶ ey māh : ey yār S.

⁷ Atağlıg : ø E. , S. , Li.1, A. , Ş. // Atağlıg : Atağ nezr atağlıg : Li.2 // Bu madde yalnız Zühdü Bey ve Li.2 nüshalarında vardır. .

Beyt : Mihr zülfi¹ta kön {gül batlı¹ idi
Güyyiā bu aṅga ataḡlıḡ idi

Atılıḡ ve atılık¹: (أتایق و آتلیغ) Bu daḡı nām-dār maʿnāsınadır ki Sebʿa-i Seyyāreʿde Behrām Şāh Nevāyī Ḥazretlerine ḡābda didi.

Atlıḡ ve atlık²: (أتایق و آتلیغ) Atlu dimekdir. [Li.1 3b] Suvār maʿnāsına ki Sebʿa-i

Seyyāreʿde Behrām Şāhʿın āḡir şikārı vaşfında gelür ki:

Beyt: Anda atlıkḡa ḡad yok irdi bedīd
[Ş.134b] Şaydḡa hem ʿaded yok irdi bedīd

³Bu daḡı nām-dār maʿnāsınadır ki Sebʿa-i Seyyāreʿde Behrām Şāh Nevāyī Ḥazretlerine ḡāb içinde ayıtdı.

Beyt : Min ki bezl ü seḡāda atlıḡ min
Bolsa yüz munca hem uyatlıḡ min

Atlıḡ⁴: (أتلیغ) Atlı dimekdir. ḡayn kāfiyesinde bu beytde gelür.

Beyt: İsterem laʿliḡa kılḡay min çüçük cānım fedā
Ey Nevāyī aṅga dir min kilmeḡey nā-geḡ açıḡ

Atlıḡ⁵: (أتلیغ) Nām-dār dimekdir. Atlık daḡı dirler. Çāḡatay dilinde ki meksūruʿl- āḡir olan Tūrki lūḡatinde ḡayn veya kaf ilḡāk olunmak kāʿide-i külliyledür.

Atkuca⁶: (اتقوجه) Atınca dimekdir. Nun ile atkunca daḡı denilür. Niteki nev-diyārda rüstāy-ı etrāk şubḡ olunca dinecek maḡalde tañ atınca dirler. Kezālik Çāḡatay dilinde daḡı tang atkunca dinilür.

Beyt: Vaşl-ı bezmīde nevā ḡadrin Nevāyī bilmedinḡ
Kice firḡat içre tañ atkunca fiḡāndur sezā

¹ Atılıḡ u atılık : Ø S. A. , Ş. , Li.1 , B.

² Atlu demekdür , suvār maʿnāsına : ve bir daḡı atlu demekdür , suvār maʿnāsına, S. // Ayasofya nüshasında : (Bu daḡı nām-dār maʿnāsına ki) şeklinde kelimenin yalnız bir maʿnāsı verilmiş.

³ Bu bölüm , E. nüshasında yoktur.

⁴ Bu madde yalnız Li.2, Esad Efendi ve Zühdü Bey nüshalarında vardır.

⁵ Bu madde yalnız Li.2 nüshasında vardır.

⁶ Atkuca : Ø , S. , A. , Ş. , Li.1 // Atkuca : atkunca , Z. , Li.2 // Atkunca : Atınca dimekdir. Atkuca daḡı dirler. Niteki diyārda rüstāy-ı etrāk şubḡ olunca diyecek maḡalde tañ atınca dirler. Kezālik Çāḡatay dilinde tañ atkunca dirler. Meşelā bu beyitte , Z. // Atkunca : Atınca dimekdir. Atkuca daḡı dirler. Tañ atkunca , şabāḡ olunca demek olur. Li 2.

Atage¹: (آتاگه) Kaf, kaf-ı ‘Acemî’dür. Lala vü atabeg ma’nâsınadır ki Mecâlisü’n-

Nefâ’is’de beşinci meclisde ‘Abdu’l-vahhâb vaşfinda gelür:

Şeyhüm bigning hâher-zâdedür [E.4a] kim ‘Abdu’r-rezzâk etegening oğlu bolğay.

Ve yine bu meclisde Kevkebî vaşfinda gelür ki:

[S.4a] İmdi zâhir bolupdur , Şeyh Bâyezid etegening nebiresidür. Bu iki kişi Sultân Hüseyn Baykara’nıñ ba’zı oğullarınıñ atabegleri idi.

Tevârih-i Mülûk’da ehl-i târih İskender’in atası Dārâb idi dedikleri vech üzre ki Filkos’ıñ kızın alub yine Filkos’a gönderdüğü maħalde gelür.

Andağ ki havâdiş yüzlendi kim yolda ol kız bir etege ve bir hâce sarây birle kaldı.

Atabig²: (اتابيك) Kaf-ı ‘Arabî ile atabeg dimekdür. Nev-diyâr müteressilleri ‘örflerinde ya imlâ olunmaz. Ferhâd-nâme’de hâkânıñ vezîr Melik-ârâ hakkında idi.

Beyt : Hem ol Ferhad’ga irdi atabig
Bilip Ferhâd hûd anı atadig

Anage³: (اناکه) Bu dağı atabeg ma’nâsınadır.

Açun⁴: (آچون) Dünyâ ma’nâsınadır ki Luţfî eş’ârında gelür .

Beyt: Sin dik açunda bir közi ‘ayn-ı belâ kanı
Min dik anıñ cefâsı bile mübtelâ kanı

Ve yine Mahzen-i Mîr Haydar’da İskender Mirzâ vaşfinda gelür ki:

¹ Atage : Ø Li.2 // Atage : Atabeg ma’nâsınadır. Z.

² Atabig : Ø A. , B. , Li.1 , S. , Ş. // Atabig : Atabeg dimekdür. Bu diyar müteressilleri harfinde ya imlâ olunmaz.Z. // hakkında idi : hakkında kilür. Z. // Atabig : Atabeg Li.2 , Atage dağı dirler . Atabig ma’nâsına . Li.2

³ Anage : Ø A. , B. , Li.1 , Li.2 , S. , Ş. , Z.

⁴ Açun : Acun A. , B. , Li.1 , S. , Ş. // Acun : Cim-i ‘Arabî’yle dünyâ ma’nâsınadır. A. , B. , Li.1 , S. , Ş. // Acun Cihân ma’nâsınadır. Luţfî’niñ gazeliyatında kilür. Z. // Acun :Cihân , Luţfî gazeliyatında kelür. Li.2 // Ve yine kelür ki , beyt.... murâd , ba’zı.....vâkı’ olmuştur. Ø Z. // Luţfî kitâblarında hûd ekşer : huşûşâ Luţfî kitâblarında ekşer , A. , Li.1 , S. // Min dik anıñ cefâsı bile mübtelâ kanı : Min dik anıñ cefâsı mübtelâ kanı E. , Min dik anıñ belâsı bile kanı Li.2 // Sin dik açunda bir közi ‘ayn-ı belâ kanı / Min dik anıñ cefâsı bile mübtelâ kanı : Sinniñ açunda bir közi ‘ayn-ı belâ kanı / Minniñ anıñ belâsıga bir mübtelâ kanı , Z. // Ba’zı nüshada uçun vâkı’ olmuş Luţfî’niñ kitâblarında hûd ekşer uçun vâkı’ olmuştur. : Ba’zı nüshada ucun vâkı’ olmuş huşûşâ Luţfî kitâblarında ekşeri açun vâkı’ olmuştur. B.

[A.3a] Beyt: Bolsun açun içre arıg köñli şād
Barça ulus üstige sürsün murād

Ba'zı nüshada uçun vāqı^c olmuş, Luṭfî'nin kitāblarında hūd ekşer uçun vāqı^c olmuşdur.

Açırgındı¹: (آچیرغیندی) Mazlūmı esirgeyüp zālime kahr eylemede dirler ki Mahzen-i

Mîr Haydar'da evvelki maqāle hikāyesinde gelür.

Beyt: Ol dem açırgındı bir ehl-i kabül
Kim bu kişiler irür irkin fuşül

Acıg ve açık²: (آچیق و آجین) Acı demekdür. [Li.1 4a] Telh ma'nāsına ve hayf u teessüf ma'nāsına dağı gelür.

Acıglanmak³: (آجیغلانماق) Acınmak ma'nāsınadır. Mazlūma merhamet maḥallinde isti'māl olunur. Ācırğanmak dağı denilür. Acınmak ma'nāsına acıgungdur, acısañg gerek dimek olur. Çagatay'da bu şığa muṭṭaridedür. Meşelā : Atıgungdur atsañg gerekdür ve kılğungdur kılsañg gerek dimek olur. Vaqıs 'ālā hazā.

Beyt: Sin dik açunda bir közi 'ayn-ı belā xanı
Min dik anıñg belāsı bile mübtelā xanı

[Ş.135a] Açkuñg⁴: (آچقونك) Kaf, kaf-ı 'Acemî'dür. Acsañ gerek dimekdür.

Açay⁵: (آچای) Ben açayın dimekdür.

Açmay⁶: (آچمای) Açmazın u açmayayın dimekdür.

Açkalı⁷: (آچقالی) Açalı ve açmak için dimekdür. İllet ma'nāsına.

¹ Açırgındı : Ø, Li.2, Z. // Açırgındı : Acırgındı, Li.1, S. // fuşül : fuşül, E. ; Mazlūmı esirgeyüb zālime kahr eylemede dirler ki : Cim-i 'Acemî ile mazlūmı esirgeyüb zālime kahr eylemege derler ki, A., B., Li.1, Ş.

² Acıg ve açık : Ø, Li.1 // Acıg : Acı dimekdür. Z. // Acıg ve açık : Acı demekdür. : Cim-i 'Arabî ile acı demekdür. A., B., Li.1, S. Ş.

³ Acıglanmak : Ø, A., B., Li.1, S., Ş. // Acıglanmak : Acımak, mazlūma merhamet ma'nāsına. Li.2 // Acırğanmak dağı..... dimek olur. Vaqıs 'ālā hūdā, ve bu cümlelerden sonra gelen beyit : Ø, Li.2, Z.

⁴ Açkuñ : Ø, Li.2, Z. // Açkuñ : Kaf, kaf-ı 'Acemî'dür ve cim-i 'Acemî'yle açsañ gerek dimekdür. A., B., Li.1, S. // Açkuñ : Açkuñ, kaf, kaf-ı 'Acemî ile acsañ gerek dimekdür. Ş.

⁵ Açay : Ø Li.2, Z. // Açay : Ben açayım demekdür. B.

⁶ Açmay : Ø Li.2, Z. // Açmay : Acmazın ve açmayayın dimekdür. Ş.

⁷ Açkalı : Ø Li.2, Z. // İllet ma'nāsına : Ø A., Li.1, Ş.

Açılmayın¹: (أجلىماين) Açılmadın demektür.

Ahtacı²: (أختجى) Mîr-âhûr ma'nâsınadır ki Seb'a-i Seyyâre'de dördüncü hikâyede

[E.4b] Mes'ûd Çöne şâha gelicek kendü atını mîr-âhûr elinde gördüğü maħalde gelür ki:

Beyt: Bâğ ara çünkü kirdi ol maħzûn
Ahtacı iligide idi gül-gûn

Ammâ Münşeât'da müselsel bir niçe mektûb vardır ki cümlesinde hâmil-i mektûb [S.4b] bir kimesne muhâtab olunup ve maḳşûd olunup gâh ahtacı vü gâh mîr-âhûr dimekle zıkr olunur. Siyâḳ-ı kelâm tamâm iş'âr ider ki ahtacıdan murâd mezkûr mîr-âhûr ve mîr-âhûrdan murâd mezkûr ahtacı ola.

Ahtarmağ³: (اختارماغ) Ahtarmak ma'nâsınadır. Çağatay dilinde Türkî lügâtde vaḳı' ta

harfî külliyyen ta ile telaffuz olunur. Dal gibi ki geçdi, ahtardıñg ahtardıñ dimektür.

Beyt: Tîğ ile hâk-i tenimni her taraf bardıñg kilip
Naḳd-ı cân almakğa bu tofrağnı ahtardıñg kilip

Aḥsum⁴: (اخصوم) Bed-meste dirler ki Maḥbûbu'l-Kulûb'da üçüncü tenbihâtta gelür ki:

Beyt: Aḥsum üsrüklerdin hâric terâne
Tilbe itler uluşkandın nişâne

Adaḳ⁵: (اداق) Muṭlaḳ nezre dirler ki keşret iḥsânla edâ oluna, ve yine vaḳt ve mevsim

ma'nâsına gelür ki Mecâlisü'n-Nefâ'is'de ikinci meclisde Mîr Sa'îd kelimâtında bu tuyuḳda gelür ki:

¹ Açılmayın : ø Li.2 , Z // Açılmayın : Açılmadın demektür. (Açılmadan) B.

² Ahtacı : Mîr-âhûr , gül-gûn , atlu , at vaşında kelür. Li.2 // maḥzûn : mecnûn Li.2 // iligide : ilginde A. , iliginde B. , ilinde Li.1 , Li.2 , S. , ilinde Ş. // Bâğ ara çünkü kirdi ol maḥzûn / Ahtacı iligide idi gül-gûn : Bâğ ara kirdi çünkü ol maḥzûn / ahtacı iligide idi gül-gûn Z. // Ammâ Münşeât'da ahtacı ola : ø Z.

³ Ahtarmağ : ø A. , B. , Li.1 , S. , Ş. , ; Ahtarmağ : Ahtarmak Li.2 ; Ahtarmak : Ahtarmak Li.2 ; tofrağnı : tofrağınını Li.2 ; Ahtarmak : Ahtarmak ma'nâsınadır. Ta ile telaffuz olunur. Z. ; kilip : kilüp Z.

⁴ dirler : derler S.

⁵ Muṭlaḳ nezre : Şol nezre E. // dirler : derler S. // ki keşret iḥsânla edâ oluna : ø A. , B. , Li.1 , S. , Ş. // ikinci meclisde : ø E. // taşına : taşığa A. , B. , Li.1 , Ş. // adaḳ ve yine : ve yine Li.1 , S. , Ş. // üçüncü :

Tuyuk: Ey muhibler tiysenġiz ger yazesiz
Gül adakıda ġımārı yazesiz
Ger min ölsem türbetimning taşına
Küşte-i bir şūġ irür dip yazesiz

Adak ve yine Türkistān'da bir yerin adıdır ki Ĥayretü'l-Ebrār'da üçinci maķāle hikāyesinde Sultān Ĥüseyn Baykara vaşında gelür ki:

Beyt: Yüz iki yüzce kişi birle kazaķ
Geh biri Ĥārzem idi gāhi Adak

[E.5a] Adak aķa dimekdür, cezire ma'nasına.

Ardı: (آردی) [Ş.135b] Yorıldı dimekdür.

Armay: (ارمای) Yorılmaz ve yorılmazın dimekdür.

[Li.1 4b] Aralı¹: (ارالی) Yorulalım ve yorılmaġcün ve yorılalı dimekdür.

Arip²: (آریب) Yorulup dimekdür.

Aryıp³: (آریب) Bu daġı ayrılup dimekdür ki Mecnün u Leylî'de Mecnün Leylî

ķabilesi göcdüġi yire gelicek bir ġasta it gördüġi maķalde gelür ki:

Beyt: İti tiri zaġmetidin aryıp
Ā'zāsı ġıraşdın kızarıp

Ve bir daġı pāk ve arı olup ma'nasına [S.5a] gelür ki Ġarāibü's-Şıġar'da gelür.

Beyt: Yār 'aksiniġ olub cilve-gehi
Kişi kim ġatırı mir'atı aryıp

Arılmay⁴: (آریلمای) Şol ġastalıġa dirler ki bir kimesne emrāz-ı muġtelife olsa biri

tamām gitmedin biri daġı gele ki Ĥayretü'l-Ebrār'da [A.3b] evvelki Ĥayret'de bahār vaşında gelür.

üçüncü E. // maķāle hikāyesinde : ø A. // Adak aķa dimekdür : ve bir daġı ada dimekdür. A. , Li.1 , S. , Ş. // cezire : ġazîne B.

¹ Yorulalım : yorılalım B. // Yorulalım ve yorılmaġcün : yorulalım demekdür ve ... Li.1 , Ş. // demekdür : dimekdür Ş.

² demekdür : dimekdür Ş.

³ Bu daġı : Bir daġı Ş. // Mecnün u Leylî'de : Leylî vü Mecnün 'da Ş. // göcdüġi : göcdüġi A. , S. // ķabilesi : ķabilesinde Ş. // yire gelicek : yire gelicek ki Li.1 , Ş. // gelür ki : gelür A. , B. , Li.1 // zaġmetidin : raġmetidin A. ; zaġmidin B. , Li.1 , S.

⁴ Bir kimesne : bir kişiy e A. , B. , Li.1 , S. , Ş. // emrāz-ı muġtelife olsa : emrāz-ı muġtelife 'arız olsa A. ; emrāz-ı muġtelife 'arız ola Li.1 , S. , Ş.

Beyt: Nergis arılmay marazıdın arık
Közleri ‘ayn-ı yarağandın sarık

Arığ ve arık¹: (اریق و اریغ) Lager ma‘nāsınadur ki bu beytde mışra‘-ı evvel āhırinde

geçdi. Arığ ve arık bir dağı arı ve pāk ma‘nāsınadur ki Münşeāt’da sekizinci mektūbda gelür.

İnsān cāizü’l- haṭādur ve likin nedāmet eşki kim ‘ibāret tövbe suydın bolğay günāh çirkin arınur özüñ bir nev‘i arık kılsarğ.

[E.5b] Ve yine Ḥayretü’l- Ebrār’da altıncı maḳāle hikāyesinde Nūşinrevān vaşfında gelür ki:

Beyt: Tā anı āhır bu arığ niyyeti
Bile hayā şīvesi haşıyyeti

Arık ve arığ²: (اریق و اریغ) Şu yoluna dirler ki anı şu akmak içün kesmiş olalar

degirmen argı gibi ki Ferhād u Şīrīn’de Ferhād kesdügi arga şu şalacak [Ş.136a] maḳalde Şīrīn Mehin Banū’ya haber gönderdi ki ‘Arabça ḥark didikleridür.

Beyt: Hem ol ḥārāken pūlād bāzū
Arığa min yetişmey salmasun su

Ve yine Ḥayretü’l- Ebrār’da toközüncü maḳālede gelür ki :

Beyt: Derd yaşurmak yüzün eylep sarık
[Li.1 5a] Eşk akızmak közin eylep arık

Ammā ğaynla yine Ḥayretü’l- Ebrār’da evvelinde besmele meddi beyānında gelür ki:

Beyt: Bel arığıdur ki aḳar cān suyu
[S.5b] Yok dime kim cān suyu ḥayvān suyu

¹ Arığ ve arık bir dağı : Bir dağı A. , B. , Li.1 , S. , Ş. // ma‘nāsınadur ki : ma‘nāsına gelür ki Li.1 , S. Ş. // ve likin : ve liken A. , B. // bolğay : bolğay ki Li.1 // arınur : arıtur A. , B. , Li.1 , S. , Ş. // bir nev‘i : bu nev‘i A. , B. , Li.1 // vaşfında gelür ki : vaşfında ki Li.1

² kesmiş olalar : kesmiş ola Ş. // degirmen argı gibi ki : ø E. // maḳalde : ol maḳalde Ş. // Mehin Banū’ya : ø E. // gönderdi ki : gönderüb ayıtdı ki A. , Li.1 , S. , Ş. // ‘Arabça ḥark didikleridür : ø A. , B. , Li.1 , S. , Ş. // ḥārāken : ḥārākeni B. // salmasun : şalmaşun Ş. // su : şu S. , Ş. // maḳālede gelür ki : maḳālede bir beytde gelür S. // közin : gözin B. // ğaynla : ğayn ile Ş. // besmele meddi : besmeleniñ meddi Li.1 , S. , Ş. // arığıdur : arıkıdur Li.1

¹Ve yine Sākī-nāme'de gelür ki:

Beyt: Tā içib 'arbede bābın açayın
Mīr-mend arığı dik kef saçayın

Arılmak²: (آريلماق) Arınmak ve pāk olmak ma'nāsınadır. Arılmadı, arınmadı demek

olur. Arınmak dağı dinilür. Kesr-i rayla arınmak ma'nāsına ve bu beytde arıp
'ibāreti pāk ve mücellā olup dimekdür.

Beyt: Yār 'aksiniñ olup cilve-gehi
Kişi kim hātırı mir'atı arıp

Arınmak, sükün-ı rayla yorulmak ma'nāsınadır. Bu diyārda dağı müsta'mel
'ibāretdür.

Erk³: (ارك) Kaf , kaf-ı 'Arabī'dür. Hışārlarda Aḥmedek didikleri şa'b yire dirler ve şehir

içinde bir mürtefi' yerde pādişāha maḥşūs olan ƙal'a mişāl sarāya dirler ki
Ferhād u Şīrīn'de Ermeniyye ƙal'ası vaşında gelür.

Beyt: Ni ƙurgan bir ḥaşīn ü birk ƙurgan
Felek ḥaşīnini erk dik yaşurgan

Ve yine Ferhād u Şīrīn'de bir ser-sūḥanda gelür ki:

Ḥusrev ƙurganını ƙabap tüşüp devri dayana bir ƙurgan ikirkānı ve Ermeniyye
erk dik Ḥusrev ikirkānı ḥalkanınḡ devriḡa kirkānı.

Ve yine Ḥayretü'l- Ebrār'da on [E.6a] toḡuzuncı maḡālede şehir-i Heri
vaşında gelür ki:

Beyt: Erki biyikrek toḡuz eflākdın
Eyle ki gerdün kürre-i ḥākdın

¹ Bu bölüm Esad Efendi nüshasında yoktur.

² Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

³ Erk : erek E. // Kaf , kaf-ı 'Arabī'dür : Kaf-ı 'Arabī ile Ş. // şehir içinde bir mürtefi' yerde : şehir içinde olan yüksek yere dirler ve A. , B. , Li.1 , S. Ş. // sarāya derler ki : sarāya dirler ki Li.1 , Ş. // Ni ƙurgan bir ḥaşīn ü birk ƙurgan : Ni ḥaşīn ƙurgan u birk ƙurgan. A. // bir ser-sūḥanda gelür ki : bir ser-sūḥanda gelür S. // ƙabab : ƙapab A. , B. , Li.1 , S. , Ş. // ikirkānı : engirkānı E. // devriḡa : devrige Ş. // vaşında gelür ki : vaşında A. // şehir-i Heri : Heri şehri A. , B. , Li.1 , S. , Ş. // erki : erki Li.1

Erke¹: (اركه) Kaf , kaf-ı ‘Arabî’dür .Nâz u şîve ve küstâhlik mâ‘nâsınadır ki İskender

Mîrzâ eş‘ârında gelür.

Beyt: Erke çağı ırk berdi ildin
Nâşih mini tutgıl imdi ma‘zûr

Arman²: (آرمان) Ārzû mâ‘nâsınadır ki Ferhâd u Şîrîn’de hâkân şâhlığını Ferhâd’a

virmek diledügi ma‘halde gelür ki:

Beyt: Karılık derdi bî-dermândur âhir
[Ş.136b] Bir iş könlümde köp armandur âhir

Arman³: (ارمان) Çâre ve dermân mâ‘nâsınadır.

Beyt: Öltürür hecrân tonı ölsem hem arman kalmağay
Tüşse hem bolsam ârâm-vişâlingni körüp

Arlat⁴: (ارلات) Çagatay’da bir kabîle adıdır ki Bedâyi‘ü-l Vasa‘ ki üçinci divânlarıdır

ki üçinci divânlarıdır anda bir şi‘rde gelür ki:

Beyt : [Li.1 5b] Ey Nevâyî mini zâr eyledi bir lüli-veş
[S.6a] Ki hem Arlat unut boldı ma‘ğa hem Bilkût

Ve yine Vakfıyye’de gelür ki :

Arlatı isimlik şadr-nişîn

Ve yine Nevâdirü’ş- Şebâb’da gelür ki ikinci [A.4a] divânlarıdır.

Beyt: Kim köngül şayd itse lüli bolsa kim tut muğtenem
İtmem Arlat ya Barlas’dın mîr-zâde tab

Arlas⁵: (ارلاس) Bu dağı Çagatay’da bir kabîle adıdır.

Argadamak⁶: (آرغاداماق) Aldamak mâ‘nâsınadır.

¹ Erke : Ereke Li.1 // Kaf , kaf-ı ‘Arabî’dür : Kaf-ı ‘Arabî’ ile Ş. // imdi : eyledi B. , li.1 , S.

² Şâhlığını : şâhlığın A. , B. , Li.1 , S. , Ş.

³ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁴ kabîle adıdır ki : kabîle adıdır Ş. // anda bir şi‘rde : bir şi‘rde S. // unut : utub S. // Bilkût : Bilgut // Şadr-nişîn : şadr-nişînler A. , Li.1 , S. , Ş. ; şadr-neşînler B. // Arlat yâ Barlas : Arlat veyâ Barlas Ş.

⁵ Bir kabîle adıdır : bir kabîledür . S. , Ş.

⁶ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

Argadı¹: (ارغادی) Aldadı dimekdür.

Argaday dir min²: (ارغادای دی رمی) Aldayayın dirin dimekdür ki Fevâidü'l- Kiber'de

ki dördinci divânlarıdır bir şi'rde gelür.

Beyt: Min bî-dil saña cân oynamak birle yaray dir min
Belî sin tıflını bu tuhfe birle argaday dir min

[E.6b] Argadal³: (ارغدال) Tağ eteklerinde olan alçağ depelere dirler ve anda olan

derelere ve emîn yerlerine dirler ki Garâibü's- Şıgar'da ki evvelki divânlarıdır
bir şi'rde gelür.

Beyt: Zülfiniğ her çİNide yüz fitnedür dİN ehliğa
Argadal içre qarakçı eylegen yaŋlığ kemİN

Ve yine Sedd-i İskenderi'de deryâ-yı muhiğ vaşında bir ser-sühanda gelür ki :

Ve külekdin ol deşt-ârâ köp argadal nümü-dârı.

Artamak⁴: (ارتاماق) Göçüp gitmek ma'nâsınadır. İskender-nâme'de İskender Rûm'a

'azm etdüğü yerde gelür.

Artayıp ve artanı⁵: (ارتایب و ارتانیب) Aşup ve atlayup geçmege dirler ki Sedd-i

İskender'de İskender Ye'cuce sed yapduğundan soñgra Rûm'a 'azm etdüğü
mağalde gelür ki:

Beyt: Tingiz eyleben kaç u tağ artayıp
Yürür irdi yol Rûm 'azmı kılıp

Arbağ⁶: (ارباغ) Şol efsûna dirler ki yılañ delüğine okusalar taşra çıkarur ve ısırdığı yire

okusalar zehr [Ş.137a] te'sir eylemez ki Bedâyi'ü'l- Vasat'da gelür.

¹ Demekdür : dimekdür Ş.

² dir min : dırmin B. // dirin : ø A. , Li.1 , S. // demekdür : dimekdür Ş. // ' de ki : ki Ş.

³ depelere dirler : depelere derler A. , S. // kemİN yerlerine : kemİN yerlere B. // dirler ki : derler ki Li.1 , S. ; dirler Ş. // bir şi'rde gelür : bir şi'rleridür A. ; gelür S. ; anda bir şi'rde gelür Ş. // dİN ehliğa : derd ehliğa S. // külekdin : kùbekdin B. // ol deşt-ârâ : ol vaqt deşt-ârâ Li.1 , Ş.

⁴ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁵ Aşup ve atlayup geçmege dirler ki : Aşup geçüp demekdir B. ; Aşup geçüp demekdür ki A. , Li.1 , S. , Ş. // Sedd-i İskender'de : ø S. // Sedd-i İskender'de İskender : Sedd-i İskender İskender A. // yapduğundan soñra yapduğdan soñra A. , Li.1 , S. , Ş. // gelür ki : gelür S. // eyleben : eyleyen A.

⁶ ısırdığı : şökdüğü A. , Li.1 , S. Ş. // zehr : zehri A. , Li.1 , S. , Ş. // sevdâsıda : sevdâsıyla A.

Beyt: Zülf-i sevdâsıda bilmeseler Nevâyî nüktesin
Kim cünûn küftârıdır [Li.1 6a] yâhûd yılanın arbağı

¹Ve yine Maḥbûbu'l- Kûlûb'da bir tenbîhde gelür ki:

Nādāngā söz demek arbağdur.

Ara²: (ارا) Arasında dimekdür. [S.6b] Kāfiye-i elifde çok gazelde redîf vâkıı olmuştur.

Cümleden biriniñ maṭlaı budur.

Beyt: Sevād ḥālî anıñ la'l-i rûḥ-perver ara
Meger ki mûrçe nışfı üzüldi şeker ara

Araba³: (ارابه) Ma'rûfdur bu diyâr müteressilleri 'araba imlâ iderler. Ferhād-nāme'de

dört kaşr bināsına mübāşeret olındığı yerde aydur:

Beyt: Taşırğa taş u ḥışt pîl ü araba
Tutup çîn içre âbād u ḥarāba

Artuḫsılık⁴: (ارتوqسيليق) Nazmü'l- Cevāhir dibācesinde ziyādelik ma'nāsına gelür ve

bir dürlü daḡı dimekdür.

Azıqıp⁵: (ازيقيب) Azıgup, ya'nî yol azup dimekdür.

Azıtқан⁶: (ازيتقان) Yol azan dimekdür ki Seb'a-i Seyyāre'de ḥāce şahrāda giceyle

Dilārām'ın üzerine geldügi maḥalde gelür ki:

Beyt: Ürkürep yoldın atı çıkқан imiş
Bir iki kûl ile azıtқан imiş

Azıtқан⁷: (ازيتقان) Bu daḡı yoldan azan ma'nāsınadır ki [E.7a] Sultān Hüseyn eş'arında gelür.

Beyt: Zülfide ser-keşte şabrım ḡayli sarı açtı yüz
Berķ urup aqşam azıtқан kârvânım artadı

¹ Bu bölüm Esad Efendi nüshasında yoktur.

² Kāfiye-i elifde budur. Ve sonra gelen beyit yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

³ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁴ Bir dürlü daḡı dimekdür : bir dürlü daḡı demek ma'nāsına gelür. A. , B. , Li.1 , S. // dimekdür :
dimekdür Ş.

⁵ dimekdür : dimekdür Ş.

⁶ dimekdür : dimekdür Ş. // gelür ki : gelür S. // atı : anı Ş. // kûl ile : kûla ile

⁷ aqşam : aḡşam B. ; eşān Ş. // kârvânım : kârbânım A., B., Li.1 , S. Ş.

Azıgmaq¹: (آز یغماق) Yol azmak ma'nāsınadır.

Azgurmak²: (آز غورماق) Azurğanmak dimekdir.

Azgurduñ³: (از غوردونك) Kaf, kaf-ı 'Ācemī 'dür; azırgandıñ, azdurdırıñ dimekdir.

Azguzguñ: (از غوز غونك) Azdırsañ gerek dimekdir.

Esrü⁴: (اسرو) Ziyāde ve çok dimekdir ki Ferhād u Şīrīn'de Sokrāt Hākīm Ferhād'a

ayıtdı:

Beyt: Munı bil kim cihān fānidür esrü
Hākikat ehli zindānidur esrü

Beyt: ⁵ Kemend-i zülfiñ ara salmayıñ vü tāb esrü
Köñgöl şikencesiğā ilişmegil vü tınāb esrü

Ve yine Bedāyi'ü'l- Vasa'at'da gelür ki:

Beyt: Ger tiri birle süngek min ta'ma hem kılmaz etiñg
Kim esrü katıg bulmış süngek esrü çürük

Asra⁶: (اسرا) Şakla, hıfz eyle dimekdir ki Sedd-i İskenderī'de Hākan ol gice İskender'e

gelicek beni bugün şakla, ahşam gönder didügi maḥalde gelür ki:

Beyt: Resülāne eylep mañga iltifāt
Bugün asraban şām bulgaç uzat

Asraban⁷: (آسرابان) [A.4b] Asraban demek şaklayuban dimekdir.

Asratay⁸: (اسراتای) Şakladayın dimekdir ki Nevādirü'ş-Şebāb'da gelür. [Li.1 6b]

Beyt: Köñglüme ḥāliniñ ḥayālī kilse merdumlık kılıp
[Ş.137b] Köz evide anı merdümler içide asratay

¹ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

² Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

³ Kaf, kaf-ı 'Ācemī'dür : Kaf-ı 'Ācemī'dür Ş. // azırgandıñ, azdurdırıñ demekdür : azduruñ demekdür . A. , Li.1 ; azdırdın demekdür B. ; azdurduñ demekdür. S. ; azdurduñ demekdür. Ş.

⁴ demekdür ki : demekdür Ş. //

⁵ Bu beyit yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁶ demekdür ki : demekdür ki Ş. ; demekdür Li.1 // gelicek : ki geldi Li.1 , S. ; geldi Ş. // dedügi : didügi Li.1 , S. , Ş. // asraban : asrayan A. , Li.1 ; asra S.

⁷ Asraban : Didügi şaklayuben demekdür. A. , Li. ; şaklayıben demekdür . B. , S. // demekdür : demekdür Ş.

⁸ merdumlık : merdümlik A. , B. , Li.1 , S. , Ş. // kaf-ı nĀcemī ile : kaf-ı 'Acimī'yle S. // ögredeyin demek gibi körsetey gibi.....kıyās oluna . : ögredeyin demekdür . Kuzgatay muḫtarib eyleyin demek gibi bunlara kıyās oluna . A. , Li.1 , Ş. ; muḫtarib eyleyin : muḫtarib eyleyeyin S.

Ve ba'zı lügat dağı vardır ki [S.7a] örgetey gibi kaf-ı 'Acemî ile ögredeyin demek gibi körsetey gibi kaf-ı 'Arabî ile köstereyin demek gibi bunlara kıyās olına.

Asratay¹: (اسراتای) Şaklayayın dimekdür. Şaklamak ma'nāsına olan ısramak lafzından

me'ḥūzdur ki elif-i meksūrede gelür. İn-şā'-Allah ammā bu 'ibaret ekşer nüshada elif-i meftūhe imlāsında yazulur. Ol sebebdan bu bābda irād olındı.

Asrağuluḡ²: (اسراغولوق) Şaklancaḡ ve şaklamalı dimekdür.

Asrağanı³: (اسراغانی) Şakladuḡı dimekdür.

Asrağucı⁴: (اسراغوجی) Şaklayıcı dimekdür.

Esrük⁵: (اسروک) Ser-ḥōş dimekdür. Bu diyārda dağı 'ibaret müsta'meldür.

Esrük-kine⁶: (اسروکینه) Kaf-ı evvel kaf-ı 'Arabî, kaf-ı şānî kaf-ı 'Acemî'dür. [E.7b]

Taşḡir ile ser-ḥōşca dimekdür ki Garāibü's- Şıḡar'da gelür.

Beyt: Esrü yalḡan va'desi kim küymiş irdi cānıma
Anḡdıban bir kice tüşti ilkime esrük-kine

Esrük-ḡına ve esrük kına⁷: (اسروکینه و اسروکغنه) Bunlar dağı hemîn bu ma'nâyadır.

Astı⁸: (استی) Altı dimekdür, taht ma'nāsına Çihl Ḥadîş Tercümesi'nde bir rübā'ide gelür ki:

Rübā'î: Analarınḡ ayaḡı astıdadur
Ravza'-i cennet vü cinān bāḡı
Ravzā' bāḡı cişālin ister isenḡ
Bol ananınḡ ayaḡı tofraḡı

Ve yine Nevādirü's- Şebāb'da gelür ki:

¹ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

² Asrağuluḡ : E. // şaklamalı : şaklamalı A. , Li.1 , S. // demekdür : dimekdür Ş.

³ demekdür : dimekdür Ş.

⁴ Asrağucı : ø E. // Şaklayıcı demekdür : Şaklayıcı dimekdür Ş.

⁵ Bu madda yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁶ Kaf-ı 'Araî : 'Arabî ; kaf-ı 'Acemî : 'Acemî Li.1 , S. , Ş. // taşḡir ile : taşḡirle i.1. // demekdür : dimekdür Ş. // Esrü : Asru B. // cānıma : cānıgım B.

⁷ Ve esrük kına : ø Li.1 , S. , Ş. // Esrük ḡına : bu dağı hemîn bu ma'nâyadır. A. , Li.1 , S. , Ş.

⁸ demekdür : dimekdür Ş. // ma'nāsına : ma'nāsına ki Li.1 , S. // Çihl Ḥadîş tercümesinde : Çihl Ḥadîş de Li.1 , S. // Rübā'î : Rübā'ıyye E. // Nevādirü's- Şebāb'da gelür ki : Nevādirü's- Şebāb'da gelür Li.1 , S. // ḡam : ḡum B.

Beyt: Tağ aşıklık yükidin ham bulurğa yok hilâf
Kör ki ni nev' oldı ham çün kaldı ışık astıda kaf

As¹: (اس) Emr idüp aş dimekdür. Bugün ber-dâr ma'nâsına ki Garâibü's- Şıgar'da
gelür.

Beyt: Ger kuyaş rengin felek reftârlık rahşınıngğa as
Kim tüzer ol reng Nüh'ınıñ nağmesin efğân ara

Asmağlıg²: (اسماغلیغ) Aşmak ma'nâsınadır.

Ast³: (است) Alt , taht ma'nâsınadır,

Astıda⁴: (استیدا) Altında demek olur .

Eyesi ve ayası⁵: (آیاسی و ایزی) Şāhib ve şāhibi ma'nâsınadır.

Beyt: Bir ayası it bolub irdi Nevâyî yârsız
Bolmasun yâ Rab herkez bende sulţândın cüdâ

Astı⁶: (استی) Aşdı ma'nâsınadır ki Hayrettü'l- Ebrâr'da pâdişâh vaşfında gelür ki:

Qavs anga bir ya ki çötertip ki çün
Astı felek tākığa menşür ucun

Asıglık⁷: (آسیغلیغ) Aşılı ve fâi'delü ma'nâsınadır. Aşılmış ma'nâsına dağı gelür ki

Ferhâd u Şîrîn'de Süheylâ-yı Hâkim Ferhâd'a eyitdi:

Beyt: [S.7b] İrür bir levh-i sîm üzre yazıglık
Taparsın div boynıda aşıglık

¹ demekdür : dimekdür Ş. // bugün ber-dâr ma'nâsına : bî-âvîz ma'nâsına : A. , B. , Li.1 , S. , Ş. //
rengin : zengin A. , Ş. // rahşınıñğa : rahşınıñge B. // reng : zeng A. , B. , Li.1 , Ş.

² Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

³ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁴ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁵ Eyesi , ayası : Ø A. , E. , Li.1 , S. , Ş.

⁶ vaşfında : vaşfında B. // gelür ki : gelür Li.1 , S. , Ş. // gelür ki : kelür B. // çötertib : çökertib B. //
ki çün : küçün A. , B. , Li.1 , S. , Ş. // ucun : uçun A. , B. , Li.1 , S. , Ş.

⁷ ma'nâsınadır. Aşılmış ma'nâsına : ma'nâsına ve aşılmış ma'nâsına A. // ma'nâsınadır. Aşılmış
ma'nâsına : ma'nâsınadır ve aşılmış Li.1 , S. , Ş. // gelür ki : gelür Ş.

[E.8a] Asıg ve asık¹: (آسيق و آسين) Aşşı ve fâide ma'nâsinadur ki [Li.1 7a] Ferhâd u

Şîrîn hâtimesinde gelür. [Ş.138a]

Beyt: Bu da'vâ dest-gâhın bir zamân yığ
Çü da'vâ içre ma'nî yok ni asıg

Ve yine Nazmü'l- Cevâhir Dîbâcesi'nde gelür ki:

Beyt: Her nice edeb bolsa katık yitkürgil
Haylîngğa edeb kılıp asık yitkürgil

Tahfîf-i sinle aşşı demek olur. Çağatay dilinde vâkı' olan şad külliye sinle edâ olunur. Dalı ve tayı tayla ta'bîr itdükleri gibi ve bu lafzın âhîrinde vâkı' olan gayn-ı mu'acceme acıg lafzının gaynı kabîlindendir. Kafla asık dağı dinilür. Lakin bu beytde gayn kâfiyesinde gelür.

Beyt: Zehr-i hicr anıng çü 'ayşimge mini kıldı acıg
Nüş-ı vaşlîng elige yitkendin maña yokdur aşşı

Ve yine Lisânü't- Tayr'da gelür.

Beyt: Munca kim kılsağ figân u zârlık
Kılğusı yok bir ser-mûyı asık

Asapkur²: (آساپقور) Koyunun oñurga kemüğine dirler ki Çağatay 'adetine hürmetli

ta'âmlarıdır, bir ziyâfet olsa envâ'ı ta'âm ki anda hâzır olsa, elbette bir niçe yirde ol kemük bütün bişüp bile olsa gerek ki Hayretü'l- Ebrâr'da mihmâna olan isrâf la muqâbelesinde gelür ki:

Beyt: Pey-â-pey asapkurnı eylep revân
Yimekdin bolup 'âciz ol nâ-tüvân

Aşuqtı³: (اشوقتي) 'Acele ve ıztırâb eyledi demekdür.

¹ Ve yine Nazmü'l- Cevâhir..... gelür ki : Ve Nazmü'l-Cevâhir'de Dîbâcesi'nde gelür. Li.1 // Ve Nazmü'l- Cevâhir dîbâcesinde gelür ki S. , Ş. // gelür ki : gelür S. // Ve yine Lisân-ı.....sermûyı asık ø E.

² dirler ki : dirler Li.1 , S. , Ş. // niçe yirde : niçe yerde S. // gerek ki : gerek Ş. // mihmâna : mihmân Li.1 , S. ; nihâyet B. // gelür ki : gelür S. // Beyitteki mısralar S. Nüşasında yer değıştirmiş.

³ demekdür : demekdür Ş.

Aşukdum ve aşuktum¹: (اشوقتوم و اشوقدوم) Ta ile ve dalla ikisi dağı cāyızdır, [A.5a]

yukarıda giçen gaynla kaf ve kelime āhirinde elif ile ha gibi, ‘acele ve ıztırāb eyledim demekdür ki Mecnūn u Leylī’de Zeyd şahrāda Mecnūn’a ayıtdı:

Beyt: Kām urğalı bu taraf aşukdum
Kā kim saṅa bu zamān yolukdum

Ve yine Bedāyi’ü’l- Vasaṭ’da gelür ki:

Bey : Kilse ayturda aşukmang kim ferāhdın ölmeyin
Nükte-dānlig birle ol sözi kaçımında ötkerinğ

²Ve yine Luṭfī eşārında gelür ki:

Beyt: Helvām uçun dudağı firākıda ey rakīb
Aşukmağıl ki şabr kerek kişi işığa

Aşukmak³: (آشوقماق) ‘Acele itmek ma’nāsınadır.

Aşukmañ⁴: (آشوقماك) Kaf-ı ‘Acemī ile cem‘-i ħiṭābdur, ‘acele itmek demekdür.

Beyt:: Kilse ayturda aşukmañ kim ferāhdın ölmeyin
Nükte-dānlig birle bu sözni yanımında ötkering

[S.8a] Aşukmang⁵: (آشوقمانك) Dimek kaf-ı ‘Acem’le ‘acele [E.8b] ve ıztırāb eylemek
dimekdür.

Aşukkan⁶: (اشوققان) ‘Acele ve ıztırāb eyleyen demekdür ki Maḥbūbu’l- Kulūb’da

üçinci kısımda Tenbihāt’da ‘acele zemminde gelür ki:

Beyt: Şabr ile köb bağığ iş açılır
İşde aşukkan köp tayılır

Beyt: Her kimse ki eylemes aşukmağnı hayāl
Yafrağnı ipek kıılır çiçek berkini bal

¹ Ta ile : tayla S. , Ş. // gaynla kaf gibi : kafla gayn gibi S. , Ş. // elif ile : elifle S. , Ş. // eyledim demekdür ki : eyledüm demekdür. Ş. // ayıtdı : ayıtdı ki Li.1 , Ş. // Ve yine Bedāyi’ü’l- Vasaṭ’da gelür ki : Ve Bedāyi’ü’l- Vasaṭ ‘da gelür ki A. ; Ve Bedāyi’ü’l- Vasaṭ’da gelür Li.1 , Ş. ; Ve yine Bedāyi’ü’l- Vasaṭ’da gelür S.

² Bu bölüm Esad Efendi nüshasında yoktur. // gelür : gelür ki Li.1 , S. Ş. // işığa : aşığa Ş.

³ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁴ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁵ Aşukmañg : ø A. , Li.1 , Ş. // dimek : ø S. // kaf-ı ‘Acem’le : kaf-ı mu‘acceme ile S.

⁶ ‘Acele ve ıztırāb eyleyen : ‘Acele eyleyen A. , B. , Li.1 , S. , Ş. // zemminde gelür ki : zemminde gelür S. // şabr ile : şabrile Li.1 , S. , Ş. // yafrağnı : yafrağı A. , Li.1 , S. , Ş. ; yafrağını B.

¹Ve yine Luṭfî eş‘ârında gelür ki:

Beyt: Helvām uçun dudağı fıraķıda ey raķīb
Aşukmağıl ki şabr kirek kişi işığa

[Li.1 7b] Aşuk²: (أشوق) Bu dağı topuk ma’nāsına gelür ve dirsek kemüğine dağı dirler

ki Sirācü’l- Müslimîn’de [Ş.138b] taḥāret ferāyizi bābında gelür .

Beyt: Yumağ iki ayağın farz irür hem
İki aşuğnı hem kıymağ aña zam

Ve yine Tevārīḥ-i Enbiyā’da Kārūn’ı yer yutduğı maḥalde gelür ki:

Yer Kārūn’ı aşuğığa cā özige tartdı.

Eşgek³: (اشك) Kaf-ı evvel kaf-ı ‘Acemī ve kaf-ı şānī kaf-ı ‘Arabī’dür. Gemi küregine

dirler ki Luṭfî eş‘ârında gelür.

Beyt: Baḥr-ı eşk içre iki köz boldılar zevrāk mişāl
İki şaf kirpikler eşgekler bolupdur her taraf

Ağa⁴: (آغا) Büyük karındaşa dirler ki Mecnūn u Leylī āḫirinde Üveys şehzāde

naşīhatinde atası ile ‘ammusı vaşfında gelür.

Beyt: Şāhi ki atanıñ anğa ağadur
Ol sanğa atadur vü ağadur

Yine Tevārīḥ-i Mülūk’da Ferīdun’uñ üç oğlı vardı, Selem ve Tur ve İrec . İrec anlardan kiçi idi. Ammā İrec’e muḥabbeti anlardan ziyāde olduğı beyānında gelür ki:

¹ Bu bölüm yalnız Esad Efendî nüshasında vardır.

² Bu dağıdirler ki : Topuğa derler ve dirsek kemüğüne derler ki : A. , B. , Li.1 , S. // aşuğnı : ‘aşıkın A. // Ve yine : Ve hem Ş. // yer yutduğı : yir yutduğı Li.1 , Ş. // Beyit ve ondan sonra gelen kısım Esad Efendî nüshasında yoktur.

³ Kaf-ı evvel kaf-ı ‘Acemī ve kaf-ı şānī kaf-ı ‘Arabī’dür : Kaf-ı evvel ‘Acemī ve kaf-ı şānī ‘Arabī’dür. B. , Li.1 , S. , Ş. // dirler : derler S. // bolupdur : boluptur Ş. // Ferīdūn’ıñ : Ferīdūn’uñ ki Ş. // üç : üç Li.1 // vardı : var idi B. , Li.1 , S. , Ş. // Selem ve Tur ve İrec. İrec anlardan : Selem ve Tur ve İrec ve İrec anlardan Li.1 , Ş. // Ammā İric’e..... gelür ki : Ferīdūn İrec ‘i anlardan ziyāde sevdüğü beyān etdüğü maḥalde gelür ki A. , B. , Li.1 , S. , Ş. // şöyle taşhīḥ etmişler ki : şöyle tşhīḳ etmişler ki B. // Ammā : ø B. , E. , Ş. // Ḥazretleri : ø Ş. // bu lügati ø B. // etmişler demekden : itmişler demekden Ş. // Nevāyī Ḥazretleriñiñ : Nevāyī’niñ Ş. // bir kitābı ola dağı : bir kitābı ola ki A. , B. , Li.1 , S. // dağı : ø Ş. // kendü dilinde : kendü dillerinde : A. , B. , Li.1 , S. , Ş. // mütşkil lügati : lügati A. , B. , Li.1 , S. , Ş. // taḳdīm ve tercīḥ ider : tercīḥ ider E. // tercīḥ ider : tercīḥ iderler A. , B. , Li.1 , S. // ehl-İ Fırs : ehl-i Faris Ş. // ol lafzı edā itmeli olsa : ol nev‘i lafzı edā itmeli B. , Li.1 , S. , Ş. // olsa : olbalar A. , B. , Li.1 , S. , Ş. // Türkī dil ile edā iderler deyü

⁴ karındaşa : kardeş S. // dirler ki : derler ki Ş. // naşīhatinde : ø B. // ‘ammusı : ‘ammusı Li.1 , S. , Ş. // gelür : gelür ki Ş. // atadur : ata durur A. , B. , Li.1 , S. , Ş.

Ammā İrec be-gāyet ‘ākıl u hāluk irdi. İki [E.9a] ağasından Ferīdun anı köprek siver irdi.

Ve yine Muhākemetü’l- Lügateyn’de Nevāyī Hāzretleri bu lügati şöyle taşhîh etmişler ki:

A ‘acam uluk kardaş ve kiçik [S.8b] kardaş ikelesin birāder dirler ve Türkler uluğnı ağa vü kiçikni ini dirler. Ammā Muhākemetü’l- Lügateyn’de Nevāyī Hāzretleri bu lügati böyle taşhîh itmişler demekden şöyle aňlamaya ki Nevāyī Hāzretlerinin bir kitābı ola dağı kendü dilinde olan müşkil lügati taşhîh idüp beyān itmiş ola böyle degildür ve ol kitābın mefhumı budur ki Türkī dili Fārisī dil üzerine taqdīm ve tercih ider. Bu vechle ki Fārisī’de ba‘zı edā vardur ki muṭlaq Türkī’dür. Eger ehl-i Furs ol lafzı edā itmelü olsa yine Türkī dil ile edā iderler deyü ba‘zı istiṣhād yazarlar. Neteki bu maḥalde ağa lüğatinde geçdi ve [Li.8a] sāyir maḥalde dağı in-şā-Allah gelse gerekdür ve ol [Ş.139a] istiṣhādlerde vākı‘ olan lügat ve ıstılāhātın dağı ba‘zın taşhîh iderler ba‘zın itmezler. Kendüler yanında ihtiyāc olmaduğıçün. Aşlı budur. İllā bu faķır-i kalilü’l- [A.5b] bizā‘a ve ‘adīmü’l- istiṭā‘a bu cem‘iyyete şuru‘ itduğümde Nevāyī Hāzretlerinin on beş pāre kitābın cem‘ itmişdim ve lügati ve ıstılāhātı anlardan [E.9b] istiḥrāc iderdüm ve Horāsān ve Çağatay ve Semerkand ehlerinden dağı niçe Türkī-gūy kimesnelerün dīvānların ve meşnevîlerin cem‘ itmişdim, tā ki bir şāhib-i devlet zikri ḥayr olsun benim bu sa‘y ve rencimi görüb Nevāyī Hāzretlerinin külliyyātın iḥsān itdiler ki cümle yigirmi toköz pāre kitāb idi, hemān bir genc bulmuş müflise döndüm. Cemī‘ ‘avāyık vü ‘alāyık terk idüp az fırsatda on dört pāre kitābı dağı yazup külliyyātlarına [S.9a] mālīk oldum. Bunlardur ki zikr olunur:

Münacāt-nāme ve Çihil Hadīs ve Nazmü’l- Cevāhir ve Siracü’l- Müslimīn ve Nesā’imü’l- Muḥabbe ve Lisānü’t- Tayr ve Maḥbūbu’l- Kulüb ve Tevārīḥ-i Enbiyā ve Tevārīḥ-i Mülūk ve Ḥamsetü’l- Muteḥayyirīn ve Mecālisü’n- Nefā’is ve yine Ḥamse’den ki Ḥayretü’l- Ebrār ve Fedhād u Şīrīn

ve Mecnûn u Leylî ve Seb'â-i¹ Seyyâre ve Sedd-i İskenderî ve yine dört divân ki Ğarâibü's- Şığar ve Nevadürü's- Şebâb ve Bedâyi'ü'l- Vaşat ve Fevâidü'l- Kiber ve yine Mîzânü'l- Evzân ve Münşeât ve Muḥâkemetü'l- Lügateyn ve Menâkıb-ı Mîr Seyyid Ḥasan ve Menâkıb-ı Pehlivân Muḥammed ve Vakfiyye ve Sâki-nâme ve yigirmi sekizinci Fârisî Divânları ki yedi biñ beytden ziyâdedür ve anda fânî taḥalluş iderler ve yigirmi toḡuzuncı Fârisî Münşeâtlarıdır ve bunlardan ḡayrı daḡı kitâbları var idi ki ma'lûm olmadı ve maḡşûd [E.10a] lûgate müte'allık kitâbları görülmemiştir.

Aḡargudik²: (اغارغودیك) Kaf, kaf-ı 'Arabî'dür aḡarur gibi dimekdir ki Bedâyi'ü'l-

Vaşat'da gelür. Aḡarmalı ve aḡaracak dimekdir.

[Ş.139b] Beyt: Arımas eşkim bile közning kızarḡan rekleri
Baḡr mevcidin aḡargudik imes mercân kıvıl

Aḡrıḡ³: (آغریغ) Aḡrıdı dimekdir. Āḡirindeki ḡayn açığı lafzında vâkı' olan ḡayn

ḡabîlindendür. Bu 'ibâret Çaḡatay 'örfinde ekseriyyâ ḡastalıḡa itlâḡ olunur.

Aḡ öy⁴: (آغ اوى) Ma'nâ-yı Türkîsi aḡ ev dimekdir. Ḥayme ve ḡâr-ḡâhe itlâḡ olunur.

Aḡardı⁵: (اڭاردى) Bu daḡı aḡardı dimekdir.

Aḡarmak⁶: (اڭارماق) Aḡarmak dimekdir.

Aḡ öy⁷: (آق اوى) Çadır ma'nâsınadır ki Seb'â-i Seyyâre'de Behrâm Şâḡ şaḡrâda

ḡalduḡı gecede gelür ki:

Beyt: Gerçi tûn boldı ḡalk ara perde
Tiktiler aḡ öy ve serâ perde

¹ ve Sâkinâme ø E. // yigirmi sekizinci Fârisî divânları : yigirmi yedinci Fârisî divânları E. // yigirmi toḡuzuncı Fârisî Münşeâtlarıdır : yigirmi sekizinci Fârisî divânlarıdır E. // bunlardan ḡayrı daḡı kitâbları var idi ki : bunlardan ḡayrı kitâbları var idi ki E. ; var idi ki : var ki

² Kaf , kaf-ı 'Arabî'dür : Kaf-ı 'Arabî ile Ş. // demektür : dimekdir Ş. // gelür : ø A. // Aḡarmalı ve aḡaracak dimekdir : Yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

³ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁴ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁵ demektür : dimekdir Li.1 , Ş.

⁶ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁷ Behrâm Şâḡ : Behrâm E. // gecede gelür ki : gecede gelür A. ; gecede gelür ki Ş. // Rûbâ'î : Rûbâ'îyye E. ; Rûbâ'îyyet A. // bir biri : bu biri Ş. // firâşinḡe : firâşinḡe A. , Li.1 , Ş. ; firâşinḡa B. ; firâşinḡe S.

Ve yine **Münşeāt**'da yigirmi beşinci mektûbda bir rübâide gelir ki:

Rübâî: Tâ felek bahtıları tüzkey kaçar
Tâ tolun ay ak öy itkey âşikâr
[S.9b] Sâiebânîñğa ol olsun bârkeş
Bir biri ferrâşîñge ħar-geh-veş

Aksum¹: (اقسوم) Peşimân ma'nâsınadır ki **Bedâyi'ü'l- Vasaţ**'da gelir.

Beyt : Mey içsenğ olmağıl aksum ki pîr-i deyr didi
Ki bu iş oldı bizniñ deyr-ara kemîne yazuk

Akturduñg: (اقتوردونك) Kaf , kaf-ı 'Acemî'dür, akitduñ dimekdür.

Akçalı²: (اقچالى) Akmak için ve açalı dimekdür. Ammâ akmak için ma'nâsına bir

muhammesde gelir ki:

Mısrâc: Reşkdin her dem yakındur bağrım irib akçalı

Akızdı³: (آقیزدی) Akıtdı dimekdür ki **Mecnûn** u **Leylî**'de şıfat-ı bahârda zanbak

vaşfinda gelir ki:

Beyt: Dal oldı demâğı za'fîğa bu
[A.6a] Kim şebnem birle akızur su

Akızdıñg⁴: (آقیزدینگ) Dağı akıtdıñ dimekdür.

Akızmak⁵: (آقیزماق) Akmak ma'nâsınadır.

Akızdur⁶: (آقیزدور) Akıdır dimekdür.

[E.10b] Egek⁷: (اكاك) Kaf-ı evvel kaf-ı 'Acemî ve kaf-ı şânî kaf-ı 'Arabî'dür. Ege

dimekdür ki sühân ma'nâsına.

¹ Peşimân : beşimân A. ; pişimân B. // pîr-i deyr : pîr-i dir B. // bu iş : bu ik B. // deyr-ara : dir-ara B.

² dimekdür : demekdür A. , B. , S. // gelir ki : gelir S. // bağrım : yağrım S.

³ demekdür ki : demege ki A. ; dimekdür ki Ş. // gelir ki : gelir B. , S. // demâğı : dumâğı B. ; remâğı Li.1 // Kim şebnem birle : Ki şebnem pembe birle Ş. // akızur : akızdur B. , Li.1 , S.

⁴ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁵ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁶ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁷ Kaf-ı 'Acemî : 'Acemî ; kaf-ı 'Arabîdür : 'Arabî'dür Li.1 , S. , Ş. // 'Arabî'dür. : 'Arabî'dür ki B. , Li.1 , S. // demekdür : dimekdür Ş. // demekdür ki : demekdür S.

Ekeci¹: (الكجي) Kaf, kaf-ı ‘Arabî’dür, büyük kız karındaş ma‘nâsınadır ki Luṭfî eş‘ârında na‘tda gelür.

Beyt: Ni cān fedā ki ata vü ana aḡa ekeci
Eyā ḡabīb bu barça muḡabbetiṅḡa fedā

Ve yine Muḡāketü’l- Lüḡateyn’de Nevāyî Ḥazretleri bu lüḡati böyle taṣḡih etmişler ki:

A‘acam uluḡ kiçik kız kardeşni hem ḡvāher dirler ve bular uluḡni ikeçi ve kiçikni singil Li.1 9a] dirler.

Altayî²: (الطايي) Kızıl dilkü derisinden olan kürke dirler ki aña çilḡave daḡı dirler.

Üçinci divānlarında ki Bedāyi‘ü’l- Vasat’dur bir şi‘rde gelür.

Beyt: [Ş. 148a]Rüşen eyler şu‘le üstidin körünkey düdñi
Dilberim ikñide altayî bile başıda kiş

Ve yine bu divānda Nevādirü’ş- Şebāb’da bir şi‘rde daḡı gelür ki:

Beyt: Kör Nevāyî mestedin ıışḡ içre kim külḡan a
Şu‘le altayî vü küllerdür anḡa sincāb dik

[S.10a]Aldaḡ³: (الداغ) Aldamak ma‘nâsınadır ki Mîr Ḥaydar Maḡzeninde altıncı

maḡāle ḡikāyesinde bir ‘acūze zemminde gelür ki:

Beyt: Ḥīlesi çok alı vü aldaḡı köp
Mekr ü dega tonu bile boyı çob

Alaman ve alaḡan⁴: (الاخان و الامان) Tārāc olmış ma‘nâsınadır ve bî-ḡānmān

ma‘nâsınadır ki Ḡarāibü’ş- Şıḡar’da gelür.

¹ Kaf, kaf-ı ‘Arabî’dür, ; kaf-ı ‘Arabî, Ş. // barça : barca A., B., E. // muḡabbetiṅḡa : muḡabbetiṅḡe B., Li.1 // Muḡāketü’l- Lüḡateyn’de : Muḡāketü’l- Lüḡateyn A. // karındaşni : karındaşni Ş. // hem ḡvāher dirler : hem ḡvāher derler A.

² çilḡave daḡı dirler : çilḡave daḡı derler S. // üçünci divānlarında ki . ø Ş. ; divānları ki S. // Beyt : Rüşen eyler....ve sonra gelen kısım Şehid Ali Paşa nüshasında yoktur. // Ve yine bu divānda bir şi‘rde daḡı gültür ki : ø B., Li.1, S. // Ve yine Nevādirü’ş- Şebāb’da gelür ki : ø A., E. // mestedin : sindin S.

³ Mîr Ḥaydar Maḡzeninde : Maḡzen-i Mîr Ḥaydar’da S. // zemminde gelür ki : zemminde gelür : Li.1, S. // boyı çob : bāḡı köb Esad Efendi nüshasında iki şekli de kullanılmış ; bolı çob S., tuyı çob Ş.

⁴ ma‘nâsınadır ve : ma‘nâsına ve A. // tofraḡ : tofraḡ A.

Beyt: Hānımāndın ayırıp kılğanda tofrağ içre ḥabs
[E.11a] Kılma luṭfung min alaman vü alaḥandın cüdā

Aldaray¹: (الدارآی) İzdirāb ve infī'āl eyleyeyin dimekdür ve sevinmekden ḥılāf 'ādet

vaḥ' etmege dirler ki Nevādirü's- Şebāb'da gelür.

Beyt: Bir kadeḥ mey birseler veh āyet iflāsdın
Niçe la'ḥ kıymeti tabğan gedā dik aldaray

Ve yine Fevāidü'l- Kiber'de gelür ki:

Beyt: Lebiniñ cevābıda kim va'de kıldı Teṅgri yāmān
Yok irse 'ömr-i ebed müjdeside aldaraman

Aldaramak²: (الداراماق) Kendüyi yitürmege dirler.

Aldaray³: (الدارای) Kendümi yavu kıldum dimekdür. Aldarağay 'ibāreti daḥı

bundandır. Kendüni yavu kıla dimekdür.

Beyt: Tilbe andaḥ ki perī cilvesidin aldaragağ
Ot salur her ṭaraf ol ṭarafa nümüdār maṅga

Beyt: Lebiñ cevābıda kim va'de kıldı Teṅgri yāmān
Yok irse 'ömr-i ebed müjdesidür aldaraman

Alnıda ve alınıda⁴: (الينيدا و النيدا) Öginde dimekdür ki Ğarāibü's- Şığar'da gelür.

Beyt: Ey könğül ger kimse aḥvālim dimes yār alyıda
Ḥātırım kimdin melül olsun kimim bar alyıda

Ve alnıda lügati Ḥayretü'l- Ebrār'da altıncı maḳāle ḥikāyesi āḥirinde gelür ki:

Beyt: Sākī edeb şartını āmāde tut
Alnıma toḳuz yükütüp bāde tut

¹ eyleyeyin : eyleyen A. , B. , S. // etmege : itmege A. // dirler ki : derler ki A. , B. , S. // gelür : kelür B. ; gelür ki S. // mey : ø Li.1 // veh : de S. // tabğan : tapğan A. , B. ; tabқан Li.1 , S. // gelür ki : gelür A. // Teṅri yāmān : Teṅrige man B. ; Teṅriğa man Li.1 , S. , Ş. // irse : ise B. // müjdeside : müjdesidür E.

² Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

³ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır. yāmān kelimesini önceki maddede yāmān olarak yazdığı halde burada tereddüte düşmüş , ḡaman diye yazmış ve anlamını da bilmediğini söylemiştir.

⁴ Alnıda ve alyıda : Li.1 nüshasında bu madde daha sonra gelecek olan "allı" maddesiyle birlikte verilmiş ve ikinci beyit yerine örnek olarak "allı" maddesindeki beyit verilmiştir. // alnıda ve alyıda : alnıda ve alınıda E. ; alnıda ve alyıda A. , Li.1 , S. // öginde : önünde B. // gelür : kelür B. ; gelür ki A. // kimim bar : kim yār S. // ve alnıda lügati : ve alnıda ve ozalıḡtıda B. // gelür ki : gelür S. // alnıma toḳuz : alnına toḳuz E. // yükütüb : yükütüb B. , S.

Allı¹: (آلى) Bu dağı öñ ve yan ma'nāsınadır ki Ḥayretü'l- Ebrār'da beşinci maķālede

mestler hakkında gelür ki:

Beyt: [Ş. 148b] Ton iteki balçığ olup allı ol
Allı ol ammā anıñg alyıda göl

Ve dağı elli 'aded ma'nāsına gelür.

Allıda²: (آلىدا) Lamıñ teşdüdiyle yanında dimekdür. Ba'zı nüshada āhirinde elif ve

ba'zende ha yazılır.Ammā ba'zı ğazeliyyātdaki redif vāķı' olmuşdur. Ol ğazeliyyāt harf-i elifde şebt olunmuşdur. Cümleden biriniñ maṭla'ı budur.

Beyt: Ey könğül ger kimse aḥvālim dimes yār allıda
Ḥâtırım kimdin melül olsun kimim bar allıda

Aluķ³: (الوق) Ğam-gīn ve perākende [Li.1 9b] ve perişān ma'nāsınadır ve dimāğ

muḥettil olmağa dirler ki Bedāyi'ü'l- Vasat'da gelür.

Beyt: [S.10b] Benefşeniñ niçe bolmuş dimāğı munca aluķ
Ki ḥaṭṭinge siniñ ol [A.6b] hindüyi irür mayruk

Alaķtı⁴: (الافتى) Yağma ve tarac olındı [E.11b] ve zīr ü zeber oldı dimekdür.

Alaķmak⁵: (آلاقماق) Zīr ü zeber olmaķ dimekdür.

Alķamış⁶: (القاميش) Alķış vermiş dimekdür ki Fevāidü'l- Kiber'de gelür ki:

Beyt: Sinde nāz oldı Nevāyī'de niyāz irmes 'aceb
Kim sin anı ķargāğan sayı sini alķamış

Alķadı: (القادی) Alķış virdi dimekdür.

Alığ ve alıķ⁷: (آلىق و آلىغ) Almaķ ma'nāsınadır. Fevāidü'l- Kiber'de gelür.

¹ Bu dağı : ø S. // öñ : ön B. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür A. , S. // ol : öl B. // Allı : alı B. // Ve dağı elli : Bu kelime elli B.

² Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

³ muḥettil : muḥtel B. // derler ki : dirler ki B. // gelür : kelür B. // niçe : nice B. // ḥaṭṭinge : ḥaṭṭınķa B.

⁴ dimekdür : demekdir B.

⁵ Alaķmak : Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁶ vermiş : virmiş S. // gelür ki : gelür A. , Li.1 // Nevāyī'de : Nevāyī're B. ; Nevāyī Li.1 // niyāz irmes 'aceb : irkilmes 'aceb Li.1 // Kim sin : Kimsin B. // sini : sını B. ; sin Li.1

⁷ almaķ : alman B. // sattıñ : seniñ S.

Beyt: Algalı dünyā ‘arūsun ey ki sattıñg naqd-ı cism
‘Ömr satıp merk almak anğla bu satıg alık

Algali¹: (الغالى) Alalı ve almak için dimekdir ki yukarıki beytde geçdi.

Alguluk²: (الغولوق) Almalu ve alıncağ ma’nāsınadır ki Bedāyi’ü’l- Vasat’da gelür.

Beyt: Şabr u qarār u hūşunu almağlıgıñg nidür
Ey cānlar āfeti singe cānımdur alguluk

Algum³: (الغوم) Alsam gerek dimekdir ki Fevāidü’l- Kiber’de gelür.

Beyt: Cānıñg algum diyeydiñg mühlük imiş derd ü firāk
Kalmasun köñglüñg siniñg evvel haber-dār eyledim

Alguci⁴: (الغوجى) İsm-i fā’ildir. Alıcı ma’nāsına ve külliye ism-i fā’ilde bu maqūle

gayn-ı mu’acceme veyā kaf-ı ‘Acemī irād itmek Çağatay dilinde muṭṭariddür.

Meşelā: Kılıcı diyecek halde kılıguci ve eydici diyecek maḥalde eytküci dir ve
‘alā hazā el- kıyas.

Algan⁵: (الغان) Alan dimekdir.

Almağlık⁶: (الماغليغ) Almak ma’nāsınadır.

Algay⁷: (الغاي) Ala dimekdir. Bu ‘ibāretde vāqı’ olan gaynlar daḥı kıyāsdur. Ba’z-ı

evāzı’da kaf-ı ‘Acemī ile gelür. İtkeni ve itkey gibi.

Beyt: Ayırma birbiridin cān bile köñglümni raḥm eylep
Birür min cānnı hem algıl çü sindürsin köñgöl algay

Almışanğ⁸: (الميشانك) Kaf kaf-ı ‘Acemī’dür. Almışsın dimekdir.

Almağın bolsa⁹: (الماغين بولسا) Almayan olsa dimekdir.

¹ algalı : alkalı S. // Yukarıki beytde : bu beytde E.

² alınacak : alnacak B. ; alıncağ S. ; alacak Ş. // gelür : ø E. ; gelür ki S. // hūşunu : hūşını A. , B. , S // nidür : nidur B. // sinğe : saña Li.1 , S. ; sañğa B. ; sañğa Ş. // cānımdur al guluk : cānımdur B.

³ cānıñ algum : cānıñ alqum : B. ; canıñ algum Ş. // diyeydiñ : diyaydıñ B. ; dib aydıñg S. ; diyeydiñ Ş. // mühlük : hemm E. // imiş : ø Li.1

⁴ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁵ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁶ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁷ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁸ ‘Acemī’dür : ‘Acemī A. // Almışsın dimekdir : Ve almışsın dimekdir. B.

⁹ almayan : almayın A. , B. // dimekdir : demekdir B.

Alganga¹: (الغانغة) Alana demekdir.

Algay mu²: (الغايمو) Ala mı ve alur mı demekdir.

Almayın³: (المابين) Almadın ve almayup demekdir ki Seb'a-i Seyyāre'de yedinci rāwī

Behrām Şāh'a Dilārām'dan naql idüb eyitdi.

Beyt: Almayın köz demi cemālimdin
Toymayın bir demi vişālimdin

Almay⁴: (المای) Almaz ve almazın demekdir ekser maḥalde [E. 12a] bir lafzla daḥi

isti'māl olunur ki kıla almay eyleyümezin ve eyleyümedin [S.11a] ve eyleyümez
dirmekdir. İte almay idemezin ve idemedin demekdir ki Mecnūn u Liylī'de [Li.1
110a] Mecnūn atasından ve anasından utanup münfa'il olduğu maḥalde gelür ki:

Beyt: Ya'nī ki uyatdın özde kalmay
Andaḳ ki yukarı baḳa almay

“Yukarı baḳa almay”⁵, Yukarı baḳamayup demekdir.

Almañg⁶: (الالمانك) Kaf, kaf-ı 'Acemī'dür, bir emr ma'nāsına gelür ki almayasız dimek

gibi ve bir daḥi alımazsın dimek gibi, ammā ekser maḥalde bir lafzla daḥi
iski'māl olunur ki; di almañg diyümezsın dimek gibi, kıla almañg eyleyümezsın
dimek gibi ve tapa almañg bulımazsın dimek gibi Fevārdü'l- Kiber'de gelür.

Beyt : Diseñ ki öltüreyin ey firāḳ cismim ni
Bu za'f ara tapa almañg ölüḳ taşavvur kıł

¹ Alganga : alḡanu A. // demekdir : demekdir B.

² demekdir : demekdir B.

³ demekdir : demekdir B. // Şāh'a : Şāh B. // köz demi : közümi B. // toymayın : tutmadın Li.1 ;
tutmayın S. // bir demi vişālimdin : bir dem-i vişālimdin B.

⁴ demekdir : demekdir B. ; demekdir A. , Li.1 , S. // ekser : ekseri B. // lafzla : lafızla B. // kıla : k ala
B. // eyleyümezin : eyleyumeyin B. // eyleyümedin : eyleyumedin B. // eyleyümez : eyleyumez B. //
dirmekdir : demekdir B. ; demekdir Li.1 // ite almay : ata almay E. , Ş. // idemedin : eyleyümedin A.
// ve anasından : ø A. , B. , Li.1 , S. , Ş. // utanub : ø E. // kalmay : kalmadı A. , Li.1 // baḳa almay :
baḳa almadı A.

⁵ Bu kısım B. nüshasında yoktur.

⁶ Bir emr : bir emir B. ; emir Ş. // gelür ki : ø B. , Li.1 // almayasız : almayasın S. // dimek gibi :
demek gibi A. , S. , demekdir Ş. // alımazsın : alımazsın B. // ekser : ekseri B. // lafzla : lafızla B.
// isti'māl olunur ki : isti'māl olunur S. // dey almañg : di almañg B. , S. // diyümezsın : diyumezsın
B. // eyleyümezsın : eyteyümezsın E. // tapa almañ : tapay A. , tapa alamañg . // gelür : kelür B. ;
gelür ki A. // Diseñ : Disañ B. // ni : anı S.

Alar¹: (الاي) Anlar dimekdür.

Alarnı²: (الارنى) Anları.

Beyt: Revā mudür bizniñ ferrūh zamānda
Alarnı der-beder kılmak cihānda

Altav ve altavla³: (التاولا و التاي) Altısı bile dimekdür. Altı dimekdür.

Alay mu bolur⁴: (الاي موبولور) Eyle mi olur, öyle mi olur dimekdür.

Alma baş ve ala luğa ve ala pike⁵: (اله پكه و اله لوغه و الهه باش) Kaf, kaf-ı ‘Arabī’dür.

Bu üç lügat mürğ-ābiniñ her biri , bir nevī ma’nāsınadır. Birer çeşit ördek cinsi adı.

Algung⁶: (آلغونك) Kaf-ı ‘Acemī ile alsañ gerek ma’nāsınadır.

Almas⁷: (الماس) Bu bir ‘ibāretdür ki āhiri fi’le lāhiķ olur, ol fi’li ibkā’a ‘acz izhār itmek

ifāde ider. Meşelā: Ayta almas aydamas ve kıla almas kılmaz demek olur. Ayta almas min aydamazın dimekdür.

Beyt: Ni ölük min ni tirik ni sağ u ni bīmār min
Fırkātiniñdin ayta almas min ni yañlıg zār min

Çağatay dilinde nefy-i muzāri‘ āhirinde gelen ra-yı mu‘acceme külliyesin mühmele ile ta‘bīr olunur. Meşelā: Atmas ve kılmaz dimege aytmas ve kılmaz dirler ve almas ‘ibāretiniñ nefis-i mütekelliminde alman dāhı dirler.

Beyt: Köz yüzüniñdin almasam ‘ayb itmegil ey muğbeççe
İyley alman dīdedin ğayb-ı mini ğayrān sini

¹ dimekdür : demekdür Li.1

² Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

³ Altav ve altavla : altay ve altavla B. , E. // altısı ve altı bile dimekdür. S. // altısı bile : altı bile A. , B. // dimekdür : demekdür Li.1 // Altı dimekdür : ø A. , B. , Li.1 , Ş.

⁴ eyle mi olur : ø B. , Ş. // öyle mi olur ø A. , Li.1 , S. // dimekdür : ø B. , Li.1 ; demekdür : S.

⁵ pike : peke B. ; bige A. , S. ; büge Li.1 // Kaf , kaf-ı ‘Arabī’dür ø B. ; Kaf-ı ‘Arabī ile Ş. // üç : üç E. // mürğ-ābiniñ : mergābi B.

⁶ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁷ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

Emgek¹: (امكك) Kaf-1 evvel kaf-1 ‘Acemî’dür ve kaf-1 şânî ‘Arabî’dür. Emek ve zahmet

ma’nâsınadır ve oğlancıkların yürümezden evvel emekledüklerine dirler.

Mecnûn u Leylî’de Mecnûn vaşfinda gelür.

[E. 12b] Beyt: Yirde yûri alması da bî-şek
Verziş kılıban kiçikdin emgek

Anğıtmağ²: (انگيتماق) Diñglemek ma’nâsınadır. Bundağı nun dağı resmîdür.

Anğa³: (انكا) Aña ‘ibâretine lafza ve ma’nâ muvafıkdur. Farkı ancak kitâbetdedür ki

Çağatay’da külliyyen bu maqûledür. Kafiñ mâ-kabiline nun yazmağ kâ’ide-i muğarreredür. Meşelâ: Anğaru ‘ibâretin añaru ve anğlamak lafzın añlamak resminde imlâ iderler. Likin ol nun telaffuzda zâhir olmaz. Ancak kaf nâ-kabilindendür. Aña tenbîh içün bir ‘alâmet-i resmiyyedür. Hemân yine bu diyârdaki gibi telaffuz olunır ki ol nun dağı telaffuzda izhâr olunur. Neteki bu beytde cedîd ma’nâsına olan yañğı lafzında vezn-i şîr muğtezâsı üzre telaffuz olunur.

Beyt: Mavi yağlıkdın kaşın ey cānga bîdar itküci
Kör bulutğa kirdi gūyā yañı aynıñ bir uci

Anğdıp ve andıp⁴: (انديپ و انكديپ) Kaf, kaf-1 ‘Acemî’dür . Mağfî cüst [A. 7a] u cū

kılmağa ve kemîn idüp söz diñgemege dirler ki Mecnûn u Leylî’de Leylî’yi İbni Selâm’e virdüklerinde Leylî ħalvetde mâtem iderken anası diñledüğü mağalde gelür.

¹ Emgek ø Ş. // kaf-1 ‘Acemî’dür : Kaf-1 ‘Acemî Li.1 , S. ; ‘Acemî’dür Ş. // kaf-1 şânî : şânî Ş. // ma’nâsınadır ve : ma’nâsına gelür A. ,Li.1 ; ma’nâsınadır ve gelür E. // oğlancıkların : oğlancıkların E. // dirler : derler B. , Li.1 , S. // yûri : yürü E. // kiçikdin : kiçikdin A.

² Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

³ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁴ diñlemege : diñlemeke B. // dirler ki : derler ki B. // Leylî’yi : Leylî’i A. , Li.1 // virdüklerinde : virdüklerinde B. // diñledüğü : dinledüki B. // gelür : kelür B. , gelür ki Li.1 // bu nevhâlar : bu nevâ nevhâlar B. // bir şîrde gelür ki : gelür ki Li.1 // gelür ki : kelür ki B. // asru : asrû B. , esrû Li.1 ; Ş. // bir kice : bir kiçe Li.1 // elkime : ilkime B. // cüst u cū eyleyüb : ve yine cüst u cū eyleyüb B. , A. // uğrı destârın : destârın Li.1 // uğurladığı mağalde : aldığı mağalde A. , B. , S. // gelür : kelir B.

Beyt: Hâlvette anğa bu nevhâlar iş
 Anğdıp anası keminde irmiş

Ve yine Garāibü's- Şıgar'da bir şi'rde gelür ki:

Beyt: [S. 11b] Asru yalğan va'desi kim köymiş irdi cânıma
 [Ş. 149b] Anğdiban bir kice tüşti elkime esrük-kine

Cüst u cû eyleyüp dimekdür ve yine Nesā'imü'l-Muḥabbe Dībācesi'nde Hâzret-i
Ebu'l- Vefā-yı Hârzemî'niñ destârın uğurladığı maḥalde gelür ki:

Bir uğrı anğdıp alarnıñ destârın sırmadur.

Engek¹: (انكاك) Kaf-ı evvel 'Acemî ve kaf-ı şânî 'Arabî'dür. Engek, zenehdân ma'nāsına
dimekdür.

Enğ²: (انك) Kaf, kaf-ı 'Acemî'dür, yañaq ma'nāsınadır ki Mүнācāt-nāmelerinde gelür.

İlāhî kıyaş enğikler hevāsıda yaşımını yılduz eyleme.

Enbe³: (انبه) Bir nev'î meyvedür. Şeftalüye müşābih Hind vilāyetine maḥşûşdur ki

Seb'a-i Seyyāre'de dördünci ḥikāyede gelür ki Mes'ūd Cöne Şāh meclisine
iletirdi.

Beyt: Taslar saz itip idi maḥbûl
 Niçe de enbe niçe de tenbul

[E. 13a] Andak⁴: (انداق) Ancılayın dimekdür. Keenne daq lafzı edât-ı teşbîhdür.

Meşelâ: mundaq buncılayın dimekdür.

¹ Engek : ø Li.1 // Engek : engek demekdür , zenehdân ma'nāsına B. , S. // dimekdür : ø Ş.

² Engek : ø Li.1 // mүнācāt-nāmelerinde : mүнācātlarında A. , mүнācātlerde B. , mүнācātlarda S.
// gelür : kelür B. // kıyaş : kıyaş B. // enğikler : englikler A. , B. // hevāsıda : havāsıda B.

³ Enbe : ø Li.1 // meyvedür : meyvedir B. // maḥşûşdur ki : maḥşûş ki A. , B. , S. , mḥşûş ki Ş. //
gelür : kelür B. // Cöne : Çöne B. // niçe : nice A. , B.

⁴ Andak : ø Li.1 // Keenne daq dimekdür. Bu bölüm yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

Engirdi¹: (انگيردى) Kaf, kaf-1 ‘Acemî’dür. Çevürdi demekdür ki Ferhād u Şîrîn’de

Husrev Ermeniyye kal’ası tavrına bir kal’a dağı yapduğı maħalde bir ser-sühahda gelür ki:

Husrev kurgannı kayap tüşüp devride yana bir kurgan engirdi.

Engir-keni²: (انگيركاني) Çevirdügi demekdür.

Anğlankusı³: (انگلانقوسى) Kaf, kaf-1 ‘Acemî’dür. Añlansu gerek demekdür.

Anğaca⁴: (انگاجا) Kaf, kaf-1 ‘Acemî’dür. Aña degin demekdür.

Anğa tikru⁵: (انگاتيكرو) Kaf-1 evvel ‘Acemî ve kaf-1 şānī ‘Arabî’dür. Bu dağı aña degin demekdür ki Ferhād u Şîrîn’de gelür.

Beyt: Qazādın bolğalı ‘ālem bināsı
Anğa tikru ki bolğay intihāsı

Anıkmak⁶: (آنيقماق) Büyümek demekdür.

Anıktı⁷: (انيقتى) Büyüdi demekdür.

Anıkıp⁸: (انيقيب) Büyüyüp demekdür ki Qutbī eş‘ārında bir mev‘ızada [S. 12a] gelür.

Beyt: Kiçik ikeç iti nefsinğ anıkmadın öltür
Ki öltürür sini çünkim ulalsa ol bed-ğū

Anıkmadın⁹: (انيقمادين) Büyümedin demekdür.

Anıtmak¹⁰: (آنيتماق) Şaklamak demekdür.

¹ Engirdi: ø Li.1 // demekdür: demektir B. // tavrına: devrine A., B., S.; devrinde Ş. // yapduğı: yapduğı B. // gelür: kelür B. // ki: ø S. // kurgannı: kurganını A., B. // engirdi: enğir E., ø Ş.

² Enğir-keni: ø Li.1 // demekdür: demektir B.

³ Anğlankusı: ø Li.1 // demekdür: demektir B.

⁴ Anğaca: ø Li.1 // Aña: ana B. // demekdür: demektir B.

⁵ Anğa tikru: ø Li.1 // aña: ana B. // demekdür: demektir B. // gelür: kelür B. // Qazādın: Qazādın B. // anğa tikru: anğa tikru B.

⁶ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁷ Anıktı: ø Li.1 // Büyüdi: Büyüdü B. // demekdür: demektir B.

⁸ Anıkıp: ø Li.1 // demekdür: demektir B. // mev‘ızada: mev‘ızade B. // gelür: kelür B. // Kiçik ikeç: Kiçing ikecen S. // nefsinğ: nağsın E.

⁹ Anıkmadın: ø Li.1, Ş. // demekdür: demektir B.

¹⁰ Bu madda yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

Anıttı¹: (آيتي) Şakladı demekdür.

Anın²: (انين) Anıñçün demekdür ki Sedd-i İskenderî’de Keşmür Şāh’ı Melev Şāh’ıñ oğlu anası Fırüz Şāh hakkında İskender’ e didi.

Beyt: Anın bu cihetdin haṭā eyledi
Ki şeh buyruğıdın ibā eyledi

Kaşr-ı elif ile işāret üslubı üzre işte diyicek maḥalde isti‘māl olunur.

[Ş. 140a] Ev³: (او) Bir kimesne demekdür , ammā bir lafzla daḥı birev dimekle isti‘māl

iderler ki Sedd-i İskenderî’niñ evvel beytinde gelür ki:

Beyt: Hūdāya müselleḥ Hūdālık saṅga
[E. 13b] Birev şeh ki de’bī gedālık saṅga

Ve yine Ferhād u Şīrīn’de [A. 7b] gelür ki:

Beyt: Birev kim çıktı ildin āgeh oldur
Gedālık dın kim āgehdür şeh oldur

Ev⁴: (او) Çağatay dilinde kişi demekdür. Bu beytde gelür.

Bey : Cānda öz daḡın körtüp ‘āşıklığımnı anḡladı
Ol kişi dik kim tanınmay ev kılın bilkü körüp

Avuşka⁵: (اوشقه) Bu daḥı avuşka ma‘nāsına ‘avrat erine dirler ki şoy ma‘nāsınadır.

Maḥbūbu’l-Kulūb’da otuz yedinci faşda ḥatunlar zikrinde gelür ki:

Beyt: Yaman tillik bolsa avuşka köṅgli andan yaralığ
Yaman işlik bolsa irke andın yüz qaralığ

Avuncaḡ⁶: (اونجاق) Avunacaḡ nesne demekdür ki Gül-i Nevruz-ı Lütḡi’de sebeb-i te’līfde gelür.

¹ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

² Anın : ø Li.1 , Ş. // demekdür : demektir B. // Melev : Lemev S. // anası : atası B. // Kaşr-ı elif ile.....olunur , Bu bölüm yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

³ Ev : ø Li.1 // demekdür : demektir B. // lafzla : lafızla B. // iderler ki : olunur dirler ki E. // Sedd_i İskenderî’niñ evvel beytinde : Sedd-i İskenderî’de S. ; Sedd_i İskenderî’nin beytinde B. // evvel beytinde : evveline Ş. // gelür : kelür B. // ki : ø S. // müselleḥ Hūdālık : Hūdālık müselleḥ Ş. // saṅga : sinḡe E. // ki de’bī gedālık : gedāyi Ş.

⁴ Bu madde yalnız Esar Efendi nüshasında vardır.

⁵ Avuşka : ø Li.1 // avuşka : apuşka A. , E. , Li.1 , Ş. // dirler ki : derler ki B. // irke : egüke Ş.

⁶ Avuncaḡ : ø Li.1 // demekdür ki : demektir ki B. ; demekdür S. // sivindi : sivündi E. ; sizindi Ş.

Beyt: Bu fermândın sınık könlüm sivindi
Bu ma'nîlik avuncağdın avundu

Avuncağdı¹: (اوجاقدی) Avundu.

A veh²: (آ وه) Āh diyecek maḥalde isti'māl olunur.

Avcağ³: (اوجاق) Avcı , av şikār-bāz ma'nāsına .

Ayar⁴: (آیار) Men' ider, dirig tutar, kaçurur demekdür , dördinci divānlarıdur ki

Fevāidü'l- Kiber'dür anda bir şîrde gelür ki:

Beyt: Qatlime çıktı itek bilke urup tîg çikip
Qan tikerdin ayar irkin itekin ol cellād

Ayar irkin⁵: (ایار ایرکین) Men' ider iken.

Ayındım⁶: (آیندیم) Men' olındum demekdür [S. 12b] ki Garāibü's- Şîgar'da gelür.

Beyt: Saçınğ könlül kuşınınğ her birike bağladı tarı
Nevāyî imdi sin ötkil ki min bu nev'î ayındım

Ayamay⁷: (ایامای) Hemān bu daḥı bu ma'nāyadur, dirig tutmaz ve men' itmez demekdür

ve ben men' itmez ve dirig tutmazın ma'nāsına daḥı gelür. Ama dirig tutmaz
ma'nāsına Seb'a-yı Seyyāre'de dördinci hikāyede rāwî Çöne Şāh'a Mes'ūd
vaşında didi .

Beyt: [E. 14a] Ayamay andın ized muta'al
Hîç işde kemāl hâşşe ki māl

¹ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

² Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

³ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁴ Ayar : ø Li.1 // tutar : dutar S. // kaçurur : kaçurur E. // demekdür : demektir B. // dördinci divānlarıdur ki : ø Ş. ; dördüncü divānları A. , B. , // Fevāidü'l-Kiber'dür anda : Fevāidü'-Kiber Ş. // bir şîrde ø B. // gelür ki : kelür B. ; gelür A. , Ş. // anda bir şîrde gelür ø S. // Qatlime : Kılma B. , S. // çıktı : çıkıtı S. // itek : inek S. //

⁵ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁶ Ayındım : ø Li.1 // demekdür ki : demektir ki B. ; demekdür Ş. // gelür : kelür B. // kuşınınğ : kuşının S. // birike : berike B.

⁷ Ayamay : ø Li.1 // hemān : hemen B. // ma'nāyadur : ma'nāyadır B. // tutmaz : dutmaz S. // men' itmez demekdür : men' etmez demektir B. // itmez ve : etmez ve B. // tutmazın : dutmazın B. // daḥı gelür : gelür A. , B. , E. , Li.1 , Ş. // gelür : kelür B. // dirig tutmaz ma'nāsına : ø B. , S. // muta'al : müta'al B.

Aya min¹: (آيامين) Bir ma'nā dağı ben aya dimekdür [Ş. 140b] ve aydayın ma'nāsına

dağı gelir. Ammā burada hemān men dirig tutmazın ve men^c eylemezin dimekdür ki Divān-ı Lutfi'de bir tuyuğda gelir ki:

Tuyuğ²: Bir nazar kördüm kul oldum aya min (men aya)
Ol sebebdin cânı dilni aya min (men' eylemezin)
Ger mini şahımğa yitkürse Hudā
Hâzretide ser-güzeştım aya min (söyleyeyim)

[Li.1 11b] Ayap³: (ایاب) Men^c eyleyüp dimekdür ki Maḥbūbu'l- Kulūb'da yigirmi

altıncı faslda neccār zikrinde gelir ki:

Beyt: Nefis ecnāsın ayap çıpan kiymese
Ve leziz ağdıyanı isirkep kuruğ nân yimese

Ayama⁴: (ایامای) Emr idüp men^c eyleme ve dirig tutma dimekdür.

Ayamağ⁵: (آياماق) Şakınmak ma'nāsınadır.

Ayınmak⁶: (آيينماق) Şakınmak ve korunmak ma'nāsınadır.

Beyt: Saçınğ köñül kuşınınğ birbirige bağladı tārı
Nevāyī imdi sin ötkil ki min bu nev'i ayındım

Eymen⁷: (ایمن) Hıfāb idüp utan , hicāb eyle dimekdür ki Gül-i Nevrūz-ı Lutfi'de süsen

güle ni eyitdi:

Beyt: Ger andın fikr kılmassın sin āḫir
Ataṅ birle anaṅdın eymen āḫir

¹ Aya min : ø Li.1 // ben aya : ben aye A. , B. // dimekdür : demektir B. // aydayın : eydeyin B. // hemān : hemen hemen B. // tutmazın : dutmazın B. // demektür ki : demektir ki B. // bir tuyuğda : ø E. // gelir ki : kelür ki B.

² Tuyuğ : ø Li.1 ; Beyt S. // Tuyuğ'un son iki mısra'ı A. ve Ş. nüshalarında yoktur. // şahımğa : şahımge B. // ser-güzeştım : ser-güzeşim S. // Tuyuğ'un son mısra'ındaki aya min : söyleyeyim ; ideyin B.

³ dimekdür ki : demektir ki B. ; dimekdür Li.1 // neccār : tüccār B. , S. // gelir ki : kelür ki B. ; gelir S. // ecnāsın : esecnāsın B. // kiymese : kiymeb B. , Li.1 , S. // ağdıyanı : ağdıyeni B.

⁴ idüb : eyleyüb A. // tutma : dutma B. , Li.1 , S. // dimekdür : demektir B.

⁵ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁶ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁷ İdüb : edip B. // dimekdür : demektir B. // fikr : fikir B. // sin : ø Li.1 // anaṅdın : anaṅdın B.

Ayalğu¹: (ایالغو) Şadā-yı gūyendeye ve āheng ü fūrūdāşte ve şadā-yı bülbüle ve hōş [S.

13a] āvāzla ırlamağa dirler ammā baʿzı ehlerinden istimāc olındı ki muṭlaḳ bir hōş şadāya dirler ki ḳalb andan ḥazḳ ala ve meyl eyleye ki **Sedd-i İskenderī**'de İskender Çīn'e ʿazm itdükde bir beytde muḡannige ḥiṭāb idüp eydür ki:

Beyt: [E. 14b] Ayalḡuḡ niçe yār yār alḡusı
Miniḡ yıḡlarım zār zār alḡusı

Ve Ferhād u Şīrīn'de Ḥusrev Ferhād'ı dutıcaḳ ḥalk ol ḥāle münāsib elfāzla ırlarlardı.

Beyt: Ayalḡu barçağa Ferhād ḥālī
Sürūd ol ḥaste-i nā-şād ḥālī

Ve Maḡzen-i Mīr Ḥaydar'da [A. 8a] daḡı evvelki maḳālede bir beytde gelür ki :

Beyt: Türk sürūdını tüzük birle tüz
Yaḡşı ayalḡu bile köñle ḳokuz

Ve Ḥayretü'l- Ebrār'da söz tarīfinde muṭlaḳ āheng ü fūrūdāşt maʿnāsına gelür ki:

Beyt: Türk sürüdü bile salıp ḳolum
Ḳılsam edāyı tülügüm hey tülüm
Ol ḳıla almasa hem āvāzlık
Ḳılsa ayalḡu bile dem-sāzlık

Ve yine Lisānū'ṭ- Ṭayr'da Hindü-yı bāzī-ger ḥikāyesinde gelür ki:

Beyt: Yanıda bir ṭabl-ı ḥindī ḳalḡucı
Hindü-yı raḳḳaş ayalḡu alḡucı

Aylanmaḳ²: (ایلانماق) Dönmek maʿnāsınadır.

Aylandurmaḳ³: (ایلانورماق) Döndürmek demek olur.

¹ gūyendeye : gūvendeye E. // dirler : derler B. // dirler ki : derler ki B. // ḥazḳ : ḥaz : B. // beytde : beyitte : B. // muḡannige : muḡanniye B. // eydür ki : ider ki B. // niçe : nice E. // yār yār : bār yār S. // yıḡlarım : yıḡladım S. // ve Ferhād u : ve yine Ferhād u S. // dutıcaḳ : tutıcaḳ A. , E. , Ş. // ḥāle : ø Ş. // ırlarlardı : ayırırlardı B. ; ıralarlardı E. // Ḥaydar'da : Ḥaydar'de B. // daḡı : ø Ş. // beytde : beyitte B. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür Ş. // sürüdını : sürüdın B. // āheng ü : āheng-i B. // gelür : kelür B. // gelür ki : kelür ki B. // salıp : salıp A. // tülügüm : tüllüm B. // ol ḳıla : ḳıla Ş. // almasa : almasam B. // bāzī-ger : bāzī Li.1 , S. , Ş. // gelür ki : kelür ki B.

² Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

³ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

[Ş.141a] Aylandı¹: (ایلاندی) Tollandı dimekdür ve döndi, devr itdi [Li.1 12a]

ma'nāsınadır, döndi ya'nī müşābih oldu, beñzedi ma'nāsına dağı gelür ve yine döndi rücū itdi ma'nāsına dağı gelür. Evvelā tollandı ma'nāsına Seb'a-yı Seyyāre'de İsmet-penāh vaşında gelür ki:

[S. 13b] Beyt: Perdeler birbirige aylangan
Dürr-i encümdin incü turlangan

[E.15a] Aylangan²: (ایلانغان) Tolanan dimekdür. Tolanmış, birbirine tolanmış

dimekdür. Ve yine Hayretü'l- Ebrār'da onıncı makālede pervāne vaşında gelür.

Beyt: İgri uçuş birle çü köp aylanıp
Kayda ki pervāne barıp örtenip

Ammā devr itmek ma'nāsına Fevāidü'l- Kiber'de gelür ki:

Beyt: Kök tegirmen taşın aylandurmak ister başinge
Dime ay u kün başım üzre bu kim seyyāredür

Ammā müşābih oldu ma'nāsına Bedāyi'ü'l- Vasat'da gelür ki:

Beyt: Kör gamım efzūnlığın her dem ki eşkim haylīning
Kaṭresi baḥr oldu imdi aylanıbdur kaṅa hem

Ammā rücū ma'nāsına Hamsetü'l- Muteḥayyirin'de evvelki makālede

Kaṣīde-i Şeybiyye ta'rīfī ḥuşuşunda aḥbāb aḥvālī beyānında gelür.

Tā evvel cem'ga faḳīrniṅ söziniṅ şıdkı tamām zāhir bolup ol 'aḳīdeleridin aylanıp faḳīrniṅ 'aḳīdesiḡa kildi.

Aylandurmak³: (ایلاندورماق) Çevirmek .

Eylep⁴: (ایلاب) Eyleyü dimekdür.

¹ tollandı : dolandı B. , Li.1 , S. // dimekdür : demektir B. // devr itdi : devr etdi B. // döndi ya'nī müşābih oldu : döndi müşābih oldu B. , Li.1 , S. // gelür : kelür B. // yine döndi.....dağı gelür ø B. , Li.1 , S. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür S. // turlangan : tuzlangan E.

² Aylangan : aylanğan B. // Tolanmış.....dimekdür. : ø A. , B. , Li.1 , S. , Ş. // onuncı : onunci B. // gelür : kelür B. // Kayda ki : Kayda kim E. // barıp : yarıp S. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür Ş. // tegirmen : tikirmen B. , S. , Ş. // ister : eytser S. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür S. // gamım : gamim B. // haylīniṅ : siliniṅ B. // Kaṭresi : Kaṭrası B. // gelür : kelür B. // cem'ga : cem'ge B. // 'aḳīdeleridin : 'aḳīdelaridin B. // 'aḳīdesiḡa : 'aḳīdesiḡe B.

³ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁴ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

Eyleben¹: (ايلابان) Eyleyüben dimekdür.

Eyley algunğ²: (ايلای الغونک) Kaf, kaf-1 'Acemī'dür. Eyleyü bilsek gerek dimekdür.

Eyley algusı³: (ايلای الغوسی) Eyleyü bilse gerek dimekdür.

Eyley almadınğ⁴: (ايلای المادينک) Eyleyümediñ dimekdür ki Bedāyi'ü'l- Vasat'da gelür

ki:

Beyt: Tilbe könğlünğni Nevāyī zabt eyley almadıñ
İmde çik andın ilining her sarı barsa bardıñ

Eyley alman⁵: (ايلای المان) Eyleyümezsin dimekdür ki Nevādirü's- Şebāb'da gelür ki:

Beyt: [S. 14a]Köz yüzünğdin almasam 'ayb itmegil ey muğbeççe
Eyley alman dīdedin ğāyīb min ḥayrān sini

[E. 15b] Eylemekinğ⁶: (ايلاماکينک) Kaf-1 evvel [Li.1 12b] kaf-1 'Arabī'dür ve kaf-1 şānī

kaf-1 'Acemī'dür. Eyleyümezdüñ dimekdür. Hıṭāb idüp ve eylemekligiñ dimekdür.

Eylegeç⁷: (ايلاکاج) Kaf, kaf-1 'Acemī'dür. Eyleyicek dimekdür.

[Ş. 141b] Eylegüm⁸: (ايلاکوم) Kaf, kaf-1 'Acemī'dür. Eylesem gerek dimekdür ki Sedd-i

İskenderi'de Ḥaḫan-ı Çīn'iñg İskender mektübuna cevābıda gelür ki:

Beyt: Dimen kim anıñg sarı 'azm eylegüm
Ḳaya yirde kim dise rezm eylegüm

¹ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

² Kaf, kaf-1 'Acemī'dür: Kaf 'Acemī'dür Ş. // dimekdür: demektir B.

³ eyleyü: eyleyü B. // gerek: gerekdür A. // dimekdür: demektir B.

⁴ dimekdür ki: demektir ki B. // gelür ki: kelür B. ; gelür A. , Ş. // könğlünğni: könğlünğni S. ; könğlünü Ş. // zabt: ḥayt S. // iliniñg: ilin S. , Ş. // bardıñ: bardıñg S.

⁵ Eyley alman: eyley almanğ Ş. // eyleyümezsin: eyleyumezsın B. // dimekdür: demektir B. // gelür ki: kelür ki B. // itmegil: etmegil B. // muğbeççe: mogbeçe B. // alman: almadın E. ; almay Ş. // sini: sañga Ş.

⁶ kaf-1 'Arabī, kaf-1 'Acemī: 'Arabī, 'Acemī B. , Li.1 , S. , Ş. // eyleyümezdüñ: eyleyumezdıñ B. // dimekdür: demektir B. //

⁷ kaf-1 'Acemī'dür: 'Acemī'dür Ş. // dimekdür: demektir B.

⁸ kaf-1 'Acemī'dür: kaf-1 'Acemī'dür B. ; 'Acemī'dür Ş. // dimekdür ki: demektir ki B. ; dimekdür Li.1 // İskender mektübuna: mektübuna E. // gelür ki: kelür ki B.

Eylegüsi¹: (ایلاکوسی) Kaf, kaf-ı ‘Acemî’dür. Eylese gerek dimekdür.

Eylerge²: (ایلارکا) [A. 8b] Kaf, kaf-ı ‘Acemî’dür. Eylemek için dimekdür. ‘İllet

ma‘nāsına ki dünyā vefāsızlığı beyānında bir terci‘de gelür ki:

Beyt: İmesdür kaçır bil kim kaçırıdur
Ki taķşır eylemes eylerge bidād

Eylemekge³: (ایلاماککا) Kaf-ı evvel ‘Arabî ve kaf-ı şānī ‘Acemî’dür. Bu dağı eylemek

içün dimekdür ki yine bir terci‘de gelür ki:

Beyt: Kiyip katl eylemekge lāledin ton
Fenādın tīg tartıb mişl-i cellād

Eylegünġ⁴: (ایلاکونک) Kaflar kaf-ı ‘Acemî’dür. Eyler isenġ ve eyleseñ gerek ve eyleyü

bilürseñ dimekdür ki Bedāyi‘ü’l- Vasať’da gelür.

Beyt: Ey kebüter tavķ peydā eylegünġ tūbā kibi
Süzlik nālemni asam boynunġe tomar dik

Ve yine Ferhād u Şīrīn āhirinde şehzāde naşihatinde gelür ki:

Beyt: Ve ger tārīh sarı eylegünġ meyl
Munı bil keç ki ni iş kıldı her ħayl

[E. 16a] [S. 14b] Eyleli⁵: (ایلالی) Eyleyelim dimekdür.

Eylegey⁶: (ایلاکای) Kaf, kaf-ı ‘Acemî’dür. Eyleye ve eyleyeyin dimekdür.

Eylemeydür irdi⁷: (ایلامای دور ایردی) Eylemezdi dimekdür.

¹ kaf-ı ‘Acemî’dür : ‘Acemî’dür Ş. // dimekdür : demektir B.

² kaf-ı ‘Acemî’dür : ‘Acemî’dür Ş. // dimekdür : demektir B. // gelür ki : kelür ki B.

³ ‘Arabî , ‘Acemî’dür : kaf-ı ‘Arabî , kaf-ı ‘Acemî’dür E. // içün : için B. // dimekdür ki : demektir ki B. ; dimekdür S. // gelür ki : kelür ki B. // eylemekge : eylemekdin Li.1 , Ş.

⁴ kaf-ı ‘Acemî’dür : kaf-ı ‘Acemî’lerdür E. ; ‘Acemî’dür Ş. // eyler isenġ : eylersenġ S. , Ş. ; eyler isenġ gerek A. // eyleseñ gerek : eyleseñ gerek dimekdür Li.1 // eyleyü : eyleyu B. // bilürseñ : bilürseñ B. // dimekdür ki : demektir ki B. // gelür ki : kelür ki B. // kibi : gibi B. // nālemni : nāmınnı E. // tomar : tomar A. , B. , E. // Ve yine : Ve A. , Li.1 , Ş. // Ferhād u Şīrīn āhirinde : Ferhād u Şīrīn’de Li.1 , Ş. // gelür ki : kelür ki B. // ni iş : bi iş S.

⁵ dimekdür : demektir B.

⁶ kaf-ı ‘Acemî’dür : ‘Acemî’dür Ş. // dimekdür : demektir B.

⁷ dimekdür : demektir B.

Eyley¹: (ایلاى) Eyleyeyin demekdür ki Sirâcî'l- Müslîmin'de tahâret ferâyızı bâbında

gelür ki:

Beyt: Tahâret içre bilgil tört irür farz
Ki itsenġ istimâc eyley anı 'arz

Eylemeyin²: (ایلاماین) Eylemedin demekdür ki ve eylemeyeyin ma'nâsına daġı gelür ki

Hayretü'l- Ebrâr'da tevġîdde [Li.1 -13a] gelür.

Beyt: Cilve vü nâz eylemeyin gül henüz
Zemzeme çikmey anġa bûlbûl henüz

Eylemişeng³: (ایلامیشانک) Kaf, kaf-ı 'Acemî'dür. Eylemiş sen demekdür.

Eymenmek⁴: (ایمانماک) Kaşr-ı hemze ile bir emre ikdâmda ve hemze ve hâzer üzre

olmak bu diyârda daġı müsta'mel 'ibâretdür.

Eymenip⁵: (ایمانیب) Hâzer idüp demek olur.

Beyt: Min kim ü küstâġ öpmek iliginġ ey sulţân-ı ġüsn
İtlerinġ çün pâyın öper min eymenip

Eymenmes⁶: (ایمانماس) Kaçunmaz demek olur.

Eynelmaġ⁷: (اینالماق) Üzünmek ma'nâsınadır.

Ayaġmaġ⁸: (ایاقماق) Beliklemek ma'nâsına gelür Ekseriyyâ zammeyle uyaġmaġ dinilür.

Ayaġcı⁹: (ایاقجی) Sâķî ma'nâsınadır ki Sedd-i İskenderî'de gelür.

Beyt: Ayaġcı kitür cāmını leb-be-leb
Ki toy oldı hengām-ı 'ıyş u țarab

¹ demekdür ki : demektir ki B. // bâbında : yanında S. // itsenġ : itseñ Li.1 , S.

² Dimekdür : demektir B. // gelür ki : kelür ki B. // gelür : kelir B. ; gelür ki Li.1 , S.

³ Kaf-ı 'Acemî'dür : 'Acemî'dür Ş. // eylemiş sen : eylemişsin A. // demekdür : demektir B.

⁴ Bu madde yalnız Esar Efendi nüshasında vardır.

⁵ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁶ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁷ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁸ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁹ Ma'nâsınadır ki : ma'nâsınadır Li.1 , Ş. // gelür : kelür B. // Ayaġcı : Ayaġçı B.

[Ş. 142a] Ayak ve ayağ¹: (اياغ و اياق) Kadeh demekdür ve pây ma'nāsına dağı gelür.

Kadeh ve pây ma'nāsınadur.

Ayağ²: (اياغ) Bezm-i meyde devr iden kadehe itlāk olunur. Bu diyârda dağı

müsta'meldür. Ferhād-nāme'de sākīye hitāb idüp eydür ki:

Beyt: Mindin ehli yanglıg mey-perest it
Tola çini ayağlar birle mest it

Ayağı³: (اياقتى) Belürmez oldu gitti demekdür . Ammā ay u güneş isti'māl olınsa tulundı

ma'nāsınadur ki Sultān Hüseyn eş'arında gelür.

Beyt: Ay ayakkaç yana köñglümni bozup yalguzluğum
Tire şāmim enduhidin yığlarım köp derd ile

Ayakkaç⁴: (اياققاج) Ayakkaç didüğü tulunacak demekdür.

Ayık⁵: (ايق) Hüşyār ma'nāsınadur ve ayı didükleri cānavardur.

Ayığ⁶: (اييغ) Bu dağı ayı didükleri cānavara dirler ki Lisānü't-Ṭayr'da [E. 16b]

hüdhüdün toğanla münāzarası hikāyesinde gelür ki:

Beyt: Kūhī tağ içre bir ayığ tutup
Örtekib irdi anı köp qan tutup

[S. 15a] Ve yine Sedd-i İskenderī'de himmet maqālesinde gelür ki :

Beyt: Ayıglıgıdın çetka kim nān irür
Anı itke salmaknı imkān irür

Aytman⁷: (ايتمان) Eytmezin demekdür.

¹ Kadeh ve pây ma'nāsınadur ø E.

² Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

³ Oldı gitti demekdür : oldı kitti demektir B. ; oldı demekdür E. // ay u güneş : ay ve güneş B. // gelür : kelür B. // yana : ø A. , Li.1 // köñlümni : köñlümi mindin Ş. // bozub : yüzüb Li.1 , S. // derd ile derdile Ş. // demekdür : demektir B.

⁴ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁵ didükleri : didikleri B.

⁶ cānavara dirler ki : cānavardur ki : Ş. // toğanla : toğan ile Li.1 // gelür ki : kelür B. ; gelür S. , Ş. // örtekib : örketip Li.1 , S. , Ş. // tutup . tutarak B. ; yutup Ş. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür S. // Ayıglıgıdın : ayıglığı din B. // çetka : cetka B.

⁷ demekdür : demektir B.

Ayıp¹: (ايتيب) Eydüp demekdür. Bir zamān ma'nāsına ve idelüm demekdür ve itmek

içün demekdür, illet ma'nāsına.

Ayttık²: (ايتيق) Eytdik demekdür. Bu dağı hemīn bu ma'nāyadır.

Aytķum³: (ايتقوم) Eytsem gerek demekdür. Seb'a-i Seyyāre'de Māni Behrām Şāh'a eyitdi.

Beyt: İster idim hem özümni hem anı
Hem bu rāzı ki aytķum anı

Aytķanı⁴: (ايتقانى) Eytdükni demek olur.

Aytķay⁵: (ايتقاي) Eydi demekdür.

Eytikeli⁶: (ايتيكالى) Kaf, kaf-ı 'Arabī'dür. Eydeli demekdür. Bir zamān ma'nāsına ve idelüm demekdür ve itmek içün demekdür, illet ma'nāsına. Eyldilmedin demekdür.

Eyteli⁷: (ايتالى) Bu dağı hemīn bu ma'nāyadır.

Eytilmeyin⁸: (ايتيلماين) İdilmedin demekdür.

Ayrılmayın⁹: (ايريلماين) Ayrılmadın demekdür. Ayırtmayın ayrılmadın demekdür.

Eye¹⁰: (ايا) Şāhib ma'nāsınadır ki Ğarāibü'ş- Şıgar'da gelür.

Beyt: Bir eyesiz it bolup irdi Nevāyī yārsız
Bolmasun Yārab ki her kız bende sultāndın cüdā

¹ demekdür : demektir B. // Bir zamān..... illet ma'nāsına. ø B. , E. , S. // itmek içün : itmekçün Ş.

² Ayttık : ayıkkık S. // demekdür : demektir B. // Bu dağı.....dur. ø B. , E. , S.

³ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁴ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁵ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁶ Eytikeli : etkeli B. ; eytkeli A. // Kaf.....dimekdür. ø S. // dimekdür : demektir B. // eyldilmedin dimekdür : ø B. , E. ; eylmedin Li.1

⁷ Eyteli : eteli B. ; ø A. , Li.1 , Ş. // ma'nāyadır : ma'nāyadır B.

⁸ Eytilmeyin ø A. , Li.1 , Ş. ; eytikeyin S. // dimekdür : demektir B.

⁹ dimekdür : demektir B. // Ayırtmayın : ø B. , E. , S.

¹⁰ gelür : keltür B. // Yārab ki : Yārab A.

[A. 9a] Eyrüm¹: (ایروم) Şuyuñ döne döne aqışına dirler ve sipāhılık üslūbı ve mahāreti

maʿnāsına dağı gelür ki Mecālistü'n-Nefā'is'de beşinci meclisde Mîr Hāydar vaşında gelür ki:

Sipāhılıkda hem eyrüm²ler ki bolur ok atmağda celd ü kılıc çalmağda çapık ve sāyir celādetlerde anca bār kim [Li.1 13b] ʿaşrınñ ehli pesehd kılurlar.

Ve yine Tārīḫ-i Mülūk'de Erdşir Bebek vaşında gelür ki:

Barça bilik bile [E. 17a] eyrümde² yegāne bolup şöhret tuttı.

Eygendür³: (ایکاندور) Kaf , kaf-ı ʿAcemī'dür. Meyl ü muḥabbet eyledi dimekdür ki

Naʿīmī eşʿārında gelür.

Beyt [Ş. 142b] Dōstlar mindin tilemeñg siz dağı şabr u karar
Ki ol kuyaş yüzligini körken eygenür bī-iḥtiyār

Ayrıştı⁴: (ایریشتی) Ayrıldı dimekdür ki Mecnūn u Leylī'de Nevfel ile Mecnūn atasınıñ

cenginden [S. 15b] soñra olan ḥālleri beyānında bir ser-sūḥanda gelür.

Ve felek manşübeleridin birbiridin ayrışkanları.

Eylük yusunluk⁵: (ایلوک یوسونلوق) Kābil ü hünerlü dimekdür. Kābiliyyetlü ve müstaʿad

maʿnāsınadır.

Ayrışkanları⁶: (ایلاشکانلری) Ayrıldıkları dimekdür. Ve's-selām.

¹ Eyrüm : eyrdüm S. // Şuyuñ : Şunun B. ; Şunuñ Ş. // derler : dirler B. // üslūbı : üslubu B. // gelür ki : kelür ki B. // gelür ki : kelür B. ; gelür S. // celd ü kılıc çalmağda : ø Li.1 ; celd ve kılıc çalmağda B. // ve sāyir : sāyir B. , Li.1 , S. // bār kim : yar kim S. // Erdşir Bebek : Rüşermeng S.

² Eyrümde : eyrdümde S.

³ Kaf-ı ʿAcemī'dür : ʿAcemī'dür Ş. ; kaf-ı ʿAcemī ile S. // Meyl : meyil B. // dimekdür : demektir B. // gelür : kelir B. // karar : qarār B. // kuyaş : kıyaş B. // yüzligini : yüzligini Ş. // eygenür : eygendür B.

⁴ dimekdür : demektir B. // cenginden : cenkden B. // ḥālleri : ḥāller B. , S. // gelür : kelür B. // birbiridin : ø B.

⁵ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁶ Ayrışkanları : ø B. // Ve's-selām : Yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

2.2. Harfî'l- Elifî'l- Meksûre

İtemes¹: (ايتاماس) Eyleyümez demekdür ve kesken olmaz ve iti almaz ma'nāsına dağı gelir ki Bedāyi'ü'l-Vasat'da gelir.

Beyt: Eşkimni körüp tiz bolur köñli cefāğa
Arı itemes çünkü suyu bolmasa pülād

İtimek²: (ايتيماك) Kesr-i ta'yla keskin olmak demekdür.

İtimes³: (استيماس) Keskin olmaz demekdür.

Beyt: Eşkimni körüp tiz bolur köñli cefāğa
Arı itimes çünkü suyu bolmasa pülād

İtürürge⁴: (ايتوروركا) Kaf, kaf-ı 'Acemî'dür. Tiz ve keskin eylemege demekdür ki

Maḥbûbu'l-Kulûb'da otuz sekizinci faşlda mürâyî şüfîler zikrinde gelir ki:

Beyt: Misvaki tama' tişin itürürge sühân
Ve şâne dānide rîş-ḥand âleti nihân

İtik⁵: (ايتيك) Kaf, kaf-ı 'Arabî'dür. Bu dağı keskin ve tiz ma'nāsınadır ki Fevāidü'l-

Kiber'de gelir.

Beyt: Köñlûme sancargā ey gül kılma müjgānıñnı tiz
Kim tikenniñ iknesin ḥacet imes kılmaḥ itik

Ve yine 'acele ma'nāsına Sedd-i İskenderî'de Dārā'nın vezîrleri [E. 17b]

İskender'e mektûb yazdukları maḥalde gelir ki:

Beyt: Sikender'ge yazğanlar irmiş bitik
Birevni yıbarğan imişler itik

Ve yine Gül ü Nevruz-ı Luṭfî'de Nevruz [Li.1- 14a] hakkında gelir.

Beyt: İtiklep irdi Nevruz öz yürüşin
İşitti nā-gehān atlar tavuşın

"İtiklep irdi" demek "acele eylemişti" demekdür.

¹ İtemes : itemek S. // eyleyümez : eyleyumez B. // gelir ki : kelür B. ; gelir Ş. // cefāğa : cefāge B. // pülād : bulad E.

² Bu madde yalnız Esar Efendi nüshasında vardır.

³ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁴ Kaf , kaf-ı 'Arabî'dür : Kaf-ı 'Acemî'yle S. , Ş. // demekdür : demektir B. ; dirler S. faşlda : faşılada B. gelir ki : kelür ki B. , gelir S.

⁵ gelir : kelür B. // Sikender'ge : Sikender'ğa S. // gelir : kelür B. , gelir ki Li.1 // tavuşın : tavusın A. , Li.1 ; davuşın S. // demek : demek B. // demekdür : demektir B.

İtting¹: (ايتينك) Kaf, kaf-i ‘Acemî’dür. Harf-i ta’nın teşdîdi ile eyledüñ dimekdür.

İtesel²: (ايتاسال) İtivar, düşür demek [S. 16a] dür ki Seb‘a-i Seyyâre’de üçinci hikâyede

ikinci hakîm Sa‘îd’e tılsım bâbında ayıtdı.

Beyt: [Ş. 143a] Zâlniñ köksige urup itesel
Kir-ü bol mâhrem-i harîm-i vişâl

İt³: (ايت) Emr idüp eyle dimekdür ki Hayretü’l-Ebrâr evvelinde bismi’llâl ta‘rîfinde

gelür ki:

Beyt: Ba’sı muhâlif sarı harf-i nidâ
Ya’nî it elimde hayâtıñ fedâ

[A. 9b] Ve bir dağı et dimekdür, güş ma’nâsına ki Seb‘a-i Seyyâre’de Behrâm’a
râvî Dilârâm’dan naql itdi.

Beyt: Lâle-zâr içre çün içüp mey-i nâb
Kör iti irdi bezmi içre kebâb

Ve bir dağı meşhûrdur kelb ma’nâsına gelür. Ve bir dağı emr idüp git dimekdür,
birev ma’âsına. Ve bir dağı itivar ma’nâsına gelür ki bu üç ma’nâya
Muḥâkemetü’l-Lügateyn’de bir tuyukda gelür.

Tuyuk: Ey rakîb özni anğa tutsağ hem it (it)
Bizge raylep anıñ küyidin it (git)
Gerçi bar duzağ-ı çeh-i ışkıñ şu’lesi
Bizni öz ilgiñ bile ol sarı it (itivar)

İtti⁴: (ايتي) Haf-i ta’nın teşdîdi ile gitti ma’nâsına gelür ki Garâibü’s-Şıgar’da bir şi‘rde

gelür.

Beyt: ‘Aql u hüş u şabrım itti kergeç ol kirpik şafın
Bir bir ölmekni qara körgeç sipâhım bilmedim

¹ İtting: Ø Li.1, Bu kelimenin anlamı aşağıdaki itesel kelimesi ile birleştirilerek verilmiş. A., Ş. // Kaf, kaf-i ‘Acemî’dür: Kaf-i ‘Acemî’yle B., S. // teşdîdi ile: teşdîdiyle S. // dimekdür: demektir B.

² İtivar: itiver B. // Sa‘îd’e: Sa‘ad’e E. // ayıtdı: eyitdi S., gelür ki Ş. // bol: bul Li.1, S., Ş.

³ Dimekdür: demektir B. // Hayretü’l-Ebrâr: Hayretü’l-Ebrâr’da B., Li. 1 gelür ki: kelür ki B., gelür S. // ba’sı: bası S., Ş. // Behrâm’a: Behrâm A., B., E., Li.1, S. râvî Dilârâm’dan: râvî vü lâzım Dilârâm’dan Li.1 // emr idüp: Ø S. // bu üç ma’nâya: bu üç Ş., bu üç A., B. // tuyukda: tuyukde B. // anıñ: itsiñ B., itsiñ Li.1 // küyidin: köyidin B. // ışkıñ: ışkıñ // ilgiñ: illiñ B., Li.1, Ş.; ilinğ A.; iliniñ S.

⁴ gelür: kelür B. // bir şi‘rde: Ø S., Ş.; şiirde B.

İtirgüm¹: (ایتورگوم) Kaf, kaf-1 ‘Acemî’dür. Gidersem gerek dimekdür ki Mecnûn u

Leylî’de atası Mecnûn anasına haber gönderdi Mecnûn’uñ [Li.1- 14b] hâlini bilicek.

Beyt: Haylîngni [S. 16b] bu deştdin itirgüm
Songra sanğa dağı qahr sürgüm

İtti²: (ایتتی) Bu dağı yavu kılındı ve zâyîc oldı ma’nāsına gelür ki Nevādirü’ş-Şebāb’da bir şi’rde gelür.

Beyt: Tilbe könğlüm ki leb ü zülfünğ içün itmiş idi
Kice mey-hâne ara mest ü perîşân taptım

Ve yine Maḥbûbu’l-Ḳulûb’da bir tenbîhde [Ş. 143b] gelür ki:

Beyt: Hakk yolıdın çıkkân itti
Ve tüz bargan maḥşûdğa yitti

İtip³: (ایتیب) Zâyîc ve nâ-bedîd olup dimekdür ki Ḥayretü’l-Ebrâr’da ikinci münâcâtta gelür.

Beyt: Yir kopup ornıdın olup cümle kird
Kim itip anda felekde lâciverd

İtip min⁴: (ایتیب مین) Belürsüz olup tururum dimekdür.

Beyt: İtip min gird arar virânım içre gerçi başımğa
Felek köb yağdurur gird-i fenâ munça ne andın köp

İterdin⁵: (ایتاردین) Bu dağı zâyîc ve nâ-bedîd olmağdan ve gitmekden ma’nāsına gelür ki Seb’a-i Seyyâre’de Behrâm Şâh şikârda leşkeriyle helâk olduğı [E. 18b] maḥalde gelür.

Beyt: Tapmas irdi çömüp iterdin amân
Şayd-efken hemân u şayd hemân

¹ Kaf , kaf-1 ‘Acemî’dür : Kaf-1 ‘Acemî’yle S. ; Kaf ‘Acemî’dür Ş. // dimekdür : demektir B. // atası : Leylî anası S. // gönderdi : könderdi B. // haylîngni : haylîñni A. , Ş.

² yavu : yavı A. , E. // gelür : kelür B. // bir şi’rde : Ø S. , Ş. // bir tenbîhde : Ø S.

³ dimekdür : demektir B. // gelür : kelür B. // kopup : kopub B. , S. , Ş. ; koyub Li.1 // ornıdın : öznidin A. ; öz bendin Ş. // felekde : felek : A. , B. , Li.1 , S. , Ş.

⁴ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁵ Ma’nāsına gelür : ibâretdür Ş. // gelür : kelür B. // leşkeriyle : leşkeri ile S.

İtken¹: (ايتكان) Kaf, kaf-ı ‘Arabî’dür. Bu dağı zāyi‘ ve nā-bedīd olan dimekdür ki

Mecnûn u Leylî’de Mecnûn’la Leylî gül-istânda ol gice alup Leylî gidüp
Mecnûn alkı Mecnûn’ı istedikleri maalde gelür.

Beyt: Andın bolup ol gürûh efkâr
İtken Yusûfların aleb-kâr

İtken²: (ايتكان) Giden dimekdür.

Beyt: Ol tüken s m tilbe dep itken k n g lge Örtedim
oy sarı barsa ol aynın  ullı  a bilg d r

İtken: (ايتكان) Kaf , kaf-ı ‘Arabî’dür. Eyleyen dimekdür.

İtelik³: (ايتاليك) Kaf , kaf-ı ‘Arabî’dür. Gidecek ve z yi‘ olacak nesne ma‘n sınadır ve
dağı eylenecek nesne ma‘n sınadır.

İtek⁴: (ايتاك) Kaf, kaf-ı ‘Arabî’dür. Bu dağı hem n bu ma‘n yadır ve d men ma‘n sına
dağı gelür ve bu zıkr olınan l gat fi‘il ma‘n sına dağı gelür ve   yle ma‘l m
olına.

İtek⁵: (ايتاك) D men ma‘n sına. Etek lafzını kesr telaffuz iderler.

İteklik⁶: (ايتاكليك) Eteklik dimekdür ve etekli demek olur.

İtti⁷: (ايتتى) Harf-i ta’nın te   idile eyledi dimekdür ki az yini ’l-Ma‘ n ’de   inci

d v n [S.17a] dib cesinde tev  ide bir r b  ide gelür ki:

¹ Kaf , kaf-ı ‘Arab ’d r : Kaf ‘Arab ’d r  . // n -bed d olan : n -bed d ma‘n sına A. // dimekdür : demektir B. // Mecn n u Leyl ’de :   A. // Mecn n’la Leyl  : Mecn n u Leyl  A. // gice : kice B. // gidüp : kid b B. // gelür : kelür B. // g r h : k r h B.

² Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

³ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁴ A. ve  . nüshalarında itek kelimesi yerine itelik kelimesi yazılıp itek kelimesinin anlamı burada verilmiştir. // ma‘n yadır : ma‘n yadır B. // d men ma‘n sına : d men ma‘n sınadır S. // dağı gelür :   A. , B. , Li.1 , S. ,  . // l gat :    .

⁵ Bu madde yalnız Esar Efendi nüshasında vardır.

⁶ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁷ harf-i ta’nın : ta’nın S. // dib cesinde : dibaceside E. ; dib cesid r B. , Li.1 , S. ,  . // tev  ide : aydarda Li.1 // r b  ide : r b   A. , E. // gelür ki : kelür B. ; gelür E. // R b   : R b  yye E. ; beyt S. // alk tin : alk n  B. ; alk n  Li.1 , S.

Rübāʿī: [A.10a] Ol kim bi cihān hilkatin aḡaz itti
Şunʿi kilkini naḡş-perdāz itti
[Li.1-15a] İnsān ḡaylin nuṭḡ ile mümtāz itti
Nuṭḡ ehlini nazm ile ser-efrāz itti

İter¹: (ايتار) İde ve idem dimekdür. İtkey daḡı dinilür.

İterde²: (ايتارده) İderken dimekdür.

İtse³: (ايتسا) Gitse dimekdür.

Beyt: Bāde kim itse ihtiyār eyledin
Ni ʿaceb çıksa her ni bar eyledin

İtmegey⁴: (ايتماكاي) İtmeye dimekdür.

İtmiş idi⁵: (ايتمش ایدی) Belürsiz olmışdı dimekdür.

Beyt: Tilbe könḡlüm ki leb ü zülfüñge üçün itmiş idi
Kice mey-ḡāne ara mest ü perişān tabtım

İtkümüzdür⁶: (ايتكوميز دور) Kaf, kaf-ı ʿArabī'dür.Eylesek gerek dimekdür ki Mecnūn u

Leylī'de Leylī atası Nevfel'e cevāb gönderdi.

Beyt: Andaḡ daḡı bolmasun anḡa fehmi
Kim kinidin itkümüz durur vehmi

İtküsi : (ايتكوسی) Eylese gerek dimekdür.

İtmey⁷: (ايتماي) Eylemez ve ben eylemezsin dimekdür. Ammā eylemez maʿnāsına

Ferhād u Şūrīn'de [Ş. 144a] Ḥaḡah'ın taḡtı vaşfında gelür ki:

[E.19a]Beyt: Velī her burcın anıḡ nesr-i tāyir
Ṭayy itmey bolsa ger yüz ḡarn-ı sāyir

İtersin⁸: (ايتار سين) Eytersin dimekdür.

¹ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

² Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

³ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁴ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁵ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁶ Kaf , kaf-ı ʿArabī'dür : Kaf ʿArabī'dür. Ş. // gerekdür : gerek B. // atası Nevfel'e : atasana ki Nevfel'dür Li.1 // gönderdi: könderdi B.

⁷ ḡāḡānı : ḡāḡānı A. , B. , E. // vaşfında gelür ki : vaşfında bir beytde gelür S. // her burcın : her bir burcın A. , Li.1 , Ş.

⁸ eytersin : eylemezsın B.

İtmek¹: (ایتماک) Lafzen ve ma'nen etmek dimekdür ki eylemeye mürâdîdür ve bir dağı
gitmek ma'nāsına gelür ve bir dağı bitmek demek olur. Belürmez olmak
ma'nāsına bu beytde itti lafz-ı evvel üzre vârid olmışdur.

Beyt: Anca feryâd itti bûlbüller Nevâyî nazımıdın
Kim ʿuṭârid şîʿridin çerh üzre nâhid itmegey

İtmekîṅ²: (ایتماکینک) Kaf-ı evvel ʿArabî ve kaf-ı şânî ʿAcemî'dür. İtmekîṅ ve
eylemekîṅ ma'nāsınadır. Eyleṅ dimekdür, emr ma'nāsına.

İtey: (ایتای) Eyleyin dimekdür.

İtik³: (ایتیک) İtti , ya'nî keskin dimekdür.

Beyt: Könḡlüme sancargâ ey gül kılma müjgânıṅnı teber
Kim tikenniṅ ignesin hâcet imes kılmaḡ itik

İtikrek⁴: (ایتبراک) İtikrek ʿibâreti tafzîl içündür. Keskinrek, ya'nî ziyâde şiddetli
dimekdür.

Beyt: İtikrek isti çün gül-şen şimâli
Çimenni barça güldin kıldı ḡâlî

Ve fîʿl-i mezkûruṅ taʿdîyesinde ititmek deyü taʿbîr iderler , ya'nî keskin itmek
dimek olur.

Beyt: Kara kara müje ḡancerlerin ititmek işiṅ
Ḥayât naḡlini kiskey kaba kaba kışıṅ

İtiṅ⁵ (ایتینک) Kaf, kaf-ı ʿAcemî'dür. Eyleṅ dimekdür. Emr ma'nāsına.

İteliṅ ve iteli⁶: (ایتالی-ایتالینک) Kaf, kaf-ı ʿAcemî'dür. Eyleyelim dimekdür ki Bâbü

Mîrzâ rûbâʿiyyâtında gelür.

¹ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında (17b) vardır.

² Ve kaf-ı şânî : kaf-ı şânî Li.1 // ma'nāsınadır : ma'nāsına A. , B. , E. , Li.1 , S. , Ş. // Eyleṅ
...ma'nāsına : ø A. , E. , Li.1 , S. , Ş.

³ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁴ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁵ Kaf , kaf-ı ʿAcemî'dür : Kaf ʿAcemî'dür Ş. // eyleṅ : eyleṅ E. , Ş.

⁶ iteliṅ : iteliṅ A. // Rûbâʿiyye : Rûbâʿi A. , B. , Li.1 // sindin : sendin S.

Rübā'iyye: Hōş ol ki bahār faşlı bu dünyāda
Bolğay ʔarab esbābı bar āmāde
Ger bolmasa esbāb iteliñg detkāne
Mindin kezek ü ʔa'am ve sindin bāde

İtey mü¹: (ایتایمی) Eyleyeyim mi demekdür ki Ferhād u Şirīn'de Şāpūr Mehīn Bānū'ya

Ferhad'ın sağılığı haberin vericek eytdi.

Beyt: Tevekkuf sözge kim dirsiz itey mü
[S.17b]Yok irse söz anğa batraq kitey mü

İtiştiler: (ایتیشتی لار) Öñgüleşdiler ve ilişdiler demekdür.

İtkeli²: (ایتکالی) Kaf , kaf-1 'Arabī'dür.Eyleyeli ve eylemek içün demekdür ki Fevārdü'l-

Kiber'de gelür.

Beyt: Yār ʔatlı itkeli 'uşşāķını yazğurğan imiş
Bir bu bezm içre Nevāyī'ğa taqaddüm Yārab

[Li.1- 15b] Ve yine Hayretü'l-Ebrār'da üçinci maķāledi gelür ki:

[E.19b] Beyt: Hāķķ sini 'adlı itkeli sulţān itip
Zulm ile sin halkını virān itip

Ve ammā eyleyeli ma'nāsına Ğarāibü'ş-Şığar'da gelür ki:

Beyt: Kırıp ötken oķlarınıñ cān perdesin rīş itkeli
Şafha dikedür kim kırılığay sehv ʔatlar yazılıp

İtküci³: (ایتکوجی) İsm-i fā'ıldür. İdici demekdür.

İtküsi⁴: (ایتکوسی) Kaf, kaf-1 'Arabī'dür. Eylese gerek demekdür.

İtküm⁵: (ایتکوم) Kaf, kaf-1 'Arabī'dür.Eylesem gerek ve eyleyelim demekdür ki Seb'a-i

Seyyāre'de Behrām Şah'ın Dilārām'a mektübunda gelür ki:

Beyt: Ki tevekkuf kılurnı fehm itküm
Veh ki kilkünğ ve lik min kitküm

¹ demekdür ki : demekdür Ş. // eytdi : itti B. , S.

² Kaf , kaf-1 'Arabī'dür : Kaf 'Arabī'dür Ş. // demekdür ki : demekdür Li.1 // maķālede gelür ki : maķālede bir beytde gelür ki S. // Ve ammā : ø Li.1 , S. // gelür ki : gelür Li. 1 , S. , Ş. // şafha dikedür : şafhadur A. , Li.1 , Ş.

³ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁴ Kaf , kaf-1 'Arabī'dür : Kaf 'Arabī'dür Ş.

⁵ Kaf , kaf-1 'Arabī'dür : Kaf 'Arabī'dür Ş. ; Kaf-1 'Arabī'yle S. // demekdür ki : demekdür Ş. ; demekdür ki B. // gelür ki : gelür Li.1 , S. ; kelür ki B.

[Ş.144b] İtek¹: (ايتاك) Kaf, kaf-ı ‘Arabî’dür. Kaftân iteki dimekdür, dâmen ma’nāsına.

İteklep²: (ايتاكلاب) Kaf, kaf-ı ‘Arabî’dür. Etekim tıdudur dimekdür ki Maḥzen-i Mîr

Ḥaydar’da evvelki maḳālede gelür ki:

Beyt: Kildim iteklep güher-i şāh-vār
Kılsa ḳabûl öz ḳulıdın şehr-yār

İtürmek³: (ايتورماك) İtmek lafzının ta’diyesinde dinilür.

İtürkeyler⁴: (ايتوركايلار) Mısrā^c-ı evvelde murād yetiştiriler dimekdür ve şānide

belürsüz ide dimekdür.

Beyt : Kökke tofrağını itürkeyler
Tofrağ içre tenin itürkeyler

İncekümüz⁵: (اينچاكوموز) İçegimiz dimekdür. İnçe sükûn-ı cimle ince dimekdür, bârik ma’nāsına.

İncerek⁶: (اينچاراك) İncerek dimek olur. Bârik ma’nāsına.

[A.10b] İçin⁷: (ايجين) Ortada ve aralarında dimekdür ki Ğarāibü’ş-Şığar’da gelür.

Beyt: Cān u köngül nice didi asralı özni kilkeç ok
Veh yana ḳuzgalaştılar [S.18a] körkeç anı için ara

Ve yine Tārīḥ-i Mülük’da İskender Mülük-ı ṭavāifi tertīb itdügi maḥalde gelür ki
Mülük-ı ṭavāifni İrān zemāinde ol yaḳīn ḳıldı kim üç yüz altmış yılga cā alar için
ara nizā^c ḳılıp Rūmğa hıç ḳaysınınḡ zararı yitmedi.

¹ Kaf , kaf-ı ‘Arabî’dür : Kaf ‘Arabî’dür. Ş. // iteki : eteki B. , Li.1 , S.

² Kaf , kaf-ı ‘Arabî’dür : Kaf ‘Arabî’dür. Ş. // dimekdür ki : dimekdür A. ; demekdir B. // öz : ol B. , E. // ḳulıdın : ḳulıden B. // şehr-yār : şehriyār B.

³ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁴ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁵ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁶ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁷ Ortada : ortalarda B. // gelür : gelür ki Li. 1 ; kelür B. // nice : niçe S. , Ş. // yana : yanar B. // Tārīḥ-i Mülük : Tevārīḥ-i ülük Ş. // cā alar : cālar Li.1 , S.

İçkölük¹: (ایچکولوک) Kaflar kaf-ı ‘Arabî’dür. İçilecek nesneye dirler ve mest olan [E.

20a] kişiye dağı dirler ki Ferhād u Şīrīn’de Ferhād’ın gemisi şınup kendü bir taşa üzerinde kaldığı maħalde gelür ki:

Beyt: Bolup hūş anğa zāyil içkölük dik
Yatıp bir tahta üstide ölük dik

İçkeli²: (ایچکالی) İçeli ve içilecek nesne ve içilmek [Li.1- 16a] için dimekdür ki

Hayretü’l- Ebrār’da üçinci hayret āhirinde gelür ki:

Beyt: Her ne ki me’kūl ile meşrūb irür
Kim yiykeli içkeli mergūb irür

İtürküm³: (ایتورکوم) Gidersem gerek dimekdür.

İtürkenler⁴: (ایتورکانلار) İtürkenler ‘ibāreti yitürenler, ya’nī yavu kılanlar dimekdür.

Beyt: ‘Işk şahrāsı ara ‘āqıl itürkenler mini
Boldılar nevmīd bir dīvāne-i ebter tapıp

İçek⁵: (ایچاک) Kā‘ide-i muḳarrere üzre ki bu ‘ibāret ya’yla ve elif’le kitābet olunur, ammā telaḳfuzda bayāğı içmekdür ma’nāsında ta’yla içti dimekdür ve muzāri’nde elif ile içep yazılır ammā elif resmīdür. Taşvīrde bu diyār edāsı üzre telaḳfuz olunur ve ism-i fā‘ilinde içküci dinilür.

İçmeyin⁶: (ایچمایین) İçmedin dimekdür.

Beyt: İçkeli gül-reng mey nerkis mişli lebūn cāmı yār
Süseni ton birle ol kim serv dik endāmı yar

İçin⁷: (ایچین) İçerüsi dimekdür.

¹ Kaflar kaf-ı ‘Arabî’dür : Kaflar ‘Arabî’dür Ş. // kendü : kendi Ş. // üzerinde : üstinde Ş.

² içilmek için : içilmekçün Ş. // dimekdür ki : dimekdür : E. , Li.1 , ; demekdir B. // hayret : hayrette B. , Li.1 // ne ki : ni ki Ş.

³ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁴ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁵ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁶ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁷ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

İçkeri¹: (ایچکاری) Bu dağı içeri dimekdür.

İçkü ve içki²: (ایچکی و ایچکی) Kaflar kaf-ı ‘Arabî’dür. Şarāb şöhetine dirler.

İçki³: (ایچکی) Yine kaf, kaf-ı ‘Arabî’dür. İçerüki dimekdür. Havāş ma‘nāsına ki Gül ü

Nevrüz-ı Luṭfî’de gelür.

Beyt: Çü Behmen çıktı boldı şöhet-i hāş
İtti içkidin mîr şāhib-i ihlāş

Ve yine Eş‘ār-ı Luṭfî’de gelür ki:

Beyt: Ol benenning devletidin toğdı könğlekniñ küni
Hüsni-ı tālî‘ kör kim oldur hālî içki mahremi

İçkindi⁴: (ایچقیندی) [Ş. 145a] Mütehayyir oldı dimekdür ki Gül ü Nevrüz-ı Luṭfî’de bir

māhî-gîr Nevrüz’ı gördügi maḥalde gelür ki :

Beyt: İllikdin içkınıp balıgnı saldı
Tenğizgāp [S.18b] barmağın tişledi qaldı

“İçkınıp” “mütehayyir” olup dimekdür.

İrkin⁵: (ایرکین) Kaf, kaf-ı ‘Arabî’dür. Bir lafzla dağı isti‘māl [E.20b] olunur ki bolmadı

irkin, olmadı mı ki dimekdür; itmedi irkin, eylemedi mi ki dimekdür. Neteki

Ḥazā’inü’l- Ma‘ānî’de bir rübā‘ide gelür.

Rübā‘⁶: İllik bile altmışğa yetti qademim
Ni ma‘nî ki bolmadı irkin raqamım
Ni tarafa ki şebt itmedi qalemim
Kim yok biridin hātır ara cüz elemim

¹ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

² Kaflar kaf-ı ‘Arabî’dür : Kaflar ‘Arabî’dür Ş.

³ Kaf ,kaf-ı ‘Arabî’dür : kaf ‘Arabî’dür Ş. ; kaflar kaf-ı ‘Arabî’dür S. // dimekdür : demektir B. // gelür : gelür ki A. ; kelür B. // çıktı buldı : buldı çıktı A. // mîr : bir B. , S. // Ve yinegelür ki : Ø E. // könğlekniñ : köñlekniñ S. ; könğlekniñ A.

⁴ içkindi : içkindi B. // māhî-gîr : mäh-i gîr B. // gelür ki : gelür S. ; kelür ki B. // tenğizgāp : tanğizgāp B. // içkınıp : içkindi B.

⁵ Kaf ,kaf-ı ‘Arabî’dür : Kaf ‘Arabî’dür Ş. // olunur ki : olunur ki B. // olmadı mı ki : olmadı mı Li.1 // neteki : netekim : Ş. // Ḥazā’inü’l- Ma‘ānî : Ḥazānîü’l- Ma‘āni E. ; Ḥazāyinü’l- Ma‘āni A. , Li.1 , Ş.

⁶ Rübā‘ : rübā‘ıyye Ş. // itmedi qalemim : itmedi irkin qalemim Li.1 , S.

İrken¹: (ايركان) Kaf, kaf-ı ‘Arabî’dür. Bu dağı hemîn bu ma’nâyadur ki Ferhād u

Şîrîn’de Behr ām Dilāver Ermeniyye gelicek Şābūr’ı gördüğü maḥalde gelür ki:

Beyt: İſitmiş irdi anıñg vaſfını hem
Güzîn Ferhād’ğa irken ni hem-dem

İrdi²: (ايردى) İdi demekdür ki bu beytde geçdi.

İdiş³: (ايديش) Zarf ma’nāsınadır.

Beyt: Sākīyā çini idiş birle tekellüf kılma kim
Bî-tekellüflerğa hoş aqtur şurāhıdın sebû

İrmek⁴: (ايرماك) Olmak, keynūnet ve būder ma’nāsına ve şuden ma’nāsına . İrdi lafzı

kelimeniñ āhırine lāḥika olur. Türkî’de idi ‘ibāreti lāḥika olacaq maḥalde bilgen
irdi ,bilür irdi ; itken irdi, ider irdi demek olur.Ke-enne ‘ālimen ve ‘āmilen.

İrtegi⁵: (ايرتاكى) Bu kaf, kaf-ı ‘Acemî’dür.

İrte giçken⁶: (ايرتا كيچكان) Kaf-ı evvel kaf-ı ‘Acemî’dür ve kaf-ı şānī kaf-ı ‘Arabî’dür.

İrte ve irte çağda ve irtek⁷: (ايرتاك و ايرتاجاغدا و ايرتا) Bu kaf dağı kaf-ı ‘Arabî’dür. Bu

cümle evvelki zamānda ve evvel [Li.1-16b] giçenler ve qadīm gelenler demekdür
ki Mecālīsü’n-Nefā’is’de [A.11a] dibācede gelür.

Beyt: Burun ötken şu‘āra ve irte kiçken fuşahā

Ve irte lügati Bedāyi’ü’l-Vasat’da qadīm ma’nāsına gelür ki:

Beyt: Her teñg irte çikse gerdün-ı şubḥ tığın qaşdıma
Teñg imes kim bardur ol düşmenler içre irte kim

[E.21a] “Düşmenler içre irte kim “ didügi “benim qadīm düşmenim” demekdür.

¹ Kaf , kaf-ı ‘Arabî’dür : kaf ‘Arabî’dür Ş. // Şābūr : Şāpūr Ş. // gelür ki : gelür A. ; kelür ki B.

² demekdür : demektür B.

³ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁴ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁵ Bu kaf , kaf-ı ‘Acemî’dür : Kaf ‘Acemî’dür Ş.

⁶ kaf-ı ‘Acemî’dür : ‘Acemî’dür Ş. // kaf-ı ‘Arabî’dür : ‘Arabî’dür Ş.

⁷ kaf-ı ‘Arabî’dür : kaf-ı ‘Arabî’dür B. ; ‘Arabî’dür Ş. // gelenler : kelenler B. // demekdür : demektür B. // dibācede : ø B. , Li.1 , S. // çikse : çike S. // Düşmenler içre irte kim : ø S. // gün: kün B. // ma’nāsınadır : ma’nāsınadır B. // lügatiyle : lügati ile S. // hikāyedi : ø B. , E.

Ve ırte yarınki gün ve yarınkı şabâh ma'nâsınadır ki bu beytde mışrâ' evvelinde geçdi. Veyâhûd tenğ lügatiyle bir ma'nâya olup tefennün ola [S.19a] her şabâh ma'nâsına. Aminâ zamân-ı kadîm [Ş.145b] ma'nâsına Seb'a-i Seyyâre'de dördinci hikâyedi râvî Behrâm Gûr'a eyitti.

Beyt¹: Çün du'â birle boldı nükte-serâ
Didi kim ırte cağda dehli ara

Ve yine Luţfî eş'ârında gelür ki:

Beyt: Luţfî firâkıñg imkekini defter itkeli
Efsâne boldı ırtekiler ıışk nâmesi

İrk²: (ايرك) Kaf, kaf-ı 'Arabî'dür. İhtiyâr ma'nâsınadır ki Ferhâd u Şîrîn'de Ferhâd'ın

Şîrîn firâkıında hâli beyânında gelür ki:

Beyt: Niçe efgândın itse ağzını birk
Yok irdi nâle çıkmekde arğa ırk

Ve yine Luţfî eş'ârında gelür ki:

Beyt: Hârût közniñ sihrini kördi hacil oldı
Andın yaşunup ırk idindi çeh-i Bâbil

İrke³: (ايركه) Kaf, kaf-ı 'Arabî'dür. Ördege dirler.

İrkenke⁴: (ايركلنكا) İrkine dimekdür.

İrkenin⁵: (ايركائين) İdügin dimekdür. İrkenni lafzı ile dağı ta'bîr olunur. İdügünü demek olur.

Beyt: Kılıp her bir anı bir nev'i ta'bîr
Biri bilmey ni nev'i ırkenni taqđır

İrkende⁶: (ايركندا) İdüginde dimekdür.

¹ nükte-serâ : mükte-serâ B. // cağda : çağda A. , S. , Ş. // firâkıñg : firâkıñ A.

² Kaf , kaf-ı 'Arabî'dür : kaf 'Arabî'dür Ş. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür S. // niçe : nice B. // çıkmekde : çıkmeye A. , S. , Ş. // Luţfî eş'ârında : Eş'âr-ı uţfî'de A. , Ş. // Hârût : Haruz B ; yazup E. // közniñ : közniñg B. , E. // sihrini : baħrini B. ; baħrını Li.1 , S. // hacil oldı : boldı hacil S.

³ Kaf , kaf-ı 'Arabî'dür : kaf 'Arabî'dür Ş. ; kaf , kaf-ı 'Arabî'dir. B. // ördege : ördeke B.

⁴ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁵ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁶ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

Beyt: .. ‘Adem **irkende** eylemek mevcūd
Bolsa mevcūd kılmagunġ nā-būd

İrdiñler¹: (ایردیکلار) Cem‘-i hıṭābdur. İdüñüz dimekdür. Meşelā: Bendem irdiñler,

bendem idüñüz; ser-figendüm irdiñler, se-figendüm idüñüz dimekdür.Şān
Behrām Dilārām firākında kavm u ḥaylına hıṭāb idüp eydür.

Beyt: Kavm u ḥaylı ki bendem **irdiñler**
Ni disem ser-figendüm **irdiñler**

İrdikler ve irdiñler²: (ایردیکلار و ایردیکلار) Kaf, kaf-ı ‘Arabī’dür. İdüñüz dimekdür.

Ekşer bir lafzla daḥı isti‘māl olunur ki bendem irdikler gibi ki ḫulum idiñiz
dimekdür. Hıṭāb idüp ki Seb‘a-i Seyyāre’de Behrām Beg Dilārām firākında
‘askerine hıṭāb idüp eytdi k :

[E.21b] Beyt: Kavm u ḥaylı ki benrem **irdiñler**
Ni disem ser-figendüm **irdiñler**

İrdem³: (ایردام) [Li.1-17a] Sipāhılık ve silahşorluk mahāretine dirler ki Tārīḫ-i

Mülūk’da Siyāvūş vaşında gelür.

Kim Yūsuf ‘Aleyhi’s-Selām’dın sonıra anıñg dik cemīl yikit yok irdi [S.19b] ve
barça irdemlerde ḥüsniġa yaraşa irdi.

İrin⁴: (ایرن) Muṭlaḫ alt ṭuṭaġa dirler ki Mecnūn u Leylī’de Mecnūn Kūh-ı Necid’de bir

āhūya hıṭāb idüp eytdi.

Beyt: Kılmak bile lāle berkidin **ḫut**
İriniñ tapıban dürr üzre yāḫūt

¹ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

² İrdiñler : ø Li.1 , S. , Ş. // Kaf , kaf-ı ‘Arabī’dür : Kaf kaf-ı ‘Arabīdir B. ; kaf ‘Arabī’dür Ş. // idüñgüz : idiñiz A. , B. , Li.1 ; itdüñüz : ; iyüñüz Ş. // ekşer : ekşeri B. // olunur : olunur B. // idiñiz : idiñüz S. // dimekdür : demekdir B. // Beg : ø Li. 1 , S. // idüp : idüb B. // ser-figendüm : ser-efgendim B. ; ser-figendim Li.1 , S.

³ Yūsuf ‘Aleyhi’s-Selām’dın : Yūsuf ‘Aleyhi’s-Selām’dan B. ; Yūsuf ‘Aleyhi’s-Selām S. // mahāretine : meḥaretine B. // dirler ki : derler ki B. // gelür : kelür B. // // barça : ø A. , B. , E. // yaraşa : yaşa E.

⁴ ṭuṭaġa : ṭuṭaġına E. ; ṭuṭaġna Li.1 ; ṭudaġa Ş. // dirler ki : derler ki B. // eytdi : itdi B. ; eytdi ki Ş. // iriniñ : irniñ S. // tapıban : tabıban B.

İrniṅ¹: (ايرنيڭ) Tıtağıñ dimekdür ve yine Ğarābü's-Şıḡar'da gelür.

Beyt: Şafha-i ḥüsnünde cān-baḡş irniṅ ey sīmīn-beden
Oḡşaşur kim eylegey 'İsā kıyaş içre vaṭan

Ve yine Maḥbūbu'l-Ḳulūb'da bir tenbīnde pīrlık 'aczi vaşfında gelür.

İrni ki birbirige kavuşmay öz ḥālīga külp.

İrkinür²: (ايركينور) Kaf, kaf-ı 'Arabī'dür. Qaşd u meyl eyler dimekdür ki Bedāyi'ü'l-

Bidāye'de gelür.

Beyt: Külmekke irkinür il her söz ki dirse [A.11b] Mecnūn
Ol sözni cemī' kılsa külmekni eyler efzūn

İrkene³: (ايركنه) Kaf, kaf-ı 'Arabī'dür. Ḥar-gāḥ esbābına dirler.

İrimke⁴: (ايرنيمكا) Tıdağıma dimekdür.

İritmek⁵: (ايريتماك) Eritmek dimekdür. Ta'dīyesinde iritmek dinilür. Eritmek ma'nāsına.

Beyt: Könḡüller nālesi zūlfünḡ kendin nā-gehān körgeç
İrür andaḡ ki quşlar kıcırınışqaylar ilān körgeç

İritti⁶: (ايريتتى) Teşdīd ile eritdi demek olur.

Beyt : Taş iritti veh ki Ḥusrev könḡlige kār itmedi
Şu'leler kim şişedin siñer idi Ferḥād'nınḡ

İrür⁷: (ايرور) Olur dimekdür ki Sirācü'l-Müslimīn'de 'aḡāid beyānında gelür.

Nazm: 'Azāb-ı kabır irür küfr ehli ḡaşşı
Yana din ehli ba'zı bolsa 'āşī
Şefā'at-ı enbiyādın hem irür ḡaḡ
[E.22a] Muḡammed barḡanınḡ ser ḡayli muṭlaḡ

¹ İrniṅ : irniñ S. // dimekdür : demekdir B. // gelür : kelür B. ; gelür ki Ş. // ḥüsnünde : ḥüsnünde B. , E. // pīrlık : birlik Ş. // kavuşmay : kavuşmaz B. // ḥālīga : ḥālige B. // külp : gülüb B.

² Kaf , kaf-ı 'Arabī'dür : kaf 'Arabī'dür Ş. ; kaf , kaf-ı 'Arabidir B. // Bedāyi'ü'l-Bidāye : Bedāyi'ü'l-Vasaṭ A. // gelür : kelür B. ; gelür ki Li.1 // cemī' : cem' S. , Ş.

³ Kaf , kaf-ı 'Arabī'dür : kaf 'Arabī'dür Ş. ; kaf , kaf-ı 'Arabidir B.

⁴ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁵ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁶ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁷ Dimekdür ki : dimekdür Ş. ; demekdir ki B. // gelür : kelür B. // 'azāb-ı : azam-i B.

İrkin¹: (ایرکین) Bu ‘ibâret bir fi‘lün âhirine lâhika olur, istifhâm maḥallinde gâhî edât-ı

istifhâmla ki müleffizidür cem‘ olur. Neteki bu gazelde redif vâkıf olmuştur ki matla‘ı budur.

Beyt: Bu kice hicr küni kır küni mü irkin
Yok irse şa‘b gamım duzâhı tütünü mü irkin

Ve gâhî edât-ı istifhâm ḥazf olunur.

Beyt: Ḥatt-ı ruḥsârın su irkindür yaşırgan sebzede
Yoksa közgüdür ki ḳalğay her taraf jenğâ renğâ

İrmes ve imes²: (ایماس و ایرماس) Nefy-i muzâri‘dür, olmaz dimekdir. Ekseriyyâ degil

dimek ma‘nâsına imes diyicek maḥalde isti‘mâl olunur. Olmaz dimekdir ki Mecnûn u Leylî’de ikisi daḥı münâcâtta bir beytde gelür.

Beyt: Bir iş ki imes rızâsı sindin
İrmes bu ḳabul iltimâs sindin

İrikdi³: (ایریکدی) Kaf, kaf-ı ‘Arabî’dür. Şabâḥ [S.20a] irkenden ḳalkdı dimekdir.

Mecnûn u Leylî’de [Li.1-17b] Leylî ḥâlinde gelür ki:

Beyt: Bir kün irikip meh-i mü‘eddeb
Tüşti başığa hevâ-yı mekteb

“İrikip” “erkenden ḳalkup” dimekdir.

Ve yine Sedd-i İskenderî’de bir maḳâlede gelür ki:

Beyt: Bilindi ki köp ṭab‘î râğıb durur
İrikrek anıñ men‘i vâcib durur

Ve bir daḥı ṭarılmaḳ ve yorulmaḳ ma‘nâsına gelür ki Gül ü Nevruz-ı Luṭfî’de Gül gül-şene varmaḳ diledüğü maḥalde gelür ki:

Beyt: İriktim bu şafâsız mesken içre
Tiler min seyr kılsam gül-şen içre

“İriktim” “ṭarıldım” dimekdir.

¹ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

² Nefy-iolunur : ø A. , B. , Li.1 , S. , Ş. // münâcâtta : bir münâcâtta B. , Li.1 // ḳabûl : ḳabûle B.

³ Kaf , kaf-ı ‘Arabî’dür : Kaf ‘Arabî’dür Ş. ; Kaf kaf-ı ‘Arabî’dir B. // dimekdir : demektir B. // gelür ki : gelür S. ; kelür ki B. // erkenden : irkenden A. , Li.1 ; erken Ş. // ṭarılmaḳ : Tolmaḳ S. , Li.1 // Süsen’le : Süsen ile S.

Ve yine Gül ü Nevruz'da Süsen'le Nevruz ahvâlinde gelür ki:

Beyt:[Ş.146b] Sürer her bir hikâyetni mükerrer
İrikmey ol dağı itür ser-â-ser

Ve ba'zı maḥalde 'acele ma'nāsına dağı gelür.

İrig¹: (ايريك) Kaf, kaf-ı 'Acemî'dür. İri, dürtüş ma'nāsınadır ki Garāibü's-Şıgar'da gelür.

Beyt: Faḳîr yolıda irig peşmînedür 'ār itme kim
Her taḥarrükdin yakîn ḡam bendini sūhān kıılır

[E.22b] İrikrek²: (ايريكراك) İrikrek 'ibāreti irketirek demek ma'nāsına gelmişdür.

Beyt: Bilindi ki köp ṭab'ı rāḡıb durur
İrikrek anıḡ men'î vācib durur

İrk³: (ايرك) Sükûn-ı ra'yla ihtiyār ma'nāsınadır. Bu diyârda isti'māl olunur. Meşelâ: Bir kişi ḡatunına tefvîz-i ṭalāk itse irken eline virdi dirler. Ferhād-nāme'de Ferhād vaşfinda eydür.

Beyt: Niçe efḡandın itse aḡzını birk
Yok irdi nāle çıkmekke anḡa irk

İrikmek⁴: (ايريكماك) İmāle ile bir işe iriken şürû' itmekdür. Leylî vü Mecnûn'da Leylî hakkında bu beytde irikip 'ibāretinden murād irkenden ḡalkup dimekdür.

Beyt: Bir kün irikip meh-i mü'eddeb
Tüşti başıḡa hevâ-yı mekteb

İrip⁵: (ايريپ) İrişüp dimekdür ve bir dağı eriyüp dimekdür ki Ferhād u Şîrîn'de tevḡidde rûz-ı kıyāmet vaşfinda gelür ki:

¹ Kaf , kaf-ı 'Acemî'dür : Kaf 'Acemî'dür Ş. // ma'nāsınadır :ma'nāsınadır. B. // gelür : gelür ki A. ; kelür B.

² Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

³ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁴ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁵ İrişüp : irişib B. // dimekdür : demektir B. // eriyüp : eriyib B. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür S. // otı : odı A. // eyle kim : eyle B. , E. // ḡurḡaşan : ḡarḡaşur Li.1 // bir muḡemmesde : muḡammesde E. // irip aḡḡalı : aḡḡalı irip A. // aḡḡalı : çıḡḡalı Ş.

Beyt: Demi kim ahrınıñ otı ttmey rm
rip kk eyle kim bir uraan cm

Ve yine bir muammesde gelr ki:

Mır: Rekdin her dem yakndr barım rip aalı

ran¹: (ranb) ralayup [S.20b] dimekdr.

rse²: (rsa) Bir lafzla daı istiml olunur ki bar irse, yok irse gibi ki varsa, yosa
dimekdr ki arb'-ıar'da gelr.

Beyt: N kilse erdin i bde kim tevfti yok
Eger 'inyet [Li.1-18a] itersin ana yok irse azab

r³: (r) Emr idp ri dimekdr ve irken dimekdr ve er, yan merd mansına daı
gelr.

rke⁴: (rka) rien, yan yetien ve rir, yetir dimekdr.

ren ve irgen⁵: (rkan ve iran) Kaf, kaf-1 'Acem'dr. rien dimekdr.

rlk ve irenlik⁶: (ranlık ve iranlık) Erlik mansına gelr ki Mr Haydar Mazen
atimesinde gelr ki:

Beyt: Bilkin ey ksib-i ib 'ayl
Kim sene rlk ve irenlik ell

riklik⁷: (riklik) Kaflar kaf-1 'Arab'dr. rmilik dimekdr.

tkerme⁸: (itkarma) Kaf , kaf-1 'Arab'dr. htirz eyleme ve muayyed olma kendne

[A.12a] alma dimekdr ki Fevid'l-Kiber'de gelr.

Beyt: Keklima kilsen mdde menini iskerme
Tulun ay seyr iter de it hrerdin ayda pervy

¹ ralayup : ralayub B. // dimekdr : demektir B.

² yok irse :  S. , . // varsa , yosa :  .

³ idp : idb B. // dimekdr : demektir B. // irken : erken B. ; irkin A. , S. // daı :  S. // gelr :
kelr B.

⁴ Bu madde yalnız Esar Efendi nshasında (13b) vardır.

⁵ Kaf , kaf-1 'Acem'dr . kaf 'Acem'dr . // Kaf kaf-1 'Acemidir B. // dimekdr : demektir B.

⁶ gelr ki : gelr S. ; kelr ki B.

⁷ Kaflar kaf-1 'Arab'dr : kaflar 'Arab'dr . ; kaflar kaf-1 'Arabidir B. // dimekdr : demektir B.

⁸ skerme : itkerme E. ; istkerme Li.1 // kaf , kaf-1 'Arab'dr : kaf kaf-1 'Arabidir B. ; kaf 'Arab'dr
. // kendne : kendne Li.1 , . // tokuzunc : sekizinci S. // iskermedin : itkermedin E.

[E.23a] Ve yine Münşeât'da [Ş.147a] altmış dokuzuncu mektûbda bir kimesneye naşihat bâbında buyurmuşlar ki:
Uluğlarınġ hem va'ad u te'kîdin iskermedinġ.

İzmek¹: (ایزماک) Ezmek dimekdür. Kesreyle telaffuz iderler.

İzdi²: (ایزدی) Ezdi dimekdür.

İskermek³: (ایسکارماک) Fetha-yı kaf-ı 'Arabî ile eskimek ma'nâsınadır.

İskirdi⁴: (ایسکیردی) Kaf, kaf-ı 'Arabî'dür. Köhne oldu , eskidi dimekdür ki Nevâdirü'ş-

Şebâb'da gelür.

Beyt: İşve-gerler dağının cân perdesin kör âh kim
Bu harîr iskirdi zâlim şâhlar tamğasıdır

Ve yine Maḥbûbu'l-Ḳulûb'da üçüncü kısımda tenbîhde gelür ki:

Beyt: Disenġ ki ta'âmnîñ zâyi' [S.21a] olmağay yidür
Ve tilesenġ libâsınġ iskirmegey keydür

İsırğa⁵: (ایسیرغا) Kulağa takılan küpeye dirler ki Ḥayretü'l-Ebrâr'da yedinci makâlede

gelür ki:

Beyt: Altun ısırğa ki kulağ ağrıtur
Zer-çal ütükdür ki ayağ ağrıtur

İsirkep⁶: (ایسیرکاب) Esigeyüp, şakınup.

İs⁷: (ایس) Ekseriyâ râyiḥa-yı tayyibe ma'nâsına gelür. Meşelâ: Gül isi ve müşk isi ve

'anber isi denilür ve bir daḡı 'aql ma'nâsına gelür. Ferhâd-nâme'de Ferhâd için

Şîrîn mâtem itdüğü yerde eydür.

Beyt: Uruben anca şûrişin kıldı
Ki zâf eylep isi ezip yıkıldı

¹ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

² Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

³ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁴ Kaf , kaf-ı 'Arabî'dür : Kaf kaf-ı 'Arabîdir B. ; kaf 'Arabî'dür Ş. // dimekdür ki : demektir B. ; dimekdür E. // gelür : kelür B. // beyt : ø S. , Ş. // libâsınġ : libâsın A. , Ş. // iskirmekey : iskinmekey A. ; iskinmekey S.

⁵ gelür ki : kelür ki B. ; gelür S.

⁶ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁷ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

İs¹: (ايس) Kōkıya dirler, bŷy ma'nāsına ve 'aķle daķı dirler ve kōķmak ma'nāsına daķı

isti'māl olunur ve jeng ve pas ma'nāsına daķı gelŷr ammā kōķı ma'nāsına Seb'a-i Seyyāre'de Dilārām yedinci rāviye h'āce kendŷyi [Li.1-18b] şahrāda baĝlu bulduĝı maķalde ol maķalli hıkāyet idŷp eytdi .

Beyt: Yaķşı isler tuyup dimāĝımĝa
Yŷzlerin sŷrtŷben ayaĝımĝa

Ve yine Nesā'imŷ'l-Muķabbe'de ki Menākıb-ı Evliyā'dur ve Terceme-i Nefehāt-ı Űns'dŷr , Mevlānā Celāle'd-dīn-i Rŷmī menķıbesinde gelŷr ki:

[E.23b] Hādımĝa sordılar kim ŷyde yiyĝŷlŷk nime bar mu .Hādım dipdur ki muţbaķ esbābı mŷheyyādur. Alar mŷnfa'il bolup dir irdi ki bŷ kŷn bu ŷyden fir'āvin ŷyi isi kiledŷr.

İslemek²: (ايسلاماك) Kōķmak ma'nāsınadur ve bir daķı sŷz islemek ma'nāsına gelŷr.

İslemediĝ, sŷz islemediĝ demekdŷr.

Beyt: Yŷz lāf-ı vefā ŷzdŷn'ĝ minĝ tıĝ-i cefā sŷrdŷnĝ
Her nice kim yalbardım hıķ istemediĝ barı

İslenmek³: (ايسلانماك) Kaf-ı 'Arabī ile kōķlanmak.

İslengey⁴: (ايسلانكاي) Kōķulandıĝı demek olur.

İslenŷr⁵: (ايسلانور) Kōķar demekdŷr. Nem-nāk olur ma'nāsına daķı gelŷr. İs ammā 'aķl

ma'nāsına gelen ki Ferhād u Şīrīn'de Şīrīn'in Ferhād māteminde ĝālinde gelŷr ki

Beyt: Urunup anca şŷrişin ķıldı
[Ş.147b] Ki za' eylep isi ezip yıķıldı

Ve yine Lisānti't-Ṭayr'da Hŷdhŷd'ŷn Mŷrgāb'a cevābı bābında gelŷr ki:

Beyt: Didi Hŷdhŷd kim irŷrsin mu'terif
[S.21b] Kim isiĝ bolmış ĝŷnehdin mŷnķarif

¹ kōķıya : kōķıya S. // olunur : olunur B. // gelŷr : kelŷr B. // maķalde ol : ø A. , E. , S. , Ş. // idŷp : idŷb B. // gelŷr ki : kelŷr ki B. // dir irdi kim : dir kim S.

² Bu madde yalnız Esad Efendi nŷshasında vardır.

³ Bu madde yalnız Esad Efendi nŷshasında vardır.

⁴ Bu madde yalnız Esad Efendi nŷshasında vardır.

⁵ İslenŷr : iŷlenŷr Li.1 // demekdŷr : demektir : B. // gelŷr : kelŷr B. // Şīrīn'in : Şīrīn'inĝ B. , E. // māteminde : mātemi S. // Hŷdhŷd'ŷn : Hŷdhŷd'ŷnĝ A. , B. , E. // gelŷr ki : kelŷr ki B. ; gelŷr S. // irŷrsin : irŷrsŷn B. , E.

İs¹: (ایس) Ammā koçmak ma'nāsına gelen ki Hayretü'l-Ebrār'da on beşinci makālede

mestler zemminde gelür ki:

Beyt: Sil suyn tapsa içip mül kibi
Say taşın tapsa isip gül kibi

İslep²: (ایسلاپ) Koçup dimekdür ki Bedāyi'ü'l-Vasat'da gelür.

Beyt: Tiler min islep islep gabgabinġni
Geh öpsem 'arızınġni geh lebinġni

İsledi ve isti³: (ایستی و ایسلادی) Koçdı dimekdür.

İstim⁴: (ایستیم) Koçdum dimekdür.

İstüray⁵: (ایستورآی) Koçudın dimekdür.

İsledi⁶: (ایسلادی) Bir dağı söz isledi, söz tutdı dimekdür ki Nevādirü's-Şebāb'da gelür.

Beyt: Yüz lāf-ı vefā özdün minġ [Li.1-19a] tığ-i cefā sürdünġ
[E.24a] Her niçe ki yalbardım hîç islemedinġ barı

[A.12b] Ve yine Tārîh-i Enbiyā'da Hüd 'Aleyhi's-Selām 'Ad kavmini islāma da'vet itdügi maħalde gelür ki:

Hüd 'Aleyhi's-Selām ilik yıl alarnı imānga da'vet kıldı. Alar ġaflet ve cebbārılıġdın islemediler.

İslanmak⁷: (ایسلانماق) Kaf ile ıslanmak dimekdür. Şad'ı sin ile telaffuz iderler.

İslanqanı⁸: (ایسلانقانی) Işlandıġı demek olur.

¹ İs : ø S. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür S.

² koçup : koçub B. // dimekdür : demektir B. // gelür : kelür B. ; gelür ki S. , Ş. // tiler min : tiler A. , E. , Li.1 ; til Ş. ; bilirem S. // gabgabinġni : gabgabiñni i.1 , S. // 'arızınġni : 'arızınġni A. , S. , // lebinġni : lebiñni A. , S. , Ş.

³ dimekdür : demektir B.

⁴ dimekdür : demektir B.

⁵ İstüray : ø B. , S. // koçudın : koçudayın Ş.

⁶ bir dağı : bu dağı S. , Ş. // dimekdür : demektir B. // gelür : kelür B. ; gelür ki E. , S. // özdünġ : ördünġ E. , S. // islemedinġ : istemedinġ B. , E. , Ş. // niçe ki : niçe kim A. , E. // 'Ad : Aaad B. // ilik yıl : ilik yıl Ş.

⁷ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁸ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

İsmek¹: (ایسماک) Yıl esmekdür. Hemziniñ kesresiyle telaffuz iderler. Mâzisinde isti

dinilür. Esdi dimekdür.

Beyt: İsti meger hâzân yili kim ham olup vedâ^c üçün
Vâkı'â firâk irtür sünbül ü yâsemin ara

Isıg ve ısıq²: (ایسیق و اسیغ) Issı dimekdür. Germ ma'nāsına ki Hayretü'l-Ebrâr'da

yedinci makâle âhirinde gelür.

Beyt: Yaz tapa almay çü ısıgdın penâh
Sâye için köprük anğa h'vâb-gâh

Isıttı³: (ایستتی) Teşdîd-i ta'yla ısıtma tutdı dimekdür ve kızdırdı , ıssı eyledi dimekdür.

Isıtқан⁴: (ایستیқан) Isıtma tutan kişiye dirler ki Fevârdü'l-Kiber'de gelür.

Beyt: Lebi hem örtedi cânım hem acıg [S.22b] söz didi ya'nî
Çüçüklükdin ısıtқаға acıg şerbet irtür nâfi^c

“Isıtқаға” “ısıtma tutana” dimekdür.

⁵Isıtmaq dağı dirler. Isıtma manāsına.

Beyt: Isıtmaq çü şerâret zâhir eyler
Beden evvel harâret zâhir eyler

[Ş.150a] Isıtқalı⁶: (ایستیқالی) Isıtma tutalı dimekdür ve ısıtma tutmaq için dimekdür.

Isıtmış⁷: (ایستیmiş) Isıtma tutmuş dimekdür.

Isıttım⁸: (ایستیتم) Isıtma tutdı dimekdür ki Sultân Hüseyn eş'ârında gelür.

¹ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

² dimekdür : demektir B. ; dimekdür ki S. // ma'nāsına ki : ma'nāsına S. // gelür : kelür B. // yaz tapa almay : baz tapa almay A. ; yaz ya almay S. , Ş.

³ Isıttı : Ø Ş. // tutdı : dutdı Li.1 , S. // dimekdür : demektir B.

⁴ Bu madde Ş. nüshasında yoktur. // ısıтқан : ısıтған B. // tutan : dutan S. // dirler : derler B. // gelür : kelür B. // lebi : bi B. // acıg : açıg S. // ısıтқаға : ısıтғанға B. // tutana : dutana Li.1 , S. // dimekdür : demektir B. ; dirler Li.1 , S.

⁵ Bu açıklama ve sonra gelen beyit yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁶ Isıtқalı : ısıтғalı B. // tutalı : dutalı Li.1 , S. // dimekdür : demektir B. // tutmaq : dutmaq B. , Li.1 , S.

⁷ tutmuş : dutmuş B. , Li.1 , S. // dimekdür : demektir B.

⁸ ısıtma : ben ısıtma E. // tutdu : dutdı B. , S. // dimekdür : demektir B. // Hüseyn : Hüseyn B. // gelür : kelür B. // Şâm-ı hicrândın : sam-ı hicrândın B.

Beyt: Şām-ı hicrān dīn kutulğunca ısıttım mihr dik
Eşk silin ağızıp titrep ʿizār-ı zerd ile

İsırğanmak¹: (ایسیرغانماق) Bir kişiniñ hayādan yüzi kızarup derlemege [E.24b] dirler

ki muṭlaḳ utanmağa kızardı dirler ki Gül ü Nevruz-ı Luṭfī’de Nevruz Bülbül’i
hüccresine alup varduğı maḥalde gelür ki:

Beyt : Alıp kıldı anı öz mesnediğa
İsırğandurdı luṭf-i bī-ḥaddiğa

“İsırğandurdı” “utandırdı” dimekdür ve ısındırdı ve yaşıdırdı m’nāsına daḥı
gelür.

İsti²: (ایستی) Yel esdi dimekdür.

İstürey³: (ایستورای) Yel esdüreyin dimekdür.

İstürgüsi⁴: (ایستورکوسی) Esecek dimekdür.

Beyt: Şubḥ çün isti şabā içkil ḳadeḥ kim bolmağanğ
Sin ü köp istürgüsi bu bāğdur andın şahā

İsgey⁵: (ایسکای) Kaf, kaf-ı ‘Acemī’dür. Ese dimekdür, [Li.1-19b] ya’nī yel ese
dimekdür ki bir terci’de gelür.

Beyt: Hüşüşā kim fenā deştidin isgey
O şol tofrağ eṭrāfiğa sarsar

İsgen⁶: (ایسکان) Kaf , kaf-ı ‘Acemī’dür. Esen dimekdür, ya’nī esen yel ki Mecnūn u

Leylī’de Leylī mektebden gül-istāna geldügi maḥalde bir ser-sühanda gelür ki:

¹ kızarup : kızarıb B. // dirler ki : derler ki B. // Bülbül’i : Bülbül’e Li.1 // gelür ki : kelür ki B. // mesnediğa : mesnede B. // ḥaddiğa : ḥaddige B. // “İsırğadurdı” “utandırdı” dimekdür ø Ş.

² dimekdür : demekdir B.

³ dimekdür : demekdir B.

⁴ Bu madde yalnız Esar Efendi nüshasında vardır.

⁵ Kaf , kaf-ı ‘Acemī’dür : Kaf , kaf-ı ‘Acemī’dir B. ; kaf ‘Acemī’dür Ş. // Ese dimekdür : ese Ş. ; ese demekdir B. // yel ese dimekdür : yel dimekdür A. ; yel ese demekdir B. // terci’de : terci’-i bendde A. // gelür : kelür B. // sarsar : sarşar A. , S. , Ş.

⁶ Kaf , kaf-ı ‘Acemī’dür : kaf kaf-ı ‘Acemī’dir B. ; kaf ‘Acemī’dür Ş. // Esen dimekdür , ya’nī : ø Li.1 // dimekdür : demekdir B. // esen yel : esen yele B. // esen yel ki : esen yel dimekdür ki A. , Li.1 // geldügi : keldüki B. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür S. // nefes nefes : nefes B. , Li.1

Bahār ferrāşı nefes nefes isgen nesimler. Bolma ki bile lāle çırāğın [S.22b]
yarutķanda.

İstep¹: (ایستاب) İsteyüp demek olur.

Beyt: İstep ol bütñi ħired bilide zünnārın körünğ
Bir kelābe ib bile Yūsuf ħaridārın körünğ

İsteli²: (ایستالی) İsteyelim dimekdür.

İstegeli³: (ایستاکالی) Kaf, kaf-ı ‘Acemī’dür. İsteyeli ve istemek içün ve isteyelim
dimekdür.

İstegen⁴: (ایستاکان) İsteyen dimekdür.

İstey⁵: (ایستای) İster ve isteyeyin dimekdür.

İsteydür⁶: (ایستای دور) İsteyü ħurur dimekdür ki Bedāyi’ü’l-Vasaf’da gelür ki:

Beyt: Bu nev’i isteydür imdi re’y-i ‘ālī
Ki kılķay fikreñğ divān ħayāli

İsküci⁷: (ایسکوجی) Esici dimekdür .

İsramak⁸: (ایسراماق) Şaklamak, ħırasat ve ħimayet ma’nāsına.

Beyt: Ol aynınğ ħurrem-i ħüsnin ħazāndın ısırgıl Yārab
Gül ü şimşādın asıp zamāndın ısırgıl Yārab

İsuran ve ısurğan⁹: (ایسورغان و ایسوران) Yemek yiyen m’nāsınadır. Maĥzen-i Mür

Ĥaydar’da dördinci maķālede gelür.

¹ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

² İsteli : isleli B. // dimekdür : demektir B.

³ İstegeli : istegey S. // Kaf, kaf-ı ‘Acemī’dür : kaf kaf-ı ‘Acemī’dir B. ; kaf ‘Acemī’dür Ş. // dimekdür : demektir B.

⁴ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁵ İster : isterim Li.1 // dimekdür : demektir B.

⁶ İsteyü ħurur : isteyudurur B. ; isteyi durur Li.1 , S. // dimekdür ki : demektir ki B. // gelür ki : kelür B. ; gelür S. // kılķay : kılğay A. , Ş. ; kılğan S. // ħay āli : cefāli Li.1 ; ħāli Ş.

⁷ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁸ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁹ Ma’nāsınadır : ma’nāsınadır B. ; ma’nāsınadır ki E. // Ĥaydar’da : Ĥaydar’de B. // gelür : kelür B. ; gelür ki Li.1 // kısar : kısa E.

Beyt: [Ş.150b] Her ki nitük yıgđı anıñg dik kıoyar

[E.25a] Artuğ ısırgan kıusar itler toyar

İsrağan¹: (ایسراغان) Şaklıanan dimek olur.

Beyt: Yaşurun derdimni zāhir kıldı efğan ākıbet
İsrağan zārımnı yaydı seyl-i müjgān ākıbet

İsnemek²: (ایسنماک) Esnemek dimekdür. Kesreyle telaffuz olunur.

İsırganmak³: (ایسیرغانماق) Utanup kızarmak ma'nāsınadır. Ta'dīyesinde

ısingandurmak dinilir. Utandırmak ma'nāsına. Neteki Luṭfī'niñ Gül ü
Nevrüz'unda Nevrüz Bülbül'i odasına iletdügi yirde eydür.

Beyt: Alıp gitti anı öz mesnediğa
İsırgandurdı luṭf-i bī-ḥaddiğa

İsa ve ise⁴: (ایسه و ایسا) Ekşer bir lafzla dağı isti'māl olunur: Yok irse, bar irse; yoğsa,

varsa dimek gibi ki Ubeyd Ḥan eş'ārında gelür.

Beyt: Mihri yok dip niçe biz andın şikāyet eyleli
[A.13a] Bizge yokdur yok ise mihri anıñg bar özgeke

İsnedi⁵: (ایسنادی) Uykusı geldi, esnedi dimekdür.

İş⁶: (ایش) Eşe ve yoldaş a dirler, akrān ve emşāl ma'nāsına ve iki kıalbin birbirine

irtibātına dirler ve iki ipiñ uçların birbirine bağlamak ma'nāsına Garāībū's-
Şıgar'da bir şırde gelür.

Beyt: Bili tarı hicridin cismim bolupdur tar dik
Ey felek raḥm it bu iki rişteni birbirge iş

Ve yine bir tercī'de gelür.

¹ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

² Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

³ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁴ Ekşer : ekşeri B. // lafzla : lafızla B. // olunur : olunur B. // gibi ki : kibi B. ; gibi S. // gelür : kelür B. // mihri yok dip : mihri dip A.

⁵ geldi : keldi B. // dimekdür : demekdir B.

⁶ Eşe ve yoldaş : eş ve yoldaş A. , E. , Li.1 , Ş. ; İş ve yoldaş B. // dirler : derler B. // irtibātına : irtibātına : Li.1 , S. , Ş. // ipiñ : ipin B. // bir şırde : bir şırde B. // bir beytde S. // rişteni : reşteni B. // gelür : kelür B. ; gelür ki Ş. // ışıp : ısup S.

Beyt: [Li.1-20a] Şürâhını but eyleben ağzınıñ...
Kılıdın ışıp bilge zünnâr hem

[S.23a] “İşıp” didügi “bağlayup” dimekdür.

İşilgen¹: (ایشیلگان) Kaf , kaf-1 ‘Acemî’dür. Birbirine bağlayan dimekdür ki Ferhâd u

Şîrîn’de Ferhâd vaşfında gelür.

Beyt: İşilgen riştesi tâb-ı vefâdın
Tişilgen bağı hakkāk-ı kazâdın

İşenme²: (ایشانمه) Bu dağı bu ma’nâyadur ki Maḥbûbu’l-Kulûb’da bir tenbîhde gelür ki

Ḥatunga koşanma vü hayrga işenme.

[E.25b] İşlegen³: (ایشلگان) İş işleyen ve birbirine koşulan ma’nâsınadur.

İş⁴: (ایش) Bir dağı cenge dirler ki Ḥayretü’l-Ebrâr’da pâdişâhın atı vaşfında gelür ki:

Beyt: İş küni bu raḥş üze cevân urup
Yüz tümen âdâ çirikin sindirüp

Ve yine Garâibü’s-Şıgar’da gelür ki:

Beyt: Gam tapar hicriñde eşkim içre könğlüm pâresin
İş küni tapқан kibi il gâyibin қанлар ара

İş⁵: (ایش) İmâle ile telaffuz olındığı taḳdîrde işmek lafzından emrdür. Bük demek olur.

Beyt: Bili tarı hicridin cismim bolupdur tar dik
Ey felek raḥm it bu iki rişteni birbirige iş

İşmek⁶: (ایشماک) Bükme ma’nâsınadur. Ferhâd-nâme’de Ferhâd tıfl iken anda ‘ışk

emârâtı zuḥûra geldügi aḥvâl zikrinde bu beytde işilgen ‘ibâreti bükülen demek ma’nâsınadur.

¹ Kaf , kaf-1 ‘Acemî’dür ; kaf kaf-1 ‘Acemîdir B. ; kaf ‘Acemî’dür Ş. // bağlayan : bağlanan Li.1 , S. , Ş. // dimekdür ki : demektir ki B. // gelür : kelür B. // riştesi : reştesi B.

² ma’nâyadur : ma’nâyadır B. // gelür : kelür B. // hayrga : hayırğa B.

³ koşulan : kuşanan E. ; koşılan Ş. // ma’nâsınadur , ma’nâsınadır B.

⁴ dirler : derler B. // gelür ki : kelür ki B. // küni : günü B. // sindirüp : sindürüb B. ; sindürüp Li.1 , S. // tapқан : Ø Li.1 , S. ; tabқан Ş.

⁵ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁶ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

Beyt: İşilgen riştesi táb-ı vefâdın
Tişilgen bağrı ĥakkâk-ı ĥazâdın

İřnamak¹: (ایشناماق) İşilmak, ziyâ virmek ma'nasına.

İdiş ve ıdıř²: (ایدش-ایدش) Eyleyiş dimekdür, fi'l ma'nasına ammâ mutlak zarfa dirler

ki Bedāyi'ü'l- Vasat'da gelür.

Beyt: [Ş.151a] Sākīyâ Çīnī idiş birle tekellüf ĥılma kim
Bī- tekellüflerğa ĥōřraqdur řürāhidin sebū

Ve yine Sedd-i İřkenderī' de Dārā İşkender'e güncüd gönderüp kendü leřkerinġ
iş'âr itdüġi maĥalde gelür ki:

Beyt: Yana bir idiş güncüd bī-hesāb
Birip anda hem ĥıldı sözler ĥıřāb

İřnar³: (ایشنار) Şu'le virici nesneye dirler ve bahār gicelerinde uçan yıldız ĥurdına dirler

ki Fārisī'de aña kerm-i şeb-tāb dirler. Nevādirü'ş-Şebāb'da gelür ki :

[S.23b] Beyt: Sin ki yoksın māh-rūlar cilve eyler velī
Kice işnar ĥurt közi mihr ĥıĥkaç bilküdür

Ve yine Münşeāt'da altmıř ĥoĥuzuncı mektūbda nevmidlik [Li.1- 20b] beyānında
gelür ki:

Kice iřnar ĥurtnınġ tīre peykerin cehd bile ĥūrřīd-i raĥřān yasar min.

Ve yine muĥatṭa'âtıda [E.26a] bir ĥıt'āda gelür ki:

Beyt: Ol cebīn kim közge altun yanlıġ işnar ĥıl'atı
Köpreki bil kim necāset üzedür ārām anġa

Ve yine Lisānū't-Ṭayr'da gelür ki:

Beyt: Uĥkun oldı 'azim-i çerĥ-i zebūn
Ĥaldı ĥazurāt üze işnar cebīn

¹ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

² İdiş : ø A. , E. , Li.1 , S. , Ş. // dimekdür : demekdir B. // fi'l : fi'il B. // dirler : derler B. // gelür :
kelür B. // Çīnī : Cinī B. , E. , Ş. // gönderüp : könderüb B. // itdüġi : etdüġi B. // gelür ki : kelür
B. ; gelür ki A. , S.

³ İşnar : işnar B. // virici : verici B. // dirler : derler B. // gicelerinde : kicelerinde B. // yıldız :
yılduz B. , E. // gelür ki : kelür ki B. // ĥurt : ĥurd S. // bilküdür : bilkürür B. // Münşeāt'da :
Münşaāt'da B. // ĥoĥuzuncı : ĥoĥuzuncı B. // nevmidik beyānında ø Ş. // ĥurtnınġ : ĥurdnınġ S. //
tīre : tin S. // bir ĥıt'āda : ø S. // gelür ki : kelür ki B. // Beyt : Ĥıt'a A. // yanlıġ : yanlıġ B. //
üzedür : üzredür S. // oldı : oldım Ş.

İşnaban¹: (ایشنابان) İşnaban 'ibāreti ya'nî işilyuban dimekdür.

Beyt: Her eşheb ki kökke bakıp kişnaban.
Kuyaş eşhebi tanı dik işnaban

İşek²: (ایشاك) Kaf, kaf-ı 'Arabî'dür. Eşek dimekdür, har ma'nāsına ki Ferhād u Şîrîn
hātimesinde [A.13b] gelür.

Beyt: Denîlerge birev kim zer-feşârdur
İşek alnığa tökmek zağfirândur

İmiş dük sin³: (یمیشدوکسین) Kaf, kaf-ı 'Arabî'dür. İmişsin sen dimekdür. Bedāyî'ü'l-

Vasa'at'da gelür ki:

Beyt: Könğül alurda 'aceb dil-rübā imiş dük sin
Ni dil-rübā ki belā-yı Hudā imiş dük sin

Ve ba'zı maħalde āyibāne filānmiş demek ma'nāsına dağı gelür ki Ferhād u
Şîrîn'de Husrev Ferhād'ı tutıcağ Mehîr Bānū'ya gāyibāne Ferhād'ın sağlığı
haberini getürdüğü maħalde [Ş.151b] gelür ki:

Beyt: Munğa tikrüge hālā sağ imiş dük
Yiri ki deşt ü gāhi tağ imiş dük

İşer⁴: (ایشار) Yeri eşer ve qazar dimekdür ki Ferhād u Şîrîn'de Ferhād'ın şu yolu

qazduğı [S.24a] maħalde gelür ki:

Beyt: Tapıp 'kl irtifā'nınğ şumārı
İki minğ qarı her birinğ işeri

Eşilmiş ve kazılmış dimekdür.

¹ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

² Kaf, kaf-ı 'Arabî'dür: kaf kaf-ı 'Arabî'dür B.; kaf 'Arabî'dür Ş. // dimekdür: demektir B. // gelür: kelür B. // zer-feşârdur: zerefeşârdur B. // alnığa: alyığa B.; altığa S. // zağfirândur: zağfirân S.

³ Kaf, kaf-ı 'Arabî'dür: Kaf kaf-ı 'Arabî'dür B.; kaf 'Arabî'dür Ş. // imişsin sen: imişsen sen S. // dimekdür: demektir B.; dimekdür ki Li.1, S. // gelür ki: kelür B.; gelür Li.1, S. // tutıcağ: dutıcağ Li.1 // tikrüge: tikuvge B.

⁴ yeri: yer B., Li.1 // dimekdür: demektir B. // Ferhād'ın: Ferhād'un B.; Ferhād E. // qazduğı: kazduğı B. // gelür ki: kelür ki B.; gelür Ş. // tapıp: tapıp B. // birinğ: biriniñ S.

[E.26b] İšten¹: (ایشتان) Diz tonına dirler ki Maḥzen-i Mîr Ḥaydar'da ikinci maḳāle

ḥikāyesinde ol bir qarı şatduğı bez vaşında gelür ki:

Beyt: Könğlek ü iştenga çü lāyık digül
Her ni bahā birle muvāfık digül

İşitküci²: (ایشبتکوجی) İşidici dimekdir. Kaf, kaf-ı 'Arabî'dür.

[Li.1-21a] İşitmeli³: (ایشیمالی) İşitmeyelüm dimekdir ki Tārīḥ-i Enbiyā'da Ḥazret_i

Nūḥ Şalavātu'llahu 'Aleyh küffarı da'vet itdükleri maḥalde bir terkībde gelür.

Ol da'vet sözün itse işitmeli dip kulağların tutar irdiler.

İşik⁴: (ایشیک) Kaf, kaf-ı 'Arabî'dür. Kapuya dirler ki Nevādirü's-Şebāb'da gelür.

Beyt: Her işikdin 'azm kılsam gūyīga bağığ durur
Başım ü ol āsitāndur tā açılğay bir işik

Ve yine Münşeāt'da onıncı mektūbda gelür ki:

Bu devletlīg işik āsitānesiğā tofrağ dik tüşüp irdim.

Ve yine Tārīḥ-i Mülūk'da Hūşenk Şāh vaşında gelür ki:

Ve dip durlar kim yığacdın tahta ol kisip öylerge işik ol yasadı.

⁵Beyt: Çaklık köksüm işiktür cism öyi bulıtu'l-ḥüzn
Ol işikniñg halkasıdur na'ı ü gül münici tüken

İgen⁶: (ایگان) Kaf, kaf-ı 'Acemî'dür. Ekşer bir lafzla daḥı isti'māl olunur ki filān igen,

filān iken ve filān idüğü dimekdir ki Ḥamsetü'l-Müteḥayyirin'de Mevlānā Cāmī
vaşında bu terkībde gelür ki:

¹ tonına : donuna B. , Li.1 , S. // dirler : derler B. // bez : biz Ş. // gelür ki : kelür ki B. // iştenga : iştenga B. ; iştenga E.

² dimekdir : demektir B. // Kaf , kaf-ı 'Arabî'dür : kaf kaf-ı 'Arabîdir B. // kaf 'Arabî'dür Ş.

³ işitmeyelüm : işitmeyelim B. , S. , Ş. // dimekdir ki : demektir ki B. // Şalavātu'llahu 'Aleyh : 'Aleyhi's-Selām : S. // itdükleri : etdükleri B. // terkībde : terkīb A. , Ş. // gelür ki : kelür ki B. // ol : evvel B. , Li.1 , S. // irdiler : irdi Li.1

⁴ Kaf , kaf-ı 'Arabî'dür : kaf kaf-ı 'Arabîdir B. ; kaf 'Arabî'dür Ş. // dirler : derler B. // gelür : kelür B. ; gelür ki A. // Münşeāt'da : Münşaāt'da B. // devletlīg : devletlig B. // āsitānesiğā : āsitānesige B. // öylerge : oylarğa B. ; oylarke E.

⁵ Bu beyit yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁶ Kaf , kaf-ı 'Acemî'dür : kaf kaf-ı 'Acemîdir B. ; kaf 'Acemî'dür Ş. // olunur ki : olunur ki B. ; olunur Ş. // bu terkībde ø A. , S. , Ş. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür S. // Leylî vü Mecnun'da : Mecnun u

Alar küçük yaşlıg **igende** [E.27a] hem alardın mufriṭ fehm [S.24b] ü ṭab'ı āṣārı zāhir bolur irmiş.

Ve yine **Leylî vü Mecnûn**'da gelür.

Beyt: **Mecnûn** atası **igen** ni bildi -
[Ş152a] Āh urdı vü alyığa yıkıldı

Atası idügni bildi dimekdür.

Ve yine **Nevâdirü's-Şebâb**'da gelür.

Beyt: Meger ki mescid **igendür** ki boldı büt-hâne
Yüzünüñ ki ki qaşdın turıdadur mihrâb

İgin¹: (ایگن) Kaf, kaf-ı 'Acemî'dür. Arka ma'nâsınadur ki **Mecnûn** u **Leylî**'de **Leylî** ol

gice ḥaydan ṭaşra **Mecnûn**'la mülākāt olup bî-ḥūd oldılar daye varup **Leylî** götürüp gitdügi maḥalde gelür.

[A.14a]Beyt: **İginige** koyup birini ḥālî
Āndaḳ ki kuyaşnı çerḫ-i zālî

İkenni²: (ایکائی) **İkenni** lafzı ideñni demek, ya'nî filân ideñgni.

İkmek³: (ایکماک) Kaf-ı 'Arabî ile ekmek, zirâ'at ma'nâsına ve kaf-ı 'Acemî ile egmek,

ya'nî egri eylemek ve bir yana mâyl kılmaḳ, muzâri'nde iger dinilür. Kaf-ı 'Arabî ile zirâ'at ider ve kaf-ı 'Acemî ile bir cānibe mâyl ve egri kılur demek ma'nâsına.

İkin⁴: (ایکین) Kaf, kaf-ı [Li.1-21b] 'Arabî'dür. Ekser bir lafzla da isti'mâl olunur ki bu

irdi ikin gibi, bu mu idi ki dimekdür ki **Ġarāibü's-Şıḡar**'da gelür.

Beyt: Sebeb bu irdi **ikin** ḫilḳatidin Ādem'niñg
Ki bolğay anğa siniñg dik ḫuceste ferzendi

Leylî'de Ş. // alyığa : alyıka B. // Atasıdimekdür. : ø B. , Li.1 , S. , Ş. // **igendür ki** : igen dur ki B. ; **igendür** Ş. // **büt-hâne** : but-hâne B.

¹ **Kaf** , kaf-ı 'Acemî'dür : kaf kaf-ı 'Acemîdir B. ; kaf 'Acemî'dür Ş. // **gice** : kice B. // **ḥaydan** : ḥayden B. // **oldılar** : olup S. // **götürüp** : kötürüb B. // **gitdügi** : kitdügi B. // **gelür** : kelür B. ; gelür ki S. // Beytin birinci mısraı Ş. nüshasında yoktur. // **kuyaşnı** : koyaşnı B.

² Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

³ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁴ **Kaf** , kaf-ı 'Arabî'dür : kaf kaf-ı 'Arabîdir B. ; kaf 'Arabî'dür Ş. // **lafzla** : lafızla B. // **olmur ki** : olunur ki B. ; olunur Ş. // **gibi** : kibi B. // **dimekdür ki** : demekdir ki B. // **gelür** : kelür B. **Ādemniñ** : Ādemniñg A. , Li.1 , S. , Ş. // **siniñg** : sebebniñg B. ; siniñ S. // **dik** : tek S. // **ferzendi** : firzendi B. // **ḫikāyesinde** : ḫikāyesinde gelür S. // **itdügi** : etdügi B. // **ta'abınıḡga** : tabanınga A. ; ta'bınıḡga S. , Ş.

Ve yine Ḥayretü'l-Ebrār'da evvelki makāle hikāyesinde Bāyezīd-i Bisṭāmī
Ḥazretlerinden bir mürid melāmetlerin sūāl itdüği maḥalde gelür ki:

Beyt: Könglünge ni işdin ikin bu ta'ab
Bu ta'abınğa ni iş irkin sebeb

İkin¹: (ايكين) Yine kaf, kaf-ı 'Arabī'dür. Ekin ,ya'nī mezra'a ma'nāsına gelür ki

Garāibü'ş-Şıgar'da gelür.

Beyt: [E.27b] Ḥaṭṭıng baş çikkeli ḥālīng körünmes
Kökerdi çün ikin kem boldı dāne

Ve yine Ḥayretü'l-Ebrār'da ikinci ḥayretde şıfat-ı şebde gelür .

Beyt: [S.25a] Perde ki oldı ikin içre kerek
Uçtı açıp perdelerin şeb-perek

İkin²: (ايكين) Ve yine kaf, kaf-ı 'Arabī'dür. İkinin dimekdür ki Garāibü'ş-Şıgar'da gelür.

Beyt: Ey köngül köydür ṭama' toḥmın temennā mezra'ın
Bu ikin niçün ki her kız eylesen dānā pesend

İkti³: (ايكتي) Kaf, kaf-ı 'Arabī'dür. Ekin ekti ma'nāsınadur ki Mecnūn u Leylī'de Leylī

tenhā ağladuğu maḥalde gelür ki:

Beyt: İkti saçıban sirişk-i enbūh
[Ş.152b] Ten mezra'ı içre toḥm-ı endūh

İkgen⁴: (ايكگان) Kaf-ı evvel 'Arabī ve kaf-ı şānī 'Acemī'dür. Ekin eken dimekdür ki:

Münşeāt'da sekizinci mektūbda gelür.

'Ādili ki anıñ 'ahidlğ şeceresiğa murād şemeresin birdi tā ol şecereni ikgen kişi
bu şemereni bitirdi.

¹ Kaf , kaf-ı 'Arabī'dür: kaf kaf-ı 'Arabīdir B. ; kaf 'Arabī'dür Ş. // gelür ki : kelür ki B. // gelür : kelür B. ; gelür ki A. , Li.1 , Ş. // kem : kim B.

² kaf , kaf-ı 'Arabī'dür: kaf kaf-ı 'Arabīdir B. ; kaf 'Arabī'dür Ş. // ikisin : ikin S. // dimekdür : demekdir B. // gelür : kelür B. ; gelür ki Ş. // kez : kız A. , Li.1 , S. , Ş.

³ kaf , kaf-ı 'Arabī'dür : kaf kaf-ı 'Arabīdir B. ; kaf 'Arabī'dür Ş. // ma'nāsınadur : ma'nāsınadur : B. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür Ş. // ikti : iki B. // mezra'ı : meza'ı B.

⁴ 'Acemī'dür : 'Acemīdir B. // ekin : igin B. // eken : igen B. // Münşeāt : Münşaāt B. // gelür : kelür B. // 'Ādili ki anıñ : 'ādiliniñ B. , Li.1 ; 'Adliniñ S. // 'ahidlğ : 'ahidlğ B. // şeceresiğa : şeceresige B.

İkelesi¹: (ایکالاسی) Kaf, kaf-ı ‘Arabî’dür. İkisi bile dimekdür ki Bedāyi’ü’l-Vasat’da

Süheyl vaşında gelür, Türkî vü Fārisî şîr dimege kudreti beyânında.

[Li.1-22a] Hāliyā ikelesi elfāz-ı nazmığa kâbil belki divân tekmilîğa mâil bolğay.

İkevlesi²: (ایکاولاسی) Vav ile bu dağı cāyızdır. İki bile demek ma’nāsına.

Beyt: Ey cefācu bir vefā kıl kim ikevlen bolga biz
Min cefā çıkmekidin ve sin vefālıkdın halās

İkeve ve ikevlen³: (ایکاولان و ایکاولا) Yine kaf, kaf-ı ‘Arabî’dür. Bu dağı ikisi bile

dimekdür ki Ferhād u Şîrîn’de Ferhād’a kaşır yapduklarında karan-ı seng tıraşla māni‘ [E.28a] nakkaş vaşında gelür ki:

Beyt: Hıta milkide irdi iki üstād
İkevlen tev-emānlık birle hem-zād

İkek⁴: (ایکاک) Kaflar ‘Arabî’dür. Demür kesicek ige ki Fārisî’de aña sūhān dirler.

Beyt: Ta’şşuqumdın irik pendler halās itmes
Bu pendni kise almas kişi ikekler ile

İkelemiz⁵: (ایکالامین) Yine kaf, kaf-ı ‘Arabî’dür. İkimiz bile dimekdür ki Mecnūn’a atası

ve anası hālinde eyitdi.

Beyt: Min beyle ve ol za’ife bile
Kil ikelemizge çäre eyle

Ve yine Hamsetü’l-Mütehayyirîn’de Divān-ı Cāmī muḳābelesinde birer ikirer ‘ibāreti [S.25b] gelür ki birer ve ikişer dimekdür.

¹ Kaf, kaf-ı ‘Arabî’dür : kaf kaf-ı ‘Arabî’dir B. ; kaf ‘Arabî’dür Ş. // dimekdür : demektir B. // gelür : kelür B. ; gelür ki Ş. // şîr : şîr B. // tekmilîğa : tekmilge B. ; tekmilğa Li.1 , S.

² Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

³ Kaf, kaf-ı ‘Arabî’dür : kaf kaf-ı ‘Arabî’dir B. Kaf ‘Arabî’dür S. // dimekdür : demektir B. // yapduklarında : yapdukları hinde B. , Li.1 , S. // tıraşla : tıraş ile Ş. // māni‘ : mānī S. , Ş. // gelür ki : kelür B.

⁴ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁵ Kaf, kaf-ı ‘Arabî’dür : kaf kaf-ı ‘Arabî’dir B. // kaf ‘Arabî’dür Ş. // dimekdür : demektir B. // eyitdi : ø Li.1 ; gelür B. , S. // beyle : bile S.

İkegü¹: (ایکاو) Kaf-ı evvel kaf-ı ‘Arabî ve kaf-ı şânî kaf-ı ‘Acemî’dür. İki bile
dimekdür ki Gül ü Nevruz-ı Lutfî’de Gurbet’de Gül ile Nevruz hâli beyânında
gelür ki:

Beyt: İkegü bir biri vaşlın kılıp kut
Yaraşda yandaşıp çün dürr ü yâkut

[A.14b] İkev²: (ایکو) Bu dağı ikisi bile dimekdür ki Ferhâd u Şîrîn’de Melik-ârâ

Ferhâd’ın Yunan zemîne gitmek istediğin Hâkân’a didügi maḥalde gelür ki:

Beyt: İkev ol miḥnet-i enbüh birle
Besi yığlaştılar endüh birle

İkevge³: (ایکوکا) Kaf-ı evvel kaf-ı ‘Arabî ve kaf-ı şânî kaf-ı ‘Arabî’dür. İkimize ve
ikisine dimekdür ki Ferhâd u Şîrîn’de Ferhâd Ehrimen kaşırında [Ş.153a] bulduğı
hazîne-yi Hâkân’la Melik-ârâ’ya teslim itdügi maḥalde gelür ki:

Beyt: Hazâyinni ikevge kıldı teslim
[E.28b] Kılıp hâtem ḥadîsin dağı tefhîm

İke⁴: (ایکا) Eye gibi şâhib ma’nâsınadır.

İkelen⁵: (ایکالان) İkelen didügi temellük ve zabt idin dimekdür.

Beyt:

İgeledi⁶: (ایکالادی) Kaf, kaf-ı ‘Acemî’dür. İye ma’nâsınadır ki şâhib dimekdür, ya’nî

şâhib olup zabt eyledi ve taşarruf itdi dimekdür ki Mecâlisü’n-Nefâ’is’de ikinci
meclisde Şâh-ı Bedeḥşân vaşfında gelür ki:

¹ kaf-ı ‘Arabî: ‘Arabî S. , Ş. // kaf-ı şânî: şânî Ş. // kaf-ı ‘Acemî’dür: kaf-ı ‘Acemîdir B. ; ‘Acemî’dür S. ,Ş. // dimekdür: demektir B. // gelür: kelür B. // yaraşda: baydaşda S.

² dimekdür: demektir B. // Melik-ârâ: ø Ş. // Ferhâd’ın: Ferhâd’ın B. // Yunan zemîne: Yunan-ı zemîne B. // gelür ki: kelür ki B.

³ kaf-ı ‘Arabî: kaf-ı ‘Arabî’dür A. , Li.1 ; ‘Arabî S. , Ş. // kaf-ı şânî: şânî Ş. // kaf-ı ‘Acemî’dür: kaf-ı ‘Acemîdir B. ; ‘Acemî’dür S. , Ş. // dimekdür ki: demektir B. // Hâkân’la: Hâkân ile Ş. // itdügi: etdügi B. // gelür ki: kelür ki B. ; gelür S.

⁴ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁵ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır. Beyt yazılmış ama tanık verilmemiş.

⁶ Kaf, kaf-ı ‘Acemî’dür: kaf kaf-ı ‘Acemîdir B. ; kaf ‘Acemî’dür Ş. // ma’nâsınadır: ma’nâsınadır B. // dimekdür: demektir B. // şâhib olup: şâhib olup B. ; şâhibi olup A. ,Ş. // zabt eyledi ve taşarruf itdi: zabt ve taşarruf eyledi Ş. // itdi: etdi B. // gelür ki: kelür ki B. ; gelür kim Ş. // ve mülklerin:

Sultān Ebū Saʿīd Mīrzā [Li.1-22b] alarnı müsteʿşıl kıldı ve mülklerin igeledi.

Ve yine Sebʿa-i Seyyāreʿde ikinci hikâyede zeyd Zehhāb Deyr ehline eytdi.

Beyt: Barıban ol nuḳūdın igeley
Yana Lāt u Menāt sarı kiley

“İgeley” didügi “şāhibi olayın , zabt ideyin” dimekdür.

İgesi¹: (ایکاسی) Kaf, kaf-ı ‘Acemī’dür. Şāhibi dimekdür ki Bedāyi‘ü’l-Vasat’da [S.26a] gelür.

Beyt: Kiterdi ‘aqlını ‘ışkınıḡ şehi kilip yiridin
Vaṭanga çün igesi kildi ol celā kıldı

İger²: (ایگان) Kaf, kaf-ı ‘Acemī’dür. Eyer dimekdür, zeyn mʿnāsına ki Sedd-i

İskenderī’de Hāḡan’ın İskender’e virdügi pīş-keş atları vaşfında gelür ki:

Beyt: Hem altun iger daḡı altun licām
Hem altun taḡa daḡı altun sitām

Ve yine Tevārīḡ-i Mülūk’da Hūşenk Şāh vaşfında gelür ki:

Ve atḡa iger ol yasadı.

İgergüci³: (ایکاروجی) Kaflar, kaf-ı ‘Acemī’dür. Dönüci ve döndürücü [E.29a] dimekdür

ki Mecnūn u Leylī’de ceng vaşfında gelür ki:

Beyt: Deşt üze igergüci heyūnlar
Aşup da eyle kim koyunlar

İnġerenmak⁴: (اینکرانماق) Kaf, ‘Acemī’dür ve nun resmīdür. Eylemek maʿnāsınadır.

mülklerin B. , E. // Zehhāb : Zehāb B. // eytdi : itdi B. // barıban : bariyan A. , B. , E. , Li.1 // kiley : kiledi E. // “İgeley” didügi dimekdür ø Ş. // zabt ideyin : zabtedeyin B.

¹ Kaf , kaf-ı ‘Acemī’dür : kaf kaf-ı ‘Acemī’dir B. ; kaf ‘Acemī’dür Ş. // şāhibi : yine şāhibi Ş. // dimekdür : demektir B. // gelür : kelür B. // kilip : kilib B. ; kiyip S. // yiridin . biridin S. // kildi ol celā : kildi celā A. , E.

² Kaf , kaf-ı ‘Acemī’dür : kaf kaf-ı ‘Acemī’dir B. ; kaf ‘Acemī’dür Ş. // dimekdür : demektir B. // hāḡanını : hāḡanın B. ; hāḡanınıḡ A. // İskender’e ø A. , E. // atları : anları S. // gelür ki : kelür ki B. // taḡa : ø A. , Li.1 , // yasadı : yatsadı A.

³ Kaflar , kaf-ı ‘Acemī’dür : kaflar kaf-ı ‘Acemī’dir B. ; kaflar ‘Acemī’dür Ş. // dimekdür : demektir B. // gelür ki : kelür B. ; gelür S. // üze : üzre B. , Li.1 , S. , Ş. // igergüci : igürgici B. , E. // heyūnlar : hayvānlar B. , Li.1

⁴ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

Beyt: İçimde yüz başağ ey gül ni 'ayb inğerensem
 Alsam tapar tabanığa birev ki hā barur

İgirmek¹: (ایکیرماک) Kaf-1 evvel kaf-1 'Acemī ve kaf-1 s̄anī kaf-1 'Arabī'dür. Dönmek

ma'nāsınadur ki Ferhād u Şīrīn'de Ferhād'ın atı vaşfında gelür ki:

Beyt: Harāmī urge çıkmakda tütün dik
 İgirmek vakti deşt üzre koyun dik

İgirmek²: (ایکیرماک) Bu dağı hemīn [Ş.153b] bu ma'nāyadur ki Vakfiyye'de at vaşfında

gelür ki:

Beyt: İgirmekde yok çerh-i devvār dik
 Ki her nokta-i devride perkār dik

İgrim ve igrik³: (ایکریک-ایکیریم) Kaf-1 evvel kaf-1 'Acemī ve kaf-1 s̄anī kaf-1 'Arabī'dür.

[Li.1-23a] Şuyuñ döne döne aқdugına dirler ki Ferhād u Şīrīn'de Ferhād'ın atı
 vaşfında gelür ki:

Beyt: Hem ıldamlıkda şarşar dik revāne
 Hem aylanmakda igrimdin nişāne

Ve yine girdāb ma'nāsınadur ki Nevādirü'ş-Şebāb'da gelür.

Beyt: [A.15a] 'Işk bahrı igrikige tüşmemiş min çıkka dik
 'Işk ol [S.26b] deryāda kıldı esrū ser-gerdān mini

Ve yine Lisānū't-Ṭayr'da tevḥīdde gelür.

Beyt: Çün kolunnı deşt ara aylandurup
 Sevdā igrimni dağı tolgandurup

İgri⁴: (ایگری) Kaf, kaf-1 'Acemī'dür. Egri [E.29b] dimekdür.

¹ Kaf-1 'Acemī: 'Acemī B., S., Ş. // kaf-1 s̄anī: s̄anī Ş. // kaf-1 'Arabī'dür: 'Arabīdir B.; 'Arabī'dür B. S., Ş. // ma'nāsınadur: ma'nāsınadır B.; ma'nāsına Ş. // Ferhād'ın: Ferhād'ın B. // gelür ki: kelür ki B. // urge: urga B.

² igirmek: igernek A., Li.1, S., Ş. // hemīn: hemān Ş. // ma'nāyadur manāyadır B. // gelür: kelür B. // perkār: bir kār Li.1

³ igrik: igirmek S. // kaf-1 'Acemī: 'Acemī B., S., Ş. // kaf-1 s̄anī: s̄anī Ş. // kaf-1 'Arabī'dür: 'Arabīdir B.; 'Arabī'dür S., Ş. // şuyuñ: şuyun B. // dirler: derler B. // gelür ki: kelür B.; gelür S. // şarşar dik: şarşar B. // igrimdin: igrindin B. // gelür: kelür B. // gelür ki S. // 'ışk: 'aşk B. // çıkka: çıkku Li.1, S., Ş. // deryāda: diyārda Ş. // mini ø A.; meni B. // aylandurup: aylandurub B. // tolgandurup: tolgandurub B.

⁴ kaf, kaf-1 'Acemī'dür: kaf kaf-1 'Acemīdir B.; kaf 'Acemī'dür Ş. // dimekdür: demekdir B.

İgirtür¹: (ایکیرور) Döner dimekdür ki Muḥākemetü'l-Lügateyn'de gelür.

Beyt²: Çerḥ zulmıda ki bağrumnı kırıp yığlar min
İgirtür min çerḥ kibi inckirip yığlar min

İgek³: (ایکاک) Kaf-1 evvel kaf-1 'Acemī ve kaf-1 ṣānī kaf-1 'Arabī'dür. Demür kesecek

egeye dirler, sīhān ma'nāsına ki Fevāidü'l-Kiber'de gelür.

Beyt: Teşavvuḡdın irik bendler ḡalāş itmiş
Bu bendni kise almas kişi iğekler ile

İkec⁴: (ایکاج) Kaf, kaf-1 'Arabī'dür. Ekşer bir lafzla daḡı isti'māl olunur; filān ikec, filān

iken dimekdür ki Ḥayretü'l-Ebrār'da söz ta'rīfinde şu'ara-yı ḡadīm vaşfinda gelür.

Beyt: Ya buluban barçası 'azm ittiler
Bezmge min yitmes ikec yittiler

Burada yetişmedin dimekdür.

Ve yine Luṭfī eş'arında gelür ki:

Beyt: Felāḡ ehli ikec Luṭfī ḡāmetinḡni körüp
Egerçi bardı özidin velī ṣalāḡ irdi

İgeci⁵: (ایکاجی) Kaf, kaf-1 'Acemī'dür. Büyük kız ḡarındaşa dirler ki Muḥākemetü'l-

Lügateyn'de Nevāyī Ḥāzretleri bu lügati şöyle taşḡih iderler ki:

A'cam uluḡ kiçik kız ḡarındaşa hem ḡvāher dirler ve bular uluḡnı iğeci ve kiçikni sinḡil dirler.

¹ döner : düter B. , Li.1 // dimekdür ki : demekdir ki B. // gelür : kelür B.

² zulmıda : zıllıda B. // kırıp : kırıp B. // igirtür min : igirtür A. , B. , E. , Li.1 , S. , Ş. // inckirip : inckirib B. ; inckirip Ş.

³ kaf-1 'Acemī : 'Acemīdir B. ; 'Acemī S. , Ş. // kaf-1 ṣānī : ṣānī Ş. // kaf-1 'Arabī'dür : kaf-1 'Arabīdir B. ; 'Arabī'dür S. , Ş. // egeye : eğeye B. // dirler : derler B. // gelür : kelür B.

⁴ Kaf , kaf-1 'Arabī'dür : kaf kaf-1 'Arabīdir B. ; kaf 'Arabī'dür Ş. // lafzla : lafızla B. // filān ikec ø A. // dimekdür ki : demekdir ki B. ; dimekdür Ş. // söz ta'rīfinde ø B. , Li.1 , Ş. // gelür : kelür B. // bezmge : bezmḡa Li.1 , Ş. , S. // Burada yetişmedin dimekdür : Yetişmedin dimekdür A. , E. , Li.1 , S. , Ş.

⁵ Kaf , kaf-1 'Acemī'dür : kaf kaf-1 'Acemīdir B. ; kaf 'Acemī'dür Ş. // dirler : derler B. // Muḥākemetü'l-Lügateyn'de : Muḥākemetü'l-Lügateyn'de gelür Ş. // Nevāyī Ḥāz.....iderler ki ø Ş. // hem ø E. // uluḡnı : uluḡ S. // iğeci : iğec S.

İgme¹: (ایگمه) Kaf, kaf-1 ‘Acemî’dür. Eğilmiş, iki kat olmuş dimekdir.

İlik²: (ایلیک) Kaf, kaf-1 ‘Arabî’dür. [Li.1-23b] El dimekdir . dest ma’nāsına ki [S.27a]

Nevādirü’ş-Şebāb’da gelür.

Beyt: Tenga taş ü kolğa tiş zaḥmı ki saldı tilbelik
Fāş kıldı ilke köñgleksiz beden yiyniksiz ilik

İgninğ³: (ایگنینگا) Arkaña dimek olur.

Beyt: Ey Nevāyī kisvet-i fakr u fenā sal igninğ
Yoksa hırkanıñ tik durur ger aṭlas olsun ger pelās

Ve bir daḥı rābiṭadur. Meşelā: Mundaḥ mu ikin, böyle mi ikin dimek olur. Bu gazelde redīf vāḳı⁴ olmuşdur.

Beyt: Zer ü ḳatın ya kibi ḳaşıñgda zebūr mu ikin
Ya meger müşkin hilāl üstide aḥter mu ikin

İnğek⁴: (اینگاک) Enğek dimekdir, zekān ma’nāsına, kesre-yi hemze ile edā olunur.

İkinc⁵: (ایکینج) Kaf, kaf-1 ‘Arabî’dür. [E.30a] İkinci dimekdir.

İlkimdi⁶: (ایلکیمدین) Elimden dimek olur.

İlikige⁷: (ایلیگی) Kaf-1 evvel kaf-1 ‘Arabî ve kaf-1 ṣānī ‘Acemî’dür. Eline dimekdir.

İlikide⁸: (ایلیکیدا) Elinde dimekdir.

İlikley⁹: (ایلیکلای) Kaf, kaf-1 ‘Arabî’dür. Ele götür ve ele götüreyin dimekdir ki

Münşeāt’da altıncı mektübda gelür.

Ṭaleb deryāsıdın maḳşūd gevherin birev ilikley alğay kim.

¹ Kaf , kaf-1 ‘Acemî’dür : kaf kaf-1 ‘Acemîdir B. ; kaf ‘Acemî’dür Ş. // dimekdir : demektir B.

e redīf² Kaf , kaf-1 ‘Arabî’dür : kaf kaf-1 ‘Arabîdir B. ; kaf ‘Arabî’dür Ş. // dimekdir : demektir B. // gelür : kelür B. // fāş : ḳaş S. // beden : bir ben E. // beden yiyniksiz ilik : sizidenning sır ilik S.

³ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁴ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁵ Kaf , kaf-1 ‘Arabî’dür : kaf kaf-1 ‘Arabîdir B. ; kaf ‘Arabî’dür Ş. // dimekdir : demektir B.

⁶ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁷ Kaf-1 ‘Arabî : ‘Arabî B. , S. , Ş. // kaf-1 ṣānī : ṣānī Ş. // dimekdir : demektir B.

⁸ dimekdir : demektir B.

⁹ Kaf , kaf-1 ‘Arabî’dür : kaf kaf-1 ‘Arabîdir B. ; kaf ‘Arabî’dür Ş. // götür : kötür B. // götüreyin : kötüreyin B. // dimekdir : demektir B. // gelür . kelür B. ; gelür ki A.

İliklep¹: (ایلیکلاب) Bu dağı ele götürüp dimekdür ki Tevārīh-i Mülūk'da Ferīdūn

Dahhāk'ı tutduğı maḥalde gelür ki:

Dahhāk'dın çün il yorulup irdi türe almay ammā anı kavup iliklep Ferīdūn anı
cezāsığa yitküirdi.

İllig²: (ایلیک) Kaf, kaf-ı 'Acemī'dür. Teşdīd-i lam'la elli dimekdür, 'aded ma'nāsına ki

Sedd-i İskenderī'de Keşmīr tağı vaşında gelür ki:

Beyt: Yüz illig karı evc-i rif'at anğa
Yana munca dağ-ı zahāmet anğa

Ve yine üçinci divān dibācesi Ḥazā'inü'l-Ma'ani'de bir rübā'ide gelür ki:

Rübā'iyye: İllig bile altmışğa yitti qademim
Ni ma'nī kim bolmadı irkin raqamım
Ni tarafa ki şebt itmedi irkin qalemim
[E.30b] Yok her biridin hātır ara cüz elemim

[A.15b] İl³: (ایل) Bu dağı el dimekdür, dest ma'nāsına ki Münşeāt'da yedinci mektūbda

bir rübā'ide gelür.

Rübā'iyye⁴: Kim itse fenā pīşeside budı anıñg
Her şāhgā il [S.27b] ormağ imes sudi anıñg
İster ki yetişkey ölçe maqşūdı anıñg
Ma'dūm kirek her ni mevcūdı anıñg

İl⁵: (ایل) Bir dağı halk ma'nāsına gelür ki Nazmü'l-Cevāhir'de bir rübā'ide gelür.

Rübā'iyye: Halk içre hağ evliyāsını bil raḥmet
Ol hayldın oldı ilge māyil-i raḥmet
[Ş.154b] Zikr eylep alarnı eyle hāşıl-ı raḥmet
[Li.1-24a] Kim zikrleri eyledi nāzil-i raḥmet

¹ iliklep : ilikleb B. // götürüp dimekdür : kötürüb demekdir B. // tutduğı : dutduğı B. , i.1 , S. // gelür : kelür B. ; gelür ki S.

² Kaf , kaf-ı 'Acemī'dür : kaf kaf-ı 'Acemīdir B. ; kaf 'Acemī'dür Ş. ; kaf-ı 'Acemī'yle S. // lam'la : lam ile Ş. // dimekdür . demekdir B. // tağı : dağı Li.1 , S. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür S. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür E. , Ş. // rübā'iyye : rübā'ī B. , Ş. // Ş. nüshasında rübainin birinci beyti verilmiş ve "tamamı yukarıda geçendür" denilmiştir.

³ Dimekdür : demekdir B. // Münşeāt'da : Münşaāt'da B. // yedinci.....rübā'ide ø Ş. // gelür : kelür B.

⁴ Rübā'iyye : rübā'ī A. , B. , Li.1 // anıñg : anıñ A.

⁵ gelür ki : kelür ki B. // gelür : kelür B. ; gelür ki A. , Ş. // Rübā'iyye : rübā'ī A. , B. , Li.1 // nāzil : bāzil E.

İl¹: (ایل) Bir dahı yıl ma'nāsına, ya'nī sāl ma'nāsına Seb'a-i Seyyāre'de Behrām Şāh

Dilārām'ı almak için Hārzem Şāh'a bir yıllık Hārzem malın viresin didügi maḥalde gelür.

Beyt: Yine Hārzem şehga yazdı mişāl
Bu ki Hārzem'din bir ılık māl

Ve yine Münşeāt'da yetmiş toközuncı mektübda gelür ki:

Muḳarrer ittim ki ay u ılda bir kün.

İlkı²: (ایلقی) Yıllık dimekdür.

İlgı ve ılık³: (ایلقى و ایلغی) At sürüsi dimekdür. Kele ma'nāsına ve mādiyān ma'nāsına

dahı gelür. Ammā mādiyān ma'nāsına ve yıllık ma'nāsına ikisi dahı Ḥayretü'l-Ebrār'da beşinci maḳālede isrāf vaşında gelür.

Beyt: At anğa birür ki yüz ılıksı bar
Sim anğa birür ki yüz ılıgısı bar

[E.31a] Ammā kele ma'nāsına Maḥzen-i Mür Ḥaydar'da altıncı maḳālede gelür.

Beyt: Hiç kişi körgey mu cihān ḥalkıda
Ḥ'āce yayağ kizgey ve at ılıkıda

İlgı ve ılık⁴: (ایلیق و ایلغی) Ilıcak ve ıssıcak dimekdür ki Bedāyi'ü'l-Vaşaṭ'da gelür.

Beyt: [S.28a] Savuğ āhı kim çıkar min germ olup aḳmaḳğa eşk
Çeşmelerde su bolur ılığ ḥavā bolğac savuğ

İlgerdi⁵: (ایلکاردی) Kaf, kaf-ı 'Acemī'dür. Ele götürdi dimekdür ki Gül ü Nevruz-ı

Luṭfī'de Behrām Yemenī Nevruz'a ḥıṭāb idüp eyitdi.

¹ sāl : sāl yıllık Li.1 ; sāl ki S. // ma'nāsına : ø E. , Li.1 , S. , Ş. // için : için B. // viresin : viresün S. , Ş. // didügi : didüki B. // gelür : kelür B. ; gelür ki A. , B. , Li.1

² ılık : ılık E. , Li.1 // dimekdür : demektir B.

³ dimekdür : demektir B. // kele : kelle E. , Ş. // mādiyān ma'nāsına : mādiyān kısrak ma'nāsına S. // gelür : kelür B. // mādiyān ma'nāsına : mādiyān S. , Ş. // ılıksı : ılıgısı A. , Li.1 , S. ; ılıgı Ş. // ılıgısı : ılıgı Ş. // ılıkıda : ılıgıda Ş.

⁴ dimekdür : demektir B. // gelür : kelür B. // āhı : ayı S.

⁵ Kaf , kaf-ı 'Acemī'dür : kaf kaf-ı 'Acemī'dir B. ; kaf 'Acemī'dür Ş. // götürdi : kötürdi B. // dimekdür : demektir B. // Yemenī : ø Ş. // saḡa : seḡke E. ; senke B. , Li.1 ; saḡa Ş. // ilgersenğ : ilgersen Li.1 , S. // 'Aden'ni : 'avnni Ş. // didügi : didüki B. // götürseñ : kötürseñ B. // dimekdür : demektir B.

Beyt: Saḡa tikmeş ki ilgersenġ Yemen'ni
Çirik tartıp tamaç kılsaḡ 'Aden'ni

“İlgersenġ” didüġi “ele götünseñ” dimekdir.

İldamıdın¹: (ایلامیدین) Hareketinden dimekdir.

İldam durur²: (ایلامدورور) Hareket itdürür dimekdir.

Beyt: Veh ki Selmī naķesin ıldam durur min ħaste ħāl
Luţf itip ey sorban fitrākini boynumġa taķ

İldam³: (ایلام) İzţırāb ve ħarekete dirler ve şol cünbüş ki tünd ve tiz ola aña dirler ve

yaz günlerinde ıssı vaķitlerinde şaĥālarda müteĥarrik şuʿleler görünür, anıġ
berķleriniñ sürʿatle ħareketine dirler ki Sedd-i İskenderī'de [Ş.155a] Belinās
Ĥakīm İskender anasına ʿaza virip eyitdi.

Meşnevī: [Li.1-24b] Munı bil ki her ni ki bar cünbişi
Nihāyetġa yitkeķ sükündür işi
Tapar ġüy-i çevgāndın ıldamlıķ
Velikin bolur āhir ārāmıķ

Ve yine Fevāidü'l-Kiber'de bir şi'rde gelür ki:

[E.31b] Beyt: Veh ki Selmī naķesin ıldam durur min ħaste ħāl
Luţf itip ey sarban fitrākini boynumġa taķ

“İldam durur” “ħareket itdürür” dimekdir ve Nazmü'l-Cevāhir'de [A.16a]

“Sükünü'l-lisān ħalāşü'l-ins ān” ĥadışi tercemesinde gelür.

Beyt: Til ıldamıdın bolur ġarāmet ħāşıl
Yüz nev'i melāmet ü nedāmet ħāşıl
Az sözlegenidin istiķāmek ħāşıl
Sākin ligidin veli selāmet ħāşıl

¹ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

² Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

³ dirler : derler B. // vaķitlerinde : vaķitlerde Li.1, Ş. // şaĥrālarda : ø Ş. // görünür : körinir B. // anıġ : anın B. ; anıñ A. ; anuñ Li.1, S., Ş. // Belinās ø Li.1 // anasına : atasına A. // virip : verib B. // nihāyetġa : nihāyetge B. // çevgāndın : çuvkandın B. // velikin : veli kim B. // bir şi'rde : ø S. , Ş. ; şi'rde B. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür S. , Ş. // Selmī : bilmi Li.1, S. // taķ : taķ Li.1, S. ; sal Ş. // İldam durur.....dimekdir ø Ş. // itdürür : et durur B. // dimekdir : demekdir B. // tercemesinde : tercümesinde B. , E. // gelür : kelür B. ; gelür ki Ş. // ġarāmet : nedāmet S. // melāmet : melānet B. // sözlegenidin : söylegenidin B.

İleyimde¹: (ايلاييمدا) Öñümde demekdür ki [S.28b] Ferhād u Şīrīn'de Ferhād'ın Şīrīn'e mektübunda gelür.

Beyt: İleyimde kisek kūh-ı belādur
Közümge pise rişte-i ejdehādur

İllide²: (ايليدده) Teşdīd-i lam ile ilinde, ya'nī yanında ve öñünde demek olur ve elinde lafzını bu diyārda isti'māl olunduğı vech üzre dahı edā iderler.

İlme³: (ايلمای) Gözine ilmez demekdür. Ğāyib ben gözümge ilmez ben demekdür, ya'nī gözüne göstermez ve iltifāt itmez ve gözümge göstermez, iltifāt itmez demekdür ki Ferhād u Şīrīn'de Ferhād'ın müvekkilleri Ferhād için Hüsrev'e iltifāt itmedüğü beyânında gelür.

Beyt: Anıñg hükmiğa pervā kılmaganı
Esāsın közge muṭlaḳ ilmağanı

Gözine göstermedüğünü ve iltifāt itmedüğünü demekdür.

İlmen⁴: (ايلمان) Bu dahı bu ma'nāyadur ki 'Ubeyd Hān eş'ārında gelür.

Beyt: Gül sarı kılmān nazar zibā cemālīñg barıda
Közge ilmen servni nāzik nihālīñg barıda

[E. 32a] İlmak⁵: (ايلماق) İlişdürmek ma'nāsınadur ki Nevādirü's-Şebāb'da iltifāt ma'nāsına ilişdürmek ma'nāsıyla ikisi bir beytde gelür.

Beyt : Niçe ol kirpik sinanığa evāyī könğlini
Her zamān ılgaysın [Li.1-25a] ey bed-mihr anı bir közge il

¹ demekdür ki : demektir ki B. // gelür : kelür B. ; gelür ki A. , Li.1 ; gelür kim Ş. // pise : bise S. // rişte : reşte B.

² Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

³ Gözine : közüne B. // demekdür : demektir B. // Ğāyib ben : Ğāyibe ve ben B. , S. ; Ğāyibdin A. ; Ğāyibedin Li.1 // ilmez : ilmezin S. // Ğāyib ben.....demekdür : ø Ş. // gözine : közüne B. // göstermez : köstermez B. // itmez : etmez B. // gözümge : közüme B. // göstermez : köstermez B. // itmez : etmez B. // Ferhād'ın : Ferhād'ın B. // itmedüğü : etmedüğü B. // gelür : kelür B. // hükmiğa : hükmiğe B. // gözine : közüne B. // göstermedüğünü : köstermedüğünü B. // ve iltifāt itmedüğünü : ø Ş. // itmedüğünü : etmedüğünü B.

⁴ ma'nāyadur : ma'nāyadır B. // gelür : kelür B. ; bir şīrde gelür ki S.

⁵ ilişdürmek : ilişdirmek B. // ma'nāsınadur : ma'nāsınadır B. // iltifāt ma'nāsına.....bir beytde : ø Ş. ; bu ma'nāya ve iltifāt manāsına gelür. Ş. // ilişdürmek ma'nāsına : ø B. // ma'nāsına ilişdürmek : ø A. // niçe : veh ki Ş. // sinanığa : sinanige B. // ılgaysın : ılmaysın E. // anı bir közge : anı közge B. , E. // didüğü : didüğü B. // demekdür : demektir B.

“İlgaysın” didügi “ilişdüresin” dimekdür. “il” didügi “ emr idüp [Ş.155b] iltifât eyle” dimekdür.

İlmek¹: (يلمك) Maşdardur. İlişmek ve bend itmek ma’nāsına ve ism-i maşdar isti’cāl olınur.

Beyt: Melâ’ik-dām zülfidin kütulmas veh kutsalğay mu
Hızın köñglüm tüşğa eylese ol halkadın ilmek

İlmegeni²: (يلمكاني) İlişdür mini dimekdür. Gözine ilişdür mini, ya’nî iltifât itmedi

dimek murâddur. Ferhād’ın müvekkileri Hüsrev’e iltifât itmedügi yirde gelür.

Beyt: Anıñ hükmiğa pervâ kıлмағанı
Esāsın közge muṭlaḳ ilmegeni

İlgaban³: (يلغابان) İlğar eyleyüben dimekdür ki Seb’a-i Seyyâre hâtimesinde gelür ki:

Beyt: Az kişi birle bir taraf kitmiş
Haşmı başığa ılgaban yitmiş

İlbaranmak⁴: (يلبارناماق) Kişi elini kaynar şuya şokdukda şu elini haşlamakdur.

İlbaratıp⁵: (يلباراتيپ) Bir ‘uzva ıssı kaynar şu dökülse [S.29a] dağı yansa, haşlansa aña

dirler ki Mecnûn u Leylî’de tâb-istân vaşfında ıssı şular beyânında gelür.

Beyt: Ördek anğa çün ayağ uzatıp
Şu cuşı ayağın ılbaratıp

İlbarar⁶: (يلبارار) Yanar, haşlanur dimekdür ki Hayretü’l-Ebrâr’da beşinci makâledi

gelür ki:

Beyt: Kim ki kızık suğa ilikin urar
Her niçe kim iliki yitar ılbarar

¹ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

² Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

³ Dimekdür : demekdir B. // gelür ki : kelür B. ; gelür E. , S.

⁴ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁵ İlbaratıbp: ilbaratıp B. // haşlansa : ø Ş. // aña : anğa A. // dirler ki : derler ki B. ; dirler A. ; dirler neteki Ş. // Mecnûn u Leylî’de.....beyânında : ø A. , Ş. ; bir beytde Ş. // cuşı : çusu B. ; çusu S.

⁶ A. nüshasında “ılbarar” kelimesi yazılmadan anlamı verilmiş. // yanar : ø ; yine S. // dimekdür : demekdir B. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür Ş. // yitar : yınar E. ; Ş.

İlinsam¹: (ایلینسام) Meşakkat gamıyla mahrūr olsam ve ‘aciz kalsam demekdür ki

Maḥzen-i Mîr Ḥaydar’da altıncı makāle hikāyesinde gelür.

[E.32b] Beyt: Munca ‘alāmetğa bir kefeş üçün
Şarfa iter mu ki ilinsam küçün

İlğ²: (ایلغ) Tahfîf-i lam ile ılı lafzına ğayn lâhiķ olmışdur. Isıĝ ve acıĝ mislli ılıcaķ
dimekdür.

İlaban³: (ایلابان) İlyuben.

İlap⁴: (ایلاب) Eyleyüp dimekdür. Kesre-yi hemze ile telaffuz iderler.

İlengüci⁵: (ایلنگوجی) İledici dimekdür.

İlğ⁶: (ایلغی) Bu diyârda kiçi sürüsine iṭlāk olunur. Lakin Çagatay’da at sürüsine dirler.

Ve bir dahı yıllıĝı demek olur.

İlturamak⁷: (ایلتوراماق) Yaldırma ziyā virmek ma‘nāsına.

İlindim⁸: (ایلیندیم) Maḥrūr oldum ve ‘aciz oldum demekdür.

İlind⁹: (ایلیندی) Maḥrūr oldı ve ‘aciz oldı demekdür.

İlîngac¹⁰: (ایلینغاج) Maḥrūr olıcaķ ve ‘aciz olıcaķ demekdür.

İlitt¹¹: (ایلیتی) Teşdîd-i ta’yla ısıtdı , ya’nî germ eyledi demekdür.

¹ A. nüshasında “ilinsam” kelimesi yerine “ılbarar” kelimesini yazmış ve “ilinsam” kelimesinin anlamını vermiş. // gamıyla : gamı ile A. // demekdür ki : demektir ki B. // gelür : kelür B. ; gelür ki Li.1 // munca : bunca A. , B. , Li.1 , S. , Ş. // ‘alāketğa : ‘alāmetge B. // üçün : uçun B.

² Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

³ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁴ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁵ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁶ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁷ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁸ demekdür : demektir B.

⁹ ilind : ilindim Ş. // demekdür : demektir B.

¹⁰ demekdür : demektir B.

¹¹ ta’yla : ta ile B. // ısıtdı : ısıddı B. // germ : kerm B. // demekdür : demektir B.

İletti¹: (ايلتى) Yine teşdîd-i ta'yla iletti demekdür ki Mecnûn u Leylî'de sebep-i te'lîfde

pâdişâh vaşfinda gelür ki:

Beyt: Tâ iletti bir hüceste menzil
Her nev'î murâd anda hâşıl

İletürge²: (ايلتوركا) Kaf , kaf-1 'Acemî'dür. Almak için ve iletmek için demekdür.

[A.16b] İletürgüm³: (ايلتوركوم) Kaf , kaf-1 'Acemî'dür. İletsem gerek demekdür.

İlete alur⁴: (ايلتاآلور) Eyledi bilür demekdür ki Hâyetü'l-Ebrâr'da on üçüncü makâle

hikâyesinde gelür.

Beyt: [Li.1-25b] Anca ni hem ilete alur çağlaban
Birk tañgıp arķasığa bağlaban

İlgerürek⁵: (ايلكاروراك) Kaf-1 evvel kaf-1 'Acemî ve kaf-1 şânî kaf-1 'Arabî'dür. İlerürek
dimekdür.

İlgeri⁶: (ايلكارى) İlerü demekdür.

İltırar⁷: (ايلتيرار) Yaldırar, şu'le virür demekdür ki Fevâidü'l-Kıber'de bir şi'rde gelür.

Beyt: Ahteridür naḥs-i 'uşşâķ bed-ahter cānıġa
[Ş.156a] Ol ki her yan iltırar hicrān tüniniñģ şoderunı

¹ ta'yla: ta ile B. // demekdür: demektir B. // gelür ki: kelür B.; gelür S. // tā: yā A.

² Kaf , kaf-1 'Acemî'dür: kaf kaf-1 'Acemîdir B.; kaf 'Acemî'dür Ş. // demekdür: demektir B. // demekdür ki Ş.

³ Kaf , kaf-1 'Acemî'dür: kaf kaf-1 'Acemîdir B.; kaf 'Acemî'dür Ş. // iletem: ilettüm E. // demekdür: demektir B.

⁴ bilür: bilür B. // demekdür ki: demektir ki B. // üçüncü: üçüncü B. // gelür: kelür ki B.; gelür ki Li.1, Ş. // çağlaban: çağlaban E., Li.1 // tañgıp: tañgıp B.; taķıp S.

⁵ ilgerürek: ilgerrek: A., B., Li.1, S., Ş. // kaf-1 'Acemî: 'Acemî B., S., Ş. // kaf-1 şânî: şânî: Ş. // kaf-1 'Arabî: 'Arabî B., S., Ş. // 'Arabî'dür: 'Arabîdir B. // ilerürek: ilerük S. // demekdür: demektir B.

⁶ demekdür: demektir B.

⁷ yaldırar: yaldurur A., Li.1; yalturar E.; yıldırar E.; yaltırar Ş. // şu'le virür: ø Ş. // virür: verir B. // demekdür: demektir B. // bir şi'rde: ø S., Ş. // şi'rde: şi'rde B. // gelür: kelür B. // şoderonı: şuderunı A., S., Ş.; şu derdni Li.1

İltırargucı¹: (إلتیرارغوجی) Yaldırıcı demekdür ki Maḥbūbu'l- Kūlūb'da [E.33a] bir tenbīhde gelür.

Zer-beft kisvetlik dünyā güzīn necāset üstide iltırargucı cibīn .

İlbasun²: (إلباسون) Ördekdür, murğ-ābī maʿnāsına ki Muḥākemetü'l-Lügateyn'de

Nevāyī Ḥazretleri bu lügati şöyle taṣḥīḥ etmişler ki:

Ve kildük kuşğa ki anda muḥarrer ü meşhūr ilbasun ördekdür ve şart ol ilbasun ni ḥōd bilmes ve tağı Türk ördekiniñ irkekin suna ve tişisin bōrçin dir , sart mūrğa hem at qoymaydur ve nervemāda ikelesin murğ-ı ābī dir.

İmes³: (ایماس) Olmaz demekdür ki Mecnūnu Leylī'de Mūnācāt'da gelür ki:

Beyt: Bir iş ki imes rızāsı sindin
İmes bu kul iltimāsı sindin

Ve yine Çihil Ḥadīs'de bir rübāʿide gelür ki:

Rübāʿiyye: İmes o pehlivān ki özge qaddin
Baş üze iltaban nigūn kılğay
Pehlivān anı bil ki bitse gāzab
Nefs-i emmāreni zebūn kılğay

İmenğ⁴: (ایمانك) Kaf , kaf-ı ʿAcemī'dür. Degilsin demekdür ki Bedāyīʿü'l-Vasaf'da bir

şīrde gelür ki:

Beyt: Ey Nevāyī dem be demdür tut gānīmet bāde iç
Özge bir demge [S.30a] yiter yitmeske çün vākıf imenğ

¹ demekdür : demektir B. // gelür : kelür B. // zer-beft : zer-yeft A. , Li.1 , S. // dünyā : ø E. // cibīn : sin cin A. , Li.1 , S. , Ş.

² ilbasun : ilyasun S. // ördekdür : ördektir B. // Muḥākemetü'l-Lügateyn'de : Muḥākemetü'l-Lügateyn'de gelür Ş. // Nevāyī Ḥazretlerietmişler ki ø Ş. // itmişler ki : etmişler ki B. // ilbasun : ilyasun S. // ördekdür : ördek S. // bōrçin dir : bōrçin ve bir B.

³ demekdür : demektir B. // gelür : kelür B. ; gelür ki A. // İmes bu kul : imes bu kul E. , Ş. // Çihil : Çihil B. // rübāʿiyye : rübāʿī A. , Li.1 // iltaban : iltiban Ş. // nigūn : negün B.

⁴ Kaf , kaf-ı ʿAcemī'dür : kaf kaf-ı ʿAcemīdir B. ; kaf ʿAcemī'dür Ş. // degilsin : değilsin B. // demekdür : demektir B. // şīrde : şīrde B. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür S. , Ş. // yitmeske : yitmes ki B.

İmen¹: (ایمان) Degilin dimekdür ki [Li.1-26a] Hayretü'l-Ebrâr'da hâtime² münâcâtında gelür.

Beyt: Gerçi imen kâbil-i luṭf u kerem
[E.33b] Lik imen bir yolu nevmîd hem

İmaḳ²: (ایماق) Şol rüstâyiye dirler ki koyunu çok ola.

İmenḡ³: (ایمانك) Cem'e hıṭâb olındukda dinilür. Degilsiz demek ma'nâsına anḡa 'ibâretinḡ şerhinde geçmişdür. Bu maḳûle kafîñ muḳâbiline nun olunmak muḳarrer olup ol nun telaḡfuzunda sâḳıṭ olup ve gâhi telaḡfuzda daḡı edâ olunur. Pes bu 'ibâretde daḡı ekseriyyâ nun telaḡfuz olunmaz. Lakin bu ḡazeliñ taḡallüşünde cenḡ ü nenḡ ü tenḡ ḳâfiyesinde gelmişdür.

Beyt: Ey Nevâyî dem bu demdür tut ḡanîmet bâde iç
Özge bir demḡa yiter yitmeske çün vâḳıf imenḡ

İmgekleḡen⁴: (ایمگاگلاكان) Kaf-ı evvel ve kaf-ı şâliṣ kaf-ı 'Acemî'dür ve kaf-ı şânî kaf-ı

'Arabî'dür. Emekleyen tıfl ma'nâsınadır. ḡarâibü's/Şıḡar'da gelür.

Beyt: Her zamân közdin yaşıḡ imgekleḡen bir yaşı dik
Meyl iter tofraḡa veh öltürgüsi bu imgegim

"İmgegim" "zâḡmetim ve meşâḳḳatim" dimekdür.

[Ş.156b] İmgek⁵: (ایمكاك) Bu daḡı bu ma'nâyadur ki Ferhâd u Şîrîn'de Ferhâd'ın tıflıḡı

beyânında gelür ki:

Beyt: Ḳadem urdı vü terk-i mehd ḳıldı
Ḳoyup imgek yürürge cehd ḳıldı

Emeklemeyi ḳoyup yürümege cehd eyledi dimekdür.

¹ degilin : degilim Ş. // dimekdür : demektir B. // gelür : kelür B. // yolu : yol B.

² dirler : derler B.

³ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁴ Kaf-ı şâliṣ : şâliṣ B. , Ş. // kaf-ı 'Acemî'dür : 'Acemîdir B. ; 'Acemî'dür S. , Ş. // kaf-ı şânî : şânî Ş. // kaf-ı 'Arabî'dür : 'Arabîdir B. ; 'Arabî'dür S. , Ş. // emekleyen : emikleyen E. ; imekliyen Ş. // ma'nâsınadır : ma'nâsınadır B. ; ma'nâsınadır ki S. // gelür : kelür B. ; gelür ki S. // tofraḡa : tofraḡka B. // İmgegim : ø A. , B. , Li.1 , S. , Ş. // dimekdür : demektir B.

⁵ ma'nâyadur : ma'nâyadır B. // Ferhâd u Şîrîn'de ø S. // tıflıḡı : tıfıllıḡı B. ; tıfıllıḡ S. // gelür ki : kelür B. ; gelür S. , Ş. // yürürge : yürük S. // Emeklemeyi ḳoyup.....dimekdür ø Ş. // yürümege : yürümeḡe B. // cehd eyledi : cehd ḳıldı S. // dimekdür : demektir B.

İmgek¹: (ایمکاک) Kaf-ı evvel kaf-ı ‘Acemî’dür ve kaf-ı şānī kaf-ı [A.17a] ‘Arabî’dür.

Zahmet ve meşakkat ma’nāsına gelür ki Mecnûn u Leylî’de Leylî’yi İbn-i Selem’e virdüklerinde Mecnûn aşıp aydurdı.

Beyt: Sağıngay ol imgek aşınası
Ki mindin bolmak bu iş rızası

Ve yine Münşeât’da yetmiş toközuncü mektûbda gelür ki:

Bu fakîriniğ munca yıllık sa’y u imgekim ni.

İmgen²: (ایمکان) Kaf , kaf-ı ‘Acemî’dür. Süd emen , ya’nî şîr-hörde dimekdür veya gayrı nesne emen m’nāsına ola.

İmgende³: (ایمکاندا) Süd emdüğü vaktin dimekdür ki [E.34a] Luţfî’niñ Gül ü Nevruz’unda Şeh-zâde Nevruz vaşında gelür.

Beyt: Süd imgende sa’âdet dâye boldı
Tili çıkkaç hüner hem-sâye boldı

[S.30b] İmcek⁴: (ایمچاک) Kaf, kaf-ı ‘Arabî’dür. ‘Avret memesine dirler ki Tevārîḡ-i

Mülûk’da Hümay Dārâb’ı gördüğü maḡalde gelür ki:

Dārâb’ı anḡa körgüzdiler közi anḡa tüşkec [Li.1-26b] könḡlige ıztırâb tüşüp imcekige süt kildi.

İmdi⁵: (ایمدی) Şimdi ma’nāsına isti’ māl olunur.

İmgendim⁶: (ایمکاندیم) Emek çekdim dimekdür.

Beyt: Firāk tîḡi helâkidin anca imgendim
Ki yitse daḡı ecel ölmemege örgendim

¹ kaf-ı ‘Acemî’dür : ‘Acemîdir B. ; ‘Acemî’dür S. , Ş. // kaf-ı şānī : şānī Ş. // kaf-ı ‘Arabî’dür : ‘Arabîdir B. ; ‘Arabî’dür S. , Ş. // gelür ki : ø Ş. ; kelür ki B. // Leylî’yi : Leylî Ş. // Mecnûn : Mecnûn’ı Li.1 // aşıp: anḡıb B. // aydurdı : aydırdı B. // mindin : ki mindin S. // Münşeât’da : Münşeât’da B. // gelür ki : kelür ki B.

² Kaf , kaf-ı ‘Acemî’dür : kaf kaf-ı ‘Acemîdir B. // kaf ‘Acemî’dür Ş. // dimekdür : demektir B.

³ dimekdür : demektir B. // Luţfî’niñ : Luţfî’nin B. // Şeh-zâde : ø B. , S. , Ş. // gelür : kelür B.

⁴ Kaf , kaf-ı ‘Arabî’dür : kaf kaf-ı ‘Arabîdir B. ; kaf ‘Arabî’dür Ş. // dirler : derler B. // Tevārîḡ-i Mülûk’da : Tārîḡ-i Mülûk’da A. , Li.1 , S. , Ş. // Dārâb’ı : Dārâ’yı Li.1 , S. , Ş. // gördüğü : kördüğü B. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür S. // közi anḡa tüşkec : közi tüşkec Li.1 , S. // tüşkec : düşkec A. // könḡlige : ø B. , E.

⁵ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁶ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

İmgenür¹: (ایمکانور) Emek çeker dimekdür.

İmiş dük sin²: (ایمشدوکسین) İmiş sen demek olur. Filân imiş sin diyicek yirde, filân imiş dük sin dinilür.

Beyt: Könğül alurda ‘aceb dil-rübā imiş dük sin
Ni dil-rübā ki belā-yı Hūdā imiş dük sin

İndamak³: (اندماق) Kığırmaḡ ma‘nāsınadur. Hayret.

İndurmaḡ⁴: (اندورماق) Bu daḡı kığırtmaḡ ma‘nāsınadur.

İndedi⁵: (ایندادی) Da‘vet itdi, kığırdı dimekdür ki Hayretü’l-Ebrār’da beşinci maḡāle

ḡikāyesinde Hātem-i Tayī’den naḡl olunur ki:

Beyt: Didı ki bir kün kılıban çeşn-i ‘ām
İndep idim bādeye ehlin tamām

İnde ve indem⁶: (ایندام-ایندا) Emr idüp da‘vet eyle dimekdür ki Hayretü’l-Ebrār’da gelür.

Beyt: İnde tekellüf bile aşḡābnı
Carla mürā‘āt eyle aḡbābnı

İndep⁷: (اینداب) Da‘vet idüp kığırıp dimekdür.

İndürdi⁸: (ایندوردی) Da‘vet itdi, kığırdı dimekdür ve bir nesneyi yukarıdan aşağı indürdi dimekdür.

¹ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

² Bu madde yalnız Ezad Efendi nüshasında vardır.

³ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁴ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁵ İndedi: ildedi Li.1 // İtdi: etdi B. // dimekdür: demektir B. // indep: indeb B. // indep idim: indep ideyin Ş. // bādeye: bāde B., Ş.

⁶ İnde: ø A., Li.1, Ş. // indem: ø B., S. // dimekdür: demektir B. // gelür: kelür B.; gelür ki A., Li.1 // inde: indem E.

⁷ İndep: indeb B. // idüp: idüb B. // kığırıp: kığırıp B.; kığırdı Ş. // dimekdür: demektir B.

⁸ Ş. nüshasında “indürdi” kelimesi verilmeyip “indep” kelimesinin devamı gibi yazılmış. // itdi: etdi B. // dimekdür: demektir B. // indürdi: indirdi B.

İndürmesenġ¹: (ایندورماسانک) Kaf , kaf-ı ‘Acemî’dür. Da‘vet idüp kıgırmasañ dimekdür

ki ‘Ubeyd Hân eş‘ârında gelür.

Beyt: İndürmesenġ ‘Ubeyd’ni bezm-i vişâlinge
[Ş.157a] Küyunuñ itige kıl anı hem-hâne bolmasa

İni²: (اینی) Küçük qarındaşa dirler ki [E.34b] Seb‘a-i Seyyāre’de yedi iklîmiñ şāhları

gelüp Behrām Gür’a havar-naķ yapduķları maħalde gelür ki:

Beyt: İni yanlıġ veyā oġul yanlıġ
Şehġa ĥıdmet kılurdı ķıl yanlıġ

Ve yine Ferhād u Şīrīn’de gelür ki Ferhād vefāt iderken Behrām Dilāver’e ĥıtab idüp eydürdi ki:

Beyt: Ki ey cānım tapıp cānıñġa peyvend
[S.31a] Könġülteş ü ini şākird ü ferzend

Ve Muħākemetü’l-Lüġateyn’de Nevāyī Hāzretleri bu lüġati şöyle taşhīh itmişler ki:

A‘cām uluķ ķardaş ve kecek ķardaşı ikelesin birāder dirler ve türkler uluġnı aġa ve kecekni ini dirler.

İnmey³: (اینمای) İtmeyin dimekdür.

İnmeyin⁴: (اینمایین) İtmedin dimekdür .

İneg⁵: (اینک) Kaf, kaf-ı ‘Acemî’dür. Bu daġı küçük qarındaş dimekdür.

İnegesi⁶: (اینکاسی) Küçük qarındaşı dimekdür ki Gül ü Nevruz-ı Luţfî’de gelür.

¹ Kaf , kaf-ı ‘Acemî’dür : kaf kaf-ı ‘Acemîdir B. ; kaf ‘Acemî’dür Ş. // dimekdür : demekdir B. // gelür : kelür B. ; gelür ki Ş.

² ini : iti Li.1 , S. // dirler : derler B. // iklîmiñ : iklîmin B. // gelüp : kelüb B. // gelür ki : kelür B. // gelür ki : ø E. , S. ; kelür ki B. // eydürdi ki : eydürdi S. ; iderdi ki B. // ki ey : ey A. // tapıp : kapıp B. // cānıñġa canıñġa S. // ini : iti Li.1 , S. // ferzend : firzend B. // itmişler ki : etmişler ki B. // ķardaşı : ķardaşnı : B.

³ Bu madde yalnız Esad Efende nüshasında vardır.

⁴ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁵ İneg : iteg A. , Li.1 , Kaf , kaf-ı ‘Acemî’dür : kaf kaf-ı ‘Acemîdir B. ; kaf ‘Acemî’dür Ş. // ķarındaş dimekdür : ķarındaşa dirler Ş. // dimekdür : demekdir B.

⁶ inigesi : itegesi A. // dimekdür ki : demekdir ki B. // gelür : kelür B. // inegesi bar irdi : inegesi anıñ bar irdi S. // atı süsen : süsen Li.1 , S. // Mecālisü’n-Nefā’is’de : Mecālisü’n-Nefā’s’de gelür Ş. // Mevlānā Muħammed Cāmī : Mevlānā Muħammed Cāmī’ye // vaşfinda Mevlānā Cāmī’ye : ø S. //

Beyt: [Li.1-27a] İnegesi bar irdi atı süsen

[A.17b] Tili tığ irdi gâhî geh süzen

Ve yine Mecâlisü'n-Nefâ'is'de evvelki meclisde Mevlânâ Muhammed Câmî vaşfinda Mevlânâ Câmî'ye nisbet idüp yazarlar ki:

Ol ağağa inilikge lâıyık ve tarîkleri alar alar tarîkı bile muvâfık irdi, zîrâ ağa büyük qarındaşa dirler.

İngrendi¹: (اینگرندی) Kaf, kaf-ı 'Acemî'dür. Derdle yab yab gizlüce ağladı dimekdür ki

Muhâkemetü'l-Lügateyn'de Nevâyî Hazretleri bu [E.35a] lügati taşhîh itmişler ki:

İngrenmek ve sinğrenmek derdle yaşıurup âheste yığlamakdur. Türkîce bu maţla^c yazar kim:

Beyt: İstesem derd ehлідin ıışkıngnı pinhân eylemek
Kiceler geh inğremekdür 'âdetim geh sinğrenmek

Ve yine kaf-ı 'Arabî ile eşek âvâzına dirler ve yine Nevâdirtî's-Şebâb'da gelür.

Beyt: İçimde yüz başak ey gül ni 'ayb inğrensem
Elem tapar tabanığa bir öke hâr barur

[Ş.157b] İncu²: (اینجو) Tapu adamı demek olur ki bir kimesne ihtiyâr ile [S.31b] gelür

bir bege yanaşur 'ulüfesine gırüp hıdmetinde olur ki Vakfiyye'de vezâretten şikâyet bâbında gelür ki:

Ve âzâdelerniğ inculükge kirmek tamarıdın teşni¹.

³“Yanaşur” “icâriye tutulmuş hıdket-kâr” dimekdür.

Mevlânâ Câmî'ye : Mevlânâ Hâciye A. ; Mevlânâ Hâhiye E. // inilikge : itilikge Li.1 // zîrâ : zîrâ ki Ş.

¹ ingrendi : ingretti Li.1 // Kaf , kaf-ı 'Acemî'dür : kaf kaf-ı 'Acemîdir B. ; kaf 'Acemî'dür Ş. // yab yab : yap yap A. , E. // gizlüce : ø ; kizlüce B. // dimekdür : demektir B. // Muhâkemetü'l-Lügateyn'de : Muhâkemetü'l-Lügateyn'de gelür S. , Ş. // Nevâyî Hazretleri.....itmişler ki : ø Ş. // yaşıurup : yaşıuran A. , E. , Li.1 , S. , Ş. // Beyt : maţla^c Ş. // pinhân : penhân B. // sinğrenmek : sinğrenmek S. , Ş. // dirler ve yine : dirler ki . // ey gül ni : ay kör ki B. // tabanığa : tapanığa A. , B. , Li.1 , S. , Ş.

² demek olur ki : demek olur Ş. // gelür : kelür B. // gırüp : kırüb B. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür S.

³ Bu cümle yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

İnçi¹: (اينچى) Hatun-ı perde-nişine dirler ki Tārīḡ-i Mülūk'da gelür, Behrām kıızı

Hümāy pādīşāh olduğı maḥalde gelür ki:

Beyt: Yana bir niçe kün Hümāy aldı mülk
İrenler barıp inçige kaldı mülk

İnçu ve inci²: (اينچى و اينجو) İncü dimekdür, dürr ma'nāsına ki Seb'a-i Seyyāre'de

İsmet-penāh vaşında gelür ki:

Beyt: Perdeler birbirige eylenğan
Dürr-i encümdin incu türlenğan

İnce³: (اينجه) Kaf, kaf-ı 'Arabī'dür. İnce dimekdür, bārik ma'nāsına ki Seb'a-i

Seyyāre'de [E. 35b] Behrām'la Dilārām [Li.1-27b] şahrāda iken Dilārām
Behrām Gür'ı ok atmağa terğīb eyledüğü maḥalde gelür ki:

Beyt: Dimedi nāzenīn ḥadīşini yok
Çıktı evvel şadağdın incke ok.

Ve yine Luṭfī eş'arında gelür ki:

Beyt: Kıldım disem inckerek bilinğni
Yokdur kişiniñ ki kāl u kılını

İnckirmek⁴: (اينجكيرماك) Kaflar kaf-ı 'Arabī'dür. Bu lügati dağı Nevāyī Ḥazretleri

Muḥākemettü'l-Lügateyn'de şöyle taşhīḡ iderler ki:

Yana yığlamağnıñ ögürmeki muḳābeleside inckirmek dağı bar ve ol incke ün
bile yığlamağdur ve ol Türkī lafzı da bir nev'ı terkīb bile edā tapıpdur kim bu
beytde gelür.

¹ Perde-nişine : perde-neşine B. // dirler : derler B. // gelür : ø S. , Ş. ; kelür B. // gelür ki : kelür ;
gelür Ş. // irenler : ireyler A. , Li.1 , S. , Ş. ; ireler E. // barıp : barıp B.

² incü : incu B. // dimekdür : demekdir B. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür S. // eylenğan : eylengen
B. // türlenğan : türlengen B.

³ incke : incek B. Li.1 , Ş. ; inçek A. ; incik S. // Kaf , kaf-ı 'Arabī'dür : kaf kaf-ı 'Arabī'dir B. ; kaf
'Arabī'dür Ş. // dimekdür : demekdir B. // Behrām'la : Behrām ile A. , S. , Ş. // iken : ø A. , E. , Li.1
, S. , Ş. // Behrām Gür'ı : Behrām Gür'ı S. ; Behrām Gūra A. S. , Ş. // Gür'a : göre göre Ş. //
eyledüğü : eyledüki B. // bilinğni : biliñni S. // kişiniñ : kişiniñ Ş. // kılını : kılı B.

⁴ Kaflar kaf-ı 'Arabī'dür : kaflar kaf-ı 'Arabī'dir B. ; kaflad 'Arabī'dür Ş. // Bu lügatitaşhīḡ iderler
ki : Muḥākemettü'l-Lügateyn'de gelür ki Ş. // Ḥazretleri : ø A. // muḳābeleside : muḳābelesinde B. ,
Li.1 , Ş. // dağı : dağı S. , Ş. // incke : ince A. // bu beytde gelür : Yalnız S. nüshasında vardır. //
igirtür min : igirtür A. , B. , E. , Li.1 , Ş. // kibi ø A. // müsta'meldür : müsta'meldir B.

Beyt: Çerh zulmıda ki boğzumnı kırıp yığlar min
İgirür min çerh kibi inckirip yığlar min

Bu lügat bu vilâyetde dahı [S.32a] müsta‘meldür ki inçkı inçkı ağladı dirler.

İngek¹: (اينكاك) [A.18a] Kaf-1 evvel kaf-1 ‘Acemî ve kaf-1 şânî kaf-1 ‘Arabî’dür ki eñgek

dimekdür , zenâhdân ma‘nâsına Vakfiyye’de ‘ulemâ ta‘rîfinde gelür ki:

Meşakqat [Ş.158a] tünleri üftâdelik tirseklerin felâket buriyasıga koyup şabr
kolların şikestelik ingekige sütün idip.

[E.36a] İnağ: (ايناغ) Bî-tekellûf olan muşâhibe dirler.

İnağ²: (ايناغ) Nâyib ve muqarrib dimekdür.

İnevlî³: (ايناولى) Şikâr-gâhda şikâr tutmağ içün kazdıkları çukurlara dirler.

İneñg⁴: (اينك) Kaf , kaf-1 ‘Acemî’dür. Yañağ ma‘nâsınadır ki Sedd-i İskenderî’de

İskenderî hâtimesinde hamselerin Câmî Hâzretlerine iletüdüklerinde beşâşet idüp
elleriyle arğaların şıgaduğları maħalde gelür ki:

Beyt: Sözüñ açıban büstân dik iñin
Kılıp luğt ikinimge saldı iñin

“İñin” didügi “yeñgin” dimekdür.

Ve yine Luğfî eş‘ârında gelür ki:

Beyt: Ey ineñleriniñ hadıka yı firdevs lâlesi
Gül-zâr-ı hüsn revnâkı közüñg gazâlesi

[Li.1-28a] İñiñg⁵: (اينكينك) Kaflar kaf-1 ‘Acemî’dür. Seniñ yañağñ dimekdür ki

Mizânü’l-Evzân’da ki ‘Arüz risâlesidür muzâri’-i sâlim bahrında gelür ki:

¹ kaf-1 ‘Acemî : ‘Acemî A. , S. , Ş. // kaf-1 şânî : kaf-1 şânîsi E. ; şânî A. , Ş. // kaf-1 ‘Arabî’dür : kaf-1 ‘Arabîdir B. ; ‘Arabî’dür A. , S. , Ş. // eñgek : egek B. // dimekdür : demektir B. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür S. // tünleri : tün Li.1 // üftâdelik.....felâket : ø Li.1 // koyup : ø Li.1 ; koyub B. // şabr : şabır B.

² dimekdür : demektir B.

³ tutmağ içün : dutmağ içün : Li.1 , S. ; dutmağ içün B. // çukurlara : çukura B. , Li.1 , S. , Ş.

⁴ İneñ : ineg B. , Li.1 , S. , Ş. // Kaf , kaf-1 ‘Acemî’dür : kaf ka-1 ‘Acemîdir B. ; kaf ‘Acemî’dür Ş. // ma‘nâsınadır : ma‘nâsınadır B. // iletüdükleri : iletdikliri B. // elleriyle : elleri ile B. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür S. // iñin : yengin B. ; iñgin E. // didügi : didüki B. // dimekdür : demektir B. // ineñleriniñ : ineñleriniñ S. , Ş. // közüñg : közüñ S.

⁵ iñiñg : iñgin B. ; iñin S. // kaflar kaf-1 ‘Acemî’dür : kaflar kaf-1 ‘Acemîdir B. // kaflar ‘Acemî’dür Ş. // seniñ : senin B. // yañağñ : yanağñ B. // dimekdür : demektir B. // gelür ki : kelür ki B. ;

Beyt: İñiñ aydur 'izārıñg 'arızın gül saçın sünbül
Bular şevkidin iĉer min tün ü kün mül

İñg¹: (اينك) Yine kaf kaf-ı 'Acemī'dür. 'Avretler yüzlerine sürdükleri kızıl renge dirler

ki Maĥbūbu'l-Kulūb'da otuz yedinci faşda zenān [E.36b] zikrinde gelür ki:

İñglik bile yüz kızartmaĥ alarĥa tezyīn.

İvdürmek²: (ايودرماك) Çevirmek dimekdür.

İvürgeç³: (ايورگاج) Çevrilecek demek olur. Ferhād-nāme'de Ferhād'ın silāĥ-şorlığı

vaşfında eydür.

Beyt: İvürgecninde sin devr-i felek var
Bolup ĥalkān özige ĉerĥ-i devvār

İvrülmeĥ⁴: (ايورولماك) Çevrilmek dimekdür.

İvrülgeli⁵: (ايورولگالي) Çevrilmeĥ ve çevrilmeli ma'nāsınadır.

İvrülgey⁶: (ايورولگاي) Çevrile dimekdür.

İviñg⁷: (ايونك) Kaf , kaf-ı 'Acemī'dür. Eviñ , ya'nī 'acele eyleñ dimekdür.

İvürdi⁸: (ايوردي) Döndürdi dimekdür ki Nesā'imü'l-Muĥabbe'de İmām-ı Ā'zam

Radiya'llahü Anh menāķıbında gelür ki:

Dirler ki yüz ĥible-i ĥaķīķıĥa kiltürüp ĥaķdın yüz ivürdi, ya'nī yüz çevirdi.

İvrüşmenĥg⁹: (ايوروشمانك) Kaf , kaf-ı 'Acemī'dür. Yanına varmañ ve yöresine uğramañ

dimekdür.

gelür S. // 'izārıñg : ø A. , E. , Ş. ; 'izārın Li.1 , S. // 'arızın : 'arızınĥ Li.1 , S. // gül : güldür S. // saçın : saçın S. , Ş. // iĉer min : iĉer min E. // mül : bul B. ; mil Li.1 , S.

¹ kaf kaf-ı 'Acemī'dür : kaf kaf-ı 'Acemīdir B. ; kaf 'Acemī'dür Ş. // yüzlerine : yüzüne B. , Li.1 , S. // dirler : derler B. // zikrinde : vaşfında Ş. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür S. // inĥlik : inĥ Ş.

² Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

³ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁴ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁵ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁶ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁷ Kaf , kaf-ı 'Acemī'dür : kaf kaf-ı 'Acemīdir B. ; kaf 'Acemī'dür Ş. // dimekdür : demektir B.

⁸ dimekdür : demektir B. // gelür : kelür B. // dirler ki : ø S. // ĥaķdın : ĥaķdın Li.1 , S. , Ş. // ya'nī yüz çevirdi : ø A. , B. , E. , S. , Ş.

⁹ Kaf , kaf-ı 'Acemī'dür : kaf kaf-ı 'Acemīdir B. ; kaf 'Acemī'dür Ş. // dimekdür : demektir B.

İvrürgeç¹: (ایورورکاج) Kaf, kaf-ı 'Acemî'dür. Döndüricek dimekdür.

İvrüldi²: (ایورولدی) Döndi dimekdür ki Seb'a-i Seyyâre'de altıncı hikâyede Muḫbil

simyâ meclisinde [Ş.158b] olduğu maḥalde gelür ki:

Beyt: Eyle ivrüldi cām-ı nūṣ-ā-nūṣ
Ki ṭarabdın yitişti kökke ḥurūṣ

İvürünğ³: (ایورونک) Kaf, kaf-ı 'Acemî'dür. Emr idüp dönderün dimekdür.

İvrülüp⁴: (ایورولوب) Bu daḥı yüz döndürüp ma'nāsına gelür ki Tārīḫ-i Mülūk'da

Daḥḥāki Ferīdūn öldürdüğü maḥalde gelür ki:

Daḥḥāk'din çün il ivrülüp virdi türe almay kaçtı ammā anı kovup iliklep Ferīdūn
cezāsıḡa yitkürdi.

Ve yine Bedāyi'ü'l-Vasaṭ'da çevirünğ ma'nāsına gelür ki:

Beyt⁵: Sorğalı kildi ivürdünğ başıḡa ḳoldap mini
[A.18b] Kim imesdür laḥza-yı başım üze olurgudik

İyelep⁶: (اییلاب) [E.37a] Şāḥibi olup dimekdür ve bir nesneyi kendüniñ eyleyüp

dimekdür ki Seb'a-i Seyyâre [Li.1-28b] ḥātmesinde Behrām Şāḥ Nevāyī
Ḥazretlerine vāḳı'asında Sultān Ḥüseyn ḥaḳḳında didi.

Beyt: İyelep tāt ü mülk-i [S.33a] meskenini
Tapmış öz kāmı birle düşmenini

¹ Kaf, kaf-ı 'Acemî'dür: kaf kaf-ı 'Acemî'dür B.; kaf 'Acemî'dür Ş. // dimekdür: demektir B.

² döndi: döndürdi A. // dimekdür: demektir B. // simyâ: saḥba B., Li.1, S.; sīmā S. // gelür ki: kelür ki B.; gelür S. // eyle: öyle B., E. //

³ ivürünğ: Ø B. // kaf, kaf-ı 'Acemî'dür: kaf 'Acemî'dür Ş. // idüp: idün S.

⁴ döndürüp: döndürüb B. // gelür ki: kelür ki B. // öldürdüğü: öldürdüki B. // kaçtı: kaçdı S. // anı: atı S., Ş. // Bedāyi'ü'l-Vasaṭ'da: Bedāyi'ü'l-Vasaṭ'da gelür Ş. // çevirünğ: çevirünğ B.; çevirünğ Li.1, S., Ş. // gelür ki: Ø Ş.; kelür ki B.; gelür E.

⁵ İvürdünğ: ivrülüp Ş.

⁶ dimekdür: demektir B.; dimekdür ki A. // Seb'a-i Seyyâre ḥātmesinde: Seb'a-i Seyyâre'de A.; Seb'a-i Seyyâre'de ḥātmesinde Li.1, S. // Ḥüseyn: Ḥüseyn B. // mülk-i meskenini: mülk ü meskeneti B., A., Li.1

İyeledi¹: (اییلادی) Bu daḡi hemīn bu ma'nāyadur ki Tārīḡ-i Mülūk'da āḡir-i Mülūk-ı

‘Acem Ferruḡ-zād degirmende gizledüḡi maḡalde gelür.

Tikirmen iyesi anıḡ at ve tonıḡa köz ḡaratıp anı öltürüp cihātın iyeledi.

2.3. Ḥarfü'l-Elifü'l-Maẓmūme

Obḡin²: (اوبچین) Cenḡ esbābından cebeye dirler ki Ferḡād u Şīrīn'de Ḥāẓret-i Hızır

‘Aleyhi's-Selām Ferḡād'a İskender tılsımı vaşfında beyān eyledi.

Beyt: Ve liken uşbu peyker pāy tā fark
Bolup ot dik timur obḡin ara ḡarḡ

Opurmas³: (اوپورماس) Yıpranmaz ve eskimez dimekdür ki Maḡbūbu'l-Ḳulūb'da bir

tenbīhde gelür .

Yalanḡḡanı keydürsenḡ opranmas ton ol irür.

Ot⁴: (اوت) Āteş ma'nāsınadır.

Ot⁵: (اوت) [Ş.159a] Yerde biten ot ma'nāsınadır.

Ot⁶: (اوت) Od, āteş ma'nāsına. Dal ta'yla munḡalib olur. Ad lafzını at deyü ta'bīr

itdükleri gibi ki geḡdi ve bir daḡı ötmek lafzından emrdür. Geḡ, git demek olur.

Otḡa⁷: (اوتقا) Oda dimekdür.

Beyt: Otḡa salḡıl servni ol ḡadd-i mevzūn bolmasa
Yılḡe birḡil ḡölni ol ruḡsār-ı ḡöl-ḡün bolmasa

Öpkeli⁸: (اوپکالی) Öpeli ve öpmeḡe dimekdür.

¹ ma'nāyadur : ma'nāyadır B. // Ferruḡ-zād : Feraḡ-zād B. // degirmende : değirmeninde B. // gizledüḡi : gezindüḡi B. ; gizlendüḡi Ş. // gelür : kelür B. ; gelür ki Ş. // tikirmen : tikirmen B. , S. // iyesi : iyelesi Ş. // ḡaratıp : ḡaratıp B. ; ḡaratıp A. // öltürüp : öltürüb B.

² dirler : derler B. // beyān eyledi : beyān etdi B. , Li.1 , S. // bolup : bolub B. // ara : ora E.

³ Opurmas : oparmas B. , Li.1 , Ş. ; obartmas S. // dimekdür : demektir B. // gelür : kelür B. // yalanḡḡanı : yalanḡḡa ni S. , Ş. // opranmas : opranmas S.

⁴ ma'nāsınadır : ma'nāsınadır B.

⁵ ma'nāsınadır : ma'nāsınadır B.

⁶ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁷ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁸ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

Öpke¹: (اوپكاج) Öpicek ma'nāsınadır.

Öt²: (اوت) İmāle ile emr idüp geç demekdür. Ammā Nevayî Hazretleri ot lüğatini

Muhākemetü'l-Lügateyn'de şöyle taşhîh itmişler ki:

Ot ki mahrûkdur [E.37b] ve öt mürür ma'nāsı biledür ve muhammerğa bud cihetidin emrdür ve üt kelleni otğa tutup tükin eritür ma'nāsınadır ve ot ki baridin arak hareketdür.

Ötti³: (اوتتى) Gitdi demekdür ve geçdi ma'nāsına dağı gelür ve ba'zı maḥalde te'sîr vi

sirāyet ma'nāsına dağı gelür ki Nevādirü'ş-Şebāb'da gelür.

Beyt: Tîr-i bārān-ı gāmıñdın cān u könğöldin ötti
Allah Allah ni belā bu yağın irmiş ötkün

Ötkün⁴: (اوتكون) Kaf, kaf-ı 'Arabî'dür. Sirāyet eyleyüp eşer eyleyen [S.33b] ve geçen

dimekdür ki bu beytde geçdi.

Ötkünci⁵: (اوتكونجى) Geçici demekdür.

Öte öte⁶ (اوتا اوتا) [Li.1-29a] Geçe geçe demekdür ki Nevādirü'ş-Şebāb'da gelür ki:

Beyt: Ni nev' siñirmeyin hicr-ara ki bağrım ü könğlüm
Fırāk igneleridin öte öte tişilipdür.

Ötmek⁷: (اوتماك) Geçmek manāsınadır.

Öter⁸: (اوتار) Geçer demekdür.

¹ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

² İdüp: idüb B. // demekdür: demektir B. // Hazretleri: ø Ş. // itmişler ki: itmişlerdür ki Ş. // Ot ki: ot Ş. // biledür: biledir B. // muhammerğa: muhemmerge B. // bud cihetidin: berd ciheti B. ; bu vechdin S. ; bud ve cihetidin Ş. // tutup: tutub B. // eritür: eriten S. // ma'nāsınadır: ma'nāsınadır B. // baridin: yarının S. // arak: ırak B.

³ gitdi: kitti b. // demekdür: demektir B. // geçdi: kecdi B. ; gecdi E. , Li.1 // gelür: kelür B. // tîr-i: teber-i E. // gāmıñdın: gāmıñg B.

⁴ Kaf, kaf-ı 'Arabî'dür: kaf kaf-ı 'Arabîdir B. ; kaf 'Arabî'dür Li.1 , Ş. // geçen: keçen B. // demekdür: demektir B. // geçdi: keçdi B.

⁵ geçici: keçici B. // demekdür: demektir B.

⁶ geçe geçe: keçe keçe B. // demekdür: demektir B. // gelür ki: kelür ki B. ; gelür Li.1 // nev': nev'i B. // siñirmeyin: siñirmeyin S. , Ş. // igneleridin: ikneleridin B.

⁷ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁸ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

Ötker irdi¹: (اوٲكار ايردي) Geçer idi demek ma'nāsına.

Ötmey²: (اوٲمائي) Geçmez ve geçmez dimekdür ve zemānda mürür ma'nāsına dağı gelür ki Lisānū't-Ṭayr'da gelür.

Beyt: Yıldı biş kün kim çimenda açılır
On kün ötmey tofrağ üzre saçılır

Ötti³: (اوٲٲي) Bir dağı ferāğat itdi, vaz geçdi dimekdür.

Ötkerdi⁴: (اوٲكار دي) Kaf 'Arabī'dür. Geçürdi dimekdür. Ferāğat itdürdi dimekdür ve eşer itdürdi dimekdür.

Ötkeriniḡ⁵: (اوٲكار ينك) Geçürüñ. ferāğat itdürüñ.

[E.38a] Ötkergeysin⁶: (اوٲكار كاي سين) Kaf-ı evvel kaf-ı 'Arabī ve kaf-ı s̄nī kaf-ı

'Acemī'dür. Ferāğat itdüresin dimekdür ki [A.19a] Ferhād u Şīrīn'de Şīr Veyh Şābūr'a tazarru' itdi ki Behrām Dilāver kendüyi ferāğat ide.

Beyt: Ki bu ma'nīdin ötkergeysin anı
Kerem yolıḡa başkargaysın anı

Ve yine Tārīḡ-i Enbiyā'da İbrāhīm Peyḡamber 'Aleyhi's-Selām tıfl iken atası Azer Nemrūd [Ş.159b] ḡavfindan öldürmek diledüḡi maḡalde gelür ki:

Mübārek yüzün körgeç atalıḡ muḡabbeti anı ol ḡayāldin ötkerdi.

Ötüpdür⁷: (اوٲوتور) Geçüptür demek olur. Ta'diyesinde ötkermek dinülür. Geçürmek ma'nāsına.

¹ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

² Geçmez: keçmez B. // geçmez: keçmez B. // dimekdür: demektir B. // gelür: kelür B. // kün: gün B.

³ itdi: etdi B. // geçdi: keçdi B. // dimekdür: demektir B.

⁴ Kaf 'Arabī'dür: kaf 'Arabīdir B. ; kaf-ı 'Arabī ile A. , Ş. kaf-ı 'Arabī'yle S. ; // geçürdi: keçürdi B. // dimekdür: demektir B. // itdürdi: etdürdi B.

⁵ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁶ Kaf-ı 'Arabī: 'Arabī A. , Li.1 , S. , Ş. // kaf-ı s̄nī: s̄nī Ş. // kaf-ı 'Acemī'dür: 'Acemīdir B. ; 'Acemī'dür A. , E. , Li.1 , S. , Ş. // itdüresin: etdüresin B. // dimekdür: demektir B. // itdi: etdi B. // ḡavfindan: ḡarafından B. // gelür ki: kelür ki B. ; gelür Ş. // ḡayāldin: ḡayālden S.

⁷ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

Ötkerip¹: (اوٲكارٲب) Geçürüp demek olur. Mâzîsinde ötkerdi dinülür. Geçürdi demek ma'nāsına.

Ötkerü² : (اوٲكارو) Kaf, kaf-ı 'Arabî'dür. Emr idüp geçür dimekdür ki ötker m'nāsına Sultân Hüseyn eş'arında gelür.

Beyt: Kutkarur da nā-tüvān cismimni ol bī-bakdin
Yüz cefā eylep anı kiltür qaşımın ötkerü

Ötkergeli³: (اوٲكارکالی) Kaf-ı evvel 'Arabî ve kaf-ı şānī kaf-ı 'Acemî'dür. [S.34a]

geçürmek için dimekdür. İllet ma'nāsına ve geçüre dimekdür ki Sultân Hüseyn eş'arında gelür.

Beyt: La'l irür iki lebiniñ söz riştesin ötkergeli
Seft irür ağzınıñ ki zāhir boldı la'l-i nāb-ara

[Li.1-29b] Ötküzip⁴: (اوٲكوزٲب) Geçürüp dimekdür ki Lisānū'ṭ-Ṭayr'da Hüdhüd'ün

[E.38b] uhu kuşına münāzarası cevābında gelür ki:

Beyt: Genc ümidi bile 'ömrin ötküzip
Her dem ol virāne bir yanın qazıp

Ötüzme⁵: (اوٲوزمای) Ben geçürmezin dimekdür, ya'nī va qtin geçürmezin dimekdür ki

Ferhād u Şîrîn hātimesinde gelür.

Beyt: Saçıp yüz nev' güldin dāne anda
Çü saçtı kām koymay yane anda
Ötüzme⁵ vaktidin bir laḥza rüyın
Ṭama' eylep bu sudın āb-ı rüyın

¹ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

² Kaf, kaf-ı 'Arabî'dür: kaf kaf-ı 'Arabîdir B.; kaf 'Arabî'dür Ş. // idüp: idüb B. // dimekdür: demekdir B. // Hüseyn: Hüseyin B. // gelür: kelür B.; gelür ki Ş. // kutkarur: turgarur B.; kutgarur S., Ş. // cismimni: cismini B., Li.1, S., Ş.

³ kaf-ı şānī: şānī Ş. // kaf-ı 'Acemî'dür: kaf-ı 'Acemîdir B.; 'Acemî'dür Li., S., Ş. // geçürmek: keçürmek B. // dimekdür: demekdir B. // geçüre: keçüre B. // Hüseyn: Hüseyin B. // gelür: kelür B. // riştesin: reştesin B. // ağzınıñ ki: ağzınıñ B., E. // nāb-ara: nabārā B.

⁴ geçürüp: keçürüb B. // dimekdür: demekdir B. // uñu: uhu B. // kuşına: kuşu ile B. // gelür: kelür B. // genc: genç Li.1 // bile: birle A., E.

⁵ Geçürmezin: keçürmezin B.; geçürmezin E., Ş. // dimekdür: demekdir B. // ya'nī.....dimekdür: ø Ş. // dimekdür ki: dimek ma'nāsına ki S. // gelür: kelür ki B.; gelür ki A., S. // beyt: meşnevî Ş. // rüyın; uyın S.

Ötkenür¹: (اوٲكانور) Kaf, kaf-ı ‘Arabî’dür. Öykünür ve taklîd eyler dimekdür ki

Ġarāibü’ş-Şıġar’da gelür.

Beyt: Kāmetinġga serv taklîd eyleben taptı şikest
Bu sezādur ger kiye serv sehiġa ötkenür

Ve yine Ġarāibü’ş-Şıġar’da gelür ki:

Beyt: Şühlik resmin anġa taklîd iteler hūblar
Siñrimek de eyle kim uçkun çaġınġa ötkenür

Ötkeney²: (اوٲكانای) Öyküneyin ve taklîd ideyin dimekdür.

Ötkengey³: (اوٲكانکای) Kaf-ı evvel ‘Arabî ve kaf-ı şanı ‘Acemî’dür. Öyküne ve beñzeye

dimekdür ki Maġbūbu’l-Kulūb’da bir tenbîhdi gelür ki:

Seyyid zāde-i ki lülülerġa ötkengey maymūn-bāzlık ve düktraşlık örgengey.

Ötü⁴: (اوٲوک) Kaf-ı ‘Arabî ile geçmiş dimekdür ve ayaġa [Ş.160a] giyilen edük

m’nasınadır ki Ĥayretü’l-Ebrār’da [E.39a] yedinci makālede gelür.

Beyt: Altunı ısırġa ki kulaġ aġrıtur
Zer-ġal ötükdür ki ayaġ aġrıtur

[S.34b] Nükte derin bil kulaġ ārayişi
Kinġ ötü⁴ oldu ayaġ ārayişi

Ötmek⁵: (اوٲماک) Kaf ‘Arabî’dür. Gitmek ve geçmek ma’nasınadır ve daġı etmek

dimekdür, nān [A.19b] ma’nasına.

Ötrük⁶: (اوٲرؤک) Kaf-ı ‘Arabî ile yalan söze dirler.

¹ Kaf, kaf-ı ‘Arabî’dür : kaf kaf-ı ‘Arabî’dir B. ; kaf ‘Arabî’dür Ş. ; kaf-ı ‘Arabî’le Li.1 , Ş. // eyler : eder B. ; ıder A. // dimekdür : demektir B. // gelür : kelür B. // kāmetinġga : kāmetinke B. // taptı : tabtı B. // sehiġa : sehige B. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür S.

² Bu madde yalnız B. nüshasında vardır.

³ Kaf-ı şanı : şanı Ş. // ‘Acemî’dür : ‘Acemî’dir B. // beñzeye : benzeye B. // dimekdür : demektir B. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür Li.1 , S. , Ş. // zāde-i : zāde Li.1 , s. // düktraşlık : duktraşlık B.

⁴ ‘Arabî ile : ‘Arabî’yle S. // geçmiş : keçmiş B. // dimekdür : demektir B. // ayaġa : ayaġa : B. // giyilen : kiyilen B. ; geyilen Li.1 // ma’nasınadır : ma’nasınadır B. // gelür : kelür B. ; gelür ki Ş. // zer-ġal : zerġal B. // ötü⁴ : ölü⁴ S.

⁵ ‘Arabî’dür : ‘Arabî’dir B. // gitmek : kitmek B. // geçmek : keçmek B. // ma’nasınadır : ma’nasınadır B. // dimekdür : demektir B. // nān ma’nasına : nān ma’nasınadır B. ; nān ma’nasınadır Li.1 ; nān dimekdür A

⁶ ‘Arabî ile : ‘Arabî’yle Li.1 // dirler : derler ki B. ; dirler ki S. , Ş.

Ötrükine¹ : (اوتروك كينه) Kaf-ı evvel kaf-ı ‘Arabî ve kaf-ı şānî ‘Acemî’dür. Taşgîr ile

yalancık dimekdür. Ve yine Maḥbûbu’l-Ḳulûb’da [Li.1-30a] bir tenbîhde gelür ki:

Az söz ki hem ötrükdür zehr-i mühlükdür. Egerçi miḳdârı öksükdür.

Ve yine Nevâdirü’ş-Şebâb’da gelür ki:

Beyt: Ḳahr ile tehdîd bî-dillerga barı çingına
Mihr ile her va‘de kim kıldı barı ötrükine

Ve yine Maḥbûbu’l-Ḳulûb’da üçinci faşlda nâ-münāsib nâyibler zikrinde gelür ki:

Yalğan ḥükm yitküriḡa bâ‘iş tama‘-ı şüm ve ötrük pervâne yitküriḡa sebep hırş-ı mezmûm.

Ötrüside²: (اوتروسیده) Ḳarşusunda demek ve bir daḡı yanında demek ma‘nâsına gelür.

Ötrü³: (اوترو) Ḳarşu dimekdür ki Ḥayretü’l-Ebrâr’da Mîrâc vaşfında gelür ki:

Beyt: Anda yitip kim buluban ötrüsi
Her niçe köz salsa baḡa közgüsi

[E.39b] “Ötrüsi” “ḡarşusu” dimekdür.

Ve yine Tārîḡ-i Mülûk’da Rüstem ve İsfendiyâr kışşasında gelür ki :

İsfendiyâr Rüstem üstige barıp Rüstem mülâyemet ve ‘özü-ḡāhlıḡ bile anḡa ötrü kilip.

¹ kaf-ı‘Arabî : kaf-ı ‘Arabî’dür Li.1 ; ‘Arabî A. , Li.1 , S. , Ş. // ‘Acemî’dür : ‘Acemîdir B. // yalancık : yalancuk B. // dimekdür : demektir B. ; dimekdür ki S. // dimekdür ve yine : dimekdür ki ve yine S. // gelür ki : kelür ki B. // Nevâdirü’ş-Şebâb’da gelür ki : Nevâdirü’ş-Şebâb’da bir beytde gelür ki Li.1 , S. // ḡahr ile : ḡahrı S. // bî-dillerga : bî-dillerge B. // çingına : çingine B. // faşlda : faşıl S. // zikrinde gelür ki : zikrinde kelür ki B. ; zikrinde gelür S. // ḡükm : ḡüküm B. // yitküriḡa : yitküriḡe B. , S. , ; yitküriḡa E. ; yitkürdiḡa A. // şüm : şom B. // tama‘-ı şüm ve ötrük pervâne : tama‘-ı şüm ötrük pervâne A. , E. , Li.1 , Ş. // yitküriḡa : yitküriḡe B. ; yitkürdiḡa S.

² Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

³ Dimekdür : demektir B. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür S. // yitip : sinidib B. ; sininip Li.1 // üstige : üstiḡa Ş. // barıp : barıp B. ; yarıp S. // ‘özü-ḡāhlıḡ : ‘özü-ḡāhlıḡ B. // kilip : kilib B. // Ḥāḡān’ın : Ḥāḡā’ın B. // ‘İvaz : ‘İvaz’ı B. // itdüḡin : itdükün B. // itdürdiḡi : itdürdiki B. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür S. // zevḡ : zevḡın E. // yitti : bitti Li.1

Ve yine ‘İvaz’la muḳābele eylemek ma’nāsına gelür ki Ferhād u Şīrīn’de Ferhād Hāḳan’ın saltanat teklīf itdügin ḳabūl idicek Hāḳan daḳı anuñ ‘İvaz ḥazīnesin temāşā itdürdiḡi maḥalde gelür ki:

Beyt: Anḡa mundaḡ ki ‘ıyş u zevḡ yitti
[S.35a] ‘İvaz ötrüside yüz fikir itti

Otaḡa¹: (اوتاغه) Şorguc dimekdür.

Otıḡa²: (اوتیغه) Oḡana demek olur.

Otluḡ³: (اوتلوخ) Oḡlu dimekdür. Āteşīn ve āteş-nāk ma’nāsına.

Otun⁴: (اوتون) Oḡun dimekdür. Ḥayretü’l-Ebrār’da ḡamse nazmına iḡdām itdüḡine
iṣtizār idüp eydür.

Beyt: Gerçi gül ü lāle ḡarīdārı bar
Lik otunnıḡ daḡı bāzārı bar

Otluḡ ve otluḡ⁵: (اوتلوغ و اوتلوق) Āteşīn [Ş.160b] dimekdür.

Utḡanıḡ⁶: (اوتغانیب) Utanıḡ dimekdür ki Luṭfī eş‘ārında gelür.

Beyt: Yār ireni bile ḡılmanḡız ey ḡand-i şekker-lāf
Çün āb-ı ḡayāt utḡanıḡ andın yaşunupdur

Utḡandı⁷: (اوتغاندى) Utandı dimekdür.

Utuzdı ve utḡuzdı⁸: (اوتوزدى و اوتوزدى) Utuldı dimekdür, ya‘nī yeñildi, elinde olanın

aldurdı dimekdür ki Ḥayretü’l-Ebrār’da bahār vaşfında gelür.

Beyt: Gül ol oyunḡa çü heves körgüzüp
[Li.1-30b] Cibi daḡı ḡurdaların utḡuzup

(Burada “utḡuzup” “ütüdürüp” dimekdür.)

¹ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

² Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

³ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁴ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁵ dimekdür : demektir B.

⁶ Utḡanıḡ : utḡanıḡ B. // utanıḡ : utanıḡ B. // gelür : kelür B. // ey : en B. // ḡand-i şekker-lāf : ḡand ü şekker-lāf S. , Ş. ; ḡand ü şükker-lāf B.

⁷ dimekdür : demektir B.

⁸ utuldı dimekdür : utuldı demektir B. // yeñildi : ø Ş. ; yenḡildi B. // gelür : kelür B. // ol oyunḡa : evvel oyunḡa Ş. // körgüzüp : körgüzüb B. // utḡuzup : utḡuzub B. // ütüdürüp : ütüdürüb B. // () içerisindeki kısım Li.1 ve Ş. nüshalarında yoktur. // burada : ø S. // burada utuzup : ø A.

Utuzay¹: (اوتوزای) Ütüleyin ve unudayın dimekdür.

Utuzmay²: (اوتوزمای) Ütülmez ve yeñilmez, ütülmezin ve yeñilmezin dimekdür.

[E.40a] Ötleş ötleş³: (اوتلاش اوتلاش) Kat kat ve pey-ā-pey dimekdür, Nevādirü's-

Şebāb'da gelür.

Beyt: Gam u derd zindānı içre könğülge
Tüşüp ötleş ötleş giriftārhlğlar

Ve yine Tārīḡ-i Enbiyā'da Süleymān 'Aleyhi's-Selām Belkıs'ı taḡtı ile divlere
getürdügi maḡalde gelür ki:

Yana bir cin didi kim köz yumup açkunca kiltürey. Süleymān 'Aleyhi's-Selām
kılğay da'vāsı bile ḡāzır [A.20a] kıldı ve ol taḡtnı yiti ötleş içide koyup barçasın
münfa'il kılıp irdi.

Uçun⁴: (اوجون) Edāt-ı ta'ıldür. İsm āḡirine lāḡik olur , içün lafzı maḡallinde ve bir daḡı

açun lafzı ki cihān ma'nāsına elif-i metūḡede geçdi. Ba'zı nüshada zammıla uçun
yazılmışdur.

Beyt: Közüme kilmes uçun kilgende ol yüz ellime
Anca yaḡşı anḡlamas köz kim kıyaşğa öter durur

Uçkun⁵: (اوجقون) Āteşden çıkan zebāneye dirler ki Fevārdü'l-Kiber'de gelür.

Beyt: 'İşk kim birdi tenim şu'lesige kökde urun
Çikti birbirdin anı irip uçkun uçkun

Ve yine Garāibü's-Şıḡar'da gelür.

Beyt: Şūḡlık resmin anḡa taḡlīd iterler ḡūblar
Siñrimek [S.35b] de eyle kim uçkun çaḡınga ötkenür

¹ Bu madde E. , S. nüshalarında yoktur. // ütöleyin : ütöledin Li.1 // dimekdür : demekdir B.

² yeñilmez : yengilmez B. ; yeñilmez dimekdür ve Li.1 // ve yeñilmezin : ø E. // dimekdür : demekdir B.

³ dimekdür : demekdir B. // gelür : kelür ki B. ; gelür ki Ş. // Süleymān 'Aleyhi's-Selām : Süleymān Peyḡamber 'Aleyhi's-Selām S. // Belkıs : Belḡısı S. // getürdügi : ketürdügi B. // yumup : yumub B. // kiltürey : kiltür . Ey B. // yiti : bini Li.1 ; bitı S. // koyup : koyub B. // kılıp : kılıb B.

⁴ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁵ dirler : derler B. // gelür : kelür B. ; gelür ki A. // irip : irüb B. // siñrimekte : siñrimek S. //

Leyl : ø A. // anasınıñ : atasınıñ S. , Ş. // gelür ki : kelür B. // gelür Li.1 ; Ş.

Ve yine Mecnûn Leylî'de Leylî anasının Leylî'ye maḥabbeti beyânında gelür ki:

Beyt: Bir meş'al ile közi münevver
Kim uçkun irürdi mihr-i hâver

Uçru¹: (اوجرو) Mâzî ma'nāsına, geçmiş yakın zamân dimekdür ki Mecâlistü'n-

Nefâ'is'de [Ş.161a] üçinci meclisde riyâzî vaşfında gelür ki:

Bu uçruda dirler kim şäkirdleri bile [E.40b] tağ kişige barıp.

Ve yine Münşeât'da sekizinci mektûbda gelür ki:

Bu uçruda çerh-i nigûn kazâsıdın ve sipihr-i dūn iktizâsıdın.

Uçramak²: (اوچراماق) Uçramak ve tuş gelmek ma'nâsınadır.

Uçratay³: (اوچراتای) Göstereyin diyecek maḥalde isti'mâl olunur.

Uçradı⁴: (اوچرادى) Göründi ve buluşdı ve tuş geldi dimekdür ki Seb'a-i Seyyâre'de

Behrâm Şâh şahrâda 'ıyş iderken Mânî-i nakḳaşı gördügi maḥalde gelür ki:

Beyt: Böyle işler tutar idi özige
[Li.1-31a] Deşt ara uçradı birev közige

Uçratay⁵: (اوچراتای) Tuş götüreyin ve buluşdurayın dimekdür.

Uçradım⁶: (اوچراديم) Buluşdurdum dimekdür ki Nesâ'imü'l-Muḥabbe'de İbrâhim

Sa'dü'l-'Alevî (Ḳuddûsu'l-lahu Sırrehu) menâkıbında gelür ki:

Gayrı mevsimde Mekke 'azîmeti kıldım , yolda iç kişige uçradım.

¹ uçru : ucru B. , E. // geçmiş : keçmiş B. // dimekdür : demekdir B. // üçinci : üçüncü B. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür S. // uçruda : ucruda B. , E. // barıp : barıb B. ; yarıp S. // sipihr-i dūn : sipihr S.

² Bu madde yalnız Esad Efende nüshasında vardır.

³ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁴ göründi : köründi B. // tuş geldi : ḥōş keldi B. // gördügi : kördüki B. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür E.

⁵ Uçratay : uçramay B. , Li.1 , S. , Ş. // tuş ; ḥōş B. // dimekdür : demekdir B.

⁶ ş. nüshasında bu madde başı verilmemiş , bu maddenin anlamı uçratay kelimesi ile birlikte verilmiş. // buluşdurdum : buluşdum B. // () işareti içindeki kısım Ş. nüshasında yoktur. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür S. // Mekke : meger B. , S.

Üçevle¹: (اوچولا) Üçi bile dimekdür ki Ferhād u Şîrîn'de Hâkan ve Ferhād ve Melik-

ārā, İskender tılsımına vardıkları maḥalde gelür ki:

Beyt: Çıkıp şeh-zāde birle şāh ikevle
Vezîr-i kârvân birle üçevle

Üçelesi²: (اوچالاسی) Üçi bile dimekdür ki Mecālisü'n-Nefā'is'de yedinci meclisde

Timur Hân'ın hükmi maḥallinde gelür.

Nevāci mi'ād bile çapıp üçelesinin başın kiltürsin.

Üçüncü³: (اوچونج) Üçinci dimekdür, 'aded [S.36a] itibāri ile.

Üçegü⁴: (اوچاکو) Kaf, kaf-ı 'Acemî'dür. Bu daḥı üçinci dimekdür.

Üçev⁵: (اوچاو) Üçi dimekdür.

E.41a] Üçevge⁶: (اوچاوکا) Üçine dimekdür.

Uçmak⁷: (اوچماق) Bu dilde ekşeriyyā sevinmek ma'nāsına gelür.

Uçragay⁸: (اوچراغای) Ğayn-ı mu'acceme ile tuş gele dimekdür. Seb'a-i Seyyāre'de

Ferruḥ Şāh hikāyesinde bu beytdi bu 'ibāret kaf ile uçragay yazılmışdur.

Uçmağ ve uçmak⁹: (اوچماق و اوچماغ) Hareket ve iztirāb ma'nāsınadır ki gözde

isti'māl olsa göz sefirimege dirler. Yürekde isti'māl olsa yürek oynamasına dirler

ki Nevādirü'ş-Şebāb'da gelür.

Beyt: Köz bile könglemge bolmuş güyyā vaşlınğ çağı
Kim közümninğ uçmağı tiz oldı könglüm salmağı

¹ dimekdür : demektir B. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür S. , Ş. // kârvân : kârdan B. , Ş.

² dimekdür : demektir B. // Hân'ın : Hân'ın B. // gelür : kelür ki B. ; gelür ki Ş. // Nevāci : Tevāci B. // üçelesininğ : üçelesin Li.1 , S.

³ üçinci : üçüncü B. // dimekdür : demektir B.

⁴ Kaf , kaf-ı 'Acemî'dür : kaf kaf-ı 'Acemîdir B. ; kaf 'Acemî'dür Ş. ; kaf-ı 'Acemî'yle Li.1 , S. //

üçinci : üçüncü B. // dimekdür : demektir B.

⁵ üç : üçü B. // dimekdür : demektir B.

⁶ üçine : üçine B. // dimekdür : demektir B.

⁷ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁸ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁹ ma'nāsınadır : ma'nāsınadır : B. // gözde : közde B. // göz : köz . B. // sefirimege : sefirimeke B.

// dirler : derler B. // gelür : kelür B.

Üçük¹: (اوجوك) [Ş.161b] Kaf, kaf-ı ‘Arabî’dür. Söyünmüş şem‘aya dirler ki Ferhād u

Şîrîn’de Ferhād [A.20b] Yunan zemînden gelicek ikinci def‘a âyineye bakup bî-hâl olduğu maḥalde gelür ki:

Beyt: Bolup pervâne dik eṭrāfıga cem‘
Velî ol yatıp andaḳ kimi üçük şem‘

Uçtı²: (اوجتى) Bir nesne zāyil oldı ve nā-bedîd oldı dimekdür ki farazā uyku uçtı dirler

ve kuş uçtı dirler ammā şem‘de isti‘māl olınsa söyündi dimekdür ki Münşeāt’da on beşinci mektûbda bir merşîye rûbâ‘îsinde gelür ki:

Rûbâ‘î: Gül bardı ise çimen mu‘aṭṭar bolsun
Şem‘ uçtı ise kuyaş münevver bolsun
Şeh-zâdega ger ravzâ müyesser boldı
Suṭānga cihān mülki müyesser bolsun

Uçursa³: (اوجورسا) Söyündürse dimekdür ki Luṭfî eş‘ârıda gelür.

[E.41b] Beyt: ‘İşk otıda Luṭfî yığlama köp
Su birle anı uçursa bolmas

Uçurdı⁴: (اوجوردى) Attı, pür-tâb eyledi dimekdür ve haaya şavurmak, münāsib olan

nesneyi yele virdi dimekdür ve şem‘i söyündürdi dimekdür ki [S.36b] bu iki ma‘nāya bir beytde ‘âşık vaşfında Mecnûn u Leylî hâtimesinde gelür ki:

Beyt: Āhı yeli tofrağın uçursa
Eşki suyı otını uçursa

Ve atup pür-tâb eylemek ma‘nāsına Ḥayretü’l-Ebrâr’da ḥamse ta‘rîfinde gelür ki:

Beyt: Tilmek üçün cism ü uçurmağa baş
Andaḳ kılıp ta‘biye köp oḳu taş

¹ Kaf, kaf-ı ‘Arabî’dür : kaf kaf-ı ‘Arabî’dir B. ; kaf ‘Arabî’dür A. , Ş. ; kaf-ı ‘Arabî’yle Li.1 , S. // dirler : derler B. // gelicek : kelicek B. // bakup : bakub B. // gelür ki : kelür ki B. // bolup : bolub B. // yatıp : yatub B. // Ferhād u Şîrîn’de : Ferhād u Şîrîn Ş. // âyineye : aynaya B. , S.

² dimekdür ki : demekdir ki B. ; dimekdür Li.1 , S. // dirler : derler B. // kuş uçtı dirler : ø Ş. // uçtı : uçdı A. // rûbâ‘îsinde : rûbâ‘îde E. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür S. // rûbâ‘î : rûbâ‘iyye S. // bardı : yarı S. // çimen : çemen S. , Ş. // şeh-zâdega : şeh-zâdege B.

³ dimekdür : demekdir B. // gelür : kelür B. // ‘İşk : ‘Aşk B.

⁴ attı : atdı S. // eyledi : itdi Ş. // dimekdür : demekdir B. // virdi : verdi B. // söyündürdi : söyündürddi B. // ‘âşık vaşfında : ø S. // hâtimesinde : ø B. , Li.1 , S. // āhı : ayı S. // atup : atub B. // eylemek : etmek Ş. // gelür ki : kelür ki B. // kılıp : kılıb B.

Uçurgunġ¹: (اوچورغونك) Kaf, kaf-1 ‘Acemî’dür. Kuş uçursanġ gerek m‘nāsına Münācāt-

nāme’lerinde gelür ki:

Āhirol kuşnı bu dām-gehdin uçurgunġ.

Uçurdum²: (اوچوردوم) Uçurdum deyü ta‘bîr iderler, sevindürdüm diyicek maḥalde.

Uçursa³: (اوچورسا) Lafzından tecnīs-i lam tarīkiyle mışrā‘-ı evvelde uçurmak ve

mişrā‘-ı şānīde sevindürmek ma‘nāsı murāddur.

Beyt: Āhı yeli tofraġın uçursa
Eşki suyu atını uçursa

Uçurup irdi⁴: (اوچوروب ایردی) Uçurmuşdı ya‘nî pür-tāb itmîş idi dimekdür.

Beyt: Kim ol itkü bezm için tîġim
Uçurup irdi başını tîġim

Uçar⁵: (اوچار) İzīrābla ḥareket eyler ve talabır ve segirür dimekdür ki Fevāidü’l-

Kiber’de gelür.

Beyt: Közlüm uçar ki hümāyūn yücünġni körgey bat
Bî-‘aynihi anġa kirpikler olmuş iki kanat

[Ş.162a] Uça⁶: (اوچا) Arka manāsınadır. Belki arka ortasında olan oñurġa kemüġine

dirler ve muṭlaḳ arka maḥallinde daḥı isti‘māl iderler ki Maḥbūbu’l-Ḳulūb’da yedinci faşlda fāsied-ma‘āş [E.42a] mezemmetinde gelür ki:

Tozlarıdın āşūfte alarġa dertār u dertār ‘alāḳasıdın uçalarında āzār.

Ve yine Tārīḫ-i Enbiyā’da Ḥazret-i İbrāhim ‘Aleyhi’s-selām Kābe bināsın şerefehā-Allah tamām itdüġi maḥalde gelür ki :

¹ Kaf, kaf-1 ;Acemî’dür : kaf kaf-1 ;Acemîdir B. ; kaf ;Acemî’dür Ş. // uçursan{g : uçursañ S. , Ş. // gelür ki : kelür ki B. // āḥir : āḥer B.

² Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

³ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁴ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁵ İzīrābla : izīrāb ile A. , Li.1 , S. // dimekdür : demekdir B. // gelür : kelür B. // körgey : kerkey B.

⁶ arka ma‘nāsınadır : arka ma‘nāsınadır B. ; arkadur Ş. // ortasında olan : olan S. // dirler : derler B.

// maḥallinde daḥı isti‘māl : maḥallinde isti‘māl A. , E. // isti‘māl iderler ki : isti‘māl olunur ki S. // gelür

ki : kelür ki B. ; gelür Li.1 // āşūfte : āşifte B. // āzār : izar B. // Kābe bināsın : Kābe Ş. // itdüġi :

etdüki B. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür S. // ḳılıp : ḳılıb B. // ḳoyup : koyub B.

Ve ol öy [Li.1-32a] itmāmğa yitkendin sonğra şükür kılıp uçasın Kābe dıvārığa
koyup tefāhur kıldı.

Uçıda¹: (اوچیده) Ucında oimekdür.

Uçuñ²: (اوچوک) Seviniñ dimekdür ve bir dağı bu diyārda istiṣmāl olınuğı üzre kuş
uçmak maṣnāsına gelür.

Uçkusı³: (اوچقوسی) Uçup gitmeli dimekdür.

Beyt: Ol perī uçkusı raṣnālıgıdın
Ādemi bunca bolur mu raṣnā

Uça⁴: (اوچا) Ve yine Çagatay diyārında bu ṣadetdür ki eger koyun, eger kuzı ve eger

tavuk vi sāyir yenecek [A.21a] hayvānı bişürseler, arkasın eyegülerin bile bütün
bütün kesüp ayırırlar, ṣaṣam üzerine [S37a] korlar. Pādişāh veyā gayrı ekābir bir
kimesneye ikrām itmelü olsa meclisinde ol uçalardan birin gönderürler ki
pādişāh ol kişiyeye tamām riṣāyet itmiş olur. Her ṣaṣamda ki bu uçalar olmasa ol
ṣaṣamıñ şāhibin hissetle yād idüp ve ol ṣaṣama çenden iṣtibār itmezler. Sedd-i
İskenderī'de Hākān İskender'i ziyāfet itdüğü maḥalde gelür.

Beyt: Ni di ölçe ol ḥan kıyasi idi
Ki tokuz atnıñg uçası idi

Ve yine Sirācü'l-Müslimīn'de şalavatıñ sünneti beyānında gelür ki:

Beyt: [E.42b] Rükūṣ içre ilin tizge kılıp yār
Uçanı tutmak ol ḥāletde hem-vār

¹ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

² Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

³ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁴ ṣadetdür: ṣadetdir B. // tavuk: tavık B. // hayvānı: hayvānātı B. , Li.1 , S. // eyegülerin: eyegüleri
E. , Li.1 // bile: ile E. , Li.1 // bütün bütün: bütün E. // ayırırlar: ayırlar Ş. // bişürseler: bişurseler
B. // uçalardan: ucalardan E. // gönderürler: könderürler B. ; gönderür A. , E. , Ş. // riṣāyet itmiş:
riṣāyet etmiş B. // yād idüp: yād idüb B. ; yād iderler A. // iṣtibār itmezler: iṣtibār etmezler B. ; iṣtibār
itmezler ki S. // ziyāfet itdüğü: ziyāfet etdüğü B. // gelür: kelür B. ; gelür ki S. // ḥan: ḥun Ş. //
atnıñg: at-niñg B. // içre: içra B. // ilin: ilinğ S.

Uçamdadur¹: (اوچامدادور) Benim penâhımda ve hıfzımda ve yanımdadur demekdür ki

bir kimesneye bir âhıere nisbet idüp aña arķalanur ve aña ıayanur diseler aña uılanur dirler.

Uçru²: (اوچرو) Yakın zamânda demekdür. Mâzîde ve müstakbelde isti'mâl olunur.

Ohşamak³: (اوخشاماق) Beñzemek demekdür. Ohşasmaķ daķı dinilir.

Ohşatma⁴: (اوخشاتما) Beñzeme , ya'nî teşbîh itme demekdür.

Beyt: Tiredür Mecnûn ki min dik dip sin anı ey hıred
'Aķl u hûş eyleyenı bir divâneĝa ohşatma köp

Ohşaşur⁵: (اوخشاشور) Daķı beñzer demekdür.

Üçkü⁶: (اوچكو) Kaf, kaf-ı 'Arabî'dür. Keçiye dirler ki Ĥayretü'l-Ebrâr'da dördünci
maķâlede gelür.

Beyt: Turfa saķalın asıban külgü dik
[Ş.162b] İki yıĝaç üzre çıķıp üçkü dik

⁷Ve yine Sedd-i İskenderî'de Mi'râcda gelür.

Beyt : Süti üçküniñ ģîre-i cân bolup
Anıñ kaıresi dürr-i ĝaltân bolup

Ohşar⁸: (اوخشار) Beñzer demekdür ki Münâcât-nâme'de gelür.

İlâhî, her nige ki teşbîh kılsalar ohşamazsın.

Ohşası⁹: (اوخشاسی) Beñzemesi demekdür.

Ohşaş¹⁰: (اوخشاش) Beñzemek demekdür.

¹ benim : benüm Ş. // yanımdadur : yanımdadır B. // demekdür ki : demekdir ki B. // bir kimesneye :

ø Ş. ; bir kimesneyi S. // idüp : idüb B. // ıayanur : dayanur S. // dirler : derler B.

² Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

³ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁴ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁵ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁶ Kaf , kaf-ı 'Arabî'dür : kaf kaf-ı 'Arabîdir B. ; kaf 'Arabî'dür Li.1 , Ş. // dirler : derler B. // gelür :

kelür B. // külgü : külkü B. // çıķıp : çıķıb B.

⁷ Bu bölüm ve sonra gelen beyit yalnız B. nüshasında vardır.

⁸ Beñzer : benzer B. // demekdür : demekdür B. // gelür : kelür B. ; gelür ki Ş.

⁹ beñzemesi : benzemesi B. // demekdür : demekdir B.

¹⁰ beñzemek : benzemek B. // demekdür : demekdir B.

Ohşaş¹: (اوخشاشی) Lafzı şebîhi ve nazîri dimekdür.

Beyt: Nergis gözünġnġnġ ohşaşı kayısı çemende bar
Yüzünġ tarāveti kaçan ey gül çemende bar

Ürkürer²: (اورکورار) Kaf, kaf-ı ‘Arabî’dür. Uyuġlar dimekdür ki Ferhād u Şirîn’de
bahār vaşfında gelür.

Beyt: Bulut eyler ruṭūbet ol şıfat fāş
Ki nergis ürkürer salıp kayı baş

[Li.1-32b] Ürkürep³: (اورکوراب) Kaf, kaf-ı ‘Arabî’dür. Uyuġlayup dimekdür ki Seb‘a-i

Seyyāre’de [S.37b] H̱āce Dilārām’ı görmege gelürken bir gice at üzerinde
uyuġlayup atı yoldan çıkup Dilārām üzerine geldügi maḥalde gelür ki:

Beyt: Ürkürep yoldın atı çıkқан imiş
Bir iki kıl ile azıtқан imiş

Uruk kıyaş⁴: (اوروق قاباش) Hışm, kıvm [E.43a] ma‘nāsınadır. Bu iki lügat birbirinden

ayru isti‘māl olunmadıġı sebebden kıyaş lügati daġı bu maḥalde taşḥīḥ olındı kı
uruk ve uruġ kışıye kendünün oġlı ve kırındaşı ve sāyir yakın olanlara dirler
ḥıvış gibi. Kıyaş ḥıvışavünde-i ḥıvış olanlara dirler kı bu zıkr olanlara oġul ve
kırındaş olalar, tebar gibi kı Mecnūn u Leylî’de Leylî atası Nevfel’e maġlūb
olıcak Leylî’yi öldürmek meşveret itdügi maḥalde gelür ki:

Beyt: Çarlattı revān uruk kıyaşın
Saldı araġa ol iş kınkeşin

Ve yine Ġarāibü’ş-Şıġar’da bir şîrde gelür ki:

¹ Bu bölüm ve sonrasında gelen beyit yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

² Kaf, kaf-ı ‘Arabî’dür: kaf kaf-ı ‘Arabî’dir B. ; kaf ‘Arabî’dür Ş. // dimekdür: demektir B. // gelür: kelür B. ; gelür ki Ş. // eyler: eyle B. , Li.1 , Ş. // salıp: salıp B.

³ Ürkürep: ürküreb B. // Kaf, kaf-ı ‘Arabî’dür: Yalnız S. nüshasında vardır. // uyuġlayup: uyuġlayıp B. // dimekdür: demektir B. // görmege: körmeke B. // gelürken: kelürken B. // gice: kice B. // çıkup: çıkup B. // geldügi: keldüki B. // gelür ki: kelür ki B. ; gelür Li.1 // azıtқан: azıġқан S.

⁴ Hışm: hışım A. , B. // ma‘nāsınadır: mā‘nāsınadır B. // kıyaş kıyaş E. // olındı: olundu B. // dirler ki: derler ki B. // Nevfel: Nofel B. // itdügi: etdüki B. // gelür ki: kelür B. ; gelür Ş. // çarlattı: çarlattı Ş. // bir şîrde gelür ki: bir şîrde kelür ki B. ; bir şîrde gelür S. // anca: anı B. // vaşfında gelür ki: vaşfında kelür ki B. ; vaşfında gelür S. // Ferāmürz: Kıara Mirzā E. // defġa: defġa E. ; defġa B. // yıbardı: yitkürdi Ş. // tenbîhde gelür ki: tenbîhde kelür ki B. ; tenbîhde gelür S. // kıyaş: kıyaş S.

Beyt: Perî vü hûr ol ayğa qarâbet irmişler
Ve lik anca kişi yok uruk kayaşında

Ve yine Tārîḥ-i Mülûk'da Keyḥusrev vaşında gelür ki:

Ferāmûrz bile Tus'ın Efrasiyab def'iga yıbardı ve ol ikev anğa yakın uruk irdiler.

Ve yine Maḥbûbu'l-Ḳulûb'da bir tenbîhde gelür ki:

Mürüvvet [Ş.163a] keremniñ uruk kayaşı belki teve-man kardaşıdır.

Urun ve urn¹: (اورن-اورون) Bu iki lügat maḥam ve cāy-gāh ma'nāsınadır ki Sedd-i

İskenderî'de [E.43b] Nüşîrevân hakkında gelür ki:

Beyt: [S.38a] Urun gerçi kâfirğa dūzāḥ durur
Anıñ 'adlidin urnı berzaḥ durur

"Urnı" didügi "cāy ve mekânı" dimekdür.

Ve yine Nevādirü's-Şebāb'da gelür.

Beyt: [Li.1-33a] Nevāyî firḳatiniñdin anıñ dik za'ıl oldı
Kir urnıda il baksa digeyler meger yokdur

Ve yine Ḥayretü'l-Ebrār'da toközüncü makālede gelür ki :

Beyt: Könḡleki tāze tükendin urun
Hırḳa-i idbarığa yetüzüñ burun

Pirehinde tāze dağ yerleri vardur dimekdür. Mecāzen mekân ma'nāsınadır.

Orn²: (اورن) İmāleyle anıñ yerine dimekdür. Bedel ma'nāsına ki Sedd-i İskenderî'de

Pişe Nigār Aṭbārî vaşında gelür.

Beyt: Çük atlas eylep özige libās
Kiyip börk ornığa başığa taş

Ve yine bir tercî'de gelür ki:

¹ urn : uran Ş. // ma'nāsınadır ki : ma'nāsınadır ki B. ; ma'nāsınadır Ş. // hakkında gelür ki : hakkında kelür B. ; hakkında gelür S. , Ş. // kâfirğa : kâfirge B. // dūzāḥ durur : dūzāḥ dūrür B. // berzaḥ : berzeh B. // "Urnı" didügi..... dimekdür : ø Ş. // didügi : didüki B. // dimekdür : demekdir B. // N. Şebāb'da gelür : N. Şebāb'da kelür B. ; N. Şebāb'da gelür ki Ş. // firḳatiniñdin firḳatiniñdin : A. , Ş. // anıñ : anın A. , B. , E. // digeyler : dikeyler B. // meger yokdur : meger ki yok Ş. // makālede gelür ki : makālede kelür ki B. ; makālede gelür S. // idbarığa : idbarige B. ; odbarığa S. // yetüzüñ : yetürdüñ B. , E. // pirehinde.....ma'nāsınadır : ø B.

² orn : orun B. ; oran Ş. // imāleyle : imāle ile Li.1 , S. // anıñ : anuñ S. // Aṭbārî : Aṭyārî A. , Li.1 // gelür : kelür ki B. ; gelür ki Li.1 , Ş. // çük : çün B. // eylep : eyleb B. // kiyip : kiyib B. // taş : taş B. // gelür ki : kelür ki B. // nihān kelimesi A. nüshasında boldı kelimesinden önce gelmektedir.

Beyt: Tā boldı yüzünġ nihān közümdin
Eşk ornıġa yıtmayın barur an

Ornıġa¹: (اورنیغہ) Yerine dimekdür. Ekşeriyyā izāfet ile isti‘māl olunur.

Ornıda²: (ارنیدہ) Yerinde dimek ma‘nāsına.

Uran³: (اورآن) İmāle ile geceyle yol azan kişi yoldaşına aġırdıġına dirler ki farazā

leşker-gāhda kendü bir bege mensüb olsa ol begiñ mensübātına aġırmak gibi ki
Devlet-yār Beg halkı ve Sa‘ādet-yār Beg halkı ne [E.44a] cānibdedür dimek gibi.

Ornanmas⁴: (اورنناماس) Yanmaz dimekdür.

Örtengüci⁵: (اورتنگوجی) Yanıcı dimekdür .

Örtemek⁶: (اورتاماڪ) Od yakmak .

Örküremek⁷: (اورکوراماڪ) Uyuqlamak ma‘nāsınadır.

Örkürer⁸: (اورکوراری) Uyuqlar dimekdür.

Örkürep⁹: (اورکوراب) Uyuqlayup dimekdür.

Uruk ayař¹⁰: (اوروق ایاش) Uruk şarık, ya‘nī hışm, avm dimekdür.

Beyt: Perī vü hür ol ayġa arābet olmişlar
Ve lik anca kişi yok uruk ayaşıda

ayař lafzı vahīd isti‘māl olunduġı mesmū‘ degil ammā uruk lafzı yalañuz
isti‘māl olunur ve ġayn-ı mu‘acceme ile uruġ daġı dinilür , hışm ma‘nāsına.

Örtentür¹¹: (اورتاتور) Yanar dimekdür. şöyle ki bir nesne tamām yanup eşeri almamaġa
dirler ki Mecnün u Leylī’de Mecnün vaşında gelür.

¹ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

² Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

³ İmāle ile : imāleyle B. , E. // geceyle : gece ile ř. // azan kişi : azan A. , B. , E. , Li.1 , S. , ř. // dirler ki : derler ki B. // leşker-gāhda : leşker-gāh Li.1 // begiñ : begün Li.1 , ř. // Beg : Big ř. // cānibdedür : cānibdedir B.

⁴ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁵ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁶ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁷ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁸ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁹ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

¹⁰ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

¹¹ dimekdür : demektir B. ; dimekdür ki Li.1 , S. // şöyle : ø Li.1 , S. ; şöyle : B. , E. , ř. // yanup : yanub B. // dirler : derler B. // gelür : kelür B. ; gelür ki ř.

Beyt: Zârı ki üçük yane çırağı
Bat örtenür artuğ olsa yağı

Örtedi¹: (اورتادی) Yakdı dimekdür.

Örtedim²: (اورتادیم) Yakdım dimekdür ki Nevâdirü'ş-Şebâb'da bir beytdé gelür.

Beyt: Ey Nevāyī [S.38b] könğlüme ıışkıda koydum dāğlar
[Ş.163b] Ger mini ol örtedi min dağı anı örtedim

Ört³: (اورت) Şu'le-i âteşe dirler ve bir şahrānıñ bir tarafından âteş korlar, yel önünce

gidüp ol şahrāyı tamām yakduğına dirler. Ammā şu'le-i âteş ma'nāsına Sedd-i

İskenderī de hamse tekmīli vaşfında tālīc ve bahta hıṭāb itdüğü maḥalde gelür ki:

Beyt: [Li.1-133b] Yolum üzre menzil çü bu tört idi
Çıkarım binğ eyle kim ört idi

Örtengüci⁴: (اورتنگوجی) Kaf, kaf-ı 'Acemī'dür. Yanıcı dimekdür.

Örtenğey⁵: (اورتنگای) Yana dimekdür.

Örtegen⁶: (اورتاکان) [A.22a] Yaқан dimekdür.

Örterge⁷: (اورتارکا) Kaf, kaf-ı 'Acemī'dür. Yakmak için dimekdür. 'İllet ma'nāsına ki

bir müseddesde gelür.

Beyt: Cānım örterge ol otluk çehre gül-zār-ı Ḥalīl
Anı rüşen eylegen kükürd otı yanında Nīl

Örtergeli⁸: (اورتارکالی) Yine kaf, kaf-ı [E.44b] 'Acemī'dür. Yaқalı ve yakmak için

dimekdür.

¹ dimekdür : demektir B.

² yakdım : yakdı Ş. // dimekdür : demektir B. // gelür : kelür B. ; gelür ki Li.1 // ger mini : kermini B.

³ dirler : derler B. // şahrānıñ : şahrānuñ Li.1 , S. // gidüp : gidüb B. // tālīc : talih B. // itdüğü : etdüki B. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür S. // üzre : üze A. // binğ eyle : belik ile B.

⁴ Kaf , kaf-ı 'Acemīdir B. ; kaf 'Acemī'dür Ş. // dimekdür : demektir B.

⁵ örtenğey : örtenğey B. // dimekdür : demektir B.

⁶ örtegen : örteken B. // dimekdür : demektir B.

⁷ örterge : örtege S. // Kaf , kaf-ı 'Acemī'dür : kaf kaf-ı 'Acemīdir B. ; kaf 'Acemī'dür Ş. // dimekdür : demektir B. // gelür : kelür B.

⁸ örtörgeli : örtergeni S. // kaf , kaf-ı āAcemī'dür : kaf kaf-ı 'Acemīdir B. ; kaf 'Acemī'dür Ş. ; kaf-ı 'Acemī'yle Li.1 , S. // dimekdür : demektir B.

Örtük¹: (اورتوك) Yanmış demekdür.

Örtük²: (اورتوك) Yine kaf-1 ‘Arabî ile örtülü demekdür. Maḥfî manasına.

Örtüklük³: (اورتوكلك) Kaflar, kaf-1 ‘Arabî’dür. Bu daḥı örtülmüş demekdür.

Örçenmede⁴: (اورچانمده) Az zamānda demek olur.

Örgenmek⁵: (اورگانمك) Ögrenmek demekdür. Keenne-hu ‘ibāret ta’kīs olmışdur.

Örgenip⁶: (اورگانيب) Ögrenip demekdür.

Beyt: Ol belāğa örgenip min ile kim cānım çıkar
Körmesem başımda bir sâ‘at min şeydā bile

Örgenmes⁷: (اورگانماس) Ögrenmez demek olur. Nefy-i muzāri’dür.

Beyt : Ötüp ‘ışk içre ‘ömrüm zāhidā koy zühd irşādın
Kişi mundaḳ uluḡ işni za‘f olḡanda örgenmes

Ürkün⁸: (اوركون) Kaf-1 ‘Arabî ile tuḡyan manāsınadır ki Nevādirü’ş-Şebāb’da gelür.

Beyt: Derd kör kim istese kilmek ḡamım sormakḡa
Rāzī irmen kim sirişkim silininḡ bar ürkünü

Örgendi⁹: (اورگاندى) Kaf-1 ‘Acemî ile öğrendi demekdür.

Örük¹⁰: (اوروك) Kaf, kaf-1 ‘Arabî’dür. Erik didikleri meyveye dirler ve muṭlaḳ

zerdālūye dirler ve üfürülmüş nesneye dirler ve bir yerde muḳtīm olmuş
kimesneye dirler. Netekim bir leşker bir menzilde otursa ol gün örük oldu dirler.

¹ S. nüshasında bu kelime “ürkün” kelimesi ile aynı kabul edilmiş ve “ürkün” kelimesinin anlamı burada verilmiştir. // **dimekdür** : demektir B.

² Bu madde S. nüshasında yoktur. // **dimekdür** : demektir B.

³ Bu madde S. nüshasında yoktur. // **Kaflar**, kaf-1 ‘Arabî’dür : kaflar kaf-1 ‘Arabîdir B. ; kaflar ‘Arabî’dür Ş. // **örtülmüş** : örtülmüş B. // **dimekdür** : demektir B.

⁴ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁵ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁶ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁷ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁸ Bu madde S. nüshasında yoktur. Bu maddedeki açıklamaları ve tanığı “örtük” kelimesinin açıklamasında vermiştir. // **ma’nāsınadır** : ma’nāsınadır B. // **gelür** : kelür B. ; gelür ki A.

⁹ kaf-1 ‘Acemî ile : kaf-1 ‘Acemî’yle Li.1 , S. // **dimekdür** : demektir B.

¹⁰ **Kaf**, kaf-1 ‘Arabî’dür : kaf kaf-1 ‘Arabîdir B. ; kaf-1 ‘Arabî ile Ş. // **erik** : erük Ş. // **dirler** : derler B. // **üfürülmüş** : üfürülmüş B. // **zerdālūye dirler ve** : zerdālūye derler ve B. ; zerdālūye ve // **olmuş** : olmuş B.

Örütmiş¹: (اورتمیش) İmâle ile bir yerde karar itmiş dirler.

Örgemci²: (اورکامجی) Kaf, kaf-ı ‘Acemî’dür. Örümcek dimekdür. [S.39a] ‘Ankebüt

ma‘nâsına ki Divân-ı Luţfî’de tevḥîdde gelür.

Beyt: Döstlarınḡ alıda bir dik pest Ḥayber kal‘ası
Düşmeniñ def‘îga örgemci öyi hışn-ı ḥaşîn

Ve yine Münâcât-nâme’de gelür ki:

Eger perde-püş sin olmabaḡ ridâ hemân [E.45a] ışık örgemcisi hemân.

Uruş³: (اوروش) Cenge dirler ki Bedâyi‘ü’l-Vasat’da gelür.

Beyt: Cihân ili ger uruşsun u ger baraşunlar
Ki ni uruşum alar birle bar u ni baraşım

Ve yine Tārîḡ-i Mülûk’da gelür ki:

[Li.1-34a] Efrasiyab uruşıdı Kerşab fevt boldı.

Örk ve ör⁴: (اور و اورک) Kaf, kaf-ı ‘Arabî’dür. İmâle ile yoķuş ve yoķaru dimekdür ki

Ferḥâd u Şîrîn’de Fehâd’ın atı vaşfinda gelür ki:

[Ş.164a] Beyt: Ḥarâmî örke çıķmaķda tütün dik
Egirmek vaķtı deşt üzre koyun dik

Örek⁵: (اوراک) Direk demek olur.

Örek urdı⁶: (اوراک اوردی) Direk dikdi demek ma‘nâsına.

¹ karar itmiş dirler : karar itmiş derler B. ; karar eylemiş dirler ; karar eylemiş dimekdür : karar eylemiş dirler Ş.

² Kaf , kaf-ı ‘Acemî’dür : kaf kaf-ı ‘Acemîdir B. ; kaf ‘Acemî’dür Ş. // örümcek dimekdür : örümcek demekdir B. ; örümcekdür Ş. // gelür : kelür B. // döstlarınḡ : döstlarınḡ A. , Li.1 // pest : best A. // düşmeniñ : düşmeniñ Li.1 , S. // def‘îga : def‘ige B. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür Li.1 , S. // olmasaḡ : olmasaḡ de B. // ridâ : ø B.

³ cenge : çenge B. // gelür : kelür B. ; gelür ki S. // cihân : hemân Li.1 // baraşunlar : yaraşsunlar B. , Li.1 , S. // baraşım : yaraşım A. , B. , Li.1 , S. , Ş. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür Li.1 , S. // Kerşab : Kerşab B. // fevt boldı : fevt oldu E. , Ş.

⁴ Kaf , kaf-ı ‘Arabî’dür : kaf kaf-ı ‘Arabîdir B. ; kaf ‘Arabî’dür Ş. // kaf-ı ‘Arabî ile ve Li.1 , Ş. // dimekdür ki : demedir ki B. ; dimekdür E. // Ferḥâd’ın : Ferḥâd’ın B. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür A. , Li.1

⁵ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁶ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

Örlep¹: (اورلاب) Yokuşlayup demekdür, ya'nī yokuşa çıkup ma'nāsına ki Gül ü Nevruz-ı

Luṭfī'de Gül ile Nevruz'un gurbetleri beyânında gelür.

Beýt: Geh örlep çerh taķığa minālar
Geh inişlep yiti birle inerler

Örlendi²: (اورلندی) Urdıldı, örtüldi demekdür ki Tārīḡ-i Enbiyā'da 'Uzeyr 'Aleyhi's-

Selām eşekiniñ dirildügin gördügi maḥalde gelür ki:

Ve merkebininḡ çürüngen süngekleri baķtı kördi kim birbirige muṭṭaşıl bolup
üstige it örlendi.

Urum³: (اوروم) Sipāhılık üslubı ve maḥāreti ve şecā'ati ve silāḡşorluk ma'nāsına

[E.45b] dur ki Mecālisü'n-Nefā'is'de beşinci meclisde Mīr Ḥaydar vaşfında
[Sb39b] gelür ki:

[A.22b] Sipāhılık urumlar kim bolur, oķ atmaķda, celd ü kılıç çalmaķda çabik ve
sāyir celādetlerde anca bar kim aşrınıñ ehli pesend kılurlar.

Ornatmaķ⁴: (اورناتماق) Yerleşdürmek ma'nāsınadır.

Ornatı⁵: (اورناتتی) Bir nesneyi bir yere urdı, berkişdürdi ve şancdı ve mıḡladı
dimekdür.

Ornaşıp⁶: (اورناشیب) Ötürtüşüp ve berkişüp demekdür.

Ornaşmaķ⁷ (اورناشماق) Yerleşmek ma'nāsınadır ve yerleşüp demekdür.

¹ örlep: örleb B. // yokuşlayup: yokuşlayub B. // demekdür: demektir B. // çıkup: çıkub B. // ma'nāsına: demekdür B., Li.1, S. // Luṭfī'de: Luṭfī'de kelür B. // gelür: kelür ki B.; gelür ki A., S., Ş. // minālar: minerler B., Li.1, S. // inişlep: inişleb B.; işbulep S. // birle: yirle B.; yirke A.; birke Li.1, Ş. // inerler: iterler B., Li.1

² urdıldı: uruldı B., Ş. // demekdür: demektir B. // eşekiniñ: eşekiniñ B.; merkebinḡ Ş. // dirildügin: dirildükini B.; dirildügi Ş. // gördügi: ø Ş.; kördüki B. // gelür ki: kelür ki B.; gelür S. // süngekleri: süngeklere B. // bolup: bolub B.

³ ma'nāsınadır: ma'nāsınadır B. // gelür ki: kelür ki B.; gelür Li.1 // bar kim: yār kim S. // aşrınıñ: aşrınıñ Li.1

⁴ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁵ yere: yerde A. // berkişdürdi: berkişdirdi B. // şancdı: şaṇdı Ş. // demekdür: demektir B.

⁶ Bu madde B. ve E. nüshalarında yoktur.

⁷ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

Beyt: Mümkün ırnes taratmak peykânların kim cism ara
Her sarı mesken tutupturlar sünğgekke ornaşıp

Urar¹: (اورار) Urur dimekdür, zeden ma'nāsına. Ammā imāle ile okınsa biçer
ma'nāsınadır ki Nevādirü'ş-Şebāb'da gelür.

Beyt: Mezra'-ı dehrğa sac luṭf ile ihsân toḥmını
Her ni iksenğ anı ok çünki urarsın āhir

Ve yine Sedd-i İskenderī'de gelür .

Beyt: Çü dehkan kim dāne meẓrū' iter
Anı ok urar çünki vaḳti yiter

Ve yine Maḥbūbu'l-Kulūb'da gelür.

Şalāh [Li.1-34b] u fesād toḥmın kim ikti kim urmadı.

Urar²: (اورار) Vav telaffuz olunmayup maḥzā 'alāmet zamm içün imāle olınmış olduğı
taḳdīrce it ürmek ma'nāsına urar demek olur.

Urar sin³: (اورارسين) Der-anbar idersin demek olur.

Ur⁴: (اور) Emrdür. Hem ḍarb eyle dimekdür ve hem bic dimekdür.

Urgac⁵: (اورغاج) Urıcaḳ ve biçicek dimekdür.

Urgalı⁶: (اورغالی) Uralı ve urmaḳ içün dimekdür.

Ura⁷: (اوره) Taḥıl kıyusına ve at köstegine dirler.

Orguştek⁸: (اورغوشتك) [Ş.164b] Kaf, kaf-ı 'Arabī'dür. 'İlm-i mūsikide [E.46a] bir

uşıldür ki Mīzānū'l-Evzān'da ki 'Arūz risālesidür, ḳoşuḳ lügatin taşḥiḥ itdüğü
maḥalde bir terkībde gelür ki:

¹ urur : urar B. , Ş. // dimekdür : demektir B. // ma'nāsınadır : ma'nāsınadır B. // gelür . kelür B. // dehrğa : dehrğa E. ; dehrge A. , B. , Li.1 ; dehrğa S. // luṭf ile : luṭfla Ş. // toḥmını : toḥmın S. , Ş. // āhir : āher B. // gelür : kelür ki B. ; gelür ki E. // gelür : kelür B. // ikti kim urmadı : ikti urmadı Ş.

² Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

³ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁴ emrdür : emirdir B. // eyle dimekdür : eyle Ş. ; eyle demektir B. // bic dimekdür : biç demektir B.

⁵ biçicek : biçecek B. // dimekdür : demektir B.

⁶ dimekdür : demektir B.

⁷ ura : urda S. // kıyusına : kıyusuna B. // köstegine : kösteğine B. // dirler : derler B.

⁸ Kaf , kaf-ı 'Arabī'dür : kaf kaf-ı 'Arabī'dir B. ; kaf 'Arabī'dür Ş. // ki 'Arūz risālesidür : ø Ş. // itdüğü : etdüğü B. // bir terkībde : ø Ş. // gelür ki : kelür ki B. // edvār kütübide : edvārda kütübide A. , Li.1 , Ş. // sūrer : sūler Li.1 ; sūrev S. // nev' : nev'i B. // ḥayātım : ḥayātın B.

Yana koşuğdur ki orguştek uşulide şāyi'dür ve ba'zı edvār kütübide ol uşul zikr boluptur ve ol sürüd 'Arab'nıñg tive sürer haddileri vezni bile reml-i murabba'-i mahzûfda vâkı' bolur [S.40a] ve anıñg aşlı bu nev'dür kim:

Beyt: Veh ki ol ay hasreti derd ü dağ fırkati
Hem irür cānımğa ört hem hayātım āfeti

Ve yine Mahbūbu'l-Ḳulūb'da evvelki faşda selātin-i 'ādil zikrinde gelür ki:

Ra'iyetğa serā vü bağ anda ma'mur ve sipāhiğa kāmu ferāğ andın mevfūr. Andın kiceler etrāk zu'afāsı işi orguştek.

Öz¹: (اوز) Kendü dimekdür.

Özge²: (اوزگا) Gayrı ma'nāsınadır.

Özgelerge³: (اوزگالارکا) Gayrılar dimekdür.

Öz özümni⁴: (اوزاوزومنی) Kendü kendümi dimekdür.

Özüme⁵: (اوزما) Ba-ḥōd, ya'nī kendüyi bilür demek olur. Seb'a-i Seyyāre'de Dilārām

fırākında Şāh Behrām hakkında gelür.

Beyt: Bir zamān özüme bir zamān bī-ḥōd
Ni selāmet mizācıda ni ḥired

Özge⁶: (اوزگا) Kaf, kaf-ı 'Acemī'dür. Özige daḥı dinilür. Kendüye dimekdür ve gayrı

ma'nāsına daḥı gelür ve medḥ ü zemm ma'nāsına daḥı gelür ki bir kişiniñ hakkında özgedür dirler ki Bedāyi'ü'l-Vasat'da gelür ki:

Beyt: Ni 'aceb 'uşşāk ara bolsam min zār özgece
Kim irür ma'sūqlardın ol sitem-kar özgece

Ammā gayrı ma'nāsına Ğarāibü's-Şığar'da gelür ki:

¹ dimekdür : demekdir B.

² Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

³ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁴ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁵ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁶ Kaf, kaf-ı 'Acemī'dür : kaf kaf-ı 'Acemīdir B. ; kaf 'Acemī'dür Ş. // Özige daḥı dinilür : Bu bölüm yalnız Esad Efendi nüshasında vardır. // dimekdür : demekdir B. // gelür : kelür B. // kişiniñ : kişintüñ Li.1, S. // dirler ki : derler ki B. ; dirler A. , E. // B. Vasat'da gelür ki : B Vasat'da kelür ki B. ; B.Vasat'da gelür Li.1, S. // Ammā gayrı : V e yine gayrı E. // cām-ı mey : mey S. // Çihil : Çehil B. // rübā'ide gelür ki : rübā'ide kelür ki B. ; rübā'ide gelür S. , Ş. // rübā'ıyye : rübā'ı B. , S. , Ş. // 'ayb : 'ayb B. // hūner-ver : hūnerdür A. , E. // közige : közike B. ; köziğa A.

Beyt: Çü bardı kişi sürgeli şerh-i hāl
Ki öz hıdmetin niçün itmiş usal

Üsrük¹: (اوسروك) Kaf ‘Arabī’dür. Mest ma‘nāsına gelür.

Üsürken²: (اوسوزكان) Mest olan ma‘nāsınadır ki Maḥbūbu’l-Ḳulūb’da bir tenbīhde
gelür.

Üsürken tabılır.

Üstiga³: (اوستيغا) Üstine [S.41a] dimekdür ki Sultān Hüseyn eş‘arında gelür.

Beyt: Sezze-i ḥaṭṭınḡ sevādı la‘l-i ḡandān üstiga
[Ş.165b] Hızır gūyā sāye salmış āb-ı ḡayvān üstiga

[E.47b] Uşuktı⁴: (اوشوقتي) İztirāb ile ‘acele eyledi dimekdür ki Ġarāibü’ş-Şıḡar’da
gelür.

Beyt: Didiler ol şūḡ her dem uşukup öydin çıkar
Cān işi çıkmakğa her dem iztirāb oldı yine

Uşatmak⁵: (اوشاتماق) Uşalmaq daḡı dinilür. Uvatmaq dimekdür ki bir tercī‘de gelür.

Beyt: Uşatmaq istesenḡ bu bendlerini
Muḡayyed olma anda uşbudur pend

Uşol⁶: (اوشول) Ol nesne ve ol kimesne dimekdür ki Ḥayretü’l-Ebrār’da evvelki
münācātta gelür.

Beyt: [A.23b] Liken uşol çehre-i ‘uşşāk-süz
Kim anḡa her lem‘adur āfāk-süz

¹ Kaf ‘Arabī’dür : kaf ‘Arabī’dir B. ; kaf kaf-ı ‘Arabī’dür A. ; kaf-ı ‘Arabī’ ile B. , Li.1 , S. // gelür :
kelür B. // S. nüshasında “Beyt” ibaresini yazmış , fakat beyti vermemiş.

² Üsürken : üsüzken E. // ma‘nāsınadır : ma‘nāsınadır B. // gelür : kelür b. // tabılır : tapılır B. ,
Li.1

³ üstiga : üstige B. // üstine : üstüne B. // dimekdür : demektir B. // Hüseyn : Hüseyin B. // gelür :
kelür B. ; gelür ki Li.1 , S.

⁴ dimekdür : demektir B. // gelür : kelür B. // uşukup : uşukub B.

⁵ uşatmak : uşanmak E. // Uşalmaq daḡı dinilür : Ø A. , B. , Li.1 , S. , Ş. // dimekdür : demektir ki
B. ; dimekdür ki A. , Li.1 // gelür : kelür ki B. ; gelür ki A. , Li.1

⁶ dimekdür : demektir B. // evvelki : Ø A. // gelür : kelür ki B. ; gelür ki Ş.

[E.47b] Uzattı¹: (اوزانتی) Gönderdi demekdür ki Vakfiyye'de gelür.

Dermândalar hâliniñg teftişi ve alarnı rızâları bile uzatmañnıñg teşvîşi.

“Uzatmañnıñg” didügi kaf-ı ‘Acemî ile “göndermek” demekdür.

Ve yine Fednâd u Şîrîn'de Hüsrev ile Büzürk Ümid, Mehîñ Bânû'dan Ermeniyye hişârın istedüklerinde gelür ki:

Beyt: Dikec bu söz tapıp şahş-ı sühandân
Uzattılar anı ğam-gin ü ğandân

Uzalmak²: (اوزالمغ) Uzamak ma'nāsına .

Uzalur³: (اوزالور) Uzar demekdür.

Uzaldı⁴: (اوزالدى) Uzadı demek olur.

Uzalsa⁵: (اوزالسا) Uzansa ve ‘alā hazā'l-kıyās cemi'inde lam'la telaffuz olunur.

Uzağu kün⁶: (اوزاغو كون) Kaf, kaf-ı ‘Arabî'dür. Dünki gün degil, öteki gün demekdür

ve uzun gün ma'nāsına dağı gelür.

Uzalıp ve uzala⁷: (اوزاله و اوزاليب) Uzanıp ve büyüyüp demekdür ve uzanup yatup

ma'nāsına dağı gelür ki Eş'âr-ı Luţfî'de gelür.

Beyt: Közüñg ki lāle vü nesrîn üze uzala yatur
Ğuten çiçekleri üzre [Li.1-35b] meğer ğazāla yatur

Usal⁸: (اوزال) Tehāvün ve tekāsül idüp oyalanmağa dirler.

¹ gönderdi : könderdi B. // demekdür : demektir B. // gelür : kelür B. // dermândalar : dermânda lâ B. ; ve dermândalar S. , Ş. // teftişi ve : teftişide S. , Ş. // uzatmañnıñg : uzatmañnıñ Li.1 , S. // teşvîşi : ø A. , E. , Li.1 , S. , Ş. // didügi : dedüki B. // uzatmañnıñg didügi : uzatmañnıñ Ş. // göndermek : köndermek B. // Ermeniyye : ø Ş. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür S. // dikec : ve yıkaç B. // söz : ø B.

² Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

³ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁴ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁵ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁶ Kaf , kaf-ı ‘Arabî'dür : kaf kaf-ı ‘Arabîdir B. ; kaf ‘Arabî'dür Ş. // dünki : dünkü B. // dünki gün degil : dün deĝil Ş. // degil : deĝil B. // öteki : ötekü S. // demekdür : demektir B. // gelür : kelür B.

⁷ uzalıp : uzalıb B. // uzanıp : uzanıb B. // büyüyüp : büyüyüb B. // demekdür : demektir B. // uzanup : uzanub B. // gelür : kelür B. // Eş'âr-ı Luţfî'de : Luţfî Eş'ârı'nda B. // ğazāla : ğazāle B.

⁸ idüp : idüb B. // Tanık olarak verilen beyit yalnız B. nüshasında vardır.

Oframak¹: (اوفر افاق) Eskimek ve yıpranmak.

Ofranur²: (اوفر انور) Eskir ve yıpranur demekdür.

Oğ³: (اوق) Hemân demekdür.

Oğ⁴: (اوق) Odun.

Oğt⁵: (اوقت) Vakt ma'nāsınadır.

Oğurda⁶: (اوقوردا) Oğurken demekdür.

Beyt: Oğurda oğtı yaşım ihtiyârsız gūyā
Ki hicr dūdesidin nāmeğa midād itinğ

Oğuldi⁷: (اوقولدى) Oğındı demekdür.

Oğuy⁸: (اوقوى) Oğuyayın demekdür.

Oğup⁹: (اوقوب) Oğuyup demekdür. Kırā'at ma'nāsına.

Oğuş¹⁰: (اوقوش) Oğuyuş demekdür ki Mecālisü'n-Nefā'is'de kırā'at ve oğuş lafzı gelür.

Oğup¹¹: (اوقوب) Oğuyup demekdür, kırā'at ma'nāsına.

Oğar¹²: (اوقار) Yüksek ve bālā ma'nāsınadır.

Oğ¹³: (اوق) Nağd ma'nāsınadır ve hemân ma'nāsınadır ki Ġarāibü's-Şığar'da gelür.

Beyt: Kūyunuñ oğ ister Nevāyī niye cennet ehli zühd
[Ş.166a] Munca oğ bolğay tefāvüt 'ālim ü cāhil ara

¹ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

² demekdür : demektir B.

³ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁴ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁵ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁶ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁷ oğındı : oğundı B. // demekdür : demektir B.

⁸ demekdür : demektir B.

⁹ oğup : oğub B. // oğuyup : oğuyub B. // kırā't ma'nāsına : ø A. , B. , E. , Ş.

¹⁰ demekdür : demektir B. // ki Mecālisü'n-n.....gelür. : ø Li.1 // gelür . kelür B.

¹¹ Bu madde A. , E. , ve Ş. nüshalarında ikinci kez yazılmıştır.

¹² ma'nāsınadır : ma'nāsınadır B.

¹³ nağd : nağid B. // ma'nāsınadır : ma'nāsınadır B. // gelür : ø A. ; kelür B. // kūyunuñ : köyünüñ

B. // zühd : zuhd B.

Uşal¹: (اوشال) Bu dağı hemîn bu ma'nâyadur ki Bâbü Mirzâ eş'arında gelür.

Beyt: Fiğânım aştı bülbüldin gamı yok zerre bu kuldin
Besî Bâbü uşal güldin könğülde hârğârım bar

Uşalgay²: (اوشالغای) Uşalgay 'ibâreti ufana demek ma'nâsına uşatıp min şıyup tûrurum
dimekdür.

Uşukmak³: (اوشوقماق) Aşukmak ki 'acele ve ıztırâb ma'nâsına geçdi. Ba'zı nüshada
zammla uşakmak kitâbet olunur. Bu beytde uşukup lafzı 'acele ve ıztırâb idüp
dimekdür.

Beyt: Didiler ol şüh her dem uşukup öydin çıkar
Cân işi çıkmakğa her dem ıztırâb oldu yana

Uğan ve ugun ve uğanım⁴: (اوغانیم و اوگون و اوغان) Hudâ ma'nâsınadur ki Ferhâd u

Şirîn'de Hâkan sultânlığın Ferhâd'a teklîf itdüğü maḥalde gelür ki:

Beyt: Bugün yüz şükr kim kıldı uğanım
Sini miñg anca kim bolğay gümânım

(“Uğanım” didüğü “Hudâm” dimekdür.)

Ve yine Gül ü Nevruz-ı Luṭfî'de gelür ki:

Beyt: Ugun taḳdîridin bî-ğavş gavvâş
[E.48a] Tiñgizde taptılar bu gevher-i ḥaşş

Ve yine Gül ü Nevruz'da Nevruz'la Gül Ka'be'de atalarıyla cem' [S.41b]
oldukları maḥalde gelür ki:

Beyt: [Li.1-36a] Körüp Nevruz u Gül bu derd-i dilni
Köterdiler uğan şükriḡe tilni

Uğ⁵: (اوغ) Ḥar-gâh esbâbına dirler.

¹ hemîn : hemân S. // ma'nâyadur : ma'nâyadır B. // gelür : kelür B. // aştı : rişti S. // besî : besa S.

² Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

³ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁴ ve uğanım : Yalnız Esad Efendi nüshasında vardır. // ma'nâsınadur : ma'nâsıradır B. // itdüğü : etdüki B. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür S. // () içindeki kısım B. ve Ş. nüshalarında yoktur. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür Li.1 , S. // bu gevher-i ḥaşş : bir gevher-i ḥaşş Ş. ; bir gecher-i ḥaşş B. // Nevruz'la Gül : Nevruz ile Gül B. // atalarıyla : ataları bile B. ; ataları ile Li.1 , Ş. // körüp : körüb B. // köterdiler . künevdiiler S.

⁵ uğ : ugu S. // dirler : derler B.

Öngelgay¹: (اونكالغاي) Öñüle dimekdür.

Beyt: Könğülge yüz tümen nış ursa hicrân eyleme nâle
Vişâlinğ nüşidin ol zağmlar bir kün öngelgay dip

Ökte²: (اوكته) Kaf, kaf-ı ‘Arabî’dür. Tünd olup ğazab itmege dirler ve köñül perîşân

idecek söze dirler ki Sedd-i İskenderî’de Hâkan mahfi İskender’e geldügi
maħalde gelür ki:

Beyt: Yoğ irse sañga ökte söz yoğ idi
[A.24a] , [Li.1-36b] Ni bolsa bizniñ saridin oğ idi

Ve yine Ğarāibü’ş-Şığar’da gelür.

Beyt: Nāşihā çün ‘ömr öter koy kim bola ‘işret bile
‘İyş terkin kim buyurdunğ öktedür bu nev‘ öğüt

“Öktedür” didügi “bu nev‘ naşihat köñül perîşân ider” dimekdür.

Ve yine Maħbübu’l-Kulüb’da üçinci kısımda bir tenbîhde gelür ki:

Ökte hükmi bir atı kıysa nâ-büd ol zamân peşimân bolmağ [E.49a] nî-süd.

Öktetür³: (اوكتاتور) Kaf ‘Arabî’dür. Köñül perîşân ider dimekdür.

Ögti⁴: (اوكتي) Kaf, kaf-ı ‘Acemî’dür. Ögdi , medh itdi dimekdür ki Gül ü Nevruz-ı

Luṭfî’de gelür.

Beyt: Geh ögtiler Huten zîbâlarını
[Ş.166b] Zamânı Rûm’nınğ ra‘nâlarını

Öktek⁵: (اوكتاك) Kafları kaf-ı ‘Arabî’dür. Öpkelü ve ğazabludur dimekdür.

¹ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

² Ökte : ökne Li.1 // Kaf , kaf-ı ‘Arabî’dür : kaf kaf-ı ‘Arabî’dir B. ; kaf ‘Arabî’dür Ş. // olup : olub B. // itmege dirler : etmege derler B. // mahfi : mahfice B. // geldügi : keldüki B. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür S. // bizniñ : bizniñ // gelür : kelür B. ; gelür ki Ş. // nāşihā : zāhidā B. // dimekdür : demekdir B. // kısımda : kısımda B. // atı : onu B.

³ Bu madde yalnız S. nüshasında vardır.

⁴ Kaf , kaf-ı ‘Acemî’dür : kaf kaf-ı ‘Acemî’dir B. ; kaf ‘Acemî’dür Ş. // itdi : etdi B. // dimekdür : demekdir B. // gelür : kelür B. // Huten : Haten B.

⁵ Kafları kaf-ı ‘Arabî’dür : kafları kaf-ı ‘Arabî’dir B. ; kafları ‘Arabî’dür Li.1 , Ş. ; kaflar kaf-ı ‘Arabî’dür. A. // öpkelü :

Ökölgen¹: (اوکولگان) Kaf-1 evvel ‘Arabî ve- kaf-1 şanî ‘Acemî’dür. Cem’ olup yığılan

dimekdür ki Ferhād u Şîrîn’de Ferhād Sokrat Hakîm hışârında gördi.

Beyt: Ganîmet kördi her yan haddin efzûn
Ökölgen her taraf yüz genc-i Kârûn

Öker²: (اوکال) Cem’ ider, yığar dimekdür ki Hayretü’l-Ebrâr’da söz ta’rîfinde gelür ki:

Beyt: ‘Arşada şatıracı ol kim töker
Nice yığac pâresidür kim öker

[E.48b] Ökse³: (اوکسا) Yine kaf, kaf-1 ‘Arabî’dür. Cem’ idüp bir nesneyi bir yere yığsa

dimekdür ki Seb’a-i Seyyâre’de gelür.

Beyt: Kim cevâhîrni alyığa tökse
Tile gaflet kibi anı ökse

Öger⁴: (اوکال) Kaf, kaf-1 ‘Acemî’dür. Un ögüdüür ma’nâsına gelür ve medh ider
dimekdür.

Öğün⁵: (اوگون) Kaf, kaf-1 ‘Acemî’dür. Gayrı dimekdür ki Eş’âr-ı Luţfî’de gelür.

Beyt: [S.42a] Vaşlınğdın öğün hiç nime haqdın tilemes min
Yârab ki icâbet ola bu bende du‘âsı

Ökmek⁶: (اوکماک) Kaf-1 ‘Arabî ile cem’ itmek ma’nâsınadır.

Öknetür⁷: (اوکنتور) Kõkıdur ve incidür. Keenne-hu ögne lafzındandır.

Öngelmek⁸: (اونگاکماق) Öngelmek ma’nâsınadır. Nun resmîdür.

¹ kaf-1 şanî : şanî Ş. // olup : olub B. // dimekdür : demektir B. // gördi : kördi B. // Ökölgen her :
Ökölgen her B.

² dimekdür : demektir B. // gelür ki : kelür B. ; gelür Li.1 , S. // ol kim : her kim Li.1 , S. // töker :
nöker S. // nice : niçe S. , Ş.

³ ökse : ök S. // yine kaf : ø Li.1 , S. // kaf-1 ‘Arabî’dür. : kaf-1 ‘Arabîdir B. ; ‘Arabî’dür Ş. ; kaf-1
‘Arabî ile Li.1 , S. // dimekdür : demektir B. // gelür : kelir B. ; gelür kim A. // alyığa : alyınınğa B.
; aynığa Li.1 // tile : tel A. , B. , Li.1 ; teli S.

⁴ Kaf , kaf-1 ‘Acemî’dür : kaf kaf-1 ‘Acemîdir. B. ; kaf ‘Acemî’dür A. , Ş. ; kaf mu‘accemedür S. //
ögüdüür : ügüdüür B. // gelür : kelür B. // dimekdür : demektir B.

⁵ Kaf , kaf-1 ‘Acemî’dür : kaf kaf-1 ‘Acemîdir B. ; kaf ‘Acemî’dür Ş. ; kaf yine kaf-1 ‘Acemî’dür Li.1 //
dimekdür : demektir B. // gelür : kelür B. ; gelür ki S. // haqdın : çıqdın S. // Yârab : Yâreb B.

⁶ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁷ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁸ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

Öksünmek¹: (اوکسونماک) Eksilmek dimekdir.

Öng²: (اونگ) Ön, ya'nī pīş ma'nāsına. Nun resmîdür ve sağ cānibe dağı itlāk olunur.

Öksüdi³: (اوکسودی) Eksildi dimekdir ki Lisāntü't-Ṭayr'da tevḥiddi gelür.

Beyt: [Li.1-37a] Yir yüzün yamğur suyu birle yudı
Gerd çirki ol yumağdın öksüdi

Ulcar⁴: (اولجار) İmāle ile haber ma'nāsınadır, ammā muṭlaq pādişāh cānibinden sefer

içün leşkere olan habere dirler ki Ferhād u Şīrīn'de gelür.

Beyt: Çirikge eyleben mī'ād bolcar
Tevāci her taraf yitkürdi ulcar

Ölcek ve ölçek⁵: (اولچک و اولجک) Kaf 'Arabî'dür. Kıyās ma'nāsınadır ki Fevāidü'l-

Kiber'de gelür.

Beyt: Çıdar min her nice zaḥm urşa ol kâtil velī bolmas
Çıdarmak ger birin öz 'uzvıda kılsa kişi ölçek

Ulçaş⁶: (اولچاش) Bir kişi ekābin önünde bir dizin yere koyup ve bir dizin kaldurup elin

başına koyup [Ş.167a] soñra varup elin öpse ve görüşse bu vaşfa dirler ki Gül ü
Nevrüz-ı Luṭfī'de Hākan'ın elçileri geldügi maḥalde gelür.

Beyt: Kilip bigler bile utru yürüşüp
Töresi birle ulçaşıp körüşüp

¹ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

² Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

³ dimekdir: demektir B. // gelür: kelür ki B.; gelür ki S. // yamğur: yağmur A.

⁴ ma'nāsınadır: ma'nāsınadır b. // pādişāh: ø A. // cānibinden: cānibdin A. // gelür: kelür B. // bulcar: bulçar Ş. // tevāci: nevāhi E.; turci S. // ulcar: ulçar Ş.

⁵ ölcek ve ölçek: E.; ölçek S.; ölcek A., B., Li.1, Ş. // kaf 'Arabî'dür: kaf 'Arabîdir B.; kaf kaf-ı 'Arabî'dür A.; kaf-ı 'Arabî'yle S. // ma'nāsınadır: m'nāsına gelür E.; ma'nāsına kelür B. // nice: niçe Li.1, S., Ş.

⁶ ulçaş: ulçaş Li.1 // koyup: koyub B. // kaldurup: kaldırub B. // varup: varub B. // görüşse: körüşse B. // vaşfa: va'za B., Li.1; va'za S., Ş. // dirler: derler B. // geldügi: geldüki B. // gelür: kelür B.; gelür ki A., Ş. // kilip: kilib B. // yürüşüp: yürüşüb B.; buruşup S. // ulçaşıp: ulçaşıp A.; ulçaşıb B. // körüşüp: körüşüb B.

Ögürmek¹: (اوکورماک) Kaf-ı evvel kaf-ı ‘Acemî’dür ve kaf-ı şānī kaf-ı ‘Arabî’dür.

Ağlamak ma‘nāsına. Muḥākemetü’l-Lügateyn’de Nevāyî Ḥazretleri bu lügati şöyle taṣḥīḥ itmişler ki:

Yana büyük ün bile kim itidālsiz aşup bile yıglağaylar anı ögürmek dirler ve Türkîcede ol ma‘nide bu maṭla‘ sar kim.

Beyt: İşim tağ üzre her yan eşk seylābını sürmekdür
Fırāk āşubidin her dem bulut yanğlıg ögürmekdür

Ve istifragıñ evvel ḥāletine daḥı dirler.

[S.42b] Öküş²: (اوکوش) Kaf , kaf-ı ‘Arabî’dür . Çok dimekdür. Bî-ḥöd ma‘nāsınadır.

Öksük³: (اوکسوک) Kaflar kaf-ı ‘Arabî’dür. Eksik dimekdür. Bedāyî‘ü’l-Vasat’da gelür.

Beyt: Mini ki muğbeçe deyr içre eyledi üsrük
Ni teng közüme kıyaş bolsa zerredün öksük

Öksüp⁴: (اوکسوب) Kaf, kaf-ı ‘Arabî’dür. Eksik eyleyüp ve eksilüp dimekdür ki Gül ü

Nevrüz-ı Luṭfî’de Nevrüz Behmen’e eyitdi.

Beyt: Isıñg azıp durur saḳal ağartıp
Mununğ dik ‘aqlıñg öksüp cehlinğ artıp

[E.49b] Öksülür ve öksünür⁵: (اوکسونورو اوکسولور) Bu daḥı eksilür dimekdür.

Beyt: Fenā mey-ḥānesiğa sal mini ey rind-i ‘ārif kim
Gamımnı öksünür deyr-i fenā mey-ḥāne andın köp

¹ kaf-ı ‘Acemî’dür : kaf-ı ‘Acemîdir B. ; ‘Acemî’dür : Li.1 , S. , Ş. // kaf-ı şānī : sānī Li.1 , Ş. // kaf-ı ‘Arabî’dür : kaf-ı ‘Arabîdir B. ; ‘Arabî’dür Li.1 , Ş. // Ağlamak ma‘nāsına : ø A. , B. , Li.1 , S. , Ş. // Nevāyî Ḥazretleri itmişlerdür ki : ø Ş. // Muḥākemetü’l-Lügateyn ‘de : Muḥākemetü’l-Lügateyn’de gelür ki Ş. // itmişlerdür ki : etmişlerdir ki B. // büyük : bitik B. ; niñg S. // Türkîcede : Türkîde S. // seylābını : seylābın E. // yanğlıg : yanlıg S. // Ve istifragıñ dirler : ø Li.1 // ve istifragıñ : ve daḥı istifragıñ S. // daḥı dirler : dirler S.

² Bu madde A. , E. , Li.1 ve Ş. nüshalarında yoktur. // Kaf , kaf-ı ‘Arabî’dür : kaf kaf-ı ‘Arabîdir B. ; kaf ‘Arabî’dür Ş. // dimekdür : demekdir B. // Bî-ḥöd ma‘nāsınadır : ø A. , B. , E. , Li.1 , S. , Ş.

³ A. , Li.1 ve Ş nüshalarında bu maddede “öküş” yazılmış , “öksük” kelimesinin anlamı verilmiştir. // Kaflar kaf-ı ‘Arabî’dür : kaflar kaf-ı ‘Arabîdir B. ; kaflar ‘Arabî’dür Ş. ; kaf ‘Arabî’dür E. // dimekdür : demekdir B. // gelür : kelür B. // kıyaş : kıyaş B.

⁴ öksüp : öksüb B. // Kaf , kaf-ı ‘Arabî’dür : kaf kaf-ı ‘Arabîdir B. ; kaf ‘Arabî’dür Ş. // eyleyüp : eyleyüb B. // eksilüp : eksilüb B. // dimekdür : demekdir B. // eyitdi : itdi B. // ısıñg : ısıñ S. // azıp : azıb B. // ağartıp : ağartıb B. // dik : rüyñ Li.1 // artıp : artıb B.

⁵ öksülür : öksülür Li.1 , S. // öksünür : öksütür E. // eksilür : eksilir B. // dimekdür : demekdir B. // Bu maddede tanık olarak verilen beyit yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

Beyt: Ey Nevāyī yiniñde pinhān itme ol ay rıķ‘asın
Çün sañğa öldür hemiſe eſk artımaķ birle yiniñ

[E.50b] Ülge¹: (اولكه) Kaf, kaf-ı ‘Acemī’dür. Tımar ve sancak nāhiyesine dirler ki

Hayretü’l-Ebrār’da on altıncı maķālede gelir.

Beyt: Yüz kiſi reſk itküce cirmem kanı
Minğ yikit atlanğuca ülgem kanı

“Ülgem” didügi “benim tımarım ve sancagım” dimekdür.

Öldikler²: (اولديكلار) Kaf, kaf-ı ‘Arabī’dür. Olsunlar [S.43b] dimekdür ki Sedd-i

İskenderī’de İskender deryā-yı muhīte girmelü olıcaķ leſkeriniñ ba‘zına icāzet
virdügi maķalde [Ş.167b] gelir.

Beyt: Vaţanğa yanıp halk āsüde-dil
Bārī bizdin öldikler ammā helāl

Uluğ ve uluķ³: (اولوق و اولوغ) Ulu ve büzürk ma‘nāsınadur ki Tevārīķ-i Mülük’da

Cemşid vaſfında gelir ki:

Andaķ uluķ bināyı saldı ki hālen āſarı ve niſāneleri bardur.

Ve yine Tārīķ-i Enbiyā’da Yūsuf ‘Aleyhi’s-Selām karındaſları satduğı maķalde
gelir ki:

O kāfileniñ uluğı bile kim anı Mālik’dür on yiti ķalb diremğa bey‘ kıldılar.

Beyt: Ağzı kimi sözde Mesīha dik kıılır ilni tebrīk
Bes uluķ sözlü durur gerçi irür esrü kicik

Ultanğ⁴: (اولتانك) Kaf, kaf-ı ‘Acemī’dür. Ŗol göne dirler ki çizme ve paſmaķ altına

dikerler. Hasb ü hāl meſnevisinde gelir ki:

¹ Kaf, kaf-ı ‘Acemī’dür : kaf kaf-ı ‘Acemī’dir B. ; kaf ‘Acemī’dür Ş. // dirler : derler B. // on altıncı : altıncı E. // gelir : kelür B. // atlanğuca : atlanğuca B. // didügi : didüki B. // dimekdür : demekdir B. // Ülgem didügi.....dimekdür : ø Ş.

² Kaf, kaf ‘Arabī’dür : kaf kaf-ı ‘Arabī’dir b. ; kaf ‘Arabī’dür Ş. // dimekdür : demekdir B. // girmelü : kirmelü B. // virdügi : virdüki B. // gelir : kelür B. ; gelir ki Ş. // yanıp : yanıp B.

³ ma‘nāsınadur : ma‘nāsınadır b. // gelir ki : kelür B. ; gelir S. // bināyı : binā B. // hālen : hālā B. // satduğı : ſatduğı S. , Ş. // anı : atı Ş. // Mālik’dür : Mālik’dur B. ; Mālik’tür S. // diremğa : diremge B. // Bu maddenin sonunda verilen beyit yalnız Esad Efendi nüſhasında vardır.

⁴ Kaf, kaf-ı ‘Acemī’dür : kaf kaf-ı ‘Acemī’dir B. ; kaf ‘Acemī’dür Ş. // dirler : dermer B. // çizme : cizme A. , E. , Ş. // paſmaķ : baſmaķ S. , Ş. // dikerler : dikerler ki Li.1 , Ş. // Hasb ü hāl : Hasb-i hāl

[A.24b] Ölenġ¹: (اولنك) Kaf, kaf-ı ‘Acemî’dür. Muṭlak sebze-zāre dirler ki Ḥayretü’l-

Ebrār’da şıfat-ı bahārda gelür.

[E.50a]Beyt: Kök ölenġ eṭrāfıda gūna verd
Encüm ile dāyire-i lāciverd

Ve yine Ferhādu Şīrīn’de bahārī kaşr ta’rīfinde gelür ki:

Beyt: Şemer sular bolup āyine āheng
Ölenġ eylep ‘iyān ol közgüde jeng

Ulandı²: (لولاندی) Ulaşdı ve yetişdi dimekdür ki Lūṭfī eş‘ārında gelür ki :

Beyt : Saçınġ selāsili Lūṭfī’ni haḳ sarı çıktı
Mecāz ulandı haḳīkatğa münthā boldı

Ve yine Mūnācāt-nāme’de gelür ki:

Ve bu huşyārılıġnı bī- iştibāhlıġğa ulandır.

Öl³: (اول) Yaş ki nem ma’nāsınadır ki ıslanmış dimekdür. İmāle ile muṭlak yaş

dimekdür, nem ma’nāsına ve deryā manāsına daḥı gelür ki Sedd-i İskenderī’de

İskender deryā seyrine [Li.1-37b] gitdüġi maḥalde gelür ki:

Beyt: Sürüp kimeni ölge andaḳ ki tayr
Hem ol suğa kıldılar āheng seyr

Ve yine Ḥayretü’l-Ebrār’da nem ma’nāsına mestler zemminde gelür ki:

Beyt: Ton iteki balçığı olup elli öl
Elli öl ammā anıġ alyıda köl

Ve yine Fevāidü’l-Kiber’de gelür ki:

¹ Kaf , kaf-ı ‘Acemî’dür : kaf kaf-ı ‘Acemîdir B. ; kaf ‘Acemî’dür Ş. // dirler : derler B. // şıfat-ı bahārda : bahār vaşında S. // gelür : kelür B. // bahārī kaşrı : bahār kaşrı B. , Li.1 , S. // gelür ki : kelür : B. ; gelür S. // şemer sular : şemşir sırlar E. // bolup : bolup B. // āheng : āhenk B. // eylep : eyleb B. // jeng : jenk B.

² dimekdür : demekdir B. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür S. , Ş. // saçınġ : saçın A. // selāsili : selāsi A. // Lūṭfī’ni : Lūṭfı A. ; Lūṭfī-i ni S. // Mūnācāt-nāme’de : Mūnācāt’da A.

³ Yaş ki dimekdür : ø A. , B. , Li. , S. , Ş. // yaş dimekdür : yaşıdır B. ; yaşıdur Li.1 , S. ; yaş ma’nāsınadır Ş. // nem ma’nāsına : nem dimekdür Ş. // daḥı gelür ki : daḥı kelür ki B. // gitdüġi : kitdüki B. // maḥalde gelür ki : maḥalde kelür ki B. ; maḥalde gelür E. , Ş. // sürüp : sürüb B. // ve yine : ve Li.1 // nem ma’nāsına : nem ma’nāsına gelür A. // zemminde gelür ki : zemminde kelür ki B. ; zemminde gelür S. // balçığı : balçığı B. // Kiber’de gelür ki : Kiber’de kelür ki B. ; Kiber’de gelür Li.1 , S. // öldür : odur Li.1 , S.

Ve yine Tārīḥ-i Mülūk'da Keyḥusrev saltanatın Lührāsīb Şāh'a yirdügi maḥalde gelür ki:

Atası anı velī [S44a]-ahd kılıp pādīşāhlığın anğa birip özi çün ulḡayıp irdi küşeyi tutup ʿibādetğa meşḡül boldı.

Ve yine Mecālisü'n-Nefā'is'de üçinci meclisde Mevlānā Melik vaşfinda gelür ki:

(Otuz yaşığaca nazm aytmaydur irdi. Ulḡanganda nazmğa meşḡül boldı.

Ve yine bu meclisde Zāhirī vaşfinda gelür ki:)

Kicikide kefeşdüzlükğa mensüb irdi hem ol eyyāmda andın nazmlar naql kılurlar irdi.

[E.51b] Ulḡaban köprek boldı.

“Ulḡaban” didügi bunda “mertebe-i kühūla varınca” dimekdür

Öltürgen¹: (اولتوركان) Öldüren, ya'nī katl iden demek ma'nāsına öltürğan dinilir.

Öldüren ve ötüren ma'nāsına.

Beyt: Sin kılursun nāz öltürğan temāşā kılḡalı
Rūḥ şahşı dūd imes köz merdümü rüzen ara

Öltürmek²: (اولتورماك) Öldürmek. Vav resmīdür. Bu beytde öltürse ʿibāreti bundandur.

Katl itse dimekdür.

Beyt: Kizer min küyide eyler nazar ḥālimğa kılḡay dip
Eger öltürse kanım rengi tofraḡıda ḡalḡay dip

Ve bu ʿibāret vav ile telaffuz olınuḡı taḡdīrce ötürse demek olur. Zīrā öltürmak işbā' ile iki ma'nāya gelür. Bir öltürmak ve bir daḡı ötürmak demek olur. Seb'a-i Seyyāre'de Behrām Şāh Mānī Naḡḡaş ḡuzūruna getürdügi yirde tecnīs-i mürekkeb tarīḡiyle eydür.

Beyt: Körmedi şāh münāsib öltürmak
Yāqınıda buyurdı öltürmak

Ve Ferḡād-nāme'de Ḥaḡān ile Ferḡād ʿişret bünyād itdükleri yirde bu beytde öltürdi ʿibāreti ötürdi demek ma'nāsınadur.

¹ Bu madde yalnız Esad Efendī nüshasında vardır.

² Bu madde yalnız Esad Efendī nüshasında vardır.

Beyt: Ötüp ultanğı tahta na'leyn anğa
Bolup bir qadem ornı kevneyn anğa

Ölmek¹: (اولماک) Mevt ma'nāsına. Elif ile yazılır.

Ölmekim²: (اولماکیم) Kaf-ı 'Arabī ile öleceğim dimekdir. Muzārī'nde fethayla öler dirler. Öler demek ma'nāsına.

[E.51a] Ölük³: (اولوک) Kaf, kaf-ı 'Arabī'dür. Mürde ma'nāsınadır.

Ölken⁴: (اولکان) Kaf, kaf-ı 'Arabī'dür. Ölen dimekdir. Mürde olan ma'nāsınadır.

Ulganganda⁵: (اولغاناندا) [Li.1-38a] Ulalup büyüdüğü [A.25a] vakit dimekdir.

Beyt: Ötüp ıışk içre 'ömrüm zāhidā koy züh'd irşādın
Kişi mundağ uluğ şunı za'f ulğanda ürkenmes

Bir mertebe-i kühüle dirler ve bazı maḥalde kühūldan pīrlık mertebesine dirler ki Tevārīḡ-i Mülūk'da Ferīdūn'ın Selem ve Tur adlı oğulları, İrec'i öldürdükleri maḥalde gelür ki küçük karındaşılarıdır.

Ferīdūn ulğayup irdi alardın intikām tatardın 'aciz irdi.

Burada "uğlayup irdi" didüğü "pīr olmuşdı" dimekdir.

S. , Ş. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür Li.1 , Ş. // ultanğı : ultanğ A. // tahta : tahta A. , B. , E. // ornı : özi A. , B. , Li.1 , Ş.

¹ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

² Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

³ Kaf , kaf-ı 'Arabī'dür : kaf kaf-ı 'Arabīdir B. ; kaf 'Arabī'dür Ş. // ma'nāsınadır : ma'nāsınadır B. ; ma'nāsına Ş.

⁴ Kaf , kaf-ı 'Arabī'dür : kaf kaf-ı 'Arabīdir B. ; kaf 'Arabī'dür Ş. // dimekdir : demektir B. // ma'nāsınadır : ma'nāsınadır B. ; ma'nāsına Ş.

⁵ Ulalup : ulalub B. // büyüdüğü : büyüdüki B. // dimekdir : demektir B. // bu maddede tanık olarak verilen beyit yalnız Esad Efendi nüshasında vardır. // Bir mertebe-i kühüle : bir daḡı mertebe-i kühüle : Ş. // dirler : derler B. // kühūldan : kühūlda S. // dirler ki : derler ki B. // Ferīdūn'ın : Ferīdūn'ınḡ B. , E. // gelür ki : kelür ki B. // Ferīdūn ulğayıp : Ferīdūn E. // ulğayıp : uğlayıp B. // tatardın : tartardın S. , Ş. // Uğlayıp irdi : burada uğlayıp irdi B. // didüğü : didüki B. // pīr olmuşdı : pīrlemişdi demektir B. ; pīr olmuş idi Ş. // saltanatın : tahtın S. // Lührāsīb : Kührāsīb Ş. // Şāh'a virdüğü : Şāh'a pādīşāhlık virdüğü E. // virdüğü : virdüki B. // maḥalde gelür ki : maḥalde kelür ki B. ; maḥalde gelür S. // kılıp : kılıb B. // birip : birib B. // ulğayıp : uğlayıp B. // tutup : tutub B. // 'ibādekğa : 'ibādekge B. // üçinci : üçinci B. // yaşığaca : yaşığa Li.1 , Ş. // nazm aytmaydur : aytmaydur Li.1 , Ş. // aytmaydur irdi : aytmaydur idi Li.1 , Ş. // () içindeki kısım Ş. nüshasında yoktur. // Zāhirī : Tāhirī S. // Ulgaban köprek boldı : ø B. // ulğaban didüğü : burada ulğaban didüğü Ş. // didüğü : didüki B. // bunda mertebe-i kühüle : bunda bu mertebede mertebe-i kühüle A. // dimekdir : demektir B.

[E.52a] Ulğatıp¹: (اولغاتيب) Besledüp büyüdüp dimekdir.

Ulgaygunca²: (اولغايفونجا) Büyüyünce dimekdir.

Ulaldı³: (اولالدى) Büyüdi dimekdir ki ẖuṭbī eşārında bir mevʿızada gelür ki:

Beyt: Kiçik ikec iti nefsinğ anıkmadın öltür
Ki öltürür sini çünkim ulalsa ol bed-ḥū

Olganga⁴: (اولغانغ) Olana maʿnāsınadır ki şöyle olana dimekdir.

Olgunğ⁵: (اولغونك) Kaf , kaf-ı [A.25b] ʿAcemīʿdür. Olsañ gerek dimekdir.

Olganınğdın⁶: (اولغانينكدین) Olduğundan dimekdir.

Olturdi⁷: (اولتوردی) Oturdi dimekdir.

Öltürdi⁸: (اولتوردی) İmāle ile öldürdi dimekdir.

Öltürğüsi⁹: (اولتوركوسى) Kaf, kaf-ı ʿAcemīʿdür. Öldürse gerek dimekdir.

Ölgende¹⁰: (اولكانده) Kaf ile öldükde demek maʿnāsına ölganda dinilür. Gayn-ı

muʿacceme ile veyā ẓaf ile öldükda demek maʿnāsına ölgenge dinilür. Ölmege
demek maʿnāsına ölganga dinilür. Ölmege demek maʿnāsına.

Ölügni¹¹: (اولوكنى) Ölüyi demek olur.

Beyt¹²: Ölügni tirküzür laʿlinğ Mesīḥ āsāb kelām eylep
Tekellüm çāşnısın şerbet-i yuḥyiʿl-ʿizām

¹ ulğatıp : ulğatıp B. // besledüp : besledüb B. // büyüdüp : büyüdüb B. ; büyüyüp S. // dimekdir : demektir B.

² dimekdir : ø Ş. ; demektir B.

³ dimekdir : demektir B. // gelür : kelür b. // kiçik : küçük B. // ikec : ikeç B. // nefsinğ : nefsiñ A. , Li.1 // çünkim : çünkin B.

⁴ maʿnāsınadır : maʿnāsınadır B. // dimekdir : demektir B.

⁵ olgunğ : olğunğ B. // kaf , ka-ı ʿAcemīʿdür : kaf kaf-ı ʿAcemīdir B. ; kaf ʿAcemīʿdür Ş. // olsañ : şöyle olsañ A. // dimekdir : demektir B.

⁶ dimekdir : demektir B.

⁷ dimekdir : demektir B.

⁸ dimekdir : demektir B.

⁹ Kaf , kaf-ı ʿAcemīʿdür : kaf kaf-ı ʿAcemīdir B. ; kaf ʿAcemīʿdür Ş. // dimekdir : demektir B.

¹⁰ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

¹¹ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

¹² Bu beyit yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

Beyt: Şeh öltürdi yanında şāh-zāde
Kılıp ‘arızların gül-reng bāde

Öltürgüsü¹: (اوتورکوسی) Katl itse gerek ma’nāsına öltürgüsü dinilür, ötürse gerek dimek olur.

Ulgayıp²: (اولغایب) Büyüyüp, ulalup dimekdür ve pîr oldı ma’nāsına dağı ba’zı maḥalde isti‘māl iderler.

[Ş.168a] Ulgansa³: (اولغانسه) Büyüse dimekdür ve pîr olsa dimekdür. Ve yine

Mecālisü’n-Nefā’is’de dördinci meclis āhirinde Mevlānā Şerbetî vaşfinda gelür ki:

Ol hem faḳîr kaşıda ulgayıpdur.

Bu terkîbden ma’lûm oldı ki mertebe-i kühûla dağı dirler.

Ulgaydı⁴: (اولغایدی) Bu dağı büyüdi dimekdür ki Tārîḫ-i Enbiyā’da Ḥazret-i Nüh

‘Aleyhi’s-Selām gemi yapduğı maḥalde gelür ki:

Ol ḥazret ilken yığac niçe yıldın sonıgra ulgaydı emr boldı kim anı kisip gemi yasağay.

Ammā ba’zı maḥalde muṭlak mertebe-i civānī ma’nāsına gelür ki yine Tārîḫ-i Enbiyā’da Ḥazret-i İsmā’l ‘Aleyhi’s-Selām tıfl iken Ḥazret-i İbrāhīm ‘Aleyhi’s-Selām beyābāna iledüp [Li.1-38b] terk itdüğı maḥalde gelür ki:

Ḥazret-i [S.44b] İbrāhīm ‘Aleyhi’s-Selām Sare’niṅ ḥatırı için anı Hācer bile Mekke beyābānıga iletip koyğanı anda İsmā’l ‘Aleyhi’s-Selām ulgayıp tığ peydā kıldı ve dā’im avğa meyl kılar irdi.

¹ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

² Ulgayıp : ulgayıb B. // büyüyüp : büyüyüb B. // ulalup : ulu bolub B. // dimekdür : demekdir B. // ma’nāsına dağı : ma’nāsına dağı gelür ş. // ba’zı.....iderler. : ø Ş.

³ dimekdür : demekdir B. // dördinci : dördüncü B. // āhirinde : āherinde B. // gelür : kelür B. // ulgayıpdur : ulgayıbdur B. // dirler : derler B.

⁴ dimekdür : demekdir B. // Ḥazret-i Nüh : Nüh Ş. // gelür : kelür B. // emr boldı : emir boldı B. // kisip : kisib B. // gemi : kemi B. // civānī ma’nāsına : civānī Li.1 // tıfl iken Ḥazret-i İbrāhīm ‘Aleyhi’s-selām : tıfl iken B. , E. // maḥalde gelür ki : maḥalde kelür ki B. ; maḥalde gelür Li.1 , Ş. // Ḥazret-i İbrāhīm ‘Aleyhi’s-Selām Sare’niṅ : İbrāhīm ‘Aleyhi’s-Selām Sare’niṅ A. , E. , Li.1 , S. , Ş. // Mekke : ø Ş. // ulgayıp : ulgayıb B. // peydā : teb’a B.

Beyt: Ey Nevāyī ölme kim anğlap ol aynınğ kūyıda
İtlire bir dem ulup bir laḥza turdı bu kice

Olğa biz¹: (اولغايين) Olavuz [Li.1-39a] dimekdür.

Ulağ ve ulaḡ²: (اولاق و اولاغ) Ata dirler ki Mecālistü'n-Nefā'is'de dördinci meclis

āhirinde Ḥāce Ḳuṭbu'd-dīn Aḥmed ta'rīfinde gelür ki:

Ḳuş salur çağda ulaḡları yok irmiş begāyet büyük kişi bir ḡullarıḡa özlerin
kütertip ḡuş salur irmişler.

Ülüş³: (اولوش) Bir miḡdār ve bir bölük ve bir baḡş dimekdür ki Rāy-i Sind'in İskender'e
nāmesinde gelür.

Beyt: İlim kim bolup ḡatlı ü yaḡmaḡa tüş
Kilip on ülüşdin bu yan bir ülüş

Ve yine Sirāci'l-Müslimīn'de taḡāret ferāzī bābında gelür ki:

Beyt: Yana baḡ meşhini hem farz bilgil
Ve liken tört ülüşdin birini ḡıl

Ülüş⁴: (اولوش) Ve bir daḡı ḡişşe ve naşīb ma'nāsına gelür ki Ferḡād u Şirīn'de gelür.

Beyt: Ketür sāḡı çıkıp yıḡlar üçün on
Maḡa toydın ülüş [E.53a] bir cām-ı gül-gün

Ve yine Luṭfī eş'ārında gelür ki:

Beyt: Sindin eger tilense gül ḡüsn ülüşi aceb tükül
Bay ḡişilerge çāre yok arı gedā sū'ālidin

Ulus ve ulusḡa⁵: (اولوسغه و اولوس) Ḥalk ma'nāsınadır ki Ḡarāībūş-Şıḡar'da gelür.

¹ dimekdür : demektir B.

² dirler : derler B. // āhirinde : āherinde B. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür S. // büyük : big S. // kütertip : kütertib B. // ḡuş salur irmişler : ḡoş salur irmişler Ş.

³ dimekdür : demektir B. // İskender'e nāmesinde : İskender nāmesinde Li.1 , S. // gelür : kelür B. ; gelür ki A. , Ş. // bolup : bolub B. // kilip : kilib B. // on ülüşdin : ol ülüşdin B. // meşhini : meshin Li.1 , S. // hem : ø Li.1 , Ş.

⁴ Ve bir daḡı : bir daḡı B. , Li.1 , S. // gelür ki : kelür ki B. // gelür : kelür B. ; gelür ki A. // ketür : kitür Ş. // çıkıp : çıkıb B. ; çikip S. // yıḡlar : tuḡlar B. , Li.1 , S. // on : ol B. , S. // tükül : tekül B. // ḡişilerge : ḡişilerḡa A. , S.

⁵ Ulus ve ulusḡa : ulus A. , B. , Li.1 , S. , Ş. // ma'nāsınadır : ma'nāsınadır B. // gelür : kelür B. // tirküzür : tirkürtür B. , Li.1 , S. // la'linḡ : laalin B. // eylep : eyleb B. // Ulusnıdimekdür : ø B. , Ş. // Bu bölümdeki ikinci beyit yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

Öler hâlinde¹: (اولار حالنده) Öli yorur demek olur.

Beyt: Öler hâlinde min ansız tarabdın olmayın körmey
Dimenğ ta'cîl eyle ger bolsa ol nâ-mihr-bân peydâ

Ölküce²: (اولکوجه) Ölince dimekdür. Ölmeyin. Bu lafzda vav hemzeninğ zammesine

delâlet için mersûm olup telaaffuzda izhâr olunmaduğı taqdîrce ölmedin ,ya'nî
cânı çıkmadın demek olur. Mezbûrda bu vech üzredür vav telaaffuz olunduğı
taqdîrce ölmedin, ya'nî vücûda gelmedin demek olur.

Beyt: Ni nev'î bülbül-i zâr itmesin fiğân ki gülün
Bu gül-şen içre bahâr ötmeyin hâzân saladur

Öltürgenige³: (اولتورکانی کا) İki kaf dağı kaf-ı 'Acemî'dür. Öldürdüğüne dimekdür ki

Mucnûn Leylî'de gül-istânda Leylî vaşında gelür.

Beyt: Öltürgenige özi yıyıban ğam
Yığlap tutar irdi bile mâtem

Ölür ve öler⁴: (اولار-اولور) İmâle ile ölür dimekdür, mürde ma'nâsınadur ki Ferhâd u

Şîrin'de Şîrin Ferhâd tâbûtı üzerinde [Ş.168b] kendüyi öldürdüğü maħalde gelür.

Beyt: Egerçi bar idim bânûğa yatlık
Ölerdim de uyatlık min uyatlık

Olar⁵: (اولار) Anlar dimekdür.

Olçe⁶: (اولچه) Ol ya'nî ol nesne dimekdür.

Ulu⁷: (اولوب) [E.52b] Ulu ve büzürk dimekdür ve olup dimekdür, şüde ma'nâsına ve

dağı it uluyup [S.45a] dimekdür ki Fevâidü'l-Kiber'de gelür.

¹ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

² Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

³ İki kaf dağı kaf-ı 'Arabî'dür : Ø Ş ; iki kaf dağı 'Arabî'dür B. ; iki kaf dağı 'Arabî'dür S. // öldürdüğüne : öldürdüğüne B. // dimekdür : demektir B. // gelür : kelür B. ; gelür ki Li.1 , S. // yığlap : yığlab B.

⁴ dimekdür : demektir B. // ma'nâsınadur : ma'nâsınadır B. // Şîrin : Ø S. // öldürdüğü : öldürdüğü B. // gelür : kelür ki B. ; gelür ki Li.1 // bar idim : yâr idim A. , Li.1

⁵ dimekdür : demektir B.

⁶ dimekdür : demektir B.

⁷ ulu ve büzürk dimekdür ve olup : ulu büzürk olup A. , Li.1 , S. , Ş. // dimekdür : demektir B. ; demek S. // gelür : kelür B. // anğlap : anğlab B. // küyda : köyide B. // ulup : ulub B.

Beyt: Müyesser olmadı cān birmek ü lebin öpmek
Nidin ki kalmadı cānım anı onatkunca

“Onatkunca” “anı rāzñ eyleyince” demekdür.

Ve yine Tārīḫ-i Enbiyā’da Ādem Şafıyy ‘Aleyhi’s-Selām Kābıl’iñ kız qarındaşın Hābıl’e virmek diledügi maḥalde gelür ki:

Kābıl öz sinğiliniñ ḥüsni cihetidin anğa māyil irdi. Onamadı kim Hābıl’iğa birgeyler.

Rāzı olmadı demekdür.

Onamadı¹: (اونامادی) Rāzı olmadı demekdür ki anı rāzñ eyleyince demekdür.

Ondamak²: (اونداماق) Kığırmaq ma’nāsına. İndemaḳ ki elif-i meksürede geçdi.

Zammeyle dahı gelür.

Ündedi³: (اوندادی) Kığırdı , da’vet eyledi demekdür.

Ünde⁴: (اوندا) Emr idüp kığır demekdür.

Ünder⁵: (اوندار) Kığırur ve da’vet ider demekdür. Gül ü Nevruz-ı Luṭfî’de gelür.

Beyt: Cihān keşte misāfirlerni ünder
Sorar bütüşüñg aḥvālin ser-ā-ser

Öndür⁶: (اوندور) Yüksek, bālā ma’nāsınadır ki Seb’a-i Seyyāre’de söz ta’rīfinde gelür.

Beyt: Eylemek pest cirm-i ḡabrānı
Öndür itmek sipihr-i ḡazrānı

Üncü⁷: (اونجو) İncü demekdür , dürr ma’nāsına.

Uncu⁸: (اونجو) Anda demekdür.

¹ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

² Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

³ demekdür : demektir B.

⁴ idüp : idüb B. // demekdür : demektir B.

⁵ kığırur : kığırır B. // kığırur ve da’vet ider : kığırur , da’vet ider A. , E. // demekdür : demektir B. ; demekdür ki B. , Li.1 , S. // gelür : kelür B.

⁶ ma’nāsınadır : ma’nāsınadır B. // gelür : kelür B. ; gelür ki A. // ḡabrānı : ḡayrātı S. ; ḡayr ānı Ş.

⁷ üncü . ünçü B. // incü : incu B. // demekdür : demektir B.

⁸ uncu : unçu B. // demekdür : demektir B.

Beyt: Ulusnı tirküzür la‘lin’g Mesîh âsâ kelâm eylep
Tekellüm çeşninin şerbet-i yuhyi’l-‘izâm eylep

“Ulusnı” didügi “halkı” dimekdür.

Beyt: Veh ki bu köksüm şikâfîdin ulusğa boldı fehm
‘İşk otı bağırmğa koyğan dâğ-ı pinhân ‘âkıbet

Onamağ¹: (اوناماك) Râzı olmağ ma‘nâsınadır.

Omağ²: (اوماق) Kâbîle ma‘nâsınadır ki rivâyet iderler ki Binâyî bir kâbîlede bir kız

sevmiş, dağı bu beyti [S.45b] dimiş.

[Ş.169b] Beyt: Cefânı cānga talay aldınğız alay mu bolur
Sizniñ omağda bikec resminğiz bolay mu bolur

[A.26a] Ve yine Gül ü Nevruz-ı Luṭfî’de gelür ki:

Beyt: Kilip Hâkan-ı Çîn ilçileri hem
Omağdın her biri hâkân-ı a‘zam

[Li.1-39b] Onar³: (اونار) Râzı olur dimekdür.

Onap⁴: (اوناب) Râzı olup dimekdür.

Onaman⁵: (اونامان) Râzı olmazın dimekdür ki Fevâidü’l-Kiber’de iki ma‘nâ üzre bir

beytde gelür.

Beyt: Tamuğ otığa onap hicriniñ otığa onaman
Başım barurğa cıdarmin firâkınga cıdamın

[E.53b] Onatğunca⁶: (اوناتفونجا) Anı râzı eyleyince dimekdür ki Bedâyi’ü’l-Vasat’da

gelür.

¹ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

² ma‘nâsınadır ki : ma‘nâsınadır ki Ş. ; ma‘nâsınadır Ş. // Binâyî : Peyâmî B. // dimiş : demiş B. // cefânı : cihânı S. // sizniñ : sizin S. ; sizin S. // bikec : bikeç B. // bolay mu bolur : bolay mu olur E. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür Li.1 , S. // kilip : kılıb B. // Çîn : ø Ş.

³ dimekdür : demektir B.

⁴ onap : onab B. ; onaman Ş. // olup : olub B. // dimekdür : deledir B.

⁵ dimekdür : demektir B. // iki ma‘nâ üzre : iki ma‘nâya gelür A. // gelür : ø A. ; kelür B. // otığa : onığa S. // onap : onab B. ; otap S. // hicriniñ : hicridiñ Ş. // firâkınga : firâkınge Li.1 , S. , Ş. // cıdamın : çıdamın Ş.

⁶ onatğunca : ona Ş. // dimekdür : demektir B. // gelür : kelür B. ; bir beytde gelür Li.1 //

“Onatğunca”.....dimekdür : A. ve Li.1 nüshalarında vardır. // Şafiyy : ø Ş. // qarındaşın : kardaşın S. // diledügi : diledüki B. // Hâbil’iğa : Hâbil’ige B. // birgeyler : birkeyler B. // Râzı olmadı dimekdür : ø B. , E.

Öndi¹: (اوندی) İki kat olur [S.46a] dimekdür.

Öngey²: (اونگای) Kaf, kaf-ı ‘Acemî’dür. Bükülür ve iki kat olur dimekdür ki Luṭfî eş‘arında gelür.

Beyt: Öngey barı ravza içre nerkis
Çün Luṭfî irür közüñg katîli

Ve yine kaf-ı ‘Acemî ile ve kıyye manāsına gelür ki Maḥbûbu’l-Ḳulûb’da toközuncı [E. 54a] faşlda ehl-i bâzâr vaşfinda gelür.

[Ş.169b] Ordu bâzârı yasaqlıkğa katkucı. Öngey almay [Li.1-40a] ağır satkucı.

Öngey³: (اونگای) İgile, iki kat ola dimekdür. Luṭfî eş‘arında gelür.

Beyt: Öngey barı ravza içre nergis
Çün Luṭfî irür közüñg katîli

Öng⁴: (اونگ) Kaf, kaf-ı ‘Acemî’dür. Evvel dimekdür ve şağ taraf ma‘nāsına daḥı gelür ki

Ferhād u Şîrîn’de dört kaşr tamām olıcaḳ Ḥaḳān ve Ferhād ve Melik-ārā seyrine gitdükleri maḥalde gelür ki:

Beyt: Sürüp sol yanıdın ferḥunde düstür
Sevād-ı Melik-Ārā’yı birle pür-nür
Yürüp öñg yanıdın şeh-zāde Ferhād
Bolup şeh şād bil şeh-zāde hem şād

Ve yine Sirācü’l-Müslimîn’de teyemmüm bâbında gelür ki:

Beyt: Teyāmündür biri ya‘nî ki bünyād
Yumaḳğa öñg tarafdın kıymaḳ irād

Ammā Maḥbûbu’l-Ḳulûb’da dördinci faşlda zālīm ve cāhil ve fāsıḳ pâdişāhlar zikrinde şavāb ve rast ma‘nāsına gelür ki:

¹ Bu madde Ş. nüshasında yoktur. // olur : oldı S. // dimekdür : demektir B. // A. ve Li.1

nüşhalarında bu maddeden sonra gelecek olan “öñgey” kelimesinin anlamı ve tanıkları burada verilmiştir.

² Kaf, kaf-ı ‘Acemî’dür : ø S. , Ş. ; kaf kaf-ı ‘Acemîdir B. // bükülür ve : ø S. // olur : oldı Ş. // dimekdür : demektir B. // gelür : kelür B. // faşlda : faşılada B. // vaşfinda gelür : vaşfinda kelür ki B. ; vaşfinda gelür ki Ş. // ordu : ordı Ş. // yasaqlıkğa : basaqlıkğa B. , Ş.

³ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁴ Kaf, kaf-ı ‘Acemî’dür : kaf kaf-ı ‘Acemîdir B. ; kaf-ı ‘Acemî’yle Ş. // dimekdür : demektir B. // gelür : kelür B. // kaşr : kaşır B. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür Li.1 , S. // sürüp : sürüb B. // sol : şol S. , Ş. // yürüp : yürüb B. // bolup : bolub B. // dördinci : dördüncü B. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür Li.1 // daḥsızlarga : daḥsızlarga A. ; daḥsızlarge B. // tutḳanlarga : tutḡanlarga A. , Li.1 , S

Haṭārayı öñg kilmese daḥlsızlarğa şirket belki naķız tutқанlarğa töhmet.

[A.26b] Uyalğan¹: (اويالغان) Utanan dimekdir.

Öntüc²: (اونتوج) Ödünc dimekdir, qarz ma'nāsına.

Uvalatıp³: (اولاتيپ) Yuvalayup dimekdir ki Nesāyimü'l-Muḥabbe dibācesinde

meşāyihdan ehl-i ḥiref olanlar zikrinde [E.54b] gelür ki:

Ve Şeyḫ İbrāhīm Ācurī ki ḥişet uvalatıpdur . Ḥişet-gerd dimekden kināyedür.

Öykü⁴: (اويكي) Kaf, kaf-ı 'Arabī'dür. Tekāsül eylemege , oyalanup öşek tutmağa dirler.

Öy⁵: (اوي) Ev dimekdir. Ḥāne ma'nāsına ki Mecnūn u Leylī'de Mecnūn'ı atası

beyābāndan eve getürdügi maḥalde gelür.

Beyt: Saldılar anı öy içre bī-ḥūd
Zincir ile eyleben muḳayyed

Öylük⁶: (اوي لوك) Kaf , kaf-ı 'Arabī'dür. Evli dimekdir. Kethüdā ma'nāsına ki Mīzānū'l-

Evzān'da baḥr-ı hezcede tevḥide müte'allıḳ bir beytde gelür ki:

Beyt: Zihey melekütunḡ anın on sikiz binḡidin birkilip 'ālem
Bu 'ālem içre bir öylük ḳulunḡ Ḥavvā bile Ādem

Öylenmek⁷: (اوي لانماك) Evlenmek dimek olur. Tezevvüc ma'nāsına.

Öylenür yiri⁸: (اوي لانور ييري) Evlendügi yer dimekdir.

¹ dimekdir : demekdir B.

² ödünç : ödünç B. // dimekdir : demekdir B.

³ uvalatıp : uvalatıp B. // yuvalayup : yuvalayıp B. ; yuvalayıp A. , Li.1 , S. // yuvalayup dimekdir : yuvalayıp utanan dimekdir Li.1 ; yuvalayıp demekdir B. // dibācesinde : dibācesinde B. // gelür ki : kelür ki B. // uvalatıpdur : uvalatıbdur B. // ḥişet-gerd : ḥişet-ker B. // dimekden : demekten B. // kināyedür : Ø S. ; kināyedür B. ; kināyetdür Ş.

⁴ Bu madde S. nüshasında yoktur. // kaf , kaf-ı 'Arabī'dür : kaf kaf-ı 'Arabīdir B. // eylemege : eylemeke B. // oyalanup : oyalanub B. // öşek : ösek A. , B. , Li.1 // tutmağa : dutmağa B. ; tutmağa Li.1 // dirler : derler B.

⁵ Bu madde S. nüshasında yoktur. // dimekdir : demekdir B. // getürdügi : getürdüki B. // gelür ki : kelür B. ; gelür A. , Li.1 , Ş.

⁶ Bu madde S. nüshasında yoktur. // kaf , kaf-ı 'Arabī'dür : kaf kaf-ı 'Arabīdir B. // dimekdir : demekdir B. // gelür ki : kelür B. ; gelür Li.1 // melekütunḡ : melekütun A. , Li.1 // binḡidin : minḡidin B. , Li.1 ; minḡin Ş. // birkilip : birkilip B.

⁷ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁸ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

Öydeki¹: (اويداکی) Evdeki demekdür. Hatundan kināyetdür.

Uykanmak²: (اويقانماق) Nun ile uyanmak ma'nāsınadır. Uyğudan uyanmağa ve çirāğ yanmağa itlāk olunur.

Beyt: Könğül harāretin inğletti āh derd-ālūd
Öyi içre ot ikenin ilge zāhir eyledi dūd

Uykanmas³: (اويقانماس) Uyanmaz demekdür. Bu beytde gün toğmakdan ta'birdür.

Beyt: Velī bu țarafa dūr kim fiğānı çağdın ötsün
Ol ay nāz uykusıdın çıqmağunca mihr uykanmas

Uykatmak⁴: (اويقانماق) Ta ile uyandırmağ ma'nāsınadır.

Uykat⁵: (اويقات) Emrdür. Uyandır demekdür.

Beyt: Şüh iki gazālınğnı nāz uykusıdın uykat
Tā uyğuları bitsün gül-zār içide uykat

[Ş.170a] Uy⁶: (اوی) İmāle ile sığır ma'nāsına gelür ki Ferhād u Şirīn'de Şirīn'i

virmemege Mehīn Bānū'nuñ 'özri maħallinde gelür ki Hüsrev eytdi .

Beyt: [Li.1-40b] Ğazanfer hūd niter cenkal ü bālin
Çıkar bolsa tiş uynunğ mecālin

Ve yine Hayretü'l-Ebrār'da at vaşfında gelür ki:

Beyt: Çinī vü gerdün körüben tusenin
Uy ki yürüp yancar anınğ hırmenin
Hırmen uyu bolmasa niyu çün müdām
Deyr iter sir ü toz itmes harām

[E.55a] İstesenğ ol hırmen ü uydın nişān
Bes bu nişān sünbüle vü keh-keşān

¹ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

² Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

³ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁴ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁵ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁶ Bu madde S. nüshasında yoktur. // Uy : öy (uy) B. // sığır : sığır B. ; sığır A. , Li.1 , Ş. // gelür :

kelür B. // Bānū'nuñ : Bānū'nun B. // Hüsrev eytdi : ø A. , B. // cenkal : çenkāl Ş. // çıkar : çiker Ş. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür A. // Çinī vü gerdün : Çinī ve gerdün b. ; Çinīde E. // yürüp : yürüb B. // yancar : pancar B. ; bancar Ş. // hırmenin : hırmenin B. // hırmen : hırmen B. // bes . pes A. , B. , Li.1 // keh-keşān : gehkeşān B.

Uykatma¹: (اويقاتما) Uyandırma demek olur.

Beyt: Közlerinġ kim mest ġāb-ālūd irūr köp evvelā
Her sarı uyķuġa barġan fitne uykatma köp

Uyalmak²: (اويالماق) Utanmak ve šerm-sār maʿnāsınadır.

Uyalıp³: (اوياليپ) Utanıp demekdür.

Beyt: Lebi söz dir de eyledin egip cān
Leblerin ġün körüp uyalıp cān

Uyaldı⁴: (اويالدى) Utandı .

Uyalur⁵: (اويالور) Utanur.

Uyaktur⁶: (اوياقتور) Döñġ, šolandur, döñ demekdür.

Beyt: Eškim encüm mišl lik aķturduñġ
Devletim mihirini uyakturduñġ

Uyaġlıġ ve uyġaġlıġ⁷: (اوياغليغ و اوياغليغ) Uyanıklık demek olur. Kāf ile uyġaġlıġ daġı
dinilir.

Uyalsız⁸: (اويالسين) Utanmaz demek olur.

Uyahmak⁹: (اوياخماق) Gün ve ay ve yıldız šolanmak.

Uyatlıġ¹⁰: (اوياتليغ) Uyatlı, yaʿnī otlu ve ġicāblu ve šermende ve šerm-sār demek olur.

Uyaldı¹¹: (اويالدى) Utandı demekdür.

Uyalġay min¹²: (اويالغاي مين) Utanam demekdür.

¹ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

² Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

³ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁴ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁵ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁶ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁷ Bu madde yalnız Esad efendi nüshasında vardır.

⁸ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁹ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

¹⁰ Bu madde yalnız Esad efendi nüshasında vardır.

¹¹ Bu madde S. nüshasında yoktur. // **dimekdür** : demektir B.

¹² Bu madde S. nüshasında yoktur // **dimekdür** : demektir B.

Uyalmay¹: (اويالماي) Utanmayup dimekdür ki Fevâidü'l-Kiber'de gelür.

Beyt: Cünün taşı başıngga yağdı dip 'ayb itme ey nâşih
Taşavvur kılma kim bu serzenişlerdin uyalgay min

Uyat²: (اويات) Bu dağı şerm ma'nâsınadur ki Ferhâd u Şîrîn'de Şîrîn Ferhâd tâbüti
üzerine varduğı maħalde gelür.

Beyt: Egerçi bar idim bânūga yatlık
Ölerdim de uyatlık min uyatlık

"Şerm-sârim" "şerm-sârim" dimekdür.

Uyatıp³: (اوياتيپ) Utanup dimekdür.

Uyatlık⁴: (اوياتليق) Şermende ma'nâsınadur ki Mîzânü'l-Evzân'da ki 'arûz risâlesidür,

Karîb-i Sâlim bahrında bu beytde gelür.

Beyt: Cemâlinğdin kıyaş usrubar uyatlık
Saçınğga bende bağ içre sünbül atlık

Uyaqtı⁵: (اوياقتي) Tulundı dimekdür, ya'nî güneş ve ay ve sâir nesne ki Sedd-i

İskenderî'de İskender anası İskender mâteminde eydürdi.

Beyt: 'Aceb lu'ub körküzdi ef'âl-i çerh
[A.27a] Ki hürşîd uyaqtı kalıp zâl-i çerh

Ve yine Mecnûn u Leylî'de cenk vaşında ok ta'rîfinde gelür ki:

Beyt : [E.55b] Her tenğa ki merk otını yakıp
'Ömür ahteri turmayın uyaqıp

Ve Kemâl-i Ümmi Raḥmetü'l-lahı 'Aleyh eş'ârında gelür ki maḥz Türki'dür.

¹ Bu madde S. nüshasında yoktur. // utanmayup : utanmayub B. // dimekdür ki : demekdir ki B. ; dimekdür Ş. // gelür : kelür B. ; gelür ki A. // taşı : taşını B.

² Bu madde S. nüshasında yoktur. // ma'nâsınadur : ma'nâsınadır B. // gelür : kelür B. // Şerm-sârim şerm-sârim dimekdür : ø B. , Ş.

³ uyatıp : uyatub B. // utanup : utanub B. // dimekdür : demekdir B.

⁴ Bu madde S. nüshasında yoktur. // ma'nâsınadur : ma'nâsınadır B. // Mîzânü'l-Evzân'da : Mîzânü'l-Evzân B. // ki 'arûz risâlesidür : ø Ş ; ki 'arûz risâlesidir B. // bu beytde : ø B. ; bir beytde A. // gelür : kelür B. // kıyaş : kıyaş B.

⁵ Bu madde S. nüshasında yoktur. // dimekdür : demekdir B. // anası : atası A. , Li.1 // eydürdi : iderdi B. // körküzdi : körközdü B. // kalıp : kalıb B. // gelür : kelür B. // tenğa : tenge B. // merk : merkeb A. , Li.1 // yakıp : yakub B. // uyaqıp : uyaqub B. // maḥz Türki'dür : ø Li.1 // uykan : uyğan A. , B. , Li.1 , Ş. // olmaduñ : olmading B.

[Li.1-41a] [Ş.170] Beyt: Ey müdām ay u kün ile bile toğan uykan
Olmaduñ kütubla şābit sen ey seyyāre könğül

Uykağ¹: (اويقاغ) Uyanuḡ ma'nāsınadır ki Seb'a-i Seyyāre'de Nevāyī Ḥazretleri Behrām-

ı Küri vāḡıalarında gördüḡi maḡalde gelür.

Beyt: Cilve kıldı nazar kaḡāsıda
Nevm ü uyaḡlık arasında

“Uyaḡlık” “uyanıklık” dimekdür.

Uyaḡ²: (اوياغ) Bu daḡı uyanık ma'nāsınadır ki Seb'a-i Seyyāre'de Dilārām yedinci

rāviye eytdi.

Beyt: Ḥāce bilmey ki mest irür yasaḡ
Yanımay uyḡuda durur yā uyaḡ

Uyup³: (اويوب) Mütāba'at idüp ma'nāsınadır ve bir daḡı [S.46b] uyuyup dimekdür ki

Tārīḡ-i Enbiyā'da Ḥazret-i Nūḡ 'Aleyhi's-Selāti ve's-Selām bir gün uyurken
'avret 'uzvı açıldıḡı maḡalde gelür ki:

Dip durlar ki Nūḡ 'Aleyhi's-Selām uyup irdi ve 'avret 'uzvı açılıp irdi. Ḥām körüp
küldi ve Yāsef ve Sām men' kılıp yaptılar. Ve's-selām.

2.4. Ḥarfü'l-Bai'l-Meftūḡa

Bat⁴: (بات) Tez dimekdür, zūd ma'nāsına ki Ferḡād u Şirīn ḡatimesinde gelür ki:

¹ Bu madde S. nüshasında yoktur. // uyanuḡ : uyanık A. , B. , Li.1 , Ş. // ma'nāsınadır : ma'nāsınadır B. // Ḥazretleri : Ø Ş. // Küri : Kürdi B. , Li.1 // gördüḡi : kördüki B. // gelür : kelür B. // “uyaḡlıkdimekdür : Ø B.

² Bu madde S. nüshasında yoktur. // ma'nāsınadır : ma'nāsınadır B. // eytdi : itdi B. // bilmey : bilmedi B. , Li.1 // yanımay : tatımaḡ B. ; yatımay A. , Li.1 ; tanmaḡ Ş. // uyḡuda durur : uyḡuda dururdur B.

³ uyup : uyub B. // mütāba'at.....bir daḡı : Ø S. // uyuyup dimekdür : uyuyub demektir B. // 'Aleyhi's-Selāti ve's-Selām : 'Aleyhi's-Şalavati ve's-ām A. ; 'Aleyhi's-Selām Li.1 , S. , Ş. // uyurken : Ø B. , Li.1 // açıldıḡı : açıldıḡı B. // gelür ki : kelür ki B. // dip : dib B. // uyup : uyub B. // ve 'avret 'uzvı : 'uzvı E. // açılıp : açılıp B. // körüp : körüb B. // küldi : Ø A. ; güldi B. // Yāsef : Yāfes S. , Ş. // men' kılıp : men' kılıp B. ; meni kılıp A. // Ve's-selām : Ø A. , B. , Li.1 , S.

⁴ dimekdür : demektir B. // gelür ki : kelür ki B. // itti : itdi B. , Li.1 , S. // Bu maddedeki ikinci beyit yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

Beyt: Eger Ferhād'ğa zulm itti Hüsrev
 İvaz bat eyledi çerh-i sebük-rū
 Beyt: Kitürse mey kadeh hürşidini bat
 İçer şeh-zāde yādı birle heyhāt

[E.56a] Bahşı¹: (بخشی) Türk-istān şahlarınıñ kâtiplerine dirler ki hîç Fārisî bilmeyeler.

Hayretü'l-Ebrār'da on ikinci makālede gelür.

Beyt: Sartğa gerçi bu barur bahşılar
 Türk ile hem yahşı barur bahşılar

Bu "barur bahşılar" didügi kâtip 'Acem'dür. Zîrā sart 'Acem'in şehirlüsine dirler ki Türkî bilmeye ve "bardur bahşılar" didügi kâtib 'Acem'dür.

Ve yine Münşeāt'da altıncı mektûbda gelür ki:

Bir şabāhdın tuş vaqtığaca ve pişinden akşamgaca oturup anca iş kılurlar kim niçe divān niçe nüvisende bahşı ve niçe pervāneci kıla almağaylar.

Pade²: (پاده) [Ş.171a] Şıgır sürüsine [Li.1-41b] dirler ve bölük dimek ma'nāsına dağı

gelür ki Ferhād u Şîrîn'de Melik-i Ermen vaşfında gelür.

Beyt: Hamil dik kuzı yüz minğ ziyāde
 [A.27b] Koy anda şevr yanğlıg pade pade

Barış³: (باریش) Gidiş dimekdür, gitmek ma'nāsına.

Barganırğdın⁴: (بارغانیرگدین) Kaf, kaf-ı 'Acemî'dür. [S.47a] Seniñ gıtdüğinden

dimekdür ki bu iki lügat Nevādirü's-Şebāb'da bu şi'rde gelür.

¹ şahlarınñ : şahlarının B. // dirler ki : derler ki B. // Fārisî bilmeyeler : Türkî bilmeyeler B. ; Fārisî bilmeyeler ki Li.1 , S. // gelür : kelür B. // bu barur bahşılar : bu yarur bahşılar : A. // Beytin ikinci mısraı A. nüshasında yoktur. // hem yahşı : eyleyem S. // 'Acem'dür : Acemdir B. // Zîrā sartkâtib 'Acem'dür : ø Li.1 // 'Acem'i : Acemin B. // şehirlüsine dirler ki Türkî bilmeye : Türkî bilmeyen şehirlüsine dirler S. ; şehirlüsine dirler ki Türkî bilmeyeler Ş. // dirler ki : derler ki B. // ve bardur.....'Acem'dür. : ø A. , Li.1 , S. , Ş. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür S. // vaqtığaca : vaqtığaça B. // oturup : oturub B. // niçe : nice B.

² sürüsine dirler : sürüsüne derler B. // bölük dimek ma'nāsına : bölük demek ma'nāsına B. ; bölük bölük dimek ma'nāsına : S. , Ş. ; bölük ve bölük dimek ma'nāsına Li.1 // gelür ki : kelür ki B. // dik : din A.

³ gidiş : kidiş B. // dimekdür : demektir B. // gitmek : kitmek B.

⁴ barganırğdın : barganırğdın Li.1 , S. // kaf , kaf-ı 'Acemî'dür : kaf kaf-ı 'Acemîdir B. ; kaf 'Acemî'dür Ş. // seniñ : senin B. // gıtdüğinde : kitdükinde B. // dimekdür : demektir B. // bu şi'rde : ø Ş. ; bu şi'rde B. ; bir şi'rde Li.1 , S. // gelür : kelür B.

Beyt: Barganırğdın cān talaşmaq irdi min maḥzūnga iş
Kildinğ vü cānımnı aldınğ ol barışğa bu kiliş

Baray¹: (بارای) Varayın dimekdür.

Bar²: (بار) Var dimekdür. Hest ma'nāsına ve bir daḥı emr idüp var git dimekdür.

Bar³: (بار) Çok gāzelde redif vāqı' olmışdur. Cümleden biriniñ maṭla'ı budur.

Beyt: Kim ki anıñ bir melek sīmā perī-veş yāri bar
Ādemi irse melek birle perīdin 'ārı bar

Ve lisān-ı Fārisī'de hest lafzı ki bar lafzınıñ mürādifidür. Var dimekdür. Gāhi kelāmıñ evveline daḥil olup āḥirinde est ma'nāsın ifāde ider. Neteki Şeyḥ Nizāmi'nin Maḥzenü'l-Esrār'ında bu beytde gelür.

Beyt: Hest der-in dāire-i lāciverd
Mertebe-i mürd be-miḳdār-ı merd

Kezālik Çağatay dilinde bar lafzı daḥı bu vech üzre iski'māl olunur niteki bu maṭla'da.

Beyt: Cism-i bīmārimğa bar ol nerkis-i şehlā belā
Can efkārımğa bar ol la'ı-i rūḥ-efzā belā

Barıp⁴: (باریب) Varup.

Barida⁵: (باریده) Varısında, ya'nī hepsinde demek olur ve bir daḥı varken demek olur, zīrā

ki barmaq varmaq ma'nāsınadır.

Bardı⁶: (باردی) Vardı.

Barur⁷: (بارور) Varur .

Bargalı⁸: (بارغالی) Varalı ve varmağa.

Bar ikenin⁹: (بارایکاین) Varıdığın.

¹ dimekdür : demektir B.

² dimekdür : demektir B. // idüp . idüb B.

³ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁴ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁵ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁶ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁷ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁸ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁹ Bu madde yalnız Esad Efendi Nüshasında vardır.

[E.56b] Bardik¹: (بارديك) Kaf, kaf-ı ‘Arabî’dür. Varsun gitsün dimekdür ki Bedāyi’ü’l-

Vasat’da gelür.

Beyt: Tilbe könğlünğni Nevāyî zabt eyle almadınğ
İmdi çik andın ilik her sarı barsa bardik

Baru²: (بارو) Bu dağı var git dimekdür ki Ğarāibü’ş-Şıgar’da gelür.

Beyt: Ey şabā āvāre könğlüm isteyü her yan baru
Vādî vü tağ u beyābānları bir bir ahtar

Barı³: (بارى) Dükelişi dimekdür ve dağı emr idüp var git dimekdür.

Barganca⁴: (بارغانجا) Varınca ve varduğunca dimekdür.

Bargan⁵: (بارغان) Varan dimekdür.

Bargac⁶: (بارغاج) Varıcağ dimekdür.

Bara algusı⁷: (بارالغوسى) Varı bilse gerek dimekdür.

Bargay biz⁸: (بارغای بين) Varuruz dimekdür.

Barıda⁹: (باريده) Var iken dimekdür ki ‘Ubeyd Ğan eş‘arında gelür.

Beyt: Gül sarıklıman nazar zibā cemālınğ barıda
Közge ilmen servni nāzik nihālınğ barıda

Barlığ¹⁰: (بارليغ) Varlu dimekdür ki aqçalı ma‘nāsına Fevāidü’l-Kiber’de gelür.

Beyt: Nevāyî eşk-i dürr ü la‘lidin ni vaş tapkay kim
Bu devlet yitmedi Ğārūn mişillik barlıqlarğa

“Barlıqlarğa” “varlılara” dimekdür.

¹ Kaf, kaf-ı ‘Arabî’dür : kaf kaf-ı ‘Arabî’dir B. ; kaf ‘Arabî’dür ş. // varsun : varsın B. // gitsün : kitsün B. // dimekdür : demektir B. // gelür : kelür B. // zabt eyle : zabt eyley B. // imdi çik : eyledi çenk Li.1

² git dimekdür : kit demektir B. // gelür : kelür B.

³ idüp : idüb B. // git dimekdür : kit demektir B.

⁴ dimekdür : demektir B.

⁵ dimekdür : demektir B.

⁶ bargac : bargaç B. // dimekdür : demektir B.

⁷ gerek : kerek B. // dimekdür : demektir B.

⁸ dimekdür : demektir B.

⁹ barıda : barı E. // dimekdür : demektir B. // gelür : kelür B.

¹⁰ dimekdür : demektir b. // gelür : kelür b. ; bir beytde gelür S. // tapkay : tabkay B. , Li.1 // yitmedi : yetmedi B. ; bitmedi ş. // Barlıqlarğa varlılara dimekdür . ø B. , ş.

Bar ikin ve bar irkin¹: (بارايکين و بارايکين) [Ş.171b] Kaflar [Li.1-42a] kaf-ı 'Arabî'dür.

Var mi ki [S.47b] dimekdür.

Barmağları²: (بارماغلاری) Barmağları dimekdür ve varup [E.57a] gitmeleri ma'nāsına dahı gelür.

Barça ve barı³: (باری و بارچا) Cümlesi dimekdür ki Mecnûn u Leylî'de Leylî mektebe geldügi maħalde gelür ki:

Beyt: Kinide niçe keniz hem kıadd
Barça gül-rüy u erguvân kıadd

Amma cümle ma'nāsına Ferhād u Şîrîn'de Ferhād İskender tılsımını açduğı maħalde gelür ki:

Beyt: İtip barı çirikge rāhberlik
Alar kinice eylep pey siperlik

Barın⁴: (بارين) Cümlesi dimekdür.

Paru⁵: (پارو) Kürek dimekdür ki Ferhād u Şîrîn'de Ferhād'ın tağ kesdügi ta'rîfinde gelür

ki:

Beyt: Geh balçığ püştetin nüki itik bil
Veyā paru bile qar arıtur il

Barlas⁶: (برلاس) Çağatay'da bir t̄ayifedür ki Vakfiyye'de gelür.

Barlası nihād āzādeler.

¹ Kaflar kaf-ı 'Arabî'dür: kaflar kaf-ı 'Arabîdir B. // dimekdür: demekdir B.

² dimekdür: Ø Ş.; demekdir B. // varup, varub B. // gitmeleri: kitmeleri B. // gelür: kelür B.

³ dimekdür: demekdir B. // geldügi: keldüki B. // gelür ki: kelür B.; gelür Li.1 // açduğı: açduğı A., Ş. // maħalde gelür ki: maħalde kelür ki B.; maħalde gelür A., Li.1, S., Ş. // itip: itib B.; inip S. // alar kinice: ala kinica B. // eylep: eyleb B. // pey siperlik: pey siperlik B.; bî-sırlık Ş.

⁴ dimekdür: demekdir B.

⁵ dimekdür: demekdir B. // Ferhād'ın: Ferhād'ın B. // kesdügi: kesdüki B. // gelür ki: kelür ki B.; gelür A., Li.1, S., Ş. // balçığ: balçığ B. // il, bil S.

⁶ t̄ayifedür: t̄ayifedür S. // gelür: kelür B.; gelür ki S.

Bas¹: (باس) Bas demektür.

Baskıc²: (باسقچ) Nerdübān demektür.

Basruğ³: (باسروغ) Har-gāh esbābına dirler.

Başkanın⁴: (باسقانی) Basılğan demek olur. Ayak başkanın dirler, ya'nī ayağı basdığın demektür.

Bas⁵: (باس) Bu 'ibāret de kıāide-i muḳarrere üzre sin şad'dan münkalib olmışdur. Baş demektür. Ba'zı gazelde redif vākı' olmışdur ki harf-i sin'de şebt olunmışdur.

Başıda⁶: (باشیده) Başında demektür.

Başığa⁷: (باشیغه) Başına.

Başımğa⁸: (باشیمغه) Başıma.

Başınğu⁹: (باشینگو) Başın demek olur.

Başak ve başak¹⁰: (باشاق و بشق) Oḳ demrenine dirler ki Bedāyi'ü'l-Vasat'da gelür.

Beyt: [A.28a] Nevāyī encümen-i şevḳ-i cān-ārā tüzsenḡ
Anınḡ başaklıḡ oḳın şem'-i encümen kılḡıl

"Başaklıḡ oḳın" "demrenlü oḳın" demektür.

Ve yine Fevāidü'l-Kiber'de gelür.

Beyt: Anğa yiterge başak şikāli men' iter gerçi
Ḥaddinḡi keşretidin çıḳtı bāl ü per mindin

¹ bas : pas S. ; baş Ş. // demektür : demektür B.

² baskıc : baskıç Ş. // demektür : demektür B.

³ dirler : derler B.

⁴ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁵ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁶ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁷ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁸ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁹ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

¹⁰ Başak ve başak : başak B. // dirler : derler B. // gelür : kelür B. // cān-ārā : cān A. // tüzsenḡ : tursanḡ S. , Ş. // demektür : demektür B. // gelür : kelür B. // yiterge : yeterke B. // gerçi : kerçi B.

Baş tuman ve baş tuban¹: (باش تويان و باش تومان) Başı aşağı [E.57b] demekdür ki

Hayretü'l-Ebrâr'da beşinci makâlede gelür.

Beyt: Yaşurup encüm-i dürr min Türk mihr
Birke körme baş tuman anı sipihr

Baş tuban²: (باش تويان) Bu dağı başa aşağı demekdür ki Nesâyimü'l- Muḥabbe [S.48a]

fihristinde Şeyḥ Ebū Saʿīd Ebu'l-Ḥayr Kaddese Sırrehu menâkıbında gelür ki:

Her kice alar bir çahdın baş tuban özlerin asar ırmışler ve taṅgaca zıkr itür
ırmışler.

Başlap³: (باشلاب) İbtidâ eyleyüp [Li.1-42b] demekdür ki kulavuz olup yol gösterip

demekdür ki Sebʿa-i Seyyâre'de dördüncü makâlede Mesʿūd hikâyesinde gelür.

Beyt: Yandılar şehir sarı yol başlap
[Ş.172a] Bir iki iski keykülük taşlap

Ve yine Tārīḥ-i Enbiyâ'da Ḥazret-i Hızır 'Aleyhi's-Selâm kışşasında gelür ki:

Zü'l-Karneyn âb-i hayvân hayâli bile zulumâtga kirkende Hızır 'Aleyhi's-Selâm
anı başlap kirdi.

Başlamak⁴: (باشلاماق) Kılavuzluk itmek ma'nâsınadır. Sebʿa-i Seyyâre'de Ferruḥ Şâh

Cânâne'yi Ḥvâce Ahî'ye nikâh idüp halkı zifâf için öñüne düşürüp alup gitdüğü
yerde bu beytde başladılar ʿibâreti bundandır.

Beyt: Ḥvâce ni başladılar ol sarı
Geh nihân irdi mäh ruḥsârı

¹ baş tuman ve baş tuban : baş tuman B. , Li.1 , S. // demekdür : demektir B. // gelür : kelür B. ; gelür ki Ş. // yaşurup : yaşurub B. ; başarup B. , Li.1 // Türk : ø S. // birke : yirke S. // körme : körmes S.

² demekdür : demektir B. // Kaddese Sırrehu : ø Ş. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür Li.1 , Ş. // alar : ø Li.1

³ eyleyüp : eyleyüb B. // demekdür ki : demektir ki B. ; demekdür Ş. : demekdür ve A. , S. , Ş. // olup : olub B. // gösterip : kösterib B. // dördüncü : dördüncü b. // makâlede : ø E. // gelür : kelür B. ; gelür ki E. // yol başlap : bu başlab B. ; bu başlap Li.1 , S. // keykülük : keylülük Li.1 ; keykülük Ş. // taşlap : taşlab B. // Tārīḥ-i Enbiyâ : Tārīḥü'l-Enbiyâ A. , E. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür Li.1 , S. // kirkende : kirkende B. // başlap : başlab B.

⁴ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

Ve yine hikâyede halk dönüp gittükleri yerde bu beytde başlağan ‘ibâreti dahı bundandır, ya‘nî önüne düşüp ileten dimekdür.

Beyt: Hâce ol öyke çok ki koydı ayak
Başlağan halk çıktı yayak

Başkarmak¹: (باشقارماق) Bu dahı hemân başlamak ma‘nâsınadır.

Başkaru²: (باشقارو) Kulağuzlıya dimekdür.

Beyt: Ala kilür bolsa Mecnûn şive vü bî-ihtiyâr
Koymayın ura ihtiyâr yıga bu sarı başkaru

Başkarur sın³: (باشقارورسین) Bu dahı bu ma‘nâyadır, yol gösterürsün dimekdür ki

Ferhâd u Şîrîn’de Hüsrev Ferhâd’ı tutup öldürmek diledügi ma‘halde gelür,
Ferhâd eyitdi ki:

Beyt: ‘Adem yolıga gerçi başkarur sın
Bir ölmek birle andın kütkarur sın

Başkaru⁴: (باشقارو) Bu dahı emr idüp yol göster demek ma‘nâsına gelür ki Sultân

Hüseyn eş‘ârında gelür.

Beyt: Ahtarur da tapsa ol könğlüm ki Mecnûn-şivedür
[E.58a] Her niçün bolsa ‘adem şahrâsı sarı başkaru

Başkarıp⁵: (باشقاریب) Yol gösterüp kulavuzlayup dimekdür.

¹ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

² Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

³ ma‘nâyadır : ma‘nâyadır B. // gösterürsün : kösterürsün B. // dimekdür : demektir B. // tutup : dutub B. ; dutup Li.1 , S. // diledügi : diledüki B. // gelür : kelür B. // eyitdi : itdi B. // Ferhâd eyitdi ki : ø Ş. // Beytin ikinci mısraı E. nüshasında yoktur. // kütkarur : kütgarur S.

⁴ idüp : idüb B. // göster : köster B. // demek : demek B. // gelür : kelür B. // Hüseyn : Hüseyin B. // ahtarurda : ihtiyârur da B. , Li.1 ; ahtadır da S. // tapsa ol : tapsaıg B. ; tapsaı A. ; tapsaıg Li.1 , S. , Ş.

⁵ başkarıp : başkarıb B. // gösterüp : gösterüb B. // kulavuzlayup : kulavuzlayub B. ; kulağuzlayup Ş. // dimekdür : demektir B. // E. nüshasında “başkarıp” kelimesi yazılmış , fakat daha sonra gelen “başkarmak” kelimesinin anlamı ve tanıkları verilmiş.

Başkarmak¹: (باشقارماق) Bir daħı bir işi başarmak ve becermeye dirler. Ol ma'nāya gelür

ki Ferhād u Şīrīn'de Ferhād atası Yunan zemīne gitmeği rāzı olduğın bildügi maħalde gelür ki:

Beyt: [S.48b] Bilip kim ger dise yalguz barur min
Bu işni öz qaşımın başqarur min

“Başqarur min” “başarur min” dimekdür.

Başkara almay²: (باشقارالماي) Başarımaz ve haqqından gelimez dimekdür.

Bağlıg ve bağlık³: (باغليق و باغليغ) Bağlu ve baçelü dimekdür ve bir daħı bendle bağlu

dimekdür ki Kemālī eş'arında Mecālīsü'n-Nefā'is'de ikinci meclisde gelür.

Beyt: İrniñ kulıdur ni şeker ey cān bili bağlık
Gül dağı yüzüñg bendesidür tonı yamağlık

Bağışda⁴: (باغيش ده) Bağdaş kırup [Li.1-43a] oturmağa dirler ki Seb'a-i Seyyāre'de

yedinci hikāye rāvisi vaşında gelür ki:

Beyt: Kıldı bağışda oturup bünyād
Şeh du'āsın ki çerh-i köhne nehād

Bağış⁵: (باغيش) [A.28b] Bend ü bağ ma'nāsınadır ve ħar-gāh esbābına daħı dirler.

Bağlağan⁶: (باغلاغان) Bağlayan dimekdür ve bağlanan ma'nāsına da gelür.

Bağıltağ⁷: (بغلطاق) Başda ve gövdede cebe altına giydükleri penbelü qaftana dirler.

Bağmayın⁸: (باقمايىن) Bağmayup dimekdür ve bağmayayın dimekdür.

¹ Bir daħı : bu daħı B. , S. // becermeye : beçermek S. // ma'nāya gelür : ma'nāya kelür B. // atası : anası E. // Yunan zemīne : Yunan-ı zemīne B. // gitmege : kitmeke B. // olduğın : olduğın B. , Li.1 , S. // bildügi : bildüki B. // maħalde gelür ki : maħalde kelür b. ; maħalde gelür A. // bilip : bilib B. // Başqarur min başarur min dimekdür : ø A. , B.

² gelimez : kelimez B. // dimekdür : demektir B.

³ dimekdür : demektir B. // Kemālī eş'arında : ø S. // gelür : kelür ki B. ; gelür ki A. , Li.1

⁴ kırup : kırub B. // dirler ki : derler ki B. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür S. // bağışda : yağışda S. // oturup : oturub B. // çerh-i : cerh-i B.

⁵ ma'nāsınadır : ma'nāsınadır B. // esbābına daħı dirler : esbābına dirler A. , B. , E. , S. , Ş.

⁶ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁷ giydükleri : keydükleri B.

⁸ bağmayup : bağmayub B. // dimekdür : demektir B. // bağmayup dimekdür ve : ø Ş.

Bağgunğ¹: (باغغونك) Kaf, kaf-ı ‘Acemî’dür. Bağsañ gerek dimekdür.

Bakarı²: (باقاری) Bakışı [E.58b] dimekdür ki Nevâdirü’ş-Şebâb’da gelür.

Beyt: [Ş.172b] Kişi bağrım tomuzların o perî
Gamze birle itik itik bakarı

Bekevül³: (بكاول) Kaf, kaf-ı ‘Arabî’dür. Çeşni-gır ma’nâsınadur ki Hayretü’l-Ebrâr’da
âhîrinde bir hikâyede gelür.

Beyt: Bar idi hıdmet-ârâ bir kul anğa
Pâye-i hıdmetde bekevül anğa

Ve yine Târîh-i Enbiyâ’da Hâzret-i Yûsuf ‘Aleyhi’s-Şalavatu Ve’s-Selâm
kışşasında gelür ki:

Melik Reyyân sücüsü bile bekevüli anğa zehr birür tevehhidin yazgurup zindânga
yıbardı.

Pelpuş ve pulpuş⁴: (پلپوش و پلپوش) Eviñ saķfı altında olan kiriş ağacına [S.49a] dirler

ki Ğarâbü’ş-Şığar’da gelür.

Beyt: Yağdurup nâvek bozuk könğlüm ‘imâret eyledinğ
Güyâ pelpuş itip koyduñg anğa her yan sütün

Belâlığ ve belâlık⁵: (بلالیق-بلالینگ) Belâlu dimekdür.

Bala⁶: (بالا) Kuş yavrusına dirler ve sâyir hayvânât yavrusına dirler.

¹ Kaf, kaf-ı ‘Acemî’dür. kaf kaf-ı ‘Acemîdir b. ; kaf ‘Acemî’dür Ş. // gerek : kerek b. // dimekdür : demektir B.

² bakışı : bakşı B. ; bakısı S. // dimekdür : demektir b. // gelür : kelür B. // bağrım : bağrın B. // tomuzların : tamurların Ş.

³ Kaf, kaf-ı ‘Arabî’dür : kaf kaf-ı ‘Arabîdir B. ; kaf ‘Arabî’dür Ş. // ma’nâsınadur : ma’nâsınadır B. // Hayretü’l-Ebrâr’da âhîrinde : Hayretü’l-Ebrâr’da âhîrinde B. : Hayretü’l-Ebrâr âhîrinde A. , Ş. // gelür : kelür B. // Şalavatu Ve’s-Selâm : ø B. , Li.1 , S. , Ş. // tevehhidin : tevehhüdin b. // yazgurup : yazgurub B.

⁴ eviñ : evin B. // dirler : derler b. // gelür : kelür B. // yağdurup : yağdurub B. // güyâ : güyiyâ Ş.

⁵ dimekdür : demektir B.

⁶ dirler : derler B. // hayvânât yavrusına dirler : hayvânât yavrusına dağı dirler S.

Balalap¹: (بالالاب) Kuş ve hayvân yavrulayup dimekdür ki Hayretü'l-Ebrâr'da onıncı

maķāle hikāyesinde arslan vaşfında gelür ki:

Beyt: Çün bolur irdi balalap zevķ-nāk
Mür balasın kılur irdi helāk

[Li.1-43b] Ve yine Ferhād [E.59a] u Şīrīn'de Fedhād'ın tıfıllığı beyânında gelür.

Beyt: İçerde mürdın öksük gıdāsı
Tapıp kuvvet anca kim arslan balası

Balaladı²: (بالالادی) Yavruladı dimekdür ki Tārīḫ-i Mülūk'da Hüsrev-i Pervīz saltanatı

vaşfında gelür ki:

Yana minḡ ḡalada pili bar irdi ve anıḡ zamānında pil Hind-ustān'dın özge yirde
balaladı.

Beltute³: (بالتوته) Bir yerde qarār idüp mesken tutmaḡa dirler ki Vakfiyye'de kendülir

binā itdüḡi medāris şerāiṭinde gelür ki:

Yana şart ol kim medrese mevālisi medresede beltute kılḡaylar.

Baltu⁴: (بالتو) Balta dimekdür. Teber ma'nāsına ki Tārīḫ-i Enbiyā'da Hāzret-i İbrāhīm

'Aleyhi's-Şalatu Ve's-Selām Nemrūd'un bütlerin şıduḡı maḡalde gelür ki:

Bir bahāne bile şehirde ḡaldı daḡı baltu alup küffārınḡ bütlerin uşattı.

Beyla ve beyle⁵: (بيلا-بيلا) Buncılayın ve bunuḡı gibi dimekdür.

¹ balalap: balalab B. // yavrulayup: yavrulayub B. // dimekdür: demekdir B. // onıncı: onuncı B. // vaşfında gelür ki: vaşfında kelür B.; vaşfında gelür A., Ş.; vaşfında bir beytde gelür S. // çün bolur: cün bulur B. // Ferhād'ın: Ferhād'ın B. // beyânında gelür: beyânında kelür B.; beyânında gelür ki E. // tapıp: tapıp B.

² dimekdür: demekdir B. // gelür ki: ø E.; kelür ki B.; gelür S. // anıḡ: onıḡ B.; Li.1 // Hind-ustān'dın: Hindistandin B.

³ idüp: idüb B. // tutmaḡa: dutmaḡa B., Li.1, S. // dirler: derler B. // gelür ki: kelür ki B.; gelür A., S.

⁴ dimekdür: demekdir B. // 'Aleyhi's-Şalatu Ve's-Selām: 'Aleyhi's-Selām B., Li.1, S., Ş. // Nemrūd'un: Nemrūd'un B. // bütlerin: butların B. // şıduḡı: şıduḡı S. // gelür ki: kelür B.; gelür A., S. // bile: birle A. // şehirde: şehirde B. // daḡı: daḡı A., Ş. // alup: alub B. // küffārınḡ: küffārınḡ B., Li.1; küffārın Ş.

⁵ bunuḡı gibi: böyle A. // dimekdür: demekdir B.

Behli¹: (بهلى) Fārisī ile müşterekdür. [S.49b] Destüvāneye dirler [Ş.173a] ki toğancılar

ellerine giyerler. Mecālisü'n-Nefā'is'de altıncı meclisde Mevlānā Nāşirü'd-din Aḥmed vaşfinda gelür ki:

Kuş sala atlangay ü tabıl-bāz bağlap bilike behli sancqay.

Ve yine [E.59b] Maḥbūb [A.29a] u'l-Ḳulūb āhirinde gelür ki:

Eger sungar iyyesi dik bilinğde behli zer-kār yok.

Babiri²: (بابرى) Ḳadīmī ma'nāsınadır ki Mecālisü'n-Nefā'is'de beşinci meclisde Mīr

Ḥaydar vaşfinda gelür ki:

Bu der-gāhnınğ babirisi belki toğması durur.

Bayat³ (بیات) Ḥudā ma'nāsınadır.

Baygazı ve badgazı⁴: (بادغزی و بايغزی) Rüstāyi ma'nāsınadır ve nāhiye ma'nāsına daḡı

gelür ve Ḥorāsān'da bir yere dirler ki anda pişte çoğ olur ki Nevādirü'ş-Şebāb'da gelür.

Beyt: Ağzınğ bile tinğlik talaşur piste uyalmas
Ol ağzı açuḡ baygazınınğ puclığın kör

Beyik⁵: (بييك) Kaf-ı Arabī ile büyük dimekdür.

Beyik⁶ (بييك) Aşl büyük dimekdür amma ekşeriyyā yüksek ve yüce ma'nāsına gelür.

Beyt: Ḳaddi koyğac serv eger tüşse ayağın öpkeli
Yok aceb kim pest olur sāye kıyaş bolğac beyik

¹ destüvāneye : destüvāniye B. // dirler : derler B. // toğancılar : doğancılar B. ; doğancılar Li.1 , S. // giyerler : kiyerler b. ; giyerler ki S. // altıncı meclisde : ø E. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür S. // tabıl-bāz : tabıl-yaz S. // bağlap : bağlab B. // sancqay : sancğay A. , B. , S. // Maḥbūbu'l-Ḳulūb : Maḥbūbu'l-Ḳulūb'da Ş. // āhirinde gelür ki : āherinde kelür ki B.

² babiri : bayrısı B. ; bayrı Li.1 ; bayrı ve babiri S. // ma'nāsınadır : ma'nāsınadır B. // gelür ki : kelür ki B. // babirisi : bayrısı B. , S.

³ ma'nāsınadır : ma'nāsınadır B.

⁴ rüstāyi : rustāyi B. // ma'nāsınadır : ma'nāsınadır B. // ve nāhiye ma'nāsına daḡı gelür : ø E. // gelür : kelür B. // puclığın : puçlığın A. , B. , S.

⁵ dimekdür : demektir B.

⁶ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

2.5. Harfî'l-Bai'l-Meksûre

Bibek¹: (ببیک) Kaf-ı 'Arabî ile merdûmek-i çeşm ma'nâsınadır ki Beḍayî'ü'l-Vasaf'da gelür.

Beyt: İmes bu ḥāk ki köz 'arızınḡga yitkende
 Qalıp durur yapuşıp 'ayn şevkıdın bibekim

Bibi²: (بیبی) Mükerrerme Ḥatun ma'nâsınadır ki Maḥbûbu'l-Qulûb'da üçinci kısımda tenbîhâtda gelür ki:

Ḥvâce kim bibi barıda dedekge aylanḡay bibininḡ hem 'ıffeti iteki ḡulḡa bulḡanḡay.

Biçek³: (بیچک) Kaf 'Arabî'dür. İḡne dimekdür, sözen ma'nâsına [E.60a] ki Ğarāibü's-Şıḡar'da gelür .

[S.50a] Beyt: Yaramnı tikkeli başınḡ üze biçek mu ikin
 Biçekde rişte-i cānım yāḡûd ipek mu ikin

Bitimek⁴: (بیتیمک) Yazmak.

Bitilmek⁵: (بیتیلماک) Yazılmak.

Bitilgen⁶: (بیتیلکان) Yazılan.

Bitilgey⁷: (بیتیلکای) Yazıla.

Bitik⁸: (بیتیک) Biti, ya'nî mektûb ve berât ve ḡacet ve ḡayrı.

Beyt: Hem uşal tofraḡdın saçıp ḡurutunḡ nāmeni
 Yazsaḡız ol ayḡa cismim tofraḡ alḡandın bitik

¹ Kaf-ı 'Arabî ile : kaf-ı 'Arabî'yle S. // ma'nâsınadır : ma'nâsınadır B. // gelür : kelür B. // imes : imas B. // 'arızınḡga : 'arızınḡa A. , S ; 'arızınḡke B. ; 'arızınḡge Li.1 // ḡalıp : ḡalīb B. // yapuşıp : yapuşıb B. ; yabuşıp E. // 'ayn : Ø Li.1 . S. // şevkıdın bibekim : şevkıdın köz bibekim Li.1 ; şevkıdın köz pibekim S.

² ma'nâsınadır : ma'nâsınadır B. // üçinci : üçüncü B. // kısımda : kısımda B. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür Li.1 , S. // dedekge : ve dekge S. // bibininḡ : bibinin B. // ḡulḡa bulḡanḡay : ḡulḡanḡay Ş.

³ biçek : bicek A. , B. ; piçek S. ; picek Ş. // kaf 'Arabî'dür : kaf 'Arabîdir B. : kaf-ı 'Arabî'yle S. , Ş. // dimekdür : demekdir B. // gelür : kelür B. // rişte i cānım : reşte-i cānım B.

⁴ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁵ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁶ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁷ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁸ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

Bitidi¹: (بیتیدی) Yazdı demekdür.

Bititti²: (بیتیتی) Yazdurdı demekdür.

Bitik³: (بیتیک) Kaf-ı ‘Arabī ile muktūba dirler ve yerden biten nebāt ma‘nāsına dağı gelür

ki Bedāyi‘ü’l-Vasat’ da gelür.

Beyt: Dehr bāğnıñg güli otdur bitik eşcārıdur
Yılge bir ol gülüni hem ot salgıl eşcārığa hem

Ammā mektüb ma‘nāsına Garābü’s-Şıgar’ da gelür.

Beyt : Derd-i hicrimni ni bilgey çün yur eşkim şafhanı
Ol müsāfir sarı kim gāhi raqam kılsam bitik

Biti⁴: (بیتی) Bu dağı [Ş.173b] mektüb ve nāme ma‘nāsınadır.

Bitey⁵: (بیتى) Ben yazayın demekdür.

Bitküci ve bitiküci⁶: (بیتکوجی و بیتکوجی) Kaflar, kaf-ı ‘Arabī’dür. Yazıcı ma‘nāsınadır.

Bitilip⁷: (بیتیلپ) Yazılup demekdür ki Münşeāt’ da on birinci mektübda gelür.

Ol [Li.1-44b] nāmede şefkat-engiz sözler bitilip irdi.

Bitiley⁸: (بیتیلی) Biz yazalım demekdür ki Hamsetü’l-Mütehayyirin’de dördinci

maḳālede Mu‘ammā risālesi yazmaḳ beyānında Mevlānā Cāmī’den naql iderler ki
Alar didiler kim sin bu teşvīşni tartıma biz bitiley.

Bitirige⁹: (بیتیریکا) Kaf, kaf-ı ‘Acemī’dür. Yazmasına demekdür ki Hasb-i hāl Meşnevi’

[E.60b] sinde gelür.

¹ demekdür : demektir B.

² yazdurdı : yazdırdı A. , B. // demekdür : demektir B.

³ kaf-ı ‘Arabī ile : kaf-ı Arabī’yle S. // yerden : yirden E. // gelür : kelür B. // dehr : dehir B. // bāğnıñg : bağıñıñ A. // gülüni : gülñi A. , Li.1 , S. , Ş. // bilgey : ø E. ; bilkey B. ; bilgen Li.1 // yur : bur S.

⁴ ma‘nāsınadır : ma‘nāsınadır B.

⁵ bitey : bitini A. , E. // demekdür : demektir B.

⁶ ‘Arabī’dür : ‘Arabīdir B. // ma‘nāsınadır : ma‘nāsınadır B.

⁷ bitilip : bitilib B. // yazılup : yazılıb B. // on birinci : on yedinci S. // gelür : kelür B.

⁸ demekdür : demektir B. // dördinci : dördüncü B. // teşvīşni : teşvīşi : B. , Li.1 , S.

⁹ Kaf , kaf-ı ‘Acemī’dür : kaf kaf-ı ‘Acemīdir B. ; kaf ‘Acemī’dür Ş. // yazmasına : bir nesne Li.1 , S. , Ş. // demekdür : demektir B. // gelür : kelür B. // yiter : biter Li.1 , S. , Ş. // ki bolsa bitirige : ki bolsa bitige E.

Beyt: Yiter Tengridin anca kuvvet maṅga
Ki bolsa bitirige fırsat maṅga

Bitiklik¹: (بيتك ليك) Kaflar, kaf-ı ‘Arabī’dür. Yazılmış dimekdür.

Biti almaḡay²: (بیتی الماڭای) Yazamaya dimekdür ki Vakfıyye’de gelür.

Beyt: [A.29b] Tabımğa demi bolur ni vārid
Yüz yıl [S.50b] biti almaḡay ‘Uṭārid

Bitildi³: (بيتيلدی) Yazıldı dimekdür ve bir daḡı bitdi ma’nāsına gelür, yerden ot bitmek

gibi ve ağacdan meyve bitmek gibi ki Tārīḡ-i Mülük’da Nūşinrevān tārīḡinde gelür k :

‘Adl-i cūy-bāridin mülk bağıda ferāḡat eşcārı gülleri açıldı ve āsāyiş meyveleri bitildi.

Birgüni⁴: (بيركونی) Kaf ‘Acemī’dür. Virdüğini dimekdür ve birisini demek ma’nāsına

daḡı gelür ki Münşeāt dibācesinde gelür.

Şabūrı ki maḡşūd gevherin te’emmül deryāsıḡa saldı tā her kim ol deryāḡa ḡavş kıldı birgüni oldı.

Birigi⁵: (بيریگی) Kaf, kaf-ı ‘Acemī’dür. Virecek nesne ve virilecek nesne dimekdür ve

birisi demek ma’nāsına daḡı gelür ki Seb’a-i Seyyāre’de beşinci ḡikāyede Cābir Nuṣmān Şāḡ gemisine yetiştüḡi maḡalde gelür ki:

Beyt: Birigidin sorup çü şüret-i ḡāl
Zāḡir anḡlap ki ni durur aḡvāl

“Birigidin” didüḡi “birisinden” dimekdür.

¹ Kaflar , kaf-ı ‘Arabī’dür : Kaflar kaf-ı ‘Arabī’dir B. ; kaflar ‘Arabī’dür Ş. // dimekdür : demektir B.

² yazamaya : yazameye B. // dimekdür : demektir B. // gelür : melür B.

³ dimekdür : demektir B. // gelür : kelür B. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür Li.1 , S. , Ş. // mülk : felek B.

⁴ Kaf ‘Acemī’dür : kaf ‘Acemī’dir b. ; kaf kaf-ı ‘Acemī’dür S. // virdüğini : virdükini B. // dimekdür : demektir B. // birisini : birseni B. ; birisi Li.1 , S. // gelür : kelür B. // dibācesinde gelür : dibācesinde kelür B. // deryāḡa : deryāya B.

⁵ ‘Acemī’dür : ‘Acemī’dir B. // dimekdür : demektir B. // birisi : birisini B. // dimek : demek B. ; dimekdür A. // birisi dimek : virgen S. // ma’nāsına daḡı gelür ki : Ø A. // B. // gemisine : kemisine B. // yetiştüḡi : yetiştüki B. // gelür ki : kelür ki B. // sorup : sorub B. // çü . cü B. , Li.1 // anḡlap : anḡlab B. // “Birigidin.....dimekdür. : Ø S.

[E.61a] Birgisi ve birgüstü¹: (بیرکوسی و بیرکوسی) Yine kaf, kaf-1 ‘Acemī’dür. Virecegi

dimekdür ve virse gerek dimekdür ve birisi [Li.1-45a] dimekdür ki Hayretü’l-Ebrâr’da yigirminci maqâlede gelür.

Beyt: İkisidin birgisi alsa hesâb
Memleket içre tüşer di inqılâb

Birgücü²: (بیرکوجی) [Ş.174a] Kaf, kaf-1 ‘Acemī’dür. Virici dimekdür ki Münâcât-nâme’de gelür.

Îlâhî birgücisin sin hem fışk, hem fücürni.

Birmey³: (بیرمای) Virmez ve virmezin dimekdür.

Biri⁴: (بیری) Birisi dimekdür ve beri cânibe dimekdür ki Seb’a-i Seyyâre’de evvelki hikâye âhîrinde gelür.

Beyt: [S.51a] Biri kildim könğül belâsı bile
Şahnıng kulluğı hevâsı bile

Bir⁵: (بیر) Emr idüp vir dimekdür ve bir ‘aded ma’nâsına dağı gelür.

Birmek⁶: (بیرماک) Virmek dimekdür. Barmağ, varmağ demek olduğu gibi.

Birgey⁷: (بیرکای) Vire.

Birmegey⁸: (بیرماکای) Virmeye.

Birtür⁹: (بیرور) Virtür.

¹ kaf, kaf-1 ‘Acemī’dür. kaf kaf-1 ‘Acemī’dir B.; kaf ‘Acemī’dür Ş. // virecegi: vireceki b. // dimekdür: demektir B. // ve virse gerek dimekdür: Ø B., Li.1, S. // dimekdür ki: demektir B.; dimekdür E., S. // tüşerdi: tüşer A., E., Ş.

² Kaf, kaf-1 ‘Acemī’dür: kaf kaf-1 ‘Acemī’dir B.; kaf ‘Acemī’dür Ş. // dimekdür: demektir B. // gelür: kelür B. // hem fışk hem fücürni: hem fışk ü hem fücürni A., S.; hem fışk ü hem fücürri Li.1, Ş. // fücürni: fücürri B.

³ dimekdür: demektir B.

⁴ dimekdür: demektir B. // âhîrinde: âherinde B. // gelür: kelür B.

⁵ idüp: idüb B. // dimekdür: demektir B. // gelür: kelür B.

⁶ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁷ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁸ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁹ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

Birip¹: (بیریب) Virip dimekdür. Ferhād-nāme'de şayf vaşında gelür:

Beyt: Birip yafrağ nişān tūtī perīdin
Şecer tāvūs-ı cennet peykeridin

Biride²: (بیری‌دا) Birinde dimekdür.

Birgün³: (بیرگونک) Kaflar, kaf-1 'Acemī'dür. Virseñ gerek dimekdür ki Ferhād u

Şīrīn'de Mehīn Bānū Husrev ilçisine Ferhād hakkında didi.

Beyt: Yüzi gül-zārıdın çün vird tirgün^g
Ni aytay kim özün^g inşāf birgün^g

Birtürge⁴: (بیرورکا) Kaf 'Acemī'dür. Virmek içün dimekdür ki Hayretü'l-Ebrār'da beşinci

mağālede gelür.

Beyt : Bil ki seḫā kılğalı kim dur muḫikk
Sim birtürge kim irür müsteḫakk

Birgeli⁵ : (بیرکالی) Yine kaf , kaf-1 'Acemī'dür . Vireli ve virmek içün dimekdür ki

[E.61b] Hayretü'l-Ebrār'da beşinci mağālede gelür.

Beyt: Müştehi il yüz ise nān birgeli
Loḫma taturmas tileben mümteli

Bire alur sin⁶: (بیرا الورسین) Vire bilürsin dimekdür.

Bire alur min⁷: (بیره الورمین) Vire bilürin dimekdür.

Birdin ok⁸: (بیردین اوق) Hemān virirdin dimek olur.

Birles⁹: (بیرلاس) Çağatay'dan bir kabīledür ki maḫbūbları çok olur.

¹ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

² biride : birde B. , Li.1 // dimekdür : demektir B.

³ Kaflar , kaf-1 'Acemī'dür : kaflar kaf-1 'Acemīdir B. ; kaflar 'Acemī'dür Ş. // dimekdür : demektir B. // çün : cün B.

⁴ Kaf 'Acemī'dür : kaf 'Acemīdir B. ; kaf kaf-1 'Acemī'dür S. // içün : için B. // dimekdür : demektir B. // gelür : kelür B.

⁵ kaf , kaf-1 'Acemī'dür : kaf kaf-1 'Acemīdir B. ; kaf 'Acemī'dür Ş. // dimekdür : demektir B. // gelür . kelür B.

⁶ dimekdür : demektir B.

⁷ dimekdür : demektir B.

⁸ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁹ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

Beyt: Ey yüziñg levhıde mahfûz âyet emrû'l-kitâb
Toğmadı pirles ulusıdın siniñ dik âftâb

Birle¹: (بیرلا) Edâtdur. İsm âhirine lâhiķ olur. Muķârenet ma'nâsını ifâde ider. Fülân
birle, filân ile dimek olur.

Birk²: (بیرك) Kaf-ı 'Arabî ile berķ, muķkem ma'nâsınadır ki Sedd-i İskenderî'de ra'cd ile
vahşı cenginde gelür ki:

Beyt: Keçek muķkem olgac çıkip kıldı pest
Anıñg dik ki birk olsa [Li.1-45b] mähı şest

[A.30a] Birkitip³: (بیركيتيب) Kaf, kaf-ı 'Arabî'dür. Berkidüp dimekdür.

Birkigen⁴: (بیركيگان) Kaf-ı evvel kaf-ı 'Arabî ve kaf-ı şânî 'Acemî'dür. Berk olan ve
berminen ma'nâsınadır ki Ğarâibü's-Şıĝar'da gelür.

Beyt: 'İşk ara tiş baĝrıma ursam iķer min ķan daĝı
Bil çiker min hicr [S.51b] okıdın birkigen peykân daĝı

Birĝına ve birgine⁵: (بیرگنه و بیرغنه) Kaf, kaf-ı 'Acemî'dür . Taşĝır ile biricik dimekdür
ki Ğayretü'l-Ebrâr'da ğâtımede şeh-zâde naşîhatinde gelür ki:

Beyt: Kıldı 'ademmenzili kâşânesin
[Ş.174b] Her birisin birgine ķuş dânesin

Birev⁶: (بیراو) Bir kimesne dimekdür ki Sedd-i İskenderî'de evvel beytde gelür ki:

¹ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

² Kaf-ı 'Arabî ile : kaf-ı 'Arabî'yle S. // ma'nâsınadır : ma'nâsınadır B. // gelür ki : kelür B. ; gelür A. , S. , Ş. // çıkip : çıkib B. // anıñg : anıñg

³ birkitip : birkitib B. // Kaf , kaf-ı 'Arabî'dür : kaf kaf-ı 'Arabîdir b. ; kaf 'Arabî'dür Ş. // berkidüp . berkidüb B. // dimekdür : demekdir B.

⁴ kaf-ı 'Arabî : 'Arabî Li.1 , S. , Ş. // ve kaf-ı şânî : şânî Ş. // 'Acemî'dür : 'Acemîdir B. // gelür : kelür B. // peykân daĝı : daĝı Ş

⁵ birĝına ve birgine : birgine ve birkine B. // kaf , kaf-ı 'Acemî'dür : kaf kaf-ı 'Acemîdir B. ; kaf 'Acemî'dür Ş. // dimekdür ki : demekdir ki B. ; dimekdür A. // Ğayretü'l-Ebrâr'da ğâtımede : Ğayretü'l-Ebrar ğâtımesinde S. // gelür ki : kelür B. ; gelür Li.1 // kıldı : kıldım S.

⁶ dimekdür : demekdir B. // gelür ki : kelür B. ; gelür Li.1 , S. // müselleme : müslem B. // birev şeh : birev şeh ki A. , B. , Ş. ; birev şeh ger S. // sañga : saña S. // Ve yine Mecâlisü'n-Nefâ'is'de.....gelür. ve sonra gelen beyit yalnız E. nüshasında vardır.

Beyt: Hudāya müsellemler hüdālık saṅga
Birev şek de'bi gedālık saṅga

Ve yine Mecālisü'n-Nefā'is'de bir şā'iriñ terk ve tecrīde gūşe-niş'in inzivā olduğında gelür.

Beyt: Birev kim çıkdı ildin āgeh oldur
Gedālıkdın kim āgeh şeh oldur

[E.62a] Ve yine Sedd-i İskenderī'de cenk vaşfında gelür ki:

Beyt: Sikender şafıdın birev sürdi raḡş
Anıñg dik ki tüşkey çaķıdın dıraḡş

Bir yolu¹: (بيرولى) Bir nev' ile ve bir vech ile ve bir kezden ve bir uğurda dimekdür ki

Mecnūn u Leylī'de Nevfel kızını için Leylī Mecnūn'a mektūb gönderüp eytdi.

Beyt: İnşāfğa hem kenāra tutma
Bizni dağı bir yolu unutma

Biş²: (بيش) Beş 'aded ma'nāsınadır.

Bişevle³: (بيشولا) Beşi bile dimekdür.

Bişlesi⁴: (بيشالاسى) Beşi bile ve beşincisi dimekdür ki Vakfiyye'de gelür.

Ve muḡarrerdür kim bişlesi ḡavāssı kimde bolmasa.

Big⁵: (بيك) Kaf, kaf-1 'Acemī'dür. Beg dimekdür, mīr mā'nāsına.

Bike⁶: (بيكه) Kaf, kaf-1 'Arabī'dür. Eri olmayan 'avrete dirler ve dağı şol 'avrete dirler ki

dağı veled getürmemiş ola ki Bedāyi'ü'l-Vasaf'da [Li.1- 46a] gelür.

Beyt: 'İşk eger bolsa yaman u yaḡşsıdın pāk ey könğül
Yok tefāvüt dil-berinğ ger bike bolsun ger minin

¹ Nev' ile : nev'le Li.1 , Ş. // vech ile : vechle Li.1 , Ş. // cevḡ ile : vechle dimekdür : Li.1 , Ş. ; vech ile dimekdür S. // Ve bir kezden.....dimekdür ki : ø E. // Nevfel : Nufel B. // gönderüp : könderüb B. // eytdi : itdi B. // bir yolu unutma : bir yol unutma B.

² 'aded : 'adet B. // ma'nāsınadır : ma'nāsınadır B.

³ dimekdür : demektir B.

⁴ dimekdür : demektir B. // gelür : kelür B. // ḡavāssı : ḡavās A. , E. , Ş. // kimde bolmasa : kim bolmasa E.

⁵ Kaf , kaf-1 'Acemī'dür : kaf kaf-1 'Acemīdir B. ; kaf 'Acemī'dür Ş. dimekdür : demektir B.

⁶ Kaf , kaf-1 'Arabī'dür : kaf kaf-1 'Arabīdir B. ; kaf 'Arabī'dür Ş. // eri : adı Li.1 // dirler : derler B. // dağı şol 'avrete dirler ki : ø S. // getürmemiş : ketürmemiş B. // gelür : kelür B. // 'ışk : 'aşk B. // yaḡşsıdın : şaḡşsıdın B. // bolsun ger minin : bolsunlar minin E. ; olsun ger minin S.

Bizni¹: (بیزنی) Bizi demekdür ki Mecnûn u Leylî'de Nevfel kızı için Leylî Mecnûn

cānibine mektûb [S.52a] gönderüp eytdi.

Beyt: İnşāfğa hem kenāra tutma
Bizni dağı bir yolu unutma

Bizedi²: (بیزادی) Bezedi, ya'nî ziynet itdi demekdür.

Bizey³: (بیزی) Bezeyeyin, ya'nî ziynet [E.62b] ideyin demekdür ve dağı emr idüp beze,

ya'nî müzeyyen eyle demekdür ki Maḥzen-i Mîr Ḥaydar'da altıncı maḳāle
hikāyesinde Behlûl ile Ḥalîfe hakkında gelür ki:

Beyt: Özge yalañg tutma ayağınğ bizey
Ḥayf bu devletni tapar yir yüzi

Bizep⁴: (بیزاب) Bezeyüp, ziynet idüp demekdür ki Sultān Ḥüseyn eş'arında gelür.

Beyt: Ol kadd u yüz hicridin ölsem bizep gül-berk ile
Tofrağımınğ başı üzre serv ikip meyl eyle kil

[Ş.175a] Bizelip⁵: (بیزالیب) Bezenüp, müzeyyen olup demekdür.

Bizelgen⁶: (بیزالكان) Kaf, kaf-1 'Acemî'dür. Bezeyen, müzeyyen olan demekdür.

Bizniñ⁷: (بیزنيك) Kaf, kaf-1 'Acemî'dür. Bizim demekdür ki Ğarāibü's-Şığar'da gelür.

Beyt: [A.30b] Miḥnet otıdın yaruḳdur her zamān kāşānemiz
Oldı gūyā ejdehā kāmı bizniñ virānemiz

Bizege⁸: (بیزگا) Bize demekdür.

¹ demekdür : demektir B. // Nevfel . Nufel B. // Nevfel kızı için : ø A. // gönderüp : könderüb B. // eytdi : itdi B. // bizni : bizi Li.1 // yolu : yol A. , B. , Ş.

² itdi : etdi B. // demekdür : demektir B.

³ bezeyeyin : bezeyeyim B. // ya'nî ziynet : ziynet A. , Li.1 , S. , Ş. // demekdür : demektir B. // emr idüp : emr idüb B. // müzeyyen : ø Ş. // gelür : kelür B. // yalañg : yalan B. ; yalañ Li.1 , S. // yir yüzi : yer yüzi A. , B. , Li.1 , S. ; bir yüzey Ş.

⁴ bizep : bizeb B. // bezeyüp : bezeyüb B. // ziynet idüp : ziynet idüb B. // demekdür : demektir B. // Ḥüseyn : Ḥüseyn B. // gelür : kelür B. // tofrağımınğ : tofrağımınñ A. // ikip : ikib B.

⁵ bizelip : bizelib B. // bezenüp : bezenüb B. // olup : olub B. // demekdür : demektir B.

⁶ Kaf , kaf-1 'Acemî'dür : kaf kaf-1 'Acemîdir b. ; kaf 'Acemî'dür Ş. ; kaf 'Arabî'dür Li.1 // demekdür : demektir B.

⁷ Kaf , kaf-1 'Acemî'dür : kaf kaf-1 'Acemîdir b. ; kaf 'Acemî'dür Ş. // bizim demekdür : bizim demektir B. ; bizim , bizleriñ demekdür E. // gelür : kelür B. // otıdın : oynioin B. // ejdahā : ejhā E. // kāmı : gāmı B.

⁸ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

Bilmes¹: (بيلماس) Nefy-i muzāridür. Bilmez dimekdür.

Beyt: Fiğān kim könğlüm alğan dil-berim dil-dārlıg bilmes
Bilür 'aşıqnı ğam-gin eylemek ğam-ğārlıg bilmes

Bigec²: (بيكاج) Kaf, kaf-ı 'Acemī'dür. Duğter dimekdür, kız ma'nāsına mi Benāyī bir

ķabīlede bir kız sevüp bu beyti didügi maħalde gelür ki:

Beyt: Cefānı cānga talay aldınğız alay mu bolur
Sizniñ omağda bigec resminğiz bolay mu bolur

Bilgölük³: (بيلگولوك) Kaf-ı evvel kaf-ı 'Acemī'dür, kaf-ı şānī kaf-ı 'Arabī'dür. Bilmeklü,

ya'nī ma'rifetlü dimekdür ve bilmelü ve bilinmelü ma'nāsına dağı Bedāyī'ü'l-
Vasaṭ'da gelür.

[E.63a] Beyt: 'Işk otıdın kulluğunğ dāğını [Li.1-46b] koydum köksüme
Özni bu nev'e eyledim 'ışk ehli içre bilgölük

Bilgüci⁴: (بيلكوجي) Bilici.

Bilgen⁵: (بيلگان) Bilen.

Bilgürmek⁶: (بيلگورماك) Belürmek.

Bilgürdi⁷: (بيلگوردی) Belürdi.

Biltek⁸: (بيلتاك) Biltek ki gücle söyler.

Beyt: Nevāyī ol yüz ü leb şevkıdın nāgeh nevā çıkse
Dem urmas bülbül ü tütü bu devr keçe ol biltek

¹ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

² Bigec : bigeç B. // kaf , kaf-ı 'Acemī'dür . kaf kaf-ı 'Acemīdir B. ; kaf 'Acemī'dür Ş. // dimekdür : demektir B. // Benāyī : Betālī S. // sevüp : sevüb B. // didügi : didikleri B. ; didükleri Li.1 // gelür ki : kelür ki B. ; gelür A. , S.

³ kaf-ı 'Acemī'dür : kaf-ı 'Acemīdir b. ; 'Acemi ve Li.1 , S. , Ş. // kaf-ı şānī : ø Ş. // kaf-ı 'Arabī'dür : kaf-ı 'Arabīdir B. ; 'Arabīdir Li.1 , S. , Ş. // dimekdür : demektir B. // gelür : kelür B. // 'ışk : 'aşk B. // dāğını koydum köksüme : ø A. // özni bu nev' : ø A.

⁴ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁵ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁶ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁷ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁸ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

Bilgürür¹: (بيلگورور) Belürdür ve belürür dimekdür ki [S.52b] bir muhammesde gelür.

Beyt: Zülfî vaşlın istesem ruşsâr-ı mihr-efrüzidin
Yok ‘aceb çün yıl kilişi bilgürür nev-rüzidin

Bilgürüp²: (بيلگوروب) Belürüp dimekdür.

Bilgü³: (بيلگو) Yine kaf, kaf-ı ‘Acemî’dür. Nişân ve ‘alâmet ve bilinecek nesne ma‘nâsına
gelür ki Ğarāibü’ş-Şıgar’da gelür.

Beyt: Cân üze dâğın körüp ‘aşıklığımı anğladı
Ol kişi dik kim tanıgay öz kılın bilgü körüp

Ve yine Hayretü’l-Ebrâr’da altıncı maqâlede gelür ki:

Beyt: Terk-i edebdin biri külgü durur
Külgü edeb terkige bilgü durur

Bilig⁴: (بيليك) Kaf, kaf-ı ‘Acemî’dür. Bilmek ve idrāk ma‘nâsınadır ki Seb‘a-i

Seyyâre’de ikinci hikâyede Zeyd Zehhâb zâhdan kaçduğı maḥalde gelür ki:

Beyt: Anca mekr ü ferîb ü nev‘ bilig
Tişlitip laḥza laḥza şehğa ilig

Ve yine Ferhâd u Şîrîn ḥâtimesinde şeh-zâde naşîhatinde gelür ki:

[Ş.175B] Beyt: Bilig şâh eylese ḥayvânınğ atın
Ni tenğ ger kimse tapsa şâh zâtın

[E.63b] Ḥayvânın şâh olması budur ki tûṭîniñ faşîḥ söyleyenine şâh-tûṭî dirler.

Bilmenğ mü⁵: (بيلمانگو) Kaf, kaf-ı ‘Acemî’dür. Bilmez misin dimekdür.

¹ Bilgürür : bigürür B. // dimekdür : demekdir B. // bir muhammesde gelür : muhammesde kelür B. ; muhammesde gelür Ş. // zülfî vaşlın : zülf-ı vaşlın B. // vaşlın : vaşfın A. // çün : cün B. // yıl : bil Li.1 , S. // kilişi : kişi S.

² bilgürüp : bilgürüb B. // belürüp : belürüb B. // dimekdür : demekdir B.

³ yine : ø Li.1 , Ş. // kaf , kaf-ı ‘Acemî’dür : kaf kaf-ı ‘Acemîdir b. ; kaf ‘Acemî’dür Ş. // gelür : kelür B. // körüp : körüb B. // kişi dik : kişidin A. // maqâlede gelür ki : maqâlede kelür ki B. ; maqâlede gelür A. , Li.1 , S. // terk-i edebdin : terk idüp Li.1 // külgü : külkü B. // terkige : terkike B.

⁴ Kaf , kaf-ı ‘Acemî’dür : kaf kaf-ı ‘Acemîdir b. ; kaf ‘Acemî’dür Ş. // ma‘nâsınadır : ma‘nâsınadır B. // çâhdan : câhdan A. , E. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür A. , S. // nev‘ bilig : nev‘i bilik B. // tişletip : tişletib B. // şehğa : şehқа B. // ilig : ilik B. // naşîhatinde gelür ki : naşîhatinde kelür ki B. ; naşîhatinde gelür E. // bilig şâh : bilik şâh B. // ḥayvânınğ : ḥayvânınğ B. // zâtın : zatin B. // Ḥayvânın şâh : Ḥayvânın şâh B. // tûṭîniñ faşîḥ söyleyenine : tûṭîniñ söyleyenine E. // dirler : derler B.

⁵ Kaf , kaf-ı ‘Acemî’dür : kaf kaf-ı ‘Acemîdir b. ; kaf ‘Acemî’dür Ş. // dimekdür : demekdir B.

Bildiñ¹: (بيلديڭ) Kaf, kaf-ı ‘Acemī’dür. Bilsün demekdür ki Nazmü’l-Cevāhir’de

“Rütbetü’l-‘ilmī ā‘le‘r-rüteb” hadîsi tercemesinde gelür ki:

Rübā‘iyye: Hâk irdi çü ilge ‘ilm sermāyesini
Hürşid üze saldı ‘ulemā sāyesini
Alğanlar anıñg rütbesidin vāyesini
Bildiñ barıdın [S.53a] büyük anıñg pāyesini

Bilmey²: (بيلماي) Bilmezin ve bilmez demekdür.

Bilmeyin³: (بيلمايىن) [Li.1-47a] Bilmeyüp ve bilmedin demekdür.

Bilgin⁴: (بيلگين) Kaf, kaf-ı ‘Acemī’dür. Bilgil demekdür ki Maḥzen-i Mîr Ḥaydar’da

altıncı maḳālede gelür.

Beyt: Bilgin eyā kāsib-i şāhib-‘ayāl
Kim senge irlık ü irenlik ḫelāl

Bilgüsidür⁵: (بيلگوسى دور) Bilse gerek demekdür.

Bilgüci⁶: (بيلگوجى) Bilici demekdür.

Bilküt⁷: (بيلكوت) Kaf, kaf-ı ‘Arabī’dür. (Türk-istān’da bir tā‘ife ve bir kabîle adıdır.)

Çağatay’da bir tā‘ifedür ki Garābü’ş-Şıgar’da gelür.

Beyt: Ey Nevāyî mini zār eyledi bir lüli-veş
[A.31a] Kim hem Arlat unut boldı maḅga hem Bilküt

¹ bildiñ : bildiñg Li.1 , Ş. // kaf , kaf-ı āAcemī’dür : kaf kaf-ı ‘Acemīdir B. ; kaf ‘Acemī’dür Ş. // demekdür : demektir B. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür S. // sāyesini : māyesini E. // alğanlar anıñg : alğğanlarnıñg B. , Li.1 ; alğanlar anıñ A. // vāyesini : dāyesini Li.1 , S. // barıdın : barıdıñ A. // büyük : biñg Li.1 , Ş. ; nebiñg S. // anıñg pāyesini : pāyesini Li.1

² demekdür : demektir B.

³ bilmeyüp : ø Li.1 ; bilmeyüb B. // demekdür . demektir B.

⁴ Kaf , kaf-ı ‘Acemī’dür : kaf kaf-ı ‘Acemīdir B. ; kaf ‘Acemī’dür Ş. // demekdür : demektir B. // altıncı maḳālede : ikinci maḳālede Ş. // gelür : kelür B. ; gelür ki Ş. // senge : senğge B.

⁵ demekdür : demektir B.

⁶ demekdür : demektir B.

⁷ Kaf , kaf-ı ‘Arabī’dür : kaf kaf-ı ‘Arabīdir B. ; kaf ‘Arabī’dür Ş. // () içindeki kısım yalnız E. nüshasında vardır. // gelür : kelür B. // Arlat : Erlat B. // unut : utup A. , Li.1

Bileyi¹: (بيلايى) Yanınca ve bilesince dimekdür ki Seb'a-i Seyyâre'de yedinci hikâyede

rāvī Behrām'a Dilārām'la H'āceden haber virüp eytdi.

Beyt: Kim kilür təcir H'atā-yı zād
Bileyi bir keniz h'ub-nihād

Bilegey²: (بيلاگى) Kaf [E.64a] kaf-1 'Acemī'dür. Bu dağı bu ma'nāyadur.

Bigin³: (بيگين) Kaf, kaf-1 'Acemī'dür. Gibi ma'nāsınadur ki Maḥzen-i Mīr Ḥaydar'da

dördinci maḳālede gelür.

Beyt: Serv dik āzād bol u rast-kār
Yā ürük ü elme bigin meyve-dār

Ve yine Eş'ār-ı Luṭfī'de gelür .

Beyt: Kim körüp nergis bigin köz birle gül dik yüzini
Yilge birip 'aql u fehmin mest ü ḥayrān ḳalmadı

2.6. Harfū'l-Bai'l-Maḥmūme

Püpük⁴: (پوپوك) Kaf, kaf-1 'Arabī'dür. Ba'zı ḳuşlaruñ ḥuşūşan hüdhdüdün başındağı tāca dirler.

[Ş.176a] Pütti⁵: (پوتتي) Bitdi dimekdür, eger yerden nebāt bitmekdür veyā cerāḥat añulup bitmekdür veyā bir iş ve bir binā tamām olup bitmekdür.

Bütmek⁶: (بوتماك) Bitmek dimekdür. 'Ale'l-ıtlāk bu diyārda kesreyle telaffuz olunur.

Çağatay'da zammeyle telaffuz olunur. Ağac bitmek ve yemiş bitmek ve cerāḥat bitmek ve bunuñ emşāline ki var.

¹ dimekdür : demektir B. // Dilārām'la : Dilārām ile B. , S. // virüp : virüb B. // eytdi : itdi B. // H'atā-yı zād : h'itāb-ı zād S. ; h'itā-yı zād Ş. // keniz : kız B.

² Kaf , kaf-1 'Acemī'dür : kaf kaf-1 'Acemīdir B. ; kaf 'Acemī'dür Ş.

³ Kaf , kaf-1 'Acemī'dür : kaf kaf-1 'Acemīdir B. ; kaf 'Acemī'dür Ş. // gelür : kelür B. // serv dik . servdiñ B. , Li.1 , S. // Eş'ār-ı Luṭfī'de : Luṭfī eş'ārında : Li.1 , S. // gelür : kelür B. ; gelür ki Ş. // körüp : körüb B. // birip : birib B.

⁴ Kaf , kaf-1 'Arabī'dür : kaf kaf-1 'Arabīdir B. ; kaf 'Arabī'dür Ş. // ḳuşlaruñ : ḳuşların B. // hüdhdüdün : hüdhdüdün B. // başındağı : başında olan B. , S. // dirler : derler B.

⁵ pütti : bütti : S. // dimekdür : demektir B. // bitmekdür : bitmekdir B.

⁶ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

Bütmes¹: (بوتماس) Bitmez demekdür. Seb'a-i Seyyāre'de Ferruḥ Şāh hikāyesinde gelür.

Beyt: Didi bu 'acz birle bütmes işim
Bar durur Tinḡrim er yok irse kişim

Bütmemiş²: (بوتمامیش) Bitmemiş demekdür .

Beyt: Tapmasanḡ her kez vefādur ilide 'ayb itme kim
Bütmemiş bu meyve devvār bāḡınıñ eşcārıda

Bütretme³: (بوتراتمه) Kōkutma demekdür. Bu beytde bu 'ibāret ibhāmdan ḡālī degüldür.

Beyt: Zülf ü yüz ü sünbülünḡni gül üze tarḡatma köp
Dehr bāḡıda gül ü sünbül isin bütretme köp

Bütremaḡ⁴: (بوتراماق) Kōkcek rāyiḡa kōḡkmaḡ ma'nāsına gelür. Ta'adiesinde bütretmaḡ

dinilür. Kōkutmaḡ ma'nāsına gelür ve bir daḡı bütremaḡ ḡaḡıtmāḡ ma'nāsına gelür.

Büter⁵: (بوتار) Biter demekdür ki [S.53b] Mecnūn u Leylī'de bahār vaşfında gelür.

Beyt : [Li.1-47b] Mihr istedi çün ḡamel ferāḡı
Deşt üze бүter ḡuzı ḡulaḡı

Bütüp⁶: (بوتوب) Bitüp, tamām olup demekdür, yana tamām olmaḡ ma'nāsına ki Seb'a-i

Seyyāre'de beşinci hikāyede gelür.

Beyt: Taşıban anda şandal-ı ḡōş-bū
Ki bütüp ol 'imāret-i dil-cū

Ammā cerāḡat bitmek ma'nāsına Nevādirü'ş-Şebāb'da gelür.

Beyt: Zülm ile gerçek bolḡanı tenḡa yüz merhem ḡoyup
Bütkerür biz diseler ol zaḡımlarını bütmenḡiz

¹ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

² Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

³ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁴ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁵ Büter : pütter B. // demekdür : demektir B. // gelür : kelür B. ; gelür ki S. , Ş. // çün : cün B. , Ş.

⁶ bütüp : pütüb B. // bitüp : bitüb B. // tamām olup : ø Li.1 , S. ; tamām olub B. // demekdür : demektir B. // yana : ø Li.1 , S. , Ş. // Bitüp ,tamām olmak : bitüp demekdür , tamām ma'nāsına B. // gelür : kelür B. ; gelür ki Ş. // taşıban : taşıbanı E. // ki bütüp : ki pütüb B. ; ki tütüp Li. 1 ; S. // bolḡanı : bolḡan A. , B. , Li.1 , S. , Ş. // tenḡa : tenge B. // ḡoyup : ḡoyub B. // zaḡımlarını : zaḡımlerini B. // "Bütkerür.....dimemdür : ø Ş. // didüḡi : didüki B. // demekdür : demektir B.

“Bütkerür biz diseler” didügi “bitürürtüz diseler” dimekdür.

Bütmenğiz¹: (بوتمانگيز) Kaf-ı ‘Acemî ile yukarıki beytde geçdi. İnanañız ve müteselli olmañız dimekdür.

Büttermek²: (بوتكارماك) Bitirmek ve oñutmaq ve bir yere bitişdürmek.

Beyt: Çāk bolğan köñglüme kılmaq ‘ilac āsān imes
Gonca kim açıldı büttermek anı imkān imes

Bütkerü³: (بوتكارو) Kaf, kaf-ı ‘Arabî’dür. Emr idüp bitür dimekdür ki Sultān Hüseyn eş‘ārında gelür.

Beyt: İsteben kilse yana köksüm şikāfın tapmağay
Veh ki bir merhem koyup ol çāh köksüm bütkerü

Bütken⁴: (بوتكان) Kaf-ı ‘Arabî ile biten dimekdür ki Mecnūn u Leylî’de Mecnūn’uñ divāneligi ta‘rīfinde gelür ki :

Beyt: Üstige yağıp gubār-ı miñnet
Bütken ayağığa hār-ı miñnet

Bütkerip⁵: (بوتكاريب) Tamām idüp ve örtüp, setr idüp, perde-püşluk ma’nāsına gelür ki

Tārīḥ-i Enbiyā’da İbrāhīm ‘Aleyhi’s-Selām Ka’be bināsın şerefeha’llah tamām itdügi maḥaldeki mübārek arqasın Ka’be divārına urup tefāhurla şükr eyledügi maḥalde gelür ki:

Hıṭāb kildi ki bir acnı mu toyğarıp sin yā bir yalañgacnı mu bütkerip sin.

¹ Kaf-ı.....geçdi : Lüğati ka-ı ‘Acemî ile bu beytde geçdi. A. , E. , Li.1 ; ammā lüğati kaf-ı ‘acemî ile bu beytde geçdi Ş. ; üğati ki kaf-ı ‘Acemî ile bu beytde geçdi S. // dimekdür : demekdir B.

² Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

³ Kaf , kaf-ı ‘Arabî’dür : kaf kaf-ı ‘Arabîdir B. ; kaf ‘Arabî’dür Ş. // idüp : idüb B. // gelür : kelür B. ; gelür ki Ş. // isteben : isteyen S. // tapmağay : tapmağası S. // koyup : koyub B.

⁴ Kaf-ı ‘Arabî ile : kaf ‘Arabî’dür Ş. // dimekdür : demekdir B. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür Li.1 , S. // yağıp : yağıb B.

⁵ bütkerip : bütkerib B. // idüp : idüb B. // örtüp : örtüb B. // gelür ki : kelür ki B. // Ka’be bināsın : Ka’be şerefe bināsın Ş. // şerefeha’llah : ø Ş. // itdügi : etdüki B. // urup : urub B. // eyledügi : eyledüki B. // maḥalde gelür ki : maḥalde kelür ki B. ; maḥalde gelür S. // toyğarıp : toyğarıb B.

Bota ve bote¹: (بوت و بوتا) Oğul dimekdür ki Ferhâd [S.54a] ü Şîrîn'de Ferhâd öldüğü

maḥalde gâybâne atasına hıṭâb idüp aydurdı.

[A.31b] Beyt: Botam dip gâh bozlap gâh ögürse

[E.65a] Cefâ taşın sınık köksige ursa

“Botam” didüğü “oğlum” dimekdür.

Ve yine Tārîḫ-i Enbiyâ'da Şâlih Peyğamber ‘Aleyhi’s-Selâm’dan [Li.1-48a]

kavmi mu‘cize taleb idüp eytdiler ki:

Hâre taşdın durâ kılıp bir potelik tiva çıkargıl.

Büte²: (بوتای) Bütün ve dürtüst dimekdür ki Ğarāibü’s-Şığar’da gelür.

Beyt: Tartıban tîg-i cefâ bağrımın yüz çâk eyledi
Bardı evvel kim dirler irdi il mini bağı бүтев

Bütreşip³: (بوتراشيب) Tağlaşup dimekdür.

Beyt: Bir haylî könğlüm içre mür dik eylep hücum
Gerçi vaşl ümîdi yetkende cebîn dik bütreşip

Büt ve but⁴: (بوت و بت) Buṭ dimekdür, rân ma’nāsına.

Butratay⁵: (بوتراتای) Perîşân ve perâkende eyleyeyin dimekdür ki Bedâyi’ü’l-Vasat’da gelür.

Beyt : Zühd ü taḳvâ ehli pendimğa eger cem‘ olsalar
Ğam imes bir âh berkıdın barısın butratay

Butrattı⁶: (بوتراتتی) Perîşân ve perâkende eyledi dimekdür ki Sedd-i İskenderî’de

İskender Çîn’e gıtdüğü maḥalde gelür.

Beyt : Balıglarnı butrattı girdâb-ı bîm
Anıñ dik ki tal yafragını nesîm

¹ dimekdür: demektir B. // idüp aydurdı: idüp aydurdı ki S., Ş.; iderdi ki B., E., Li.1 // dip: dib B. // bozlap: bozlab B. // sınık: sınık B., S. // didüğü: didüki B. // taleb idüp eytdiler ki: taleb idüp itdiler ki B.; taleb itdiler ki S. // kılıp: kılıb B. // potelik: potelik B.; botesin S.

² dimekdür: demektir B. // gelür: kelür ki B.; gelür ki Li.1, S. // evvel: o Li.1; ol S.

³ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁴ Büt ve but: but A. // dimekdür: demektir B.

⁵ dimekdür: demektir B. // gelür: kelür B. // pendimğa: pendimge B. // barısın: kusın S.

⁶ dimekdür: demektir B. // gıtdüğü: kıldüki B. // maḥalde: maḳālede Li.1, Ş. // gelür: kelür B.; gelür ki S. // anıñ: anıñ A., S.

Butratıp¹: (بوتراتیب) Perîşân ve perâkende eyleyip dimekdür ki Gül ü Nevruz-ı Lutfî’de gelür.

Beyt: Cihânda butratıp seyyâhlarnı
Tinğizlerge salıp mellâhlarnı

Beyt-i diger: Taşlar kim ol perî-peyker bu mecnûnga atıp
‘Aql u dâniş kuşların könğlüm öyidin butratıp

Ve yine Ferhâd u Şîrîn’de bir ser-suğanda gelür.

Ve kurganda kabalğanlarınğ [E.65b] tağ u deştka butraşkanları.

“Butraşkanları” didügi “tağılıp perâkende oldukları” dimekdür.

Puc²: (پوج) Bî-mağz [S.54b] dimekdür, ‘ağılsız ma’nāsına ki Nevādirtü’ş-Şebâb’da gelür.

Beyt: Ağzınğ bile tinğlik talaşur piste uyalmas
Ol ağzı açuq bayğazınnğ puçlğın kör

Puhsadı³: (بوخسادی) ‘Aşıkñ hicr ü firqatde ağladığına dirler ammâ sāyir ağlamak

mağallinde isti’mâl olunmaz. Mücerred ‘aşıq ağladığına dirler ki Muḥākemetü’l-Lügateyn’de Nevāyî Ḥazretleri bu lüğati şöyle taşhîḥ idüp bu beyti yazmışlardır.

Beyt: [Li.1-48b] Hicr endühıda puhsap min bile alman nitey
Mey ‘ilâcındur koyup devr-i fenâğa ‘azm itey

“Puhsap” didügi “ağlayup” dimekdür.

Büdene⁴: (بودنه) Bildırcın dimekdür.

¹ butratıp: butratıb B. // eyleyip: eyleyib B.; eyleyüp Li.1, S., Ş. // gelür: kelür B.; gelür ki Li.1, S. // salıp: salıb B. // Beyt-i diger: Yalnız E. ve Ş. nüshalarında vardır. // ser-suğanda gelür: serşanda kelür B.; ser-suğanda gelür ki A., Li.1, Ş. // kurganda: kurşanda E., S. // kabalğanlarınğ: kabalğanlarınñ A. // deştka: deştğa A. // “Butraşkanları”.....dimekdür.: ø Ş. // didügi: didüki B. // tağılıp: tağılıb B. // dimekdür: demekdir B.

² puc: puç A., B., Li.1; buc S. // dimekdür: demekdir B. // ‘ağılsız: ‘ağılsuz Li.1, S. // Nevādirtü’ş-Şebâb’da gelür: ø Yukarı bir beytde geçdi Ş. // gelür: kelür B.; gelür ki S. // Tanık olarak verilen beyit Ş. nüshasında yoktur. // tinğlik: tiñlik A. // bayğazınnğ: bayğazınñ S. // puçlğın: puçlğın A., B., S.

³ puhsadı: buhsadı A., E. // ağladığına: ağladuğına S., Ş. // dirler: derler B. // olunmaz: olunmaz B. // dirler ki: derler B. // Muḥākemetü’l-Lügateyn’de Nevāyî: Muḥākemetü’l-Lügateyn’de gelür. Ş. // Nevāyî Ḥazretleri yazmışlardır.: ø Ş. // şöyle: böyle A. // idüp: idüb B. // yazmışlardır: yazmışlardır B.; yazmışlardır ki A., Li.1, S. // alman: almanı S. // mey. ni A. // koyup: kopup A.; kopub B. // “Puhsap”.....dimekdür.: ø B.; Ş.

⁴ Bildırcın dimekdür: bildırcın kuşı dimekdür.: S. // dimekdür: demekdir B.

Böri¹: (بوری) Kıurda dirler. Kürk ma'nāsına ki Sedd-i İskenderī'de Bedāyi'ü'z-zamān

Mirzā naşihatında gelür ki:

Beyt: Eger koy böri haylī pā-mālidür
Yakın bil ki çöbānga it hālidür

Ve yine Mahbūbu'l-Ḳulūb'da evvelki faşlda pādīşāh-ı 'ādil vaşfında gelür ki:

Horāsetidin kuzı böri havfdın eymin.

Burun²: (بورون) Evvel dimekdür ki Seb'a-i Seyyāre'de [Ş.177a] Dilārām Behrām Şāh'a

[E.66a] şikārda eytdi.

Beyt: Ki burun sal iki kılığa şikāl
Eyle kim turgay öz yiride ğazāl

Ve yine Sirāctü'l-Müslimīn'de şavm bābında niyet-i şavm-ı nāfile beyānında gelür.

Beyt: Nevāfilde velī niyyetni kılmak
[A.32a] Saŋga cāyiz durur tuşidın burundaḳ

"Burundaḳ" didügi "evvelcek" dimekdür.

Burnağı³: (بورناغی) Evvelki dimekdür. Burnağı ve burunağı dağı dinilür. Seb'a-i

Seyyāre'de Dilārām firākında Şāh Behrām'ın aḫvāli zikrinde eydür.

Beyt: Burnağı bunca yüz ḫarāblığı
Miḥnet otı üze kebāblığı

Burunlar⁴: (بورون لار) [S.55a] Evveller dimekdür.

Burna⁵: (بورنا) Bu dağı bu ma'nāya gelür ki Ḥayrettü'l-Ebrār'da pādīşāh naşihatinde bir

beytde gelür ki:

¹ Kıurda dirler. Kürk ma'nāsına ki : Kıurda dirler ki kürk ma'nāsına B. // gelür ki : kelür B. ; gelür Li.1 , Ş. // faşlda : faşılta B. // eymin : eymen B. , Ş.

² dimekdür : demektir B. // Behrām Şāh'a : Şāh'a A. , B. , Li.1 , S. // eytdi : aytdı B. ; didi Ş. // niyet-i beyānında : ø Ş. // gelür : kelür ki B. ; gelür ki A. , Li.1 // saŋga : saña S. //

"Burundaḳ".....dimekdür : ø Ş. // didügi : didüki B. // dimekdür : demektir B.

³ dimekdür : demektir B. // Burnağı ve burunağı.....eydür. cümlesi ve sonra gelen beyit yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁴ dimekdür : demektir B.

⁵ gelür : kelür b. // bir beytde gelür ki : bir beytde kelür B. // gelür Ş. // iş küni : iş sarı Ş. // töre : türne B. , Li.1 , S.

190

Beyt: İş küni koyganda ‘adū sarı yüz
Töre bile burna yasalıngnı tüz

Burnağica¹: (بورناغیجه) Evvelki deklü dimekdür.

Burnaştı²: (بورناشتی) Birbirine taqaddüm itdi oimekdür.

Burdağan³: (بورداغان) Yumurda başan tavuğa dirler ki Sedd-i İskenderî’de Keşmîr

fethinden soñra seyâhat ta’rîfinde maķāle-i evvelde gelür ki:

Beyt: Ketekde kalan burdağan mākīyān
Ni ma’lūmı uçmaķğa sūd u ziyān

Burdadı⁴: (بوردادی) Bir kimesne bir hayvān besleyüp semîz eyledi dimekdür ve yağan

karı [Li.1-49a] yel bir yerden bir yere şavurup yıgmağına dirler.

Burtağ⁵: (بورتاغ) İnişlü, yokuşlu, çukurlu şarb yollara dirler ki Sedd-i İskenderî’de

sebeb-i te’lîfde gelür.

[E.66b] Beyt: Mu alımğa kilken biyiñ tağ idi
Taşı anıñ ü yolu burtağ idi

Ve yine Bedāyi’ü’l-Vasaf’da gelür.

Beyt: Köz ac eşk-i nedāmet sac öz aḥvālīngğa kim bardur
Tününğ tire közüñg ḥîre yolunğ burtağ atınğ aḳsāk

Bürgüt⁶: (بورگوت) Kaf, kaf-ı ‘Acemî’dür. Tavşancıl didükleri yırtıcı kuşa dirler ki

Mecnûn u Leylî’de Mecnûn atası anasıñg vefâtına düş gördügi maḥalde gelür ki:

Beyt: Yukarıdın indî iki bürgüt
Kıldı ol iki ḥammāmeni kut

Ve yine Lisānü’t-Ṭayr’da gelür ki:

¹ dimekdür : demekdir B.

² dimekdür : demekdir B.

³ yumurda : yumurta B. // gelür ki : kelür B. // ma’lūmı . ma’lūm B.

⁴ kimesne : kimse B. // besleyüp : besleyüb B. // dimekdür : demekdir B. // şavurup : şavurub B.

⁵ inişlü : inişlu B. // dirler : derler B. // sebeb-i te’lîfde gelür : te’lîfde kelür B. // mu : çü B. , S. // biyiñg : bitik B. , Li.1 , S. , Ş. // anıñg : itik : B. , Li.1 , S. , Ş. // aḥvālīngğa : aḥvālīgge B. // tününğ : tütünüñ Li.1 ; tütünğ Ş. // közüñg : közüñ A. , Ş. // yolunğ : yoluñ Ş. // atınğ aḳsāk : atıñ aḳsağ A. , Li.1 ; atınğ aḳsağ Ş. ; itıñ aḳsağ S.

⁶ Kaf , kaf-ı ‘Acemî’dür : kaf kaf-ı ‘Acemîdir B. ; kaf ‘Acemî’dür Ş. // dirler : derler B. // Mecnûn u Leylî’de : ø B. , E. , Li.1 , S. , Ş. // gördügi : kördüki B. // gelür ki : kelür ki B. // kirdi . kirtü B.

Beyt: Kirdi bürğüt ortağa ya'nî 'uķab
Didi ey kuşlar ara mālīk-i rīķāb

Bürkedi¹: (بورکادی) Kaf, kaf-ı 'Arabī'dür. Başın bürüdi dimekdür ki Fevāidü'l-Kiber'de
bir şi'rde gelür.

Beyt: Bāğ etrāfıda ağzıñgdın [S.55b] kızarıp sargarıp
Gonce jengārı libāsı birle başın bürkedi

Bürketip²: (بورکاتیپ) Yine kaf, kaf-ı 'Arabī'dür. Bu dağı bürünüp ve örtünüp dimekdür
ki Sulţān Hüseyn eş'ārında gelür.

Beyt: Örtənip kalğac otumğa maḥfī ister gayrdın
Olturup min tarafa iş kör kim külümni bürketip

Bozladı³: (بوزلادی) Mātem-zedeler şaḡu şaḡup ḥazīn āvāzla iñledi dimekdür ki Ferhād u
Şīrīn [E.67a] da Ferhād ḥīn-i mevtde atasına ayıtdı.

Beyt: Botam dip gāh bozlap gāh öḡürse
Cefā taşın sınıķ köksige ura

“Bozlap” didügi “aḡladı ve iñledi” dimekdür.

Ve yine deveniñ āvāzına dirler ki Muḥāketü'l-Lügateyn'de bu lügat böyle
taşḥīḥ olınmışdur.

[Li.1-49b] Bozuḡ⁴: (بوزوḡ) Virāne ma'nāsınadır ki Ḥayretü'l-Ebrār'da söz ta'rīfinde
gelür.

¹ Kaf , kaf-ı 'Arabī'dür : kaf kaf-ı 'Arabīdir B. ; kaf 'Arabī'dür Ş. // dimekdür : demektir B. // bir şi'rde : Ø S. , Ş. ; bir şi'rde B. // gelür : kelür B. // ağzıñgdın : Ø B. // kızarıp : kızarıb B. // sargarıp : sargarıb B. // başın bürkedi : başın bürüdi B.

² bürketip : bürketib B. // kaf , kaf-ı 'Arabī'dür : kaf kaf-ı 'Arabīdir B. ; kaf 'Arabī'dür Ş. // bürünüp : bürünüb B. // örtünüp : örtünüb B. // dimekdür : demektir B. // gelür : kelür B. // örtənip : örtənib B. // ister . isteb B. // gayrdın : gayirdin B. // olturup : olturub B. // bürketip : bürketib B.

³ mātem-zedeler : mātem-zedelerde B. , Li.1 , S. // şaḡup : şaḡıb B. // dimekdür ki : demektir ki B. ; dimekdür E. // ayıtdı : ḡāyibāne ḥıṭāb idüp ayıtdı S. // dip : dib B. // Beytin ikinci mısraı Ş. nüshasında yoktur. // sınıķ : sınıķ B. , S. // bozlap : bozlab B. // didügi : didüki B. // ve yine deveniñ : ve deveniñ B. // dirler : derler B. // bu lügat olınmışdur : muṣṣarışdur Ş. // olınmışdur : olmış E. , Li.1 ; olmışdur A. , B.

⁴ bozuḡ : bozuḡ B. // ma'nāsınadır : ma'nāsınadır B. // gelür : kelür B. // Ş. nüshasında “Beyt” yazılmış , fakat tanık olacak beyit verilmemiş.

Böz¹: (بوز) İmāle ile gāyet yoğun [A.32b] penbe bezine dirler ki Maḥbūbu'l-Ḳulūb'da

yigirmi yedinci faşlda şehirlerde alup satıcılar mezemmeti zikrinde gelür ki:

Alurda ketenni böz dip satarda böz vaşfıda ketendin artuḡ söz dip.

Ve yine Maḥbūbu'l-Ḳulūb'da yigirmi altıncı faşlda tüccār mezemmetinde gelür ki:

Biri yüz bolurdın başıda sevdā. Bözi keten bolurdın könglige temennā.

Bozcin²: (بوزجين) Cim-i 'Arabī ile ḡaraca āhūnuñ dışisine dirler ki Nevāyī Ḥazretleri

Muḥākemettü'l-Lügateyn'de bu lügati şöyle taṣḥīḥ iderler ki:

Türk kiyikniñg irkekin hüne ve tişisin bozcin dirler.

Borçin³: (بورجين) [S.56a] Cim-i 'Acemī ile ördegiñ dışisine dirler ki Nevāyī Ḥazretleri

Muḥākemettü'l-Lügateyn'de şöyle taṣḥīḥ iderler ki:

Ve kildük kuşğa ki anda muḡarrer ve meşhūr ilbasun [E.67b] ördekdür. Sart ol ilbasunni ḥōd bilmes, tağı ördekniñg irkekin suna ve tişisin borçin dir ve sart muñga hem at ḡolmaydur ve ner-ü-māda ikelesin murğābī dir.

Bosağa ve bosaḡa⁴: (بوساغه و بوساڭه) Āsitāne ma'nāsınadur ki Münşeāt'da yigirminci

mektūbda gelür ki Köngülge sarıḡ yüzni altun bosaḡağa sürtmek müdde'ası bī-nihāyet irdi.

Ve yine Göl ü Nevruz-ı Luṭfī'de gelür.

Beyt: Bu bādedin anğa hem bir ayak tut
Bosaḡasın öpüp mindin ḡulaḡ tut

¹ yoğun : yoğun B. // faşlda : faşılada B. // alup : alub B. // mezemmeti zikrinde : mezemmetinde Ş. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür S. // dip : dib B. // bözi : yüzi Li.1

² āhūnuñ : āhūnun B. // dirler : derler B. // Nevāyī Ḥazretleri : ø Ş. // Muḥākemettü'l-Lügateyn'de : Muḥākemettü'l-Lügateyn'de gelür Ş. // bu lügatiiderler ki : ø Ş. // kiyikniñg : kiyikniñ A.

³ borçin : borcin B. // Cim-i 'Acemī ile : Ammā cim-i 'Acemī ile S. ; cim-i 'Arabī ile E. ; Ammā cim-i Fārisi ile Ş. // Nevāyī Ḥazretleriiderler ki : ø Ş. ; yazarı Muḥākemettü'l-Lügateyn'de naşş ile istiṣhād geçdi Ş. // Muḥākemettü'l-Lügateyn'de : ø S. // Ve kildük dir. : ø Ş. // tağı : dağı Li.1, S. // ner-ü-māda : ner-ü-māde A. // murğābī dir. : murğābī dirler Li.1

⁴ ma'nāsınadur : ma'nāsınadır B. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür Li.1, S. // Köngülge sarıḡ : Ve köngülge sarıḡ S., Ş. // sürtmek : sürünmek Ş. // müdde'ası : müdda'ası B. // gelür : kelür B. ; gelür ki E.

Bosağa¹: (بوساغه) Har-gāh eşigine dirler ki [Ş.178a] Muhākemetü'l-Lügateyn'de Fārisī

dilde bu 'ibāreti ehl-i Fūrs yine bu edā ile edā iderler ve muṭlaḳ Türkī'dür
didükleri maḥalde gelür ki:

[Li.1-50a] Bir müte'ayyin nime kim aḳ öydür aña har-gāh at koyup dururlar
ammā anıñg eczāsınınğ köpin Türkī til ile ayturlar andaḳ ki basāğa.

Bustağan²: (بوستاغان) Gemi vaşında uzun ḳadehe dirler ki Fevāidü'l-Kiber'de gelür.

Beyt: Helāl ana süti dir dur ger ol ḳuyaş tutsa
Tapuḡ ḳılıp yükütüp bustağan içinde ḳımız

Buşti³: (بوشتی) Gılzatla tünd oldı, ḳaḳıdı dimekdür ve incindi ve bī-ḥuzūr oldı ma'nāsına

[E.68a] daḫı Fevāidü'l-Kiber'de gelür.

Beyt: Ni bāk şaf könḡül sarı çerḫ salsa küdüret
Zülāl közküsini sāye ḳılḡalı buşmış

"Buşmış" "ḳaḳımış" dimekdür.

Ve yine Sedd-i İskenderī'de İskender Hind ilçilerine 'özr idüp aytdı.

[S.56b] Beyt: Tilin 'özz sarı ḳılıp nükte senc
Ki buşḳunca ḥöd yitmedi yolda renc

Buradaki "buşḳunca" "zaḫmet çekince ve perīşān-dil olunca" dimekdür.

Ve yine Gül ü Nevruz-ı Luṭfī'de gelür ki:

Beyt: Buşurḡatmay salıp barḡanlarıḡa
İcāzet birdi hem ḳalḡanlarıḡa

¹ ehl-i Fūrs : ehli Fūrs B. // edā iderler : iderler A. , B. , Li.1 , S. , Ş. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür kim Ş. // müte'ayyin : müte'ayyin B. // at koyup dururlar : at koyub durur B. ; ad aya dip dururlar A. // eczāsınınğ : eczāsınınñ A. , Li.1 , S.

² gemi : kemi A. , B. // dirler : derler B. // gelür : kelür B. // ger : ki B. , Li.1 , S. // tutsa : tulsā S. // tapuḡ : tapuḡ B. // ḳılıp : ḳılıb B. // yükütüp : yükünüb B. ; yükünüp Ş.

³ gılzatla : gılzetle B. ; gılzat ile Ş. // dimekdür : demekdir B. // incindi ve bī-ḥuzūr : incindi bī-ḥuzūr A. , B. , Li.1 , S. , Ş. // daḫı Fevāidü'l-Kiber'de : daḫı gelür ki Fevāidü'l-Kiber'de A. , B. , E. , Li.1 , S. , Ş. // gelür : kelür B. // ni bāk : nipāk B. // küdüret : küdüret B. // ḳılḡalı : ḳılḡay B. , Li.1 // "Buşmış" "ḳaḳımış" dimekdür : ḳaḳımış A. , E. , Li.1 , S. , Ş. // ilçilerine : ilçilerine B. // 'özr idüp . 'özür idüb B. // 'özr : 'özür B. // ḳılıp : ḳılıb B. // buradaki : ø A. , E. , Li.1 , S. , Ş. // olunca : olunca B. // dimekdür : demekdir B. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür Li.1 , S. // buşurḡatmay : buşurḡanmay B. // salıp : salıp B. // barḡanlarıḡa : yarḡanlarıḡa S. // ḳalḡanlarıḡa : ḳalḡaylarıḡa B. // Burada : ø A. , E. , Li.1 // Burada buşurḡatmay".....dimekdür. : ø Ş. // buşurḡatmay dimek : Yalnız S. nüshasında vardır. // incinmeyüp : incitmeyüb B. // itmeyüp dimekdür . itmeyüb demekdir B.

Burada “buşurgatmay” demek “ incinmeyüp ve gâzab itmeyüp” demekdür.

Buğın¹: (بوغينه) Taşgîr ile bunun gibice ve böylece demekdür.

Bogcı²: (بوغجي) Yayın bir bağı za'if olup bir bağı kavî olsa, kavî cānibinden kirişle
yaya bir ib bağlarlar [A.33a] ki iki cānibi berāber olur, aña dirler.

Boğuz³: (بوغوز) Boğuz demekdür, hulkūm ma'nāsına.

Boğzum⁴: (بوغزوم) Sükūn-ı gayn ile boğazım demekdür.

Buğu⁵: (بوغو) Āhūnūn erkeğine dirler ki Seb'a-i Seyyāre'de Nūzır Şāh Cābir ceziresinde

şikār itdügi maḥalde gelür ki:

Beyt: Güyyā şaydlardın ol çengel
Vaķı⁶ irdi tula buğu vü merāl

Bükse⁶: (بوكسا) Kaf, kaf-ı 'Arabī'dür. Eger insānıñg ve eger ḥayvānıñ belinden
yuḡarusına dirler ki Maḡzen-i [Li.1-50b] Mîr Ḥaydar'da Timur Ḥan [E.68b]
köprü sāyesinde ol bir mecrūḥ ḡarınca gördügi maḥalde gelür ki:

Beyt: Kördi ki bir mûr ayağ ili yok
Büksesi mecrūḥ yarım bili yok

Bügreyip⁷: (بوكرايب) Kaf, kaf-ı 'Acemī'dür. İki bükülüp demekdür ki Nevādirü's-

Şebāb'da gelür.

Beyt: Çerḡ-i şeb gerdiḡa güyā naḡd-i 'ömrinḡdür ḡaraż
Tiker anḡa güyā ki iki bükreyip aylanedür

¹ demekdür : demektir B.

² yayın : yayın B. // olup : olub B. // bir bağı : biri A. , B. , Li.1 , S. , Ş. // kirişle : kiriş ile S. , Ş. // ib : ip B. , Li.1 // bağlarlar : bağlarlar B.

³ boğuz : boğuz B. // demekdür : demektir B.

⁴ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁵ erkeğine : erkekine B. // dirler : derler B. // itdügi : itdüki B. // gelür ki : kelür ki B. // şaydlardın : şaydlardın B.

⁶ Kaf , kaf-ı 'Arabī'dür : kaf kaf-ı 'Arabī'dür B. ; kaf 'Arabī'dür Ş. // insānıñg : insānunı S. // ve eger : eger B. , Li.1 , S. , Ş. // belinden : bilinden B. // dirler : derler B. // ḡarınca : ḡarıncayı B. // gördügi : kördüki B. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür A.

⁷ bügreyip : bügreyib B. // 'Acemī'dür : 'Acemī'dür B. // bükülüp : bükülüb B. // demekdür : demektir B. // gerdiḡa : gerdige B. // güyā ki : ø Ş.

Bügredi¹: (بوكرادی) İki büküldi dimekdür.

Bolalı ve bulalı ve böleli²: (بولالی و بولالی و بولالی) Olalım dimekdür ve bulalım dimekdür. Yâften [S.57a] ma'nāsına ve imāle ile bölelim, nişf eyleyelüm dimekdür.

Bolmağunca ve bulmağunca³: (بولماغونجه و بولماغونجه) Olmayınca ve bulmayınca dimekdür.

Bolmağın bolsa⁴: (بولماغین بولسا) Olmayın olsa, ya'nī olmamış olsa dimekdür ki Sultān Hüseyn eş'ārında gelür.

Beyt: Uc eger tuttı nige kirdi yana tofrağ ara
Bolmağın bolsa sirişkim baħrının tūfān ĥacel

Bolğaca ve bolğuca ve bolğanca ve bolğunca⁵:
(بولغونجا و بولغانجا و بولغوجا و بولغاجا) Olınca dimekdür.

Bolulsa⁶: (بولولسا) Olınsa dimekdür.

Bolğın⁷: (بولغین) Emr idüp olğıl dimekdür ki Gül ü Nevrüz-ı Luṭfī'de gelür.

Beyt: Biliñ bağlap ayağ bastıñ közüme
Revān bolğın qadem koyğın yüzümge

Bolırğa⁸: (بولورغه) Olmağçün dimekdür.

Bolurğa⁹: (بولورغه) Olmağa dimekdür ki Lisāntü't-Ṭayr'da Mi'rāc'da gelür.

¹ dimekdür : demektir B.

² bolalı ve bulalı ve böleli : bolalı A. , E. , Li.1 , S. , Ş. // olalım dimekdür : olalım demektir B. ; olalım A.

³ bolmağunca ve bulmağunca : bolmağunca : A. , E. , Li.1 , S. , Ş. // dimekdür : demektir B.

⁴ dimekdür : demektir B. // gelür : kelür B. // uc : uç B. // nige : nigār E. // ĥacel : ĥacil B.

⁵ bolğanca ve bolğunca : Bu kelimeler B. nüshasında yazılmış ama anlamları verilmemiş. // dimekdür : demektir B.

⁶ bolulsa : bolusa B. ; bolunsa S. // olınsa : olunsa B. ; olursa Li.1 // dimekdür : demektir B.

⁷ idüp : idüb B. // dimekdür : demektir B. // Gül ü Nevrüz-ı Luṭfī'de : Gül ü Nevrüz'da A. , E. , Ş. //

gelür : kelür B. ; gelür ki S. // bastıñ : bastıñ A. , Li.1 // közüme : közüme B. // yüzümge : yüzümge B.

⁸ bolırğa : bolurğa Li.1 , S. // olmağçün : olmağçün S. // dimekdür : demektir B.

⁹ dimekdür : demektir B. // gelür : ø S. ; kelür B. // tüşüp : tüşüb B. // yavuşup : yavuşub B.

[E.69a] Beyt: Arslan it dik ayağığa tüşüp
Hōşe tohmıdur bolurğa yavuşup

Bolğum¹: (بولغوم) Olsam gerek dimekdür.

Bolur dik dur²: (بولوردیک دور) Olur gibi dur dimekdür.

Bolğay³: (بواغای) Ola dimekdür.

Bolğanda⁴: (بولغانده) Oldukda.

Bolğusı⁵: (بولغوسی) Olsa gerek dimekdür. Ferhād-nāme'de Ferhād için binā olınan

kuşūr-ı bī-kuşūr evşāfında getürür.

Beyt: Garāib köp hüveydā bolğusıdur
Besi şekl anda peydā bolğusıdur

Bolğusı min⁶: (بولغوسی مین) Olsam gerek.

Bolğu dik min⁷: (بولغودیک مین) Olmaluyın dimekdür. Bu beytde baʿzı nüshada bolğusı

min ve baʿzısında bolğu dik min yazılır. İkisi daḥı cāizdür. Maʿnāda birbirine muḳarrebdür.

Beyt: Ger budur kāfir közü zünnār ey zülfi faḳīh
Bolğusı min deyr ara mest ü perīşān ʿāḳıbet

Bolçar⁸: (بولچار) İstimālet virmekdür.

Bolğalı⁹: (بولغالی) Olmağıçün ve olıcaḳ ve olalı dimekdür. Ammā olmağıçün maʿnāsına

Lisānüt-ṭ-Ṭayr'da Şeyḥ ʿAtṭār Ḥazretleri Ḳaddese Sırrehu menḳıbetinde gelür ki:

Beyt: Bolğalı zāhir her andaḳ ʿilleti
Bu dükkān içre müheyyā şerbeti

Bolmağunca¹⁰: (بولماغونجه) Olmayınca dimekdür.

¹ bolğum: bolğum B. ; bolğu S. // dimekdür: demektir B.

² olur gibi dur: olursan S. // gibi: kibi B. // dimekdür: demektir B.

³ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁴ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁵ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁶ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁷ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁸ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁹ olmağıçün: olmak için Li.1 // dimekdür: demektir B. // Ḥazretleri Ḳaddese Sırrehu: ø Ş. //

gelür ki: kelür ki B. // gelür Li.1, S., Ş. // her andaḳ: bir andaḳ B.

¹⁰ bolmağunca: bolğanca E. // dimekdür: demektir B.

Bolğunıguz¹: (بولغونگوز) Kaf, kaf-1 'Acemî'dür. Olsañız gerek dimekdür:

[Li.1-51a] Bulcar²: (بولجار) Bir pâdişâh sefere gitmelü olıcağ va'deyle leşkeri cem'

olıcağ dernek yerine dirler ki Ferhâd u Şîrîn'de Hâkan Yunan zemîne gitdügi maħalde gelür ki:

Beyt: Çirikge eyleben mi'ad bulcar
Tavacı her taraf yitkürdi ulcar

[Ş.179a] Ve yine [S.57b] Sedd-i [A.33b] İskenderî'de Rây-ı Hind'inğ İskender-nâme'si cevâbında Dārâ'dan hikâyet idüp aytdı ki:

Beyt: Çü yettünğ anınğ câr u bulcarığa
Şeh-i Rûm ili birle bikârığa

Boldig³: (بولديك) Kaf, kaf-1 'Acemî'dür. Olsun dimekdür ki Fevâidü'l-Kiber'de gelür.

Beyt: Hâfız itken kibi hâk luṭfı anı Kur'an'da
Boldig anınğ dağı her hâlîde Kur'an-ı hâfız

Ve yine [E.69b] Hayrettü'l-Ebrâr'da üçinci na'tda kalem vaşfinda gelür ki:

Beyt: Nâme kıra kılğalı boldig serî
Nâme siyehlerğa çü sin sin şefîr

Bulağ⁴: (بولاغ) Yerden kaynayup çıkan buñara dirler ki Garâbü's-Şıgar'da gelür.

Beyt: Mücibi köp yığlamak ırmış nazar-pâk olmağınğ
Eyle kim eyler suyn efzûn arıtmakdın bulağ

Ve yine eş'âr-ı Luṭfî'de gelür.

¹ Kaf, kaf-1 'Acemî'dür : kaf kaf-1 'Acemîdir B. ; kaf 'Acemî'dür Ş. // gerek : kerek B. // dimekdür : demekdir B.

² bulcar : buncar B. // gitmelü : kitmelü B. // va'deyle : va'dile B. ; va'de ile S. // cem' olıcağ : cem' olacağ B. // dirler : derler B. // Yunan zemîne : Yunan-ı zemîne B. // gitdügi : kitdüki B. // gelür ki : kilür B. ; gelür Li.1, S., Ş. // çirikge : çirik Li.1 // mi'ad bulcar : mirâd buncar B. // Hind'inğ : Hind'in Ş. // hikâyet idüp : hikâyet idüb B. // aytdı ki : aytdı : B., S. // yettünğ : yetyük A., B., Ş. ; yetyik S. // anınğ : anın A. ; itik S. // câr u bulcarığa : çâr u bulcarığa A.

³ boldig : boldinğ Li.1, S. // kaf, kaf-1 'Acemî'dür : kaf kaf-1 'Acemîdir B. ; kaf 'Acemî'dür Ş. // dimekdür : demekdir B. // gelür : kelür B. // kibi : gibi B. // boldig anınğ : boldinğ anınğ S. ; boldig dağı anınğ Li.1 // üçinci : üçünci b. // vaşfinda gelür ki : vaşfinda kelür ki B. ; vaşfinda gelür Ş. // Nâme kıra : Nâ kıra Ş. // kılğalı : kılğay Li.1 // boldig serî : boldinğ serî S. // siyehlerğa : siyehlerğa B.

⁴ kaynayup : kaynayub B. // buñara : bınara B. ; buñgara Li.1, S., Ş. // gelür : kelür B. ; gelür ki A. // eyle kim eyler : eyle kim eyle E. // Luṭfî'de gelür : Luṭfî'de kelür b. ; Luṭfî'de gelür ki Li.1 // vaşfinda gelür ki : vaşfinda kelür ki B. ; vaşfinda gelür Li.1 // çikip : çikib B. // yiti : yidi A. ; yedi Ş.

Beyt: Mözüm hayâli hayliga rüşen harîm irür
Arı perî bulâğ başıda muķîm irür

Ve yine Ferhâd u Şîrîn'de Ferhâd haste ve za'îf olıcaķ hûkemâ Ferhâd'ı
iledecekleri tağ vaşfında gelür ki:

Beyt: Çikip baş ol cezîre içre tağı
Bu tağ üzre yiti sikiz bulâğı

Bulğag¹: (بولغاغ) Ürkülük ve tefrîka ma'nâsınadır ve tārâc ve tālân ve harâb
ma'nâsınadır ki Ğarâibü's-Şıĝar'da gelür.

Beyt : Dime könglünĝ milki koy çaĝdın bu nev' olmuş harâb
Tâ bu kişver ehliĝa tüşmiş firâķınĝ bulğagı

Ve yine Gül ü Nevruz-ı [Li.1-51b] Luţfî'de şıfat-ı şubhda gelür ki :

Beyt : Çü Yûnus çıktı balık kırsaĝdın
Ĥuten bitdi Ĥabeşninĝ bulğagıdın

[E.70a] [S.58a] Ve yine eş'âr-ı Luţfî'de gelür.

Beyt: Zülfünĝ çü baş kötürdi bozuldı köngül ili
Ėaydın tapılsun emen ki bulğagı çağı dur

Bulğanur²: (بولغانور) Bulunur dimekdür.

Bulğancuĝluk³: (بولغانجوغلوک) Bu daĝı tefrîka ve talaĝlık ma'nâsınadır ki Tārîĥ-i

Enbiyâ'da Ĥazret-i İlyas 'Aleyhi's-Selâm ümmeti zikrinde gelür ki:

Benî İsrâîl [Ş.179b] arasında millet ĥaysiyyetidin köp bulğancuĝluk vâķı' boldı.

Ve yine Fevâirdü'l-Kiber'de gelür.

Beyt: Közüm bulğandı mevc-i eşkdin vâş
Kördünĝ külekidin 'ummânda aşup

¹ tefrîka ma'nâsınadır : tefrîka ma'nâsına B. , Li.1 , S. // harâb ma'nâsınadır : harâb ma'nâsınadır B. // gelür : kelür B. // milki : ø B. // nev' olmuş : nev' olmuş B. // ehliĝa : ehliĝe B. // şıfat-ı şubhda gelür ki : şıfat-ı şubhda kelür B. ; şıfat-ı şubhda gelür A. , S. , Ş. // balık : balıĝ B. , Li.1 , S. // Eş'âr-ı Luţfî'de gelür : Luţfî Eş'arı'nda kelür B. ; Eş'âr-ı Luţfî'de gelür ki S. , Ş. // köngül ili : köngli ili A. , B. // emen ki bulğagı : emen ki bolğay Li.1 // çağı : çağı A.

² Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

³ talaĝlık : dalaĝlık Ş. // ma'nâsınadır : ma'nâsınadır B. // Enbiyâ'da : ø A. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür S. // kördünĝ : körünĝ A. , B. , Li.1 , Ş. ; közünĝ S. // aşup : aşub B. // gözüüm : közüüm B. // bulğandı demek : bulğandı demek B. // bulandı ma'nâsına gelür : bulandı ma'nâsına kelür B. ; bulandı ma'nâsına gelür ki A. , Li.1 , S. // çümki : ø S. ; çünkü B. // olındı : olındı B. // kinâye ola : kinâyet ola S. , Ş. ; kinâyed ola Li.1 // gözi aĝımaĝa : közi aĝımaĝa B. // közi bulandı : gözi bulandı B.

Gözüm eşk mevcinden harāb oldu demekdür, ammā “bulgandı” demek bir dağı şu bulandı ma’nāsına gelür. Çünki gözde isti’māl olındı, kan ağlamaktan kināye ola ki bir kişiniñ gözi ağrımağa başlasa “közi bulandı” dirler.

Bulap¹: (بولاب) Bulayup ve bulaşdurup demekdür.

Bulgap²: (بولغاب) Bu dağı bulaşdurup demekdür ki Tārīḫ-i Enbiyā’da Yūsuf ‘Aleyhi’s-

Selām’ın [A.34a] arkadaşları ahvālinde gelür ki:

Könğlekin koy anığa bulgap Yūsuf’ı bōri yidi dip qanlığ könğlekin Ya’qūb ‘Aleyhi’s-Selām qaşığa kiltürdiler.

Bulgaştı³: (بولغاشتی) Bulaşdı oimekdür.

Bulgadı⁴: (بولغادی) Tolaşdurdı [E.70b] bürüdi demekdür.

Bolmaq⁵: (بولماق) Olmaq demekdür ve ğayn-ı mu‘acceme ile bolmaq dağı dinilür.

Boynığa⁶: (بوینیغه) Boynına demekdür.

Bölük⁷: (بولك) Kaf-ı ‘Arabī ile şol siyāh nesneye dirler ki yaylarıñ iki başında kiriş

geçürdükleri yere yapışdururlar ki Ğarāibü’ş-Şıgar’da gelür.

Beyt: Firāqlardın bölük cān riştesidin cile var itmiş
 Kaşınğ yasın Nevāyī qaşdığa ger istesenğ qurmak

Püledi⁸: (پولادی) Üfürdi demekdür ki Mecālisü’n-Nefā’is’de ikinci meclisde [Li.1-52a]

Mevlānā ‘Abdü’l-ḳahhār vaşında iksire tālīb [S.58b] olup ot üfürdüği beyānında gelür.

¹ bulap : bulab B. // bulayup : bulayub B. // bulaşdurup : bulaşdurub B. // demekdür : demektür B. // S. nüshasında “bulap ve bulgap” kelimelerinin ikisi birlikte “bulgap” maddesinde verilmiştir.

² bulaşdurup : bulaşdurub B. // demekdür : demektür B. // Yūsuf ‘Aleyhi’s-Selām’ın : Yūsuf’uñ ‘Aliyhi’s-Selām’ın A. , B. , Li.1 , Ş. // gelür ki : kelür ki B. // bulgap : bulgab B. // Yūsuf’ı : Yūsuf ‘Aliyhi’s-Selām’ı Ş. // dip : dib B.

³ demekdür : demektür B.

⁴ demekdür : demektür B.

⁵ Bu madde yalnız Esad Eferdi nüshasında vardır.

⁶ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁷ ‘Arabī ile : ‘Arabī’yle Li.1 , S. // yaylarıñ : yayların B. ; yaylarıñ Ş. // geçürdükleri : keçürdükleri B. // gelür : kelür ki B. ; gelür ki Li.1 // riştesidin : reştesidin B. // cile : cille S. , Ş. ; çile A. ; kıble Li.1 // kaşınğ : kaşın Li.1

⁸ püledi : büledi A. // üfürdi : üfür E. // demekdür : demektür B. // olup : olub B. // üfürdüği : üfürdüki B. // beyānında : maḥalde Ş. // gelür : kelür ki B. ; gelür A. , Li.1 // otı : otni B. // köb :

Otnı köp pülemekidin mādde kulağı sarı barıp ger boldı.

“Pülemekidin” didügi “üfürdüğinden” dimekdür.

Pülep¹: (پولاب) Üfürüp dimekdür ki Seb‘a-i Seyyāre’de üçinci hikâyede gelür.

Beyt: Kimse boğzığa tığ sürkey mü
‘Ömr-i şem‘in pülep uçurkey mü

Bolay mu bolur²: (بولایموبولور) Böyle mi olur dimekdür.

Boy başığa³: (بوی باشی غه) Egnine ve başına dimekdür.

Boyap⁴: (بویاب) Bir rengle boyayup dimekdür.

Boyaqçı⁵: (بویاقچی) Boyacı dimekdür.

Boyğalğan⁶: (بویغالغان) Boyanan dimekdür ki Nevādirü’ş-Şebāb’da gelür.

Beyt: [Ş.180a] Yāmān hālimğa bağı ağıray her kimse kim körgey
Bağı pergālesidin kağa boyğalğan ‘izārımın

Boyatğan⁷: (بویاتغان) Bu dağı hemīn bu ma‘nāyadur.

Boyalıp⁸: (بویالیپ) Boyanmış dimekdür.

Boyalmış⁹: (بویالمش) Boyanmış dimekdür.

Bu yan¹⁰: (بویان) Bu taraf dimekdür.

ø A. // pülemekidin: bülemekidin A. // mādde: ø Li.1 // barıp: barıb B. ; yarıp S. // didügi: didüki B. // dimekdür: demekdir B.

¹ pülep: püleb B. // üfürüp: üfürüb B. // dimekdür: demekdir B. // üçinci: üçünci B. // gelür: kelür; gelür ki E. , Ş.

² bolay mu bolur: bolay mu bolur B. , Li.1 , S. , Ş. // dimekdür: demekdir B.

³ dimekdür: demedür B.

⁴ boyap: boyab B. // bir rengle: bir reng ile B. // boyayup: boyayıb B. // dimekdür: demekdir B.

⁵ boyaqçı: boyaqçı Li.1 , S. // dimekdür: demekdir B.

⁶ dimekdür: demekdir B. // gelür: kelür B. // hālimğa: hālimge B. // ağıray: ağıray B. //

körgey: körkey B. // pergālesidin: pergālesin Li.1

⁷ Bu madde B. nüshasında yoktur.

⁸ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁹ Bu madde E. nüshasında yoktur. // dimekdür: demekdir B.

¹⁰ dimekdür: demekdir B. ; ma‘nāsınadur S.

2.7. Harfî't-Tai'l-Meftûhe

Tatmay¹: (تاتمای) Tatmayın.

Tatmağan² (تاتماغان) Tatmayın demekdür.

Tatkuṅğdur³: (تاتقونکدور) Tattañ gerek demek olur. Vaḳıs 'alā haza.

Taban⁴: (تابان) Taban demekdür.

Tapıp⁵: (تابیب) Tabıp 'ibāreti bolup demek ma'nāsınadır.

Beyt : Tapıp ārāyış andın mülk ü ziynet
Bolup il içre mülk araga şöhet

Taptı⁶: (تابتی) Boldı, tapar bolur.

Tapğalı⁷: (تابغالی) Bolalı ve bolmağa demekdür.

Tapmas⁸: (تابملس) Bolmaz.

Tapılmas⁹: (تابیلماس) Bulunmaz demekdür.

Tapuğ¹⁰: (تابوғ) Tapu demekdür.

Tapşurmak¹¹: (تابشورماق) Tapğurmak, teslim itmek ma'nāsına.

Tapşuray¹²: (تابشورای) Tapşıra ve tapşırayın demek olur.

Tapşurmağay¹³: (تابشورماغای) Tapşırmaya ve tapşırmayın.

Tapuḳ¹⁴: (تابوق) Bulınmış bir nesneye dirler ve maḥdūma hıṭāb olinup hızmeye ve tapuya

diyicek yerdür ki Münşeāt'da toḳuzıncı mektübda gelür.

¹ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

² Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

³ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁴ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁵ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁶ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁷ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁸ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁹ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

¹⁰ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

¹¹ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

¹² Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

¹³ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

¹⁴ bulunmuş : bulunmuş B. // bir nesneye : nesneye A. , Li.1 , S. , Ş. // dirler : derler B. // olinup :

olunub B. // yerdür : yerdir B. ; yerde S. // toḳuzıncı toḳuzıncı B. // gelür : keltür B. ; gelür ki A. ,

Ş. // ḥaḳāretiga : ḥaḳāretige B. // kılğay : kılğaylar B.

Ammā iltimās hem kılınur kim ol perişān ebyātga kim tapuḡga tapşuruldı, qābil haḡāretiga bakmay mülāhaza kılğay.

Tapşuruldı¹: (تاپشورولدى) Teslim olındı demekdür ki bu beytde geçdi.

Tapuḡcı²: (تاپوڭجى) Hıdmet-gār maʿnāsınadır.

Tebinḡü³: (تېنگو) Kaf, kaf-ı ʿAcemīʿdür. Eyer perkine dirler ki Ġarāibüʿş-Şıḡarʿda gelür.

Beyt : Şeh-süvārımınḡ ayaḡın öpkeli rāzı idim
Ay ile kün her birisi tebinḡü alyıda

Tapmaḡ⁴: (تاپماق) Bulmaḡ demekdür.

[S.59a] Tapa almay⁵: (تاپالمای) Bulunmaz demekdür.

Tapay⁶: (تاپای) Bulayın demekdür.

Tapmaḡum⁷: (تاپماغوم) Bulmasam gerek demekdür, bulacaḡım ve bulmaḡlığım demekdür

ki [Li.1-52b] Ferhād u Şirīnʿde Ferhād Yunan zemīne gitmege Hāḡanʿdan icāzet istedügi maḡalde Melik-ārāʿya eytdi.

Beyt: Anıḡ himmet bile ger bolsa yādı
[A.34b] Şek irmes tapmaḡum bu iş küşādı

Tapḡanḡa⁸: (تاپغانغا) Bulana demekdür, yaʿnī bulan kişiye [E.71b] demekdür ki Ġarāibüʿş-

Şıḡarʿda gelür.

Beyt: Bil Nevāyī ki taleb birle tapılmas maḡşūd
Lik tapḡanḡa daḡı bar idi elbette taleb

¹ olındı : olundı B. // demekdür : demektir B. // geçdi : kecdi B. ; gecdi E.

² maʿnāsınadır : maʿnāsınadır B.

³ Kaf , kaf-ı ʿAcemīʿdür : kaf kaf-ı ʿAcemīʿdir B. ; kaf ʿAcemīʿdür Ş. // dirler : derler B. // gelür : ø A. ; kelür B. // şeh-süvārımınḡ : şeh-süvārımınḡ A. // ay ile kün : ayla kün B. , S.

⁴ demekdür : demektir B.

⁵ tapa almay : taba almay : A. , E. // demekdür : demektir B. // bulunmaz demekdür : bulunamaz , bulamaz demektir B.

⁶ demekdür : demektir B.

⁷ demekdür : ø Ş. ; demektir B. ; demekdür ve S. // Yunan zemīne : Yunan-ı zemīne B. // gitmege : kitmeke B. // istedügi : istedüki B. // anıḡ : anıḡ A. // bolsa : kılsa A.

⁸ bulana demekdür : bulana demektir B. // kişiye demekdür : kişiye demektir B. ; kişiye dimek maʿnāsına Li.1 ; kişiye maʿnāsına S. , Ş. // gelür : kelür B. ; gelür ki A. // Beytin birinci mısraı A. nüshasında yoktur. // bar idi : var idi Ş.

Tapkunğuz¹: (تاپقونغوز) Kaf, kaf-ı ‘Acemî’dür. Bulsanğız gerek ve bulcağınğız
dimekdür.

Tapku dik²: (تاپقودیك) Kaf, kaf-ı ‘Arabî’dür. Bulur gibi dimekdür.

Tapışur³: (تاپیشور) Buluşur dimekdür ki Seb‘a-i Seyyâre’de evvel hikâyede ikisi dağı bir
beytde Ferruḥ kavmine bir gice nâme yazup gitdügi maḥalde gelür.

Beyt: Kim tilep munda tapkunğuz yokdur
Tapışur yirimiz vaṭan okdur

Tapak⁴: (تاباك) Tabalanmak ve hareket ve ıztırâb etmek. Fernâd-nâme evvelinde
Münâcât’da gelür.

Beyt: İşi Mecnûn kibi bend içre tabak
Eger dâye yumay cismini nâ-pāk

Tapkusı⁵: (تاپقوسی) Bulsa gerek dimekdür.

Tapkalı⁶: (تاپقالی) Bulalı ve bulmak için dimekdür.

Tapmay⁷: (تاپمای) Bulmazın ve bulmaz dimekdür ki Mecnûn u Leylî’de Mecnûn atası
mâteminde aydurdı.

Beyt: Tapmakda mini saçıp diremler
[Ş.180b] Tapmay mindin becüz elemeler

Tapır⁸: (تاپیر) Talabır dimekdür.

¹ tapkunğuz : tapğunkuz S. ; tapkunğuz Li.1 , . // kaf , kaf-ı ‘Acemî’dür : kaf kaf-ı ‘Acemîdir B. ; kaf kaf-ı ‘Arabî’dür Li.1 , S. , Ş. // A. , E. , Li.1 , S. ve Ş. nüshalarında daha sonra gelen “tapku dik” kelimesinin anlamı burada verilmiş.

² ‘Arabî’dür : ‘Arabîdir B. // A. , E. , Li.1 , S. ve Ş. nüshalarında bu kelimenin anlamı yukarıda geçen “tapkunğuz” kelimesinde verilmiş.

³ dimekdür : demektir B. // gice : kice B. // yazup : yazub B. // gitdügi : kitdüki B. // gelür : kelür B. ; gelür ki Ş. // tilep : tileb B. // yirimiz : birimiz Li.1 ; birelmen S. ; birelmez Ş.

⁴ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁵ gerek : kerek B. // dimekdür : demektir B.

⁶ tapkalı : tapkanı B. // için : için B. // dimekdür : demektir B.

⁷ bulmazın ve bulmaz : bulmaz Ş. // dimekdür : demektir B. // aydurdı : aydırdı B. // saçıp : saçıp B.

⁸ tapır : tabır : S. // talabır : talbır B. // dimekdür : demektir B.

Tapırcır¹: (تايرجير) Bu dağı ıalabır ve ıztırāb ider dimekdür.

Tapırcılar²: (تايرجىلار) Bu dağı bu ma'nāyadır ki Gül ü Nevruz-ı Luṭfî'de Gül'ün

Nevruz firḳatinde ḥālî beyânında gelür.

Beyt: Tabırcılar çü murg-ı nīm besmel
Öz özi sözleşür gam-ı dil

Tatlıg³: (تاتليغ) Tatlu dimekdür.

Tatay⁴: (تاتاي) Tadayın dimekdür, ya'nî bir nesneniñ lezzetin tadayın dimekdür.

[S.59b] Taturmas⁵: (تاتورماس) Tatdurmaz dimekdür ki Ḥayretü'l-Ebrâr'da beşinci

maḳālede gelür.

Beyt: Müştehi il yüz isenen birkeli
[E.72a] Lokma taturmas tileben mümteli

Tat⁶: (تات) Ra'âyādan bir tâ'ife dirler ki şehirde sākin olmayalar ve ekābir ḳolından

gayrı yanında ve ḥıdmetinde olanlara dirler ve ḥıdmetinde olanlara dirler ve bî-kār ve levend [Li.1-53a] tâ'ife ma'nāsına dağı gelür ki Ḥayretü'l-Ebrâr'da arslanla dürrāc ḥikāyesinde gelür.

Beyt: Kıcırıban dām ile ol mübtelā
Nice didi tat mini tutti lā

Ve yine Ḥayretü'l-Ebrâr'da on ikinci maḳālede zulm maḳālesinde gelür ki:

Beyt: Çü dağı toḥm arpasını at yiyip
Öyde tavuḡlarını sürük tat yiyip

¹ tapırcır : tabırcır S. // ıalabır : ıalbir B. // dimekdür : demekdir B.

² ma'nāyadır : ma'nāyadır B. // Gül ü Nevruz-ı Luṭfî'de : Gül ü Nevruz Ş. // Gül'ün : ø Li.1 , Ş. // Nevruz firḳatinde : firḳatinde Ş. // ḥālî beyânında : ø A. // gelür : kelür B. // sözleşür : şunlar S. // gam-ı dil : gam u dil A.

³ dimekdür : demekdir B.

⁴ dimekdür : demekdir B.

⁵ dimekdür ki : demekdir ki B. ; dimekdür Li.1 // gelür : kelür B. ; gelür ki A. // isenen : istenen B. , Li.1 , Ş.

⁶ şehirde : şehirde B. // olanlara dirler : olanlara derler B. // ḥıdmetinde olanlara dirler : ø A. , E. , Li.1 , S. , , , Ş. // tâ'ife ma'nāsına : tâ'ifesi ma'nāsına Ş. // arslanla : arslan ile Ş. // ḥikāyesinde gelür : ḥikāyasende kelür ki B. ; ḥikāyesinde gelür ki A. , Li.1 , S. // kıcırıban : kıcırıban A. , B. // nice : niçe Li.1 // maḳālesinde gelür ki : maḳālesinde kelür ki B. // çü : çi S. // at yiyip : at yiyib B. // sürük : sürdün Li.1 // tat yiyip : tat yiyib B. ; tapıp S.

Tartar¹: (تارتار) Çeker demekdür, kılıç ve yay çeker gibi ve sāyir nesne çekmek

ma'nāsına daḥı gelür ve içmek ma'nāsına daḥı gelür ki tamām çekdi dirler ki Mecnūn u Leylī'de sebep-i te'lifde gelür.

Beyt: Çün bar idi baht-ı cāvidāne
Tartar idi mini bī-ḥūdāne

Ammā içmek ma'nāsına Sultān Hüseyn eş'arında gelür.

Beyt: Kahrı cāmın dem-be-dem tartar min ol bed-ḥüyniḡ
Güyyā Tenḡri mini ḥalk eylemiş tartarḡa kahr

Evvelki mışrā'da olan "tartar min" lafzı "içerin" demekdür ve ikinci mışrā'da olan "kahr çekmek için" demekdür.

Tar²: (تار) Tar demekdür, tenḡ ma'nāsına ki Ferhād u Şīrīn'de [A.35a] [E.72b] Ferhād

āyīnede [S.60a] Şīrīn ḥayālīn gördüḡi maḥalde gelür ki:

Beyt: Cebīnler gül gül ve kirpikleri ḥār
Kabaḡlar kink kink ve ağızları tar

Ve yine Luṭfī eş'arında gelür.

[Ş.181a] Beyt: Bir ağız tarlıḡını sormadı bu bende hīç
Gerçi o piste ağız fikride ḥayrān boldum

Tartarḡız³: (تارتارگیز) Kaf , kaf-ı 'Acemī'dür. Emr idüp çekünüz demekdür.

Tartmaḡ⁴: (تارتماغ) Çekmek.

Tartayın⁵: (تارتایین) Çekin.

Beyt: Niçe cevrim tartayın ol serv-i ḥūrī-zādnıḡ
Yok mudur pāyānı āyā cevri ile bī-dādnıḡ

¹ demekdür : demektir B. // gelür : kelür B. // dirler ki : dirler Ş. // sebep-i te'lifde gelür : sebep-i te'lifde kelür B. ; sebep-i te'lifde gelür ki A. , Ş. // bar idi : yār idi Li.1 // Hüseyn : Hüseyin B. // eş'arında gelür : eş'arında kelür B. ; eş'arında gelür ki Li.1 , Ş. // Tenḡri : Teñri Li.1 // içerin demekdür : içerin demektir B. // kahr çekmek için demekdür : kahr çekmek içündür A. , E. , Li.1 , S..

² demekdür : demektir B. // gördüḡi : kördüki B. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür A. , Li.1 , S. , Ş. // kink kink : kink Li.1 , S. // gelür : kelür B. // İkinci beyit birinci mısraı nüshalarda şu şekillerde farklılıklar göstermektedir : Bir ağız Luṭfī tarlıḡını sormadı hīç E. ; Bir ağız tarlıḡını sormadı bu bende hīç B. ; Bir ağız tarlıḡını sormadı yüce nide hīç Li.1 , S. ; Bir ağız Luṭfī köñḡül tarlıḡını sormay hīç B.

³ Kaf , kaf-ı 'Acemī'dür : kaf kaf-ı 'Acemīdir B. ; kaf 'Acemī'dür Ş. // idüp : idüb B. // demekdür : demektir B.

⁴ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁵ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

Tartılursın¹: (تارتیلور سین) Lam ile çekilirsin dimekdir. Bu beytde ekşer nüshada nun ile tartınursın yazılmışdır, çekinürsin ma'nāsına.

Beyt: Kilgil ey kurbān könğül ol kaşı ya terkinı tut
Çün cefādın tartınursın imdi bar bir güşe tut

Tartardın²: (تارتاردین) Çekmeden dimekdir ki Münşeāt'da altmış beşinci mektübda gelür.

Her kimge kim beķā cāmıdın neş'et yitişti fenā hımārını tartardın girizi yokdur.

Tartқан³ : (تارتқан) Çeken ve çekdügi dimekdir ki Münşeāt'da tokuzuncı mektübda gelür.

Bu faķırning [Li.1-53b] yıllar tartқан sa'y u imkekimni.

Tartımadı⁴: (تارتیمادی) Çekilmedi, ya'nı ol zamāna varmadı dimekdir ki imtidād-ı

zamāndan kināyedür ki Hımsetü'l-Mütehayyirîn'de hātımeye Mecdü'd-dîn Muḥammed ta'rîfinde gelür ki

On on bey künge tartımadı kim.

Tartıma⁵: (تارتیما) Çekme dimekdir ki yine Hımsetü'l-Mütehayyirîn'de dördinci

maķālede mu'ammā risālesin yazmaķ bābında Mevlānā Cāmī'den naķl idüp yazarlar ki:

Alar didiler kim sin bu teşvışini tartıma biz bitili.

¹ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

² Tartardın : tartardin B. // çekmeden : çekmedin B. // dimekdir ki : demekdir B. // Münşeāt : Münşaāt B. // gelür : kelür B. // her : ger B. // kimge : kime S. // kimke B. // hımārını : hımārın S.

³ çekdügi : çekdüki B. // dimekdir : demekdir B. // Münşeāt : Münşaāt B. // gelür : kelür B. // tartқан : tartğan Li.1 // tartқан sa'y u imkekimni : tartқansı ve imkekimni B.

⁴ dimekdir ki : demekdir ki B. ; dimekdir S. // kināyedür : kināyedir B. ; kināyetdür Li.1 , S. Hımsetü'l-Mütehayyirîn'de hātımeye : Hımsetü'l-Mütehayyirîn hātimesinde S. // Mecdü'd-dîn Muḥammed : Mecdü'd-dîn Li.1 // gelür ki : kelür ki B. ; gelür S. // künge : künke B.

⁵ dimekdir : demekdir B. // yine : ø S. // dördinci : dördüncü B. // idüp : idüb B. // yazarlar ki : ø S. ; yazarlar Li.1 // alar didiler : alar dirler Li.1 , S. ; alarđınlar S.

Tarttı¹: (تارتتى) Bu dağı bu ma'nâyadur, ya'nî ol zamāna, ol müddete çekdi demekdür ki

Tārīḥ-i Enbiyā'da Mu'cizāt-ı [E.73a] Mūsā 'Aleyhi's-Şalavatü's-Selām'da Fira'vnilerin şuları kan olduğu maḥalde gelür ki:

Hak Ta'alā alarga Nıl şuyın kan kıldı. Benī İsrā'īl'ğa su irdi. Kıbtılarga kan. Bu hem yiti künge tarttı.

Ve bir dağı yazmak ma'nāsına [S.60b] gelür ki 'Acem yazmağı keşid demekle ta'bır etdügi itibārınca ki Tārīḥ-i Mülük'da Şābūr-ı zü'l-ektāf tārīḥinde gelür ki :

Bir yumurtgaca kârede 'âlem mişâlin tartıp ve cem' ekālim ve bilād ve cibālini meşrûḥ yasap.

Tartıkan²: (تارتقان) Çekmek, ya'nî dizmek ma'nāsınadır ki Nazmü'l-Cevāhir

Dībācesi'nde gelür.

Cevāhir ara çeşm-i zaḥm def'i üçün şibhini tartıkan dik.

Tarḳamak³: (تارقاماق) Tağılmaq.

Tarḳatmağıl⁴: (تارقاتماغیل) Tağıtmağıl demek olur.

Beyt : Şabā zülfin açıp tarḳatmağıl miskīn köngülleri
Ki mesken eylemişler bir sürük bī-ḥānmān anda

Tarḳadı⁵: (تارقادى) Tağıldı ve perīşān oldı demekdür.

Tarḳanğ⁶ (تاركانك) Kaf , kaf-ı 'Acemī'dür. Emr idüp tağılını demekdür ki Ğarāibü's-

Şıgar'da gelür.

¹ ma'nâyadur : ma'nâyadır B. // demekdür : demektir B. // 'Aleyhi's-Şalavatü's-Selām'da : 'Aleyhi's-Selām'da S. ; 'Aleyhi's-Selām Ş. ; 'Aleyhi's-Şalavatü's-Selām A. , B. , E. , Li.1 // Fira'vnilerin : Fira'vinlerin B. ; Fira'vnilerün Ş. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür S. // künge : künke B. // Ve bir dağı : Ve bu dağı Li.1 // keşid : kişiden B. // demekle : demek ile S. // etdügi : etdüki B. // Şābūr-ı zü'l-ektāf : Şāhbūr-ı zü'l-ektāf S. // Şābūr-ı zü'l-eknāf Li.1 , Ş. // tārīḥinde gelür ki : tārīḥinde kelür ki B. ; tārīḥinde gelür S. // yumurtgaca : yumurdanğaça Li.1 , S. // tartıp : tartıḅ B. // cem' : cem' Li.1 , S. , Ş. // cibālini : cibālını Li.1 , S. , Ş. // yasap : yasab B.

² tartıkan : tartıḡan B. , Li.1 , S. // ma'nāsınadır : ma'nāsınadır B. // gelür : kelür B. ; gelür ki Ş.

³ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁴ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁵ demekdür : demektir B.

⁶ Kaf , ka-ı 'Acemī'dür : kaf kaf-ı 'Acemīdir B. ; kaf 'Acemī'dür Ş. // idüp : idüb B. // tağılın : tağılın B. // demekdür : demektir B. // gelür : kelür B. // iteler : isteler B. ; iseteler Li.1 ; isterler S. // kim siz : kime siz Li.1 // hicri : hicr-i Li.1 // İkinci beyit yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

Beyt: Ger aḥbāb itseler gül-keşt ey cān u könġül tarḳanġ
[Ş.181b] Nidin kim siz birey hicri ġamıdın mübtelādur siz

Beyt: Tarḳanġ ey ʿuṣṣāk kim şayd itti mini muġ-beçe
Deyr ara siz hem kiriġ küfr ehliniġ evlādı köp

Tarḳatmaġı¹: (تارقاتماغی) Taġıtmaġı maʿnāsınadur ki Sedd-i İskenderi’de ehl-i buḥl

zemminde kisesin açmaḳdan ġaraız beyānında gelür ki:

Beyt: Açardın imeske mi [Li.1-54a] tarḳatmaġı
ġaraız bar anġa özge bir ḳatmaġı

[E.73b] Ve yine Münācāt-nāme’de gelür ki:

Ve ʿāfiyetim ḫaylin yazuḳ sipāhi türktezidin tarḳatınıñ.

Taġıtduñ dimekdür kaf-ı ʿAcemī ile.

Tarıḳ²: (تاریق) Tarlıḳ maʿnāsına gelür.

Tarıġmaḳ³: (تاریغماق) Tarılmaḳ ve toncuḳmaḳ maʿnāsınadur.

Tarıḳtım⁴ (تاریقتیم) Tarıldım demek olur.

Beyt: Tarıḳtım ḫān-ḳahda deyr sarı yüzleney imdi.

Tarmaşmaḳ⁵: (تارماشماق) Tarmaşup çıḳmaḳ.

Tarmaşıp⁶: (تارماشیپ) Tarmaşup dimekdür.

Beyt: Çıḳtı zülfin salġac oḳ çāh-ı zenehdāndın könġül
ʿAnkebūt ol nevʿe kim tarıġa çıḳġay tarmaşıp

Tarıġmaġan ve tartıġmaġan⁷: (تاریغماغان و تارتیغماغان) Tarılmayan dimekdür ki

Lisānü’ṭ-Ṭayr’da ʿömri ʿizār itdüġi maḫalde gelür.

¹ maʿnāsınadur : maʿnāsınadır B. // buḥl : buḫil B. // beyānında gelür ki : beyānında kelür ki B. // bar : yār A. // özge : özke B. // Münācāt-nāme’de gelür ki : Münācāt-nāme’de kelür ki B. ; Münācāt-nāme’de gelür Li.1 , Ş. // tarḳatınıñ : tarḳatınıġ B. , Li.1 , S. , Ş. // taġıtduñ : taġıdıḳ b. ; daġıtduñ Li.1 , S.

² tarlıḳ : darlıḳ S. // maʿnāsına gelür : maʿnāsına kelür B. ; maʿnāsınadur ki Ş.

³ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁴ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır. Beytin ikinci mısraı yoktur.

⁵ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁶ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁷ tarıġmaġan : tarıḳmaġan S. // tartıġmaġan : tarıḳmaḳan S. // tarılmayan : tarılmayın E. ; tarılmayan B. ; darılmayan S. // dimekdür : demekdir B. // ʿömri : ḳumru B. ; ḳumrı A. , Li.1 , S. , Ş. // itdüġi : etdüki B. // gelür : kelür B. ; gelür ki Ş. // seyridin tarıġmaġan : seyridin tarıḳmaġan S. , Ş.

Beyt: Min kuşudur min çimendin çıkmayan
Deşt ü vâdi seyridin tarıgmayan

[A.35b] Tarıkma¹: (تاریقما) Taralma dimekdür ki Garāibü's-Şığar'da gelür.

Beyt: Köb tarıkma ey könğül ol şüh-ı hicrânı ara
Şâyed uşbu işde [S.61a] ok irdi ikin bihbüd hem

Tarıkıp²: (تاریقپ) Taralup dimekdür.

Tarıkqanda³: (تاریققاندا) Taralduğı vaqt dimekdür.

Tarık⁴: (تاریق) Mezra'a ma'nāsınadır.

Tardı⁵: (تاردی) Ekdi , ya'nī ekin ekdi dimekdür.

Tarıp⁶: (تاریپ) Ekin eküp dimekdür ki Maḥzen-i Mîr Ḥaydar'da üçinci maḳālede gelür
ki :

Beyt: Arpa tarıp buğday ürer mü ikin
Körmedik aşılgıcı buğday bikin

Ve yine Garāibü's-Şığar'da gelür.

Beyt: Könğlini kıldı Nevāyî ḥōş-yār
Toḥm-ı mihriñni bu mezra'da tarıp

Ve yine bu ma'nāya Luṭfî tuyuklarında gelür.

Tuyuk: Tā işim tüşti bir ağzı tar ile (tenğ ma'nāsına)
Könğlümi esrār sacı bir tar ile (bir kalemle)
[E.74a] Köz tutar min kim közümninğ suyıdın
Könğlide toḥm-ı muḥabbet tarıla (toḥm-ı muḥabbet
ekile dimekdür.)

¹ dimekdür : demektir B. // gelür : kelür B. // şüh-ı hicrânı : şüh hicrânı B. , S.

² tarıkıp : tarıkıp B. // taralup : taralıb B. ; taralıp Ş. // dimekdür : demektir B.

³ tarıkqanda : tarıkqanca Li.1 // vaqt : vakit B. // dimekdür : demektir B.

⁴ ma'nāsınadır : ma'nāsınadır B.

⁵ dimekdür : demektir B.

⁶ tarıp : tarıb B. // eküp : eküb B. // dimekdür : demektir B. // maḳālede gelür ki : maḳālede kelür ki B. ; maḳālede gelür S. // ürer : üler S. // aşılgıcı : aşılgıcı S. // Garāibü's-Şığar'da gelür : Garāibü's-Şığar'da kelür ki B. ; Garāibü's-Şığar'da gelür ki Li.1 // könğlini : könğli Ş. // ḥōş-yār : ḥōş-tar S. // mihriñni : mihriñni S. , Ş. // tuyuklarında gelür : tuyuklarında kelür ki B. ; tuyuklarında gelür ki A. , Li.1 , S. // tuyuk : beyt A. , E. // tenğ ma'nāsına , bir kalemle , toḥm-ı muḥabbet ekile dimekdür : Mısra sonlarındaki bu açıklamalar yalnız Esad Efendi nüshasında vardır. // sacı : saçı S. // köz : küñ S. // közümninğ : közimninğ Ş. // "toḥm-ı muḥabbet tarıla" demek : Ø S. ; "toḥm-ı muḥabbet tarıla" Ş. // muḥabbet toḥmı ekile dimekdür : muḥabbet toḥmı ekile demektir B. // özrinde gelür ki : özrinde kelür ki B. // fışk : fışk B. // ol kim turur : o kim turur E. , Li.1 // "Tarır" didügi "eker" dimekdür : Yalnız Esad Efendi nüshasında vardır

“Toħm-ı muħabbet tarıla” demek “muħabbet toħmı ekile” dimekdir.

Ve yine Lisānū’-ı-Ṭayr’da ördek ‘özrinde gelür ki:

Beyt: Fısk toħmın nefis ile ol kim tarır
Su ara her guṭa kim urdı arır

“Tarır” didüğü “eker” dimekdir.

Tarığ¹: (تاریغ) Taru, ya‘nī erzen ma‘nāsınadır ki Ğarāibü’ş-Şığar’da [Li.1-54b] ehl-i

imsākıñ telefı mişālinde gelür ki:

Beyt: Tarığ kibi su bılır telḥ kāmılg birle
[Ş.182a] Tarığ tarığ ki yığışturdı altunen nārenc

Tartığ²: (تارتیغ) Pīşkeş ma‘nāsınadır.

Beyt: Ol ay külbemğa kildi cān birür ḥün-āb eyle hem
Ni tartığlar müretteb eylemiş min mihmānımğa

Tarmandı³: (تارماندی) Tırmadı, çıkdı dimekdir.

Tarañggu⁴: (ترانگغو) Kaf, kaf-ı ‘Acemī’dür. İlğun ağacına dirler ki Nevādirü’ş-Şebāb’da
gelür.

Beyt: Kāmetiñg nāzik ü ṭübā nāzik
Serv ra‘nā vü tarañggu ra‘nā

Tarağ⁵: (تراغ) Tarağ dimekdir.

Tarağanda⁶: (ترانغاندا) [S.61b] Tarağuğı vaḳtde dimekdir ki Luṭfī eş‘arında gelür.

Beyt: Sünbülünğni tarağanda gül üze tenğdür ‘arağ
Kim bulutlıg kiceniñg elbette bolmas şebnemi

Tarḥan⁷: (ترخان) Çağatay’da bir ḳabiledür ki Vaḳfiyye’de gelür.

¹ taru : daru B. // ma‘nāsınadır : ma‘nāsınadır B. // gelür ki : kelür B. ; gelür Li.1 , S. // kibi : gibi B. // su bılır : suyılır B. // yığışturdı : yığışurdı A. , B. , Ş. // altunen : altun B. , Li.1 , S. // nārenc : tāriḡ S. ; tarığ Ş.

² ma‘nāsınadır : ma‘nāsınadır B. // Tanık olarak verilen beyit yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.
³ dimekdir : demektir B.

⁴ Kaf , kaf-ı ‘Acemī’dür : kaf kaf-ı ‘Acemī’dir B. ; kaf ‘Acemī’dür Ş. // dirler : derler B. // gelür : kelür B. // nāzik ü ṭübā : nāzik ve ṭübā B. // ra‘nā vü tarañggu : nāzik ve tarañggu B.

⁵ dimekdir : demektir B.

⁶ vaḳtde : vaḳitde B. // dimekdir : demektir B. // gelür : kelür B. ; bir beytde gelür Li.1 // kiceniñg : kiceniñ A. , S.

⁷ ḳabiledür : ḳabiledir B. // gelür : kelür B. // resmlik : resmlik Ş.

Tarḥanī resmlik ʿıyş güzīnler.

Terek¹: (ترك) Kaf-ı ʿArabī ile kavaḡ ağacına [E.74b] dirler ki Ferhād u Şīrīn'de Ḥazān

bāḡ taʿrīfinde gelür ki:

Beyt: Terek sarḡatıban yüz zārler dik
Sarıḡ aḡrık bile bīmārler dik

Tas²: (تاس) Sin-i mūhmele ile ṡas dimekdür.

Teskeri³: (تسکری) Kaf, kaf-ı ʿArabī'dür. Ber-ʿaks maʿnāsına gelür. Ḥvāce Kelān ki

Penāhī taḡalluṡ kılur, Hind'de Bābūr Şāh'ın beglerindendür. Hind'ün germ havāsına ṡāḡat getürmeyüp Ḡaznī sancāḡın istemiş ki ḡayet şavuk yerdür. Hind'den Dilli'ye gelicek Ḥavz-ı ḡāş dimekle meşhūr bir mevzī'de ki mecmaʿ-ı ḡalk ve seyrān-ḡāhdur bu beyti diyüp bir mermere yazdırup ve ḡazdurup divāra ḡomıṡ.

Beyt: Eger be-ḡayr u selāmet ḡüzer be-şind künem
Siyāh-rū şevem ger havā-yı Hind künem

Efvāhdan Bābūr Pādīşāh bu beyti işidicek bu Türkī [A.36a] rübāʿiyi yazup ḡöndermiş.

¹ dirler ki : derler ki B. ; dir ki Li.1 ; dirler Ş. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür S. // sarḡatıban : sarḡartıban Ş. ; sarḡatıban B.

² Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

³ Kaf, kaf-ı ʿArabī'dür : kaf kaf-ı ʿArabīdir B. ; kaf ʿArabī'dür Ş. // gelür : kelür B. ; gelür ki A. // Bābūr Şāh'ın : Bābūr Şāhın B. ; Bābūr Pādīşāh'ın Li.1, S. // beglerindendür : beglerindendir B. ; beglerinden Li.1 // Hind'ün : Hind'in B. // germ : kerm B. // getürmeyüp : ketürmeyüb B. // şovuk : souk B. // yerdür : yerdir B. // Dilli'ye : Delhi'ye B. // gelicek : kelicek B. // meşhūr : maʿrūf Li.1, S., Ş. // mecmaʿ-ı ḡalk : mecmaʿ-ı ḡalāyık A. // seyrān-ḡāhdur : sayrān-ḡāhdır B. // diyüp : diyüb B. // mermere : mermerde B., Li.1, S. // yazdırup ve : ø Li.1, S. ; yazdırub ve B. // siyāh-rū şevem : siyāh-rū şevem ki B. // Bābūr Pādīşāh : Bābūr Pādīşāh da A. ; Babūr Şāh B. // yazup ḡöndermiş : yazub ḡöndermiş B. // kerīm ü ḡaffār : kerīm ḡaffār E. // savuḡ yüzini : savuḡ yüzünü Ş. // cevāb yazup ḡöndermiş : cevāb ḡöndermiş E. ; cevāb ḡöndermiş B. ; cevāb yazup pādīşāha ḡöndermiş S. // niyüçün : niçün Ş. // dimekdün : demekden B. // Hind ehlinin aḡvāli : ḡind ehlinin Li.1 // giyerler : kiyerler B. // ḡāḡ bir ṡarafın ve ḡāḡ bir ṡarafın : ḡāḡ bir ṡarafın ḡāḡ bir ṡarafın Ş. // ekabiri . ekābirleri S., Ş. // ḡice ile : kice ile B. ; ḡice ile Li.1 ; ḡiceyle S. // şaḡ ṡarafından şaḡ ayakların : şaḡ ṡarafından ayakların B. // ḡoyup : ḡoyub B. // nice : niçe A., Li.1, S., Ş. // bunuḡ gibi daḡı : bunuḡ gibi E., Ş. // evzārı vardır : evzārı var. B., E., Li.1, S., Ş. // Telev ḡan : Telü ḡan B. // cenk eylerken : cenk iderken Ş. // sipāhi pillerden : siyāhī pillerden Li.1 // ḡavf eyledüḡi : ḡavf eyledüki B. // maḡalde Timur ḡan'dan : maḡalde gelür Timur ḡah'dan A., Li.1, S. ; maḡalde kelar Timur ḡan'dan B. // naḡl ider ki : naḡl ider A., S., Ş. // ḡıṡa : meşnevī B., S. // ki ān astini : ki av astin Li.1, S., Ş. ; ki av astini A. // Bedāyi'ü'l-Vasaʿ' da gelür : Bedāyi'ü'l-Vasaʿ' da kelür B. ; Bedāyi'ü'l-Vasaʿ' da gelür ki A.

Rübā'iyye: Yüz şükr di Bābü'r ki kerīm ü gaffār
 Birdi saṅga Hind ü Sind ü mülk bisyār
 Isıǵlıǵa ger saṅga yok irse tākāt
 [Li.1-55a] Savuǵ yüzini körey disenǵ Ğaznī bar

Penāhī daǵı bu rübā'ī ile cevāb yazup göndermiş.

Rübā'iyye: İzhār-ı zarāfet ü leṭāfet kılasız
 [E.75a] Bir harfde yüz tümen nezāket kılasız
 [S.62a] Ger Hind işi teskeri irmes niyüçün
 Isıǵ yirdin şavuǵ zarāfet kılasız

[Ş.182b] Hind işi teskeri demekden ğaraż, ekşer Hind ehliniñ aḥvālī her ḥuşuşda
 ʿālem ehliniñ ḥālīne muḥālīfdür. Evvelā dülbendden yektā bir libās giyerler gāh
 bir tarafın ve gāh bir tarafın döndürüp giyerler ve dülbendlerin ʿaksine şararlar ve
 pādişāhları ve ekābiri gice ile divān iderler ve ata binmelü olsalar sağ tarafından
 sağ ayakların rikāba koyup binerler ve nice bunuñ gibi daǵı ber-ʿaks evzā'ları
 vardır. Neteki Hātefi Zafer-nāme'sinde Timur Ḥan Hind'de Telev Ḥan ile cenk
 eylerken sipāhi pillerden ḥavf eylediǵi maḥalde Timur Ḥan'dan naql iderler ki:

Kıṭʿa: Netersi zi-ḥarṭüm-i pilān mest
 Ki ān astini est ḥālī zidest
 Dümi dāred ez pīş-i ḥarṭüm nām
 Buved ü ejkūn kār-i Hindī tamām

Ve yine Bedāyi'ü'l-Vasat'da gelür.

Beyt¹: Lebinǵniñ ḥālidin cān istedim ol aldı cānımnı
 Güneh mindin dūr andın yok çü iş ʿaks iter Hindū

Taşladı²: (تاشلادی) Atdı dimekdür ki Sedd-i İskenderī'de Nigār-i Çinī vaḥşiyi [E.75b]

tutduǵı maḥalde gelür ki:

Beyt: Çü pür-ḥoşdın ḥaşm boldı nejened
 Anǵa taşladı eyle peycān kemend

Ve yine Mecālisü'n-Nefā'is'de evvelki meclisde Ḥāfız Sa'd taʿrīfinde gelür.

Ve buyurdılar kim ḥücesin bozup tofraǵın ḥān-ğāhdın taşkarı taşladılar.

¹ Beyt: ø B. // lebinǵniñ: lebininiñ S. // aldı cānımnı: canım aldı A., E., Li.1, S.; cānımnı aldı Ş.
 // iş ʿaks iter: işni ʿaks iter B. // Hindū: Hindī A.

² dimekdür: demektir B. // Sedd-i İskenderī'de: ø Li.1, S. // tutduǵı: dutduǵı B., Li.1, S. //
 maḥalde gelür ki: maḥalde kelür B.; maḥalde gelür ki A., Ş. // pür-ḥoşdın: bir qaşdın S. // ḥaşm:
 ḥaşım B. // taʿrīfinde gelür: taʿrīfinde kelür B.; taʿrīfinde gelür ki A., Li.1, Ş. // buyurdılar kim:
 buyurdılar ki B. // ḥān-ğāhdın: ḥān-ğāhdın Li.1, S., Ş.

Taş¹: (تاش) Taş dimekdür, seng ma'nāsına [Li.1-55b] ve bir dahı taşra dimekdür ki ikisi

dahı Ğarābü's-Şıgar'da gelür ki:

Beyt: [S.62b] İçi de dağnıñ kan taşı da yüz minğ belā taşı
Anıñ taşı vü içi muṭlaq dikeysin iç ü taşındur

Ve yine Vakfiyye'de tevḥiddi gelür ki:

Beyt: Ki sırr-ı İlāhîni bilmes kişi
Kişi fehmidin taş irür ḥaḳ işi

Bu "Ḥaḳkın işi kişi fehminden taşra olur" dimekdür.

Taş irür²: (تاش ايرور) Taşra olur dimekdür.

Taşkarı³: (تاشقاری) Taşra dimekdür.

Taşkarmak⁴: (تاشقارماق) Taşra çıkarmak ve taşrada kımak.

Taşlamak⁵: (تاشلاماق) Atmak ma'nāsınadır.

Taşıgmak⁶: (تاشيغماق) Yorulmak ma'nāsınadır.

Taşmak⁷: (تاشماق) Sükün-ı sin ile taşmak ma'nāsınadır.

Taşkuca⁸: (تاشقوجه) Taşınca dimekdür.

Taşkunca⁹: (تاشقونجه) Taşkunca dahı taşınca demek olur.

Beyt: Kadeḡga bāde tiryākını taşkunca ey sāķī
Ki ḡam zehri bile cānım tolupdur bil ki taşıptur

Taşkun¹⁰: (تاشقون) Taşkun.

Taşkucı¹¹: (تاشقوجی) Taşıyıcı.

¹ dimekdür : demektir B. // seng : senk B. // taşra dimekdür : taşra demektir B. // Ğarābü's-Şıgar'da gelür : Ğarābü's-Şıgar'da bir şiirde kelür B. // Ğarābü's-Şıgar'da gelür ki S. , Ş. // içi de : içi da B. // dağnıñ : dağ nıñ B. ; tağnıñ S. , Ş. // tevḥidde gelür ki : tevḥidde kelür ki B. ; tevḥidde gelür S. // bilmes : bileş S. // Bu : ø A. , E. , Li1 , S. // Ḥaḳkın : Ḥaḳkınğ B. , E. // dimekdür : demektir B.

² Bu madde yalnız S. nüshasında vardır.

³ dimekdür : demektir B.

⁴ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁵ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁶ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁷ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁸ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁹ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

¹⁰ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

¹¹ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

Taşku dik¹: (تاشقوديك) Taşmalı.

Taşıp²: (تاشيب) Taşup dimekdür ve bir dağı taşıyup demek ma'nāsına gelür. Zirā taşımak kesre-i şin ile taşmak ma'nāsınadır.

Tag³: (تاغ) Dağ dimekdür.

Taka⁴: (تاقه) Toğa dimekdür ki Sedd-i İskenderî'de Hâkânî [Ş.183a] İskender'e pîşkeş çekdügi atlarıñ rahtı vaşında gelür ki:

Beyt: Hem altun iger dağı altun licām
Hem altun taka dağı altun sitām

Tegev⁵: (تكاو) Kaf-ı 'Acemî ile dereden akan şuya dirlir.

Tegrük⁶: (تگروک) Kaf-ı evvel 'Acemî ve kaf-ı şânî 'Arabî'dür . Müdevver ma'nāsınadır ki Garāibü's-Şığar'da gelür .

Beyt: Kül imes külbünde kanlıg dāğ irtür kim nesteren
[A.36b] [E.76a] Tegrük olupdur mamuk koymağğa merhem ey refik

Tag⁷: (تاغ) Tag dimekdür.

Tagar⁸: (تغار) Tagar deyü ta'bir olunur. Bu diyârda beyne'l-aqvām mey meclisinde ortaya koyup içinden içerler. İçine bāde koyup isti'māl olunur. Ferhād-nāme'de sākīye hıtab idüp eydür.

Beyt: Kitür sākī tagarı baħr timsāl
Kadeh keşti sini baħr-ı gāsāl

¹ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

² Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

³ dimekdür : demektir B.

⁴ dimekdür : demektir B. // Sedd-i İskenderî'de : Sedd-i İskenderî A. // Hâkânî : Hâkânın B. // çekdügi : çekdügi B. // atlarıñ : atların B. ; atlarıñ S. , Ş. // gelür ki : kelür B. ; gelür Li.1 , S. // licām : kām Li.1

⁵ Kaf-ı 'Acemî ile : kaf-ı 'Acemî'yle Li.1 , S.

⁶ Tegrük : tegzük B. // 'Acemî : kaf-ı 'Acemî A. // kaf-ı şânî : şânî B. , Li.1 , Ş. // 'Arabî'dür : 'Arabîdir B. // ma'nāsınadır ki : ma'nāsına ki A. , B. , E. // gelür : kelür B. ; bir şi'rde gelür Li.1 // olupdur : olubdur B.

⁷ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁸ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

Tek¹: (تك) Kaf, ‘Arabî’dür. Bedel ve gibi ma’nâsınadır.

Tela ve tala²: (تالا و تالا) Sebze-zâr ma’nâsınadır ki Bâbü Mirzâ’nın bir rübâ’isinde gelür.

Rübâ’iyye: Hâtırını bahâr faşlida keş aladır
Köz nûrını reng-i lāle-i deşt aladur
Höş ol ki telalarğa yürüp seyr itse
Bu faşlida kim laţif ü dil-keş taladur

Tele tele³: (تله تله) Päre päre dimekdür ki Bedāyi’ü’l-Vasa’ da gelür.

Beyt: Tele tele ni okunğ könglümde güyâ sındı kim
Tivrülüpdür nâ-tüvân könglümde yer yer lāleler

Ve yine Bedāyi’ü’l-Vasa’ da [S.63a] gelür ki:

Beyt: Besî müştakınğ olduğ deyr ara kic kildinğ ey muţrib
Ki sazınıñ terkidin bizge yanğı ay oldı her tele

Tal⁴: (تال) Tal, budak ma’nâsınadır ki rübâ’iyyâtta gelür.

Rübâ’iyye: Tağ içre [Li.1-56a] ‘aceb şāhdur ol şifte-ḥāl
Kim tapsa bolağı suyu andağ ki zülāl
Başı üze çetr-i salţanat bir yanğı tal
Su içkeli cām-ı ‘ıyş bir ezki sifāl

Ve yine daḥı mücerred söktü ağacına dirler ki Sedd-i İskenderî’de İskender muḥîte giricek deryâ vaşfinda gelür.

Beyt: Balıqlarını butrattı girdāb-ı bīm
Anınğ dik tal yafrağını nesīm

¹ Kaf, ‘Arabî’dür : kaf, kaf-ı ‘Arabî’dür S. ; kaf ‘Arabî’dir B. // ma’nâsınadır : ma’nâsınadır B.

² ma’nâsınadır ki : ma’nâsınadır ki B. ; ma’nâsına neteki Li.1 // gelür : kelür B. ; gelür ki A. , Ş. // ḥâtırını : ḥâtireti B. // yürüp : yürüb B. // faşlida : faşıl de B. // taladur : tadur S.

³ dimekdür : demekdir B. // gelür : kelür B. // tele tele ni okunğ : Ø S. // tivrülüpdür : tivrülübdür B. // yer yer : bir bir Ş. // lāleler : lāle-vār Li.1 // Ve yine.....gelür ki ve sonra gelen beyit Li.1 nüshasında yoktur. // kic : kiç A. , S. , Ş. // kildinğ : kildiñ Ş. // muţrib : maţrib B. // terkidin : terki din B.

⁴ Tal budak : tal, ya’nî budak Li.1 ; tal butak A. // ma’nâsınadır ki : ma’nâsınadır ki B. ; ma’nâsına S. // gelür : kelür B. ; gelür ki A. ; bir rübâ’ide gelür ki S. // yanğı tal : yanğı dal S. // ve yine daḥı : ve yine Li.1 , S. , Ş. // söktü . söküdü Li.1 // dirler : derler B. // giricek deryâ : giricek ol deryâ Li.1 // vaşfinda gelür : vaşfinda kelür ki B. ; vaşfinda gelür ki A. , S. // Eş’âr-ı Luţfî’de gelür ki : Luţfî eş’ârında bir şiirde gelür ki Li.1 ; Eş’âr-ı Luţfî’de kelür ki B. // kibi : gibi B. // minğ : mininğ Li.1 , Ş. // Ve yine Ḥayretü’l.....gelür ki ve sonra gelen beyit Li.1 nüshasında yoktur. // maqālede gelür ki : maqālede kelür B. // maqālede gelür A. , S. , Ş. // perrân : biran S. // bolup : bolub B.

Ve yine eş‘ār-ı Luṭfî’de gelür ki:

Beyt: Könġlüm hemîşe tal kibi titrese ni tenġ
[E.76b] Kim va‘denġiz minġ bile dāyim ħilāfdur

Ve yine Ḥayretü’l-Ebrār’da on yedinci [Ş.183b] maḳālede gelür ki:

Beyt: Talġa ḥazān nāveki perrān bolup
Cismide her yafraġı peykān bolup

Talac¹: (تالاج) Egri gözlü dimekdür ki Nevādirü’ş-Şebāb’da gelür.

Beyt: Nergis ol köz dik imes ey bāġ-bān baġ közüñġ a
Ni üçün kim bu biri kımac irür ol biri talac

Talın²: (تالين) Bir it yorulup veyā ħuduz olup dilin çıkarup şoluduġına dirler ki Sedd-i

İskenderî’de Ye‘cüc vaşfinda gelür ki:

Beyt: Barı aġzıda tilbe it dik talın
‘Adedde velî it tügidin ħalın

Talġan ve talġan ve talġa ve talġa³: (تالغا و تالغان و تالغان) Yaġma ve tārāc

ma‘nāsınadır ki Ferhād [S.63b] u Şirîn’de Ferhād’ı tutanlar Ḥusrev’den in‘ām
aldıkları maḥalde gelür ki:

Beyt: Alıp çuldu tutup barmaġğa ħalġan
Dikil kim eylemişler taġnı talġan

Talġadi⁴: (تالغادی) Fesād eyledi ma‘nāsına gelür.

Talardın⁵: (تالاردين) Yaġma eylemekden dimekdür.

Talay⁶: (تالای) Ben yaġma ideyin dimekdür ve daġı talan ve yaġma ma‘nāsınadır ki

Benāyî eş‘ārında gelür. [Li.1-56b]

¹ gözlü : közlü B. // dimekdür : demektir B. // gelür : kelür B. // ac : aç A.

² yorulup : yorulub B. // olup : olub B. // çıkarup : çıkarub B. // şoluduġına : şoluduġuna B. // gelür ki : kelür B. ; gelür S. // velî it : velî Li.1

³ ma‘nāsınadır : ma‘nāsınadır B. // aldıkları maḥalde : aldıklarında Li.1 // gelür ki : kelür ki B. ; gelür Li.1 , S. // alıp : alıb B. // çuldu : culdu Li.1 // tutup : tutub B. // barmaġğa : yarmaġğa A. ; parmaġğa B. , S. , Ş. // ħalġan : ħalkān A. , B. , Ş. // taġnı talġan : taġnı talġan S.

⁴ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁵ Yaġma : yaġma B. // eylemekden : eylemekdin B. // dimekdür : demektir B.

⁶ dimekdür : demektir B. // talan ve yaġma : talan ve yaġma B. // ma‘nāsınadır ki : ma‘nāsınadır ki B. ; ma‘nāsına daġı gelür ki Li.1 // gelür : kelür B. ; bu beytde netekim münasebetle yukarıda zikr olunmuştur. Li.1 // Beytin ikinci mısraı Ş. nüshasında yoktur. // sizniñ : sizniñ S.

Beýt : Cefānı cānga talay aldınğız alay mu bolur
Sizning omaqda bikec resminğiz bolay mu bolur

[E.77a] Talap¹: (تالاب) Bu dağı yağma ve tārāc eyleyüp ma'nāsınadur ki Tārīḡ-i

Mülük'da Şābūr zū'l-Eknāf tārīḡinde gelür ki:

Ba'zı işek faķırlarnı talap kiltürüp [A.37a] irdiler.

Talğan²: (تالغان) Bu dağı yorulan ma'nāsına gelür ki Ġarāībū'ş-Şıġar'da gelür.

Beýt: Kıl özlük deştini tay isteseñg maķşūda āsāyış
Ni teñg tinse ḡarem içre beyābān kaçıda talğan

Taldı³: (تالدى) Yoruldı dimekdür ki Ġarāībū'ş-Şıġar'da gelür.

Beýt: Fenā yolıda Nevāyī'ğa bolmadınğ hem-rāḡ
Bu deşt pūyesidin zāhidā meġer taldınğ

"Taldınğ" didügi kaf-ı 'Acemī ile "yorulduñ" dimekdür.

Talğan⁴: (تالغان) Bu dağı mezra'ada buğday tamām puḡtu olmadın āteşe gösterüp elile

urup yemege dirler ki Türkī'de ütme buğday dirler ki Fārisī'de pīş-ḡörd dirler.

Talğanğız ve talğanğuz⁵: (تالغانگوز و تالغانگیز) Kaflar, kaf-ı 'Acemī'dür. Emr idüp āteşe yaķıñız [Ş.184a] dimekdür.

Talaş⁶: (تالاش) Gerçekden ve yalandan kaville ve fi'ille çekişmege ve cenk itmege dirler

ki Ḥayretü'l-Ebrār'da [S.64a] üçinci maķāle ḡikāyesi evvelinde Sultān Ḥüseyn

Bayķara vaşfında gelür ki:

¹ talap: talab B. // yağma: yağma B. // eyleyüp: ø Ş. // ma'nāsınadur: ma'nāsınadır B. // Tārīḡ-i Mülük'da: ø B. // zū'l-Eknāf: zū'l-āf B. // gelür ki: kelür ki B.; gelür S. // işek: işeklik B. // kiltürüp irdiler: kiltürüb B.; kiltürüp E. // kiltürüp irdi S.

² yorulan: yorula Ş. // gelür ki: kelür ki B. // gelür: kelür B.; bir şifride zikr olunur Li.1 // maķşūda: maķşadke B.; maķşūdğa S. // āsāyış: aşāyış B. // beyābān: ø B.

³ dimekdür: demektir B. // gelür: kelür B. // bolmadınğ: bolmadın A. // pūyesidin: būyesidin B. // "Taldınğ".....dimekdür: ø Li.1; "yorulduñ dimekdür Ş. // didügi: didüki B. // 'Acemī ile: 'Acemī'yle S.

⁴ talğan: talğan A. // puḡte: poḡte B. // gösterüp: kösterüb B. // urup: urub B. // dirler: derler B. // Türkī'de: ø A., B., E., Li.1, S., Ş. // ütme buğday: ütme Li.1

⁵ kaf-ı 'Acemī'dür: kaf-ı 'Acemīdir b.; 'Acemī'dür Li.1, Ş. // idüp: idüb B. // yaķıñız: yaķuñız Li.1 // dimekdür: demektir B.

⁶ itmege: etmeke B. // ḡikāyesi evvelinde: ḡikāyesinde A., Ş. // Sultān Ḥüseyn Bayķara: Sultān Ḥüseyn Bayķara B.; Ḥüseyn Bayķara E. // gelür ki: kelür ki B.; bir beytde gelür ki S. // andaķ ki:

Beyt: Andaç ki gāzī şeh-i ferhunde-baht
 Tāc alayın dip talaşur irdi taht

Tāc alayın deyü taht çekişürdi dimekdür ki gerçekten çekişmek ma'nāsına.

[E.77b] Ve yine Mecnūn u Leylī'de el oyunu ve laṭife ma'nāsına Mecnūn Leylī
çöbānına buluşduğı maḥalde Leylī vaşfinda gelür.

Beyt: Kızlar bile olnaya talaşa
 Koy sağmağın itkeli temāşā

Ve yine Maḥbūbu'l-Kulūb'da yedinci faşlda bed-ma'āş bahādırlık lāfın uranlar
zıkrinde gelür ki:

Bezmdede da'vāları ḥātemlik ve rezmdede talaşları rüskemlik.

Talbınmak¹: (تالبنماق) Dürüşmek ve çalışmak ma'nāsınadır ki Nazmü'l-Cevāhir'de
gelür.

Beyt: Nefs emride her niçeki talbıngay sin
 Köp gerçi bütünlük tilesenğ singay sin

"Talbıngay sin" didügi "dürüşüp çalışsın" dimekdür.

Talıkp²: (تالقيب) Yorulup dimekdür.

Tamur³: (تامور) Tamar dimekdür, rek ma'nāsına ki Nevādirü'ş-Şebāb'da gelür.

Beyt : Kisti bağrım tamurların o perī
 Ğamze birle itik itik bakarı

Tamışmak⁴: (تامش ماق) Şarābı kadeḥden tiz içmeyüp lezzetin iz'ān idinmekle giç

içmege dirler ki Muḥākemetü'l-Lügateyn'de Nevāyī Ḥazretleri bu lügati böyle
taşlāḥ itdükleri maḥalde gelür ki:

anda ki S. // andaç ki gāzī : gāzī andaç ki Li.1 // dip : dib B. // tāc alayın deyü : ya'nī Li.1 // deyü :
deyu B. // dimekdür : demektir B. ; dimekdür ki A. // gerçekten çekişmek ma'nāsına : ø Li.1 // Ve
yine Mecnūn u Leylī'de.....ve sonra gelen kısımlar Li.1 nüshasında yoktur. // maḥalde Leylī vaşfinda
gelür : maḥalde gelür Leylī vaşfinda ki A. // gelür : kelür B. ; gelür ki S. , Ş. // faşlda : faşilda B. //
zıkrında gelür ki : zıkrinde kelür ki B. // ḥātemlik : ḥātemlik B. // rüstemlik : rüstemlik B.

¹ ma'nāsınadır ki : ma'nāsınadır ki B. ; ma'nāsınadır neteki Li.1 // gelür : kelür B. // niçeki : niceki
B. // bütünlük : bütünlük B. // "Talbıngay.....dimekdür : ø Ş. // didügi : didüki B. ; didügi ya'nī
Li.1 // dürüşüp : dürüşüb B. // dimekdür : demektir B.

² talıkp : talıkıb B. ; talıgp S. // yorulup : yorulub B. // dimekdür : demektir B.

³ dimekdür : demektir B. // ma'nāsına ki : ma'nāsınadır . Neteki Li.1 // gelür : kelür B. ; gelüp bu
beytde Li.1 // o perī : ol perī B.

⁴ şarābı : şarābdan B. // içmeyüp : içmeyüb B. // giç : kiç B. ; geç S. // içmege dirler : içmeke derler
B. // Nevāyī Ḥazretleri.....maḥalde : ø Ş. // böyle : şöyle Li.1 // itdükleri : etdikleri B. ;

Tamışmak ki ğayet zevkđın şarābnı bat içmes ve lezzetin tapa tapa az az içer bu
garīb ma'nī edāsında Türkçe'de bir maṭla' bar kim.

Beyt: Sākī çü içip maṅga tutar қоş

[E.78a] [S.64b] Tamşı tamşı anı kılay nüş

Tamızdım¹: (تامیز دیم) Tamızurdum demekdür.

Tamızmak²: (تامیز ماق) Tamızurmak demek olur.

Tamuğ³: (تاموغ) Tamu, duzāḥ ma'nāsına.

Tamuğ ve tamuk⁴: (تاموق و تاموغ) Tamu demekdür, cehennem ma'nāsına.

Tamcı⁵: (تامجی) Tamla demekdür ki Nevādirü's-Şebāb'da gelür.

Beyt: Tamcı dik eşkim imes könġlüm otı def'i üçün
Geh beden külbesini kılgalı virān tamadur

"Tamadur" didügi "tamlayup" demekdür.

Tamızıp⁶: (تامیز یب) Tamıldup demekdür ki Seb'a-i Seyyāre'de Behrām Şāh Dilārām'a

mektüb gönderdügi maḥalde gelür ki:

[A.37b] Beyt : Şūḥnıñ rıķ'ada pinhānı
Tamızıp eşkdin bağır xanı

Tamız⁷: (تامین) Emr idüp tamlat [Li.1-57b] demekdür ki Ğarābü's-Şıġar'da gelür.

Beyt: Didi közüm kıcışur ayıttım ki bāde tamız
Didi ni ḥācet anġa bāde mest irür ansız

eyledükleri Li.1 // gelür ki : kelür ki B. ; gelür S. , Ş. // tamışmak ki : tamışmak Li.1 // az az içer :
az içer S. // Türkçe'de : Türkçe Li.1 ; Türkī'de B. , S. // tamşı tamşı : tamşı maḥnı Li.1 // kılay nüş
: kıldı min nüş Li.1

¹ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

² Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

³ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁴ demekdür : demektir B.

⁵ demekdür : demektir B. // gelür : kelür B. ; gelür bu beytde Li.1 // üçün : uçun B. // "Tamadur"
didügi : ø Li.1 ; ya'nī Li.1 // didügi : didüki B. // tamlayup : tamlayub B.

⁶ tamızıp : tamızıp B. // tamıldup : tamıldab B. ; tamlayup A. // demekdür : demektir B. //
göndürdügi : könderdüki B. // gelür ki : kelür B. ; gelür Li.1 , S. // rıķ'ada : rıķ'asıda B. ; rıķ'ası S. ,
Ş. // bağır xanı : bağır fanı A.

⁷ idüp : idüb B. // demekdür : demektir B. // gelür : kelür B. ; gelür ki A. // kıcışur : kıcışur Ş. //
ansız : anız E.

Tam¹: (تام) Bu dağı tam dimekdür. Saķaf ma'nāsına ve tamlā ma'nāsına dağı gelür ki

ikisi dağı Sedd-i İskenderī'de Hāķan'ın ķaşrı vaşfında gelür ki:

Beyt: Yağındın anıñ tamı tam körmegen
Çaķın şu'le tamıģa yitkürmegen

Tanğıp²: (تانگيب) Kaf-ı 'Acemī ile şarup ve bağlayup dimekdür ki Ferhād u Şirīn'de

Ferhād'ın firākı beyânında gelür ki:

Beyt: Tanğıp derdiģa çerħ kayd-ı peyvend
[E.78b] Kemend üzre kemend ü bend üzre bend

Ve yine Hāyrettü'l-Ebrār'da on üçinci maķāle hikāyesinde gelür ki:

Beyt : Anca ni hem ilter alur çağlaban
Birk tanğıp arķasıģa bağlaban

Ve yine Gül ü Nevruz-ı Luţfī'de gelür.

Beyt: Kilip seyyāhlar dik ildin ilge
Tanğıp himmet ķurın merdāne [S.65a] bilge

Tanğasanğ³: (تانكاسانگ) Kaf, kaf-ı 'Acemī'dür. Taksañ ve bağlasañ dimekdür ki

muķaţta'atta gelür.

ķıţa: Le'im farkıģa ikbāl tācını ķoymaķ
Yaķın ki bulğusıdur mūcib 'azābı anıñ
Nuţuķķı başıģa sunğar tumağasın tanğasanğ
Ki bulğusı sebeb-i renc ü iztirābı anıñ

¹ bu dağı : bir dağı Li.1 , Ş. // dimekdür : demektir B. // dağı gelür ki : dağı kelür ki B. // vaşfında gelür ki : vaşfında kelür ki B. ; vaşfında gelür Li.1 , S. // yağındın : yağın E. ; bāğındın S. // körmegen : körmeken B. // yitkürmegen : yitkürmeken B.

² tanğıp : tanğıp B. // kaf-ı 'Acemī ile : kaf-ı 'Acemī'yle Li.1 , S. // şarup : şarub B. // bağlayup : bağlayub B. // dimekdür ki : demektir B. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür S. // derdiģa : derdige B. // çerħ : cerħ B. // kemend üzre : kemend üze B. , S. // bend üzre : bend üze B. , Li.1 , S. // Ve yine Hāyrettül-Ebrār'da..... gelür ki : Ve sonra gelen kısım Li.1 nüshasında yoktur. // hikāyesinde gelür ki : hekāyesinde kelür B. // hem ilter : kim ilete B. // birk tanğıp : birk tanğıp B. ; terk tenğip A. // Gül ü Nevruz-ı Luţfī'de gelür : Gül ü Nevruz'da gelür ki Ş. ; Gül ü Nevruz-ı Luţfī'de kelür B. ; Gül ü Nevruz-ı Luţfī'de gelür ki A. // kilip : kilib B. // ilge : ilke B. // bilge : bilke B.

³ Kaf , kaf-ı 'Acemī'dür : kaf kaf-ı 'Acemī'dir B. ; kaf 'Acemī'dür A. , E. , Ş. // taksañ : taksañ Li.1 ; tutsañ Ş. ; dutsañ S. // dimekdür ki : demektir ki B. ; dimekdür E. // gelür : kelür B. ; gelür ki A. // ķıţa : beyt S. // bulğusıdur : bulğusudur B. // 'azābı anıñ : 'azābı anıñ A. ; 'azābı anuñ S. // nuţuķķı : nuţuķķı B. // sunğar : sufğar S. // tumağasın : tubğasın Li.1 // tanğasanğ : tanğlasanğ Li.1 // iztirābı anıñ : iztirābı anıñ A. , S.

Tanğdılar¹: (تانگدیلار) Şardılar ve bağladılar demekdür ki Ferhād u Şīrīn'de Ferhād

toğduğı maħalde gelür ki:

Beyt: Ĥarīr ü ĥulle içre bağlaban cüst
Muraşşaḥ mehd içide tanğdılar dürüst

Tanğıban²: (تانگیبان) Şaruben ve bağlayuben demekdür ki Ĥayretü'l-Ebrār'da Mi'rāc'da
gelür.

Beyt: Hem tanğıban alyıda cevzā kemer
[Ş.185a] Hem sereṭān toz boluban cılve-ger

Tanğarga³: (تانگارغه) [Li.1-58a] Şarmağa ve bağlamağa demekdür.

Tanğardın⁴: (تانگاردین) Bağlamağdan demekdür.

Tanğ⁵: (تانگ) Kaf-ı 'Acemī ile ṭaṇ demekdür, ta'accüb ma'nāsına ki Luṭfī eş'arında gelür

Beyt: Sünbülünğni tarağanda gül üze tanğdur 'arağ
[E.79a] Kim bulutluğ kiceniğ elbette bolmas şebnemi

Tanmağ⁶: (تانماق) Sükün-u nun ile inkār itmek ma'nāsına gelür.

Tanmadım⁷: (تانمادیم) İnkār itmedim demek olur.

Beyt: Zāhid didi ki rehn itiben ĥırқа deyr ara
Kılmışsın anda bütğa dağı secde tanmadım

Tanımağ⁸: (تانیماق) Kesr-i nun'la sezinmek ve bilmek ve fıkır itmek ma'nāsına gelür.

¹ demekdür ki : demektir ki B. ; demekdür E. // toğduğı : doğduğı B. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür S. ; gelür bu beytde Li.1 // cüst : çüst B. // içide : içinde B. // tanğdılar : tenğdiler A. // dürüst : rüst B. , S.

² bağlayuben : bağladılar A. // demekdür ki : demektir ki B. ; demekdür neteki Li.1 // gelür : kelür B. ; gelür ki A. , B. , S. , Ş. // boluban : boluben S.

³ demekdür : demektir B. ; dirler Ş.

⁴ demekdür : demektir B.

⁵ Kaf-ı 'Acemī ile : kaf-ı 'Acemī'yle Li.1 , S. // ṭaṇ : tenğ B. // demekdür : demektir B. // gelür : kelür B. ; gelür ki A. // gül : kül B. // tanğdur : tenğdür B. // bulutluğ : bulutluğ Li.1 // kiceniğ : kiceniğ A.

⁶ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁷ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁸ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

Tanımas¹: (تانیماس) Bilmez demek olur. Ferhād-nāme'de Hākan fuşûl- erba'aya münāsib dört kaşr binā olunmak emr itdüğü yerde bu beytde tanıp 'ibāreti fikr idüp demek olur.

Beyt: Tanıp ol faşl-ı rengin ehl-i nireng
Muvāfık eylegeyler kaşr yeni reng

Tanlamak²: (تانلاماق) Bu dağı hemān tanımak ma'nāsınadır. Bu beytde tanlap 'ibāreti dağı fikr eyleyüp dimekdür.

Beyt: Hıta vü Çin'de tanlap nāzeninler
Bārī ğilmān-veş ü havrā-cirler

Tanğızgama³: (تانگیزغاما) Tañlama dimekdür ki Fevāidü'l-Kiber'de gelir.

Beyt: Riyāğa 'açz kitürsem tanğızgama ey şeyh
Ol işde çünki itipdür mini Hudā 'aciz

Tenğizgap⁴: (تانگیزغاب) Tañlayup dimekdür ki Gül ü Nevruz-ı Luṭfî'de pîr-i māhi-gîr Nevruz'ı gördüğü maḥalde gelir.

Beyt: İlikdin içkınıp balıĝnı saldı
Tenğizgap barmağın tişledi kaldı

Tansuğ ve tansuğ⁵: (تانسوگ و تانسوق) Tañmalu dimekdür ki Maḥzen-i Mîr Haydar'da

İskender Mîrzā medhinde gelir ki:

Beyt : Anda ki bu dāyire urdı hayāl
Ortağa kitürdi bu tansuğ mişāl

Tanğ⁶: (تانگ) Kaf-ı 'Acemî ile şabāh [A.38a] ma'nāsına gelir ki Münşeāt'da tokuzuncı

mektûbda bir rübâide gelir.

¹ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

² Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

³ dimekdür : demektir B. // gelür : kelür B. // riyāğa : rızāğa B. // çünki : çünkü B. // mini : ø S.

⁴ tenğizgap : tenğizgeb B. // tañlayup : tañlayub B. // dimekdür : demektir B. // Gül ü Nevruz'ı Luṭfî'de : Gül ü Nevruz'da Ş. ; Ferhād u Şîrîn'de A. // pîr-i māhi-gîr : pîr-i māhi-kir B. ; bir māhi-gîr S. // gördüğü : kördüki B. // gelür : kelür ki B. ; gelür ki A. , S. , Ş. // içkınıp : içkınıb B. // tenğizgap barmağın : tenğizgeb barmağın B. ; tenğizlap barmağın Li.1

⁵ Bu madde S. nüshasında yoktur. // tañlamalı : tañlamalı Li.1 ; tañlayup Ş. // dimekdür : demektir B. // medhinde : vaşında Ş. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür Li.1 // urdı : urdi B. // kitürdi : kiltürdi Li.1 , Ş.

⁶ Bu madde S. nüshasında yoktur. // Kaf-ı 'Acemî ile : kaf-ı 'Acemî'yle Li.1 // ma'nāsına gelür ki : ma'nāsına kelür ki B. ; ma'nāsına gelür A. , Li.1 // Münşeāt'da : Münşaāt'da B. // rübâide gelür :

Kıf'a: Eger yüz katla bûlbûl çikse efġân
Bahâr olmay gül açılmak ni imkân
Eger 'âlemni tutsun şâm-ı deycûr
Tanġ atmay kûn çıkarmak kimge maġdûr

“Tanġ atmay” didüġi “şabâh olmayınca” dimekdür.

Tanġlayım ve tanġım¹: (تانكلايم و تانكيم) Kaflar, kaf-ı ‘Acemî’dür. Benim irteki günüm
dimekdür.

Tanġla²: (تانكلا) İrte ma‘nâsınadır.

Tanır³: (تانير) Bilür dimekdür.

Tanıştı⁴: (تانيشتي) Bilişdi dimekdür.

Tanmay⁵: (تانماي) Bilmez ve bilmez dimekdür. [Li.1-58b] Ammâ bilmez ma‘nâsına
Seb‘a-i Seyyâre’de yedinci hikâyede H‘âce beyâbânda Dilârâm’ı bulduġı maġalde
gelür.

Bejt: H‘âce bilmes ki mest irtür yâ saġ
[E.79b] Tanmay uyġudadur mu yâ uyġaġ

Tanırımın⁶: (تانيريمنى) Bildük mi dimekdür.

Tanma⁷: (تانما) Bilme ve şöyle şanma dimekdür ki Ğarâbü’ş-Şıġar’da gelür.

Bejt: Helâk okın tüzük urmış köngülge tanma ki bar
Yanıda kirpik ü kaşının ok u yası henüz

Tanladım⁸: (تانلاديم) Sızındım demek olur ve bir daġı bildim demek olur.

Tanışmak⁹: (تانيشماق) Birbirin bilmek ma‘nâsınadır.

meşnevîde kelür B. // kıf'a : meşnevî B. , Li.1 ; bejt A. , Ş. // açılmak : açılmay Ş. // tanġ atmay :
tanġ itmey Li.1 // kimge : kimke B. // didüġi : didüki B. // dimekdür : demektir B.

¹ Bu madde S. nüshasında yoktur. // kaflar , kaf-ı ‘Acemî’dür : kaflar kaf-ı ‘Acemî’dir B. ; kaflar
‘Acemî’dür Li.1 , Ş. // irteki günüm : ertesi künüm B. // dimekdür : demektir B.

² Bu madde S. nüshasında yoktur. // irt : erte B. // ma‘nâsınadır : ma‘nâsınadır B.

³ Bu madde S. nüshasında yoktur. // dimekdür : demektir B.

⁴ Bu madde S. nüshasında yoktur. // dimekdür : demektir B.

⁵ Bu madde S. nüshasında yoktur. // dimekdür : demektir B. // gelür : kelür B.

⁶ Bu madde S. nüshasında yoktur. // bildük : bildik B. , Li.1 // dimekdür : demektir B.

⁷ Bu madde S. nüshasında yoktur. // tanma : tanıma Li.1 // dimekdür : demektir B. // gelür : kelür
B.

⁸ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁹ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

Tanışdılar¹: (تانیشدیلار) Birbirin bildiler demek olur.

Tanqtar² (تانتقار) Pās-bān dimekdür.

Tanımğa³: (تانیمغه) Tenime dimekdür. Gayn-ı mu‘acceme lâhık olmak bu maqāmda muṭṭariddür.

[Ş.185b] Tanqaman⁴: (تانقامان) Añlamazın dimekdür.

Tandı⁵: (تاندی) Bildi dimekdür ki muḳaṭṭa‘atta bir kıṭ‘ada gelür.

Kıṭ‘a: Falān bay kim koyı biş miñgdin ötmüş
Yana hem miñgdin artuḵ sağığ üçkü
Kuzılık koy didi vü tandı āḫir
Ki andın yaḫşırak oğlağığ üçkü

Tanıp⁶: (تانیپ) Bildür dimekdür, ya‘nī a‘lām ma‘nāsına.

Tanı almay⁷: (تانی المای) Bilemezin ve bilemez dimekdür.

Tanılmās⁸: (تانیلماس) Bilinmez dimekdür.

Tanlap⁹: (تانلاب) TemyİZ ider, fark ma‘nāsına; añlar, bilür ve ihtiyār ider dimekdür ki

Vakfiyye’de gelür.

Kiyāset tezyīn ḥired peyvendlerni salṭanat umūrıḡa müte‘allık işler kifāyeti üçün
sāyir nāsdın tanlap u ‘āmme ḥalāyıkḡın sicip.

Tanlamış¹⁰: (تانلامیش) Bilmiş ve añlamış ve ihtiyār eylemiş dimekdür ki Ġarāibü’ş-

Şıḡar’da gelür.

¹ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

² Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

³ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁴ Bu madde S. nüshasında yoktur. // añlamazın : anlamazın B. // dimekdür : demektir B.

⁵ Bu madde S. nüshasında yoktur. // dimekdür : demektir B. // bir kıṭ‘ada : ø Li.1 // gelür : kelür B. ; gelür ki Ş. // kıṭ‘a : beyit B. // āḫir : āḫer B.

⁶ Bu madde S. nüshasında yoktur. // tanır : tanıp A. , E. , Li.1 , S. , Ş. // dimekdür : demektir B. // ya‘nī a‘lām ma‘nāsına : ø A. , B. , E. , S. , Ş.

⁷ Bu madde S. nüshasında yoktur. // ve bilemez : ø E. // dimekdür : demektir B.

⁸ Bu madde S. nüshasında yoktur. // dimekdür : demektir B.

⁹ Bu madde S. nüshasında yoktur. // tanlap : tanlab B. // añlar , bilür : añlar ve bilür Li.1 // dimekdür : demektir B. // gelür : kelür B. // peyvendlerni : peyvendlerini B. // üçün : uçun B. // sicip : secib B. ; siçip Li.1 , Ş.

¹⁰ Bu madde S. nüshasında yoktur. // dimekdür : demektir B. // gelür : kelür ki B. ; gelür ki A. , Ş. // ilikidin : ilikdin B. // yoksa derd : yoksa derdür A. , Ş.

[E.80a] Beyt: Dime sākī ilikidin şāfī mu hōşdur yoksa derd
Her ni andın kildi ol hōşdur kim anı tanlamış

Tanuk¹: (تانوق) Tanık dimekdür, gūvā ma'nāsına.

Tenbul²: (تنبول) Bir hōş koşulu [Li.1-59a] yaprakdur. Hind vilāyetine maşşūşdur ki

Hindīler yirler. Seb'a-i Seyyāre'de üçinci hikāyede gelür ki:

Beyt: Taslar saz itip idi maqbūl
Niçedi enbeh niçede tenbul

Tanḳal³: (تنقال) 'Askere haber virmege dirler ki va'de-gāha cem' olalar. Sedd-i

İskenderī'de gelür.

Beyt: Bu yanlıg çerik yaşırağ fāl ile
İki yılda cem' oldı tanḳal ile

Tavşalmaḳ⁴: (تاوشالماق) Zebūn olmaḳ ma'nāsınadır.

Tavşaldım⁵: (تاوشالديم) Zebūn oldum demek olur.

Beyt: Ni boldı kâfile saları ölürküm yükidin
Halâş kılsa ki bu yolda esr ü tavşaldım

Tavuş⁶: (تاووغ) Tavuḳ.

Tavuş⁷: (تاوش) Ayak sesi. Ferhād-nāme Ermeniyye'de Şābūr'a dirken Ferhād varduğı

yerde eydür.

Beyt: Tavuşıdın anıñg uyḳandı Şābūr
Tapıp ton zulmetide bü'l-aceb nūr

¹ Bu madde S. nüshasında yoktur. // dimekdür : demekdir B. // gūvā ma'nāsına : Yalnız Li.1 nüshasında vardır.

² Bu madde S. nüshasında yoktur. // koşulu : koşulu B. , Li.1 // yaprakdur : yaprakdır B. // maşşūşdur ki : maşşūş ki A. , B. , E. , S. , Ş. // yirler : yerler B. // üçinci : üçüncü B. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür ki bu beytadedür Li.1 // itip : itib B.

³ Bu madde S. nüshasında yoktur. // tanḳal : tanḳal A. // virmege : vermege B. // dirler ki : derler ki B. ; dirler Li.1 // cem' olalar : cem' olalar ki A. , Li.1 , Ş. // gelür : kelür B. ; gelür bu beytde Li.1 // yanlıg : yanlıg B. , Li.1 // fāl ile : ḳal ile Ş. ; fāl ila B. // tanḳal ile : tanḳal ila B.

⁴ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁵ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁶ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁷ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

Tavuş¹: (تاوش) Ayak āvāzına dirler ki Ğarāibü'ş-Şıgar'da gelür.

Beyt: Tavuş kim öy başıdın kilse dir min bağı taşımdur
İşikdin sāye kirgeç sağınur min kim kıyaşımdur

Ve yine Ferhād u Şīrīn'de Ehrimen Ferhād'ın geldügin bildügi maħalde gelür ki:

Beyt: Tavuş anğladı ol 'ifrit-i kaṭṭāl
[A.38b] Çıkardı baş ki fehmi itkey nidür hāl

Tavşalur²: (تاوشالور) Zebūn olur ve yorılır [S.65b] dimekdür ki Nevādirü'ş-Şebāb'da
gelür.

Beyt: Tākatım ger kalmadı tartarğa mihnet tağını
Ni 'aceb bu yükni ger felek çıkse tavşalur

[Ş.186a] Ve yine Maḥbūbu'l-Kulūb'da [E.80b] sefer vaşında gelür ki:

Yol imkegi şiddetidin bedeni köb tavşalur.

Tavuşkan³: (تاوشقان) Tavşan didükleri cānavara dirler.

Tavacı⁴: (تواجی) Ulaḫ dimekdür, ba'zılar deve ile sekirden ulaḫdur dimişler ki Ferhād u

Şīrīn'de Ḥaḫan Yunan zemīne gitmelü olıcaḫ leşker cem'inde gelür.

Beyt: Çirigge eyleben mi'ād buncar
Tavacı her taraf yitküirdi ulcar

Ve yine Mecālisü'n-Nefā'is'de yedinci meclisde Timur Ḥan'ın ḥükmi meclisinde
gelür ki:

Tavacı mi'ād bile çapıp barıp ucalasınıḡ başın kiltürsün.

¹ Bu madde S. nüshasında yoktur. // dirler : derler B. // gelür : kelür B. ; gelür ki A. // E. nüshasında birinci beytin mısralarının yerleri değişiktir. // dir min : virmin B. // kirgeç : kirkeç B. // kıyaşımdur : kıyaşımdur B. // Ve yine Ferhād u gelür ki : ve sonra gelen beyit Li.1 nüshasında yoktur. // Ferhād'ın : Ferhād'ınḡ B. // geldügin : keldükin B. // bildügi : bildüki B. ; bilüp ol A. // maħalde gelür ki : maħalde gelür ki : maħalde kelür ki B. ; maħalde gelür Ş. // anğladı ol : anğladı A. , Ş. // çıkardı : çıkardı B.

² dimekdür ki : demekdir ki B. ; dimekdür Li.1 // gelür : kelür B. // tağını : tağını E. ; dağını S. // Ve yinetavşalur. : ø Li.1

³ didükleri : dimekdür Li.1 // cānavara dirler : kaçagan ma'nāsına Li.1 // dirler : derler B.

⁴ dimekdür : demekdir B. // Yunan zemīne : Yunan-i zemīne B. // gitmelü : kitmelü B. // gelür : kelür B. ; gelür ki S. // mi'ād buncar : mi'ād bulcar Li.1 , Ş. ; mi'ād u bulcar S. // Ve yinekiltürsün : ø Li.1 // meclisinde gelür ki : maḥallinde gelür ki S. , Ş. ; maḥallinde kelür ki B. // çapıp . çapıp B. // barıp : barıp B. // ucalasınıḡ : uçalasınıḡ A. , S. , Ş. // kiltürsün : kiltürsin B. , S.

Tavulğa ve tavulğan¹: (تاؤلغان-تاؤلغا) Tuğluğa dimekdür ki Sedd-i İskenderî’de Dārā’nın

leşkeri vaşında gelür.

Beyt: Kümüş dik yaruğ cümleñiñ küpesi
Baş üzre tavulğanları çerkesi

Tayağ ve tayak²: (تاياق و تاياغ) [Li.1-59b] Degnek dimekdür ki Mecālistü’n-Nefā’is’de

Mîr Hâcî Soğdî eşârında gelür.

Beyt: Ohşattı kâmetiñğa şanavberni bâğbân
Bî-çäre bilmes irmiş elifdin tayağını

Ve yine Mecālistü’n-Nefā’is’de dördinci meclisde sūfî-i pîr sisād sâle ta’rifinde gelür ki:

Bir yigitke kim ta’alluğ lāfın ürer irmiş yigiti anıñ rāyı birle barmasa sefihâne elfāz bile fuğş itür irmiş [E.81a] ve tayağlamakğa dağı kaçd kılur irmiş.

Tayağğan³: (تاياقغان) Tayanın dimekdür.

Beyt: Zâfım içre kaçr tamığa tayağandıñ durur
Her sāmân körsenğ yapuğğan küyiniñ divârıda

[S.66a] Tayılğac⁴: (تاييلغاج) Tayranacaq , kayılacaq- dimekdür. Sedd-i İskenderî’de ‘afiv

faziletinde gelür ki:

Beyt: Günehleride bolsa kimse esîr
Tayılğac ayak bolsa ol dest-gîr

¹ tuğluğa : tğulğa S. , Ş. // dimekdür ki : demektir ki B. ; dimekdür E. // Dārā’nın leşkeri vaşında :

ø Li.1 // Dārā’nın : Dārā’nın B. // gelür : kelür B. ; gelür ki A. , Ş. // üzre : üzere B.

² dimekdür : demektir B. // Soğdî : Soğdî’nin Li.1 // gelür : kelür b. ; gelür ki A. , S. , Ş. // kâmetiñğa : kâmetiñke B. // bî-çäre : bî-cäre B. // tayağını : tayağını B. // Ve yine Mecālistü’n-Nefā’is’dekılur irmiş. : ø Li.1 // sisād : sebsad S. ; sişād Ş. // ta’rifinde gelür ki : ta’rifinde kelür B. // yigiti . yigitni S. // anıñ : anın A. // rāyı bile : rāyı birle Ş. // elfāz bile : elfāz birle A. , Ş. // fuğş : fuğs B. // tayağlamakğa : tayağlamakğa B. ; bayağlamakğa S.

³ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁴ kayılacaq : ø A. , E. , Li.1 , S. , Ş. // dimekdür : demektir B. ; tayranacaq ma’nāsına neteki Li.1 // gelür ki : kelür ki B. ; gelür Li.1 , S.

Tayılp¹: (تايلىپ) Tayranup dimekdür ki Hayretü'l-Ebrâr'da âhir-i hikâyesinde ser-sühanda gelür ki:

Ol kul hikâyetide kim ayağı tayılıp ayağığ aşını şahnınğ başı kâsesiğa urdı.

Tayılsa²: (تايىلسا) Tayransa dimekdür ki Münâcât-nâme'de gelür.

Ve bu yolda ayağım tayılşa dest-girlik bile kulda.

Tayılr³: (تايىلور) Tayranur dimekdür ki Maḥbūbu'l-Ḳulūb'da üçinci kışmda tenbîhâtda

‘acele zemminde gelür ki:

Beyt: İşde aşuḡğan köb [Ş.186b] tayılır
Köp tayılğan köp yıkılır

Teyik⁴: (تييك) Kaf-ı ‘Arabî ile ḡastalarıñ za‘afdan ‘aqlı gidüp yabâna söyledüğine dirler ki

Bedāyi‘ü'l-Vasat'da gelür.

Beyt : ‘Ayn za‘af içre közüñge şühlik āyîn irtür
Eyle kim bīmārlar içre bolur ba‘zı teyik

2.8. Harfî't-Tai'l-Meksûre

Tipredi ve tiprendi⁵: (تيبيراندى-تيبىرادى) Deprendi dimekdür.

Tiprete almay⁶: (تيبىراناالمى) Depredemez [Li.1-60a] ve depredemezin [E.81b] dimekdür.

Tiprenmek⁷: (تيبىرناماك) Deprenmek.

¹ tayılıp : tayılıb B. // tayranup : tayranub B. // dimekdür : demekdir B. // âhir-i : âḡer-i B. // hikâyesinde : hikâye S. , Ş. // ser-sühanda : Ø A. ; sühanda S. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür S. // ol kul : ol E. // ayağı tayılıp : ayağı tayılıb B. // şahnınğ : şahnınğ B. // kâsesiğa : kâsesige B.

² dimekdür ki : demekdir ki B. ; dimekdür neteki Li.1 // gelür : kelür B.

³ tayranur : tayrınur Ş. // dimekdür ki : demekdir ki B. ; dimekdür bu daḡı Li.1 // üçinci : üçinci B. // kışmda : kışmda B. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür S. // tayılğan : Ø S.

⁴ kaf-ı ‘Arabî ile : kaf-ı ‘Arabî’yle S. // ḡastalarıñ : ḡastalanır B. ; ḡaskalaruñ Ş. // gidüp : kidib B. // söyledüğine : söyledükine B. // dirler : derler B. // gelür : kelür B. ; gelür ki A. // közüñge : közüñge B.

⁵ tipredi ve tiprendi : tibredi ve tibrendi B. // dimekdür : demekdir B.

⁶ tiprete almay : tibrete almay B. // depredemezin : depretmez S. // dimekdür : demekdir B.

⁷ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

Tiprenür¹: (بيبرانور) Deprenür demek olur.

Beyt: Serv kıddler cilvesi teŋg yok Nevāyī āhıdın
Dāyimā eşcār bil taḥrīki birle tiprenür

Tipe²: (تيبيرا) [A.39a] Emr idüp depren demekdür ki Ḥayretü'l-Ebrār'da ḥamse ta'rīfinde
gelür.

Beyt: Tipe Nevāyī vü nevā dimegil
Her ne imes bolsar revā dimegil

Tipük³: (تيبوك) Kaf-ı 'Arabī ile depme demekdür ki Ferhād u Şīrīn ḥātimesinde gelür.

Bey: Tapıp teskīn cefāgerler hücumı
Tipükdin tinse könğlüm merz ü bümü

[S.66b] Tipti⁴ (تيبتي) Depdi demekdür.

Tipe⁵: (تيبها) Depe demekdür, mürtefī' yer ma'nāsına. Telle ma'nāsına.

Titik⁶: (تيبتيك) Cüst ü çalāk ma'nāsınadır ve kār-güzār olup maşlahata kâdir olmağa dirler
ki Ḥayretü'l-Ebrār'da gelür.

Beyt: İr kişi imkekde titikrek bolur
Sırça nice sinsa itikrek bolur

Titregüc⁷: (تيتراكوج) Kaf-ı 'Acemī ile ditreyik demekdür ki 'avretleriñ ziynetidür,
boyunlarına ve kulağlarına taḫarlar.

¹ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

² idüp . idüb B. // demekdür : demektir B. // gelür : kelür B. ; gelür ki A. , Li.1 , S. , Ş. // bolsar : bolısar E.

³ Kaf-ı 'Arabī ile : kaf-ı 'Arabī'yle S. // demekdür ki : demektir ki B. ; ma'nāsınadır ki S. Ferhād u Şīrīn : Ferhād u Şīrīn'de S. // ḥātimesinde : ḥātimedde S. // gelür : kelür B. ; gelür ki A. , S. // tapıp : tapıp B.

⁴ demekdür : ø S. ; demektir B.

⁵ demekdür : demektir B. // telle ma'nāsına : ø A. , B. , E. , Li.1 , S. , Ş.

⁶ ma'nāsınadır : ma'nāsınadır B. // olup : olub B. // dirler : derler B. // gelür : kelür B. ; gelür ki A. // imkekde : imekde S. // nice : niçe A. , Li.1 , Ş.

⁷ titregüc : titregüc B. // kaf-ı 'Acemī ile : kaf-ı 'Acemī'yle Li.1 , Ş. // demekdür ki : demektir ki B. ; demekdür E. , S. // 'avretleriñ : 'avrelerüñ B. ; 'avretleriñ Ş. // kulağlarına : kulaqlarına S. // taḫarlar : daḫarlar S.

Tir¹: (تير) Ter, 'arāk ma'nāsınadır ki Fernād u Şīrīn'de tāb-istān vaşında gelür.

Beyt: İmes her yan akar sular bile yir
Ki yir her yan ısığdın ağızurtır

Ve yine Ğarāibü'ş-Şığar'da gelür.

Beyt: Encüm irmes tirdür āhım otıdın kök sakfıda
Veh ki bu tirdin bināyı qalmadı nem bolmağan

Tir²: (تير) Bu dağı emr idüp dir ve devşür dimekdür. Cem' ma'nāsına.

Tirip³: (تيريب) Dirüp , devşürüp dimekdür ki Maḥbūbu'l-Ḳulūb'da bir beytde gelür ki :

Beyt: [E.82a] Kim sözni tirip aytkücü ağızığa [Li.1-60b] birkey
Mālik anı düzaḥ otınıḡ dūdığa tirkey

Tirgünḡ⁴: (تيرگونك) Kaf-1 'Acemī ile divşürseñ gerekdür dimekdür ki Ferhād u Şīrīn'de

[Ş.187a] Mehīn Bānū Ferhād hakkında Ḥusrev ilçisine didi.

Beyt: Yüzi gül-zārıdın çün vird tirgünḡ
Ni itey kim özüñ inşāf birgünḡ

Tirgek⁵: (تيركاك) Kaf-1 evvel 'Acemī ve kaf-1 şānī 'Arabī'dür. Dirüp devşürülecek nesne
dimekdür.

Tirgemiş⁶: (تيركاميش) Kaf-1 'Acemī ile dirüp, devşürüp, zabt eylemiş [S.67a] dimekdür.

Tirmek⁷: (تيرماك) Dirmek lafzınıñ edāsıdır.

¹ 'arāk : ø A. , E. , Li.1 , Ş. // ma'nāsınadır : ma'nāsınadır B. // gelür : kelür B. // bile yir : bile tir S. // ısığdın : ısığdan B.

² idüp : idüb B. // dir ve devşür : dir devşür A. , B. // dimekdür : demekdir B. // Cem' ma'nāsına : ø A. , B. , E. , S. , Ş.

³ dirüp : dirüb B. // devşürüp : devşürüb B. // dimekdür : demekdir B. // bir beytde : ø Li.1 , Ş. ; bir beyitde B. // gelür ki : kelür B. ; gelür Li.1 , S. , Ş. // tirip : tirib B. // aytkücü : ayatküci Li.1 // otınıḡ : otınıñ A.

⁴ Kaf-1 'Acemī ile : kaf-1 'Acemī'yle Li.1 , S. // gerekdür : kerekdir B. ; gerek S. , Ş. // dimekdür : demekdir B. // didi : dedi B. ; didi ki S. // çün : cün B. // ni itey kim : ni itey ki Li.1 // inşāf birgünḡ : ø Li.1

⁵ 'Acemī : kaf-1 'Acemīdir B. ; kaf-1 'Acemī'dür A. , Li.1 // kaf-1 şānī : şānī S. , Ş. // 'Arabī'dür : 'Arabīdir B. // dirüp : dirüb B. // dimekdür : demekdir B.

⁶ Kaf-1 'Acemī ile : kaf-1 'Acemī'yle Li.1 , S. // dirüp : ø Li.1 ; dirüb B. // devşürüp : devşürüb B. // dimekdür : demekdir B.

⁷ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

Tirmedim¹: (تيرماديم) Dirkedim demek olur. Luṭfî Divānı'nda gelür.

Beyt: Çü vaşl-ı ravzasıdın tirmedim güle her kez
Niçe tutar mini bülbül dik āh u zārı bile

Tirelgen²: (تيرالكان) Kaf 'Acemî'dür. Derilen, cem' olan dimekdür ki Ġarāibü'ş-Şıgar'da gelür.

Beyt: Nef'î kılğanlar kuruğ cismim helāk u za'fını
Tengā köñglümdin tirelgen her taraf peykān körünğ

Tirgep³: (تيركاب) Kaf, kaf-ı 'Acemî'dür. Görüp, gözedüp ve dirüp, devşürüp ve cüst ü

cü eylemeye dirler ki Ferhād u Şirîn'de Hüsrev Şābūr'ı tutmağa hüküm itdügi maḥalde gelür ki:

Beyt: Ni yol kim bar idi eylep kemînler
Kemîn-gehlere koydı ehl-i kînler
Ki tirgep bargan u kilkel kişini
Tefahhuş eyleben her kim işini

Ve yine Münşeāt'da elli birinci mektûbda gelür ki:

Yana ol kim tavacı biglerige hüküm bolsa kim [E.82b] yatış eyleyin ta'yîn mazbûṭ
kılıp yatış tavacısı her kün alarnıñ kilgenin kilmegenin yahşı tirgese.

Tirbeglik⁴: (تيربگليک) Diri olmak.

Tir⁵: (تير) Der dimekdür. 'Arağ ma'nāsına.

Tirgedi⁶: (تيرگادی) Cüst ü cü [A.39b] ve zabṭ u hıfz eyledi dimekdür.

¹ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

² Kaf 'Acemî'dür: kaf 'Acemîdir B. // derilen, cem' olan: derilen, ya'ni cem' olan Li.1 // dimekdür: demektir B. // gelür: kelür B.; gelür ki S.; gelür bu beytde Li.1 // nef'î: nefy A., Li.1, S., Ş. // tengā: nezga S. // körünğ: közüñg Ş.

³ Kaf, kaf-ı 'Acemî'dür: kaf kaf-ı 'acemîdir B.; kaf 'Acemî'dür Li.1, Ş. // görüp: körüb B. // gözedüp: közedüb B. // dirüp: dirüb B. // devşürüp: devşürüb B. // dirler: derler B. // tutmağa: dutmağa B., S. // itdügi: etdüki B.; eylediği Li.1 // gelür ki: kelür ki B.; gelür S.; bu beytlerde gelür ki Li.1 // eylep: eyleb B. // tefahhuş: tafahhuş B. // Ve yine Münşeāt'dagelür ki: ø Li.1 // Münşeāt'da: Münşaāt'da B. // Yana ol kimtirgese.: ø Li.1 // kılıp: kılıb B. // kilgenin: kiltenin S. // kilmegenin: kilmenin S.

⁴ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁵ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁶ zabṭ u hıfz eyledi: zabṭ eyledi Li.1; zabṭ u hıfz eylemiş S. // dimekdür: demektir B.

Tirgemiş¹: (تيركاميش) Cüst u cū ve zabt u hıfz eylemiş dimekdir.

Tirgeben²: (تيركابان) Kaf-ı ‘Acemī ile bu dağı direk diküp tayağ urmağa dirler ki

Hayretü’l-Ebrār’da on beşinci makāle hikāyesinde pīrlık vaşfında gelür ki:

Beyt: Cism-i oyun eyleben [Li.1-61a] ol yük nigün
Tirgeben ol öyke ‘aşādın sūtün

Tiri³: (تیری)Diri dimekdir , zinde ma’nāsına.

Tirik⁴ (تيريك) Kaf-ı ‘Arabī ile bu dağı diri dimekdir, zinde ma’nāsına ki Vakfiyye’de
gelür.

Tirik bōstānıdın kim anı nilüferin sipihr-i aḡzar bile tinğ tutsa bolmas.

Tirküzgüci⁵: (تيركوزكوجي) Kaf-ı evvel kaf-ı ‘Arabī ve kaf-ı şānī kaf-ı ‘Acemī’dür.

Dirildici dimekdir.

[Ş.187b] Tiri⁶: (تیری) [S.67b] Bu dağı deri dimekdir, post ma’nāsına ki Mecnūn u

Leylī’de Mecnūn, Leylī kabīlesi göçdüğü yere gelicek ol menzilde bulduğu hasta it
vaşfında gelür ki :

Beyt: İt tiri zaḡmetidin erip
Ā’zāsı hırāşıdın kızarıp

Tireci⁷: (تيراجي) Oluk dimekdir, nāv-dān ma’nāsına ve çeşme lülesine dağı dirler ki

Luṭfi eş’ārında gelür.

¹ Bu madde Li.1 ve S. nüshalarında yoktur. // dimekdir : demektir B.

² diküp : diküb B. // dirler ki : derler ki B. ; dirler neteki Li.1 // makāle hikāyesinde : makālede hikāyede A. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür Li.1 , S. , Ş. // cism-i : cismiğa S. // oyun : eyvān B.

³ dimekdir : demektir B. // zinde ma’nāsına : zinde ma’nāsına ki Vakfiyye’de gelür S.

⁴ Kaf-ı ‘Arabī ile : kaf-ı ‘Arabī’yle Li.1 // dimekdir : demektir B. // anı : onı B. , Ş. // tutsa : dutsa Ş.

⁵ kaf-ı ‘Arabī : ‘Arabī B. , Li.1 , S. , Ş. // kaf-ı şānī : şānī Ş. // kaf-ı ‘Acemī’dür : ‘Acemīdir B. ; ‘Acemī’dür A. , Li.1 , S. , Ş. // dimekdir : demektir B.

⁶ Bu dağı : ø B. , S. // dimekdir : demektir B. // kabīlesi göçdüğü : kabīlesi ile gözdüğü Li.1 // göçdüğü : göcdüğü E. , köçdüki B. // yere : yire Ş. // gelicek : kelicek B. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür A. , S. , Ş. // it tiri : iti tir A. ; iti tiri Li.1 , S. , Ş. // erip : erib B. ; arıp Li.1 // kızarıp : kızarıp B.

⁷ dimekdir : demektir B. // dağı dirler ki : dağı derler ki B. ; ma’nāsına gelür ki Ş. // gelür : kelür B. ; gelür ki A. // Bite kim : yin kim A. , B. , Li.1 ; bin kim S. , Ş. // kibi : gibi B.

Beyt: Bite kim tola aḳadur közlerim yaşın kör kim
Tireci kibi ni yaŋlıg aḳar toluḳ bolsa

Tireg¹: (تيرك) [E.83a] Kaf-ı ‘Acemī ile men’ ve def’ ma’nāsınadur.

Tırnağ²: (تيرناغ) Tırnaḳ dimekdür. Seb’a-i Seyyāre’de Furruḡ Şāh vişāl gicesi cānān
yüzün açup nikāh itdükde gördi.

Beyt: Yüzni tırnağ ile figār itken
Berk-i nesrini lāle-zār itken

Tirsek³: (تيرساک) Dirsek ki ḳolda.

Beyt: Ḳara ḳaygu mini iletip ḳara zülfünḡ üçün her ton
Ḳara başnı tutup avuc ḳara yirge kirür tirsek

Tirgemek⁴: (تيركاماك) Kaf-ı evvel ‘Acemī ve kaf-ı şānī ‘Arabī’dür. Def’ ve men’ eylemek
dimekdür ki Ferhād u Şīrīn’de Ferhād toḡduḡı vaktin olan neşāt beyānında gelür
ki:

Beyt: Ḥalāyık her ni ḳılsa tirgemek yok
Ni ḳılḡannı yāmān ḳıldınḡ demek yok

Ve yine Nevādirü’ş-Şebāb’da gelür ki:

Beyt: Derd kör kim div-siretler biledür ol perī
Gerçi bar andın melek ḡaylıḡa dāyim tirgekim

“Tirgekim” didüḡi “men’ eylemegüm” dimekdür.

Tirinḡ⁵: (تيرينك) Kaf-ı ‘Acemī ile emr idüp dirün, devşürün dimekdür ve daḡı deñizün ve
şunuñ deriñliğine dirler ki Sedd-i İskenderī’de [Li.1- 61b] İskender deryā seferine
girdüḡi maḡalde gelür.

¹ tireg : tirig B. , S. // ‘Acemī ile : ‘Acemī’yle Li.1 , S. // ma’nāsınadur : ma’nāsınadır B.

² Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

³ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁴ Kaf-ı şānī : şānī Ş. // ‘Arabī’dür : ‘Arabīdir B. // dimekdür ki : demektir ki B. ; dimekdür E. // toḡduḡı : doḡduḡı B. ; doḡduḡı S. // beyānında gelür ki : beyānında kelür ki B. // Ve yinegelür ki : Ve sonraki kısım Li.1 nüshasında yoktur. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür A. , S. , Ş. // ḡaylıḡa : ḡaylıḡe B. // tirgekim : tirgemek B. // didüḡi : didüki B. // eylemegüm : eylemeküm B. // dimekdür : demektir B.

⁵ Kaf-ı ‘Acemī ile : kaf-ı ‘Acemī’yle Li.1 , S. // idüp : idüb B. // dimekdür : demektir B. // deñizün : dengizin B. // şunuñ : şusun B. ; şuyuñ S. // girdüḡi : kitdüki B. // gelür : kelür B.

Beyt: Kalın keşti olğanda cünbüş-nümāy
 Tiring baħr boldı ğurunbiş-nümāy

Tırmandı¹: (تيرماندى) Tırmaşdı demekdür.

Tırmap²: (تيرماپ) Şarup muħkem eyleyüp demekdür ki Mecnūn u Leylī'de şıfat-ı şebde
 gelür.

Beyt: Örkemci şıbākķa cil ni tırmap
 [S.68a] Tumşuğını rişte birle çırmap

Tırmaban³: (تيرمابان) Şarup muħkem eyleyüben ve pençe urup tırmalayuben demekdür
 ki Bedāyi'ü'l-Vasaı'da gelür ki:

Beyt: Kūyıda itler mini geh tırmaban geh tişleben
 [E.83b] Zāfıdın ölgende birbirdin üzerler sudraban

Ve yine Tārīķ-i Enbiyā'da Kābil ki Hābil'i katl itmişdi, defn itmek kâidesin
 bilmezdi. Allahū Ta'ālā iki qarġa gönderdi [Ş.188a] ki cenk idüp birsi birsin
 öldürdüĝi maħalde gelür ki:

Ve kätıl qarġa yirni tırmap minķarı bile qazıp maķtūlnı [A.40a] defn kıldı.

Tirküzmek⁴: (تيركوزماك) Za-yı mu'acceme ile dirilmek demek, ihyā ma'nāsına.

Tirküzür⁵: (تيركوزور) Dirilür demek olur.

Beyt: Ölükni tirküzür la'linġ Mesīķ-āsā kelām eylep
 Tekellüm çāşnisin şerbet-i yuħyī'l-izām eylep

Tizi⁶: (تیزی) Dizi demekdür.

Tizdi⁷: (تيزدى) Dizdi demekdür.

¹ demekdür : demektir B.

² tırmap : tırmab B. // şarup : şarub B. // eyleyüp . eyleyüb B. // demekdür : demektir B. // gelür :
 kelür B. ; gelür ki E. , Ş. // şıbākķa : şıbanķa Li.1 // rişte : reşte B. // çırmap : çırmab B.

³ şarup : şarub B. // eyleyüben : eyleyüb B. ; eyleyüp Li.1 , S. // urup : urub B. // demekdür :
 demektir B. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür Li.1 , S. , Ş. // kūyıda : köyida B. // tişleben : tişlaban B.
 // ölgende : ölkende B. // Ve yine Tārīķ-i Enbiyā'dagelür ki : Ve sonra gelen kısım Li.1
 nüshasında yoktur. // kâidesin : kâidesini A. , B. , S. // gönderdi : könderdi B. // idüp : idüb B. //
 birsi birsin : birisi birisin S. , Ş. // öldürdüĝi : öldürdüki B. // gelür ki : kelür ki B. // yirni tırmap : ni
 yir tırmap S. // qazıp : qazıb B. // defn : defin B.

⁴ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁵ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁶ Bu madde A. , E. , Li.1 ve Ş. nüshalarında yoktur. // demekdür : demektir B.

⁷ Bu madde B. ve S. nüshalarında yoktur.

Tiz¹: (تين) Emd idüp diz dimekdür.

Tiz²: (تين) Bir dağı diz dimekdür, zānū ma'nāsına ki Ferhād u Şirîn'de şıfat-ı şitâda gelür.

Beyt: Kefin ağzı bile müflis dem eylep
İki tiz köksü içre muhkem eylep

Ve yine Sirācü'l-Müslimîn'de namāz sünneti beyânında gelür.

Beyt: Rükū' içre ilik tizge kılıp yār
Ucanı tutmağ ol hâletde hem-vār

Tizmek³ (تيزماک) Za-yı mu'acceme ile dizmek.

Tizer min⁴: (تيزارمين) Dizerim demek olur.

Tizgümdür⁵: (تيزگوم دور) Dizsem gerekdür demek olur.

Tizip⁶: (تيزيب) Dizip.

Tizilgey⁷: (تيزيلگای) Dizile.

Tizilgen⁸: (تيزيلگان) Dizilen.

Tısa ve tısa⁹: (تيسا-تيسا) Men' eylese dimekdür.

Tişük¹⁰: (تیشوک) Kaf-ı 'Arabî ile delik dimekdür. Ğarābü'ş-Şığar'da gelür.

Beyt: Ni nev' siñrimeyin ıışk ara ki bağrım u köñglüm
Fırāk igneleridin öte öte tişilipdür

"Tişilipdür" didügi "delinüpdür" dimekdür.

[Li.1-64a] Tiş¹¹: (تیش) Emr idüp del , ya'nî delik eyle dimekdür.

¹ idüp : idüb B. // dimekdür : demektir B.

² Li.1 nüshasında bu kelime ayrıca verilmeyip yukarıda geçen "tiz" kelimesiyle birlikte verilmiş. // dağı : daki B. // dimekdür : demektir B. // ma'nāsına ki : ma'nāsına neteki Li.1 // gelür : kelür B. // eylep : eyleb B. // namāz sünneti beyânında : ø Li.1 // namāz : namazın Ş. // beyânında gelür : beyânında kelür ki B. ; beyânında gelür ki Li.1 , S. // kılıp : kılıb B.

³ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁴ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁵ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁶ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁷ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁸ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁹ Tısa ve tısa : tısa E. , Li.1 , S. , Ş. // dimekdür : demektir B.

¹⁰ Kaf-ı 'Arabî ile : kaf-ı 'Arabî'yle Li.1 , S. // delik : delük Ş. // dimekdür : demektir ki B. ; dimekdür ki Li.1 // gelür : kelür B. ; gelür ki S. // ıışk : aşk B. // igneleridin : ikneleridin B. // tişilipdür : tişilipdür : B. // "Tişilipdür" didügi : ø Ş. ; ya'nî Li.1 // didügi : didüki B. // delinüpdür : delinüpdür B. // dimekdür : demektir B.

¹¹ idüp : idüb B. // delik eyle : delük eyle Ş. // dimekdür : demektir B.

Tiş¹: (تیش) Bir dağı diş dimekdir ; dendān ma'nāsına.

Tiş qadap²: (تیش قاداب) Diş bileylüp ve diş kıvrup dimekdir.

Tiş³: (تیش) Bir dağı emr idüp çöz , şalvir dimekdir.

[E.84a] Tişmek⁴: (تیشماک) Delmek.

Tişilgen⁵: (تیشیلکان) Delinen.

Tişik⁶: (تیشیک) Delik. Tişük dağı dinilir, delik ma'nāsına.

Tişlerde⁷: (تیشلاردا) Dişlerken.

Tişlerge⁸: (تیشلارگا) Dişlemege dimekdir.

Tişkeli⁹: (تیشکالی) Kaf-1 'Arabī ile çözmek için ve çözelî dimekdir, ammā çözmek

[S.68b] için ma'nāsına Seb'a-i Seyyāre'de yedinci rāvī Dilārām'dan Behrām'a naql itdi ki H'āce kendüyi şahrāda bulduğı maħalde gelür.

Beyt: Raħm itip tişkeli uzatmış ilik
Ki ölük mü ikin bu yoksa tirik

Tişkeri¹⁰: (تیشکاری) Kaf-1 'Arabī ile ber-aks ma'nāsınadır ki Maħbübu'l-Ḳulüb'da otuz

altıncı faşlda zenān-ı fāhişe zikrinde gelür ki:

Bir nev' ārāste kılğandın sonğra çenber şāh yorğa oyke tişkeri mindürgeyler ve
şehrinğ köy ve maħallātığa kizdürgeyler.

¹ bir dağı : bu dağı E. , Ş. // dimekdir : demektir B.

² tiş qadap : tiş qavab B. ; tiş tazap S. // bileylüp : bileylüb B. // ve : ø B. // kıvrup : kıvrıb B. ; kuyurup A. , S. // dimekdir : demektir B.

³ idüp : idüb B. // çöz : cöz B. // şalvir : şalver B. // dimekdir : demektir B.

⁴ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁵ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁶ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁷ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁸ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁹ Kaf-1 'Arabī ile : kaf-1 'Arabī'yle Li.1 , S. // çözmek : cözmek B. // için : icün B. // çözelî : cözelî B. // dimekdir : demektir B. // ma'nāsına Seb'a-i Seyyāre'de : ma'nāsına gelen seb'a-i Seyyāre'de Li.1 // itdi ki : etdi ki B. // kendüyi : kendüsini B. , S. // gelür : kelür B. // itip : itib B. // ölük mü : ölük mu B. // yoksa : yokşa B.

¹⁰ tişkeri : tişkedi S. // kaf-1 'Arabī ile : kaf-1 'Arabī'yle Li.1 , S. // ma'nāsınadır : ma'nāsınadır B. // faşlda : faşılta B. // gelür ki : kelür ki B. // bir nev' : bu nev' Li.1 ; bir nevi B. // sonğra : sonğra Li.1 // şāh : şāḥ A. // yüzge : yorğa A. , E. , Li.1 , S. , Ş. // mindürgeyler : mindürkeyler B. // şehrinğ : şehirminğ B. ; küyninğ Li.1 // köy ve : ø Li.1 , S. // kizdürgeyler : gizdürgeyler B.

Tişi¹: (تیشی) Dişi demekdür ki müennes ma'nāsınadır ki Ferhād u Şirîn'de Şirîn'i

virmemege Mehîñ Bânû'nuñ 'özri mahallinde Hüsrev eyitdi.

Beyt: Gâzanfer hüd niter çengâl u bālın
[Ş.188b] Çiker bolsa tişi onıñ mecâlin

Tiñgri²: (تینگری) Teñri Ta'âlâ adıdır. Ta'nıñ kesresiyle telaffuz olunur. Pes ta'nıñ

kesresine delâlet içün mâ-ba'dına ya yazılır ve kaf'ıñ muqabiline ki ya'nıñ mâ-ba'dıdır, nun imlâ olunur.

Tiñgiz³: (تینگیز) Deñiz demekdür. Bu dañı hemân ol imlâ üzre yazılır.

Tigreside⁴: (تیکراسیده) Tılayı yanında demek olur.

Tigerge⁵: (تیکارگا) Degmek demek olur.

Beyt: Könğle çākıñ tigerge meyl kıldıñg ey refik
Bilmediñg guya ki könğlek içre kökrek çākı bar

Ve bir dañı degmek ve yapışmak ma'nāsına gelür. Ma'nā-yı evvel üzre olıcağ ta'diyesinde tiktürmek dinilür. Dikdürmek ma'nāsına ve ma'nā-yı şānī üzre olıcağ tikürmek dinilür, degirmek ma'nāsına ve emrinde tikür dinilür, degir demek ma'nāsına.

Tikti⁶: (تیکتی) Kaf-ı 'Arabī ile dikti, birbirine yapışdurdı ve mıhladı demekdür ki Seb'a-i

Seyyāre'de yedinci rāwī Dilārām'dan naql ider. Şikār-gāhda Dilārām'la Behrām Şāh'la geçen mâceradan eydür ki:

Beyt: Bilgeç ol sözni hâtır-ı pāki
Tikti iki qolın itip hāki

¹ demekdür : demektir B. // ma'nāsınadır : ma'nāsınadır B. // virmemege : vermemeğe B. // Bânû'nuñ : Bânû'nun B. // 'özri mahallinde Hüsrev eyitdi : mahallinde gelür bu beytde ki zıkr olunur Li.1 // çiker : ciker B. // mecâlin : mahalin A. , B.

² Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

³ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁴ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁵ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁶ Kaf-ı 'Arabī ile : kaf-ı 'Arabī'yle Li.1 , S. // dikti , birbirine yapışdurdı : dikti demekdür , yañı birbirine yapışdurdı : Li.1 // ve mıhladı demekdür ki : ve dañı mıhladı ve hem neye yararsa Hayretü'l-Ebrâr'da gelür Li.1 // demekdür ki Seb'a-i Seyyāre'de.....eydür ki : Ve sonra gelen beyit Li.1 nüshasında yoktur. // demekdür : demektir B. // Dilārām'la : Dilārām ile S. // Beham Şāh'la : Behrām Şāh ile S. // geçen : gecen B. // eydür ki : ø A. , E. , Ş. ; ider ki B. // itip : itib B.

Tikmek¹: (تيكماك) Hemîn bu ma'nâyadur ki Ḥayretü'l-Ebrâr'da [Li.1-64b] hamse ta'rifinde gelür.

[E.84a] Beyt: Tikmek için cismde uçurmakğā baş
Anda kılıp ta'biye köp ok u taş

Tikip²: (تيكيب) Yine kaf-1 'Arabî ile bir kişi fikr ve ḥayretidin ne vaz' idecegin bilmeyüp sâkin olduğına dirler ki Mecnûn u Leylî'de Mecnûn hâlinde gelür.

Beyt: [S.69a] Her laḥza tikip anı tefekkür
Öz ḥaletiğā itip taḥayyür

Ve yine bir yere göz dikdi ve göz diküp ma'nāsına daḥı gelür ki:

Tigti³: (تيكتي) Kaf-1 'Acemî ile degdi ve yitişdi ve daḥı degdi, ya'nî vâşıl oldu dimekdür ki Ferhâd u Şîrîn'de Ferhâd İskender tılsımını acduğı maḥalde gelür.

Beyt: Çü tigti ol ḥadenğ-i berķ-aşâr
[A.40b] Yıkıldı bu ḥadenğ-efken negüsâr

Tigip⁴: (تيگيب) Bu daḥı degüp ve yetişüp dimekdür ki Ḥayretü'l-Ebrâr'da İkinci Münâcât'da gelür.

Beyt: Baḥrğa bir velvele vü ıztırâb
Kim tigip aḥter yüzige her ḥabâb

Tigip⁵: (تيگيب) Kaf-1 'Acemî ile bu daḥı degüp ve vâşıl olup dimekdür ki Sedd-i İskenderî'de Dârâ vaşfinda gelür.

¹ Tikmek : Hemîn bu ma'nâyadur ki Ḥayretü'l-Ebrâr'da : ø Li.1 // ma'nâyadur : ma'nâyadır B. // gelür : ø Li.1 ; kelür B. // için : uçun B. // cismde : cism ü S. , Ş. // baş : yaş A. , S. // ok u taş : ok ve taş B.

² tikip : tikib B. // kaf-1 'Arabî ile : kaf 'Arabî'dür B. , S. , Ş. ; kaf , kaf-1 'Arabî'dür A. // ḥayretidin : ḥayretin E. ; ḥayretde S. ; ḥayretten Li.1 , Ş. // idecegin : idecekin B. // bilmeyüp : bilmeyüb B. // olduğına : olduğuna B. // dirler : derler B. // gelür : kelür B. // itip : itib B. // göz : köz B. // göz diküp : köz diküb B. // gelür ki : kelür B. : gelür Li.1 , S. , Ş. ; gelür ki geçdi A.

³ tigti : tıgdı B. // kaf-1 'Acemî ile : kaf-1 'Acemî'yle Li.1 // vâşıl oldu dimekdür : vâşıl oldu demekdür B. // ki Ferhâd u Şîrîn'degelür. Ve sonra gelen beyit Li.1 nüshasında yoktur. // İskender : İskender'e B. // tılsımını : tılsımda B. ; tılsımın A. , S. // acduğı : açduğı A. , S. // gelür : kelür B.

⁴ tigip : tigib B. // degüp : degüb B. // yetişüp : yetişüb B. // dimekdür : demekdür B. // gelür : kelür B. // yüzige : yüzike B.

⁵ tigip : tigib B. // kaf-1 'Acemî ile : kaf-1 'Acemî'yle S. // degüp : degüb B. // vâşıl olup : vâşıl olup B. // dimekdür : demekdür B. // gelür : kelür B. // bolup : bolub B. // tigip behmeni : tigib behmeni B.

Beyt : Bolup köp gedāyi iş iḥdāş anğa
Tigip behmeni mülk mirās anğa

Tigen¹: (تيكن) Kaf-1 ‘Acemī ile diken dimekdür, ḥār ma‘nāsına ki Mecnūn u Leylī’de

Mihnet Deşti beyânında gelür.

Beyt: Āfet elgi kibi tigenler
Lālesi de derddin tükenler

Tigin²: (تيكين) [E.85a] Degin dimekdür, gāyet ma‘nāsına, ya‘nī anğa degin dimekdür ki

Ḥayretü’l-Ebrār’da söz ta‘rīfinde gelür.

Beyt: Suğaca ḥāra bile bünyād anğa
Kölke tigin pāre-i pülād anğa

Tigrü³: (تيكرو) Kaf-1 ‘Acemī ile bu daḥı degin dimekdür, gāyet ma‘nāsına, ammā ekşeri

bu bir lafzla daḥı isti‘māl olunur ki Seb‘a-i Seyyāre’de pādīşāḥ vaşfinda gelür.

Beyt : Tanḳtar anda baḥt-ı bīdārınḡ
Tanḡga tigrü kim Ḥudā yārınḡ

Buradaki “tanḡga tigrü” “şabāḥa degin” dimekdür.

Tigre⁴: (تيگرا) Kaf ‘Acemī’dür. Dāyire ve eṭrāf ma‘nāsınadır ki Bedāyi‘ [S.60b] ü’l-
Vasaṭ’da gelür.

Beyt : Eyle zencīr-i cünün rüsvāsı min kim her zamān
Tigreme Ferhād u Mecnūn’dın yığılmış bir sürük

¹ Kaf-1 ‘Acemī ile : kaf-1 ‘Acemī’yle Li.1 , S. // dimekdür : demektir B. // ma‘nāsına ki : ma‘nāsınadır neteki Li.1 // beyânında : beyābânında B. , Li.1 , S. , Ş. // gelür : kelür B. // Bu maddedeki beyit Li.1 nüshasında yoktur. // kibi : gibi B.

² Bu madde Li.1 nüshasında yoktur. Bu maddede tanık olarak verilen beyit de bir önceki “tigen” maddesinde verilmiştir. // degin : dekin B. // dimekdür : demektir B. // ya‘nī anğa : ya‘nī aña S. , Ş. // gelür : kelür B. // pülād : polād B.

³ Kaf-1 ‘Acemī ile : kaf-1 ‘Acemī’yle Li.1 , S. // dimekdür : demektir B. // ammā : ø Li.1 // ekşeri : ekşer A. , S. , Ş. // bu bir lafzla : bir lafzla A. , Ş. ; bu lafzla E. // olunur ki : olunur ki B. ; olunur Ş. // gelür : kelür B. ; gelür bir beytde Li.1 , S. // tanḳtar : bu naḳtar S. // tanḡga : tanḡge B. // yārınḡ : eblehrinḡ B. // buradaki : ø A. , E. , Li. , S. , Ş. // “tan”ḡga tigrü : ø A. , Li.1 , S. , Ş. // dimekdür : demektir B.

⁴ Kaf ‘Acemī’dür : kaf ‘Acemī’dür B. ; kaf-1 ‘Acemī’yle Li.1 , S. // ma‘nāsınadır ki : ma‘nāsınadır ki B. ; ma‘nāsınadır E. // gelür : kelür B. // “tigreme”dimekdür : ø B. , Ş. // Ve yinegelür. Ve sonra gelen beyit ve açıklamalar Li.1 nüshasında yoktur. // Nevādirü’ş-Şebāb’da gelür : Nevādirü’ş-Şebāb’da kelür B. ; Nevādirü’ş-Şebāb’da gelür ki A. ; Nevādirü’ş-Şebāb’da bir beytde gelür S. // tigrinḡe : tigranḡa B. // bḡgreyüp : bḡgreyüb B. // “Tigreme” didügidimekdür : ø E. , Ş. ; Tigrenḡe lügatinde kaflar kaf-1 ‘Acemī’dür. Seniñ eṭrāfıḡa dimekdür. A. , S. // “Tigreme” didügi : tigramada didüki B. // dimekdür : demektir B.

“Tigreme” didügi “eṭrāfıma” dimekdür.

Ve yine Nevādirü’ş-Şebāb’da gelür.

Beyt: Çerh-i şeb gerdığa güyā naqd-i ‘ömrinğdür garaž
Tigreñge her tün ki iki bügreyip aylanedür

“Tigreme” didügi “eṭrāfıma” ve “tigreñge” hepsi de kaf-ı ‘Acemī ile “senin eṭrāfınğa” dimekdür.

Tigmes¹: (تيكماس) Kaf, kaf-ı ‘Acemī’dür. Degmez dimekdür, liyākatı yo dimek

ma’nāsına ki Nevādirü’ş-Şebāb’da gelür.

Beyt: Ağzinge tigmes ‘izārınğ birle söz
Bolmadı hürşid birle zerre tinğ

Tigürdi²: (تيگوردی) Degürdi dimekdür.

Tigdi³: (تيگدی) Degdi dimekdür.

Tigse⁴: (تيکسا) Degse dimekdür, gerekse degüp yapışmak ma’nāsına, [E.85b] gerekse

teslīm ma’nāsına, gerekse liyākat ma’nāsına.

Tik⁵: (تيك) Kaf , kaf-ı ‘Arabī’dür. Emr idüp dik dimekdür. Bedüz ma’nāsına ve bir dağı

ayağ üzerine dik ŧuru geldi dimekdür ki Ğarāibü’ş-Şığar’da gelür.

Beyt: Ol sarığ tonluğ irür turganda ta’zīmğa tik
Şu’le kim hāşākini köydürgeli bolğay beyik

¹ tigmes : tigdi A. // Kaf , kaf-ı ‘Acemī’dür : kaf kaf-ı ‘Acemīdir B. ; kaf ‘Acemī’dür Ş. ; kaf-ı ‘Acemī’yle Li.1 // dimekdür : demektir B. // yok dimek : yok dimekdür ki A. ; yok ma’nāsına ki B. , S. , Ş. // ma’nāsına ki : ø A. // Nevādirü’ş-Şebāb’da gelür : Nevādirü’ş-Şebāb’da kelür B. ; Nevādirü’ş-Şebāb’da vardur bu beytde Li.1 // ağzinge tigmes : ağzına B. // tinğ : tig S.

² dimekdür : demektir B.

³ dimekdür : demektir B.

⁴ dimekdür : demektir B. // gerekse degüp : gerek degüb B. ; gerek degüp S. // gerekse teslīm : ve gerekse teslīm Li.1 // gerekse liyākat : ve gerekse liyākat Li.1

⁵ Kaf , kaf-ı ‘Arabī’dür : kaf ‘Arabīdir B. ; kaf ‘Adabī’dür S. ; kaf-ı ‘Arabī’yle Ş. // emr idüp : emr idüb B. // dimekdür : demektir B. // dik ŧuru geldi : ŧuru keldi B. ; ŧuru geldi A. ; S. , Ş. ; dik ŧuru gel Li.1 // gelür : kelür B. // ta’zīmğa : tazımğa B. // hāşākini : hāşākni Li.1 , S. , Ş. // yalañuz dimekdür : yalnız demektir B. // tek ma’nāsına : tağ ma’nāsına A. , E. Li.1 ; tat ma’nāsına B. // maḥallinde gelür ki : maḥallinde kelür ki B. ; maḥallinde gelür S. ; maḥallinde gelür bu beytde Li.1 // dek ŧurmak : dek durmak B. , S. // ebsem : epsem A. , B. , Li.1 , S. , Ş. // ḥaqqında gelür ki : ḥaqqında kelür ki B. ; ḥaqqında gelür S. ; ḥaqqında bu beytde vardur Li.1 // olturgac : olturğaç B. // iterlerdi : iterlerdin S. // bā-süz : yā süz S.

Ve bir dahı yalañız dimekdür , tek ma'nāsına ki Mecnūn u Leylī'de Leylī vefatı maḥallinde gelür k:

Beyt: Āzādeler oldı tīz-reftār
Tik ḳaldı ḳafesde bir giriftār

Ve yine dek ṭurmak, ya'nī ebsem olmak ma'nāsına gelür ki Gül ü Nevruz-ı Luṭfī'de Nevruz ḥaḳḳında gelür ki:

Beyt: Tik olturgac haayı ḳıldı Nevruz
İtirlerdi atın bā-derd ü bā-süz

Ve yine bu ma'nāya [S.70a] Gül ü Nevruz'da Būlbūl Nevruz'a aytdı.

Beyt: Kel ey zālīm ni bī-inṣāflıḳdur
[A.41a] Yaratgāḡa tevekkül ḳıl tik oltur

[Li1-65b] [Ş.189b] Tikil: (تيكيل) Kaf, kaf-ı 'Arabī'dür. Emr idüp ümīd-vār ve muntazır

ol dimekdür ki Bedāyī'ü'l-Vasat'da gelür.

Beyt: Ey Nevāyī sa'y eyle çün vaşl ḥāşıl bolmadı
Yār luṭfıḡa tikil imdi vü ḡayrıdın tūḡül

Tikşer¹: (تيكش) Kaf, kaf-ı 'Arabī'dür. [E.86a] Cem' ider devşürür ma'nāsına ki

Maḡzen-i Mīr Ḥaydar'da ikinci maḳālede gelür.

Beyt: Her ni ki öksütsenḡ alur çāḡda narḡ
'Arz küni barçanı tikşer bu çarḡ

Tikiş²: (تيكيش) Kaf, kaf-ı 'Arabī'dür. Yetecek miḡdārı ve kifālet idecek miḡdārı

dimekdür ki Sedd-i İskenderī'de İskender Hind'e gitdüḡi maḡalde gelür ki:

Beyt: Bu mi'ād ile cem' eylep siyāḡ
Tikişca barıḡa birip ḡarc-ı rāḡ

Tigirmen³: (تيكيرمن) Kaf-ı 'Acimī ile degirmen dimekdür. Āsiyāb ma'nāsına.

¹ Kaf , kaf-ı 'Arabī'dür : kaf kaf-ı 'Arabīdir B. // ma'nāsına ki : ma'nāsınadır ki Li.1 , S. // Maḡzen-i Mīr Ḥaydar'da : Maḡzen-i Mīr Ḥaydar ki A. // gelür : kelür B. // her ni ki : her ni kim A.

² 'Arabī'dür : 'Arabīdir B. // ve kifāyet idecek miḡdārı : ø E. // dimekdür : demektir B. // ki Sedd-i İskenderī'degelür ki: Ve tanık olarak verilen beyit Li.1 nüshasında yoktur. // gitdüḡi : gitdüki B. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür S. , Ş. // eylep : eyleb B. // siyāḡ : sipāḡ S. , Ş. // tikişca : tikişca B. // birip : birib B. // ḡarc-ı rāḡ : ḡarc-rāḡ A. , B. , Li.1 , Ş. ; çarḡ-rāḡ S.

³ Kaf-ı 'Acemī ile : kaf-ı āAcemī'yle Li.1 , S. // dimekdür : demektir B. // āsiyāb : āsiyā E. ; āsbāb S.

Tilek¹: (تيلاك) Kaf-ı ʿArabī ile dilek dimekdür.

Til²: (تيل) Dil dimekdür.

Tilep³: (تيلاب) Dileyüp, yaʿnī isteyüp dimekdür.

Tileyin⁴: (تيلايين) Ben dileyeyin dimekdür.

Tiley⁵: (تيلاي) Hemīn bu maʿnāyadur.

Tiler⁶: (تيلار) Diler demek olur. Bu gazelde redif vākıʿ olmuşdur.

Beyt: Çāre-i kār istemem bī-çāreliğ köñglüm tiler
Hānmān terkin urup āvāreliğ köñglüm tiler

Tilgen⁷: (تيلكان) Şahin.

Til⁸: (تيل) Dil, zebāne maʿnāsına.

Beyt: Köñglüm içre her yārım ağzında peykānıñ ucu
Kildi derdiñ lezzetiniñ şükrini ayturğa til

Tilni⁹: (تيلنى) Dili demek olur.

Beyt: Nevāyī olmadı tevḥīd güft u güyila fehmi
Megerki eylegey sin tilni kaç u cānnı fedā

Tilimni¹⁰: (تيليمنى) Dilimi.

Tilinġni¹¹: (تيلينگنى) Diliñni.

Tilmek¹²: (تيلماك) Sükūn-i lam ile delmek ve yarmaq maʿnāsınadır.

Tilemek¹³: (تيلاماك) Feth-i lam ile dilemek, ḥāsten maʿnāsına.

¹ dimekdür : demektir B.

² Bu madde Li.1 nüshasında yoktur. // dimekdür : demektir B.

³ Bu madde Li.1 nüshasında yoktur. // tilep : tileb B. // dileyüp : dileyüb B. // isteyüp : isteyüb B.

// dimekdür : demektir B.

⁴ dimekdür : demektir B.

⁵ Bu madde B. nüshasında yoktur.

⁶ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁷ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁸ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁹ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

¹⁰ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

¹¹ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

¹² Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

¹³ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

Tileyi ve tiley¹: (تيلای-تيلای) İsteyü dimekdür ki Mecnûn u Leylî'de Leylî atasına İbni

Selâm'dan gelenler vaşfinda gelür.

Beyt: Maşşûdların çü eyleben fâş
Pâsuḥ tileyi salıp koyı baş

Ammâ tileyi 'ibâretiniñ isteyü ve dileyü ma'nāsına geldügi Tārīḥ-i Mülûk'da anası İskender'i toḡduḡı gibi beyābānda koyup gidüp bir koyun sürüsinden bir keçi gelüp aña süd virüp keçiniñ şāḥibi isteyü geldügi [S.70b] maḥalde gelür ki:

Bir kün üçküsi ḡāyib bolḡan cihetdin anı tileyi [E.86b] ol çāḥ başıḡa kildi.

Tile min²: (تيلامين) Dileben dimekdür, ya'nî ben dile düşdüm maḥallinde gelür ve bir

ma'nî daḡı dilmezen [Li.1-62a] dimekdür ve bir ma'nî daḡı keserin, dilerin dimekdür ki bu üç ma'nāya daḡı Divān-ı Luṭfî'de bir tuyukda gelür. Ehl-i dile ma'lûmdur ki tile min lafzından ben dilerin ma'nāsı daḡı ḡāşıl olur ve dile müzeyyen ma'nāsı daḡı. Neteki bu tuyukda ikisi daḡı vardur, görüle.

Tuyuk: Dil-berā tüştüm ilinḡdin tile min
Sindin özgeni cihāndın tile min
Ger raḡbiniḡ tüşse miniñ ḡoluma
Arḡasıdın tasmalar köp tile min

Tilkürüp³: (تيلكوروب) Kaf , kaf-ı 'Arabî'dür. Dikilüp ṭurup dimekdür.

¹ tileyi: tileli S. // dimekdür: demekdir B. // gelenler: kelenler B. // gelür: kelür B. // maşşûdların: maşşûdları: A. , B. , S. , Ş. // eyleben: eyleyen S. // salıp: salıp B. // ammâ tileyi: ata tileyi S. // 'ibâretiniñ: 'ibâreti Li.1 // geldügi: keldüki B. // toḡduḡı: doḡduḡı S. // koyup: kuyub B. // gidüp: kidüb B. // keçi: keci A. // gelüp: kelüb B. // virüp: virüb B. // isteyü geldügi: isteyü keldüki B. // gelür ki: kelür ki B. ; gelür S. // cihetdin: cihetden B. // anı tileyi: anı tiley Li.1 // çāḥ: şāḥ B.

² dileben: dileyen S. , Ş. // maḥallinde gelür: maḥallinde kelür B. ; maḥallinde gelür ki A. // dilemezen: dilemezin A. , S. // dilemezen dimekdür: dilemezen demekdir B. // dilerin dimekdür ki: dimekdür Li.1 ; dilerin demekdir ki B. ; dilerin dimekdür E. // üç: üç E. , Li.1 // bir tuyukda gelür: bir tuyukda kelür B. // Ehl-i dilevardur, görüle.: Bu kısım yalnız Li.1 nüshasında vardır. // Tuyuk: Beyt S. // tüştüm: düştüm Ş. // ilinḡdin: ilinḡdin Li.1 // cihānda: cihāndan A. // raḡbiniñ: raḡbiniñ A. , S.

³ Kaf , kaf-ı 'Arabî'dür: kaf kaf-ı 'Arabîdir B. // dikilüp: dikilüb B. // ṭurup: durub B. ; durup S. // dikilüp ṭurup: dikilüp ve ṭurup Ş. // dimekdür: demekdir B.

Tilük¹: (تيلوك) Kaf-ı ‘Arabî ile delik ma‘nâsınadır ki Ḥayretü’l-Ebrâr’da on birinci

maḳâlede gelür ki:

Beyt: İski sepici yaşıda külgülük
Dâm kibi başdın ayağı tilük

Tilmürmek²: (تيلمورماك) Göz yaşarmak.

Tilmürtür min³: (تيلمورورمين) Göz yaşı dökmek demek olur.

Beyt: Tilmürtür min münker inip ol bî-vefâğa muṭṭaşıl
Bir hem andın derd-i hâlimğa habır bolğay mu dip

[Ş.190a] Tilmürdi⁴: (تيلموردي) Çelderdi bakdı dimekdür.

Tilmürüp⁵: (تيلموروب) Çelerüp bakup dimekdür ki Seb‘a-i Seyyâre’de üçinci heḳâyede

müdebbir ve muḳbil simyâ çeşmesine varduḳları maḳalde gelür ki:

Beyt: Su yakasığa tilmürüp yoldaş
‘Aksi yanğlıg çömürdi ol suğa baş

Tilin⁶: (تيلين) Bir nesne dilim dilim kesildi ve aşındı dimekdür ve at ve âdem ayağından

yol aşınup yol yol olduğına dirler ki Maḫzen-i Mîr Ḥaydar’da evvelki maḳâlede gelür.

Beyt: [A.41b] Halk füzünü idi ve ‘amme yol
Kilgen izi birle tilin irdi yol

Tilbe⁷: (تيلبه) Delü dimekdür. Divâne ma‘nâsına.

¹ Kaf-ı ‘Arabî ile : kaf-ı ‘Arabî’yle Li.1 , S. // delik : delük Ş. // ma‘nâsınadır : ma‘nâsınadır B. // on birinci : on yedinci S. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür ki bu beytde Li.1 // külgülük : gülkülük B. // kibi : gibi B.

² Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

³ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁴ bakdı : yakdı Li.1 // dimekdür : demektir B.

⁵ tilmürüp : tilmürüb B. // çelerüp : çelerüb B. // dimekdür ki : demektir ki B. ; dimekdür neteki Li.1 // varduḳları : vardıḳları B. // gelür ki : kelür B. ; gelür A. , Li.1 , S. , Ş. // yakasığa tilmürüp : yakasığa tilmürüb B.

⁶ dimekdür : demektir B. // aşınup : aşınıb B. // olduğuna : olduğuna B. // dirler : derler B. // ki Maḫzen-i Mîr Ḥaydar’dagelür : Ve sonra gelen beyit Li.1 nüshasında yoktur. // gelür : kelür ki B. // kilgen : kilken B.

⁷ delü dimekdür : delüye dirler S. // dimekdür : demektir B. // divâne : ø A. , B. , S. , Ş. // ma‘nâsınadır : ø A. , B. , E. , S. , Ş.

[E.87a] Tilbelerge¹: (تيلبه لاركا) Delülere dimek olur.

Tilbe it²: (تيلبه ايب) Kuşuz it dimekdür.

Tilberemek³: (تيلبار اماك) Delirmek ma'nāsına.

Tilberedim⁴: (تيلبار اديم) Delirdim, mecnûn oldum.

Tilberediñ⁵: (تيلبار اديك) Delü olduñ dimekdür.

Beyt: Ey köngül **tilberediñ** imdi ni tedbîr saŋa
Ol perî zülfidin ar bolmasa zencîr saŋa

Tınmak⁶: (تينماق) Diñlenmek ve istirâhat ma'nāsına.

Beyt: Zâf vaḳtı küyidin çıkmak taḥayyül eylesem
İki katla bir qademde **tınmak** ister min hârib

Tınay⁷: (تيناي) Diñlenin dimek olur.

Beyt: 'Aql rencidin âmâm istep tutup min mey-gede
Ey hîred qoy kim **tınay** bir lahza bu me'men ara

Tilbereggen⁸: (تيلبه راکان) Kaf, kaf-1 'Acemî'dür. Delüren dimekdür.

Tilberegec⁹: (تيلبه راکاج) Kaf-1 'Acemî ile delüricek dimekdür.

Tilberetgec¹⁰: (تيلبه راکاج) Delü eyleyecek dimekdür.

Tilberep¹¹: (تيلبه راب) Delürüp dimekdür ki Sultân Hüseyn eş'arında gelür ki:

¹ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

² Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

³ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁴ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁵ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁶ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁷ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁸ 'Acemî'dür : 'Acemîdir B. // **dimekdür** : demektir B.

⁹ Kaf-1 'Acemî ile : kaf kaf-1 'Acemî'dür Li.1 ; kaf-1 'Acemî'yle S. // **delüricek** : delürtücek B. // **dimekdür** : demektir B. ; **dimekdür ki** Sultân Hüseyn eş'arında gelür bir şi'rde uşbu matladur. Li.1 , ve ayrıca "tilberep" maddesinde tanık olarak gösterilen beyt Li.1 nüshasında burada verilmiştir.

¹⁰ Bu madde Li.1 nüshasında yoktur. // **dimekdür** : demektir B.

¹¹ **tilberep** : tilbereb B. // **delürüp** : delürüb B. // **dimekdür** : demektir B. // **ki** Sultân.....gelür ki : Ve sonra gelen beyt Li.1 nüshasında yoktur. Bu beyit "tilberegec" maddesinde verilmiştir. // Hüseyn : Hüseyn B. // **gelür ki** : kelür ki B. ; gelür S. , Ş. // **tilberep itken** : tilbereb B. ; tilberep E. // **barıp** : barıp B. // **ahtarıp** : ahtarıp B.

[S.71a] Beyt: Tilberrep itken könğlüni istedim her yan barıp
Güh u vâdi vü beyâbânları bir bir ahtarıp

Tilberedinğ¹: (تيلبه رادينك) Kaf-ı ‘Acemî ile [Li.1-62b] dimekdür ki Nevâdirtü’ş-

Şebâb’da maṭla’da gelür.

Beyt: Ey könğül tilberedinğ imdi ni tedbîr saṅga
Ol perî zülfini ger kılmasa zincîr saṅga

Timür²: (تيمور) Demür dimekdür, âhen ma’nâsına.

Timür kanat³: (تيمور قانات) Bir nev’ ördege dirler.

Timağur⁴: (تимагур) Raḥm ider, esirger ve za’f ve nâ-tüvân olur dimekdür ki

Nevâdirtü’ş-Şebâb’da gelür ki:

Beyt: Timağur ağıyar zâhir eyleben köp ıztırâb
Hicr ara katlim üçün mindin könğül tindürdüñüz

Ve yine Sultân Hüseyn eş’ârında gelür.

Beyt: Gonçe-i ḥandân barıp könğlümde qaldı ḥâr ḥâr
Timağur cânımğa ansız dinide barı ni bar

Tıymağıl⁵: (تимагил) Men’ eylemegil dimekdür ki Bâbü Mirzâ eş’ârında gelür.

Beyt: Tıymağıl divâne könğlümni ki rüsvâ olma dip
‘Âşık almağay mu idi ol tilbe rüsvâ bolmasa

Tımağan⁶: (тимаган) Men’ eylemeyin [E.87b] dimekdür ki Maḥbûbu’l-Ḳulûb’da yedinci

bâbda gelür.

Şâh râzın asramağda tilin tımağan başı barıp.

¹ Kaf-ı ‘Acemî ile : Ø Li.1 ; kaf-ı ‘Acemî’yle S. ; kaf kaf-ı ‘Acemîdir B. ; kaf kaf-ı ‘Acemî’dür A. // dimekdür : demekdir B. // Ki Nevâdirtü’ş-Şebâb’da.....gelür. : Ve sonra gelen beyit yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

² demür : demur B. // dimekdür : demekdir B.

³ timür : timur B. // nev’ : nevi B. // dirler : derler B.

⁴ timağur : timerğur B. // dimekdür : demekdir B. // gelür ki : keliür ki B. ; gelür Ş. ; gelür bir beytde Li.1 // üçün : uçun B. // Ve yine : Ø S. // eş’ârında gelür : eş’ârında kelür B. ; eş’ârında gelür ki Li.1 // gonçe-i ḥandân : gonçe-i ḥandân B. , S. , Ş. // barıp : barıb B.

⁵ dimekdür : demekdir B. // gelür : kelür ki : B. ; gelür ki A. // dip : deyib B.

⁶ dimekdür : demekdir B. // yedinci bâbda : Ø Li.1 // gelür : kelür ki B. ; gelür ki A. // asramağda : arsramağda B. : asramağ u S. // tımağan : tımağan ning B. // barıp : barıb B.

Tım tım¹: (تيم تيم) Tamlā tamlā dimekdür ki Nevādirü's-Şebāb'da gelür.

Beyt: Tıfl-ı evrāk üzre bir bir berk-i gül tızgen kibi
[Ş.190b] Nāme-i hicrān ara tım tım sirişkim kanıdur

Tımsı tıp²: (تيمسى تيب) Bir kōquyı tıyar gibi ve tıymaz gibi olmak ve bir şadāyı işidür

gibi ve işitmez gibi olmaya dirler ve 'aqla bir nesneyi añlar gibi ve añlamaz gibi
almağa dirler ve sāyir aḥvāl bu kıyās üzre.

Tınglay³: (تينكلاى) Kaf-ı 'Acemī ile burun ucuna dirler.

Tıng⁴: (تينك) Kaf-ı 'Acemī ile berāber ma'nāsınadur ki Nevādirü's-Şebāb'da gelür.

Beyt: Ağzınga tikmes [S.71b] 'izārıng birle söz
Bolmadı Hürşid birle zerre tıng

Ve yine Lisānū't-Ṭayr'da tevḥidde gelür.

[Li.1-63a]Beyt: Çün ḥamlıdın birdi āyin-i bahār
Boldı tıng mizānı da leyl ü nehār

Tinc⁵: (تينج) Dinc dimekdür, diñlenmiş ma'nāsına ki Ḥayretü'l-Ebrār'da evvelki maḳāle
āḫirinde gelür.

Beyt : Kāfir ü mü'min sarı kılsaṅ sağınc
Ni aṅga ye's ü ni munıng köṅgli tinc

¹ tamlā tamlā : damla damla Li.1 // dimekdür : demekdir B. // gelür : kelür ki B. ; gelür ki A. // bir
bir : yer yer A. // kibi : gibi B.

² tımsı tıp : tımsı tıb B. // kōquyı : kōquyu B. ; kōquyı Li.1 , S. , Ş. // tıyar : duyar B. , Li.1 , S. //
tıymaz : duymaz B. , Li.1 , S. // olmak : ø B. // bir şadāyıişitmez gibi almağa dirler ve : ø B.
// añlamaz gibi almağa dirler : añlamaz gibi almağa Li.1 // üzre : üzerine B. ; üzredür Ş.

³ Kaf-ı 'Acemī ile : kaf-ı 'Acemī'yle Li.1 , S.

⁴ Kaf-ı 'Acemī ile : kaf-ı 'Acemī'yle Li.1 , S. // ma'nāsınadur : ma'nāsınadır B. // gelür : kelür B. ;
gelür ki A. ; gelür bu beytde Li.1 // ağzınga : ağzınga B. // Ve yine.....gelür. : Ve tanık olarak
verilen beyit Li.1 nüshasında yoktur. // tevḥidde gelür : tevḥidde kelür ki B. ; tevḥidde gelür ki A. , S.
// mizānıda leyl ü nehār : mizāne ve'l-leyl ü nehār B.

⁵ dinc : diñç B. // dimekdür : demekdir B. ; dimekdür ki Li.1 // ma'nāsınadur ki : ma'nāsına ki B. ,
S. , Ş. ; ma'nāsına Li.1 // āḫirinde : āḫirinde B. // gelür : kelür B. ; gelür ki A. , S. // sağınc : sağınc
B. // ye's ü ni : ye's ve ni B. // munıng : mutıng S. // tinc : tinç B.

Tindürüp¹: (تندوروب) Söyleyüp dimekdür, ammā burada sākin eyleyüp emīn idüp

diñlendürüp dimekdür ki Sedd-i İskenderī'de İskender Çin'den cānib-i garba
‘azm itdügi maħalde gelür.

Beyt: Çü il fikrini köñglidin tindürtüp
Yoruş hükmini ilge cez yitkürüp

Tinğanga²: (تينگانکا) Kaflar kaf-ı ‘Acemī’dür. Söyleyene ve diñleyene [A.42a]
dimekdür.

Tiney³: (تينای) Söyleyeyin ve diñleyüp sākin olayın dimekdür ki Sulṭān Hüseyn
eş‘ārında gelür.

Beyt: Nice āhım dūdı dik kūyurğda her yan eylenay
Kird dik kim tinse yil ol yirde hem bir dem tiney

Tinse⁴: (تينسا) Söylese ve diñlese dimekdür ki bu beytde geçdi.

Tinip⁵: (تينيب) Diñlenüp dimekdür.

Tindi⁶: (تيندى) Söyledi ve diñlendi dimekdür ve bir daħı meşakkakle zebūn olup sākin
olmağa dirler ki Sedd-i İskenderī'de İskender Dārā'nıñ milkin alıcağ leşkerine
ihsān itdügi maħalde gelür.

Beyt: Muṣā‘af didi kim birinğ gencdin
Ki il tindi butkarkeli rencdin

¹ tindürtüp : tindürtüb B. // söyleyüp : söyleyüb B. // dimekdür : demekdir B. // burada : burda E. // eyleyüp : eyleyüb B. // emīn idüp : emīn idüb B. ; emīn eylemeye ve Li.1 // diñlendürüp : dinlendürüb B. // İskender : ø Li.1 // itdügi : etdüki B. // gelür : kelür B. ; gelür ki Li.1 , Ş. // çü : cü B. // yoruş : boruş Ş. cez yitkürüp : caz tingürüb B.

² Kaflar kaf-ı ‘Acemī’dür : kaflar kaf-ı ‘Acemīdir B. ; kaflar ‘Acemī’dür Li.1 , Ş. // diñleyene : dinleyene B. // dimekdür : demekdir B.

³ diñlenüp : dinlenüb B. // dimekdür ki : demekdir ki B. // gelür : kelür B. ; gelür ki S. // nice : niçe S. , Ş. // kūyurğda : köyürğde B. // yil : bil S. // yirde : yer A. ; birde S.

⁴ söylese : söyleye E. // dimekdür : demekdir B. // geçdi : gecdi E. , keçdi B.

⁵ tinip : tinib B. // diñlenüp : diñlenüb B. // dimekdür : demekdir B.

⁶ söyledi : silindi B. // dimekdür : demekdir B. // zebūn olup : zebūn olub B. // dirler : derler B. // Dārā'nıñ : Dārā'nın B. // itdügi : etdüki B. // gelür : kelür B. // butkarkeli : buykarkeli B. // ma‘nāsına gelür ki : ma‘nāsına ki A. , B. , E. , Li.1 , S. // Hazret-i : ø A. , B. , E. , S. , Ş. // PeyğāMBER : ø S. // tılsım : ø E. // eytdi : eytdi ki A. , B. , S. , Ş. // sanāğlğ : satağlğ S. , Ş.

Ve yine Ferhād u Şīrīn'de süst ve zebūn olmak ma'nāsına gelür ki Hāzret-i Hızır Peygāmbere 'Aleyhi's-Selām [Li.1-63b] Ferhād'a tılsım fethinde eytdi.

Beyt: [Ş.191a] Disenîg kim tinmağay ol yolda kāmınîg
[S.72a] Sanağlıg kām ile bolsun hırāmınîg

Tinmağur¹: (تینماغور) Bu dağı za'f ve nā-tüvān olur dimekdür ki Ġarāib [E.88b] ü's-

Şıgar'da gelür ki:

Beyt: Her kuruğ şāh oldı deşt üzre şabādın hülle-püş
Tinmağur cismim cünün vādiside 'uryān henüz

Tivrelmek²: (تيورالماك) Sancılmak ve uyulğanmak.

Tivrelip³: (تيوراليپ) Uyulğanıp demek olur.

Bey : Kıl çün kılğunîg könğülñi bir kefen tikmek iken
Oklarınîg kim qaldılar cān perdesiğā tivrelip

Tivrük⁴: (تيوروك) Kaf-ı 'Arabī ile peyvend ve bağye ma'nāsınadır ki ilmek ve dikmek

dirler ve bükülmiş ve şancılmış ma'nāsına dağı gelür ki Fevāidü'l-Kiber'de gelür.

Beyt : Şeyhñinîg ile ki 'āşıkğa mamuğ estide dāğ
Tivrük riğ'alar estide tikilmiş dūr mi

Tivrülüp⁵: (تيورولوب) Batup ve şancılıp dimekdür ki Bedāyi'ü'l-Vasat'da gelür.

Beyt: Tele tele ni okunîg könğlümde gūyā sındı kim
Tivrülüpdür nā-tüvān könğlükde yir yir lāleler

Tivrüldi⁶: (تيورولدي) Batdı ve şancıldı dimekdür ki Ġarāibü's-Şıgar'da gelür.

¹ dimekdür ki : demedir ki B. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür Li.1 , Ş. // oldı : oldu B. // Beytteki mısraların yerleri Li.1 nüshasında değışiktir.

² Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

³ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁴ tivrük : tinürük S. // kaf-ı 'Arabī ile : kaf , kaf-ı 'Arabī'dür Li.1 // ma'nāsınadır : ma'nāsınadır B. // gelür ki : kelür ki B. // ki Fevāidü'l-Kiber'de gelür. : Ve sonra gelen beyit Li.1 nüshasında yoktur. // gelür : ø A. ; kelür B. // estide : üstide B.

⁵ tivrülüp : tivrülüb B. // batup : batub B. // şancılıp : şancılıb B. ; şancılıp Li.1 // dimekdür : demektir B. // gelür : kelür B. ; gelür bu beytde Li.1 // yir yir : yer yer A. , S. ; bir bir Li.1

⁶ dimekdür : demektir B. // gelür : kelür B. ; gelür ki A. // müşkildür : müşküldür B.

Beyt: Kice efgān kılmasam tenġ yok birev kim köñglige
Hicr okı tivrıldı müşkildür kaçığ urmağ demi

Tivretey¹: (تیور اتای) Bükeyin ve dağı baturayın dimekdür.

Tivrep²: (تیور اب) Batup dimekdür ki Ḥayrettü'l-Ebrār'da on birinci maḳālede gelür.

Beyt: Tivrep ayağığa anıñg her tiken
Her tiken üstide mükerrer tiken

[E.89a] Tive³: (تیوه) Deveye dirler ki Tārīḫ-i Mülük'da Hüşenk Şāh vaşfında gelür.

Ve atğa iger ol yasadı vü tiveni yükke ol kiyürdi.

Tıyıp⁴: (تییب) Men^c eyleyüp dimekdür ki Ferhād u Şīrīn'de Ferhād'ın nizesi vaşfında
gelür ki:

Beyt: Tüyi mıhı bile sancıp semekni
Tıyıp nuki bile devr-i felekni

Tıya almay⁵: (تییا المای) Men^c eylemez dimekdür ki Ferhād u Şīrīn'de [S.72b] Ferhād'ın
tıfl iken şūrideliği beyānında gelür.

Beyt: İştıkeç ıışk u ʿāşıklık [Li.1-66a] sürüdın
[Ş.191b] Tıya almay közidin eşk-rüdın

Tıysa⁶: (تیسا) Men^c [A.42b] eylese dimekdür.

Tıydı⁷: (تیدی) Me^c eyledi dimekdür ve's-selām.

¹ baturayın : batrayın B. // dimekdür : demektir B.

² tivrep : tivreb B. // dimekdür ki : demektir ki B. // on birinci : on yedinci E. // gelür : kelür B.
// her tiken üstige : üstige S.

³ deveye dirler ki : deve demektir ki B. ; deve dimekdür ki Li.1 , S. // gelür : kelür B. // kiyürdi :
giyürdi B. ; kiyüdürdi Ş.

⁴ tıyıp : tıyıp B. // eyleyüp : eyleyüb B. // dimekdür : demektir B. // Ferhād'ın : Ferhād'ın B. // nizesi : tizesi E. , Li.1 // gelür ki : kelür ki B. ; gelür S. , Ş. // ki Ferhād u Şīrīn'de.....gelür ki :
Ve sonra tanık olarak verilen beyit Li.1 nüshasında yoktur.

⁵ eylemez : eyleyemez B. // dimekdür : demektir B. // Ferhād'ın : Ferhād'ın B. // tıfl iken : tılfken
Ş. // şūrideliği : şūrideliği Ş. // şūrideliği beyānında : şūrideliği ḥālī beyānında Li.1 // gelür : kelür B.
; gelür ki Li.1 // iştıkeç : iştıkeç B. // ıışk : ʿaşk B. // eşk-rüdın : ıışk rüdın S.

⁶ dimekdür : demektir B.

⁷ dimekdür : demektir B. // ve's-selām : ø B. , E. , S. ; vallahu āʿlem biʿş-şavāb Li.1

2.9. Harfî't-Tai'l-Mazmûme

Tupçak¹: (تېچاق) Fârisî ile müşterekdür. Alaca ata dirler ki Maḥbûbu'l-Kulûb'da

yedinci faşlda fâsık-ı bed-ma'âş bahâdırlık lâfın ürenler zikrinde gelür ki:

Beyt: Könğülleri **tupçak** sikritürdin amân tapmak
Sözleri baş yalanğ yüzge çapmak

Tüpe²: (توپه) Depe dimekdür, eger fark ma'nāsına ve eger tel ma'nāsına.

Tupa³: (توپا) Bu daḥı bu ma'nâyadur ki Fevâidü'l-Kiber'de gelür.

Beyt: Tupa mini serzeniş ilki tinğ iti bir birle
[E.89b] Ki her kişi yitip küyıda başımğa kaçıp

Tüpi⁴: (توپى) Dipi dimekdür ki Seb'a-i Seyyâre'de Behrâm Şâh 'askeriyle ol batağda

helâk oldukları maḥalde gelür ki:

Beyt: Burun andın ki suda ḥal bolğay
Su tüpige çumar maḥal bolğay

Tüb⁵: (توب) Dib dimekdür, eger dıraḥt ve eger sâyir nesneniñ dibi ki Ḥayretü'l-

Ebrâr'da altıncı maḳâle ḥikâyesinde Nüşînrevân'dan naḳl olunur ki:

Beyt: Sungac ilik dil-ber-i mûnis sarı
Tüşti közi bir tübe nergis sarı

"Bir tübe nergis", ya'nî "bir deste nergis" dimekdür.

Tüpsüz⁶: (توپسون) Dipsiz dimekdür ki Gül ü Nevruz-ı Luṭfî'de gelür.

¹ **tupçak** : tıçak : Li.1 // **müşterekdür** : müşterektir B. // **dirler ki** : dirler neteki Li.1 // **faşlda** : faşılada B. // **ürenler zikrinde** : urdukları maḥalde Li.1 // **gelür ki** : kelür ki B. ; gelür S. // **könğülleri** : könğüller S.

² **dimekdür** : demektir B. // **ve eger** : ve ger A. , B. , Li.1 , S. // **tel** : kıl A. ; til E. ; tele Li.1

³ **ma'nâyadur ki** : ma'nâya derler B. ; ma'nâya dirler A. ; ma'nâyadur Ş. // **gelür** : kelür B. // **yitip** : yitib B. // **küyıda** : köyide B. // **kaçıp** : kaçıp B.

⁴ **dipi** : dibi A. , E. , Ş. // **dimekdür** : demektir B. // **'askeriyle** : 'askeri ile Ş. // **batağda** : yatağda S. // **gelür ki** : kelür ki B. ; gelür A. , Li.1 , S. // **tüpige** : tüpik B. ; tüpide Li.1 // **çumar** : cumar B.

⁵ **dib** : dip A. , S. // **dimekdür** : demektir B. // **nesneniñ** : nesnenüñ S. // **olunur ki** : olunur ki B. ; olunur S. // **sungac** : sunğac B. // **nergis** : nerkis B. // **"bir tüpe nergis"** : Ø Li.1 ; bir depe A. , Ş. ; bir dipe B. // **deste** : tüb Li.1 // **nergis dimekdür** : nerkis demektir B. ; nergisden yanğa dimekdür Li.1

⁶ **dipsiz** : dipsiz B. , S. // **dimekdür** : demektir B. // **Gül ü Nevruz-ı Luṭfî'de** : Gül ü Nevruz'da Ş. // **gelür** : kelür B. // **kicim-püş** : kiçim-püş Ş.

Beyt: Mükemmel cebelik atlar kicim-püş
Cihân tüpsüz tinğiz dik başladı cüş

Tübin¹: (توبين) Dibin demek olur.

Tübige²: (توبیکا) Dibine dimekdür.

Töben³: (توبين) Aşağı , taht ma'nāsına.

Töban⁴: (توبان) Şamane-gāh ma'nāsına.

Tutmağ⁵: (توتماق) Tutmak.

Tutmadı⁶: (توتمادی) Tutmadı.

Tut⁷: (توت) Emrdür. Tutmak dımekdür.

Beyt: Çün kopup kitküngü cihân milkin muşahhar boldı tut
Çün yatıp ölküng felek tahtın müyesser boldı tut

Tutup min⁸: (توتويمين) Tutup tururum.

Tutkusı⁹: (توتقوسی) Tutsa gerek dimekdür.

[Li.1-66b] Tutmagusı¹⁰: (توتماغوسی) Tutmasa gerek [S.73a] dimekdür.

Tutkum¹¹: (توتقوم) Tutsam gerek dimekdür.

Tutkunğ¹²: (توتقونك) Kaf-1 'Acemī ile tutsañ gerek dimekdür.

Tutay¹³: (توتای) Tutayın dimekdür.

Tutanğ¹⁴: (توتانك) Kaf-1 'Acemī ile tutarsın dimekdür.

¹ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

² Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

³ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁴ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁵ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁶ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁷ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁸ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁹ tutsa : dutsa B. , S. // gerek : kerek B. // dimekdür : demektir B.

¹⁰ tutmasa : dutmasa B. , S. // gerek : kerek B. // dimekdür : demektir B.

¹¹ tutsam : dutsam B. , S. // gerek : kerek B. // dimekdür : demektir B.

¹² Kaf-1 'Acemī ile : ø Li.1 ; kaf-1 'Acemī'yle S. , Ş. // tutsañ : dutsañ B. , S. // gerek : kerek B. // dimekdür : demektir B.

¹³ tutayın : dutayın B. , S. // dimekdür : demektir B.

¹⁴ Kaf-1 'Acemī ile : ø Li.1 ; kaf-1 'Acemī'yle S. // tutarsın : dutarsın B. , S. // dimekdür : demektir B.

Tutku¹: (توتقو) Tutacak nesne demekdür.

Tutuk²: (توتوق) Bu dağı tutacak nesne demekdür ki ve tutulmuş nesne ve bu arada

inķibāz ma'nāsına dağı gelür ki Luṭfî eş'arında gelür.

Beyt: Yenġi iknde körmedi hīc kim ay tutuķlıġın
[E.90a] [Ş.192a] Çīn ni üçün tutar kaçıġ Yārab o şol cebīn ara

Tutay³: (توتای) Tutayın.

Tutgac⁴: (توتغاج) Tutıcak.

Tutaş⁵: (توتاش) Muķabil ve muttaşıl ma'nāsına ki Nevādirü's-Şebāb'da gelür.

Beyt: Hüsn divānı üze maṭla'dur ol peyveste kaç
Kātib-i takdīr anıġ mışrā'ların yazġan tutaş

Ve yine Vakfiyye'de gelür ki:

Yana bir timçeġa tutaş yana bir timce.

Tutaşp⁶: (توتاشيب) Ot tutuşup ve güreş tutuşup ve tuş gelüp ma'nāsınadır.

Tutaştı⁷: (توتاشتى) Bu dağı bu bu ma'nāyadur ki bir tercī'de gelür.

Beyt: Tapay dip ġayr uşbu maķşüddın
Tutaştı besi ķavm ile şöġbetim

Toķtamaġ⁸: (توختاماغ) Yerleşmek ve ķarār itmek ma'nāsınadır ki dönmeķ deyü ta'bir

olınur. Ba'zı nüshada ķaf'la toķtamaķ yazılır.

¹ Bu madde S. nüshasında yoktur. // tutacak : dutacak B. // demekdür : demekdir B.

² tutacak : dutacak B. , S. // demekdür ki : demekdir ki B. ; demekdür Ş. // ve tutulmuş.....gelür ki :
ø Li.1 // tutulmuş : dutulmuş B. // tutulmuş nesne : tutulmuş demekdür Ş. // bu arada : burda E. ;
burada Li.1 ; bir dağı Ş. // ma'nāsına dağı gelür ki : ma'nāsına dağı kelür ki B. ; ma'nāsına gelür ki Ş.
// eş'arında gelür : eş'arında kelür B. ; eş'arında gelür ki A. ; eş'arında gelür o beyt budur Li.1 // hīc :
hīc S. // üçün : uçun B.

³ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁴ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁵ gelür : kelür B. // divānı : eyvānı Li.1 // Ve yine.....timce : ø Li.1 // gelür ki : kelür ki B. //

timçeġa : timcege B. // timce : timçe Ş.

⁶ ot : od Li.1 // tutuşup : dutuşub B. ; dutuşup S. ; tutuşup Li.1 , Ş. // güreş tutuşup : küreş dutuşub
B. ; güreş dutuş S. ; güreş ve niçe dutuşmak Li.1 // tuş gelüp : gelüp E. ; kelüp B. ; ve tuş gelüp Li.1 ;
huş gelüp Ş. // ma'nāsınadır : ma'nāsınadır ki B.

⁷ ma'nāyadur : ma'nāyadır B. // gelür : kelür B. ; gelür ki S. // dip : dib B. // maķşüddın : maķşaddin
B.

⁸ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

Tohtasun¹: (توختاسون) Karār itsün dimekdür.

Beyt: Öz diyârımda bozuğ köñglüm ni yañılgı tohtasun
Çün irür bî-gâne hem aḥbâb mindin hem ḥabîb

Tohtadı²: (توختادی) İstiḥkām boldı, sākin ve ber-ḳarār oldı dimekdür.

Tohtata³: (توختاتا) Sākin ve ber-ḳarār eyleyüp dimekdür ki ‘Ubeyd Ḥan eş‘ārında gelür.

Beyt: Ol yaş barurda tohtata yaşımın almadım
Köz yaşı birle olmadı ol yaşğa bes kilip

Ve yine Lisāntü’ṭ-Ṭayr’da bir ḥikāyede gelür ki:

Beyt: Āşkār eyledi neccār taḥt
[A.43a] Tohtatay dip anda ṣāh-ı nik-baḥt

Turluğ⁴: (تورلوغ) Şahrā-nişīnler ḥar-gāhnıñ perdesine dirler ki Fevāidü’l-Kiber’de
gelür.

[E.90b] Beyt: İçkeri ol ay turluğnı kötermesler nitey
Ey şabā firāşı bir luṭf eyleben uyan barı

Ve yine Muḥākemetü’l-Luḡateyn’de [S.73b] Fārisī dilde bu ‘ibāreti yine bu edā
ile edā iderler, muṭlaḳ Türkī’dür didügi maḥalde gelür ki:

Bir mete‘ayyin nime kim aḳ öydür, anğa ḥar-gāh at koyupdurlar, ammā
eczāsınınğ köpini Türkī til bile eytürler andaḳ ki turluğ.

[Li.1-67a] Türe⁵: (توره) ‘Ādet ve ḳānūn ma‘nāsınadır, ammā imāle ile okunsa, ādem

boyunca düzülmüş ḳaḳana dirler ki ceng günlerinde ehl-i ceng anı önlerine tutup
ceng iderler ki Sedd-i İskenderī’de Ḥaḳan ile İskender cenginde gelür.

¹ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

² tohtadı : totadı S. // boldı : buldı B. ; boldı ve S. , Ş. // dimekdür : demektir B.

³ eyleyüp : eyleyüb B. ; eyleye Ş. // dimekdür : demektir B. // gelür : kelür B. // ol yaş : ol kıyaş
Ş. // bes : pes A. , B. , S. // kilip : kilib B. // Ve yine.....gelür ki : Ve sonra tanık olarak verilen
beyit Li.1 nüshasında yoktur. // gelür ki : kelür B. ; gelür S. , Ş. // tohtatay : tohtağay Ş. // dip : dib
B.

⁴ şahrā-nişīnler : şarḥā-nişīnler B. // ḥar-gāhnıñ : ḥar-gāhnıg B. , S. // gelür : kelür B. // nitey : ø A.
// firāşı : firāşnı B. // Ve yine.....gelür ki : Bir mütə‘ayyin.....turluğ : ø Li.1 // ‘ibāreti : ‘ibāret
A. , E. , Li.1 // yine : ø S. // edā iderler : iderler A. : edā iderler ammā Ş. // didügi : didüki B. //
gelür ki : kelür B. ; gelür S. , Ş. // bir mütə‘ayyin : mütə‘ayyin S. , Ş. ; bir mütə‘ayyin B. //
koyupdurlar : koyubdurlar B.

⁵ ma‘nāsınadır : ma‘nāsınadır B. // okunsa : okuna E. // dirler : derler B. // günlerinde : künlerinde
B. // tutup : dutub B. ; dutup S. // ki Sedd-i İskenderī’degelür. : Ve bundan sonra gelen kısım

Beyt: Araba üze **türe** peyvest olup
Türekinide halk hem-çest olup
Türe barca kullab ile bend ü best
Kemin eyleben kiyyinide ehl-i şest

Ve yine Hayretü'l-Ebrâr'da on sekizinci makâlede gelür.

Beyt: İş küni koyganda 'dū sarı yüz
Türe bile barça yasalıñgı tüz

Bu "türe" hem 'aded ve kânün ve hem kalkan ma'nāsına şāmıldür.

[E.91a] Töri¹: (توری) Karşu ve muķābele ve şadr ma'nāsınadır ki Ferhād u Şirîn'de

Ferhād Sokrat mağarasına varduğı maħalde gelür ki:

Beyt: Yörükec ol sarı şeh-zāde ve şeh
Köründi töride bir turfe dergeh

Ve yine Nevādirü'ş-Şebāb'da gelür ki:

Beyt: Meger ki mescid ikendür ki boldı but-ḥāne
Yüzünğ ki iki kaşdın töriededür mihrāb

Tur ve tör²: (تور-تور) Tur, sākin ol dimekdür ve ḥāne şadrına ve ev bucağına dirler ki

Sedd-i İskenderi'de gelür.

Beyt: İşik it yiridür ger olsun böri
Muşikke maķām oldı öyning töri

Burada "töri" didügi "şadri" dimekdür.

Turige ve törige³: (توری کا و توری کا) Kaf-ı 'Acemī ile şadrına ve dibine ve bucağına

[S.74a] dimekdür ki Maḥbūbu'l-Ḳulūb'da bir tenbīhde gelür.

Li.1 nüshasında yoktur. // cenginde gelür : cenginde kelür B. // türekinide : türekitide S. // olup : olub B. // bend ü best : bend-i dest A. , S. // makālede gelür : makālede kelür B. ; makālede gelür ki S. // tüz : yüz E. , Li.1 // bu türe : türe S. // 'aded ve kânün : 'adet hem kânün B.

¹ şadr : şadır B. // ma'nāsınadır : ma'nāsınadır B. // maħalde gelür ki : maħalde kelür ki B. ; maħalde gelür S. , Ş. ; gelür bu beytde Li.1 // yörükec : yörükec Li.1 ; yörükeç B. // gelür ki : kelür B. ; gelür A. , S. , Ş. ; bu beytde gelür Li.1

² tur ve tör : tur A. , E. , Li.1 , S. , Ş. // tur : tur S. ; dur B. // dimekdür : demekdir B. // gelür : kelür B. ; gelür bu beytde Li.1 // işik : işiñğ S. , Ş. // yiridür : birdür Ş. // burada : ø A. , E. , Li. , S. , Ş. // didügi : didüki B. // şadri dimekdür : şadri demekdir B.

³ turige ve törige : turige A. , E. , Li.1 , S. , Ş. // kaf-ı 'Acemī ile : kaf-ı 'Acemī'yle Li.1 , S. // dimekdür : demekdir B. // bir tenbīhde : ø Li.1 // bir tenbīhde gelür : bir tenbīhde kelür ki B. ; bir tenbīhde gelür ki Ş. // vü : ve B. // aşukup : aşukub B. // tur : dur B. , S. // ma'nāsına : ma'nāsınadır ki Li.1 // gelür : kelür B. ; gelür ki A. // alyıñğa : alyıñğa B.

Beyt: Köp diküci vü köp yiküci
 Tamuğ törige aşukup kitküci

Ammā tur, sākin ol ve şabr eyle mā'nāsına Nevādirü's-Şebāb'da gelür.

Beyt: Çikti alyıngğa Nevāyī 'aql ile hūş u hıred
 Törge çıksun cism ara bu haste cāndur qalmışı

Turmayın¹: (تورماين) Turmadın dimekdür.

Turmasınğğa²: (تورماسينگغه) Kaf 'Acemī'dür. [E.91b] Turmayacağıña dimekdür.

Turay³: (تورای) Turayın dimekdür ki Garāibü's-Şıgar'da gelür.

Beyt: Gam tonı encüm közi yaŋlıg yumulmas köz bile
 Veh nice gāhi yoray gāhi turay [L.1-67b] gāh olturay

Turar⁴: (تورار) Turur dimekdür ki Ferhād u Şirīn'de Hākan Ferhād'a salţanatın teklīf

eyliyecek Ferhād'ın cevāb virdügi maḥalde gelür ki :

Beyt: [A.43b] Giyeh yüz miŋ bolur bestānda ber-bād
 Velī yüz yıl turar bir serv-i āzād

[Ş.193a] Tur ve tor⁵: (تورو تور) Bir daḥı şol ipekden işlenen şebekeye dirler ve balıg
 ağına daḥı dirler.

Tür⁶: (تور) İmāle ile tolaşdurup bağlamağa dirler.

Turlangan⁷: (تورلانغان) Tolaşdurulan , bağlanan dimekdür ki Seb'a-i Seyyāre'de 'İsmet-

penāh vaşfında gelür ki :

Beyt : Perdeler birbirige aylanğan
 Dürr-i encümdin incü turlangan

¹ turmadın : durmadın B. , S. // dimekdür : demektir B.

² Kaf 'Acemī'dür : kaf kaf-ı 'Acemī'dür B. ; kaf kaf-ı 'Acemī'dür S. ; Kaf-ı 'Acemī'yle Li.1 // turmayacağıña : durmayacağıña B. , S. // dimekdür : demektir B.

³ turayın : durayın B. , S. // dimekdür : demektir B. // gelür : keltür B.

⁴ turur : durur B. , S. // dimekdür : demektir B. // virdügi : virdüki B. // gelür ki : keltür ki B. ; gelür S. // giyeh : gine A. , B. , Li.1

⁵ tur ve tor : tur A. , E. , Li.1 , S. , Ş. // dirler : derler B.

⁶ tolaşdurup : dolaşdurub B. ; dolaşdurup S. // dirler : derler B.

⁷ tolaşdurulan : dolaşdurulan B. , S. // dimekdür : demektir B. // gelür ki : keltür ki B. ; gelür Li.1 , S. // birbirige : birbiriğe B.

Turladı¹: (تورلادی) Tolaşdurdı ve şardı demekdür ki Sultân Hüseyn eş‘ârında gelür.

Beyt: Zâfdın örkemci damğa yıkılğac çırmayıp
Ol cebîn dik turladı her yan tenim ni aylanıp

Turma ve turmay²: (تورمای و تورما) Ürmek didikleri libâsa dirler ki şulağa giyerler.

Hayretü'l-Ebrâr'da H'âce Bahâü'd-dîn Nakşî-bendî [S.74b] Kâddese Sırrehu
Hâzretleri ta'rîfinde gelür ki:

[E.92a] Beyt: Aţlas gerdün bile minğ zîb ü fer
Turma tonı astıda kök astar
Lik o şol turmayı her tar ile
Fakrda yüz mürşid üçün silsile

Ammâ Nevâyî Hâzretleri tur lüğatini Muḥâkemettü'l-Lügateyn'de bir niçe
ma'ânâya taşhîḥ itmişler.

Türk'e dâmdur, yana Türk'e daḳıkraḳdur. Kuş oturur yığaḳdur ve Türk'e andın
daḳıkraḳdur, öyniḅ turıdur ve Türk'e barḳadın daḳıkraḳdur turluḅını yâ işikni
türmek emridür.

Türlük³: (تورلوك) Dürlü demekdür. Ferhâd-nâme'de Hâḳan dört ḳaşr-ı refi'ü'l-bünyâdı
seyrân itdüḅi yerde eydür.

Beyt: Körüp bâḅıda yüz türlük 'acâib
Tapıp ḳaşrıda minğ anca ḅarâib

Turmaḳ⁴: (تورماق) Turmaḳ.

Turmuş⁵: (تورمیش) Turmuş demekdür.

Beyt: Köydüm ü ol zülf-i tâbı rişte-i cânımdadur
Şem'-i tarı dik ki kül bolḅanda turmuş çıрмаşıp

¹ tolaşdurdı : dolaşdurdı B. , S. // demekdür : demektir B. // gelür : kelür B. // çırmayıp : çırmayıp B. // aylanıp : aylatıp B. ; aylatıp E.

² turma ve turmay : turma ve turmayı A. , B. // didikleri : dedikleri B. // dirler : derler B. // giyerler : kiyerler B. ; giyerler neteki Li.1 // Bahâü'd-dîn : Bahâe'd-dîn B. // Kâddese Sırrehu Hâzretleri : ø Ş. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür S. , Ş. // astar : asıtar S. // fakrda : faḳırda B. // üçün : için B. // Ammâ Nevâyî.....türmek emridür. : ø Li.1 // Hâzretleri : ø Ş. // niçe : nice A. // itmişler : etmişler B. // kuş oturur.....daḳıkraḳdur. : ø A. // barḳadın : barcadın A. , B. , E. , Li.1

³ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁴ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁵ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

Turup¹: (توروب) Turup.

Turgalı²: (تورغالی) Turalı.

Turgan³: (تورغان) Turan dimekdir.

Törtev ve törteleyi ve törtele ve törtevele⁴: (تورتا ولا و تورتالا و تورتالایی و تورتا) Dördi

bile dimekdir. Heb bir ma'nāya gelür.

Törtüne⁵: (تورتونج) Dördinci dimekdir.

Törten⁶: (تورتان) Postin ma'nāsınadır.

Turguzunğ⁷: (تورغوزونك) Kaf-ı 'Acemī ile turguruñ dimekdir.

Turguzmayın⁸: (تورغوزماين) Turgurmadın dimekdir.

[Li.1-68a] Turuş⁹: Turmak ma'nāsına ve şabr u tākāt ma'nāsınadır ki Tārīḥ-i Mülūk'da gelür.

Efrāsyāb turuş birmedi dağı yüz kıyardı.

Türlük¹⁰: (تورلوك) Kaf-ı 'Arabī ile bir dürlü ve bir nev' ma'nāsınadır.

Turgu¹¹: (تورغۇ) Şol rengin kumaşa dirler ki berātluñ ve hükmleriñ evveline

yapışdururlar, kâğıdı hıfz içün ki Ğarāibü's-Şığar'da gelür ki:

[E.92b] [Ş.193b] Beyt : Nāmesin cān perdesiyle çırmadım kim ışık ara
İl ḥesāb alğay nişānım başıda turgu körüp

¹ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

² Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

³ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁴ Törteleyi : törtelesi B. , S. // dördi bile : dördi Li.1 // dimekdir : demektir B. // hep bir ma'nāya gelür : ø A. , B. , E. , S. , Ş.

⁵ dördinci : dördüncü B. // dimekdir : demektir B.

⁶ ma'nāsınadır : ma'nāsına A. , B.

⁷ turguzunğ : turguñ S // kaf-ı 'Acemī ile : kaf-ı 'cemī'yli S. , Ş. // turguruñ : durğuruñ B. ; turguzuñ A. , durğurduñ S. // dimekdir : demektir B.

⁸ turguzmayın : turgurmayın S. // turgurmadın : turguzmayın A. // dimekdir : demektir B.

⁹ turmak : durmak B. , S. // ma'nāsına ve : manāsınadır ve Ş. // tākāt ma'nāsınadır : tākāt ma'nāsınadır B. // gelür : kelür B.

¹⁰ Kaf-ı 'Arabī ile : kaf-ı 'Arabī'yle Ş. // nev' : nev'i B. // ma'nāsınadır : mānāsınadır B. ; ma'nāsınadır ki Ş.

¹¹ rengin : renkīn B. // beratluñ : berātluñ Li.1 , S. , Ş. // hükmleriñ : hükümleriñ B. // yapışdururlar : yapışdırurlar B. // içün ki : için ki B. ; üçün Ş. // ki Ğarāibü's-Şığar'da gelür ki : Ve sonra tanık olarak verilen beyit Li.1 nüshasında yoktur. // gelür ki : kelür B. ; gelür Ş. // perdesiyle : perdesige B. // ışık : aşık B. // ḥesāb alğay : ø Ş. // körüp : körüb B.

Turgay¹: (تورغای) Turu, sākin ola dimekdür ve toyğar didikleri kuşa dağı dirler ki

Maḥbūbu'l-Ḳulūb'da otuz birinci faşda dehkanlar medḥi zikrinde gelür ki:

Kebüterlerğa andın mestlik turgaylarğa [S.75a] andın neşātka hem-destlik.

Türedi ve türüdi²: (تورودی و تورادی) Yoğken bir nesne dürtüdi, ya'nī ḥāşıl oldı

dimekdür; icād ma'nāsına ki Gül ü Nevruz-ı Luṭfī'de Süsen ḥaḳkında gelür.

Beyt: Anıñ tokğan türegen yiri Kişmir
Ol ilde kesb kılğan sihr ü tezvır

"Türegen" didügi kaf-ı 'Acemī ile "durıduğı yir" dimekdür.

Töz³: (توز) Üc vech üzeredür. Tuz demek , nemek ma'nāsına ve toz demek , ğubār

ma'nāsına ve düz demek , hem-vār ma'nāsına.

Töz⁴: (توز) İmale ile şabr u tāḳat [A.44a] ma'nāsınadır ki Sultān Ḥüseyn eş'arında gelür.

Beyt: Cāmı yüz derd ü belā içre cider min körgeli
Lik tözmes min körerger yārı ağıyār ara

"Tözmes min" didügi "şabr u tāḳat getürmezin" dimekdür.

Ve yine Fevāidü'l-Kiber'de bir beytde gelür ki:

Beyt: Hicr ara tözdi Nevāyī vaşl milkin birdi yār
Andaḳ iş kılğanğa mundın tkim kirekmes culdusı

"Tözdi" didügi [E.93a] "şabr eyledi" dimekdür.

¹ turu : duru B. , S. // turu , sākin ola : turu ve sākin ola A. // dimekdür : demektir B. // didikleri : dedikleri B. // dirler : derler B. // ki Maḥbūbu'l-Ḳulūb'da.....hem-destlik : ø Li.1 // faşda : faşda B. // gelür ki : ø S. ; kelür ki B. // kebüterlerğa : kebüterlerge B. // mestlik : mestlik B. // hem-destlik : hem-destlik B.

² yoğken : yok iken B. , S. ; yoğken Li.1 // yoğken bir nesne : ø Ş. // dimekdür : demektir B. // Gül ü Nevruz-ı Luṭfī'de : Gül ü Nevruz'da Ş. // gelür : kelür ki B. ; bir beytde gelür S. ; bu beytde Li.1 // Kişmir : Keşmir S. , Ş. // kılğan . kılğay Li.1 // sihr ü tezvır : sihr dir B. ; sihr ü yer A. // didügi : didüki B. // kaf-ı 'Acemī ile : kaf-ı 'Acemī'yle Li.1 , S. // durıduğı yir : dur didügi yir A. , B. ; dur didügi bir S.

³ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁴ ma'nāsınadır : ma'nāsınadır B. // Ḥüseyn : Ḥüseyn B. // eş'arında gelür : eş'arında kelür B. ; eş'arında gelür ki A. ; eş'arında gelür uşbu beytde Li.1 // cider : çider S. , Ş. // körgeli : körkeli B. // körerger : körerke B. // tözmes min didügi : tözmes min didüki B. // tāḳat getürmezin dimekdür : tāḳat ketürmezin demektir B. // Ve yinedimekdür : ø Li.1 // bir beytde gelür ki : bir beyitte kelür B. ; gelür ki E. ; gelür A. , Ş. // birdi yār : birdi yād S. // culdusı : çuldusı S. , Ş. // tözdi didügi : tözdi didüki B. // şabr eyledi dimekdür : şabr eyledi demektir B.

Tözmedinġ¹: (توزمادينك) Kaf-ı ‘Acemî ile şabr itmedün dimekdür ki Sultân Hüseyn eş‘ârında gelür.

Beyt: Vaşl ara her kimge körgec iltifâtın tözmedinġ
Ey köñgöl hicrân otığa niçe köysenġ imdi töz

“Töz” didügi emr idüp “şabr eyle” dimekdür.

Tözgey mü²: (توزكايمو) Kaf-ı ‘Acemî ile şabr idüp tākāt getüre mi dimekdür ki Maḥbūbu’l-Ḳulūb’da bu beytde gelür.

Beyt: Sin ki cismînġ perde taridin daġı bolġay za‘îf
Tüşse ol yanlıġ çaķın tözgey mü ol tar-ı ḥaḥîr

Ammā [Ş.194a] Muhākemetü’l-Luġateyn’de Nevāyî Ḥazretleri töz lüğatini böyle taşḥîḥ itmişlerdür ve terkīb [Li.1-68b] budur ki:

Töz lafzı ki niçe ma‘nāya irāde kılsa bolur. Biri töz ki oķ yā nize dik [S.75b] nimeni dirler, yana töz hem-vār deştni dikeyler ve yana töz rast kişini dikeyler ve yana töz sazı tözmekke emr kılmaķnı dirler, yana töz iki kişî arasında muvāfaķat salmaġnı dirler ve yana töz bir meclis esbābına dirler ve yana töz şabr u tākāt ma‘nāsına dise bolur.

Tüzetmek³: (توزاتماك) Düzeltmek ma‘nāsınadır. Vav ‘alāmet-i zammıdır, telaffuz olunmaz.

Tüzetey⁴: (توزاتای) Düzeldin dimekdür.

¹ Kaf-ı ‘Acemî ile : kaf-ı ‘Acemî’yle Li.1 , Ş. // şabr itmedün dimekdür : şabr etmedün demektir B. // Ki Sultân üseyn.....dimekdür. : ø Li.1 // gelür : kelür B. ; bir beytde gelür S. // kimge : kim ki B. // körgec : körkeç B. // niçe : ø S. // töz didügi : töz didüki B. // emr idüp : ø S. ; emr idüb B. // şabr eyle dimekdür : şabr eyle demektir B. ; şabr eyledi dimekdür S.

² Kaf-ı ‘Acemî ile : kaf-ı ‘Acemî’yle : Li.1 , S. , Ş. // şabr idüp : şabr idib B. // getüre mi : ketüre mi B. // dimekdür : demektir B. // bu beytde gelür : kelür B. ; bir beytde gelür ki A. , Ş. ; bir beytde gelür S. // ammā : amme B. // Nevāyî Ḥazretleri töz lüğatini : ø Ş. // böyle : şöyle B. , S. , Ş. // itmişlerdür : etmişlerdür b. ; eylemişlerdür Li.1 // ve terkīb budur ki : ø Ş. // Töz lafzı ki : töz lafzı B. , Li.1 ; töz lafzını S. // niçe : nice A. // ma‘nāya : ma‘nā B. , Li.1 , Ş. // irāde : ø Ş. // deştni dikeyler ve : deştni dirler B. emr kılmaķnı : emir kılmaķnı B. ; emr kılmaġnı Li.1 , S. , Ş. // ve yana töz bir meclis esbābına dirler ve : ø Ş. ; yana töz bir meclis esbābına dirler Li.1 ; yana meclis esbābına dirler B. , S.

³ Bu maddeyalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁴ Bu madde yalnız Esad efendi nüshasında vardır.

Beyt: Nitip tüzetey kad kim cismimde şikenlerdür
Niylep tüzevri dem kim bağırında tikenlerdür

[E.93b] Tüzlüğidin¹: (توزلوکیدین) Kaf-ı ‘Acemī ile toğrulugundan dimekdür ki

Hayretü’l-Ebrār’da onıncı makālede gelür.

Beyt: Nīze bolup tüzlüğidin ser-bülend
Çırmaş üçün bend ara kalıp kemend

Tüzmek²: (توزماک) Düzmek.

Tüzdi³: (توزدی) Düzdi dimekdür.

Beyt: Cān ara tigin körüp köñglüm kuşu tüzdi nevā
Tūṭi dik kim tekellüm eylegey közkü körüp

Ve bir daḥı ḥāṭırı ḥōş olmak ma‘nāsına gelür, bu beytde “tüzer min” ‘ibāreti bu ma‘nāyadur.

Beyt: Ger cefā kılsañg tüzer min kılmasañg dağı vefā
Özgelerge ni vefā kılsañg tüzer min bî-cefā

Tüzek⁴: (توزاک) Kaf ‘Arabī’dür. Bu daḥı toğru ve rāst ma‘nāsınadur ki Nazmü’l-Cevāhir

dibācesinde gelür.

Hādi-i tevfiḳ barca sözniñg tüzek tarīkığa yol körküzdi.

Tüz⁵: (توز) Düz, ya‘nī hem-vār eyle.

Tüzük⁶: (توزوک) Düzmek eyle, ya‘nī ārāste itmek eyle, ārāste eyle; düz, müzeyyen eyle.

Tüzlenğan⁷: (توزلانغان) Düzlenmiş, hem-vār olmuş dimekdür.

¹ Kaf-ı ‘Acemī ile : kaf-ı ‘Acemī’yle Li.1 , S. // toğrulugundan : doğrulugundan B. // dimekdür : demekdir B. // onıncı : onuncı B. // gelür : kelür ki B. ; gelür ki Ş. // bolup : bolub B. // kalıp : kalıb B.

² Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

³ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁴ Kaf ‘Arabī’dür : kaf ‘Arabī’dir B. ; kaf kaf-ı ‘Arabī’dür S. // ma‘nāsınadur : ma‘nāsınadır B. // ki Nazmü’l-Cevāhirkörküzdi. : ø Li.1 // gelür : kelür B. ; gelür ki S. // barca : barça Ş. // sözniñg : sözniñ A.

⁵ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında (14b) vardır.

⁶ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında (14b) vardır.

⁷ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında (14b) vardır.

Tüzük¹: (توزوك) Kaf-ı ‘Arabî ile düzülmüş ve hâzır ve müzeyyen ma’nâsınadır ve bir

dağı nizâm ve ârâstelik ma’nâsınadır ki Ferhâd u Şîrîn’de Hâkân vaşfinda gelür.

Beyt: Birev kim tapsa şehliğdın riyâset
Tüzük bolmas işi kılmay siyâset

Ve yine Garâibü’ş-Şıgar’da gelür ki:

Beyt: Helâk okın tüzük urmuş köngülge tanma ki bar
Yanıda kirpik ü kaşidın ok u yası henüz

Tüzlük²: (توزلوك) Kaf-ı ‘Arabî ile râstlık ma’nâsınadır ki Rübâ’iyyât-ı Luţfî’de gelür.

Rübâ’iyye: Ey evc-i melâhat üstide ay yüzlük
Gül-zâr-ı leâfet ara nergis közlük
Kaşınğda egerçi igrilik bar velî
Ol serv kibi kaddinğa bardur tüzük

Tozanğ³: (توزانك) Kaf-ı ‘Acemî ile topraklu yumşak yere dirler ki [A.44b] anda taş

olmaya ki Maḥbûbu’l-Kulûb [E.94a] [S.76a] dîbâcesinde bir kıt’ada gelür.

Kıt’a: [Ş.194b] Ni bilgey ol kişi kim şehd ü meyni tatmaydur
[Li.1-69a] Ki vaşl u hicr kibi ol çüçük durur bu acığ
Bilür zelîl misâfir ki püye eyler de
Kum u tozanğ yumşag tag u haredür katıg

Tüzetti⁴: (توزاتتى) Toğrı eyledi ve toğrı oldı dimekdür.

Tüzetey⁵: (توزاتاي) Toğru eyleyeyin dimekdür ki Garâibü’ş-Şıgar’da gelür.

Beyt: Neylep tüzetey kadd kim cismimde şikenlerdür
Neylep tüz aray kim bağrımda tikenlerdür

Tüzetip¹: (توزايب) Toğru eyleyüp dimekdür ki Vakfiyye’de gelür.

¹ Kaf-ı ‘Arabî ile : kaf-ı ‘Arabî’yle Li.1 ; kaf kaf-ı ‘Arabî’dür S. , Ş. // ma’nâsınadır : ma’nâsınadır B. // ma’nâsınadır ve bir dağı : Ø Li.1 // ârâstelik ma’nâsınadır : ârâstelik ma’nâsınadır B. ; ârâstelik ma’nâsına dağı gelür Li.1 // Hâkân vaşfinda gelür : vardur Li.1 // vaşfinda gelür : vaşfinda kelür B. ; vaşfinda gelür ki A. // Ve yine henüz : Ø Li.1 // ve yine : ve B. // Garâibü’ş-Şıgar’da gelür ki : Garâibü’ş-Şıgar’da kelür ki B. // Garâibü’ş-Şıgar’da gelür Ş. // tanma ki bar : tanma ki yâr A.

² Kaf-ı ‘Arabî ile : kaf-ı ‘Arabî’yle Li.1 , S. // ma’nâsınadır : ma’nâsınadır B. // gelür : kelür B. ; bir rübâ’ide gelür S. // kaşınğda : kaşında A. , Ş.

³ Kaf-ı ‘Acemî ile : kaf-ı ‘Acemî’yle Li.1 , S. // gelür : kelür B. ; gelür ki A. // çüçük durur : çüçükdür B. // yumşag : yumuşag S.

⁴ toğrı eyledi : Ø A. , B. , E. , S. , Ş. // dimekdür : Ø A. , E. , Ş. ; demektir B.

⁵ dimekdür : demektir B. // gelür : kelür B. // neylep : neyleb B. ; tilep S. , Ş. // cismimde : cismimde B. // şikenlerdür : şikenler dur B. // tüz aray : tüz üray S.

Halka bolğan qaddimni tüzetiþ ol maqşud işi ki halkasıǵa ilkimni kullāb itse.

Tos²: (توس) Toz dimekdür, ğubār maʿnāsına veyā yelrük üzerine toz dirler ve bir nesne

yapışdururlar , ol maʿnāya daǵı gelür ki Münşeāt'da on üçinci mektübda gelür.

Mülemma^c tosluq yay dik hilāli cāmınıñg nücüm cevāhiridin muraşşa^c bolsun.

Ve yine Hayretü'l-Ebrār'da pādīşāh medhinde gelür.

Beyt: Nizesidür çarĥda irmes şahāb
Tos kibi tapġan ańǵa sīm-i nāb

[E.94b] Töşük³: (توشوك) Kaf 'Arabī'dür. Delik ve dişik maʿnāsınadır ki Bedāyi'ü'l-Vasať' da gelür.

Beyt: Ey köñgölde şehd-i la'linğ hasretidin yüz töşük
Her töşükdür şehd-i zenbūrı öy yañǵlıǵ çüçük

Tüşkeç⁴: (توشكاج) Düşicek dimekdür.

Tüşemek⁵: (توشاماك) Feth-i sin ile düşmek gösterün maʿnāsına.

Töşelgeç⁶: (تزشالكاچ) Kaf, kaf-ı 'Acemī'dür. Döşenecek dimekdür.

Tüşti⁷: (توشتي) Düşdi dimekdür ve atdan indi yā bir yüksek yerden aşıǵa indi veyā bir

menzilde qondı dimekdür ki Tārīĥ-i Enbiyā'da kārban Yūsuf 'Aleyhi's-Selām olduǵı çāh üzerine geldikleri maĥalde gelür ki:

Ol çāh başıda bir kārban tüşüp [S.76b] çāhǵa qopǵa salıp.

¹ tüzetiþ : tüzetiþ B. // eyleytiþ : eyleytiþ B. // dimekdür : demektir B. // gelür : kelür B. // ki Vakfiyye'de.....itse. : ø Li.1 // işi ki : işiki A. // kullāb : kılāb S.

² dimekdür : demektir B. // yelrük üzerine toz : ø Ş. ; üstine toz Li.1 // ve bir nesnegelür ki : ø Ş. // daǵı gelür ki : daǵı kelür ki B. // ki Münşeāt'dasīmi nāb : ø Li.1 // Münşeāt'da : Münşaāt'da B. // üçinci : üçüncü B. // mektübda gelür : mektübda kelür B. // tosluq : tos yok : S. // yay dik : yaydın A. // cāmınıñg : cānıñg Ş. // medhinde gelür : medhinde kelür B. ; vaşında gelür Ş. // nizesidür : nizesidir B. // çarĥda : carĥda B. // irmes : irmas B. // tapġan : yapġan B. , Ş. ; payġan A. ; tabġan S.

³ kaf 'Arabī'dür : kaf-i'Arabīdir B. // delik ve dişik : delik düşek S. ; delik ve deşik B. ; delik ve deşük Ş. // gelür : kelür B.

⁴ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁵ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁶ Kaf, kaf-ı 'Acemī'dür : kaf kaf-ı'Acemīdir B. ; kaf 'Acemī'dür Li.1 , Ş. // dimekdür : demektir B. ; maʿnāsına A.

⁷ dimekdür : demektir B. // aşıǵa : ø Li.1 ; aşıǵıya B. // indi : düşdi B. , S. // veyā : yā Li.1 // qondı dimekdür : qondı demektir B. // ki Tārīĥ-i Enbiyā'da.....salıp. : ø Li.1 // olduǵı : atladuǵı S. // geldikleri : keldikleri B. ; geldükleri S. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür S. , Ş. // tüşüp . tüşük B. // qopǵa : qoyǵa A. , B. , S. , Ş. // salıp : salıp B.

Tuşuk¹: (توشوق) Tuyuk gibi bir nev'î şi'r'dür ki Ḥayretü'l-Ebrâr'da şu'arâdan şikâyetde

gelür ki:

Beyt: Anğlamayın sözde tuyuk baħrını
Kanısu tuyuk belki tuşuk baħrını

Tüşep²: (توشاب) Düşüp dimekdür.

Beyt : Tüşep kaşır içre yüz ricâ-yı gül-reng
Tutıldı taht-ı gerdün sâ-yı gül-reng

Tüşüp³: (توشوب) Dolanup, konup ve koyup ve inüp ma'nâsına.

Tüşüpdüride ve tüşüpdürida⁴: (توشويدوریده و توشويدوریدا) Ya'nî indükde ve inüp

konduğda demek olur.

Töşelip⁵: (توشالیب) Döşenüp dimekdür ki Ḥayretü'l-Ebrâr'da [Ş.195a] onıncı makâlede gelür.

Beyt: Şahn-ı havâda töşelip mefreşi
'Azmda yıl haylî cenibet-keşi

Tuş⁶: (توش) Tuş geldi dimekdür.

Tuş olgac⁷: (توش اولغاج) Tuş gelicek dimekdür ki Ferhâd u Şîrîn'de Ferhâd ile Ehrimen cenginde gelür.

Beyt: Tuş olgıc Ehrimen'ğa ism-i â'zam
Kulıdın zor kitti cismidin hem

Tuş¹: (توش) [E.95a] Bir daħı taraf, ma'nâsınadur ki Ḥayretü'l-Ebrâr'da on sekizinci

makâle hikâyesinde gelür ki:

¹ şi'r'dür : şi'irdir B. // ki Ḥayretü'l-Ebrâr'da.....gelür ki : Ve sonra gelen beyit Li.1 nüshasında yoktur. // kanısı : kayısı Ş.

² tüşep : tüşeb B. // düşüp : düşüb B. ; döşeyüp Li.1 // dimekdür : demektir B. // Bu maddede tanık olarak verilen beyit yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

³ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁴ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁵ Töşelip : töşelib B. // döşenüp : döşenüb B. // dimekdür : demektir B. // ki Ḥayretü'l-Ebrâr'da gelür. : Ve sonra tanık olarak verilen beyit Li.1 nüshasında yoktur. // gelür : kelür B. ; gelür ki S.

⁶ tuş : duş B. , S. // geldi : keldi B. // dimekdür : demektir B.

⁷ tuş : duş B. , S. // gelicek : kelicek B. // dimekdür : demektir B. // ki Ferhâd u Şîrîn.....gelür. : Ve sonra tanık olarak verilen beyit Li.1 nüshasında yoktur. // Ferhâd ile Ehrimen : Ferhâd'la Ehrimen S. // gelür : kelür B. // Ehrimen'ğa : Ehrimen'ge B. // kitti : ø E.

Beyt: Hānga meger deşt sarı irdi bezm
Atlanıban şehir tuşu kıldı 'azm

Tuşluk²: (توشلوق) [Li.1-69b] Bu dağı taraf ma'nāsınadır ki Ferhād u Şīrīn'de Hüsrev

Ermeniyye Kāl'ası üzerine geldügi maḥalde gelür.

Beyt: Kāyap kurgannı debkür debkür ol ḥayl
Tüşerge kıldılar tuşluk tuşu meyl

Tuşluk tuşına dimekdür, ya'nī kendülere kolay tarafa [A.45a] dimekdür.

Tüşerge³: (توشاركا) Kaf-ı 'Acemī ile ḳonmağa dimekdür ki bu beytde geçdi.

Tüş⁴: (توش) İki vech üzredür. Bir bu ki vav telaḥfuzda zāhir ola ve bir dağı budur ki

maḥza mā-ḳablınıñ zammesine delālet içün imāle olunur. Telaḥfuzda edā olunmaz.

Vech-i evvel üzre tuş, ya'nī semt ve cānib ma'nāsına olur. Pes tüş tüşmedin
'ibāreti her taraḥdan demek olur ve vech-i şānī üzre düş demek olur. Rüyā
ma'nāsına bu beytde tüşke 'ibāreti düşe dimekdür.

Beyt: Kice-i sīm tüşke birkey ol sa'ādet aḥteri
Birmegil ol uyḳudın Yārab maḥa bī-dārlıḡ

Ve bir dağı emr olmaḡ vardur. Zīrā tüşmek sükūn-ı sin ile düşmek ma'nāsına.

Tüşkey⁵: (توشكای) Düşe dimekdür.

Tüşkeli⁶: (توشکالی) Düşeli ve düşmege dimekdür.

Tüş¹: (توش) Bir dağı düş görmege dirler ve bir dağı ḳaba ḳuşluk vaktine dirler ki gün

ḳızmağa başlaya. Ğarāībū's-Şıḡar'da ikisi dağı bir beytde gelür.

¹ bir dağı : bu dağı S. // ma'nāsınadır : ma'nāsınadır B. // on sekizinci : on üçüncü Ş. // gelür ki :
kelür ki B. // şehir : şehir B.

² ma'nāsınadır : ma'nāsınadır B. // Kāl'ası : Kāl'ası'na Li.1 // üzerine geldügi : varduḡı Li.1 //
geldügi : keldüki B. // gelür : kelür B. ; gelür ki A. // debkür debkür : diḡur diḡur S. ; diḡur Ş. //
Tuşluk tuşına dimekdür . : ø Li.1 // tuşluk tuşına : tuşlu duşına S. ; tuşlu tuşına Ş. // dimekdür :
demedir B. // kolay tarafa : kolay gelen tarafa A. , Ş. // taraf a dimekdür : tarafa demektir B. ;
tarafa demek ma'nāsına Li.1 , S.

³ Kaf-ı 'Acemī ile : kaf kaf-ı 'Acemī'dür S. // dimekdür : demektir B. // bu beytde : yukarıki beytde
B. // geçdi : keçdi B. ; gecdi A. , E.

⁴ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁵ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁶ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

Beyt: Tüşde kördüm ʿarızın könğlümni bozdı ʿışk ile
Ol kadar germ itti kim tüş vaḳti (kušluk vaḳti) hürşid [S.77a] itmegey

Ve yine kuşluk vaḳti maʿnāsına Mecnūn u Leylī vaşfında tāb-istānda gelür.

Beyt: Kün tüş idi ve temmuz faşlı
Cevzā bile mihr-i tāb vaşlı

Ve yine Sirācū'l-Müslimīn'de şavm bābında niyyet-i şavm-ı nāfile beyānında
[E.95b] gelür ki:

Beyt: Nevāfilde velī niyyetni kılmak
Saḅga cāyız durur tüşdin burunrak

Toğ²: (توغ) Toz ve ğubār maʿnāsınadır ki Bābūr Mīrzā Rübāʿiyyātī'nda gelür.

Rübāʿiyye³: Ğurbet toğı tapқан rıh-ı zerdimni mu idi
Yā hier çıkargan āh-ı serdimni mu idi
Ĥālīḅ ni durur bilür mu sin derdimni
Ĥālīḅ ni suray mu yoksa derdimni mu idi

Toğmak⁴: (توغماق) Toğmak, velādet maʿnāsına.

Toğқан⁵: (توغقان) Toğan, şeh-bāz maʿnāsına dağı gelür.

Toğқан ağası⁶: (توغقان اغاسی) Toğancı başına dirler.

Toğқанда⁷: (توغқанде) Doğduqda demek olur. Toğanda dağı dinilür.

Toğramak⁸: (توغراماق) Toğramak.

Toğrap¹: (توغراب) Toğrayup demek olur.

¹ görmege dirler : körmege derler B. // vaḳtine dirler : vaḳtine derler B. // başlaya : başlaya ki S. // bir beytde gelür : bir beytde kelür B. // tüşde . tüşte B. // bozdı ʿışk ile . berk-i ʿaşk ile B. // ol adar : ol kadar B. // germ . kerm B. // (kušluk vaḳti) : ø A. , B. , Li.1 , S. , Ş. // Ve yine kuşluk.....burunrak : ø Li.1 // Mecnūn u Leylī vaşfında tāb-istānda : Mecnūn u eyli'de şıfat-ı tāb-istānda A. , B. , S. , Ş. // tāb-istānda gelür : kelür B. ; tāb-istānda gelür ki B. // faşlı : faşılı S. // cevzā : çevzā S. // niyyet-i şavm-ı nāfile : niyet-i şavm-ı nāfile A. , B. // beyānında gelür ki : beyānında kelür ki B. ; beyānında gelür S. // niyyetni . niyetni A. , B. // cāyız durur : cāyızdürür B. // burunrak : burunrak S.

² toz ve ğubār : toz ğubār A. , B. , Li.1 , S. , Ş. ; tozdur ğubār S. // maʿnāsınadır ki : maʿnāsınadır ki B. ; maʿnāsına ki S. // gelür : kelür ki B. ; gelür ki S.

³ Birinci ve ikinci mısraların yerleri Li.1 nüshasında ; üçüncü ve dördüncü mısraların yerleri A. , E. , S. nüshalarında değışiktir. // bilür mu sin : bilürmisiñ Ş. // Ĥālīḅ ni suray : Ĥālīḅni suray A. , Li.1 , S. , Ş. // suray mu : sıruy mı B.

⁴ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁵ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁶ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁷ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁸ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

[Ş.195b] Toğğan²: (توغغان) İkiz - toğmış kardeşlere dirler ki Bābü'r Mīrzā

Rübā'ıyyatı'nda gelür.

Rübā'ıyye: 'Azm eyle şabā bit gül-i handānımğa
Ni gül ki kuyaş dik meh-i tībānımğa
Yitkil tağı iştiyāk ile Bābü'r'din
Zinhār digil selām toğğanımğa

Toğğan ve toğқан ve toқған³: (توغغان و توغقان و توغقان) Toğan dimekdür ,ya'nī

anadan toğan ma'nāsına ki Gül ü Nevruz-ı Luṭfī'de Süsen haqqında gelür.

Beyt: Anıñ toğğan türegen yiri Kışmir
Ol ilde kesb kılğan sihr ü tezvīr

Ve yine Mecnūn u Leylī'de Mecnūn atası piranesez oğul istediği maḥalde gelür.

Beyt: Gam yok ger o yaksa mihr ü ḥāver
Toğğan ise yane mihr-i enver

Toğğalı⁴: (توغغالی) Toğmak için ve toğalı dimekdür.

Tofrağ⁵: (توфраغ) Toprak dimekdür.

Beyt: Biz fenā tofrağı bolduq deyr ara ey ehl-i zühd
Ḥān-ḫāh şahında sib baḥş tekellüm eylenğiz

[E.96a] Toқуз⁶: (توقوز) Toқuz 'aded ma'nāsınadır ammā Çağatay tā'ifesiniñ bir

'ādetleri vardır ki , 'ādetleri budur ki ol ma'nīyi iş'ār için Garāibü's-Şığar'da bir beyt yazıldı.

¹ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

² dirler : derler B. // ki Bābü'rtoğğanımğa : ø Li.1 // gelür : kelür B. ; gelür ki Ş. // rübā'ıyye : beyt S. // 'azm eyle : 'azm ile B. // bit : yib A. , B. ; yit S. ; yitip Ş. // Rübāi'nin son iki mısraı S. nüshasında yoktur. // yitkil : yetkil A. // digil : değil B.

³ toқған : toққан B. ; totқан S. // dimekdür : demektir B. // Gül ü Nevruz-ı Luṭfī'de : Gül Nevruz'da Ş. // haqqında gelür : haqqında kelür B. // türegen : türege S. // yiri : biri A. // Kışmir : Keşmir S. , Ş. // kılğan . kılğay S. // Ve yine Mecnūn u Leylī'de.....mihr-i enver : ø Li.1 // piranesez : piransız A. ; piraneser B. , Ş. // maḥalde gelür : maḥalde kelür B. // mihr ü ḥāher : mihr-i ḥāher Ş. // yane : yana Ş.

⁴ için : için B. // dimekdür : demektir B.

⁵ topraқ : tobrāқ E. , Ş. // dimekdür : demektir B. // Bu maddede tanık olarak verilen beyit yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁶ 'aded : 'adet B. // ma'nāsınadır : ma'nāsınadır B. // tā'ifesiniñ : tā'ifesiniñ A. , Li.1 , S. , Ş. // 'ādetleri budur ki : ø A. , B. , Li.1 ; S. , Ş. // bir beytde yazıldı : bir beyitte yazıldı ki B. ; bir beytde yazıldı ki A. // bir ma'nī daḥı bu ki : bir ma'nī daḥı bu kim Li.1 , Ş. // benim : benim Ş. // toқuz

274

Beyt:[Li.1-70a] Gam gıdāsı arasında kanı Türkana ayağ
Töre āyini bile tamsa tokuz aḡsa otuz

Ol ‘ādet budur ki şoḡbetde ḡadeḡden bir ṡamla dökölse tokuz ḡadeḡ iḡerler
[S.77b] eger bir ḡadeḡ dökölse otuz ḡadeḡ iḡerler ve bir ma‘nī daḡı bu ki eger
benim ḡadeḡimden ṡamla ṡamla tokuz ḡadeḡ iḡin ve eger dökölüp aḡsa otuz
ḡadeḡ iḡeyin dimeḡdür. Mest-i bī-ḡūd olmaḡdan kināyedür ve yine Ğarāibü’ş-
Şıḡar’da gelür.

Beyt: Muḡannī bir nevāyī tüz Nevāyī naḡmeyī körgüz
Ayaḡcı tama tut tokuz ki Dārā-yı zamān kildi

Ve yine Ḥayretü’l-Ebrār’da altıncı maḡāle ḡikāyesi āḡirinde gelür ki:

Beyt: Sākī edeb şartını āmāde tut
Alyıma tokuz yükünüp bāde tut
Tā anı ic dip saḡga min yüz tutay
[Ş.196a] Tamsa tokuz aḡsa ḡöd otuz tutay

Toḡulmaḡ¹: (توقولماق) Lam ile bez toḡumaḡ ma‘nāsınadır.

Toḡulmuş²: (توقولمیش) Toḡunmuş dimeḡ olur.

Beyt : ‘İşḡ otıdın tende andaḡ şa‘b olupdur güyā kim
Kim şererler tarıdın güyā toḡulmuş köḡglekim

[A.45b] Toḡulḡan³: (توقولغان) Toḡunan dimeḡdür, bez yā ḡumāş toḡunan dimeḡdür yā

bir nesneyi eliyle degüp toḡunan dimeḡdür ki Maḡzen-i Mīr Ḥaydar’da altıncı
maḡāle ḡikāyesinde gelür.

Beyt: Baḡt u hem-vār toḡulḡan bözi
Körgelige vaşfdın artuḡ özi

ḡadeḡ iḡin : tokuz ḡadeḡ iḡsin B. , Li.1 // iḡeyin : iḡin B. // dimeḡdür : demektir B. // kināyedür :
kināyedir B. // Ve yine Ğarāibü’ş-Şıḡar’da gelür. : Ve sonra gelen kısım Li.1 nüshasında yoktur. //
gelür : kelür B. // nevāyī tüz Nevāyī : nevāyī evāyī Ş. ; nevāyī tüz A. // naḡmeyī körgüz : naḡme-i kör
köz B. // Dārā-yı zamān : Dārā-yı ziyān B. ; Dārā-yı cihān S. // ḡikāyesi āḡirinde gelür ki : ḡikāyesi
āḡirinde gelür ki B. ; ḡikāyesi āḡirinde gelür Ş. ; ḡikāyesi āḡirinde bir beytde gelür ki S. // yükünüp :
yükünüp B. ; yükütüp A. , S. // ic ; iḡ S. // dip : dib B.

¹ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

² Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

³ dimeḡdür : demektir B. // nesneyi eliyle : nesne ve eliyle A. // degüp . degib B. // ki Maḡzen-i Mīr
Ḥaydar’da.....gelür. Ve sonra gelen beyit Li.1 nüshasında yoktur. // altıncı maḡāle : ikinci maḡāle
A. , S. , Ş. // gelür : kelür ki B. ; gelür ki A. , S. // körgelige : közkeli B. ; körkeli A. , S. , Ş.

[E.96b] Tokaşmak¹: (توقوشماق) Tokuşmak demekdür.

Tökmek²: (توكماك) Dökmek, rihten ma'nāsına.

Tügün³: (توكون) Dügüm demekdür, 'ağd ma'nāsına.

Beyt: Rüzgārım qararıp zülfünğ dik
Tar-ı 'ömrümğa tügün üzre tügün

Töklüci⁴: (توكلوجي) Dökici demekdür.

Beyt: Cismide Nevāyī'ning her mamuğ eyle merhem
Bir niçe okunğ zahmıc bir niçe tökenlerdür

Toqtadı⁵: (توقتادی) İstihkām boldı, sākin oldı ve oturuşdı demekdür ki Sedd-i

İskenderī'de ikinci tabağa Kiyāniler vaşında Behmen kıızı Hümā hakkında gelür.

Beyt: Çü tevfik anğa boldı āmüz-kār
İki yıl anğa toqtadı rüzgār

Ve yine Tārīḥ-i Mülük'da Behrām bin Huşenk Yezdcer tārīḥinde Sultān Hüseyn Baykara tārīḥi taqdīr bile zikr olınuğ maḥalde gelür ki:
Ol ḥazret Ḥorāsān tahtın alganda kim henüz mülk toqtamadı irdi.

Tügebaş⁶: (توكاباش) Kaf-ı 'Acemī ile levḥ-i mezāra dirler ki Garāibü's-Şıgar'da gelür.

Beyt: Hicr taşın yağdurup kim kavdı [S.78a] ölsem ey refik
Ḳabrim üstide tügebaşım cüz ol taş itmegil

Tügan ve tügen¹: (توكان و توكان) Kaflar, kaf-ı 'Acemī'dür. Dağ ma'nāsınadır ki

Mecnūn u Leylī'de belā deşti vaşında gelür.

¹ demekdür : demektir B.

² Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

³ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁴ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁵ oturuşdı : oturuşdı B. // demekdür : demektir B. // ikinci tabağa iyānilergelür : ø Li.1 //

hakkında : vaşında A. // gelür : kelür B. // Ve yine Tārīḥ-i Mülük'da.....irdi. : ø Li.1 //

Behrām bin Huşenk : ø Ş. ; Behrām bin E. // Yezdcer : Yezdcerd B. , Ş. // Hüseyn : Hüseyn B. //

taqdīr bile : taqdīr ile Ş. // olınuğ : olunduğ B. // maḥalde gelür ki : maḥalde kelür ki B. ; maḥalde

gelür Ş. // toqtamadı : totkamadı S.

⁶ Kaf-ı 'Acemī ile : kaf-ı 'Acemī'yle Li.1 , S. ; kaf-ı 'Arabī ile B. // dirler : derler S. // gelür : kelür

B. ; gelür ki A. ; bir beytde gelür S. // yağdurup : yabdurub A.

Beyt: Āfet elfi kibi tikenler
Lāleside derddin tügenler

Tügün²: (توکون) Kaf-1 ‘Acemī ile girh , dügüm ma‘nāsınadır

Tükende nildi³: (توکانکایلدی) Kaf-1 evvel ‘Arabī ve kaf-1 şānī ‘Acemī’dür. Dökenlendi,

ya‘nī arandı ve istendi ma‘nāsınadır ve tamām oldı ma‘nāsına daḥı gelür ki
Ḥamsetü’l-Müteḥayyirîn’de dördinci maḳālede Mevlānā Cāmī Ḥazretleriniñ
mü‘ellefâtı beyânında gelür ki:

Ve alar Tuḥfetü’l-Ahrār’ı bün-yād kılıp ve ol ta‘rîf bile tükenge nildi.

[E.97a] [Li.1-70b] Tüg⁴: (توک) Kaf-1 ‘Acemī ile tüy dimekdür, kıl ma‘nāsına ki Sedd-i

İskenderī’de Ye‘cüc vaşında gelür.

Beyt: Barı ağıda tilbe it dik talın
‘Adedde velī it tügidin ḳalın

Ve yine Bedāyi‘ü’l-Vasaṭ’da gelür.

Beyt: Tā Nevāyī tilbe itdür sinsiz ey gül-ruḥ perī
Bir tügün her tüg salı körgil ten-i ‘uryānıda

Ve yine Tārīḥ-i Enbiyā’da Belḳıs vaşında gelür ki:

Ve anıñg mübārek ayağıda tüg bar irdi, ol cihetdin divler ḥammām bināsın kılıp
nevre terkībi bile ol işniñg ‘ilācın ḳıldılar.

¹ Kaflar , kaf-1 ‘Acemī’dür : kaflar kaf-1 ‘Acemī’dir B. ; kaf kaf-1 ‘Acemī’dür Li.1 ; kaflar ‘Acemī’dür Ş. // ma‘nāsınadır : ma‘nāsınadır B. // gelür : kelür B. ; gelür ki Li.1 // elfi : elifi Li.1 // kibi : gibi B.

² Kaf-1 ‘Acemī ile : kaf-1 ‘Acemī’yle Ş. ; kaf kaf-1 ‘Acemī’dür S. // dügüm : Ø A. , E. , Li. , S. , Ş. // ma‘nāsınadır : ma‘nāsınadır B.

³ Kaf-1 evvel ‘Arabī : kaf-1 evvel kaf-1 ‘Arabī Li.1 ; kaf-1 evvel ‘Arabī’dür A. // kaf-1 şānī ‘Acemī’dür : şānī ‘Acemī’dür Ş. ; kaf-1 şānī ‘Acemī’dir B. ; kaf-1 şānī kaf-1 ‘Acemī’dür Li.1 // dökenlendi : dökenildi B. // dökelendi , ya‘nī : Ø Ş. // ma‘nāsınadır : ma‘nāsınadır B. // daḥı gelür ki : daḥı kelür ki B. // dördinci : dördüncü B. // Ḥazretleriniñ : Ø Ş. // beyânında gelür ki : beyânında kelür ki B. ; beyânında gelür Ş. // kılıp : kılıb B.

⁴ dimekdür : demektir B. ; dimekdür ki A. // vaşında gelür : vaşında kelür B. // Birinci beyit , ve yine Bedāyi‘ü’l-Vasaṭ’da gelür : Ø S. // barı : bar B. // talın : yalın B. // it tügidin . tügidin Ş. // Ve yine Bedāyi‘ü’l-Vasaṭ’da gelür : Ve sonra gelen beyit Li.1 nüshasında yoktur . // gelür : kelür B. // ten-i ‘uryānıda : ten ü yanında A. ; ten ü yabında S. ; teni vü yanında Ş. // vaşında gelür ki : vaşında kelür B. ; vaşında gelür S. // ve anıñg : ve ahıñ Li.1 // bar irdi : bar idi B. // divler : diyüler S. ; dir Ş. // ḥammām : ḥamām A. , B. , Li.1 , S. , Ş. // kılıp : kılıb B. // terkībi bile : terkībi B. , E. ; terkībi birle Ş. ; // işniñg : işiñg B. , S. , Ş.

Tökengüce¹: (توكانكوجه) Dökinince dimekdür. Nun'la tökengünce dağı dinilür. Ferhād-

nāme'de dört kaşır binā olınınca Ferhād qarınğ san'atların öğrendiği yerde eydür.

Beyt: Ol öylerge tökengüce iç ü taş
Hem oldı hāre-ber hem boldı naqqāş

Tüküz²: (توكوز) Kaf-ı 'Arabī ile tamām ve mükemmel ma'nāsınadır ki Ğarāibü's-

Şıgar'da gelür.

Beyt: Gülde yok serv qaddi servde gül-ruhsarı
Ser ü gül rüyum irür hüsün tarıkında tüküz

Tükünse ve tögünse³: (توكونسا و توكونسا) Kaf-ı 'Arabī ile dökense dimekdür. Tamām

olup āhir olmak ma'nāsına, ammā kaf-ı 'Acemī ile isti'māl olınsa kendüyi ursa
dögünse ma'nāsınadır.

Tökgü dikdür⁴: (توككوديك دور) Kaf-ı evvel ve şālīs 'Arabī'dür ve kaf-ı şānī

'Acemī'dür. Döger gibidür dimekdür.

[S.78b] Tögüşmek⁵: (توكوشماك) Kaf-ı evvel 'Acemī ve kaf-ı şānī 'Arabī'dür. Bir ceng

eyleyüp döğüşmek ma'nāsınadır. Bir dağı döküm döğüşmek dimekdür ki Ferhād
u Şürin'de [E.97b] bir ser-suḡanda gelür.

Ferhād'nınğ giriftārılığı [A.46a] bābıda bir hīle-ger tapıp söz riştesin
tögüşkenleri.

¹ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

² ma'nāsınadır: ma'nāsınadır B. // gelür: ø S.; kelür B. // serv qaddi: servi qaddi B. // gül-ruhsarı: yo k ruhsarı Ş. // Beytin ikinci mısraı S. nüshasında yoktur. // tarıkında: tarıkıda B.

³ tükünse ve tögünse: tükünse A., E., Li.1, S., Ş. // kaf-ı 'Arabī ile: kaf-ı 'Arabī'yle S.; kaf 'Arabī'dür Ş. // dökense, dökünse B. // dimekdür: demektir B. // olup: olub B. // āhir olmak: āher olmak B. // kaf-ı 'Acemī ile: kaf-ı 'Acemī'yle S., Ş. // olınsa: olunsa B. // kendüyi: kendüyü B., E. // ma'nāsınadır: ma'nāsınadır B.

⁴ kaf-ı evvel ve şālīs 'Arabī'dür: kaf-ı evvel ve şānī 'Arabī'dür E. // 'Arabī'dür: 'Arabī'dir B. // ve kaf-ı şānī 'Acemī'dür: ve kaf-ı şānī 'Acemī'dir B.; şānī 'Acemī'dür Ş.; ve kaf-ı şālīs 'Acemī'dür E.; ve kaf-ı şālīs kaf-ı 'Acemī'dür Li.1 // gibidür: gibidir B.; gibi Li.1 // dimekdür: demektir B.

⁵ kaf-ı evvel 'Acemī: kaf-ı evvel 'Acemī'dür S. // ve kaf-ı şānī: şānī Ş. // 'Arabī'dür: 'Arabī'dir B. // bir ceng eyleyüp: ceng eyleyüp Ş.; bir cenk eyleyüb B. // ma'nāsınadır: ma'nāsınadır B. // döğüşmek: dögmek Ş. // dimekdür: demektir B. // gelür: kelür B.; gelür ki A., Li.1 // Ferhād'nınğ: Ferhād'nın A. // tapıp: tapıp B. // riştesin: reştesin B.

Tügül¹: (توكول) Kaf-ı ‘Acemī ile degil dimekdür ki eş‘ār-ı Luṭfī’de gelür.

Beyt: ‘İşk cihānı örteci bu ni belā cemāl irür
Ḥadd-i beşer tügül bu kim pertev-i lā-yezāl irür

Ve yine Luṭfī eş‘ārında gelür.

Beyt: Sindin eger tilense gül ḥüsn ülüşü ‘aceb tügül
Bay kişilere çäre yok arı gedā su‘ālidin

Tola²: (تولا) Tolu dimekdür, pür ma‘nāsına.

Toluḳ³: (تولوق) Bu daḥı tolu dimekdür. Pür ma‘nāsınaki Luṭfī eş‘ārında gelür.

Beyt: Bin kim tola aḳadur közlerim yaşın kör kim
[Ş.197b] Tiracı kibi ni yaŋlıg aḳar toluḳ bolsa

Tolğum⁴: (تولغوم) Toldumsa ve tolsam gerek dimekdür.

Tolulup⁵: (تولولوب) Bu daḥı toluḳ dimekdür ki Nazmü’l-Cevāhir dibācesinde gelür.

Ve ol incülerni ki mağribdür yası yaḳasıgā tolulup [Li.1-71a] dur intizām
riştesigā çıka durur.

Tolğamı⁶: (تولغانی) Tolduğı dimekdür.

Tolun⁷: (تولون) Tolu dimekdür ki tolun ay deyü ta‘bīr ider ki Luṭfī eş‘ārında gelür.

Beyt: Min mudur min kim körer min sin tolun aynınğ yüzün
Āferīnler uşbu baht u ṭālī-i seyyārgā

Tulun¹: (تولون) Bir daḥı toluḳ ma‘nāsınadır [E.98a] ay ve güneş tulunmaḳ gibi.

¹ kaf-ı ‘Acemī ile . kaf ‘Acemī’dür S. // degil . degül S. , Ş. // dimekdür : demektir B. // ki Eş‘ār-ı Luṭfī’de gelür. : Ve bundan sonra gelen kısım Li.1 nüshasında yoktur. // Eş‘ār-ı Luṭfī’de gelür : Luṭfī eş‘ārında kelür B. // ‘ışk : aşk B. // gelür : kelür B. ; gelür ki S. // ülüşü : ülüşi A. ; ülüşin Ş.

² dimekdür : demektir B. // A. , S. ve Ş nüshalarında “tola” ve daha sonra gelen “toluḳ” kelimelerinin anlamları birlikte burada verilmiştir.

³ A. , S. ve Ş nüshalarında bu madde daha önce geçen “tola” maddesiyle birlikte verilmiş. // dimekdür : demektir B. // pür ma‘nāsına : ø B. // ki Luṭfī eş‘ārında gelür. Ve sonra gelen beyit Li.1 nüshasında yoktur. // gelür : kelür B. // bin : ni B.

⁴ gerek : kerek B. // dimekdür : demektir B.

⁵ tolulup . tolulub B. // toluḳ : toluḳ B. // dimekdür : demektir B. // gelür : kelür B. // mağribdür yası : mağrib B. // riştesigā : reştesige B. ; riştesige Ş. // çıka durur : cıkadurur B.

⁶ dimekdür : demektir ki B.

⁷ tolu : tolun Ş. // dimekdür : demektir B. // deyü : diyu B. , Ş. // ider ki : eyler Ş. // gelür . kelür B. // baht : taht Li.1

Tolğay²: (تولغای) Tolu ola dimekdir.

Tülügüm hey tülüm³: (تولوگوم هی تولوم) Kaf kaf-ı 'Acemî'dür. Türk-istân'da [S.79a]

şādlık ve düğün mahallinde ba'zı kimseler ayağ üzre kalkup bir vaşfla oynayup
ve bir nev'le türki eytmeye dirler ki Hayretü'l-Ebrâr'da gelür.

Beyt: Türk sürüdi bile salıp kolum
Kılsam edā tülügüm hey tülüm

Tülüküm hey tülüm⁴: (تولوگوم هی تولوم) Kaf-ı 'Arabî ile Türk-istân'da düğüne ve sürür

mahallinde ba'zılar ayağa kalkup kendülere maşşüş vaşfla oynayup ve maşşüş
bir nev' sürüd ile ırlamağa dirler imiş.

Tolğanmağ⁵: (تولغانماق) Tolaşmak.

Tolğar⁶: (تولغار) Tolar, ya'nî tolaşdur dimekdir.

Tolğanur⁷: (تولغانور) Tolanur, ya'nî tolaşdurur dimekdir.

Tolğanur min⁸: (تولغانورمین) Tolaşurun.

Tolğanmas⁹: (تولغانماس) Tolaşmaz demek olur.

Beyt: Nesimî lāle rüyum maḥmiliğa meyl kılmas kim
Koyun dik reşkdin ḥāki tenim yüz qatla tolganmas

Tolğanay¹⁰: (تولغانای) Ferḥad-nāme'de dört kaşır binası içün taş-kāşin 'Arablar vaşfinda

bu beytde tolganay 'ibāreti tolamıya dimekdir.

¹ tolunmağ : dolunmağ B. , S. // ma'nāsınadır : ma'nāsınadır B. // tulunmağ : tulunmağ A. , Li.1 , Ş. ;
dolunmağ S.

² dimekdir : demektir B.

³ tülügüm hey tülüm : tülügün hey tülüm B. // kaf kaf-ı 'Acemî'dür : kaf 'Acemî'dür E. ; kaf
'Acemidir B. // şādlık ve düğün : şādlık düğün B. // mahallinde : zamânında Ş. // ayağ üzre : ayağ
üzere B. ; ayağ üzerine Li.1 // kalkup : ø A. , B. , E. // oynayup : oynayub B. // eytmeye : itmeye
B. // gelür : kelür B. ; bir beytde gelür S. // salıp : salıp B. // kılsam edā tülügüm : kılsam edā hey
tülügüm A. , B. , Ş.

⁴ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁵ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁶ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁷ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁸ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁹ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

¹⁰ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

Beyt : Şafak birle falakdın tolğanay taş
Taşıp iş başığa aq daq-berend taş

Tolğadı¹: (تولغاندى) Tolaşdurdı ve burdı dimekdür ki Nevādirü's-Şebāb'da gelür.

Beyt: Sākīyā mühlik humārım ğadriğa salma kulaq
Bir kadeh mey ağızıma koygıl kulağım tolğaban

“Kulağım tolğaban” didügi “ kulağım toldurup” dimekdür ki bir kişiye müjde virecek maħalde kulağın çekerler veyāhūd bir kimesneye çok söz söyleseler “kulağın toldurı söyledüm” dirler veyā çok nesne virseler “kulağın toldurı koydum” dirler.

Tolğanıp²: (تولغانیب) Tolanup dimekdür.

Tolgap³: (تولغاب) Bu dağı dördürüp ve çevürüp dimekdür ki Tārīḡ-i Enbiyā'da Şālīḡ

‘Aleyhi’s-Selām kavmi vaşında gelür ki:

Hak Ta‘ālā emr ü nehydin boyun tolgap but-perestliġ ihtiyār kıldılar.

[Li.1-71b] Tolğandurup⁴: (تولغاندوروب) Tolandurup ve tolaşdurup dimekdür ki

Lisānū't-Ṭayr'da tevḡīdde gelür.

[Ş.197b] Beyt: Çün koyun ni deşt ara aylandurup
Sevdā igrimni dağı tolğandurup

Tolğaşıp⁵: (تولغاشیپ) Tolaşup dimekdür ki Menşeāt'da yedinci mektūbda Māzenderān

bişesi vaşında gelür ki:

¹ tolaşdurdı: tolandurdı A. , B. , Li.1 , S. , Ş. // dimekdür: demektir B. // gelür: kelür B. ; gelür ki Li.1 // ğadriğa: ğadriġe B. // mey: ø Li.1 // kulağım tolğaban: tolğaban A. , B. , E. , S. , Ş. // didügi: didüki B. // toldurup dimekdür: doldurub demektir B. // kulağın toldurı: kulağın toldurdı Li.1 // dirler: derler B. // kulağın toldurı koydum: kulağın toldurdı koydı Li.1

² tolğanıp: tolğanıb B. // tolanup: tolanub B. // dimekdür: demektir B.

³ tolgap: tolğab B. ; tolğan A. , S. , Ş. // döndürüp: döndürüb B. // ve çevürüp: ø B. , S. // dimekdür: demektir B. // gelür ki: kelür B. ; gelür S. // boyun: bu yol S. // boyun tolgap: boyun tolğab B. ; boyun yolgap A. // but-perestliġ: put perestliġ A. , Li.1 ; but-perestlig B. // ihtiyār kıldılar: dimekdür Li.1

⁴ tolğandurup: tolğandurub B. // tolandurup: dölendürüb B. ; dolandurup S. // tolaşdurup: döleşdürüb B. dolaşdurup S. // dimekdür: demektir B. // gelür: kelür ki B. ; gelür ki A. // aylandurup: aylandurub B. // dağı tolğadurup: dağı tolğadurub B.

⁵ tolğaşıp: tolğaşıb B. // tolaşup: dolaşub B. ; dolaşup S. // dimekdür: demektir B. // Münşeāt'da: Münşaāt'da B. // bişesi: pişesi S. , Ş. // gelür ki: kelür B. ; gelür S. // Sidre: süre S. // şāhıġa tolğaşıp: şāhıġa tolğaşıb B. // talıdın: talı Ş. ; talıdan Li.1

Ve Sidre şāhiğa tolğaşıp baş çikken talıdın bir hōşe Süreyyā.

Tülkü¹: (تولكو) Kaf-ı ‘Arabī ile dilkü didikleri cānavara dirler.

Beyt: İşk-ı ‘ālem sūz kildi koy füsünunġ ey ħired
Yitti bir ni kökni yir tip arslan ey tülkü kaç.

Tülük²: (تولوك) Kaf, kaf-ı ‘Arabī’dür. Ba’zı kuşlar yılda bir kerre tüylerin [S.79b]

dökdüğü vakte dirler ki Ferhād u Şīrīn’de ħazānī kaşruñ dırahtları vaşfında gelür
ki:

Beyt: Çimenninġ her yığacı bir sarıġ kuş
Bolup barı tülük eyyāmıġa tuş

Ve bir dahı borc [A.46b] ödemege dirler ve yavaş ma’nāsına dahı gelür.

Tul³: (تول) Dul ‘avrat ma’nāsınadır ki eri olmaya. Ĥayretü’l-Ebrār’da üçinci makāle

āhirinde Sultān Ĥüseyn Baykara ħikāyesinde bir qarı vaşfında gelür ki:

Beyt: Bar idi min tulġa ciger kūşe’i
Bel cigerim mezra’ıdın ħūşe’i

Tüman⁴: (تومان) Keşretten kināyet tarīkıyla isti’māl olunur. Tümen minġ dirler. Niçe
biñ dimekdür.

Tümen⁵: (تومن) Çoklukdan kināyedür ve on biñ miqdārı ‘Oşmān aqçasına dirler ki

Lisānü’ṭ-Ṭayr’da Hüdhüd Simurġ vaşfında kuşlara eytdi.

Beyt: Minġ tümen kuş eyleben ol yan sefer
Ursa minġ yıl ol havāda bāl ü per

¹ dirler : derler B. // Kaf-ı ‘Arabī ile dilkü , rübāh ma’nāsınadır Li.1 // Bu maddede tanık olarak verilen beyt yalnız Esad Efendi nüsnasında vardır.

² Kaf , kaf-ı ‘Arabī’dür : kaf ‘Arabī’dür Ş. ; kaf-ı ‘Arabī ile Li.1 ; kaf kaf-ı ‘Arabīdir B. // tüylerin : tülerin E. ; tüyin Ş. // dökdüğü : dökdüki B. // dirler : derler B. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür A. , S. // bolup : bolub B. // ödemege : ödemeke B. // gelür : kelür B.

³ dul ‘avrat ma’nāsınadır : dul ‘avrat ma’nāsınadır B. ; dul ‘avrata dirler Ş. // eri olmaya : eri olmaya ki S. // üçinci : üçinci E. , Li.1 , Ş. // āhirinde : āherinde B. // Ĥüseyn : Ĥüseyn B. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür Li.1 , Ş.

⁴ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁵ Kināyedür : kināyedir B. // biñ : bin B. // ‘Oşmān : ‘Oşmānī Li.1 // eytdi : itdi B. // güne : küne B. // tuman : tümen B. // dimekdür : demektir B. // göstermeye : köstermeye B.

Ve güneş olmadığı güne dirler ki tuman dimekdür-ki güneşi göstermeye.

Tumşuğ¹: (تومشوغ) Tağ burnına dirler [E.99a] ve sâyir [Li.1-72a] yerlerde dağı istîmâl

iderler ki Ferhâd u Şîrîn'de ejdehâ vaşında gelür ki :

Beyt: Özi hōd tağ u tumşuğ dik anğa baş
Velî tumşuğ kim ol bolmuş kara taş

Ve kuş burnına dağı dirler ki Mecnûn u Leylî'de şıfat-ı şebde gelür.

Beyt: Tanğ bülbülü tumşuğın tutup rest
Haffâş kanatların kılıp süst

Ve yine Lisânü't-Ṭayr'da vâdi-i ma'rifet hikâyesinde gelür.

Beyt: Ol başığa yirge sürtüp irdi qol
[Ş.198a] Bir kayanınğ tumşuğın şerh itti ol

[S.80a] Tomuşti²: (توموشتی) 'Acele ve gâzabla ve hüzn ile söylemeyüp oturdu
dimekdür.

Tomuş³: (توموش) Yine bu ma'nîye emr ma'nâsına gelür ki Fevâidü'l-Kiber'de gelür.

Beyt: 'İşret it kim çarh alyıda tevafüt yok durur
Hâh-i bezm içre ismâ' it hâh-i günç içre tomuş

Tomağa⁴: (توماغه) Toğan uzkufına dirler ve kuş yelegine dirler ki sipâhiler başlarına

taqarlar. Otağa ma'nâsına ki muqatta'atta bir kıt'ada gelür.

Kıt'a: Le'im farkığa ikbâl tâcını koymak
Yakîn ki boyğusudur mucib 'azâbı anıñg
Nutuqcı başığa sungur tumağasa tañgasanğ
Ki bolğusı sebeb-i renc ü ızırâb anıñg

¹ burnına : burnuna B. // istîmâl iderler ki : istîmâl olunur Li.1 ; istîmâl iderler Ş. // ejdehâ : ejderhâ B. // vaşında gelür ki : vaşında Kelür B. ; vaşında gelür A. , S. , Ş. // tumşuğ dik : tumşuğ din A. // şebde gelür : şebde kelür b. ; şebde gelür ki Ş. // tutup : tutub B. // kılıp : kılıb B. // Ve yine Lisânü't-Ṭayr'dagelür : Ve sonra tanık olarak verilen beyit Li.1 nüshasında yoktur. // hikâyesinde gelür : hikâyesinde kelür B. ; hikâyesinde gelür ki Ş. // ol başığa : başığa ol A. , Ş. // yirge : yirke B. , birke Ş. // sürtüp : sürtüb B. // kayanınğ : kayanın A.

² söylemeyüp : söylemeyüb B. // dimekdür : demekdir B.

³ emr ma'nâsına gelür ki : emr idüp hüzn ile otur dimekdür Li.1 ; emr dūr Ş. // gelür : kelür B. ; bir şirde gelür Li.1 // hâh-i bezm : hâhi bezm B. // ismâ' : müsemmâ' A. // hâh-i günç : hâhi günç B.

⁴ toğan : doğan B. // uskufına : uskufiye B. // taqarlar : daqarlar S. // Otağa ma'nâsına ki.....tâc-ver : ø Li.1 // bir kıt'ada gelür : bir kıt'ada kelür ki B. ; bir kıt'ada gelür ki A. , S. // nutuqcı : tutuqcı S. , Ş. // tumağası : tumağasın S. // Hüdhüd'le : Hüdhüd ile Ş. // Sungur : Sungur'un B. // münâzarasında gelür : münâzarasında kelür B. ; münâzarasında gelür ki S.

Ve yine Lisānū't-Ṭayr'da Hüdhdüd'le Sungur münāzarasında gelür.

Beyt: Başıma altun tumağa tāt-ı zer
Çün mini hāk bile kılmış tāt-ver

Tonkṭar¹: (تونقطار) Giceyle pādīšāhı bekleyenlere dirler ki Seb'a-i Seyyāre'de Sultān

Hüseyn Baykara medhinde gelür ki:

Beyt: Tonkṭar anda baht-ı bīdārınġ
Taṅġa tigrü kim Hudā yārınġ

Tondı²: (توندی) Bir bārik nesneye ve şu'le-dār nesneye dirler ve güneşe dikkatle nazar
idüp göz tondı dimekdür.

Tonar³: (تونار) Bu daḥı bu ma'nāya, tonar dimekdür ki Luṭfī eş'ārında gelür ki :

Beyt: Bir nazarda köz tonar bilmes yüzünġ māhiyyetin
Munca rüşen boldı kim oldur dil ü cān örtegen

Tönġül⁴: (تونگل) Kaf 'Acemī'dür. Ferāġat eyle . nevmīd ol dimekdür ki Hayretü'l-

Ebrār'da [Li.1-72b] könġül vaşında gelür.

Beyt: Bu hōd imes cezm sin ister [S.80b] könġül
[A.47a] Ger bu könġül bolsa sin andın tönġül

"Tönġül" didüġi "nevmīd ol" dimekdür.

Ve yine Bedāyi'ü'l-Vasat'da gelür.

Beyt: Ey Nevāyī sa'y eyle [E.100a] çün vaşl hāşıl bolmadı
Bar luṭfıa bitgil imdi vü ġayrıdın tönġül

Ve yine Gül ü Nevruz-ı Luṭfī'de Bülbül Nevruz'a naşihat itdüġi maḥalde gelür.

¹ giceyle : kiceyle B. ; gice ile Li.1 // pādīšāhı : pādīšāh Ş. ; pādīšāhları S. // Sultān Hüseyn : Sultān Hüseyn B. ; Hüseyn Li.1 // gelür ki : kelür ki B. ; gelür S. , Ş. // taṅġa : taṅge B.

² nesneye dirler ve : nesneye ve A. , B. , E. , Li.1 , Ş. // idüp : idüb B. // göz : köz B. // dimekdür : demekdir B.

³ tonar : tunar B. // ma'nāya : mānāyadur S. , Ş. // tonar : donar A. , B. ; totar S. // dimekdür : demekdir B. // köz tonar . köz tuṭar A. , Ş. // munca : muni B. ; munġca A.

⁴ kaf 'Acemī'dür : kaf 'Acemīdir B. ; kaf-ı 'Acemī'yle Li.1 , Ş. // nevmīd : nevmīt B. // dimekdür : demekdir B. // gelür : kelür ki B. // Beyt: Bu hōd imes: Ve bundan sonra gelen kısım Li.1 nüshasında yoktur. // Bu bölüm Li.1 nüshasında yoktur. // "Tönġül" didüġi "nevmīd ol" dimekdür. : Ø A. , B. , E. , Li.1 , Ş. // gelür : kelür B. // Beyit ve sonra gelen Ve yine Gül ügelür. S. nüshasında yoktur. // Beyitteki mısraların yerleri A. , E. , ve Ş nüshalarında deġişiktir. // bitgil : yitgil A. , Ş. // itdüġi : etdüki B. ; eyledüġi Ş. // gelür : kelür B. ; gelür ki A. // taḳdīridin : taḳdīriden A. // didüġi : didüki B. // dimekdür : demekdir B.

Beyt: Töngülme Tenğri taqdīridin ey şāh
Köz açkunca ni bilgey sin ki nagāh

“Töngülme” didüğü “nevmīd olma” dimekdür.

Töngülüp¹: (تونكولوب) Nevmiḍ olup dimekdür ki Maḥbūbu'l-Kulūb'da pīrlik vaşında gelür.

‘Aceb ‘aceb maraž keşretidin ḥayātdın töngülüp.

Töng²: (تونك) Kaf-ı ‘Acemī ile imāle ile muṭlak şarāb zarfına dirler ki Seb‘a-i

Seyyāre’de Behrām Dilārām’la ‘ıyşa meşğul olmağıle memleket ḥarābe yüz tutduğı maḥalde gelür.

Beyt: Sūfī ibrikığa ḥalel boldı
Bāde töng ki bile bedel boldı

Töng³: (تونك) Ve yine efsürde olup toñmak ma‘nāsına gelür. Belki emr idüp şovukdan

toñ dimekdür ki Nevādirü’ş-Şebāb’da gelür.

Beyt: Āh u eşkidin irür ot u su içre ‘āşık
Zāhidā ni ḡam anğa ger kızık olğıl ger töng

Tonbup⁴: (تونبوب) Şovukdan toñup dimekdür.

Töngup⁵: (تونكوب) Şovukdan toñup dimekdür.

Töngar⁶: (تونكار) Şovukdan toñar dimekdür.

¹ töngülüp: töngülüb B. // olup: olub B. // dimekdür: demekdir B. // gelür: kelür B.

² imāle ile: ø B., E. // Dilārām’la: Dilārām ile Ş. // ‘ıyşa: iyşe B.; ‘ıyş u nūşa Ş. // olmağıle: olmağıla S., Ş. // tutduğı: tutduğı B. // gelür: kelür B.; gelür ki Li.1 // sūfī: sofī B. // ibrikığa: ibrikıge B. // ki bile: gibi B.; kibi bile S., Ş.

³ A., E., Li.1, S., Ş. nüshalarında “töng” kelimesi yazılmadan önceki “töng” kelimesinin devamı gibi yazılmıştır. // olup: olub B. // toñmak: doñmak A., B., S. // ma‘nāsına gelür: ma‘nāsınadır Ş.; ma‘nāsına kelür B. // belki: ø Li.1 // idüp: idüb B. // şovukdan: şoukdan B. // toñ: ton B. // dimekdür: demekdir B. // gelür: kelür B. // olğıl: olgil B.

⁴ Bu madde A., E., S., Ş. nüshalarında yoktur. // tonbup: tonbub B. // şovukdan: şoukdan B. // toñgub: toñgub B. // dimekdür: demekdir B.

⁵ Bu madde A., B., Li.1 nüshalarında yoktur. // şovukdan: şoukdan B. // toñgub: toñgub B. // dimekdür: demekdir B.

⁶ şovukdan: şoukdan B. // dimekdür: demekdir B.

Tünġlük¹: (تونكلك) Kaf-ı evvel ‘Acemī ve kaf-ı şānī ‘Arabī’dür. Şahrā-nişinlerin ħar-gāhlarınıñ depesinde olan revzeneye dirler ki şovuġda ve yağmurda örterler [E.100b] ve od yandukda düttün taşra çıksun deyü açarlar ki Mecnūn u Leylī’de Leylī firāk gicesinde eytdi.

Beyt: Zindān ki tinimdür anda maĥbūs
Hem tünġlüğü hem işigi medrūs

Ve yine Muhākemetü’l-Lügateyn’de bu ‘ibāreti ehl-i Furs yine bu ad ile edā iderler ve muṭlak Türkī’dür didikleri [S.81a] maḥalde gelür ki:

Bir müte’ayyin niçe kim aĥ öydür anġa ħar-gāh at koyupdurlar, ammā anıñ eczāsınınġ köpin Türkī til bile eytürler andaĥ ki tünġlük.

Tünbek²: (تونبك) Kaf ‘Arabī’dür. Dünbek ve deblek dimekdür ki Ḥayretü’l-Ebrār’da on altıncı maḳālede gelür.

Beyt: Ra’dni dip bezmide tünbek üni
Berk kebābı otınıñ uçġunı

Tunban³: (تنبان) Tumman dimekdür ki ic tonı ma’nāsına ki Vakfiyye’de gelür.

Mütevellı her yıl yüz postin ve yüz gink ve yüz börk ve yüz kefeş ve yüz könklek ve yüz tunban satġun alġay.

¹ ‘Acemī : kaf-ı ‘Acemī Li.1 // kaf-ı şānī : şānī Ş. // ‘Arabī’dür : ‘Arabīdir B. // şahrā-nişinlerini : şahrā-nişinlerin B. // ħar-gāhlarınıñ : ø Li.1 // revzeneye : revzeniye E. ; revzenene S. // şovuġda : şouġda B. // yandukda : yandıkda A. , B. , S. , Ş. // deyü : ø Li.1 ; diyu Ş. ; deyu B. // açarlar : acarlar B. // gicesinde : kicesinde B. // tinimdür : tinim Li.1 // Ve yine Muhākemetü’l-Lügateyn’de.....andaĥ ki tünġlük : ø Li.1 // maḥalde gelür ki : maḥalde kelür B. // müte’ayyin : müta’ayyin B. // nice : niçe B. ; nime Ş. ; nite S. // koyupdurlar . koyubdurlar B. // eczāsınınġ : eczāsıdın A.

² kaf ‘Arabī’dür : kaf ‘Arabīdir B. ; kaf kaf-ı ‘Arabī’dür S. // dünbek : dinek S. // deblek : dilek S. // dimekdür : demekdir B. // ki Ḥayretü’l-Ebrār’dagelür : Ve sonra tanık olarak verilen beyit Li.1 nüshasında yoktur. // gelür : kelür B. // dip : dib B. // kebābı : kebā E.

³ tumman : tuman B. , S. // dimekdür ki : demekdir ki B. ; dimekdür Ş. // ic : iç S. // ma’nāsına ki : ma’nāsınadır Li.1 // ki Vakfiyye’de gelür : Ve sonra gelen kısım Li.1 nüshasında yoktur. // gelür : kelür B. // her yıl : bir yıl B. // yüz postin ve yüz gink : yüz postin yüz gink A. , B. , S. , Ş. // ve yüz börk : ø B. , S. ; yüz börk A. , Ş. // ve yüz keşef : yüz keşef A. , B. , S. , Ş. // ve yüz könklek . yüz könklek A. , B. , S. , Ş.

Ton¹: (تون) Giyecek dimekdür ki kaftan ma'nāsına ki Ferhādu Şīrīn'de Hākan'ın
hazīnesi vaşfinda gelür.

Beyt: Tikilmey ton hesābın kimse bilmey
Birisi hem kisilmey hem tikilmey

Tün²: (تون) İmāle ile gice dimekdür.

[E.101a] Tuvağ³: (تواغ) Tırnağ ma'nāsınadur ki Seb'a-i Seyyāre'de Mi'rāc vaşfinda
gelür.

Beyt: Merkebi urdı ay yüziğa tuvağ
Eyle kim qaldı cebhesi üzre dağ

Ve yine Mecnūn u Leylī'de Mecnūn'ın [A.47b] beyābānda āhu bile mu'āmelesi
beyānında gelür.

Beyt: Eşkin artıp kulağı birle
Cismini qaşıp tuvağı birle

Ton⁴: (تون) Vav resmī olup telafuzda izhār olunmadığı taqdırce don dimekdür. Gice
ma'nāsına ve teleffuzda bile söylendiği taqdır üzre ton lafzınıñ ta'bīridür. Seb'a-i
Seyyāre'de Dilārām firākında Şāh Behrām'ın vaşfı hālinde bu beytde tonca
'ibāreti vech-i evvel üzredür.

Beyt: İsrā'ğı tonca yüz harāblığı
Miḥnet otı öz kitāblığı

Ve bu beytde vech-i şānī üzre vārid olmışdur.

Beyt: Tā kızıl ton içre boldı cilve-ger māhım mininğ
Mihr iter her dem şafağ ḥūn-ābı içre ıztırāb

¹ giyecek : kiyecek B. // dimekdür : demektir B. // ma'nāsına ki : ma'nāsınadur Li.1 , Ş. // ki
Ferhād u Şīrīn'degelür . Ve sonra tanık olarak verilen beyit Li.1 nüshasında yoktur. // gelür :
kelür B. // tikilmey : tikilmen S. // kisilmey : kesilmey B.

² gice : kice B. // dimekdür : demektir B.

³ ma'nāsınadur : ma'nāsınadır B. // ki Seb'a-i Seyyāre'degelür . : Ve sonra gelen kısım Li.1
nüshasında yoktur. // gelür : kelür B. // üzre : üze B. // āhu bile : āhu ile S. , Ş. // gelür : gelür ki
B. ; gelür ki S. // artıp : artıb B. // cismini : cismin S. , Ş. // qaşıp : qaşib B.

⁴ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

Tuynağ¹: (تويناق) Bu dağı tırnağ dimekdür ki Mecnûn u Leylî'de Mecnûn şahrâda

âhuyu vaşf idüp hıttâb itdügi maħalde gelür.

Beyt : Tuynağ imes anğlasam kemâhey
Yok imiş kalem ucıga siyâhey

Tuyğun²: (تويغون) Aq toğana dirler ki gâyetde yavuz olur ki Ğarâibü's-Şığar'da şıfat-ı
şubħda gelür.

Beyt: Ğayl-i zulmet renciğa tüşken şafâ ehli irür
Nitekim [S.81b] tañg tuyğunı kaldı sürük ħuffâş ara

Ve yine Maħbûbu'l-Kulûb'da dördinci faşlda zâlim ve câhil ve fâşık pâdişâhlar
zikrinde gelür ki:

Kara kuzgunnı aq tuyğun dise kaznı yahşı alur dimegen muķaşşar yaruķ künni
tire tün dise şehâ körünedür dimegen müdbir.

Toy³: (توی) Toy dimekdür, ziyâfet ma'nâsına ve bir kuşun adıdır.

Toymayayın⁴: (تویمایین) Toymayup dimekdür, yemekden karnı toymayup ma'nâsına
[E.101b] ve bir dağı toymayup âgâh olmüyup dimekdür.

Toyun⁵: (تویون) Toyum ve tok.

Toykarmak⁶: (تویقارماق) Toyurmak.

Toykarmas⁷ (تویقارماس) Toyurmaz demek olur.

Toymağ¹: (تویماغ) Toymak, sır olmak ma'nâsına.

¹ Tuynağ : tunbağ S. // dimekdür ki : demektir ki B. ; dimekdür E. , S. , Ş. // âhuyu : âhuyı Ş. // vaşf idüp hıttâb itdügi : vaşf itdügi Li.1 // vaşf idüp . vaşf idüb B. // itdügi : ikdüki B. // gelür : kelür B. ; gelür ki Li.1 , S. // tuynağ imes : tunbağ imes S. ; tunyağ imes B. // anğlasam : añılasam Ş. // yok imiş : yokmuş E.

² şıfat-ı şubħda : Ø Li.1 // gelür : kelür B. ; bir beytde gelür S. // şafâ ehli . şafâ ili B. // İkinci mısra A. nüshasında şöyledir : Nitekim ħuffâş ara tañg tuyğunı kaldı sürük // ħuffâş ara : ħaffâş ara B. // Ve yine Maħbûbu'l-Kulûb'da.....müdbir. : Ø Li.1 // dördinci : dördüncü B. // faşlda : faşılada B. // gelür ki : kelür ki B // dimegen : dimeken B. // tire tün dise şehâ : tire tün şehâ E. , Li.1 // müdbir : müdebbir Ş.

³ Bu madde S. nüshasında yoktur. // dimekdür : demektir B. // ve bir kuşun : bir kuşun B.

⁴ Bu madde S. nüshasında yoktur. // toymayup : toymayub B. // dimekdür : demektir B. // yemekden : yemekdin B. // karnı toymayup : karnı toymayub B. ; karnı toymak Ş. // olmayup dimakdür : olmayub demektir B. ; olmayup ma'nâsınadır Ş.

⁵ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁶ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁷ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

Beyt: Ni tākātım bar anıñ ıışkıdın kenāre kılıp
Ni toymağım bar anıñ hūsniğa nezzāre kılıp

Toyğarmayayın²: (تویغارمایین) Doyurmadın dimekdür. İki ma'nāya bile.

Toyğarıban³: (تویغاربان) Toyurmadın dimekdür ki Mecnūn atası naşihatında eytdi.

Beyt: Ac toyğarıban yalañgı yapıttım
[Ş.199b] Öldüm dikenimde seni tapıttım

Toymağur⁴: (تویماغور) Toymayacak dimekdür ki Luṭfī eş'arında gelür.

Beyt: Bu toymağur közüme durur körmegen kibi
Ay dik yüzige niçe ki bu mübtelā baqar

Toyğargalı⁵: (تویغارغالی) Toyurmağıçün dimekdür ki Lisānū't-Ṭayr'da Ḥazret-i 'Ömer

Raẓıya-llah Ta'ālā anı menkıbetinde gelür.

Beyt: Ḥan bezmidin cihān ehli tuyup
Ol özni toyğargalı kirpic koyup

2.10. Ḥarfū'l-Cimi'l-Meftūḥa

Ca ve ce⁶: (جه - جا) Ġāyet ma'nāsına gelür, meşelā filāngaca, filāna degin dimekdür ki

Ḥayretü'l-Ebrār'da gelür ḥamse ta'rifinde.

¹ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

² doyumradın : toyurmadın Ş. // dimekdür : demektir B.

³ Bu madde Li.1 nüshasında yoktur. // toyğarıban : toyğarıban B. // toyurmadın : toyuruben S. ; toyurmadan S. // dimekdür ki : demektir B. // eytdi : eytdi ki A. , B. , S. , Ş. // yapıttım : yattım S. // digenimde : dikenimde B. // seni : sini A. , S. , Ş.

⁴ dimekdür : demektir B. // Luṭfī eş'arında : Eş'ar-ı Luṭfī'de A. , Li.1 , S. , Ş. // gelür : kelür B. // kibi : gibi B. // niçe ki : niçe Li.1

⁵ dimekdür : demektir B. // 'Ömer : ø A. // Raẓıya-llah Ta'ālā anı : ø Li.1 ; Raẓıya-llah anı A. ; Raẓıya-llah E. // gelür : kelür B. // tuyup : tuyub B. ; tutup A. // özni : özin A. , B. , Li.1 , Ş. // kirpic : kirpiç B.

⁶ Ca ve ce : ca A. , E. , Li.1 , S. // ġāyet : ġāye A. , Li.1 , S. // ma'nāsına gelür : ma'nāsına kelür B. ; ma'nāsına gelür ki A. , Li.1 // filāngaca , filāna : filānga S. // dimekdür ki : demektir B. ; dimekdür Ş. ; demek olur Li.1 // gelür ḥamse ta'rifinde : kelür ḥamse ta'rifinde B. ; ḥamse ta'rifinde gelür S. , Ş. // kökge digin : kökge degin Ş. // bāre-i bulād : pāre-i pulād S. , Ş. // Ve yine Ḥayretü'l-Ebrār'dagelür. kısmı ve bundan sonra gelen bölüm Li.1 nüshasında yoktur. // Ḥayretde gelür : Ḥayretde kelür B. ; Ḥayretde gelür ki S. // kumrı vü bülbülgeca : bülbül ü kumrıgaca A. // Belki şecer yafragıdın gülgeca : ø S. // ma'nāsına gelür ki : ma'nāsına kelür B. // āḥirinde : āḥerinde B. Mūnācāt'da gelür ki : Mūnācāt'da kelür ki B. ; Mūnācāt'da gelür Ş. // Ve ha ile daḥı.....akşamgaca. : ø A. , B. , Li.1 , S. , Ş.

Beyt: Suğaca hāra bile bünyād anğa
Kökge digin bāre-i bulād anğa

Ve yine Hayretü'l-Ebrār'da evvelki Hayrette gelür.

Beyt: Fāhtedin kumrı vü bülbülgeca
Belki secer yafragıdın gülgeca

Ve bir dağı mıkḍār ma'nāsına gelür ki Ferhādu Şīrīn āhirinde Mūnācāt'da gelür
ki :

Beyt: Gümān kılman ḥaṭā-kārı özümcā
Ḥaṭā hem ser-be-ser tapman sözümcā

Ve ha ile dağı kitābet olunur. Bu resimde taṅgaca ve akşamgaca.

Cebin¹: (جبین) Meges ki bu diyārda siñek dirler.

Beyt: Lebiṅgga eylemiş ol ḥāl-i 'anberīn gavgā
Nicük şekker üze eylegey cebin gavgā

Çapmak²: (چاپماق) Segirtmek, çarturmak, çarpmak ma'nāsına.

[Li.1-73b] Çapḡun³: (چاپقون) İlğar ve aḡın itmege dirler ve iki leşkeriñ [S.82a]

çarḡacısına dirler ki Sedd-i İskenderī'de kış ta'rīfinde ilğar ve aḡın ma'nāsına
gelür ki:

Beyt: Cudı ḡani yıl ḡaylīdin ün salıp
Çemen kişveri sarı çapḡun salıp

Ve yine Sedd-i İskenderī'de yıl, yağmur ve aḡar ma'nāsına [A.48a] gelür ki:

Beyt: Bu ḡāletde gūyā ḡara tūn imiş
Anıṅ alyıda yıl ü çapḡun imiş

Ve yine Menşeāt'da ilğar ma'nāsına dördinci mektūbda şıfat-ı şitāda gelür.

Di şāhi şebihūnidin ot Zerdüşti'ninḡ ḡaylī Minkāl ḡurganıda ḡışarı vü Behmen
çiriki çapḡunıdın şerāre-i Mezdekī'ninḡ sipāhı tūn ḡarangusı içre nihān.

¹ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

² Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

³ İtmege : etmege B. // leşkeriñ : leşkerin B. // gelür ki : kelür ki B. // salıp : salıp B. // Ve yine Sedd-i İskenderī'de.....gelür ki : Ve bundan sonra gelen kısım Li.1 nüshasında yoktur. // aḡar : ḡar S. , Ş. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür S. // Mūnşeāt'da : Mūnşaāt'da B. // Mūnşeāt'da ilğar ma'nāsına : Mūnşeāt'da S. // dördinci : dördüncü B. // şıfat-ı şitāda gelür : şitāda gelür E. ; şıfat-ı şitāda kelür B. ; şıfat-ı şitāda ilğar ma'nāsına gelür S. // di : dey Ş. // şebihūnidin : şebihūndadın S. // çapḡunıdın : çapḡunıdın B. // şerāre-i : şerrāre-i B.

Çaptı¹: (چاپتی) Segirtti dimekdür.

Çapıştı²: (چاپشتی) Segirdişi dimekdür ki Gül ü Nevruz-ı Luṭfî'de gelür.

[Ş.200a] Beyt: Çapıştı her kişi bir sarı turmay
Yarım sā'at turup bir dem oturmay

Çapturdu³: (چاپتوردی) Segirtti dimekdür ki Ferhād u Şīrīn'de Ferhād şu bendin açmağa
gidicek Şīrīn Mehīn Bānū'ya ādem gönderdügi maḥalde gelür.

Beyt: Kişi Bānū'ğa çapturdu şitābān
Ki kıldı seyr 'azmī māh-ı tābān

Çapıp⁴: (چاپیب) Segirdüp dimekdür ki Mecālisü'n-Nefā'is'de yedinci meclisde Timur

Ḥan emr itdi ki:

Tavacı mi'ād bile [E.102b] çapıp barıp ucalasınñ başın kiltürsün.

Çapmak⁵: (چاپماق) Bir daḥı baş kesmege dirler ki Ḥayretü'l-Ebrār'da sekizinci maḳāle

ḥikāyesinde gelür ki:

Beyt: Kātī işige çün yanıdın çıktı tığ
Başın anıñ çapmak üçün bī-dirīg

Ammā "çapmak" lügatde aṣl baş kesildikten soñra şıçrayup atılmasına dirler.

Çaparsız⁶: (چاپارسین) Kesersiz dimekdür ki [S.82b] Ferhād u Şīrīn'de Ḥusrev ḥayline
didi.

Beyt: Didi imdi kıluñ ni kim kılırsız
Asarsız yā çaparsız siz bilürsüz

¹ çaptı : captı B. // dimekdür : demekdir B.

² çapıştı : capıştı B. // segirdişi : segirdeşi B. // dimekdür : demekdir B. // ki Gül ügelür .
Ve tanık olarak verilen beyit Li.1 nüshasında yoktur. // Gül ü Nevruz-ı Luṭfî'de : Gül ü Nevruz'da Ş. //
gelür : kelür B. // turup : tutub B.

³ segirtti : segirtürdi B. , S. , Ş. // dimekdür ki : demekdir ki B. ; dimekdür Li.1 // gidicek : kidicek
B. ; giricek S. // gönderdügi : könderdüki B. // gelür : kelür B. ; gelür ki Li.1 , S. // 'azmī : 'azmīn
Li.1 ; 'azm S.

⁴ çapıp : çapıb B. // segirdüp : seğirdüb B. ; segirdip S. // dimekdür : demekdir B. // ki
Mecālisü'n-Nefā'is'dekiltürsün. : ø Li.1 // emr itdi ki : emr etdi ki B. // çapıp barıp : çapıb barıb
B. ; çabıp yarıp S. // ucalasınñ : uçalasınıñ S. // kiltürsün : kitürsün B.

⁵ kesmege : kesmeke B. // gelür ki : kelür B. ; gelür A. , Ş. ; bir beytde gelür S. // çün : cün S. //
Ammā "çapmak"dirler : ø Li.1

⁶ dimekdür : demekdir B. // ḥayline : ø Li.1 // didi : dedi B. // yā : bar B. ; ø Li.1

Çapkan¹: (چاپکان) Kesdügi dimekdür ki Ferhâd u Şîrîn'de Ferhâd Ehrimen kaçına

girdügi maḥalde gelür ki:

Beyt: Kadem koydı vü kirdi kaçır ara tiz
Kefide div çapkan tîğ-i ḥûn-rîz

Çapan²: (چاپان) Eski yamalu kaftâna dirler, hırka ma'nāsına ki Maḥzen-i Mîr

Ḥaydar'da altıncı maḳâle hikâyesinde gelür.

Beyt: Kefeş irür uşbu yarılmış taban
Ḥıl'atım uş işki yamağlıg çapan

Ve yine Maḥbûbu'l-Kulûb'da üçüncü kısım tenbîhâtta gelür ki:

Ḥûb yırtuḳ ton til hem ḥûb gül yamağlıg çapanı bile maḥbûb.

Çapan³: (چاپان) Bir daḥı segirden ma'nāsınadır. Baş kesen [E.103a] ma'nāsına daḥı gelür.

Çiyeliger⁴: (چياليگر) Kaf-ı 'Acemî ile cilav dimekdür. Uyan ma'nāsına ki Ḥayretü'l-Ebrâr'da [Li.1-74a] gelür.

Beyt: At üze urğan igeri zer-nigâr
[Ş.200b] Belki çiyeliger anğa gevher-nigâr

Cet⁵: (جت) Cingeneye dirler ki Sedd-i İskenderî'de himmet maḳâlesinde gelür.

Beyt : Ayığlıgı cetğa nân irür
Anı itke salmaḳ ni imkân irür

¹ kesdügi : kesdüki B. // dimekdür : demektir B. // girdügi : kirdüki B. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür S. , Ş.

² hırka ma'nāsına : ø Ş. // ki Maḥzen-i Mîr Ḥaydar'da.....gelür. Ve sonra gelen kısım Li.1 nüshasında yoktur. // maḳâle hikâyesinde gelür : hikâyede kelür B. // maḳâle hikâyesinde bir beytde gelür S. // yarılmış : yar imiş B. , S. , Ş. // işki : iski A. , S. , Ş. // üçüncü kısım : üçüncü kısım B. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür S. // ḥûb : ḥob B. // yamağlıg : mamağlıg A. , E. , Li.1 // çapanı : çapaḳı S.

³ ma'nāsınadır : ma'nāsınadır B. ; ma'nāsınadır ve S. , Ş. // ma'nāsına daḥı gelür : ma'nāsına daḥı kelür B. ; ma'nāsına daḥı gelür S. // ma'nāsınadır A. , E. , Li.1 ; ma'nāsına gelür Ş.

⁴ çiyeliger : çiliger A. , B. , Ş. ; çeyliger Li.1 ; çeliger S. // kaf-ı 'Acemî ile : kaf-ı 'Acemile B. ; kaf-ı 'Acemî'yle S. ; kaf 'Acemî'dür Ş. // cilav : çilav B. // dimekdür : demektir B. // gelür : kelür B. // nigâr : nişâr Li.1 ; S. nüshasında hem nigâr ve hem de nişâr kelimelerinin ikisi de kullanılmış.

⁵ Cingeneye : çingeneye B. ; cengine S. // dirler : derler B. // gelür : kelür B. ; gelür ki S. // ayığlıgı : ayıg lu'abidin B. ; ayığlıgıdın Li.1 , S. , Ş. ; atığlıgıdın A. // cetğa : cetge B. ; cetğa Ş. // Beytin ikinci mısraı Ş. nüshasında yoktur.

Car¹: (جى) İrkek oğlan ma'nāsınadır ve leşkere sefer haberin eyleyen kimesneye dağı

dirler ki Sedd-i İskenderī'de İskender Çin'den mağrib-i zemīne gitdüğü [S.83a]
maħalde gelür ki:

Beyt: Çü il fikridin könglini tindürüp
Yoruş hükmini ilge car yitkürüp

[A.48b] Cerge²: (جرکه) Kaf-ı 'Acemī ile halk birbiri yanına turup av sürmege dirler ki

Sedd-i İskenderī'de İskender murları şikār itdüğü maħalde gelür ki :

Beyt: Tüzüp cerge salsunlar ol nev' şür
Kim ol deşt ara kalmasun cins-i mür

Ve yine Ğarāibü's-Şıgar'da gelür.

Beyt: Anğladım kılmış közi alğan köngül şaydıga kaşd
Her tarafdın cerge tüzgen hayl müjgānım körüp

Ve yine kaţār ve ālāy ve bölük ma'nāsına gelür ki Mūnācāt-nāme'de gelür.

İlāhī yok irdim bar ittiñg , tıfl irdim [E.103b] uluğlar certesige kaţattiñg.

Ve yine 'izzet ve rıfat ma'nāsına Vaķfiyye'de gelür ki:

Her āyine kim sultān kār-ğānesi dağı menāşıbdın her müvecceh emrga lāyık
ferāset āyın hūş-mendlerni ve her cergege muvāfık kiyāset tezyīn ħired-
peyvendlerni.

Ve yine Sedd-i İskenderī'de gelür ki:

Beyt: Ni tutsa uluğnı kaşıda kicik
Ni kılsa kicikni uluğ cergelik

¹ ma'nāsınadır : ma'nāsınadır B. // dağı : ø S. // ki Sedd-i İskenderī'de.....yitkürüp : ø Li.1
// gitdüğü : kitdüki B. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür S. // tindürüp : tindürüb B. // yitkürüp :
yitkürüb B.

² kaf-ı 'Acemī ile : kaf-ı 'acemī'yle S. // turup : turub B. ; durup S. // sünmege : süzmege S. // şikār :
şikāyet E. // itdüğü : etdüğü B. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür Li.1 , Ş. ; beytde gelür S. // tüzüp :
tüzüb B. ; türüp S. // Ğarāibü's-Şıgar'da gelür : Ğarāibü's-Şıgar'da kelür B. ; Ğarāibü's-Şıgar'da gelür
ki A. // müjgānım : müjgānın S. , Ş. // körüp : körüb B. // ma'nāsına gelür ki : ma'nāsına kelür ki B.
// Mūnācāt-nāme'de gelür : mūnācāt-nāme'de kelür B. ; Mūnācāt-nāme'de gelür ki Li.1 // bar ittiñg :
bar anıñg B. ; bar ittiñ Li.1 // certesige : cergesige S. // 'izzet ve rıfat : 'izzet rıfat S. // Vaķfiyye'de
gelür ki : Vaķfiyye'de kelür ki B. ; Vaķfiyye'de gelür Ş. // müvecceh : mevice B. // emrga : emirge
B. ; ebrga S. // cergege : cerge A. , B. , S. , Ş. // Sedd-i İskenderī'de gelür ki : Sedd-i İskenderī'de
kelür ki B. ; Sedd-i İskenderī'de E. // ni tutsa : ni tut S. // kicik : kiçik B. , Ş. // kicikni : kiçikni Ş.
// kaçr : kağir b. // merātib ma'nāsına gelür ki : merātib ma'nāsına kelür ki B. ; merātib ma'nāsına dağı
gelür Ş. // Uyğurī : Uyğuzī S. , Ş. ; Uyğuzī Ş. // bağşılar : yağşılar S. , Ş.

Ve yine Vakfiyye’de kadr ve merâtib ma’nāsına gelür ki:

Uygurî cergelik bahşılar.

Çarlatmak¹: (چارلاتماق) Kığırtmak ve da’vet etmek. Ferhād-nāme’de Ferhād’ın hüzün ü

melâli def’i için dört faşla münāsib dört kaşr binā olınmak bābında Hakan vezîri Melik-ārā’ya gelsün deyü fermân itdüğü yerde bu beytde çarlattı lafzı ki gelür, kığırdı dimekdür.

Beyt: Şeh ol fikr ile kec eyledin nihânı
Kirüp halvet ara çarlattı anı

Cercerek²: (جرجرک) [Li.1-74b] Kaf-ı ‘Arabî ile çeşme lülesine dirler ve çırılalık kuşına

dirler ki ötmege başlasa diñmek bilmez ki Hayrettü’l-Ebrār’da yāve-güy zemminde gelür.

Beyt: Yāve köp itürde biri cercerek
[Ş.201a] Çarh köp urmağda biri ferferek

Çarladi³: (چارلادی) Āvāzla çağırdı dimekdür ki Seb’a-i Seyyāre’de dördinci hikâyede

vezîr kıızı [S.83b] Mes’ūd Çāh ağzından çağıduğı maħalde gelür ki :

Beyt: Çapıban çāh başını meh-veş
Çarladi mihr birle ey gam-keş

Çarlaba⁴: (چارلابان) Kığıruben ve da’vet eyleyüben dimekdür ki Seb’a-i Seyyāre’de

dördinci hikâyede Mes’ūd’ı tutmak bābında Vezîr Çipur’a eytdi.

Beyt: Çarlaba öz öyüñde hoşbet tüz
[E.104a] Anıñ öyige meyl hem körküz

¹ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

² kuşına dirler : kuşuna dirler B. ; kuşına dağı dirler Ş. // diñmek : diñmek A. // bilmez ki : bilmez Ş. ; bilmez , meşhür şanbördür. Li.1 // ki Hayrettü’l-Ebrār’da.....ferferek : ø Li.1 // yāve-güy : yāve-güyler A. , B., Ş. // zemminde gelür : zemminde kelür B. ; zemminde bir beytde gelür S. // yāve köb : yāve-güy S. // itürde : itürda B. // biri : birdi S.

³ dimekdür : demektir B. // ki Seb’a-i Seyyāre’de.....gam-keş : ø Li.1 // dördinci : dördüncü B. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür A. , Ş. ; bir beytde gelür ki S. // çapıban : açıban B. , S. , Ş. // birle ey : birleğey A. ; birleğey olğa S. ; birle ki Ş.

⁴ çarlaba : çarlapan S. // eyleyüben : eyleyuben B. // dimekdür : demektir B. // ki Seb’a-i Seyyāre’de.....körküz : ø Li.1 // dördinci : dördüncü B. // tutmak : dutmak S. // öyüñde : oyunğda B. ; öñğde S. // öyige meyl : önige seviğa meyl S. // hem : ø Ş. // körküz : körköz B.

Çarkap¹: (چارقب) Üstine giydikleri yeñsiz kaftānda olan taşradan yaşşı tavka dirler ki

eteklerinde bile ola. Münşeāt'da sekizinci mektūbda gelür.

Tā felek lāciverdi atlası kuyaş zer riştesidin muṭallā bolğay kullanıñız iknige çarkap tikilsün.

Ve yine Fevāidü'l-Kiber'de gelür.

Beyt: Şafaķ cinsin kuyaş zer riştesiga çarkap kılmış
Şafaķ kün kıyğalı mihr ehliniñ eşkin sebep kılmış

Çeşen²: (چشن) Muṭlak ziyāfet ma'nāsına gelür ve bayrām ziyāfetine dağı dirler ki

Tārīḥ-i Mülūk'da Cemşid Şāh Iştāḥr kal'ası bināsın tamām itdügi maḥalde gelür ki:

Çün bu 'imāret tükendi 'ālem-i selāṭin ve eṣrāf ve ekābirin yığıp anda çeşen kıldı.

Çağ³: (چاغ) Vaķt ma'nāsınadır ki ol çağ dirler , ol vaķt dimekdir. Ve bir dağı miķdār

ma'nāsına gelür ki Mecnūn u Leylī'de mi'rācda gelür.

Beyt: Gayranī ki miñg sipihr çağlık
[A.49a] Nūr içre tümen bu mihr çağlık

Ve bir yayuñ başları kaçsa āteşe gösterüp yerine getürmege dirler ki Nevādirü's-Şebāb'da gelür.

Beyt: [S.84a] Közi ol otıdın ḥal için dağ itedür
Yāḥūd iki kaçınıñg yalarını çağ itedür

¹ çarkap : çarkab B. // üstine : üstüne B. // giydikleri : kiydikleri B. // kaftānda olan : kaftānda E. // tavka : tokaya B. // dirler ki : dirler A. // bile ola : bile ola ki S. // Münşeāt'da : Münşaāt'da B. // mektūbda gelür : mektūbda kelür B. ; mektūbda gelür ki S. // kuyaş : koyaş B. // kullanıñız : kollarıñız B. // çarkap tikilsün : çarkab tikilsün B. // Ve yinesebeb kılmış : ø Li.1 // Fevāidü'l-Kiber'de gelür : Fevāidü'l-Kiber'de kelür B. ; Fevāidü'l-Kiber'de gelür ki S. // kuyaş zer : koyaş zer B. // çarkap kılmış : çarkab kılmış B. // ehliniñ : ehliniñ A.

² çeşen : ceşen B. // ma'nāsına gelür : ma'nāsına kelür B. // itdügi : ekdüki B. // maḥalde gelür ki : maḥalde kelür ki B. ; maḥalde gelür S. // çün : çü B. , S. // yığıp : yığıb B. // çeşen kıldı : ceşen kıldı B.

³ vaķt : vaķit B. // ma'nāsınadır ki : ma'nāsınadır ki B. ; ma'nāsınadır ki vaķt ma'nāsına gelür ki S. // dimekdir : demekdir B. // ma'nāsına gelür ki : ma'nāsına kelür ki : B. // mi'rācda gelür : mi'rācda kelür B. ; mi'rācda gelür ki S. ; mi'rāc vaşfında gelür Ş. // gayranī : gubranī A. , B. , Ş. // içre : icre Li.1 // Ve yine yayuñçağ itedür : ø Li.1 // gösterüp : kösterüb B. // getürmege : ketürmege B. // dağ itedür : tağ itedür S. // çağ itedür : çağ idedür A. , B.

Çağır ve çakır¹: (چاقیر-چاگیر) [Ş.201b] Süci dimekdür ki [E.104b] bir tercide gelür.

Beyt: Çağır keşreti mi batı dik manğa
Hıred bülbulin geng ü lâl eyledi

Ve yine Münşeât'da onıncı mektûbda gelür.

Ve çağırnı ümmü'l-habâyiş dip dururlar kim cemî' yamanlıg andan mütevellid bolur.

Beyt: Çağırğa tüşke yoktur karar u hâb manğa
Çü otğa tüşüm imes 'ayb ıztırâb manğa

Çağladım²: (چاغلادیم) Bildim dimekdür.

Çağlıg³: (چاغلینگ) Filân çağlıg, filân meşelli dimek olur. Seb'a-i Seyyâre'de münâcâtda eydür.

Beyt: Ger menğ genci yüz cihân çağlıg
Bağır-ı faẓlınğ minğ âsmân çağlıg

Çağlamak⁴: (چاغلماق) Sezinmek ve zann itmek ma'nâsınadır. Meşelâ : Çağlap sezinüp dimek olur. Ferhâd'ın vilâdeti şinlikde eydür.

Beyt: Tarab gavğâsın ol kişverde çağlap
Meşakkat kârvânı raht bağlap

Çağlıyan⁵: (چاغلین) Müte'ayyin ve nâm-dâr dimekdür.

Çağlaban⁶: (چاغلابلان) Añlayup ve zann eyleyüp ve kıyâs idüben dimekdür ki Hayrettü'l-

Ebrâr'da on üçüncü makâle hikâyesinde gelür.

Beyt: Anca ni kim ilete alur çağlaban
Birk tañgıp arqasığa bağlaban

¹ süci : şarâb Ş. // dimekdür ki : demektir ki B. ; dimekdür ki hamr ma'nâsına ki Ş. // tercide gelür : tercide kelür B. // Ve yine Münşeât'da.....bolur. : Ø Li.1 // Münşeât'da : Münşaât'da B. // mektûbda gelür : mektûbda kelür B. ; mektûbda gelür ki S. // çağırnı : çağırtı S. // dip : dib B. // yamanlık : yamanlıg S. // İkinci beyit yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

² Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

³ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁴ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁵ müte'ayyin : müte'ayyin B. // dimekdür : demektir B.

⁶ añlayup : añlayuyen B. ; añlayuben A. , Li.1 , S. , Ş. // eyleyüp : eyleyub B. ; eyleyüben S. // dimekdür : demektir B. // üçünci : üçüncü B. // gelür : kelür B. // birk : birik S. // tañgıp : tañgıb B.

Cağdavul¹: (جغد اول) Leşkerde [Li.1-75a] ard sürücüye dirler.

Çakın²: (چاقین) Çakmakdan çıkan şuc'leye dirler ve şemsiñ şuc'lesine dağı dirler ki

Sedd-i İskenderi'de bahār vaşfında gelür ki:

Beyt: Ğiridin tüşüp bağ ara zelzele
Çakın şeklidin boynıda silsile

Ve yine Ferhād u Şirīn'de Ferhād Ehrimen'i öldürdüğü maħalde gelür.

Beyt: Çakın dik tığ ile başığa yitti
İşin bir darb ile ak aher itti

Ve Sedd-i İskenderi'de Hākānıñ kaşrı vaşfında gelür ki:

Beyt: Yağındın anıñ tamı tam körmegen
Çakın şuc'le tamığa yitkürmegen

Çaktı³: (چاقتی) Ğamz itdi , kovladı , fāş itdi dimekdir ki Luṭfi eş'arında gelür.

[E.105a] Beyt: Kōz üstide tutup niçe yaşı ağırlasam
İlke çakar mini vü hem ol hūni yağıdur

“Çakar” didüğü “ğamz idüp kovlar” dimekdir.

Ve yine Tārīḫ-i [S.84b] Mülūk'da Sevdābe Siyāvūş'a meyl idüp Siyāvūş iltifād itmeyüp Sevdābe Siyāvūş'ı Keykāvus'a ğamz itdüğü maħalde gelür.

Korkuncıdın Keykāvus kaşıda anı özi bile bed-nām kılıp çaktı.

Çakmak⁴: (چاقماق) Ma'rūfdur.

¹ leşkerde : leşkeriñ Li.1 // sürücüye : sürücüye B. ; sürücüsiñe Li.1

² şuc'leye dirler : şuc'leye Ş. // ki Sedd-i İskenderi'de.....silsile : ø Li.1 // bahār vaşfında gelür ki : bahār vaşfında kelür ki B. ; bahār vaşfında gelür Ş. // Ğiridin : Arabdan S. // tüşüp : tüşüb B. // boynıda : boynuda B. // Ve yine Ferhād u Şirīn'de : Ve Ferhād u Şirīn'de B. ; Ferhād u Şirīn'de Li.1 // öldürdüğü : öldürdüki B. // maħalde gelür : maħalde kelür B. ; maħalde gelür ki A. , Ş. // darb ile : darbla Li.1 // aher itti : aher akı B. // Ve Sedd-i İskenderi'de.....yitkürmegen : ø Li.1 // Ve Sedd-i İskenderi'de : Ve yine Sedd-i İskenderi'de S. // Hākānıñ : Hākānıñ Ş. // vaşfında gelür ki : vaşfında kelür B. ; vaşfında gelür A. , Ş. ; vaşfında bir beytde gelür S. // yağındın : bağındın S. , Ş. // körmegen : körmeken B. // yitkürmegen : yitkürmeken B.

³ ğamz itdi : ğamz etdi B. // kovladı : kavladı Li.1 // fāş itdi : ø S. ; fāş etdi B. // dimekdir : demekdir B. // gelür : kelür B. // niçe : nice A. , B. // ilke : ilike A. // “Çakar” didüğü.....dimekdir. : ø Li.1 , Ş. // didüğü : didüki B. // kovlar dimekdir : kovlar demekdir B. // Ve yine Tārīḫ-i Mülūk'dakılıp çaktı : ø Li.1 // meyl idüp : meyl idüb B. // iltifād itmeyüp : iltifād etmeyüb B. // ğamz itdüğü : ğamz etdüki B. // maħalde gelür : maħalde kelür B. // kılıp çaktı : kılıb çaktı B.

⁴ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

Çakılğan¹: (چاقیلغان) Çakılan demek olur.

Çakın²: (چاقین) Yıldırıma dirler.

Beyt: Muhteriz bol şu'le-i âhımdın ey gül hırmeni
Kim çakın hırmenga tüşkenninġ 'aceb te'siri bar

Ve Ferhād-nāme'de Hâkân hulf ârzü ikdügi yerde eydür.

Beyt: Çakın kim barudı envâr anınġ
Çü uçtı kalmadı âsarı anınġ

Çengel³: (چنكل) Orman.

Çakır kanat⁴: (چاقیرقانات) Bir nev' ördege dirler.

Çekmen⁵: (چکمن) Kaf-ı 'Arabî ile uzun çekme çakşıra dirler ve ba'zılar mutlak çukaya

dirler. Dimişler ki Mecnûn u Leylî'de tevhi'dde gelür ki:

Beyt: Yaz yamkırı yitkeç eyledinġ bat
Bir çekmenini kızıl saķarlat

[Ş.202a] Çeküş⁶: (چکوش) Kaf-ı 'Arabî ile çeküc dimekdür ki Fevâidü'l-Kiber'de gelür.

Beyt: Kökisü tâ gam taġıda ışkınġ belâ mismarını
Birkitürde eyledi Ferhād mitinin çeküş

Çek⁷: (چك) Kaf, kaf-ı 'Arabî'dür. Kâdı hüccetine ve sicillâtına dirler ve kura'ya daġı

dirler ki Tārîḫ-i Mülûk'da Dahḥāk günde iki âdem katl idüp beynisin yılanlara

¹ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

² Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

³ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁴ nev' : nev'i B.

⁵ dimişler ki : demişler ki B. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür Ş. // yamkırı : yağmırı S. // bir : yir B.

// çekmenini : çekminin E. ; çekimini S. // kızıl : kırmızı S.

⁶ çeküc : çeküş A. // çeküc dimekdür : çeküc ki haddâdlar âletidür Li.1 // dimekdür kiçeküş :

ø Li.1 // dimekdür : demektir B. // gelür : kelür B. // kökisü tâ : köksüme B. , S. , Ş. ; köksime A. //

ışkınġ : aşkınġ B. // birkitürde : birkitürdi A. // mitinin : minin S.

⁷ Kaf , kaf-ı 'Arabî'dür : kaf-ı 'Arabî ile Li.1 // kura'ya daġı dirler : kura'ya dirler Ş. // ki Tārîḫ-i

Mülûk'da.....çek tüşti : ø Li.1 // günde : künde B. // katl idüp : katl idüb B. // Gâve-i âhen-

geriñ : Kâde-i âhen-geriñ S. // öldürüp : öldürüb B. // oġlına daġı kura : oġlına kura Ş. // düşdügi :

düşdüki B. // gelür ki : kelür ki B. // yılanlar çıkıp : yılanlar çıkıp B. // dip durlar : dib durlar B. ;

dip dururlar Ş. // bolmasa irdi : bolma irdi B. // çek salıp : çek salıp B. // katl kılur irdi : kılur irdi E.

// Gâve-i âhen-geriñġ : Gâve-i âhen geriñ A. // katl bolup : katil bolub B.

virüp Gāve-i āhen-geriñ bir oğlın öldürüp [E.105b] ve bir oğluna dañı kur'a düşdügi maħalde gelür ki:

Ba'zı müverrihler anıñ iginidin yılanlar çıkıp gıdaları kişi mağzi irdi dip durlar, her taqđır bile ol her kün iki kişi öltürür irdi [A.49b] günehlik kişi bolmasa irdi çek salıp sāyir halkdın katl kılur irdi ki sipahānda Gāve-i āhen-geriñ bir oğlu bu cihetdın katl bolup irdi , yana bir oğlğa dañı çek tüşti.

Çekim¹: (چکیم) Benim hüccetim ve temessühüm dimekdür ki Bedāyi'ü'l-Vasať' da gelür.

Beyt: Cān birip vaşlınğnı bey' itkenni yazdım könğlüme
Derd-i ıışk [S.85a] iki güvāhım çaqlıg könğlüm çekim

Çengek²: (چنگاک) Kaf-ı evvel 'Acemī ve kaf-ı şānī 'Arabī'dür. Çengal dimekdür.

Çaklık ve çaqlıg³: (چاک لیغ و چاک لیک) Kaf-ı evvel 'Arabī ve kaf-ı şānī 'Acemī'dür.

Çaklu dimekdür , ya'nī pārelenmiş ma'nāsına ki Nevādirü'ş-Şebāb'da gelür.

Beyt : Çaklık cān qalur ot u su ara
Çün mey-ālūd bolur ol iki leb

Çal⁴: (چال) Şakalıñ hem ağı ve hem qarası olmağa dirler , dü-müy ma'nāsına.

Çalın⁵: (چالین) Çakmak dimekdür ki āteş-zene ma'nāsına ki Ferhād u Şirīn'de Ferhād

'ıışk belāsında eydürdi.

Beyt: Möyük tenga balın urmaq ni irdi
Mamuğ üzre çalın urmaq ni irdi

[E.106a] Calayır⁶: (چالایر) Çagatay'da [Li.1-75b] bir qabīle adıdır.

¹ dimekdür : demekdir B. // gelür : kelür B. ; gelür ki S. // birip : birib B. // bey' : beyi' B. ; men' Li.1 // derd-i ıışk : derd ü aşk B. ; derd ü ıışk Ş.

² 'Acemī : kaf-ı 'Acemī Li.1 // kaf-ı şānī : şānī Ş. // 'Arabī'dür : 'Arabīdir B. // dimekdür : demekdir B.

³ çaklık ve çaqlıg : çaklig ve çaklik B. // kaf-ı şānī : şānī Ş. // 'Acemī'dür : 'Acemīdir B. // dimekdür : demekdir B. // ma'nāsına : dimekdür A. // ki Nevādirü'ş-Şebāb'da.....ol iki leb : ø Li.1 // gelür : kelür B. // çaklık cān : çaklig cān B.

⁴ şakalıñ : şakalın B.

⁵ dimekdür ki : demekdir B. ; dimekdür A. , Li.1 , S. // çakmak dimekdür : çakmakdur. Ş. // ki Ferhād u Şirīn'de.....ni irdi : ø Li.1 // ıışk : aşk B. // eydürdi : iderdi B. // köyük : kölük S.

⁶ calayır : çalayır S. // qabīle adıdır : qabīle adıdır B. ; qabīledür Ş.

Çel¹: (چل) Bir nev'i büyük mekesdür ki anı örümcek ağına şarar ve bağlar ve muṭlak

ağına dirler ki örümcek üstine yapışa [Ş.202b] daḥı hareketden fārīg ola ki Mecnūnu Leylī'de şıfat-ı şebde gelür.

Beyt: Örgemci şıbaḡğa çel ni tırmap
Tumşuḡını rişte birle çırmap

Celbek²: (جلبك) Kaf-ı 'Arabī ile gözlemeye dirler ki Vakfiyye'de gelür.

Ve Şa'bān ayınınḡ ortasında kim Berāt bolḡay celbek otuz batman ve ḥelwā yigirmi batman.

Çevük³: (چوك) Kaf-ı 'Arabī ile reng ma'nāsınadur ki mebelā : Kara çevük dinilse kara renglü dimekdür. Kızıl çevük dinilse kızıl renglü demek gibi ve 'avretlerüñ başlarına giydikleri terkebe dirler ve daḥı bir kumāşa dirler ki bir renge maḥşuş ola ki Sedd-i İskenderī'de pīşe- [Ş.85b] nigār atyarı vaşfında gelür.

Beyt: Çevük atlas eylep özige libās
Kiyip bōrk ornıḡa başıḡa tas

Ve yine Fevāidü'l-Kiber'de gelür ki:

Beyt: Gül-gün ton üze kara çevük naḡş
Açılmadı lāle-zār sin dik

Çavdı⁴: (چاودی) Çavlandı, adlu ve nām-dār oldı ve meşhūr oldı ve şöhret tutdı dimekdür ki Maḡzen-i Mīr Ḥaydar'da evvelki maḡalede [E.106b] gelür.

¹ mekesdür : mekisdir B. // ki örümcek üstine.....çırmap : ø Li.1 // üstine : ortasına B. // yapışa , daḥı : yapışa ve daḥı Ş. // gelür : kelür B. // tırmap : tırmab B. // çırmap : çırmab B. // Beytin ikinci mısraı Ş. nüshasında yoktur.

² Celbek : çelbek Ş. // kaf-ı 'Arabī ile : kaf-ı 'Arabī'yle S. // gözlemeye : közlemeye B. // gelür : kelür B. // ayınınḡ : ayınıñ A.

³ Kaf-ı 'Arabī ile : kaf-ı 'Arabī'yle S. // reng : renk B. // dinilse : denilse B. // dimekdür : demektir B. // demek gibi : dimekdür Li.1 , S. , Ş. // 'avretlerüñ : 'avretleriñ Li.1 // terkebe : berkebe B. ; nezkebe Li.1 , S. , Ş. // daḥı bir kumāşa : daḥı kumāşa A. , B. , E. // renge : renke B. // maḥşuş ola ki : maḥşuş ola Li.1 // atyarı : atbarı B. ; ısıthār Li.1 // gelür : kelür B. // eylep : eyleb B. // kiyip : kiyib B. // ornıḡa : ortıḡa S. ; ornige B. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür Li.1 , Ş.

⁴ adlu : adlı B. // oldı : ø Li.1 // ve şöhret tutdı : ø S. // dimekdür : demektir B. // ki Maḡzen-i MīrḤaydar'da.....güher : ø Li.1 // evvelki maḡalede : ø Ş. // gelür : kelür B. // dünyāde : dünyāda B. ; dünīde S. , Ş.

Beyt: Dünyide cüz Haydar şāhib hüner
Kim çavdı munca tükenmes güher

Çavun¹: (چاون) Çapğun ma'nāsınadır ki tünd yelle yağan yağmura ve kara dirler ki

Bedāyi'ü'l-Vasaf'da gelür.

Beyt: Dehr dağıda niçük vaşl güli bütsün kim
Hicr otıdur yağını eşk suyudur çavun

Çaykalmak²: (چایقالماق) Çaykanmak.

Çaykalıp³: (چایقالیب) Çaykanup demek olur. 'Alā haza'l-kıyās.

[A.50a] Çaynar⁴: (چاینار) Çiner dimekdür ki Sirācü'l-Müslimîn'de şavm-ı nāfile

bābında gelür:

Beyt: Ger ötmek tıfl üçün çaynar anası
Revādur ger yana yokdur gıdāsı

Çayan⁵: (چایان) Çıyan dimekdür ki Ferhād u Şīrīn'de mi'rācda burc-ı 'akrebi murād

idüp yazarlar ki :

Beyt: [Li.1-76a] Tutup maşşülü harzīn hūşe harmen
Çayanğa kefeniñg üstide mesken

Çaykattı⁶: Çalkatdı dimekdür.

Çaykaldı⁷: (چایقالدی) Çalkandı dimekdür. Ve's-selām.

¹ ma'nāsınadır : ma'nāsınadır B. // yelle : yel ile Ş. // gelür : kelür B. ; gelür ki Ş. ; bir beytde gelür S. // dağıda : bağıda Li.1 , S. , Ş. ; dağı A. // bütsün : bütsüt A. // yağını : bağını B. , Li.1 // suyudur : suyudur B. // çavun : çavunı S. // A. nüshasında beyitteki mısraların yerleri değişiktir.

² Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

³ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁴ çiner : ciner A. // dimekdür : demektir B.

⁵ çayan : çapan S. // dimekdür ki : demektir ki B. ; dimekdür Ş. // murād idüp : murād idüb B. ; murād idinüp Ş. // harzīn : harzīn A. // harmen : harman B.

⁶ çaykattı : çapkattı S. // çalkatdı : çalkadı S. // dimekdür : demektir B.

⁷ çaykaldı : çabkaldı S. // dimekdür : demektir B. // ve's-selām : ø A. , B. , Li.1 , S.

2.11. Hafû'l-Cimi'l-Meksûre.

Çit¹: (چیت) İki ma'nāya gelür ki ekserî fa'yı ya'ya tebdil Türkçe çift diyecek yerde çift dirler ve bir dahı yabāna herekle sinek ağına dirler.

Cibin²: (جبین) Mekes ma'nāsınadır [Ş.203a] ki Ferhād u Şîrîn'de Şîrîn'in Ferhād'a gönderdügi nāmede gelür.

Beyt: Kılıp hālim gamı könglünğge kıyınlar
Konar mu ol yarañg üzere cibinler

Ve yine Luţfî eş'arında gelür ki:

Beyt: Ey cibin ol dem ki irni sarı pervāz idesin
[S.86a] Bizni yitkürsenğ ni bolğay alıban bal üstige

Çıpan³: (چپان) Eski yamalu hırkaya dirler.

Çiçen⁴: (چیچان) Şol kişiye [E.107a] dirler ki 'ākıl degildür ammā kendüyi 'ākıl sanır ki

Nevādirü's-Şebāb'da gelür.

Beyt: Şalāhğa hıred ehli mini yavuk dirler
Körünğ ki uşbu çiçenler sürağ yañgılmışlar

Cıcığ⁵: (جيجين) Koyun kuyruğına dirler ki Vakfiyye'de gelür.

Eger it tabılmas cıcığlık aş bişürüp.

Çıdarmak⁶: (چیدارماق) Taḥammül ve şabr eylemek.

Beyt: Çıdar min her niçe zaḥm urşa ol kätıl veli bolmas
Çıdarmak ger birin öz 'uzvıda kılsa kişi ölçek

¹ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

² mekes : mekis B. // ma'nāsınadır : ma'nāsınadır B. // ki Ferhād u Şîrîn'decibinler : ø Li.1 // gönderdügi : könderdüki B. // gelür : kelür B. // kılıp : kılıb B. // könglünğge : könglünğke B. // ve yine : ø Li.1 // Luţfî eş'arında : Eş'ar-ı Luţfî'de Ş. // gelür ki : kelür B. ; gelür 'A. , S. , Ş. // yitkürsenğ : titkürsenğ B.

³ Bu madde Yalnız Esad Efendi nüshasında (14a) vardır.

⁴ kişiye : kimesneye Li.1 // gelür : kelür B. ; bir beytde gelür ki S. // sürağ yañgılmışlar : mañga niçuk dirler S.

⁵ kuyruğına : kuyruğına B. // dirler : derler B. // ki Vakfiyye'de.....bişürüp : ø Li.1 // gelür : kelür B. // tabılmas cıcığlık : tabılmas sürüg lanılmışlar cıcığlık B.

⁶ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

Cıdar min¹: (جیدارمین) Şabr iderin ve tākāt getiririn dimekdür ki Bedāyi'ü'l-Vasat'da gelür.

Beyt: Hicr zulmıga cıdar min ölgeli yok anğlasam
Kim irür katlimğa ol cān u cihān kayğurğa dik

Cıdağay²: (جیداغای) Şabr ide ve tākāt getüre dimekdür ki Çihil Hadīs'de rübā'ide gelür.

Rübā'iyye: Kim ki mü'min dūrür kayan cıdağay
Ki özi toğ ve koğsı bolğay ac
Anğa dağı kerek yiytürse naşīb
Hānıda ger güllac ve ger umac

Cıdap³: (جیداب) Şabr idüp dimekdür ki Maḥbūbu'l-Ḳulūb'da kırkıncı faşlda şulaḥa zikrindē gelür.

Ḳazādın ni kilse özlerin rızāga yasapdurlar ve ʿālem ehliniḡ katıḡ renc ü irik melāmetiḡa cıdapdurlar.

Çirib⁴: (چیریب) Dönüm ma'nāsınadır ki bağda ve mezra'da isti'māl olunur ki Sedd-i

İskenderī'de İskender deryāları ölcdüḡi maḥalde gelür ki :

[E.107b] Beyt: Mesāḥat bile bī-füsün u ferīb
Bilip ḥavz dik kim irür bir çirib

Ve yine Lisānū't-Ṭayr'da tevḥīdde gelür ki:

Beyt: Bir çirib yir ḳalmaḡan āfāk ara
[Ş.203b] Belki bu kiryās nilin tāk ara

¹ cıdar min : cıdarmin B. // getiririn : ketüririn B. // dimekdür : demekdir B. // gelür : kelür B. // hicr : cüz B. , Ş. ; çarḡ S. // zulmıga : zulmige B. // ölgeli : ölkeli B. // katlimğa : katlinge B.

² getüre : ketüre B. // dimekdür : demekdir B. // ki Çihil Hadīs'deumac : ø Li.1 // Çihil : Cihil A. , B. , S. // rübā'ide : ø S. , Ş. // gelür : kelür B. // rübā'iyye : beyt : B. , Ş. ; kıṭa S. // kim ki : kim Ş. // mü'min dūrür : mü'mindürür B. // özi toğ : uzak S. // kerek : kirek S. , Ş. // yiytürse : yiyñürse S.

³ idüp : idüb B. // dimekdür : demekdir B. // faşlda : faşılada B. // gelür : kelür ki B. ; gelür ki A. , Li.1 // ehliniḡ : ehliniñ A. , Li.1 // melāmetiḡa : melāmetige B. // cıdapdurlar : cıdabdurlar B.

⁴ çirib : cirib A. , B. , S. , Ş. // ma'nāsınadır : ma'nāsınadır B. // olunur : olunur B. // ki Sedd-i İskenderī'de.....tāk ara : ø Li.1 // ölcdüḡi : ölcdüḡi A. , S. ; ölcdüki B. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür Ş. // mesāḥat : mesāḥet B. // ferīb : çarīb A. // bilip : bilib B. // bir çirib : bir cirib A. , B. , S. // tevḥīdde gelür ki : tevḥīdde kelür ki B. // bir çirib yir : bir cirib yir B. , S.

Çıray¹: (چیرای) Çehre ve sīmā ma'nāsınadır ki [S.86b] bet beñiz dirler ki Hayretü'l-

Ebrār'da söz ta'rîfinde gelür.

Beyt: Ger çırayı reşk-i kamer bolmüstü
[Li.1-76b] La'l-i lebi teng-i şeker bolmasa

Ve yine Mağzen-i Mîr Haydar'da beşinci makāle hikāyesinde gelür ki :

Beyt: Biti içide ni körer bir qarı
Saçı perîşân çırayı sabsarı

Ve yine Mecālisü'n-Nefā'is'de [A.50b] ikinci meclisde Helvāyî vaşfında gelür.

Yahşı çıraylık yikit irdi.

Çırmaş²: (چیرماش) Sarmaşuk ve tolaşuk ma'nāsınadır ki Garārbü's-Şığar'da gelür.

Beyt: Koyun yanlıg ikerse irşinde ol şüh dem urmañg
Nevāyî dik niçün kim uşbu söz bara serv köp çırmaş

Ve yine Hayretü'l-Ebrār'da onuncu makālede gelür.

Beyt: Nîze bolup tüzlügidin ser-bülend
Çırmaş üçün bend ara kalıp kemend

Çırmap³: (چیرماب) Şarup ve bağlayup dimekdür ki Mecnûn u Leylî'de vişâl [E.108a]

gicesi vaşfında gelür ki:

Beyt: Örgemci şibakğa çel ni tırmap
Tukşuğına rişte birle çırmap

Ve yine Hālât-i Seyyid Hasan'da oğlı vefât itdügi maħalde gelür ki:

Çıkarur kün arıg ton kiyip ve arıg destār çırmap mâtemilerğa naşîhat kılıp.

¹ ma'nāsınadır : ma'nāsıdır B. // bet beñiz dirler ki : ø Ş. ; bet beñiz dimekdür ki Li.1 // gelür : kelür B. ; bir beytde gelür S. // la'l-i lebi . laat-i lebi B. // Ve yine Mağzen-i Mîr Haydar'da.....sabsarı : ø Li.1 // hikāyesinde gelür ki : hikāyesinde kelür ki B. // Biti içidebir qarı : Yini çıray körkützer bir qarı S. // bitî : bini A. , B. // Saçı perîşân.....sabsarı : ø S. // vaşfında gelür : vaşfında kelür ki B. ; vaşfında gelür ki Ş. // yahşı çıraylık : yahşı çıray Li.1

² ma'nāsınadır : ma'nāsınadır B. // gelür : kelür B. // yanlıg : yanğlıg S. // irşinde : irşin A. , B. , Li.1 , S. , Ş. // söz bara : söz bar Li.1 // serv : ser A. , Li.1 , Ş. // Ve yine.....kemend : ø Li.1 // onuncu : onuncu B. // gelür : kelür B. ; gelür ki S. // nîze : tiz A. // bolup : bolub B. // kalıp : kalıb B.

³ çırmap : çirmab B. // şarup : şarub B. // bağlayup : bağlayub B. // dimekdür : demekdir B. // ki Mecnûn u Leylî'denaşîhat kılıp. : ø Li.1 // gicesi : kicesi B. // vaşfında gelür ki : vaşfında kelür ki B. ; vaşfında gelür S. , Ş. // tırmap : tirmab B. // itdügi : etdüki B. // maħalde gelür ki : maħalde kelür ki B. ; maħalde gelür Ş. // kiyip : kiyib B. // kılıp : kılıb B.

Çirm¹: (چرم) Şerāre-i āteşe dirler.

Çirik²: (چيريك) Kaf-ı ‘Arabī ile leşker dimekdür.

Çiren³: (چيرن) Āhū ma‘nāsına ki Seb‘ā-i şeyyāre’de Dilārām vaşında getirür.

Beyt: Közi çiren karası müşk huten
Tamızıp hāle-i miskin ol çiren

Çirke⁴: (چيركا) Alaçık ki bu diyārda cirke dirler. Ġarāibtü’ş-Şığar’da gelür.

Beyt: Anğladım kılmış güzel el-ğāz könğül şaydığa kaşd
Her tarafdın çirke tüzken hayl-i müğānım körüp

Çigreyip⁵: (چيگرايب) Kaf, kaf-ı ‘Acemī’dür. Gice ile göze uyku gelmemeye dirler ki

Hayretü’l-Ebrār’da gelür.

Beyt: Eyle ki ol yübis cü te’sir itip
Çigreyiben közdin uyku kitip

Çirt⁶: (چيرت) Karından yil çıkmāğa dirler.

Çırğap⁷: (چرغاب) Murğ şikārı içün havāya oğ atmağa dirler ki :

[S.87a] Cırğalanğdın⁸: (چرغالانگدين) Kaf-ı ‘Acemī ile bu dağı hemīn bu ma‘nāyadur ki

Gül ü Nevruz-ı Luṭfī’de gelür.

Beyt: Av avlap kuş salıp çırğap hemişe
Kice kündüz tena‘um kıldı pīşe

¹ şerāre-i āteşe : şerrāre-i āteşe B.

² kaf-ı ‘Arabī ile : kaf-ı ‘Arabī’yle S. , Ş. // dimekdür : demektir B.

³ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁴ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁵ Çigreyip : çigreyib B. // Kaf , ka-ı ‘Acemī’dür : kaf kaf-ı ‘Acemī’dir B. ; kaf-ı ‘Acemī’yle Li.1 ; kaf ‘Acemī’dür Ş. // gice ile : kice ile B. ; giçe ile Li.1 ; giceyle S. // göze : köze B. // gelmemeye dirler : kelmemege dirler b. ; gelmemekdür S. // gelür : kelür B. // çü : cü B. // itip : itib B. // közdin : közidin S. // kitip : kitib B.

⁶ yil : yel B. // çıkmāğa : çıkmağa B.

⁷ atmağa : atmağ Li.1 // dirler ki : ø Li.1 ; dirler S. , Ş

⁸ cırğalanğdın : çırğalanğdın B. , Li.1 , Ş. // kaf-ı ‘Acemī ile : kaf-ı ‘Acemī’yle Li.1 , S. ; kaf ‘Acemī’dür Ş. // ma‘nāyadur ki : ma‘nāyadır ki B. ; ma‘nāyadur Ş. // Gül ü Nevruz-ı Luṭfī’de : Gül ü Nevruz’da Ş. // gelür : kelür B. ; bir beytde gelür S. // avlap : avlab B. // salıp : salıb B. // çırğap : çırğab B. // yiti : ø S. // İkinci beytin baş tarafında S. nüshasında “ Diger beyti” ifadesi bulunmaktadır.

Yiti iklîmde hem sancıs uruş yok
Künice cırgalanıgdın özge iş yok

[Ş.204a] Cırı¹: (جیری) Yavuz dimekdür.

Çıkku dikdür²: (چیققودیک دور) Kaf, kaf-ı ‘Arabî’dür. Çıkar gibidür dimekdür.

Çıkkalı³: (چیققالی) Çıkmağ için ve çıkalı dimekdür.

Çıkarğay⁴: (چیقارغای) Çıkaracağı dimekdür ki [E.108b] Fevâidü’l-Kiber’de gelür.

Beyt: La‘lîngni istemem ki ağızdın çıkarğayı
Bir haste dik ni cānını ağızda asramış

Çıkmayn⁵: (چیقماين) Çıkmanın ve çıkmayayın dimekdür.

Çikmek⁶: (چیکماک) Çekmek lafzınıñ tağyirle ta‘biridür. Meşelâ: Çekdüm diyicek

maħalde, çikkenim deyü ta‘bîr iderler. Seb‘a-i Seyyâre’de Ferruḥ Şāh cānānıñ taḳrîrinden ser-güzeştan (?) bildikde eytdi.

Beyt: Gerçi ıışkıñda çikkenim bî-dād
Eyledür kim sipihr birmes yād

Cikmegümdür⁷: (چیکماکوم دور) Kaf-ı evvel ‘Arabî ve kaf-ı şānî ‘Acemî’dür. Çeksem gerekdür dimekdür.

Cikgüce⁸: (چیککوجہ) Kaf-ı evvel ‘Arabî ve kaf-ı şānî ‘Acemî’dür. Çekince dimekdür.

¹ Cırı : çırı B. // yavuz : yaz B. // dimekdür : demektir B.

² çıkku dikdür : çıkku dir dur B. // kaf , kaf-ı ‘Arabî’dür : kaf kaf-ı ‘Arabî’dir B. ; kaf ‘Arabî’dür Li.1 , Ş. gibidür : gibi Li.1 // dimekdür : demektir B.

³ dimekdür : demektir B. ; dimekdür ki A.

⁴ çıkarğay . çıkarğalı S. // çıkaracağı : çıkarması E. , Ş. // dimekdür : demektir B. // ki Fevâidü’l-Kiber’de asramış : ø Li.1 // gelür : kelür B. ; gelür ki A. // la‘lîngni : laalîngni B. // çıkarğayı : çıkarğalı S.

⁵ Bu madde S. nüshasında yoktur. // dimekdür : demektir B. ; dimekdür ki A.

⁶ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁷ Cikmegümdür : çikmegüm dür B. ; cikmegümtür Li.1 // ‘Arabî : kaf-ı ‘Arabî Li.1 // kaf-ı şānî : şānî Ş. // ‘Acemî’dür : ‘Acemîdir B ; kaf-ı ‘Acemî’dür Li.1 // Çeksem gerekdür dimekdür : ø Li.1 // gerekdür : kerekdir B. ; gerek Ş. // dimekdür : demektir B.

⁸ Li.1 nüshasında bu madde yoktur ve bu kelimenin anlamını yukarda geçen “cikmegümdür” kelimesinde vermiştir. // cikgüce : çıkgüce B. // kaf-ı evvel.....‘Acemî’dür : ø Ş. // ‘Acemî’dür : ‘Acemîdir B. // dimekdür : demektir B.

Cigin¹: (جیگین) Kaf ‘Acemī’dür. Güh ma‘nāsınadır ve omuz ma‘nāsınadır [Li.1-77a]

ve ustü ḥadūs didikleri kiyaha dirler.

Cılay ve ciley²: (جیلای و جیلای) Gibi dimekdür ki Luṭfî eş‘ârında gelür.

Beyt: Luṭfî dik hicrân tünide lâl idim ḥayrân ortalıp
Gül yüzünġ kıldı yana bülbul cılay gūyā mini

Ve yine Luṭfî tuyuqlarında gelür.

Tuyuq: Sin kemāl ü fazlınġ burhānısın
Saltanatğa cem cılay erzānısın
Ḥüsn mefhūmıġasın sin mā-şadağ
Hem melāḥat taḥtınınġ sultānısın

Ve yine Tevārīḥ-i Mülūk’da gelür ki:

Fılķos İskender’ni oġul cılay asrap velī-ahd kıldı.

Cılav³: (جیلاو) [A.51a] At uyanına dirler ki Sedd-i İskenderī’de Rāy-ı Hind’ün

İskender-nāmesi’niñ cevābında gelür ki:

[S.87b] Beyt: Ulus alyıda bende āzādeler
Cılavda kılıp pūye şeh-zādeler

Cıldam⁴: (جیلدام) Tez dimekdür, zūd ma‘nāsına.

Cili⁵: (جلی) Şol demirden ḥalkaya [E.109a] dirler ki dārü’l-ḥarbden çıkan esīrlerün

boynına taqarlar ki Ferhād u Şīrīn’de Şīrīn’in ḥüsni beyānında gelür.

¹ cigin : çigin A. , B. // kaf ‘Acemī’dür : kaf ‘Acemīdir B. ; kaf kaf-ı ‘Acemī’dür Li.1 // ma‘nāsınadır : ø S. ; ma‘nāsınadır B. // omuz ma‘nāsınadır : omuz ma‘nāsıradır B. // usut : usṭu Ş. // ḥadūs : ḫadūs E. ; ḫadūs Ş.

² cılay ve ciley : cılay A. , E. , Li.1 , S. , Ş. // gibi : kibi B. // dimekdür : demektir B. // eş‘ârında gelür : eş‘ârında kelür B. // bülbul cılay : bülbul alay B. // Ve yine Luṭfî tuyuqlarında.....velī-ahd kıldı : ø Li.1 // tuyuqlarında gelür : tuyuqlarında kelür ki B. // cem cılay : cim cılay S. // Tevārīḥ-i Mülūk’da gelür ki : Tevārīḥ-i Mülūk’da kelür ki B. ; Tevārīḥ-i Mülūk’da gelür S. // asrap : asrap B.

³ İskender-nāmesi’niñ : ø S. // gelür ki : kelür B. ; gelür Li.1 , Ş. ; bir beytde gelür S. // kılıp : kılib B.

⁴ Bu madde S. nüshasında yoktur. // tez : tiz Ş. // dimekdür : demektir B.

⁵ demirden : demürden Ş. // esīrlerün : esīrlerin B. ; esīrleriñ Li.1 , Ş. // boynuna : boynuna B. ; boyunlarına Li.1 // taqarlar ki : taqarlar S. // Şīrīn’in : Şīrīn’in B. // beyānında gelür : beyānında kelür B. // niçe : nice B. // Vi yine.....zünnārında : ø Li.1 // gelür : kelür B. // rişte-i zünnārında : reşte-i zünnārında : B.

Beyt: ʿİzār etrāfıda her sarı güller
Cililik niçe gerdən-beste kullar

Ve yine Ğarāibü'ş-Şıgar'da gelür.

Beyt: Töklar bolmış cili tartarga ĩmān ehlini
Halkalar zencir-i zülfünġ rişte-i zünnārıda

[Ş.204b] Çile¹: (چله) Yay kirişiniñ ortasında ok gezi geçen yere şardıqları ak penbe mişālinde ibrişime dirler ve yay kuracak bir ālete dağı dirler.

Çimdir²: (چیمدی) Cimdiler dimekdür.

Çinge³: (چنگه) Kaf-ı ʿAcemī ile Çaġatay ʿādetinde düġün olduġı maħalde erler ve ʿavratlar ellerin qarşup maķām-ı nevāya maħşüş bir şavtla ırladıqlarına dirler ki Sedd-i ĩskenderī'de ĩskender Hind'den Çin'e varduġı maħalde gelür.

Beyt: Muġanni çü ser menziliñġ çingedür
Sürüdiniñ dağı bezm ara çingedür
Muġanni tüzüp çinge veznide ceng
Nevā tüz ki hey hay ölenk hay ölenk

Ve yine Mizānū'l-Evzān'da ki ʿArüz risālesidür buhur beyānında şöyle yazarlar ki:

Yine cingedür kim Türk ulusu zifāf ve kız köçürür [E.109b] toylarıda anı ayturlar ve ol sürüdidür beġāyet mü'eşşir ve iki nev'dür. Bir nev'i hic vezin bile rāst imes ve bir nev'i bir beyt eytilür kim münserih maṭvī mevķūf baħrı durur ve yār lafzını redif ornıġa mezkūr [Li.1-77b] kılurlar andaķ kim.

Beyt: [S.88a] Kaysı çimendin isip kildi şabā yār yār
Kim demidin tüşti ot cānım ara yār yār

¹ ok gezi : ok kezi B. // geçen : keçen B. // ak penbe : penbe Ş.

² çimdir : cimdiler S. // cimdiler : cimdiler B. , S. , Ş. // dimekdür : demektir B.

³ Çaġatay ʿādetinde : Çaġatay'da ʿādetdendür ki Li.1 // olduġı : olduġu B. // qarşup : qarşub B. // ırladıqlarına : ayrıldıqlarına B. // ki Sedd-i ĩskenderī'de.....hay ölenk : ø Li.1 // varduġı : varduġu B. // gelür : kelür B. // menziliñġ : menziliñ S. // menziliñġ çingedür : menziliñġ cingedür B. ; menziliñġ çingadur Ş. // tüzüp : tüzüb B. // ceng : çenk Ş. // Ve yine Mizānū'l-Evzān'da : Mizānū'l-Evzān'da Li.1 // Mizānū'l-Evzān'da ki : Mizānū'l-Evzān ki B. ; Mizānū'l-Evzānda Ş. // ʿArüz risālesidür : ø Ş. ; ʿArüz risālesinde B. // şöyle yazarlar ki : şöyle yazarlar kim S. ; gelür ki Li.1 // Yine cingedür : yana cingedür S. ; yine cingedür Ş. // zifāf : zehāfet B. // toylarıda : ve toylarıda S. // sürüdidür : sürüdi ki B. // iki nev'dür : iki nev'idür B. // bir nev'i : bir nevii B. // vezin bile : vezne Li.1 ; vezn bile S. , Ş. // rāst imes : rās imes S. // baħrı durur : baħrıdur Li.1 , S. , Ş. // yār lafzını : yār yār lafzını Li.1 // ornıġa : ormıġa B. ; ortıġa S. // çimendin : cimendin B.

Çın¹: (جین) Gerçek ma'nāsınadır ki Nazmü'l-Cevāhir'de hadīs-i evveliñ tercümesinde gelür ki:

Beyt: İmānı anıñ ki küfrğa sātir irür
Çın nükte demekke ol kişi kādır irür

Çınadı²: (چینادی) Kararladı, vezn eyledi ve kıyās eyledi dimekdür ki Münşeāt'da yigirminci mektübda gelür.

Meşhedğa kilgendiñ garaž bu irdi kim özümde anca kuvvet çınamadım kim on on biş künde kullukğa yitiyip.

Çınamlay³: (چینام لای) Kıyās ideyin ve zann ideyin dimekdür ki Münşeāt'da kırk birinci mektübda gelür ki:

Garaž bu irdi kim özümde anca kuvvet çınamlay kim.

Çınap⁴: (چناب) Karār ve zann eyleyüp dimekdür ki Gül ü Nevruz-ı Luṭfî'de Gül Yemen

‘askerini taḥmīn itdügi [Ş.205a] maḥalde gelür ki:

Beyt: Çınap taptı ki serdārı zebündür
Hic iş bilmes yarasız bī-fünündür

[A.51b] [E.110a] Cındavul⁵: (چینداول) Tundar erine dirler ki ‘asker ardında şurur.

Çiyürtke⁶: (چيورنگا) Kaf-ı ‘Arabī ile çekürke ma'nāsınadır ki Tārīḫ-i Enbiyā'da Hāzret-i Eyyüb ‘Aleyhi's-selām Razı'a-llahu ‘anh emrāzdan şıḥḥat bulduğı maḥalde gelür ki:

¹ çın : cın E. , Li.1 // ma'nāsınadır ki : ma'nāsınadır B. ; ma'nāsınadır kim S. // hadīs-i evveliñ : evvel hadīs Ş. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür S. // küfrğa : küfürge B. // kādır irür : kādır olur Li.1

² dimekdür : demektir B. // ki Münşeāt'da.....yitiyip : ø Li.1 // Münşeāt'da : Münşaāt'da B. // gelür : kelür B. // meşhedğa : meşhedge B. // biş : beş A. , B. , S. , Ş. // künde : günde B. // yitiyip : yitiyib B.

³ ve zann ideyin : ø Ş. // dimekdür : demektir B. // ki Münşeāt'daçınamlay kim : ø Li.1 // Münşeāt'da : Münşaāt'da B. // gelür ki : kelür ki B. // özümde : ø B. , E. , Li.1 // çınamlay kim : çınamlay S.

⁴ çınap : çınab B. // eyleyüp : idüb B. ; idüp A. , S. , Ş. // dimekdür ki : demektir ki : B. ; dimekdür Ş. // Gül ü Nevruz-ı Luṭfî'de : Gül ü Nevruz'da Ş. // itdügi : etdüki B. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür S. , Ş. // hīc : hīç A. , B.

⁵ tundar : dunder A. // ‘asker ardında : ardında A. , Li.1 , S. , Ş.

⁶ çiyürtke : çürtke S. // ma'nāsınadır : ma'nāsınadır B. // Eyyüb ‘Aleyhi's-Selām : Eyyüb E. // Razı'a-llahu ‘anh : ø A. , B. , Li.1 , S. , Ş. // maḥalde : zamāna Ş. // gelür ki : kelür ki B. // dip

Dip durlar ki Hâk Ta'ālā evlādın dağı tirküzdi ve altun çiyürtke yağdı.

Ve yine Tārīḡ-i Enbiyā' da Süleymān 'Aleyhi's-Selām kıışsasında gelür.

Mür Süleymān 'Aleyhi's-Selām' nı çiyürtke ayağı bile ziyāfet kıldı.

Çıg¹: (جینگ) Cim-i 'Arabī ile feryād ma'nāsınadır ve muṭlaḡ aḡlamaḡa dirler ki

Ġarāibü's-Şıḡar' da gelür.

Beyt: Kemge kim dolab çarḡı dik salıp ser-keştelik
Boḡzın ib birle boḡar [S.88b] kılgan sayı feryād u çıg

Çıg²: (جینگ) Cim-i Fārisī ile kıamışdan ipile toḡunan ḡasīra dirler ki ḡar-ḡāhlar divārına

tutarlar ki Ġarāibü's-Şıḡar' da gelür.

Beyt: Perde kitkeç min za'if zārḡa āsān ırür
Yollarıdın çıḡnıḡ salmaḡ özümni içkeri

Ve yine Muḡāketü'l-Lüḡateyn'de Fārisī dilde bu 'ibāreti ehl-i Fürs [E.110b]
yine bu edā ile edā iderler ve muṭlaḡ Türkī'dür didükleri maḡalde gelür ki:

Bir müte'ayyin nime kim aḡ öydür anḡa ḡar-ḡāh at ḡoyupdurlar. Ammā anıḡ
eczāsınınḡ köpini Türkī til bile ayturlar andaḡ ki çıg.

2.12. Ḥarfü'l-Cimi'l-Maẓmūme

Çopruşup³: (چوپروشوب) Aşl ma'nası binḡeşmek dimekdür [Li.1-78a] ve birbiriniñ

ardınca gitmeḡe dirler ki Sedd-i İskenderī'de Keşmür der-bendi vaşfında gelür ki

Beyt: Çü der-bendniḡ aḡzıḡa yavuşup
Niçe kün çirik öttiler çapruşup

durlar : dib durlar B. ; dip turlar Ş. // dağı : tağı Ş. // Mür Süleymān 'Aleyhi's-Selām' nı : ø S. // ayağı bile : ayağı Li.1 : ayağı birle Ş.

¹ çıg : çıg B. , S. // cim-i 'Arabī ile : ø A. , B. , Li. , S. , Ş. // ma'nāsınadır : ma'nāsınadır B. // ki Ġarāibü's-Şıḡar' da.....feryād u çıg : ø Li.1 // gelür : kelür B. // kimge : kimke B. // çarḡı : carḡı B. // salıp : salıp B. // ib : ip A. // feryād u çıg : feryād u çıg S.

² çıg : çıg A. , B. // toḡunan : doḡunan B. // ḡar-ḡāhlar : ḡar-ḡāh B. , Ş. // divārına : duvārına B. // tutarlar : dutarlar S. // gelür : kelür B. // kitkeç : kitkeç B. // za'ūf zārḡa : za'if ü zārḡa S. // çıḡnıḡ : çıḡtınḡ Li.1 ; çıḡnınınḡ S. // Ve yine Muḡāketü'l-Lüḡateyn'de.....andaḡ ki çıg : ø Li.1 // bu edā ile edā iderler : bu edāyla eydürler S. // didükleri : dedikleri B. // gelür ki : kelür B. // müte'ayyin : müte'ayyin B. // nime kim : nime kin B. // ḡoyupdurlar : ḡoyubdurlar B.

³ çapruşup : capruşub B. // dimekdür : demekdir B. // birbiriniñ : birbirinin B. // gitmeḡe : kitmeḡe B. // ki Sedd-i İskenderī'de.....çapruşup : ø Li.1 // Sedd-i İskenderī'de : Sedd-i İskenderī'da B. // gelür ki : kelür B. ; gelür S. , Ş. // yavuşup : yavuşub B. // öttiler çapruşup : öttiler capruşub B.

Çöptüştü¹: (چوپوشتی) Gözi çapaκlandı dimeκdür.

Çub²: (چوب) Râst ve lâyıκ ve gercek ma'ânāsına gelür ki Seb'a-i Seyyâre'de altıncı

hikâyede Şâh Hâver kızı hâlinde râst ma'ânāsına gelür ki:

Beyt: Hükemâ eyleben 'ilâcın köp

Kilmey anıñg mizâcığa çub

[Ş.205b] Ve yine Seb'a-i Seyyâre'de râst ma'ânāsına Sultân Hüseyn vaşında gelür.

Beyt: Şahlık hil'ati kaddiñg bile çub

Şâhlar kaddi ham ayağıña köp

Ve yine Sedd-i İskenderî'de İskender mâteminde lâyıκ ma'ânāsına [E.111a] İskender anası hükemâya eytdi.

Beyt: Ki mindin bu mâtem irür sizge köp

[S.89a] Sikender gamı bar durur sizge çub

Ve yine Sedd-i İskenderî'de lâyıκ ma'ânāsına Rây-ı Hind İskender'e çekdügi pîş-keşler vaşında gelür.

Beyt: Mürettib kılıp pîş-keş esrû köp

Sikender cenâbığa tartarğa çub

Ve yine Mecnûn u Leylî'de râst ve gercek ma'ânāsına Mecnûn'ıñ 'ışkıñı Leylî kabîlesine nisbet itdükleri maħalde gelür ki:

Beyt: Bu deştd e köp durur kaba'il

Kim köñgli imes birige mâ'il

Güyâ ki ulus gümânı çubdur

[A.52a] Kim bu işge delîl köpdür

¹ gözi: közi B. // çapaκlandı: çapaκladı S. // dimeκdür: demekdür B.

² gercek: gercek E. // gelür ki: kelür ki B.; gelür Ş. // biri çub: biri cub Ş. // Ve yine Seb'a-i Seyyâre'de..... ayağıña köb: ø Li.1 // Sultân Hüseyn: Sultân Hüseyn B. // vaşında gelür: vaşında kelür B.; vaşında gelür ki A.; eş'ârında gelür Ş. // ayağıña: ayağıñka B. // hükemâya eytdi: hikâyesinde gelür Ş. // sizge köb: sizğa köb S. // Ve yine Sedd-i İskenderî'de lâyıκ.....tartarğa çub: ø Li.1 // Rây-i Hind: Rây-ı Hind'in S., Ş. // çekdügi pîş-keşler: pîş-keş çekdügi Ş. // vaşında gelür: vaşında kelür B.; vaşında bir beytd e gelür S.; maħalde gelür Ş. // mürettib: tertîb S. // kılıp: kılıb B. // tartarğa çub: tartarğa cub A., E., S. // râst ve gercek: râst ve gercek B., S. // Mecnûn'ıñ: Mecnûn'un B. // 'ışkıñı: 'aşkıñı B.; 'ışkı Ş. // itdükleri maħalde gelür ki: etdükleri maħalde kelür ki B.; itdükleri maħalde gelür S., Ş. // bu deştd e: bu deştd e B.; bu deştd e S. // köb durur: köb irür S.

Çupçuk¹: (چوپچوک) Bir kuşdur ki laqabına cādū dirler ve serçeye daği dirler ki Sedd-i

İskenderi'de Keşmîr seheresi hakkında hükemā İskender'e eytdiler .

Beyt: Niçe bolsa çupçukğa cādū laqab
Köpidin kılur şayd-ger köb tarab

Ve yine Tārîh-i Mülûk'da Hüsrev Pervîz tārîhinde Hüsrev'in tâcı vaşfında gelür ki:

Yana bir tâc kim vezni altmış batman irdi, altundın kim minğ gevher bile mükellel kılıp irdiler ki her birisi çupçuk [E.111b] yumurtğasıca.

Çobulğan²: (چوبولغان) Ucu pārelenen ve didilen nesneye dirler ve ip çözülüp

şarmaşuğına dirler ki Ğarāibü's-Şığar'da gelür.

Beyt:[Li.1-78b] Her çopulğan tarıdur eflāk kaşrığa kemend
Ol ki bolmış ıışkı iski şālidin kisvet anğa

Ve yine Bedāyi'ü'l-Vasa'at'da gelür ki:

Beyt: Tenimde rekler üzüldi firāk şiddetidin
Niçük ki rişte çopulğan ipek ton olsa çürük

Çopulmak³: (چوپولماق) Didilmek ki köhnelikden olur.

Çüçük⁴: (چوچوک) Kaf-ı 'Acemî ile tatlu dimekdür ki Ğarāibü's-Şığar'da gelür ki :

¹ çupçuk : cupcuğ : B. // hakkında hükemā : hakkında gelür ki hükemā Li.1 // köpidin : köpi A. // şayd-ger : şaydlar S. // tārîhinde Hüsrev'in : tārîhinde gelür ki Hüsrev'in Li.1 // Hüsrev'in : Hüsrev'in B. // vaşfında gelür ki : vaşfında kelür ki B. ; vaşfında zıkr olunur ki Li.1 // altundın : altundan B. // mükellel : mükemmel Ş. ; mütekeller S. // kılıp irdiler ki : kılıb irdiler ki B. ; kılıp irdiler kim Ş. // yumurtğasıca : yumurtğasıca bar irdi Li.1

² ucu : ucu B. ; uçı A. // nesneye dirler : dimekdür ki A. // şarmaşuğına : şarmaşduğuna B. ; şarmaşduğuna Li.1 , S. , Ş. // gelür : kelür B. // her çopulğan : her çobulğan A. // kemend : kemer S. // bolmuş : olmuş S. // ıışkı . aşkı B. ; ıışk A. , Li.1 , S. , Ş. // Ve yineolsa çürük : ø Li.1 // Bedāyi'ü'l-Vasa'at'da gelür ki : Bedāyi'ü'l-Vasa'at'da kelür B. ; Bedāyi'ü'l-Vasa'at'da gelür A. , Ş. ; Bedāyi'ü'l-Vasa'at'da bir beytde gelür ki S. // rişte çopulğan : rişte çobulğan A. , S. // ipek ton olsa : inik bolsa S.

³ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁴ Çüçük : cüçük A. , E. , Li.1 // kaf-ı 'Acemî ile : kaf-ı 'Arabî ile Li.1 ; kaf-ı 'Arabî'yle S. // dimekdür : demekdir B. // Ğarāibü's-Şığar'da gelür ki : Ğarāibü's-Şığar'da kelür B. ; Ğarāibü's-Şığar'da gelür Li.1 , Ş. // açmasğa : açmazğa E. ; açmaska A. , B. , Li.1 , S. , Ş. // yapuşmuşdur : yabuşmuşdur S. // Ve yineyanırlı çüçük : ø Li.1 // Bedāyi'ü'l-Vasa'at'da gelür ki : Bedāyi'ü'l-Vasa'at'da kelür ki B. ; Bedāyi'ü'l-Vasa'at'da gelür S. // köngülde : köngül Ş. // la'linğ : laalinğ B. // tûr töşük : yüz töşük B. ; dür töşük S. // öy yanırlı : öli yanırlı S. ; öyi yanırlı Ş. // Bu maddede tanık olarak verilen üçüncü beyit yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

Beyt: Yār ağız açmasğa derdim sorgalı taptım sebeb
[S.89b] [Ş.206a] Köb çüçüklikdin yapuşmışdur meger ol iki leb

Ve yine Bedāyi‘ü’l-Vasaf’da gelür ki:

Beyt: Ey köngülde şehd-i la‘linğ hasretidin tür töşük
Her töşükdür şehd-i zenbûrî öy yanğlıg çüçük

Beyt: Āteşin la‘linğ eger cānımnı örter teng imes
Kim irür esrû ısıgnı kim irür esrû çüçük

Çüçükliktin¹: (چوچوکلوکتين) Tatlılıktan demek olur.

Beyt: Ağzını açmaska hâlim sorgalı taptım sebeb
Bes çüçükliktin yapuşmışdur meger ol iki leb

Çüçütmek²: (چوچوتماک) Tadurmak, izāka ma‘nāsına ve tatlu eylemek. Bu beytde çüçüt

‘ibāreti tatlu eyle demekdür.

Beyt: Şehd-i ıyşınğ zehr iter gerdün sin uşbu cāmdın
Maḥv-ı āhka minğni acıt ḥ‘āhi dimāğınğnı çüçüt

Çüçürgenmek³: (چوچورکانماک) Kaf-ı evvel ‘Acemī ve kaf-ı şānī ‘Arabī’dür. Şol ümīde

dirler ki muḳarrer bile daḥı sevine ki Fevāidü’l-Kiber’de gelür.

Beyt: Ḥūblar la‘li ḥayālīga çüçürgenmege ki bar
Özni her niçe çüçük hicr ara miḥneti köp

Çuçun⁴: (چوچون) Misāfire [E.112a] dirler.

Çürgük⁵: (چورگوک) Kaf-ı evvel ‘Acemī ve kaf-ı şānī ‘Arabī’dür. Āteş ‘alevi yakmağa

dirler ki üzerin yağa içine te’sīr eylemeye ki Nevādirü’ş-Şebāb’da ikisi daḥı bir beytde gelür.

Beyt: Sözümnı yār işitmes yüzümni çürgedi āh
Bu vechdin dur ol ay alyıda yüzüm çürgük

¹ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

² Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

³ ‘Acemī : kaf-ı ‘Acemī Li.1 // kaf-ı şānī : şānī Ş. // ‘Arabī’dür : ‘Arabīdir B. ; kaf-ı ‘Arabī’dür Li.1 // gelür : kelür B. ; bir şi‘rde gelür S. // ḥūblar : ḥöblar B. // la‘li : laali B. // ḥayālīga : lige B. // çüçürgenmege ki : cücürgenmege ki B. ; çüçürgenmege S. // bar : yār A. , Ş. // niçe : nice B. , S. , Ş.

⁴ çuçun : çucun B.

⁵ ‘Acemī : ‘Arabī S. ; kaf-ı ‘Acemī Li.1 // kaf-ı şānī : şānī Ş. // ‘Arabī’dür : ‘Arabīdir B. ; kaf-ı ‘Arabī’dür Li.1 : ‘Acemī’dür S. // te’sīr eylemege ki : te’sīr eylemege E. // gelür : kelür B. // yüzümni : yüzümin A. // çürgedi : cürgedi B. , Li.1

Çürgek¹: (چورگاک) Efsâne ve kışsa ma'nâsınadır.

Beyt: Habîbim hüsni vaşfın eyle mühlik anğla kim bolğanğa
Kaşıda kışsa-ı Yûsuf bir uyku kiltürür çürgek

Çürgeben²: (چورگابان) Yağuben dimekdür ki Hayretü'l-Ebrâr'da ikinci münâcâtda
gelür.

Beyt: Ot çikiben şu'le-i bî-bâkni
Çürgeben encüm bile eflâkni

Ve yine Maḥbûbu'l-Kulûb'da bir tenbîhde bî-vefâ halk şikâyetinde gelür ki:
Ve tâ ki bî-vefâlık ibtidâsıdır bu bâlinga hîc kim min dik cürgenmeydür.

Çökür³: (چوکور) Kaf 'Arabî'dür. Diken ma'nâsınadır ki Nevâyî Hazretleri

Muḥâkemetü'l-Lügateyn'de bu lügati şöyle taşhîḥ itmişler ki:

'Âşık ayağığa tiken kirmekke alar ḥârḥâr lafzı bile ta'arruż kılıpdurlar, ammâ
çökür kim müellimrağdur bir lafzları yokdur ve bu Türkîcede mundaḡ edâ
tapıpdur kim.

Beyt: Çökürler kim sininğ yolunğda itür [Li.1-79a] almış ayağımğa
[E.112b] Çikip ol köy gerdin [S.90a] sürme tartar min firâğımğa

[A.52b] Ve yine Maḥbûbu'l-Kulûb'da ebnâ-yı zamân bî-vefâlığı beyânında
gelür ki:

Başlarığa gül saçsanğ alardın tiken sancılır. Eger ol gül saçmağni bes kılsanğ
bağrınıñğa çökür tikilür.

¹ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

² dimekdür : demekdir B. // münâcâtda gelür : münâcâtda kelür B. : münâcâtda bir beytde gelür S. // eflâkni : eflâkini B. // Ve yinecürgenmeydür : ø Li.1 // bî-vefâ halk : bî-vefâ B. ; bî-vefâlık S. // şikâyetinde gelür ki : şikâyetinde kelür ki B. // bâlinga : balinge B. // hîc : hîç B. // cürgenmeydür : cürgenmeydür A. ; çürgeğaydur S.

³ 'Arabî'dür : 'Arabîdir B. ; kaf-ı 'Arabî'dür A. , Li.1 , S. // ma'nâsınadır : ma'nâsınadır B. // ki Nevâyî Hazretleri : ø Ş. // bu lügati şöyle taşhîḥ itmişler ki : ø Ş. // itmişler ki : etmişler ki B. ; itmişdür Li.1 ; gelür Ş. // kılıpdurlar : kılıbdurlar B. ; kılıpdular S. // çökür kim : çökü kim S. // müellimrağdur : müellimdür S. // bir lafzları : bu lafzları A. , Li.1 , S. , Ş. ; bir lafızları B. // edâ tapıpdur : edâ tapıbdur B. // edâ aña tapıpdur Li.1 // sininğ : siniñ A. , S. // yolunğda : yoluñda S. , Ş. // çikip : çikib B. // firâğımğa : firâğım A. // gelür ki : kelür ki B. // başlarığa : başlarıba B. // saçmağni : saçmağni B.

Çözgenmek¹: (چوزكانماك) Süst olmak.

Çözgenür²: (چوزكانور) Süst olur demekdür.

Beyt: Ey perî mecnûn köngül süzıdın isra özni kim
Berk-ı âhıdın melâ'ikniñ qanatı çözgenür

Çörtge ve çöyürtge ve çövtürtge³: (چورتکه و چيورتکه و چورتکه) Çekürgeye dirler ki

Maḥbūbu'l-Ḳulūb'da toḳızınıcı faşlda Ḥorāsān'da Yasaglık ve Ḳara Çirik dirler
bir tâ'ife vardur anlaruñ mezemmetinde gelür [Ş.206b] ki:

İşleri talay algannı talamak ve çörtge diki sebze ve yafragrı yalamak.

Çörpe⁴: (چورپه) Ḥinzırıñ yavrusına dirler ki Muḥākemetü'l-Lügateyn'de bu lügati

Nevāyî Ḥazretleri şöyle taṣḥīḥ itmişler ki:

Ve bu sürüşinlig av ki toṅuz adıdur anıñg hem irkekin qaban ve tişisin mikcin
ve uşagın çörpe dirler ve sart barçasın ḥok ve gürāz lafzı bile aytur.

Cürge⁵: (چورکه) Cim-i 'Arabī ile bir nev' ördege dirler.

Çöşkürdi⁶: (چوشکوردي) Kaf 'Arabī'dür. Aqsırdı demekdür.

Çöşkürmekidin⁷: (چوشکورماکيدین) Aqsırdığından demekdür ki Mecnûn u Leylî'de

bahār vaşfında bir ser-suḥanda gelür.

¹ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

² Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

³ Çörtge : cörtge B. // çöyürtge : cöyürtge B. ; ø Ş. // çövtürtge : cövtürtge B. ; ø S. , Ş. // çekürgeye : çekürkeye B. // toḳızınıcı : toḳuzuncu B. // faşlda : faşılda B. // Ḥorāsān'davardur ki : Ḥorāsān'da bir tâ'ife vardur ki Yasaglık ve Ḳara Çirik dirler Li.1 // vardur : vardır B. // anlaruñ : anların B. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür Li.1 // talay : ø A. // algannı : alğanını B. // çörtge dik : cörtge dik B. // yafragrı : yafragını B.

⁴ çörpe : çörbe S. // ḥinzırıñ : ḥinzirin B. // yavrusına : yavrusuna B. // ki Muḥākemetü'l-Lügateyn'debile aytur : ø Li.1 // bu lügati.....itmişler ki : ø Ş. ; gelür Ş. // itmişler ki : etmişler ki B. // sürüşinlig : şürüşinlig A. , S. // toṅuz : tonbuz B. // adıdur : avıdur B. // hem irkekin : her irkekin E. , Li.1 // mikcin : mikçin B. // çörpe dirler : cörpe dirler S. // barçasın : barcasın A.

⁵ cürge : çürge S. // 'Arabī ile : 'Arabī'yle S.

⁶ Kaf 'Arabī'dür : Kaf 'Arabīdir B. ; kaf kaf-ı 'Arabī'dür Li.1 ; kaf-ı 'Arabī'yle S. // demekdür : demektir B.

⁷ demekdür : demektir B. // Mecnûnu Luyli'de : Mecnûn u Leylî E. , Li.1 // bahār vaşfında : vaşfında E. // ser-suḥanda : ser-suḥande B. // gelür : kelür B. // qurutḡanda : qurutḡana Li.1

Ve şehāb müş'abidi [E.113a] lahza lahza tüşken çaķın çöşkürmekidin tag dimāğın kurutganda.

Çoğ¹: (جوغ) Kora dirler ki aħger ma'nāsına ki Tārīḫ-i Enbiyā'da Ḥazret-i Mūsā

‘Aleyhi’s-Selām tıfl iken Fir‘avn öginde yākūtı koyup elin āteşe şunduğı maħalde gelür ki:

Cebrā'il ‘Aleyhi’s-Selām Mūsā’nınğ ilikin ot tabaķı sarı māyil kıldı. Mūsā ‘Aleyhi’s-Selām bir çoğnı alıp ağızıģa saldı.

Çuk²: (چوق) Darbla bir yeri urup çukur itmege dirler.

Çukunğ³: (چوقونك) [S.90b] Kaf-ı ‘Acemī ile emr idüp çukur eyleñ dimekdür ki Mecnün

u Leylī’de Mecnün Leylī kabīlesiniñ itin körtüp [Li.1-79b] zāğlara ħiṭāb itdüğü maħalde gelür ki:

Beyt: Közümnı çukunğ tenimni tişlenğ
Anınğ közin ü tenin bağışlanğ

Çokmak⁴: (چوقماق) Cem‘ olmak ma'nāsına gelür.

Çokmardın⁵: (چوقماردين) Cem‘ olmak ma'nāsınadır.

Çokardın⁶: (چوقاردين) Cem‘ olmakdan dimekdür ki Muḫaṭṭa‘atta gelür.

Kıt‘a: Barur irdim çıkargā gāh gāhı
Şehimninğ sözi könğlümge yaķardın
Çü Yūsuf Ḥ‘āce çaķtı imdi bar min
İtürdi bizni āħir bu çokardın

¹ çoğ: coğ A., E., Li.1 // kora dirler ki: kordur Ş. // aħger: eħger B. // ma'nāsına ki: ma'nāsınadır Li.1 // Fir‘avn: Firāvun B. // öginde: önünde B. // yākūtı: aħger ile yākūtı Ş. // koyup: koyub B. // gelür ki: kelür ki B. // Mūsā’nınğ: Mūsā’nınğ B. // ilikin: ilkin Ş. // çoğnı: çoğni B. // alıp: alıb B.

² yeri: yer Li.1 // urup: urub B. // itmege: etmege B.

³ kaf-ı ‘Acemī ile: kaf-ı ‘Acemī’yle S. // emr idüp: emr idüb B. // dimekdür: demekdir B. // itin: itlerin Ş. // körtüp: körtüb B. // itdüğü: etdüki B. // gelür ki: kelür ki B. // tişlenğ: tişleñ Ş. // bağışlanğ: bağışlañ Li.1

⁴ ma'nāsına gelür: ma'nāsınadır B.; ma'nāsınadır A., S., Ş.; ma'nāsına Li.1

⁵ Bu madde yalnız S. nüshasında vardır.

⁶ Çokardın: coķardın B. // dimekdür: demekdir B. // ki Muḫaṭṭa‘at.....bu çokardın: ø Li.1 // barur irdim: yarur irdim S. // könğlümge: könğlümke B. // yaķardın: S nüshasında hem yaķardın, hem de yaķardı şeklinde ikisi birlikte verilmiş. // çü: cü B. // ḥ‘āce: ḥoca B. // āħir: āħer B. // çokardın: S. nüshasında hem çokardın, hem de çokardı şeklinde ikisi birlikte verilmiş.

Çokuğac¹: (چوقوغاج) Cem' olıcak dimekdir ki [E.113b] Tārīḡ-i Enbiyā'da 'Ovc bin

'Unuḡ bir tağı götürüp Mūsā 'Aleyhi's-Selām leşkeri üzerine bırağayın helāk olsunlar [Ş.207a] didügi maḡalde gelür ki:

Hāḡ Ta'ālā Hüdhdüd'ğa emr kıldı kim ol tağ üstige oturup çokuğar andaḡ tişildi kim 'Ovc'nıḡ boynıḡa tüşüp helāk kıldı.

Çoktı ve çuktı²: (چوقتی و چوقتی) Çukur eyledi ve cem' oldı dimekdir.

Cök³: (جوك) Kaf, kaf-1 'Arabī'dür. Bir kuşuñ adıdur ve kirpüğe daḡı dirler.

Cuki⁴: (جوکی) Kaf, kaf-1 'Arabī'dür. Ḥorāsān'da Cuki Mirzā dirler bir şeh-zādeniñ adıdur.

[A.53a] Cölge⁵: (جولگه) Kaf, kaf-1 'Acemī'dür. Şol sebz ve ābdār şahrāya dirdler ki dāmen-i gühda vāḡı' ola ki Sedd-i İskenderī'de Ye'cüc vādisi vaşında gelür ki:

Beyt: Çü irdiler irmes idi ol dere
Açuk çölge irdi hūb u sere

Çöl⁶: (چول) Memleket dimekdir.

Çöl⁷: (چول) İmāle ile şol beyābāna dirler ki anda ābādānlıḡ olmaya ki Ferhād u Şirīn'de

Ferhād Yunan zemīne gitmek [S.91a] isteyicek Melik-ārā'ya eytdi ki:

Beyt : Başım alıp dimey ābād ile çöl
Hem ol maḡşad sarı tutkum durur yol

¹ dimekdir : demektir B. // 'Ovc bin 'Unuḡ : 'Ovc ibni 'Unuḡ B. // götürüp : kötürüb B. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür Ş. // Hüdhdüd'ğa : Hüdhdüd'ge B. // emr kıldı : emir kıldı B. // oturup : oturub B. // çokuğac : coḡuğac B ; coḡḡaḡ Li.1 // tüşüp : tüşüb B. // helāk kıldı : helāk oldı S.

² çuktı : ø A. , E. , Li.1 , S. , Ş. // oldı : oldu B. // dimekdir : demektir B.

³ cök : cök B. , S. , Ş. // kaf , kaf-1 'Arabī'dür : kaf kaf-1 'Arabīdir B. ; kaf 'Arabī'dür S. , Ş. // kuşuñ : kuşuñ S. // adıdur : adıdır B. // kirpüğe : girpüğe B. ; kirpige S.

⁴ Cuki : Çuki S. , Ş. // Kaf , kaf-1 'Arabī'dür : kaf kaf-1 'Arabīdir B. // Cuki Mirzā dirler : ø S. // Cuki Mirzā : Çuki Mirzā Ş. // adıdur : adıdır B.

⁵ cölge : çölge A. , S. , Ş. // kaf , kaf-1 'Acemī'dür : kaf kaf-1 'Acemīdir B. ; kaf 'Acemī'dür S. , Ş. // sebz : sebze-zār S. ; sebze Ş. // gelür : kelür B. ; gelür ki A. // açuk : acuk E. // çölge irdi : cölge irdi B. , E.

⁶ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁷ anda : ø S. // olmaya ki : olmaya Ş. // Yūnān zemīne : Yūnān-ı zemīne B. // gitmek : kitmek B. // eytdi ki : eytdi Li.1 , S. // alıp : alıb B. // Ve yine.....cān-darlar : ø Li.1 // gelür ki : kelür ki B. // çölilik : cölilik B. ; cölülük A. // cān-sipārlik : sipārlik S. // cān-darlar : cāndalar S.

Ve yine Vakfiyye'de gelür ki:

Çölilik beyābānında cān-sipārlik kılğan [E.114a] cān-darlar.

Culdu¹: (جولدو) Şol in'āma dirler ki bir dilāver cengde bahādırlık eyleye veyā fenninde

māhir bir kişi bir nādir işi işleye, muķābelesinde ihsān ideler. Neteki Ferhād u

[Li.1-80a] Şīrīn'de Ferhād'ı tutanlara Hüsrev in'ām itdügi maḥalde gelür ki:

Beyt: Tutup culdu alıp parmakğa ḳalğan
Digil kim eylemişler taḡnı talğan

Ve yine Ġarāibü's-Şıḡar'da gelür.

Beyt: Hicr ara tözdi Nevāyī vaşl milkin birdi yār
Andaḳ iş kılğanğa mundın kim kirekmes culdusı

Çolpan²: (چولپان) Aḳ yılduza dirler ki şabāḥa yakın toḡar. Ġarāibü's-Şıḡar'da gelür.

Beyt: Ḳuyaşnı olmas ey gerdün ol ayğa eylemek teşbīh
Aḡız ger zerre köz çolpan yaḡı ay aḡa ḳaş olsun

Ve yine Nevādirü's-Şebāb'da gelür.

Beyt: Fettān közüḡ beyāz u sevādın körgeli
[Ş.207b] Çolpanğa salmadım nazar u çarḡ u māhiḡa

Cüm³: (جوم) Cümle ve tamām ma'nāsınadır ki Mecnūn u Leylī'de gelür.

Beyt: Dāne tutuban cihān yüzün cüm
Ol nev' ki kök yüzün encüm

Ve yine Ferhād u Şīrīn'de şıfat-ı şebde gelür.

Beyt: 'Azā tutmaḳ üçün eylep bahāne
'İzārın cüm ḳara eylep zamāne

¹ culdu : çuldu S. , Ş. // cengde : cenkde B. // işleye : işleyeye B. // ihsān ideler : ihsān eyleyeler Ş. // Neteki : ki S. // tutanlara : dutanlara S. // Hüsrev : Hüsrev B. // itdügi : etdüki B. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür Li.1 , Ş. ; bir beytde gelür S. // tutup : alıp B. // culdu alıp : çuldu alıp Li.1 , S. // alıp : tutub B. // ḳalğan : ḳalkan B. // Ve yine culdusı : ø Li.1 // gelür : kelür B. // mundın : mundıḳ S. // culdusı : çulday S.

² yılduza : yulduza B. ; yıldıza S. , Ş. // toḡar : toḡar ki S. // gelür : kelür B. // ḳuyaşnı : ḳoyaşnı B. // aḡız : aḡır Li.1 , S. , Ş. // köz : kör S. // Ve yine.....māhiḡa : ø Li.1 // beyāz u sevādın : beyāz sevādın E. // körgeli : körkeli B. // çolpanğa : çolpanda S. // māhiḡa : māhige B.

³ cüm : çüm Ş. // ma'nāsınadır : ma'nāsınadır B. // gelür : kelür B. // yüzün cüm : yüzün çüm A. , Ş. // yüzün encüm : yüzün encüm A. , B. , Li.1 , S. , Ş. // üçün : uçun B. // eylep bahāne : eyleb bahāne B. ; eylen bahāne Ş. // 'izārın cüm : 'izārın çüm Ş. // eylep zamāne : eyleb zamāne B.

[E.114b] Çum¹: (جوم) Emr idüp şuya tal dimekdir.

Çumgay²: (جومغای) Şuya talayın ve şuya tala dimekdir ki [S.91b] Seb'a-i Seyyāre'de

altıncı hikâyede müdbir ve muḳbil sīmyā çeşmesine vardukları maḥalde gelür ki:

Beyt : Çünkü ğasl eylemekke köz yumğası
 Kulağ u boynını tutup cumğası

Çumğalı³: (جومغالی) Şuya talmak içün ve şuya talalıdan berü dimekdir.

Çumurdı⁴: (جوموردی) Şuya baturdı dimekdir.

Cönk⁵: (جنك) Kaf-ı 'Arabī ile barça didikleri gemiye dirler ki Seb'a-i Seyyāre'de ikinci

hikâyede Zeyd ü Zehhāb hikâyesinde altun butları deyrden alup gemiye ḳolduğı maḥalde geyür ki:

Beyt: Bu ḳadar cönke vü aya tutmuş idi
 Turfa cönki girdāba tutmuş idi

Ve yine [Li.1-80b] Sedd-i İskenderī'de Rāy-ı Hind'ün İskender'e pīş-keş virdüğü piller vaşfında gelür ki:

Beyt: 'Aceb tağ olup cönk yaŋılgı revān
 İki cānibide iki bād-bān

Çunğar (چونغار) [A.53b] Leşkerde şol ḳola dirler.

Cuvane⁶: (جوانه) Gügercin yavrusına dirler ki Mecnūn u Leylī'de Mecnūn atası ve

anası vefātını düşinde gördüğü maḥalde gelür ki:

¹ çum : cum S. // idüp : idüb B. ; idüp ve ş. // dimekdir : demekdir B.

² talayın ve şuya : talayın dimekdir ve şuya ş. // dimekdir : demekdir B. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür Li.1 , S. , ş. // yumğası : yumğay A. , B. , Li.1 , S. , ş. // boynını : boynunu S. // tutup : tutub B. // cumğası : cumğay S. , ş. ; cumğay A. , B. , Li.1

³ içün : için B. // dimekdir : demekdir B.

⁴ çumurdı : cumurdı B. , S. // dimekdir : ø A. , ş. ; demekdir B.

⁵ kaf-ı 'Arabī ile : kaf-ı 'Arabī'yle S. // didikleri : didükleri B. // gemiye : kemiye B. // butları : putları B. // deyrden : deyirden B. // alup : alub B. // gemiye : kemiye B. // maḥalde gelür ki : maḥalde kelür ki B. ; maḥalde gelür Li.1 // cönke : çönke A. , E. , Li.1 , S. , ş. // cönke vü aya : cönke dāye S. // girdāba : kiraya A. , B. , Li.1 , S. , ş. // tutmuş : dutmuş Li.1 // ve yine : ve A. , Li.1 , S. , ş. // Hind'ün : Hindü'ng B. // vaşfında gelür ki : vaşfında kelür ki B. ; vaşfında gelür Li.1 // olup : olub B. // İkinci beytin ikinci mısraı ş. nüshasında yoktur. // bād-bān : pās-bān S.

⁶ yavrusına : yavrusuna B. // vefātını : vefātını B. // düşinde : düşünde B. // gördüğü : kördüğü B. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür Li.1 , S. // kim iki : kim ol iki S. // öyde : öyda B.

Beyt: Kim iki kebüter-i yegâne
Bir öyde çıkardılar cuvane

Harfî'l-Haü'l-Maẓmûme¹

Hocek ve hucek²: (حوجك و حوجك) Kaf-ı 'Arabî ile meşel ve efsâne ma'nâsınadır ki

Fevâidü'l-Kiber'de gelür.

Beyt: Cibim hüsni vaşfın ile mühlik anğla kim bolğay
Kaşıda kışşa-ı Yūsuf bir uyku kiltürür hocek

2.13. Harfî'l-Hai'l-Meftûhe³

Havubla⁴: (خوبلله) Çakmak dimekdür, âteş-zene ma'nâsına.

Hav⁵: (خو) Çakmak kavına [S.92a] dirler ki [Ş.208a] Sedd-i İskenderî'de Keşmîr şehri

üzerinde odla yel tılsımın bozmağ beyânında gelür.

Beyt: Digil hav bile könli dik boldı taş
Ki andın imes muṭlağa şu'le fâş

Hade⁶: Gemi küregine dirler ki Sedd-i İskenderî'de bir dilâver vaşfında gelür ki:

Beyt: Hamâ'il dağı tîği bicâde dik
Köl içre sinânı dağı hade dik

Ḥalaḥ⁷: Bir tâ'ifedür.

2.14. Harfî'l-Hai'l-Meksûre⁸

Ḥıtayî⁹: (ختایی) Ḥıṭâyî ma'nâsınadır ki Ferhâd-nâme'de Ḥakān Ferhâd için dört faşla

münâsib dört kaşır binâ olunmağ rây itdüğü yerde bu beytde şitâyî lafzınıñ

¹ Harfî'l-Haü'l-Maẓmûme : B. ve Li.1 nüshalarında yoktur.

² hocek ve hucek : harcek S. // ma'nâsınadır ki : ma'nâsınadır ki B. ; ma'nâsınadır Ş. // gelür : kelür B. // bolğay : bolğası E.

³ Harfî'l-Haü'l-Meftûhe : B. ve Li.1 nüshalarında yoktur.

⁴ Havubla : hobla B. ; hobla ve havubla S. // dimekdür : demekdir B. // ma'nâsına : ma'nâsınadır Li.1

⁵ hav : hav ve hav S. // kavına dirler ki : kavı ma'nâsına ki S. // odla : od ile S. // yel : yil Ş. // tılsımın : tılsımın Li.1 , S. , Ş. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür Li.1 // hav bile : cav bile S.

⁶ gemi : kemi B. // dilâver : ø E. // gelür ki : kelür ki B. // bicâde : biçâde S. // içre : icre B.

⁷ ḥalaḥ : ḥalaḥ S. // tâ'ifedür : tâ'ifeye dirler B. , S.

⁸ Harfî'l-Haü'l-Meksûre : B. ve Li.1 nüshalarında yoktur.

⁹ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

muḳābelesinde cem'-i nüshada ta ile yazılmışdır. Ta ḫarfi kāfiye ve mā-ba'dında olan elif ve ya ḫarf-i rūy olmak üzere keenne-hu ta ve ta'ya munḳalib olmak ki bu lisānda şāyi^c ve zāyi^cdür. Türkī lügatine maḥşuş degil, belki lisānlarında keşretdür. Anı olan elfazda vāqı^cdur.

Beyt: Yana bir ḳaşrını eylep şitāyī
Töşepke ḳor kün ḫabs ḫıṭayī

2.15. Ḥarfü'd-Dalī'l-Meftūḫa

Dağı¹: (داغی) Dağı dimekdür.

Beyt: Ey cemālinḡ gül-şeni ḫüb u vişālinḡ dağı ḫüb
İlge lıṭfuñ ḫüb ise cānımḡa zulmunḡ dağı ḫüb

Dağı bir²: (داغی بیر) Ol birisi dağı dimekdür.

[E.115b] Dabḳur³: (دبکور) Şaf ve ālāy ma'nāsınadur ki Ferhād u Şīrīn'de Ḥusrev

Ermeniyye ḳal'ası üzerine geldügi maḫalde gelür.

Beyt: Ḳayap ḳurgannı dapḳur dapḳur ol ḫayl
Tüşerge ḳıldılar tuşluḳ [Li.1-81a] tuşı meyl

Ve yine Sedd-i İskenderī'de Dārā leşkeri vaşında gelür ki:

Beyt: Yasalı ki bu ṭul ile körgüzüp
Budur ṭurfa kim yiti dapḳur tüzüp

Depingür⁴: (دپنگور) Eyer berkinde dirler ve üzengüye dağı dirler.

Darıban⁵: (داريبان) Vāḳı^c oluben ve 'arız oluben ve gelüben dimekdür ki Ḥayretü'l-

Ebrār'da on ikinci maḳālede ehl-i zulm ḫaḳḳında gelür.

¹ dağı : dağı B. // dimekdür : demektir B. // Tanık olarak verilen beyit yalnız Esad Efendî nüshasında vardır.

² dağı : dağı B. // dimekdür : demektir B.

³ dabḳur : dapḳur B. , S. // ma'nāsınadur : ma'nāsınadır B. // Ḥusrev : Ḥüsrev B. // geldügi : keldüki B. // gelür : kelür ki B. ; gelür ki A. , Ş. // ḳayap : ḳapab B. // ḳurgannı . ḳurganını B. ; ḳurgası S. // dapḳur dapḳur : dabḳur E. ; dapḳur S. // meyl : meyil B. // gelür ki : kelür B. // yasalı : yasay S. // körgüzüp : körközüb B. // yiti : bitü S. , Ş. // tüzüp : tüzüb B. ; turup S.

⁴ depingür : depingü S. // berkinde : perkinde B. ; yaprağına S. // berkinde dirler : berkinde Li.1 // üzengüye : üzüngüye B. // dağı : dağı B. // dirler : dirler imiş S.

⁵ 'arız oluben ve : ø A. , B. , Ş. // gelüben : kelüben B. // dimekdür : demektir B. // gelür : kelür B. // o şol : uşol S. // vebā : veyā S.

Beyt: Hâşıl o şol öyke belâ darıban
Kaysı belâ belki vebâ darıban

Darıp¹: (داریب) Vâkıf olup ve ‘arız olup ve gelüp dimekdür ki Tārīḫ-i Mülūk’da Hüsrev

Pervîz’iñ salṭanatı ve memleketi Resû’l-lah’iñ Salla’l-lah ‘aleyh ve sellim
du‘asıyla zevâl bulduğı [S.92b] maḥalde gelür ki:

Ve Hâzret mucizesidin milkige zevâl darıp.

Ve yine Maḥbûbu’l-Kulûb’da ikinci bâbda zühd zikrinde gelür ki:

Her sâlikke kim bu maḥam darıpgay.

[E.116a] Daruğa²: (داروگا) Mîr ‘Ases dimekdür. Şubaşı ma‘nâsına ki Sedd-i

İskenderî’de İskender Dārâ memleketni alıcak zabṭına ḥâkimler gönderdügi
maḥalde [A.54a] gelür ki:

Beyt: Biri taptı daruğa işretin
Biri urdı ser-ḥad sarı nevbetin

Ve yine Mecâlisi’n-Nefâ’is’de üçinci meclisde [Ş.208b] riyâzî vaşfinda gelür ki:

Bu uçruda şâkirdleri bile tağ keştige barıp taş yutalıp bir fakîrga tigip ölüp irmiş,
yana daruğadın kaçıp kayan irgenin kişi bilmes.

Dayı³: (دایی) Divar.

Dedek⁴: (دداك) Kaf, kaf-ı ‘Arabî’dür. Cârîye ma‘nâsınadır ki Nevâdirü’ş-Şebâb’da
gelür.

¹ darıp : darıb B. // vâkıf olup : vâkıf olub B. // ‘arız olup : ‘arız olub B. // gelüp : kelüb B. // dimekdür : demekdir B. // Hüsrev : Hüsrev B. ; Hüsrev’iñ Ş. // Resû’l-lah’iñ : Resû’l-lah Hâzretiniñ Ş. // du‘asıyla : du‘ası ile B. // gelür ki : kelür ki B. // zevâl darıp : zevâl darıb B. // Ve yinegelür ki : ø S. // gelür ki : kelür ki B. // her : bir S. // sâlikke : sâlik S. // darıpgay : darıgay A. , B. , Li.1 , S. , Ş.

² dimekdür : demekdir B. // ma‘nâsına ki : ma‘nâsınadır Li.1 // ki Sedd-i İskenderî’denevbetin : ø Li.1 // Sedd-i İskenderî’de : Sedd-i B. // memleketni : memleketin B. // gönderdügi : könderdüki B. // maḥalde gelür ki : maḥalde kelür ki B. ; maḥalde gelür S. // taptı : ø S. // nevbetin : növbetin B. // Ve yine : ø Li.1 // üçinci : üçüncü B. ; üçüncü A. , S. // vaşfinda gelür ki : vaşfinda kelür ki B. // keştige : keştiga S. , Ş. // barıp : barıb B. ; yarıp S. // yutalıp : yumalalıp B. ; yumalalıp A. , Li.1 , Ş. ; yuvalalıp S. // fakîrga : fekîrge B. // tigip : tigib B. // ölüp : ölüb B. // kaçıp : kaçıp B. // kayan : tayan S.

³ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁴ Kaf , kaf-ı ‘Arabî’dür : kaf kaf-ı ‘Arabîdir B. ; kaf ‘Arabî’dür Ş. // ma‘nâsınadır : ma‘nâsınadır B. // gelür : kelür B. // üçinci : üçüncü A. , S. // kısmda : kısmda B. // tenbîhâtta gelür : tenbîhâtta kelür

Beyt: Zamāne ehli ki devlet çağı kuluṅdurlar
Mülāyemet yana köb kılma kılma ol dedekler ile

Ve yine Maḥbūbu'l-Ḳulūb'da üçinci kısımda tenbīhāt'da gelür.

Beyt : Bibi [Li.1-81b] ḥvāce kim barıda dedekge aylanğay
Bibiniṅ 'ıffeti iteki ḳulğa bulğangay

Degle¹: (دگل) Kaf, kaf-ı 'Acemī'dür. Üstine giydikleri kışa yeñlü ḳaftāna dirler ki

tegele dimekle meşhūrdur ki Nevādirü's-Şebāb'da gelür.

[E.116b] Beyt: Tügme gül-gün degleyide la'l-i rümmāni imes
Gülge bağlapdur köñgül bülbüller ammā barca ḳan

Tekle²: (تکل) Bu daḥı ta ile kaf-ı 'Arabī ile bu ma'nāyadur.

Dek³: (دك) Kaf-ı 'Arabī ile bu daḥı dik lügati gibidür, hemān gibi ma'nāsınadur ki

Sedd-i İskenderī'de Ḥaḳan [S.93a] İskender'e pīş-keş virdügi develer vaşında gelür.

Beyt: 'Alāḳa barığa ser-ā-ser ipek
Dürr ü la'l ü firūze butcağı dek

Devvāc⁴: (دواج) Teşdīd-ı vav'la lipāçe ma'nāsınadur ki üst ḳaftānına dirler ve Fārisī'de

çadır-şeb ma'nāsınadur ve yorğan ma'nāsınadur ve taḥt-pūş ma'nāsına daḥı gelür.

B. ; tenbīhāt'da gelür ki Li.1 , Ş. // bibi : ø Li.1 , Ş. // ḥvāce : ḥāce B. // ḥvāce kim : ø A. // kim barıda : kim bibi barıda S. , Ş. // barıda ; yarıda S.

¹ Kaf , kaf-ı 'Acemī'dür : kaf kaf-ı 'Acemī'dür B. ; kaf 'Acemī'dür Ş. ; kaf-ı 'Acemī ile Li.1 // üstine : üstüne B. // giydikleri : kiydikleri B. // dimekdür : demekdir B. // meşhūrdur ki : meşhūrdur Ş. ; ma'rūfdur ki S. // gelür : kelür ki B. ; gelür ki A. // la'l-i : laal-i B. // bağlapdur : bağlabdur B. // barca : barça S.

² bu daḥı : daḥı A. , B. , E. , S. // ta ile : ø A. , E. , Li.1 , Ş. // kaf-ı 'Arabī ile : kaf 'Arabī'dür Li.1 , Ş. ; kaf-ı 'Arabī'yle S. // bu ma'nāyadur : bu mā'nāyadır B. ; hemān bu ma'nāyadur Li.1

³ kaf-ı 'Arabī ile : kaf-ı 'Arabī'yle S. // lügati : luğati B. // hemān : hemen B. // gibi : ø S. // ma'nāsınadur : ma'nāsınadır B. // virdügi : virdüki B. // gelür : kelür B. ; gelür ki Li.1 , S. // 'alāḳa : 'ılāḳa B. // barığa : yarığa S. // la'l : laal B. // firūze : pīrūze S. // butcağı : purçağı S.

⁴ vav'la : vav ile B. // lipāçe : lipāce B. // ma'nāsınadur : ma'nāsınadır B. // çadır-şeb : cadır-şeb E. , S. // yorğan ma'nāsınadur : ø Ş. // daḥı gelür : daḥı kelür B. // dal ile : dal'la A. , Li.1 , Ş. // 'Arabī'de : 'Arabī'dür A. , Li.1 ; 'Arabīdir B. // Fārisī'de : Fārisī'dür A. , S. ; Fārisīdir B. // tevḥīdde gelür : tevḥīdde kelür B. // teniğa : tenige B. ; tiṅa S. // eylediṅ : eylediñ S. // Ve yine.....ziynet-efzāy : ø S. // gelür ki : kelür ki B. // tevḥīdde gelür : kelür B. ; gelür Ş. ; tevḥīdde gelür ki S. , Ş. // na'tda gelür : naatda kelür B. // ilnige : ikinge B. ; ilniṅge Li.1 ; ilinṅge S. ;

Duvac dağı dirler, zämme-i dal ile teşdidsiz ‘Arabî’de ve Fârisî’de ve Türkî’de müştereklerdür ki Sedd-i İskenderî’de tenbîhde gelür.

Beyt: Tenîğa şerefdin devvac eyledinğ
Başın hem sezâ-vâr-ı tâc eyledinğ

Ve yine Bedâyi’ü’l-Vasat’da gelür ki:

Şol çağ kim Hırasân tahtı kürkânlıg duvacı bile ziynet-efzây.

Ve yine Nevâdirtü’ş-Şebâb’da tevhidde gelür.

Beyt: Hem itti nâfe-i şun’ünğ kamerni müşk-i devvac
Hem itti gül-şen-i luḡfunğ şafaḡ [Li.1-82a] nı gül-gün-puş

[E.117a] Ve yine Hayretü’l-Ebrâr’da evvelki na’tda gelür.

Beyt: [Ş.209a] İlnige yapıldı devvac şeref
Kıldı mekân başınğa tâc şeref

Ve yine Şeyḡ ‘Aṭṭâr Ḥazretleri Raḡmetu’l-lahı ‘Aleyh Vuşlat-nâme’lerinde taht u tâc ve esbâb-ı salṭanat ma’nâsına yazarlar ki:

Beyt: Bâ-devvac ü tâc ve şimşîr ü kemer
Key şeved der-ma’rifet-i şâhib-nazar

Davulğan ve davulğa¹: (داولغا و داولغان) Toḡluğa dimekdür.

Dalğa²: (دالغا) Bu dağı toḡulğa ma’nâsınadır ki Sedd-i İskenderî’de Dârâ leşkeri vaşfinda gelür.

Beyt : Taḡa dalgada çin yalavuz pezîr
Yana cevşen üstige çini ḡarîr

2.16. [A.54b] Ḥarfî’-d-Dai’l-Meksûre

Diben³: (ديبان) Deyüben dimekdür.

Di alman⁴: (دىالمان) Deyümezin dimekdür.

ilgige Ş. // yapıldı : yayıldı S. // bâ-devvac : yâ-devvac A. , Li.1 , S. // şimşîr : Keşmîr S. ; şemşîr Ş.
// şâhib-nazar : ehl-i nazar Ş.

¹ toḡluğa : toḡla : S. // dimekdür : demektir B.

² toḡulğa : toḡla S. // ma’nâsınadır : ma’nâsıradır B. // gelür : kelür B. ; gelür ki Li.1 // çini ḡarîr : çini-i ḡarîr S.

³ deyüben : deyuben B. // dimekdür : demektir B.

⁴ deyümezin : deyumezin B. // dimekdür : demektir B.

Di algay mu¹: (دى الغايىمو) Deyü bilür mi dimekdür.

Dip²: (ديب) Deyüp dimekdür ki [S.93b] Ferhād u Şîrîn āhirinde şeh-zāde naşîhatinde gelür.

Beyt: Bu sözni ehl-i hikmet dip durur hûb
Yamandın az beh kim yaşıydın köp

Dip imiş sin³: (ديب ايمش سين) Deyüp tururmışsın dimekdür.

Beyt: Dip imiş sin köydürey bir dāğ eyle könğlin anıñg
‘Ömr niçük kim dāğ bolsun dāğ-ı hicrân bolmasun

Di almas⁴: (دى الماس) Dimez demek olur.

Dip irdinğ⁵: (ديب ايردينك) Kaf-ı ‘Acemî ile deyüp tururduñ dimekdür.

Dip idinğ⁶: (ديب ايدينك) Hemîn bu ma‘nâyadur.

Dipsep⁷: (ديپساب) Depinüp [E.117b] ve ƣalgıyup dimekdür ki H̱ayretü’l-Ebrâr’da

dördinci maƣāledi mürâyî şūfiler vaşında gelür.

Dipsep ve şayha ƣikip andaƣ ki sil cengek nefes alyıda ẖar u zelîl.

Dipser⁸: (ديپسار) Depinür dimekdür ki Nesāyimü’l-Muħabbe dibācesinde şūh muğanni

vaşında gelür.

Sigirip ol ‘azîzninğ boynıƣa minip ayağın [Li.1-82b] dipser irdi.

Di durlar⁹: (دى دورلار) Eydiyorlar dimekdür.

¹ deyü : deyu B. // bilür mi : bilür mü B. // dimekdür : demektir B.

² dip : dib : B. // deyüp : deyub B. ; deyüben S. // dimekdür : demektir B. // Ferhād u Şîrîn āhirinde : Ferhād u Şîrîn āherinde B. ; Ferhād u Şîrîn’de A. , Li.1 // gelür : kelür B. ; gelür ki A. // dip durur : dib durur B. // yaşıydın : başıydın S. // köb : körüp Li.1

³ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁴ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁵ Bu madde Li.1 nüshasında yoktur. // kaf-ı ‘Acemî ile : kaf-ı ‘Acemî’yli S. ; kaf ‘Acemî’dür Ş. // deyüp : deyub B. // tururduñ : dururduñ S. // dimekdür : demektir B.

⁶ dip idinğ : dib idinğ B. ; dip irdinğ Li.1 , S. // ma‘nâyadur : ma‘nâyadır B.

⁷ dipsep : dipseb B. ; dinsep S. // depinüp : depinüb B. // ƣalgıyup : ƣalgıyub B. // dimekdür : demektir B. // dördinci : dördüncü B. // vaşında : zikrinde Ş. // gelür : kelür B. ; gelür ki Li.1 // ƣikip : ƣikip B. // pil : sil B. ; yil S. // cengek : cenğinğ B. ; cefyek S.

⁸ dipser : dibser S. // dimekdür : demektir B. // şūh : ø S. // gelür : kelür B. ; gelür ki Li.1 , Ş. // sigirip : sigirib B. // ‘azîzninğ : ‘azîznin A. // minip : minib B. ; binip S.

⁹ eydiyorlar : ıdiyorlar B. ; yorlarlup S. // dimekdür : demektir B.

Dirge¹: (دیرگا) Kaf, kaf-1 ‘Acemī’dür. Dimek için dimekdür ki Ğarābü’ş-Şıgar’da gelür.

Beyt: Rāz-ı ışkınğ dirge peykānıñ irür könğlümge til
Lāl til birle kıılır irmiş tekellüm ehl-i rāz

Dirni²: (دیرنی) Dimegi dimekdür ki Mecnūn u Leylī’de Mecnūn hālinde gelür.

Beyt: İl her ni ki sorsa fehmi kıılmay
[Ş.209b] Fehm itse cevāb dirni bilmey

Dir min³: (دیرمین) Eydürin dimekdür.

Dişişgey⁴: (دیشکای) Kaf, kaf-1 ‘Acemī’dür. Eydişirtüz ve eydişüm dimekdür ve didikleri dimekdür ki Seb‘a-i Seyyāre’de yedinci hekāyede gelür.

Beyt: Özige kilkec ol iki dil-ğāh
Ni dişişgendin olmadım āğāh

Di söz⁵: (دی سوز) Söz söyle dimekdür ve diyecek söz dimekdür.

Digey⁶: (دیگای) Kaf, kaf-1 ‘Acemī’dür. Diye dimekdür [E.118a] ve diyem dimekdür ki ‘Ubeyd Hān eş‘ārında gelür.

Beyt: [S.94a] Ni mañga ğam ħāre-i kim añga ħālim ni digey
Ni ğamım bar ni sözüm itür kişim bar alyıda

Digin⁷: (دیگین) Kaf, kaf-1 ‘Acemī’dür. Ğāye ma‘nāsınadur ki filānga digin, filāna degin dimekdür ki Sedd-i İskenderī’de Keşmūr tağı vaşfında gelür.

¹ kaf , kaf-1 ‘Acemī’dür : kaf kaf-1 ‘Acemī’dir B. ; kaf ‘Acemī’dür Ş. // dimekdür : demektir B. // gelür : kelür B. // ışkınğ : aşkınğ B. // könğlümge : könğlümke B.

² dimegi : dimege Ş. // dimekdür : demektir B. // Mecnūn hālinde : hālinde S. // gelür : kelür B. ; gelür ki Li.1 ; bir beytde gelür S. // sorsa : sorup Li.1 // fehmi kıılmay : fehim kıılmay B. // fehmi itse : fehim itse B. // dirni : virmeni S.

³ eydürin : idürin B. // dimekdür : demektir B.

⁴ ‘Acemī’dür : ‘Acemī’dir B. // eydişirtüz : idişiriz B. // eydişüm : idişim B. // dimekdür : demektir B. // didikleri dimekdür : dedikleri demektir B. // gelür : kelür ki B. ; gelür ki S. // özige : özike B. // dişişgendin : dişişgeydin S.

⁵ söyle dimekdür : söyle demektir B. // söz dimekdür : söz demektir B.

⁶ kaf , kaf-1 ‘Acemī’dür : kaf kaf-1 ‘Acemī’dir B. ; kaf ‘Acemī’dür Ş. // dimekdür : demektir B. // gelür : kelür B.

⁷ kaf , kaf-1 ‘Acemī’dür : kaf kaf-1 ‘Acemī’dir B. ; kaf ‘Acemī’dür Ş. // ğāye . ğāyet S. , Ş. // ma‘nāsınadur ki : ma‘nāsınadır B. ; ma‘nāsınadır Li.1 // dimekdür ki : demektir ki B. ; dimekdür Li.1

Beyt: Felekge digin eyle rahşende taş
Ki perdaht kılğaylar eylep tıraş

Ve bir dağı diyesin dimekdür ki Sedd-i İskenderî'de Kenîzek-i Çînî Vahşî
cengine varduğı maħalde gelür ki:

Beyt: Çü çapek cemâlidin aldı niķâb
Digin çıktı mîğ üztidin âftâb

Ve bir dağı emr idüp eyitgil ma'nāsına gelür ki Fevâidü'l-Kiber'de gelür ki:

Beyt: [Li.1-83a] Min ü mîğ-i deyri kim bir sâ'il anda şeh sarı bakmas
Digin ey şeyh himmetdin veyâ şevketdin irkin mu

Ve bir dağı dinilen ve eydilen ma'nāsınadır ki Hayretü'l-Ebrâr'da on birinci
maķâlede gelür.

Beyt: Şen'atı her nice digindin efzûn
Lik bolup haşmeti andın füzûn

Digince¹: (ديکینجا) Kaf-1 'Acemî ile eydince ve diyince dimekdür.

[E.118b] Digence ve digünce²: (ديکونجا و ديکانجا) Kaflar , kaf-1 'Acemî'dür. Hemîn bu

ma'nâyadır ki Seb'a-i [A.55a] Seyyâre'de Behrâm Şâh hakkında gelür .

Beyt: 'Âķibet hey digünce çarķ-ı denî
Tiregür eyledi anıñg vaţanı

Digey min³: (ديکایمین) Diyeyim dimekdür.

Di almas sin⁴: (دى الماس سين) Diyimezin dimekdür.

Digüci⁵: (ديکوجى) Diyici dimekdür.

// tağı : dağı A. , B. , S. // vaşında gelür : vaşında kelür B. ; vaşında gelür ki Li.1 // eylep : eyleb B. // diyesin dimekdür : diyesin demekdir B. // Çînî : Cînî B. // maħalde gelür ki : maħalde kelür ki B. ; maħalde gelür S. , Ş. // çü ; cü S. // çapek : cabek Sb // neķâb : lû'âb S. // çıktı : çikti B. // dağı : dağı B. // emr idüp . emir idüb B. // ma'nāsına gelür ki : manāsına kelür ki B. // Fevâidü'l-Kiber'de gelür ki : Fevâidü'l-Kiber'de kelür B. ; Fevâidü'l-Kiber'de gelür A. , S. , Ş. // şeh sarı bakmas : şeh bakmas A. , B. , Ş. // dinilen : dinülen Ş. // eydilen ma'nāsınadır : eydilen ma'nāsınadır B. // maķâlede gelür : maķâlede kelür ki B. ; maķâlede gelür ki A.

¹ kaf-1 'Acemî ile : kaf-1 'Acemî'yli S. // diyince : deyince B. // dimekdür : demekdir B.

² kaflar , kaf-1 'Acemî'dür : kafler kaf-1 'Acemîdir B. ; kaflar 'Acemî'dür Ş. // ma'nâyadır : ma'nâyadır B. // gelür : kelür ki B. ; gelür ki A. , Li.1 , S. , Ş.

³ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁴ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁵ diyici : deyici B. // dimekdür : demekdir B.

Digec¹: (ديکاج) Eydilecek söz ma'nāsınadır ki ve bir dağı diyicek [Ş.210a] dimekdür ki
Garārbü'ş-Şıgar'da gelür.

Beyt: Digec ebced başıga ivrülürler
Kamer birle kıyaş ya'nī cedd ü eb

[S.94b] Digenimde²: (ديکایم دا) Didügüm vaqtde dimekdür.

Dilgüsi³: (دیلکوسی) Dinilse gerek dimekdür.

Digümdür⁴: (دیکوم دور) Disem gerek dimekdür.

Digeyler⁵: (دیکای لار) Diyeler dimekdür.

Digeysin⁶: (دیکای سین) Diyesin dimekdür.

Digeli⁷: (دیکالی) Diyeli ve dimek üçün dimekdür.

Digünğ⁸: (دیکونک) Kaf 'Acemī'dür. Dirsın ve diseñ gerek dimekdür ki Ferhād u Şīrīn
hātimesinde gelür.

Beyt: Nevāyī nice digünğ sözni hezeyān
Bu hezeyānları koy Tenğriğa bir yan

Diküci⁹: (دیکوجی) Diyici dimekdür.

Digey¹⁰: (دیکای) Diye dimekdür.

Dikiley¹¹: (دیکیلای) Kaf, kaf-ı 'Arabī'dür. Dikilmiş dimekdür. Sedd-i İskenderī'de

İskender Fīrūz'ı Keşmīr mülkine şāh idüp tevā'biine hil'āt virdüğü maḥalde
gelür.

¹ ma'nāsınadır ki : ma'nāsınadır B. ; ma'nāsınadır A. , Li.1 , S. // dağı : dağı B. // diyicek : diyecek A. , B. // dimekdür : demektir B. // gelür : kelür B. ; gelür ki S. // kıyaş : kıyaş B. // cedd ü eb : eb ü cedd Li.1

² didügüm : didüküm B. // vaqtde : vaqitde B. // dimekdür : demektir B.

³ gerek : kerek B. // dimekdür : demektir B.

⁴ gerek : kerek B. // dimekdür : demektir B.

⁵ dimekdür : demektir B.

⁶ dimekdür : demektir B.

⁷ diyeli : diye S. // üçün . için A. , Li.1 , Ş. // dimekdür : demektir B.

⁸ Kaf , 'Acemī'dür : kaf 'Acemī'dür B. ; kaf kaf-ı 'Acemī'dür S. ; kaflar , kaf-ı 'Acemī'dür Li.1 // gerek : kerek B. // ki Ferhād u Şīrīn..... bir yan : ø Li.1 // gelür : kelür B. // nice : niçe S. , Ş. // Tenğriğa : Tenğrige B.

⁹ Bu madde B. nüshasında yoktur.

¹⁰ Bu madde B. nüshasında yoktur.

¹¹ Kaf , kaf-ı 'Arabī'dür : kaf kaf-ı 'Arabī'dür B. ; kaf , 'Arabī'dür Ş. // dimekdür : demektir B. // idüp : idüb B. // tevā'biine : tevā'bine S. // gelür : kelür ki B. ; gelür A. , Li.1 // ton birip : ton birib B. // on birip : on birib B.

Beyt: İki yüzgece dikiley ton birip
Yalañg ton alarca yana on birip

Dik¹: (ديك) Kaf, kaf-ı ‘Arabî’dür. Gibi dimekdür ki Mecnûn u Leylî’de [Li.1-83b]
gelür.

[E.119a]Beyt: Kâminîgnı anıñg dik it taḥayyül
Kim tapmasañg itgesin taḥammül

Dik²: (ديك) Kaf, kaf-ı ‘Arabî’dür. Bir lafzla daḥı isti‘māl olunur. Gayrı ma‘nāya ki;

“sordikler”, “şorsunlar” dimekdür; “gördikler”, “görsinler” dimekdür ki
Ḥayretü’l-Ebrār’da yigirminci maḳālede şāhla şeh-zāde vaşfında gelür.

Beyt: Kān kibi körgeñ şeh āzādeni
Kör dik anıñg gevheri şeh-zādeni

“Kördik” didügi “görsen” dimekdür.

Ve yine Ğarāibü’ş-Şıḡar’da gelür.

Beyt: Ger budur kâfir köz ü zünnār zülfi ey faḳīh
Bolḡusı dik deyr ara mest ü perişān ‘āḳıbet

“Bolḡusıdik” didügi “olsa gerek” dimekdür, “bardikler” “varsınlar” dimekdür,
“öldikler” “ölsünler” dimekdür, “yidikler” “yisünler” dimekdür ki Nevādirtü’ş-
Şebāb’da gelür.

Beyt: Nevāyī ölseyidik kūyi itleri süngekin
Raḳıḳ kılma gümān kim disenḡ ki yār barur

¹ Bu madde S. nüshasında yoktur. // Kaf, kaf-ı ‘Arabî’dür : kaf kaf-ı ‘Arabîdir B. ; kaf, ‘Arabî’dür Ş. // gibi : kibi B. // dimekdür : demektir B. // gelür : kelür B. ; gelür ki A.

² Kaf, kaf-ı ‘Arabî’dür : ø Ş. ; kaf kaf-ı ‘Arabîdir B. // lafzla : lafızla B. // daḥı : daḥi B. // olunur : olunur B. // dimekdür : demektir B. // gördikler : kördikler B. // görsinler : körsinler B. // gelür : kelür B. // körgeñ : görgeñ B. // şeh āzādeni : şeh-zādeni A. , B. , Li.1 , ; kef-i şeh-zādeni Ş. // Kördik.....dimekdür : ø B. // görsen : görsün S. // görsen dimekdür : görsen Li.1 // Ğarāibü’ş-Şıḡar’da gelür : Ğarāibü’ş-Şıḡar’da kelür B. ; Ğarāibü’ş-Şıḡar’da gelür ki A. // Ger budur.....Nevādirtü’ş-Şebāb’da gelür : ø S. // didügi : dedüki B. // olsa gerek : olsa kerek B. ; olsañ gerek A. , Li.1 , Ş. // dimekdür : demektir B. // varsınlar dimekdür : varsınlar demektir B. ; varsınlar dimekdür A. , Li.1 // ölsünler : ölsünler dimekdür A. , Li.1 , Ş. // yisünler dimekdür : yisünler demektir B. // gelür : kelür B. // Nevāyī : ø S. // kūyi : köyi B. // raḳıḳ kılma : Nvāyī ‘āḳıbet kılma S. // Nevāyī Ḥazretleri : Nevāyī Ş. // Cāmī Ḥazretleri’niñ : Mevlānā Cāmī Ḥazretleri’niñ Li.1 ; belāḡata Cāmī Ḥazretleri’niñ S. // yazdurup : yazdurub B. ; yazup Li.1 // bir kaç gün : bir kaç kün B. // tursın : dursın S. ; tursun A. , B. , Li.1 , S. , Ş. // diyicek : deyicek B. // maḥalde gelür ki : maḥalde kelür ki B. ; maḥalde gelür Ş. // Munda.....kılalı : ø E. // munda : mundaḡ S. // Ve yineSāḳī-nāme’de gelür : ø E. , Li.1 // gelür : kelür B. // Beyt : Kıldı.....dāyım anı : ø Li.1 // çün : cün B. // Tenḡri : Tanrı B.

[Ş.210b] Ve yine *Ḥamsetü'l-Müteḥayyirîn*'de evvelki maqāledi Nevāyî *Ḥazretleri Cāmî Ḥazretleri*'niñ divānın yazdurup hıdmetlerine iledicek [S.95a] bir kaç gün bunda tursın diyicek maḥalde gelür ki:
Munda *turdik* bir miqdār mülāḥaza kılalı.
Ve yine *Sākī-nāme*'de gelür.

Beyt: Kıldı çün Tenğri mülāyım anı
Esredik hıfzıda dāyım anı

Din¹: (دين) Rābıṭadur, ism āhirine lāḥik olur. 'Arabî'de "min" ve Fārisî'de "ez" ma'nāsına ki Türkî'de feth-i dal ile "den" dinilür, ya'nî filāndan diyicek filāndan dirlir.

[E.119b] Diyeli²: (ديلى) Diyelüm ve eydelüm dimekdür ki *Bedāyi'ü'l-Vasat*'da gelür.

Beyt: Birev ki ıışk bile kıldı müttehim bizni
Ni nev' yok diyeli kim itti muḥterem bizni

[A.55b] Ve yine *Ḥayretü'l-Ebrār*'da yedinci maqāle evvelinde gelür ki:

Beyt: Şāh eger [Li.1-84b] ol bolsa ki muḥtāc irür
Ḥarf ile muḥtācda hem tāt irür
Şāh disenğ kimde körüp tātını
Şeh diyeli bu vech ile muḥtātını

Dimen³: (ديمان) Dimezin dimekdür.

Dimeli⁴: (ديمالى) Dimeyelüm dimekdür.

Dimenğ⁵: (ديمانك) Kaf-ı 'Acemî ile dimeñ dimekdür.

Diyi⁶: (ديى) Diyeyin dimekdür.

Diyin⁷: (ديين) Bu daḥı diyeyin dimekdür ki *Sultān Ḥüseyn Baykara* eş'arında gelür.

¹ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

² dimekdür : demektir B. // gelür : kelür B. ; gelür ki S. // ıışk : aşk B. // yok diyeli : diyeli Ş. // muḥterem : muḥarrem E. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür S. , Ş. // körüp : körüb B. // tātını : tātını B.

³ dimekdür : demektir B.

⁴ dimekdür : demektir B.

⁵ dimeñ : dimekdür B. // dimekdür : demektir B.

⁶ dimekdür : demektir B.

⁷ daḥı : daḥı B. // dimekdür : demektir B. // Ḥüseyn : Ḥüseyn B. // gelür : kelür B. // ağzınğ : ağzınınğ B. // didi : dedi B. // alman : almak Li.1 // kulaḥ tutsa : kulaḥ A.

Beyt: Ağzıñg esrārıda köpdür sözüm didi alman.
Kim kulağ tutsa diyin bir nice pinhān elfāz

Din¹: (دين) Bu dağı diyeyin dimekdür ki Ḥayretü'l-Ebrār'da on toközıncı maḳālede

Şehr-i Herāt vaşfında ve bağları ta'rīfında gelür ki:

Beyt: Gülleri nev'ini ni dīn anca gül
Anca ni gül sayğa alğanca gül

Din²: (دين) Bir dağı filāndan dimek ma'nāsına gelür ki Ḥayretü'l-Ebrār'da ikinci

ḥayretde gelür.

Beyt: Çeşmesini çünki Mesīḥā tapıp
[E.120a] Pāk demidin ölük iḥyā tapıp

Pāk deminden dimekdür.

Diyilgen³: (دييلگان) Kaf, kaf-ı 'Acemī'dür. Dinilen ve eydilen dimekdür ki Seb'a-i

Seyyāre'de onıncı ḥikāyede gelür ki :

Beyt: Kūşede mu'tekif diyilgen pīr
[S.95b] Ḥalkdın ġār içide 'uzlet-ġīr

Diyeyeli⁴: (دييالى) Diyelüm dimekdür.

Di⁵: (دى) Diyeyin dimekdür ki Seb'a-i Seyyāre āḥirinde Nevāyī Ḥazretleri Behrām

Şāh'ı [Ş.211a] vāḳı'ada gördügi maḥalde gelür ki:

Beyt: Min ḳabūl eyleben didim di söz
Kim ağızdın burun açıldı köz

[Li.1-84b] Ve yine Mecnūn u Leylī'de gelür.

¹ dimekdür : demektir B. // Herāt : Herā S. // gelür ki : kelür ki B. // nev'ini ni : nev'in ni A. ; nev'ini B. ; Ş.

² dīn . ø E. , Ş. // bir dağı : bir dağı B. ; ve bir dağı Ş. // ma'nāsına gelür ki : ma'nāsına ki A. , B. ; ma'nāsınadır S. , Ş. // gelür : kelür B. ; gelür ki A. , Li.1 // tapıp : tapıp B. // Pāk deminden dimekdür : ø B. , Ş.

³ Kaf , kaf-ı 'Acemī'dür : kaf kaf-ı 'Acemīdir B. ; kaf 'Acemī'dür. Ş. ; kaf-ı 'Acemī ile Ş. // dinilen : denilen B. // eydilen : eydilen B. // dimekdür ki : demektir ki B. ; dimekdür Li.1 // gelür ki : kelür ki B. ; gelür Ş. // içide : içinde Li.1

⁴ diyeyeli : diyeli A. , B. , S. // diyelüm : diyelim A. , B. , Li.1 , S. // dimekdür : demektir B.

⁵ diyeyin : diyessin S. // dimekdür : demektir B. // āḥirinde : āḥerinde B. // Nevāyī Ḥazretleri : Nevāyī Ş. // vāḳı'ada : vāḳi'ada B. // gördügi : kördüki B. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür Ş. // ağızdan burun : ağızdan E. // Mecnūn u Leylī'de gelür : Mecnūn u Leylī'de kelür B. // Mecnūn u Leylī'de gelür ki A. , Ş. // bile di āḥir : bile di āḥer B.

Beyt: Medhîni itey ni nev' zâhir
Şükri'ni ni til bile di âhir

2.17. Harfî'd-Dalî'l-Mazmûme

Düpdürün¹: (دوپدورون) Ayak âvâzına dirler, tâvûş ma'nâsına ve yûrek oynamasına dağı
dirler.

Dopku²: (دېقو) Cüllâhlar ayakların başdıkları ağaca dirler ve bir rengdür ki toğana bit
üşse anıñla ilâc iderler.

Durluğ³: (درلوق) İncülü dimekdür ki Ferhâd u Şîrîn'de Sokrat Hakîm vaşında gelür.

Beyt: Nola durluğ şadef birle bolup küm
Bu deryâ içre yüz miñ çarğ u encüm

Döküldemek⁴: (دوگولداماك) Kaflar 'Arabî'dür. Yûrek oynamasınıñ şadâsına dirler ki
Garâibü's-Şığar'da gelür .

Beyt: Ni tüş ki hicr belâsın körer de siskensem
Döküldemek bile cânımnı uyğatur yûrekim

Dolana⁵: (دلانه) Aluc didikleri tağ elmasına dirler.

Dultu ve dolto⁶: (دلتو و دلتو) Sırtlan kurdına dirler ki Mecnûn u Leylî'de şıfat-ı şebde
gelür ki :

Beyt: Mekk ile sevâd-ı anber-âlûd
Dolto tişüğe salıban dūd

Doluğa⁷: (دولوغه) Toğulğa ma'nâsına ki Bedâyi'ü'l-Vasat'da gelür.

¹ oynamasına dağı dirler : oynamağ ma'nâsına dağı gelür Ş. // dağı : dağı B.

² ağaca dirler : ağaca S. // rengdür : renkdir B. // bit : pit A. // üşse : üşdüğü vaqt S.

³ durluğ : durluk S. // incülü : incilü E. // dimekdür : demekdir B. // gelür : kelür ki B. // bolup :
bolub B. // küm : kim S.

⁴ kaflar 'Arabî'dür : kaflar 'Arabîdir B. // dirler ki : dirler Ş. // gelür : kelür ki B. ; gelür ki A. , Ş.

⁵ didikleri : dedikleri B. // tağ elmasına dirler : nesnedür S. // elmasına : elmesine B.

⁶ dultu ve dolto : dultu A. , Li.1 , Ş. ; dulğu S. // sırtlan : sırılan S. // kurdına : kurduna B. // gelür
ki : kelür B. ; gelür A. , Li.1 // dolto : dultu A. , Ş. ; dulğu S.

⁷ ma'nâsına ki : ma'nâsınadır ki S. , Ş. // gelür : kelür B.

Beyt: Kıaddi cevşen ara kõnġlümde anıñg dik kim oġ
[A.56a] Çerkesi doluġa ol oġ [S.96a] üze peykān yañġlıġ

2.18. Ĥarfü'r-Rai'l-Meftūha¹

Rece²: (رجه) Fārisī ile müştarekdür. Mi'mār ipine dirler ki Ĥayrettü'l-Ebrār'da üçinci maķālede rāstlıķ vaşfinda gelür.

Beyt: Tā rece çıkmes yirge bāġ-bān
Bāġ hemān zibde çengel hemān

Ve yine Sedd-i İskenderī'de [Li.1-85a] İskender Ye'cüc'e sed yapıduġı maķalde bir ser-suġanda gelür ki:

Ve hendese-āyin seng-kārlar [E.121a] şihāb girdār rece birle sed ornıġa rik tökmek.

Raġ raġ³: (رخ رخ) Dilim dilim dimekdür.

Rap ve rep⁴: (راب و راب) Bir lafzdur ki bir lafz daġı olmasa [Ş.211b] ma'nā hāşıl olmaz. Nitekim tilberep, delürtüp dimekdür ve kenderep, koġup dimekdür ki Ĥayrettü'l-Ebrār'da dördüncü maķālede ehl-i riya zemminde gelür.

Beyt: Könġlek ara müşk ü 'abir tarab
Könġlide yüz it olup kenderep

Rem kılmak⁵: (رم قيلماق) Ürmek ma'nāsınadır ki keenne-hu remiden lafzından me'ġūzdur.

Tilbe redinġ⁶: (تيلبه راديك) Kaf, kaf-ı 'Acemī'dür. Delürdüñ dimekdür ki Nevādirü's-Şebāb'da bir maţla'ada gelür.

¹ B. nüshasında Ra ve Za harfleri aynı başlık altında verilmiştir.

² müştarekdür : müştarekdür B. // üçinci : üçüncü A. , B. , Li.1 // gelür : kelür B. ; gelür ki S. // tā rece : tā reçe S. // çengel : cengel B. // ser-suġanda gelür ki : ser-suġanda kelür ki B. // seng-kārlar : senk-kārlar B. // şihāb : şehāb B. // ornıġa : ornıġa B. ; özlüñiġa S. // rik : ik S.

³ dimekdür : demekdür B.

⁴ rap ve rep : rab ve reb B. ; rap A. , E. , Li.1 , S. , Ş. // lafzdur : lafızdır B. // bir lafz : bir lafız B. // daġı : daġı B. // nitekim : ø S. // tilberep : tilbereb B. // delürtüp : delüreb B. // dimekdür : demekdür B. ; ø S. // kenderep : kendereb B. // koġup : koġub B. // gelür : kelür ki B. // 'abir tarab : 'ayir ü tarab S. // olup : olub B. // olup kenderep : olub kendereb B. ; olup ü kenderep A. , E. , Ş.

⁵ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁶ Bu madde B. nüshasında yoktur. (B. nüshasında "Ta" maddesinde verilmiştir.)

Beyt: Ey köngül tilbe redinġ imdi nı tedbır saġa
Ol perı zülfini ger kılmasa zencır saġa.

2.19. Harfû'r-Rai'l-Mazmûme¹

Rüst²: (رست) Berk ve muhkem ma'nâsınadır ki Sedd-i İskenderî'de bir şabâh Dârâ'nın

vezîrlerinden İskender'e nâme geldüġi maħalde gelür ki :

Beyt: Çıkar vaqtide kâşıdı yitti cüst
Nihânı tutup nâmeî ağzı rüst

Ve yine Ferhâd u Şîrîn'de Şîrîn Ferhâd'ın tâbûtı üzerine varduġı maħalde gelür.

Beyt: Yorup ol sarı cândın yup ilikni
Kirip rüst itti içkerdin işikni

Ruş : (روش) Yaşşı ok demrenine dirler.

2.20. [E.121b] [S.96b] Harfû'z-Zai'l-Meksûre³

Zili⁴: (زيلي) Kilim ve kâlice ma'nâsınadır ki Ferhâd u Şîrîn'de Mehîn Bânü Ferhâd'ı

taġda görmege varduġı maħalde gelür ki:

Beyt: İpek zilüce [Li.1-85b] hem saldurdı fi'l-hâl
Didi oltursun ol şûrîde aħvâl

2.21. Harfû's-Sini'l-Meftûha

Sapaġ⁵: (سپاغ) Şab dimekdür, bir nesneninġ şapı ma'nâsına ki Mecnûn u Leylî'de

hazân ve dirâht vaşfinda gelür.

¹ B. nüshasında yoktur.

² ma'nâsınadır : ma'nâsınadır B. // geldüġi : keldüki B. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür A. , S. , Ş. // yitti : bitü S. // tutup : tutub B. // nâmeî : nâme A. , B. , E. // Şîrîn Ferhâd'ın : Ferhâd'ın E. , S. // üzerine : üzre A. ; üzere B. // maħalde gelür : maħalde kelür B. ; maħalde gelür ki Li.1 , S. // yorup : yorub B. // yup : yub B. // kirip : kirib B. // rüst itti : rüst itdi S.

³ B. nüshasında yoktur.

⁴ kâlice : kâlice A. , B. , Li.1 // ma'nâsınadır : ma'nâsınadır B. // görmege : körmege B. // gelür ki : kelür B. ; gelür A. , S. , Ş. // zilüce : zilüce A.

⁵ sapaġ : sabaġ S. // şab : şap B. // dimekdür : demekdir B. // nesneninġ : nesneniñ Li.1 , S. , Ş. // dirâht : dirâht B. // gelür : kelür ki B. ; gelür ki S. // töpide : tutide Li.1 // şapaġı : şabaġı A. , Li.1 , S. , Ş.

Beyt: Gūyā töpide uzun sapağı
Boldı uzun eylegen ayağı

Satḳun¹: (ساتقون) Şatun dimekdür.

Beyt: Sifāl-i faḳr ol cān u cihān naḳdın birip gerçi
Kişi hūrşīd cāmın satḳun almaydur bahā eylep

Sacbağ²: (ساجباغ) Tenhā dimekdür.

Sattı³: (ساتتی) Şatdı demek olur. Seb‘a-i Seyyāre’de Dilārām’ı h‘ācesi satduğı yerde
eydür.

Beyt: Cānnı yarmakğa sattı h‘āce-i ḥas
Kim bu sevdāmı tācir itkey ü bes

Satḳun alıp⁴: (ساتقون اليب) Şatun alup dimekdür.

Saçıḳ ve saçıḡ ve saçıḡ⁵: (ساجوق و ساجيغ و ساجيق) Düğüne iledilen saçuya dirler ki

Mecnūn u Leylī’de Nevfel kızın Mecnūn’a virdüğü maḥalde gelür.

Beyt: Gerdün körüben bu iş muvāfıḳ
Kiltürdi tokuz ṭabaḳda saçıḡ

Saçḳunḡ⁶: (ساجقونك) [A.56b] Kaf , kaf-ı ‘Acemī’dür. Saçsañ gerek dimekdür.

Saçrap⁷: (ساجراب) Şıçrayup dimekdür.

Sart⁸ (سارت) [Ş.212a] ‘Acem’iñ şehrīsine dirler ki ḳaṭ‘ā Türkī bilmeye. Ḥayrettü’l-

Ebrār’da ikinci maḳālede gelür.

¹ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

² Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

³ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁴ satḳun alıp : satḳun alıb B. // şatun alup : şatun alub B. // dimekdür : demektir B.

⁵ dirler : derler B. // Nevfel : Nufel B. // gelür : kelür B. ; gelür ki Li.1 , S. , Ş. // ṭabaḳda : ṭapuda S.

⁶ Kaf , kaf-ı ‘Acemī’dür : kaf kaf-ı ‘Acemīdir B. ; kaf ‘Acemī’dür Ş. // gerek : kerek B. // dimekdür : demektir B.

⁷ saçrap : saçrab B. // şıçrayup : şıçrayub B. // dimekdür : demektir B.

⁸ ‘Acem’iñ : ‘Acem’in B. // şehrīsine : şehirlüsine Ş. // ḳaṭ‘ā : ø E. // bilmeye : bilmeye ki S. // ikinci maḳālede : on ikinci maḳālede S. // gelür : kelür B. ; gelür ki Li.1 , S. // bu barur : bu yarur S. // bu barur baḡşılar : bu barur yaḡşılar A. , Li.1 ; bu yarur yaḡşılar Ş. // yaḡşı barur baḡşılar : yaḡşı barur yaḡşılar A. , Li.1 , S. , Ş. // Ve yinebastı mühr : ø Li.1 // Vaḳfiyye’de gelür ki : Vaḳfiyye’de kelür B. // āḡirinde : āḡerinde B. // vaşında gelür ki : vaşında kelür B. // tamāmraḳ : tamāmraḳ B. , E. , Ş.

[E.122a] Beyt: Sartğa gerçi bu barur bahşılar
Türk ile hem yahşı bahşılar

Ve yine Vakfiyye'de gelür ki:

Beyt: Biri Türk divânında bastı mühr
Biri Sart divânında bastı mühr

Ve yine Mecâlisü'n-Nefâ'is'de ikinci meclis âhırinde Seyyid Hasan Erdeşir
vaşfinda geyür ki:

Bu fakîr Türk ve Sart arasında andın tamāmrağ kişi körmeydür min.

Sarı¹: (ساری) Taraf ma'nāsınadır ki 'Ubeyd Han eş'arında gelür.

Beyt: Ger hırām itsenğ 'Ubeydî sarı [S.97a] ey serv-i revân
Cân u könğli birle cismi hâk-i pâ bolsun sanğa

Ve yine Mecnûn u Leylî'de Nevfel Mecnûn'ı şahrâdan alup gitdügi maħalde
gelür ki:

Beyt: At kay sarı kim barurdum urmay
Tursa dağı yol yorurge sormay

[Li.1-86a] Sarğardı²: (سارغاردی) Şaradı dimekdür.

Beyt: Dāyima sarğardı Nevāyî'ninğ yüzi kim 'ışk ara
Bile altunni kılurğa pāy-mālınğ kazğanur

Sarığ ve sarık³: (ساریق و ساریک) Şarı dimekdür ki Hayretü'l-Ebrâr'da 'ışk maķâlesinde
gelür ki :

Beyt : Derd yaşurmak yüzün eylep sarık
Eşk akızmak közin eylep arık

[E.122b] Sarığ ağık⁴: (ساریغ آغریق) Yerekan marazına dirler ki Ğarāibü's-Şıgar'da
gelür.

¹ ma'nāsınadır : ma'nāsınadır B. // gelür : kelür ki B. ; gelür ki S. , Ş. // hırām : harām S. // Nevfel : Nufel B. // alup : alub B. // gitdügi : kitdüki B. // maħalde gelür ki : maħalde kelür B. ; maħalde gelür S. // yorurge : yorurga B.

² sarğardı : sarğaday S. // dimekdür : demekdir B. // Tanık olarak verileh beyit yalnız Esad Eefendi nüshasında vardır.

³ dimekdür : demekdir B. // 'ışk : aşk B. // gelür ki : kelür B. ; gelür S. , Ş. // yaşurmak yüzün : yaşun aķ yüzün S. // eylep sarık : eyleb sarık B. // akızmak : akırna S. // eylep arık : eyleb arık B.

⁴ gelür : kelür B. ; gelür ki A. // kanı : kani B. // kaķresi kaķrası B. // kehrübā : kehrübār Li.1 // Ve yine.....bīmārlar dik : ø Li.1 // hāzānī kaşır : hāzān kaşrı A. , S. , Ş. // vaşfinda gelür ki : vaşfinda kelür ki B. ; vaşfinda gelür A. // sarığ ağık bile : sarığ ağık A. , E. , Li.1

Beyt: Sarıĝ aĝrık boldum ey. sākī ḥazān-ı hicr ara
Kanı aşfer mey ki bar her ḳaṭresi bir kehrübā

Ve yine Ferhād u Şīrīn'de ḥazānī ḳaşr vaşfında gelür ki:

Bey: Terek sarĝatıban yüz zārılar dik
Sarıĝ aĝrık bile bīmārılar dik

Sarĝarıp¹: (سارغاريب) Şararıp demek olur.

Beyt: Gül-ruḥ ra'na ḳaddim çün bāĝı ṭarāf eyle barıp
İnfī'ālidin gül-i ra'na ḳızarıp u sarĝarıp

Sarḳud²: (سرقد) Mücerred şarāb keyfiyyetine dirler ki Maḥzen-i Mīr Ḥaydar

dibācesinde gelür ki:

Beyt: Şabr eyle Eyyub'ğa hem-dest bol
Cür'asınıĝ sarḳudıdın mest bol

Saraĝ³: (سراغ) Fārisī ile müşterekdür. Ḥaber ma'nāsınadır ki muḥammeslerde gelür ki:

Beyt: Bargalı ol şūḥ kim cānım saraĝın almadım
Cism anı istep ni şahrā kim ḳademni salmadı

Sasıĝ: (ساسیغ) Yaramaz rayihaya dirler.

Saraĝuc: (سراغج) 'Avratlar başlarına bağladıkları çenbere [Ş.212b] dirler.

Sergeĝ⁴: (سرکاک) Kaflar, kaf-ı 'Acemī'dür. Nev-m-i ḥafīfe dirler ki tiz uyana.

Nevādirü'ş-Şebāb'da gelür.

Beyt: Dime uykusuz közüñg hicrim tüni açılmadı
Ni ḳıla alĝay ecel uykusı birle sergeĝim

Ve yine Fevāidü'l-Kiber'de gelür.

Beyt: [S.97b] Mın öldüm nāledin nāz uykusıdın yār açmas köz
[E.123a] Ni sūd andın ki hecrān şāmı bolĝay közlerim sergeĝ

¹ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

² gelür ki : kelür ki B. ; gelür S. , Ş. // cür'asınıĝ : cür'asınıñ A. , Li.1 , S. // sarḳudıdın : serḳudıdın B.

³ müşterekdür : küşterekdir B. // ma'nāsınadır : ma'nāsınadır B. // gelür ki : kelür B. ; gelür Li.1 // istep : isteb B. // salmadı : salmadım A. , S. , Ş.

⁴ Kaflar , kaf-ı 'Acemī'dür : kaflar kaf-ı 'Acemīdir B. ; kaflar 'Acemī'dür Ş. // gelür : kelür B. // Fevāidü'l-Kiber'de gelür : Fevāidü'l-Kibar'de kelür ki B. ; Fevāidü'l-Kiber'de gelür ki A. ; Fevāidü'l-Kiber'de bir beytde gelür ki S.

Sağınıp¹: (ساغینیب) Şanup demekdür ki Leylî vü Mecnûn'da İbn-i Selâm aķķında gelür.

Beyt: [Li.1-86b] Ölgem sağınıp ħalâyık anı
Bir öyke kıyvürdiler nihānı

Sağsınmak²: (ساغسینماق) İmi ma'nāya gelür. Bir; şanmak, zann eylemek ma'nāsına ve bir dağı yād itmek ma'nāsına bu beytde sağıdı lafzı ma'nā-yı evvel üzredür, şandı demekdür ve sağsınmağnı lafzı ma'nā-yı s̄anī üzredür, yād itmek demekdür.

Beyt: Çünkü ol bizni unutmāğnı sağındı yaĥşı iş
Sin dağı kil her nefis anı sağınmağnı unut

Sağınıp³: (ساغینیب) Seb'a-i Seyyāre'de Dilārām firāķında Şāh Behrām'ın aĥvālî zikrinde bu beytde sağınıp yād idüp demekdür.

Beyt: Sağınıp çün çeh-i zeneĥdānın
Çikiben barça rişte-i cānım

Sağingac⁴: (ساغینغاج) Şınacak, ya'nī anacak demekdür ki Ġarāibü's-Şıġar'da gelür.

Beyt: Nāleni her niçe kim eyledin nihān eyler könġül
Sini sağingac revān bī-ĥöd figān eyler könġül

Ve yine Münşeāt'da kırkıncı mektübda gelür.

Yūsuf 'Alī'din kulluķ yıpardım alar taķrībi bile gāhi bu bendenġizni sağıturgā ĥākim siz.

Sağingay sını⁵: (ساغینغای سین) Añasın demekdür ki Ferhād u Şīrīn'de Sokrat Ĥakīm

Ferhād'a eytdi.

¹ sağınıp : sağınıb B. // şanup : şanub B. // demekdür : demektir B. // Leylî vü Mecnûn'da : Mecnûn u Leylî'de A. , B. , S. , Ş. // gelür : kelür ki B. ; gelür ki A. , S. // ölgem sağınıp : ölgem sağınıb B.

² Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

³ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁴ şınacak : şanıcaķ Ş. // anacak : añacaķ Li.1 , S. ; añaicaķ Ş. // demekdür : demektir B. // gelür : kelür ki B. ; gelür ki A. // niçe : nice A. , B. // Münşeāt'da : Münşaāt'da B. // mektübda gelür : mektübda kelür B. ; mektübda gelür ki S. ; mektübında gelür Li.1 // Yūsuf 'Alī'din : Yūsuf 'Alāa'd-dīn S. // yıpardım : yıbpardım B. // taķrībi : taķrīb S. // bile : birle Ş.

⁵ añasın : anasın B. ; añasız Ş. // demekdür : demektir B. // ışķ : aşķ B. ; ışķnıġ Ş. // tuġyānda : tuġyānı Ş. // tartıp : tartīb B.

Beyt : Hücüm-ı ʿışk ıuğyânında gâhi .
Sagınğay sını mini hem tartıp âhi

Sagınma¹: (ساغینما) Añma ve şanma dimekdür.

Sagınc²: (ساغینج) Bu dağı bu maʿnâyadur ki Hayretü'l-Ebrâr'da evvelki makâle âhirinde
gelür ki:

Beyt: Kâfir ü mü'min sarı kılsañg sagınc
Ni anğa ye's ü ni munıñ köñgli tinc

Sagınurğa³: (ساغینورغه) Añmağa dimekdür.

Sagın⁴: (ساغین) Muhākemetü'l-Lügateyn'de Nevāyî Hazretleri bu lügati üç maʿnāya

[E.123b] taşhîh itmişler: Biri añağ maʿnāsına ve biri südi şagılur koyun
maʿnāsına ve biri dağı ʿışk mesti ve bîmarı hâletinde istiʿmâl olunduğı maʿnāya ki
terkîb budur:

Sagın lafzı dik ki bir maʿnası yâd kılmakğa emrdür ve biri sütlük koy atıdur ve
ʿışk mesti [S.98a] ve mecnûnı ve bîmarı [Ş.213a] muqâbeleside sagın dise her
birige itlâk kılsa bolur.

Sağlğ⁵: (ساغلیغ) Şagılur dimekdür ki muqattaʿatta gelür.

Kıta: Filân bay kim koyı biş minğdin ötmış
Yana hem minğdin artuğ [Li.1-87a] sağlğ üçkü

“Üçkü” keçiye dirler, şagılur keçi dimekdür.

Sakağ⁶: (سقاق) Zenağdân ile gerdân mâ-beynine dirler ki Nevâdirü's-Şebâb'da gelür.

¹ añağ : anma B. // dimekdür : demekdir B.

² dağı : dağı B. // maʿnâyadur : maʿnâyadır B. // âhirinde : âherinde B. // gelür ki : keltür ki B. ;
gelür Li.1 , S. // ye's ü ni : ye's ve ni B. // munıñ : mü'miniñ A. , B. ; mü'min S. // B nüshasında
daha önce geçen “tinc” maddesinde bu kelime “munıñ” olarak verilmiş.

³ añağa : anmağa B. // dimekdür : demekdir B.

⁴ Nevāyî Hazretleri : Nevāyî Ş. // üç : üç A. , B. // itmişler : etmişler B. // dağı : dağı B. // ʿışk :
aşk B. // olunduğı : olunduğı B. // emrdür : emirdür B. // sütlük : südlük A. ; mevtlük E. // ʿışk
mesti : aşk mesti B. // mecnûnı : mecnûn A. , S.

⁵ dimekdür : demekdir B. // gelür : keltür B. // kıta : beyit B. // boy : yay S. // koyı : kolu S. //
“üçkü”dimekdür : ø B. , Ş.

⁶ zenağdân ile : zeneğdân ile B. ; zenağdânla A. , Li.1 , S. , Ş. // gelür : keltür B. ; gelür ki A. ; bir
beytde gelür S. // siniñ : siniñ A. , Li.1 // irmes : irmen S.

Beyt: Yağa dik kurb eger tapman sininġ simin sakakınġga
İtek dik hem yaman irmes tüşe alsam ayakınġga

Sakızġan¹: (ساقیزغان) Şakşagan didikleri murġa dirler.

Salurdın²: (سالوردين) Şalmağdan dimekdür.

Beyt: Kāfiri kim sin kibi ruhsarı âteş-nākı bar
Ot salurdın kişver-i İslām ara ni bākı bar

Salur min³: (سالورمين) Şaların demek olur.

Salmağ⁴: (سالماق) Şalmağ dimekdür ve yürek oynamasına daġı dirler ve hareket ve

ıztırāb ma'nāsına daġı gelür ki Bedāyi'ü'l-Vasaf'da [E.124a] gelür.

Beyt: Köz bile könġlümge bolmış güyā vaşlınġ çaġı
Kim közüm uçmaġı tiz oldı vü könġlüm salmaġı

Ve yine bu divānda bir şi'rde daġı gelür ki:

Beyt: Uyku hem-sāyelerimdin kiterür hicr tüni
Ki başım yirge urup ki yürekim salmağ anı

Ve yine Fevāirtü'l-Kiber'de bir şi'rde gelür.

Beyt: Nitip asray özni kim hālimni ol çıkkaç zamān
Anġalatur yanımda olurganga könġlüm salmaġı

Salġucı: (سالغوجى) Şalıcı dimekdür.

Salġac⁵: (سالغاج) Şalıcağ dimekdür. Ferhād-nāme'de sākīye hitāb itdügi beytlerdendir.

Beyt: Könġülge ıışk otı salġac şerāre
Anġa yok mı süyüdin özge çāre

Salġay⁶: (سالغاي) Şala demek olur.

¹ didikleri : didükleri B. , Ş. // murġa : mürġa B.

² dimekdür : ø A. ; demektir B. // Tanık olarak verilen beyit yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

³ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁴ dimekdür : demektir B. // daġı : daġı B. // gelür : kelür B. // könġlümge : könġlümke B. // Ve yine bu.....salmağ anı : ø Li.1 // şi'rde daġı gelür ki : şi'rde daġı kelür ki B. ; şi'rde daġı gelür S. ; şi'rde gelür ki Ş. // hem-sāyelerimdin : sāyelerimdin A. // kiterür : kitedür B. , S. ; kitetür A. // ki başım : kim başım A. , B. , S. // yirge : birge S. // urup : urub B. // salmağ anı : salmağ otı S. ; salmağ onı Ş. // bir şi'rde gelür : bir şi'rde kelür ki B. ; bir şi'rde gelür ki A. , Li.1 , S. // nitip : nitib B. // çıkkaç : çıkkaç B. // anġalatur : anġlar A. , B. , Ş. // yanımda : yanıma A. , B. , Ş.

⁵ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁶ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

Beyt: Kizer min kūyıda iller nazar hālimga salğay dip
Eger öltürse qanım rengi tofrağıda aqalğay dip

Salğunğ¹: (سالغونك) Kaf-1 ‘Acemī ile şalsañ gerek dimekdür.

Salıngac²: (سالىنغاج) Şalıncaq, ya‘nī birağılacaq dimekdür ki Lisānū’t-Ṭayr’da mi‘rācda gelür.

Beyt: Ni bile ma‘nī hem özdin salıban
Bu salıngac ni kılur ol qalıban

[A.57b] [S.98b] Salmağ³: (سالماق) Bir dağı ‘acz ma‘nāsına gelür ki Ferhād u Şīrīn’de

Ferhād Yunan zemīne gitmek qaşd idicek Hākan çäre ve tedbīr itdügi maḥalde gelür ki:

Beyt: Özin salmay yana bir fikr itip saz
Bu yañlığ boldı işge çäre pervāz

Salğadı⁴: (سالغادی) Bile gönderdi dimekdür [Ş.213b] ki Gül ü Nevruz-ı Luṭfī’de gelür.

Beyt: Anı hem salğadı Nevruz birle
Köçürdi tālī‘-i firūz birle

[E.124b] Sal⁵: (سال) Şu gececek nesnedür ki ağacları birbirine bağlayup şuya

bırakurlar, batmaz, anıñla şu geçerler ki Garābü’s-Şıgar’da gelür.

[Li.1-87b] Beyt: Baḥr-ı eşkim içre kim tapmas zarar köz merdümü
Güyyā kirpik nistānıdın anıñ salı bar

Salencek ve salkencek¹: (سالنچك و سالكنچك) Kaflar, kaf-1 ‘Arabī’dür. İple boyna

aşılın ta‘vīze dirler ki Nevādirü’s-Şebāb’da gelür.

¹ gerek : kerek B. // dimekdür : demektir B.

² şalıncaq : şalınacaq B. ; şalunıcaq A. // dimekdür : demektir B. // ki Lisānū’t-Ṭayr’da.....qalıban : ø Li.1 // gelür : kelür B. // ni bile : li bile A. , B. , Ş.

³ dağı : dağı B. // ‘acz : ‘aciz B. // gelür : kelür B. // Yūnān zemīne : Yūnān-ı zemīne B. // gitmek : kitmek B. // idicek : edicek B. // itdügi : etdügi B. // gelür ki : kelür B. ; gelür A. , S. // itip : itib B.

⁴ dimekdür : demektir B. // gelür : kelür B. // köçürdi : köcürdi S.

⁵ sal : salı S. // gececek : gececek A. , Li.1 ; kececek B. // nesnedür : nesnedir B. // ağacları : ağaçları B. // bağlayup : bağlayub B. // bırakurlar : birağırlar A. , Li.1 , S. // anıñla : anıñla Li.1 , Ş. ; anuñla S. // gelür : kelür B. // içre : icre B. // güyyā : güyyā B.

Beyt: Ni hüş ümîdi kim uryân nigün tedbîrle ursam tek
Perîlerğa cünün tomarıdur boynumda salencek

Saladur²: (سالادور) Şala yorır dimekdür.

Beyt: Bir o ğamı yana könğlümge kozğalan saladur
Bir o dimey ki bu işni filân saladur

Salkın³ (سالقین) Şovuk yele dirler ki ıssı günlerde ese. Ğarābü's-Şıĝar'da gelür.

Beyt: Ğayvân suydur şudrun Ğisâ demidür salkın
Bostân sarı cānānım gūyâ ki hırām itmiş

Ve yine Sultân Ğüseyn Bayĝara eş'arında gelür ki:

Beyt: Ğhım alyıda savuk salkınsın ey dūzaĝ otı
Her dem er yüz katla izhār-ı harâret kılĝasın

Ammâ ba'zı nüshada sayĝın vâkı' olmuş ĝimen üzerine toĝınup geĝüp temevvüc
itdüren yele dirler.

Ve Münşeāt'da evvel mektûbda gelür ki:

[S.99a] Bahâr salkınınınĝ ıtr-engizliĝi bulut mizâcın [E.125a] havâyı kılıpdur.

Selce⁴: (سلجه) Keneye ve şaĝırgaya dirler ki ĝayvânlaruñ gövdesine yapışur. Mecnûn u

Leylî'de Mecnûn Leylî kabîlesi göĝdüĝi menzilde bir ĝasta it gördüĝi maĝalde
gelür ki:

Beyt : Ğan koymay selecereklerige

Salĝac⁵: (سالجاج) Şalıncaĝ dimekdür. Ferhād-nāme'de sākîye ĝitâb itdüĝi
beytlerindendür.

¹ salencek ve salkencek : salincek ve salkincek B. // kaflar , kaf-ı 'Arabî'dür : kaflar kaf-ı 'Arabîdir B. ; kaflar 'Arabî'dür Ş. // gelür : kelür ki B. ; gelür ki A. // ümîdi : ümîd S. // tedbîrle : ĝad birle S. // perîlerğa : perîlerge B. // tomarıdur : tomarıduydu S.

² Bu madde yalnız Esad efendi nüshasında vardır.

³ şovuk : şouĝ B. // gelür : kelür ki B. // Ğüseyn : Ğüseyn B. // eş'arında gelür ki : eş'arında kelür ki B. ; eş'arında gelür Ş. ; eş'arında bir beytde gelür ki S. // dūzaĝ : dūzeĝ B. // üzerine : üzre Ş. // toĝınup : toĝunub B. ; toĝunup S. // geĝüp : keĝüb B. // itdüren : etdüren B. // yele : yile Ş. // Münşeāt'da : Münşaāt'da B. // mektûbda gelür ki : mektûbda kelür ki B. // salkınınınĝ : salkınının A. , Li.1 // ıtr-ingizliĝi : ıtr-engizliĝi S. // kılıpdur : kılıbdur B.

⁴ keneye : kineye S. // şaĝırgaya : şıĝırĝıya B. // ĝayvânlaruñ : ĝayvânların B. // yapışur : yapışur ki Li.1 , S. // göĝdüĝi : köĝdüki B. ; göcdüĝi E. // gördüĝi : kördüki B. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür A. , S. // koymay : koymadı Li.1 ; koyman S.

⁵ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır ve ikinci kez verilmiştir.

Beyt : Köngülge ʿışk otı salgac şerāre
Anğa yok mı sūyıdın özge çāre

Senin¹: (سین) Nîzeye dirler ki Mecnûn u Leylî’de ceng vaşfında gelür.

Beyt: Dal oldı senin şîd yanğlıg
Heyʿet bile berk bîd yanğlıg

Sanağlık²: (ساناغلاق) Agāhlık maʿnāsınadur ve ihtirāz maʿnāsına [Li.1-88a] dağı gelür

ki Ferhād u Şîrîn’de Hızır ʿAleyhi’s-Selām tılsım fethinde Ferhād’a eytdi.

Beyt: Diseñg kim tinmağay ol yolda kāmınğ
[Ş.214a] Sanağlık kām ile bolsun hırāmınğ

Sanap³: (ساناب) Bu dağı ihtirāz idüp ve tedārik idüp dimekdür ki Ferhād u Şîrîn’de

yine bu mağalde gelür.

Beyt: Alıp hātem sanap urdı yana kām
Hem ol ʿāşık üstige tutğunca ārām

Sançay⁴: (سانچای) Şancar dimekdür.

San⁵: (سان) Hesāb ve şağış maʿnāsınadur ki [E.125b] Mecnûn u Leylî’de İbn-i Selām vaşfında gelür.

Beyt: Çün mālīga kimse birmeyiben san
Her müşkil olup қаşıda āsān

[A.58a] Ve yine Fevāidü’l-Kiber’de bir şiirde gelür.

Beyt: Zār cismimde boğunlar mihnetimniñ sanıdur
Kim yana her birge tökti bir tügün her tarğa

Beyt: Belā deştide ki āvāreler sanın taleb kıldınğ
U yanğlıg hānmānıdın cüdālarğa ni san anda

¹ ceng : cenk B. // senin şîd : senini şîd A. , B. , Li.1 , Ş. // heyʿet : heyhāt A. , B. , Ş.

² maʿnāsına dağı gelür ki : maʿnāsınadur Ş. ; maʿnāsına dağı kelür ki B. // sanağlık : sanağlık B. // bolsun : bolsunğ B. // hırāmınğ : hırāmınğ S.

³ sanap : sanab B. // ihtirāz idüp : ihtirāz idüb B. ; ihtirāz A. // tedārik idüp : tedārik idüb B. // dimekdür : demekdir B. // yine : ø B. // gelür : kelür B. ; gelür ki Li.1 // alıp . alıp B. ; alıp Ş. // sanap urdı : sanab urdı B. // ʿāşık : ʿışk Li.1 , S.

⁴ dimekdür : demekdir B.

⁵ maʿnāsınadur : maʿnāsınadır B. // vaşfında gelür : vaşfında kelür ki B. ; vaşfında gelür ki A. , Li.1 // olup : olub B. // bir şiirde gelür : bir şiirde kelür B. ; gelür ki A. ; gelür E. , Ş. // boğunlar : yoğunlar S. // her birge tökti : ø S. // bir tügün : her bir tügün S. // tarğa : tarığa S. // Bu maddede tanık olarak verilen üçüncü beyit yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

Sanaman¹: (سانامان) Hesāba almazın ve şaymazın ve itibār itmezın dimekdür ki
Fevāidü'l-Kiber'de gelür.

Beyt: Mini kişi dimese il melül niyüçün olay
[S.99b] Kişi hesābıda min hōd özümni çün sanaman

Sanaganlar²: (ساناغان لار) Hesāb idüp şayanlar dimekdür ki Fevāidü'l-Kiber'de gelür.

Beyt: Sanaganlar vişāl ü kām ehlin
Mini ol emrdin sıva kılnıgız

Sanar³: (سانار) Bu dağı hemîn bu ma'nâyadur ki Hayretü'l-Ebrār'da üçinci maķāledi
gelür.

Beyt: La'l hesābıda tutar hāreni
İncü sanar barca şadef-pāreni

Sanap biz⁴: (ساناب بين) Şayıp dururuz dimekdür ki Hamsetü'l-Mütehayyirîn'de Cenāb-

ı Mevlānā [Li.1-88b] Hāzretleri'yle Nevāyī Hāzretleri hıyābān nām maķalde
giderken bāğ-bānlar [E.126a] servleri arabaya yükledüp gelürken ne kadar
servdür deyü şormışlar, bāğ-bānıñ cevābında bu terkīb gelür ki:

Sanap biz yüz tört 'adeddür.

Sanay⁵: (سانای) Ben sayayım dimekdür.

Sanaglık⁶: (ساناغلاق) Añmalu ve añacak dimekdür.

¹ itmezın : etmezın B. // dimekdür : demektir B. // gelür : kelür ki B. ; bir şif'nde gelür Li.1 // niyüçün : niyçün B.

² idüp : idüb B. // dimekdür : demektir B. // gelür : kelür B. ; gelür ki Ş.

³ dağı : dağı B. // ma'nâyadur : ma'nâyadır B. // üçinci : üçüncü B. ; üçüncü S. // gelür : kelür B. // la'l : laal B. // hāreni : çāreni A. ; hāre'i S. // incü : inçü A. , B. // sanar : sanat B. // barca : barça Li.1 , Ş. ; parça S.

⁴ sanap biz : sanab biz B. // şayıp : şayıb B. // dimekdür : demektir B. // Cenāb-ı : ø S. , Ş. // Hāzretleri'yle : ø Ş. // Hāzretleri : ø Ş. // giderken : kiderken B. // yükledüp : yükledüb B. // gelür : kelürken B. // deyü : deyu B. // şormışlar : şormuşlar B. // gelür ki : kelür ki B. // sanap biz yüz : sanab biz yüz B. // yüz tört : yüz dört B. , E.

⁵ A. nüshasında "sanay" kelimesi yerine "savgat" kelimesi yazılıp "sanay" kelimesinin anlamı verilmiştir. // dimekdür : demektir B.

⁶ dimekdür : demektir B.

Savġat¹: (سوغات) Pīş-keş ve armağan ve inʿāma dirler ki Sebʿa-i Seyyāre'de Behrām

Şāh Dilārām'ı getürenlere pīş-keş çekdikleri maḥalde gelür ki:

Beyt: Kıldılar ʿarz ḥan maḳālātın
[Ş.214b] Her niçük tuḥfe birle savġatın

Savug²: (ساووغ) Şovuk demektür.

Savutmaḳ³: (ساووتماق) Şovutmaḳ demek olur.

Savut⁴: (ساوت) Emrdür. Şovut demektür.

Beyt: Cüz irür her şūḥ-ı raʿnā yüzige çün ʿışk-ı pāk
Şevḳ otın kilsin daġı bu ʿişve-gerlerin şavut

Savurgay⁵: (ساورغای) Ḥilʿat ve pīş-keş virür ve inʿām ve iḥsān ider demektür ve bir

yeri pādīşāh tarafından mülklige virnege daġı dirler ki Vakfiyye dibācesinde tevḥīdde gelür.

Beyt: Kim ol birni örter celāliyyeti
Bu birni savurgay cemāliyyeti

Saygu⁶: (سیغو) Şehr-i Herī içinde bir mevziʿ adıdır ki Vakfiyye'de evḳāf ḥudūdı beyānında yazmışlardır.

[S.100a] Saygur⁷: (سیغور) Fārisi ile müşterekdür. Ḥarīrden bir nevʿdür, aḳ rengde ki

Sebʿa-i Seyyāre'de yedinci rāvi Dilārām'dan Şāh'a rivāyet itdi.

Beyt: Kefen eylep ḥarīr ile saygur
[E.126b] Sıpıban ol kefen ara kāfūr

¹ A. nüshasında "savġat" kelimesi yerine "sanay" kelimesi yazılıp "savġat" kelimesinin anlamı verilmiştir. // getürenlere : ketürenlere B. // çekdikleri : çekdikleri A. , E. , Li.1 // gelür ki : kelür ki B. ; gelür Ş. ; bir beytde gelür S.

² Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

³ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁴ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁵ demektür : demektür B. // mülklige : mülklige B. // daġı : daġı B. // gelür : kelür B. // bu birni savurgay : bu birni savurgar A. , B. , Li.1 ., Ş.

⁶ mevziʿ : mevziʿiñ S. // adıdır : adıdır B. // yazmışlardır : yazmışlardır B. ; yazmışlar Ş.

⁷ saygur : sayfur B. // nevʿdür : nevʿ ve B. // rengde : renkde B. itdi : etdi B. ; itdi ki Li.1 // eylep : eyleb B.

Saypağucı¹: (سیپاغوجی) Perīṣān idici ve ḥarcanıçı ma'nāsınadır ki Maḥzen-i Mīr

Ḥaydar'da maḳāle-i evvelde gelür.

Beyt: Her ni ki kazğandım ve yığdım tamām
Kıldım anı saypağucığa ḥarām

Saypadı²: (سیپادی) Tağıtdı ve ḥarcandı dimekdür ki Lisānū't-Ṭayr'da Hüdhüd'ün

Kebk'e cevābı ḥikāyesinde gelür.

Beyt: Vech ni az künde barın saypadı
Gevher alğan çün işini aḡladı

Sayap³: (سایاب) Şayıp dimekdür.

Sayğa alğanca⁴: (سایغه الغانجه) [A.58b] Şayabilince ve şayılıbilince dimekdür ki [Li.1-

89a] Ḥayretü'l-Ebrār'da on toközıncı maḳāledi Şehr-i Herāt bağları vaşında gelür.

Beyt: Gülleri nev'in ni din anca gül
Anca ni gül sayğa alğanca gül

Saylanıp⁵: (سایلائیپ) Bu daḡı şayılup, ḥesāb olup dimekdür ki Nevādirü'ş-Şebāb'da gelür.

Beyt: Leylī vü Şīrīn ü 'Azrā bardılar veh ni 'aceb
Bolmağım vālih saḡa kim sin çalıp sin saylanıp

Sayğalur⁶: (سایغالور) Şayılur, ḥarclanur dimekdür.

Sayğalgudik¹: (سایغالغودیک) Kaf, kaf-ı 'Arabī'dür. Şayılup ḥarclandığı gibi ve şayılşa gerek dimekdür ki Nevādirü'ş-Şebāb'da gelür.

¹ ḥarcanıçı : ḥarcayıcı A. // ma'nāsınadır : ma'nāsınadır B. // gelür : kelür B. // kazğandım : kazğaydım Li.1, S., Ş. // salpağucığa : saypağucıya S.

² dimekdür : demektir B. // ki Lisānū't-Ṭayr'da.....aḡladı : ø Li.1 // Hüdhüd'ün : Hüdhüd'ün B. // gelür : kelür B. ; gelür ki S. // alğan : alğay S. // çün : cün B.

³ sayap : sayab B. // şayıp : şayıb B. ; şayup S., Ş. // dimekdür : demektir B.

⁴ dimekdür : demektir B. // toközıncı : toközuncı B. // gelür : kelür B. ; gelür ki Li.1 // nev'in ni : sevin B. ; nev'in Ş. // din : diben S. ; diyen Ş.

⁵ saylanıp : saylanıb B. // daḡı : daḡı B. // şayılup : şayılub B. // ḥesāb olup : ḥesāb olub B. ; ḥesāb olunup Li.1 // dimekdür : demektir B. // gelür : kelür B. // çalıp sin saylanıp : çalıp sin saylanıb B.

⁶ ḥarclanur : ḥarclanur Ş. ; ve ḥarc olunur S. // dimekdür : demektir B.

Beyt: Ey köngül naqd-i hayâtınġ kıl fenā yolıda şarf
[E.127a] Hayf olur ger bolsa ‘ömr-i Nūḥ çün sayġalgudik

[Ş.215a] Sayġaldı²: (سایغالدى) [S.100b] Şayıldı ve ḥarcanıldı dimekdür ki Ğarāibü’ş-

Şıġar’da gelür.

Beyt: ‘Aql u dīn naqd-i fenā deyri ara kirmes igec
Mey bile muġbeçeler yolıda sayġaldı yene

Sayġalıp³: (سایغالیپ) Bu daḥı bu ma’nāyadur ki Maḥbūbu’l-Ḳulūb’da nā-ķābil şadırları

zıkrinde gelür ki:

‘Ülemā kiltürgen nebāt kezek üçün uşalıp ve vazife vechleri özge esbāb üçün
sayġalıp.

Sayġana⁴: (سایغانه) Şayılacak ve ḥarcanılacak dimekdür.

Sayġamak⁵: (سایغماق) Ḥarcanmak dimekdür.

Say⁶: (سای) Emr idüp şay dimekdür ve şol dereye dirler ki kışın şu aķa, yazın aķmaya

ki Ḥayretü’l-Ebrār’da on yedinci maķālede mestlik zemminde gelür.

Beyt: Sil suyn tapsa içip mül kibi
Say taşın tapsa ısıp gül kibi

Ve yine Ḥayretü’l-Ebrār’da tokızıncı maķāle ḥekāyesinde gelür.

Beyt: Baş tüşüp ol rezmdede say taşıca
Baş kesiben her kişi öz başıca

Say⁷: (سای) Vaķt ma’nāsınadur.

¹ Kaf , kaf-ı ‘Arabī’dür : kaf kaf-ı ‘Arabīdir B. ; kalar ‘Arabī’dür S. ; kaf ‘Arabī’dür Ş. // şayılap : şayılab B. // gibi : kibi B. // gerek : kerek B. // dimekdür : demekdir B. // gelür : kelür B. ; bir şırde gelür Li.1 // naqd-i hayātınġ : naqdī hayātınġ E. // çün : cün B. , Li.1

² ḥarcanıldı : ḥarclandı A. , B. , S. , Ş. // dimekdür : demekdir B. // gelür : kelür B. // kirmes : kinmes S.

³ sayġalıp : sayġalıb B. // ma’nāyadur : ma’nāyadır B. // şadırları : zararları E. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür S. // üçün : uçun B. // üçün sayġalıp : uçun sayġalıb B.

⁴ ḥarcanılacak : ḥarclanacak A. , B. , S. , Ş. // dimekdür : demekdir B.

⁵ Bu madde B. nüshasında yoktur. // dimekdür : ø S.

⁶ idüp : idüb B. // dimekdür : demekdir B. // dirler ki : dimekdür ki A. // gelür : kelür B. // suyn . suyn S. // içip : içib B. // ısıp : ısıb B. // Ve yinebaşıca : ø Li.1 // tokızıncı : toküzünci B. , S. // ḥikāyesinde gelür : ḥikāyesinde kelür B. ; ḥikāyesinde gelür ki S. // tüşüp : tüşüb B.

⁷ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

Sayy¹: (سای) İki ya ile vakti dimekdür. Meşelâ : Sorğan sayy, şormak vakti dimekdür.

Beyt: Kāsıdı kim yārdın bir söz rivāyet eylese
İsterem sorğan sayyı baştın hikāyet eylese

Say²: (سای) Bir lügatdür ki bir lafzla daḡı isti‘māl olunmasa ma‘nī ḡāşıl olmaz.

[E.127b] Meşelâ: Alğan sayı, alduḡca dimekdür; sorğan sayı, sorduḡca dimekdür ki Ġarāibü’ş-Şıḡar’da gelür.

Beyt: Sin lebiñg sorğan sayı min ḡan yutar min ey ḡabīb
Sin mey içkil kim maḡa ḡün-ı ciger boldı naşīb

Ve yine bir şırde gelür ki:

Beyt: Her nice köñglümni çāk itsenḡ kılur ıışkıñg sitiz
Ol şıfat kim otnı yargan sayı bolur şu‘le-tiz

Saykıñ³: (سایقین) Deryā temevvüc itmege ve āteş ‘alevlenmege dirler.

Saypalğan⁴: (سایپالغان) Tār ü mār olan dimekdür.

Beyt: Fenā deyride ger dīn naḡdnı ber-bād oldı tabḡum yok
Ki cem‘ olmay durur her kim ḡarābāt içre saypalğan

2.22. Ḥarfü’s-Sini’l-Meksüre

Sıpḡardı⁵: (سیپقاردی) Sümürdi , içdi dimekdür ki Seb‘a-i Seyyāre’de evvel hikāyede

[S.101a] Ferruḡ Ḥaleb’e Aḡi meclisine varduḡı maḡalde gelür.

Beyt: Kör geh alyınḡa ḡoyup bardı
Yükütüp her ḡadeḡni sıpḡardı

¹ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

² lügatdür : lügatdır B. // lafzla : lafızla B. // daḡı : daḡı B. // isti‘māl olunmasa : isti‘māl olunmasa B. ; isti‘māl olunur Ş. // alduḡca : alduḡca B. , Li.1 // dimekdür : demektir B. // sorduḡca dimekdür : sorduḡca dimekdür Li.1 ; sorduḡca demektir B. // gelür : kelür B. // ey ḡabīb : ḡabīb B. // Ve yine.....şu‘le-tiz : Ø Li.1 // bir şırde gelür ki : bir şırde kelür B. ; bir şırde gelür S. // ıışkıñg : aşkıñg B. // otnı : otı S. // yargan : bargan S.

³ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁴ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁵ Sıpḡardı : sıpḡardı B. , S. // sümürdi : sümürdü B. // içdi : icedi E. // dimekdür : demektir B. // Ḥaleb’e : Ḥaleb’de Li.1 , S. // gelür : kelür B. ; gelür ki Li.1 , Ş. // geh : ki B. // alyınḡa : alyıḡa A. , B. , Ş. ; alyıña Li.1 , S. // ḡoyup : ḡoyub B. // yükütüp : yükünüb B. ; yükünüp A. , Li.1 , S. , Ş.

Sıpkarıp¹: (سپقاریب) Sümürüp dimekdir.

Beyt: Sākīyā teşne min andağ ki kök cāmı tolar
Bāde tutsaṅ ser-nigün eyler min anı sıpkarıp

Sıptı²: (سپتی) Sepdi [A.59a] dimekdir , ya'nī şu sepdī veyā gayrı nesne.

Sıpmek³: (سپمک) Sepmek ma'nāsınadır. Kesreyle ta'bīr iderler. Seper diyecek
maḥalde siper dirler.

[Ş.215b] Sıparğa⁴: (سپارغه) Sepmege ve saçmağa dimekdir ki Ferhād u Şīrīn'de

Hākan oğul istedügi maḥalde gelür.

Beyt : Maṅa yığmağda yitgey miḥnet ü renc
Aṅa sıparğa kalğay maḥzenü genc

Ve yine Maḥbūbu'l-Ḳulūb'da [E.128a] yigirmi altıncı faşda tüccār zikrinde
gelür ki:

Yā vāriş sıpar üçün yığıtğay, yā ḥādişe üçün kuzğar üçün kazğangay.

Sıparmak⁵: (سپارماق) Bu daḥı hemīn bu ma'nāyadır ki Maḥbūbu'l-Ḳulūb'da bir
tenbīhde gelür ki:

Sözni sıparmak başğa āfetdür.

Sırmap⁶: (سیرماب) Şıyırup , kapup alup dimekdir.

Sirmemek⁷: (سیرماماک) Tutmak.

Sirmedi⁸: (سیرمادی) Tıtdı.

¹ sıpkarıp : sıpkarıp B. // sümürüp : sümürüb B. // dimekdir : demekdir B. // Tanık olarak verilen beyit yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

² dimekdir : demekdir B.

³ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁴ Sepmege : sepmeke B. // dimekdir : demekdir B. // istedügi : istedüki B. ; istedigi Li.1 // gelür : kelür B. ; gelür ki A. , Li.1 // Ve yine.....kazğangay : ø Li.1 // faşda : faşılada B. // tüccār : neccār S. // gelür ki : kelür ki B. // sıpar üçün . sıpar uçun B. // yığıtğay : yığıtğay B. ; yığingay A. , Ş. // ḥādişe üçün : ḥādişe B. , Ş. // kuzğar üçün : ø A.

⁵ sıparmak : sıpamak A. , B. , S. , Ş. // daḥı : daḥi B. // ma'nāyadır : ma'nāyadır B. // gelür ki : kelür ki B. // sözni sıparmak : sözni sıpamak A. , B. , Li.1 , S.

⁶ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında (12b) vardır.

⁷ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁸ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

Sirgek¹: (سيركاك) Taşā'ud-ı ebhāraden göz çapaqlanmaq ve tonmaqdır ki aña cümlüz dirler.

Beyt: Min öldüm nāledin nāz uyqusıdın yār açmas köz
Ni sevđandın ki hicrān şāmı bolğay közlerim sirgek

Sirgek²: (سيركاك) Kaf-ı evvel kaf-ı ‘Acem kaf-ı şānī kaf-ı ‘Arabī’dür. Uyğudan belinleyüp uyanmağa dirler.

Sirmedi³: (سيرمادی) Şıyırdı, qapdı aldı dimekdür.

Sirmedim⁴: (سيرمادیم) Şıyırdım, qapdım aldım dimekdür ki Ferhād u Şīrīn hātimesinde gelür ki:

Beyt: Anıñg dik sirmedim bir hābeşīdin tāk
Ki başı taylasağa boldı muhtāk

Ve yine Nevādiri’ş-Şebāb’da gelür.

Beyt: Şubh-dem deyr içre mest olsam min müflis ni teñg
Şeyh destārın kice mescidğa kirgec [Li.1-90a] sirmedim

Sird⁵: (سيرد) Sürat ma’nāsınadır.

Sıyradı⁶: (سيرادی) Farsça serāyīden ma’nāsınadır ki ırladı dimekdür. Ferhād u Şīrīn’de maṭla’-ı dāstān se-sūhanda gelür.

Ferhād’nıñ ‘adem şebānıdın vücūd gül-şeniğa kilgenin [Ş.101b] qalem tilidin sıyramaq.

“Sıyramaq” didügi “ırlamak” dimekdür [E.128b] ve naql u beyān ma’nāsına dağı gelür.

¹ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

² Sirgek : sizgek S. // kaf-ı ‘Acemī : ‘Acemī A. , B. , S. , Ş. // kaf-ı ‘Arabī’dür : ‘Arabīdir B ; ‘ārabī’dür A. , Li.1 , S. , Ş. // belinleyüp : belinleyüb B.

³ sirmedi : sirmedim A. // dimekdür : demektir B.

⁴ A. nüshasında “sirmedim” kelimesi alınmamış “Ve yine” diye “sirmedi” kelimesinin devamı şeklinde verilmiştir. // dimekdür : demektir B. // gelür ki : kelür B. ; gelür Li.1 , S. // hābeşīdin tāk : hābībdin tāk S. , Ş. // gelür : kelür B. ; gelür ki Li.1 , Ş. // kice : kiçe Li.1 // mescidğa : mescidge B. // kirgec : kir tāk S.

⁵ sürat : sürat B. // ma’nāsınadır : ma’nāsınadır B.

⁶ Farsça : ø A. , E. , Li.1 , S. , Ş. // ma’nāsınadır : ma’nāsınadır B. // dimekdür : demektir B. ; dimekdür ki A. , S. // maṭla’-ı dāstān ser-sūhanda : maṭla’-ı dāstān-ı ser-sūhanda Li.1 , Ş. // gelür : kelür B. // gül-şeniğa : gül-şeniğe B. // “Sıyramaq”.....dimekdür : ø Ş. // didügi : didüki B. // dimekdür : demektir B. // ma’nāsına dağı gelür : ma’nāsına gelür Ş. ; ma’nāsına A. , B. , E. , Li.1 , S.

Sizmek¹: (سيزماک) Bezmek ve nakş itmek ma'nāsınadır. Bu beytde sizer lafzı bezer dimekdür.

Beyt: İşk deştide koyun irmes ki mîn divâneğa
İşk ara divânelik haştın sizer pergârdur

Sızdı²: (سيزدی) Cizdi ve yazdı dimekdür.

Sızsa³: (سيزسا) Çizse ve yazsa dimekdür ki Ferhâd u Şîrîn'de Ferhâd'la Şapur kaşr sengin bünyâd ikdükleri maḥalde gelür ki:

Beyt: Bu sızsa âdemî teksîr itip ol
Bu çikse cân-ver teşmîr itip ol

Sızmağ üçün⁴: (سيزماف اوچون) Çizmek içün dimekdür ki Hayretü'l-Ebrâr'da Bahâe'd-dîn Nakş-bendî Hazretleri Rahmetu'l-lah 'Aleyh menâkıbında gelür.

Beyt: Cânğa çikip renc ü 'inâ nakşını
Sızmağ üçün anda fenâ nakşını

Sızdı⁵: (سيزدی) Bu daḥı sezdi , ya'nî zann eyledi [Ş.216a] dimekdür.

Sızıp irdi⁶: (سيزيب ايردی) Sezmişdi dimekdür ki Ferhâd u Şîrîn'de Şîrîn Şapur'ıñ tutulduḡın bildüḡi maḥalde gelür ki:

Beyt: Sızıp irdi ki ol düşmen esîri
Hemân boldı düşmen dest-gîri

Sızıp⁷: (سيزيب) Bu daḥı sızup, ya'nî tereşşuḡ eylemek ma'nāsına gelür ki Mecnûn u Leylî'de Leylî anasınıñ Leylî mâteminde ḥâlî beyânında gelür.

¹ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

² cizdi : çizdi Li.1 , S. // dimekdür : demektir B.

³ çizse : cizse A. , B. , Ş. // dimekdür : demektir B. // Şapur : Şapur A. , B. , Li.1 , S. // kaşr sengin : kaşr-ı sengin B. // itdükleri : etdükleri B. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür S. // teksîr itip : teksîr itib B. // teşmîr itip : teşmîr itib B.

⁴ sızmağ üçün : sızmağ uçun B. // çizmek : cizmek B. // içün : için B. // dimekdür : demektir B. // Hazretleri Rahmetu'l-lah 'Aleyh : ø Ş. // gelür : kelür B. ; gelür ki Li.1 // çikip : çikib B.

⁵ daḥı : daḥi B. // dimekdür : demektir B.

⁶ sızıp irdi : sızıp irdi B. // dimekdür : demektir B. // Şîrîn : ø B. , Li.1 , S. // Şapur'ıñ : Sabur'un B. // tutulduḡın : tutulduḡı S. // bildüḡi : bildüki B. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür Ş.

⁷ sızıp : sızıp B. // daḥı : daḥi B. // sızup : şızub B. ; çizüb S. // sızup , ya'nî : ø Ş. // tereşşuḡ eylemek ma'nāsına : tereşşuḡ idüp sızup ma'nāsına Ş. // ma'nāsına gelür ki : ma'nāsına kelür ki B. ;

Beyt: Tırnağların çü yüzge koydı
Tırnağlar ile yirler oydı

[E.129a] Oyğanlar içinde kim sızıp kan
Köz çeşmeleri dik akızıp kan

Sızgurup¹: (سيزغوروب) Bu dağı sızırup kal eyleyüp dimekdür ki Luṭfî eş‘ârında [Li.1-90b] gelür.

Beyt: [A.59b] Vefāda Luṭfî’ni taptı firāk dinārı
Niçe ki sızgurup altun dik imtiḥān kıldı

Sisgenmek²: (سيسگانماک) Beleñlemek ma‘nāsınadır. Seb‘a-i Seyyāre’de Nevāyî düş
görüp uyandığı yerde eydür.

Beyt: Söz tükengec kaşıda bir öptüm
Boluban şād sisgenip kıptum

Ya‘nî beleñleyüp dimekdür.

Sisgendi³: (سيسگاندى) Kaf, kaf-ı ‘Acemî’dür. Uyğudan beleñleyüp uyandı dimekdür ki

Ferhād u Şîrîn’de Behrām Dilāver Erken’e [S.102a] gelicek Ferhād māteminde
eydürdi.

Beyt: Yitip gerdunga ün sisgenmekiñg yok
Tüşüp ‘ālemğa ot tiprenmekiñg yok

Burada “sisgenmekiñg” didügi “uyanmağıñ” dimekdür.

Ve yine Mecnūn u Leylî’de Leylî atasına Nevfel mağlūb olıcak Leylî’yi
öldürmek diledikde Leylî Mecnūn’uñ vākı‘asına girdügi maḥalde gelür ki:

Beyt: Mecnūn’ğa digec bu sözler ol ay
Sisgendi anıñg dik eyleben vāy

ma‘nāsınadır S. // anasınıñ : anasının B. // beyānında gelür : beyānında kelür B. ; beyānında gelür ki Li.1 // içinde : içide B. , Ş. // sızıp kan : sızıp kan B. // akızıp kan : akızıp kan B.

¹ sızgurup : sızgurub B. ; sızıp A. // dağı : dağı B. // sızırup : sızırub B. // dimekdür : demektir B. // gelür : kelür B. // niçe ki sızgurup : niçe ki sızgurub B.

² Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

³ Kaf , kaf-ı ‘Acemî’dür : kaf kaf-ı ‘Acemîdir B. ; kaf ‘Arabî’dür Ş. // belileñleyüp : belileyüb B. // dimekdür : demektir B. // gelicek : kelicek B. // eydürdi : iderdi B. ; eydürdi ki A. , Li.1 // yitip : yitib B. // düşüp : düşüb B. // ‘ālemğa : ‘ālemge B. // Burada.....dimekdür : ø Ş. // burada : ø A. , E. , Li.1 , Ş. // didügi : dedüki B. // uyanmağıñ dimekdür : uyanmağıñ demektir B. // atasına : atası Ş. // Nevfel : Nufel B. // diledükde : diledigin S. // Mecnūn’uñ : Mecnūn’un B. // girdügi : kirdüki B. // gelür ki : kelür B. ; gelür A.

Sığa¹: (سیغه) Bir edâtdur ki ism-âhirine lâhik olur. Meselâ: Deryâsığa, deryâsına; balasığa, balasına demek olur.

Sıgurdı²: (سیغوردی) Sığırdı, sıyırdı, dimekdür.

Sıgurgay³: (سیغورغای) Şığura dimekdür ki Nazmü'l-Cevâhir dibâcesinde gelür.

Ve gül deste bendi ki riyâhın arasında hâşâknı sıgurgay.

Sıgnağ⁴: (سیغناق) Bir nev'i hattıdur. [E.129b] Çagatay'da Hatt-ı Bâbüri ve gayrı gibi ki

Bâbüri Mîrzâ eş'arında gelür.

Beyt: Hûblar hattı naşîbîng bolmasa Bâbüri ni teng
Bâbüri hattı imesdür hatt-ı sıgnağ müdür

Sıknattı⁵: (سیقناتتی) Ziyâde ağlatdı dimekdür ki Muḥâkemetü'l-Lügateyn'de Nevâyî

Hâzretleri bu lügati şöyle taşhîḥ iderler ki:

Sıktamak ger yıglamakda mübâlagadur. Türk bu nev' edâ kılıbdur kim:

[Ş.216b] Beyt: Ol ay ki küle küle kır ağlattı mini
Yıglattı mini dimey ki sıktattı mini

Ağlattı beni dimekdür.

Ve yine Fevâidü'l-Kiber'de gelür ki:

Beyt: Her zamân kirse bozuğ könğlüm ara yâr u diyâr
‘Âlem ehlin sıktatur min âh u efğândın dağı

Ağladurın dimekdür.

¹ Bu madde yalnız Esad efendi nüshasında vardır.

² sıyırdı : ø A. , E. , Li.1 , S. , Ş. // dimekdür : demektir B.

³ dimekdür : demektir B. // gelür : kelür B. // bendi ki : bendiğa S.

⁴ hattıdur : hattıdır B. // Bâbüri : Bâbirî A. , E. // gelür : kelür B. // naşîbîng : naşîbîñ Li.1 , S. // Bâbüri ni : Bâbüzi ni A.

⁵ sıknattı : sıktattı B. // dimekdür : demektir B. // ki Muḥâkemetü'l-Lügateyn'de.....ağlattı beni dimekdür : ø Li.1 // Nevâyî Hâzretleriiderler ki : ø Ş. // iderler ki : gelür Ş. // nev' : nevi B. // kılıbdur : kılıbdur B. // küle küle : küle A. , B. , S. , Ş. // sıktattı mini : sıknattı mini S. // Ağlattı mini dimekdür : ø B. , Ş. // ve yine : ø Li.1 // gelür ki : kelür ki B. ; gelür Li.1 , Ş. // sıktatur min : sıknatur min Li.1 // Ağladurın dimekdür : ø B. , Ş.

Sigrimek¹: (سيكر يماك) Şıçramak ma'nāsınadır ki keenne-hu segirtmek lafzını kesreyle

telaaffuz iderler. Seb'a-i Seyyāre'de Ferruḥ Şāh cānānı düşünde gördüğü yerde bu beytde sigrip lafzı yerinden şıçrayup dimekdür.

Beyt: Ferruḥ uykandı sigrip uykuğın
Közdin uyku uçı kaygurdın

Sigrigen²: (سيكر يكان) Şıçrayan dimekdür. Ferhād-nāme'de kaçrlarda vākı' olan havzlar vaşında eydür.

Beyt: Şadeḥ kün havz ara her yan akıp su
Bu sudın sigrigen her kaçre incü

Sigridi³: (سيكر يدي) Kaf-ı 'Acemī ile şıçradı dimekdür ki Mecnūn u Leylī'de mi'rācda gelür.

Beyt: Merkeb üze çıktı sigriben bat
Yoldaş ile yolğa tüştü heyhāt

[S.102b] Sikiz⁴: (سيكين) Kaf-ı 'Arabī ile sekiz dimekdür , [Li.1-91a] 'aded ma'nāsına.

Sıladı⁵: (سيلادي) Şıgadı dimekdür ki Mecnūn u Leylī'de Mecnūn tođduğı maḥalde bir beytde gelür ki :

Beyt : Başın sıladı firāk o baş
[E.130a] Kim yağdurgum bu baş üze taş

Sılap⁶ : (سيلاب) Şıgayup dimekdür ki Lisānū't-Ṭayr'da Hüdhdüd şāhını medh itdüğü maḥalde gelür ki:

Beyt: Ol sılap ilkin per ü bālinḡe
Yitkürüp minḡār ile çenḡalinḡe

¹ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

² Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

³ dimekdür : demektir B. // gelür : kelür B. // merkeb : merk B.

⁴ dimekdür : demektir B.

⁵ dimekdür : demektir B. // ki Mecnūn u Leylī'de.....üze taş : ø Ş. // dimekdür kigelür ki : ø A. // ki Mecnūn u Leylī'de.....maḥalde : ø S. // bir beytde : ø E. ; bir beyitde B. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür S. // başın sıladı : sıladı A. // o baş : o yaş S.

⁶ sılap : sılab B. // şıgayup : şıgayub B. // dimekdür : demektir B. // şāhını : şāhını Li.1 , S. // itdüğü : etdüki B. // gelür ki : kelür ki B. , gelür S. , Ş. // ol sılap : ol sılab B. // bālinḡe : bālinke B. // yitkürüp : yitgürüb B. ; yingürüp S. // çenḡalinḡe : engalinḡe B.

Sinğil ve sinğli¹: (سينکلی و سينکيل) Kaflar, kaf-ı 'Acemî'dür. Küçük kız karındaşa

dirler ki Seb'a-i Seyyâre'de evvel hikâyede gelür ki Ferruḥ Ahî 'avretine eytdi.

Beyt: Sin imdi şüküfte-dil bolğıl
Maṅga iki cihân sinğil bolğıl

Ve yine Mecnûn u Leylî'de Mecnûn Nevfel kızını cümle hânede esenleyüp
girdüğü maḥalde gelür ki:

Beyt : [A.60a] Saz itti aḡalık u sinğillik
Köb istedi sinğlidin baḡllik

Ve yine Muḥâkemetü'l-Lügateyn'de Nevâyî Ḥâzretleri bu lügati şöyle taṣḥîḥ
iderler ki:

Âcam uluḡ kiçik kız kardaşını hem ḥâher dirler ve bular uluḡnı iḡeçi ve kiçikni
sinğil dirler.

Sinğremek²: (سينگراماك) Kaf-ı evvel 'Acemî ve kaf-ı şânî 'Arabî'dür. Derd ile maḥfî ve

âheste aḡlamaḡa dirler ki Muḥâkemetü'l-Lügateyn'de Nevâyî Ḥâzretleri bu
lügati şöyle taṣḥîḥ iderler ki:

İnğrenmek ve sinğrenmek derd bile yaşurun âheste [E.130b] yıḡlamakdur.

Türkîce bu maṭla' bar kim:

Beyt: İstesem derd ehlidin ıṣḡınḡnı pinhân eylemek
Kiceler ki inğremekdür 'âdetim ki sinğremek

Sınukturdi³: (سينوكتوردی) Şikest itdi, şıdı dimekdür ki Ğarâibü's-Şıḡar'da gelür.

¹ Kaflar , kaf-ı 'Acemî'dür : kaflar kaf-ı 'Acemîdir B. ; kaflar 'Acemî'dür Ş. // Ferruḥ : Feraḡ B. // eytdi : itdi B. ; eytdi ki Li.1 , S. // bolğıl : bolğil B. // Birinci beytin ikinci mısraı S. nüshasında yoktur. // Ve yine Mecnûn usinğillik : ø S. // Ve yine Mecnûn ubaḡllik : ø Li.1 // Nevfel : Nufel B. // kızını : kızını B. , Ş. // esenleyüp . sinleyüp B. // girdüğü : ketdüki B. // gelür ki : kelür ki B. , gelür Ş. // saz itti : saz itdi B. // baḡllik : buḡllik B. ; baḡllik Ş. // Ve yine Muḥâkemetü'l-Lügateyn'deiderler ki : Ve yine Muḥâkemetü'l-Lügateyn'de gelür ki Ş. // Âcam : Aacam B. // kiçik : kicik B. ; kiçikni Li.1 // kardaşını : karındaşını S. // uluḡnı : uluḡni B. // iḡeçi : iḡeç S.

² sinğremek : sinğrenmek S. // Kaf-ı evvel 'Acemî : kaf-ı evvel kaf-ı 'Acemî Li.1 // kaf-ı şânî : şânî Ş. // 'Arabî'dür : 'Arabîdir B. // derd ile : derdle A. , B. , Li.1 , S. , Ş. // aḡlamaḡa dirler ki : aḡlamaḡa dirler Li.1 // Muḥâkemetü'l-Lügateyn'deiderler ki : Muḥâkemetü'l-Lügateyn'de gelür Ş. // derd bile : derdle Ş. // yaşurun : yaşıdur S. // ıṣḡınḡnı : aşḡınḡnı B. ; ıṣḡınḡnı Li.1 // kiceler ki : kicelerge B.

³ itdi : etdi B. // dimekdür : demekdir B. // gelür : kelür B.

Beyt: Kim vefā ehlin sınıktursa bilür min anca kim
Köp ziyān kılmazsa bārī kıлмаğay köp sūd hem

[S.103a] [Ş.217a] Sınğan¹: (سینغان) Şinan, ya'nī şikest olan dimekdür.

Sınalıp²: (سینالیپ) [Li.1-91b] Şınalıp, ya'nī tecrübe olunup dimekdür ki Münşeāt'da
altmış toközuncı mektûbda gelür.
Hālā ni sözünğge ve ni 'ahdinğga itimād ƙalıpdur her ƙaysı ma'lûm bolup ve
sınalıpdur.

Sin³: (سین) Hiṭāb idüp sen dimekdür.

Sıyurğan⁴: (سیورغان) Şıyrılan, çekilen dimekdür ki Nevādirü'ş-Şebāb'da gelür.

Beyt: Rişte kim mühlik yaram ağzını tikti anğladım
Kim kefen cinsi ƙırağdın sıyurğan tar imiş

Ve yine Garāibü'ş-Şığar'da gelür ki:

[E.131a] Beyt: Bes münāsibdür tiker hāletde köksüm çākini
İp sıyurmak köñlekim cibğa ƙılğan çākdin

Sıyurğadı⁵: (سیورغادی) Hōş tutdı, hil'at ve ni'met virdi dimekdür.

Sıyurğal⁶: (سیورغال) Hemīn bu ma'nāyadur ki Ḥayretü'l-Ebrār'da dördinci maḳāle
hikāyesinde gelür.

Beyt: Hediye tuhaf tartƙay u māl hem
Müstağil ü keft ü sıyurğal hem

¹ dimekdür : demekdir B.

² sınılup : sınılib B. // şınılup : şınılub B. ; şınanup S. // olınup : olunub B. // dimekdür : demekdir B. // ki Münşeāt'da.....sınalıpdur : ø Li.1 // Münşeāt'da : Münşaāt'da B. // gelür : kelür B. // sözünğge : sözünğke B. // ve ni . dahı A. // 'ahdinğga : 'ahdinğge B. , Ş. // ƙalıpdur : ƙalıbdur B. // her ƙaysı : ƙaysı S. // bolup ve sınıalıpdur : bolub ve sınıalıbdur B.

³ A. nüshasında "sin" kelimesi verilmiş , fakat anlamı verilmemiştir. // idüp : idüb B. // dimekdür : demekdir B.

⁴ dimekdür : demekdir B. // gelür : kelür B. // rişte : reşte B. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür S. , Ş. // cibğa : cibge B. , Ş.

⁵ hil'at ve ni'met virdi : hil'at virdi S. // dimekdür : demekdir B.

⁶ ma'nāyadur : ma'nāyadır B. // dördinci : dördüncü B. // gelür : kelür B. // hediye : hediye S. // müstağil ü keft : müstağil ve keft B. ; müstağil-i keft S.

Sivmek¹: (سيوماك) Sevmek dimekdür. Kesreyle telaffuz iderler. Seveli diyicek

maḥalde sivgeli dirler.

Beyt: Sivge ol mehni miṅ mun^gluḡ belā her dem yaḡar
Bar imiş bolmaḡ gedānıḡ dil-beri Mīrzā belā

Siver²: (سيوار) Sever, muḥabbet ider maḥnāsınadır ve bir daḡı şıvar dimekdür, endüden

maḥnāsına ki Ġarāibü'ş-Şıḡar'da gelür ki:

Beyt: Yıkmadı kök künbedin yaḡıp ḥavādiş yamḡurı
Kim siver irkin çıḡıp tamını bu kāşeneniḡ

Sivündi³: (سيوندى) Mesrūr oldı.

Sivüklük⁴: (سيوكلوك) Kaflar 'Arabī'dür. Sevmeklik dimekdür ki Gül ü Nevruz-ı

Luṭfī'de naṭda gelür ki:

Beyt: Sivüp ol Muştafā muḥabbetni
Tarattı öz sivüklükidin anı

Sivgen⁵: (سيوكان) Kaf-ı 'Acemī ile seven dimekdür.

Sivgenim⁶: (سيوكانيم) Sevdüğim dimekdür.

Siyük⁷: (سيوك) Kaf 'Arabī'dür. Bu daḡı muḥabbet maḥnāsınadır ki Gül ü Nevruz-ı

Luṭfī'de gelür.

Beyt: Sivük sevgen ölümdin [S.103b] fehmi kılmaz
İtin ḡamçı bile toḡrasa tuymas

¹ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

² muḥabbet : maḥabbet B. // maḥnāsınadır ki : maḥnāsınadır ve B. ; maḥnāsınadır ki ve S. , Ş. // bir daḡı.....mānāsınadır ki : Ø Li.1 // dimekdür : demektir B. // endüden maḥnāsına ki : endüden maḥnāsınadır ki B. // gelür ki . kelür ki B. ; gelür Ş. // yaḡıp : yaḡıb B. // çıḡıp : çıḡıb B.

³ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında (13b) vardır.

⁴ Kaflar 'Arabī'dür : kaflar 'Arabī'dir B. // dimekdür : demektir B. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür A. , S. , Ş. // sivüp : sivüb B. // muḥabbetni : müctebanı B.

⁵ kaf-ı 'Acemī ile : kaf-ı 'Acemī'yle S. ; kaf 'Acemī'dür Ş. // dimekdür : demektir B.

⁶ dimekdür : demektir B.

⁷ kaf 'Arabī'dür : kaf kaf-ı 'Arabī'dür S. // daḡı : daḡı B. // muḥabbet : maḥabbet B. // maḥnāsınadır : maḥnāsınadır B. // gelür : kelür B. // sivük sevgen . siyük sivgen B. // ḡamçı : ḡaycı A. , B. ; ḡaycı Li.1 , S. , Ş. // tuymas : bolmas S.

Sivünci ve siyünci¹: (سيونجي و سيونجي) Müjdegāni ma'nāsınadır ki Garābü's-

Şıgar'da gelür.

Beyt: [A.60b] Veh ni kün bolğay ki ol ğāyib seferdin kildi dip
İsteben her yan sivünci yitse her yandın ğaber

2.23. Harfū's-Sini'l-Mazmūme

Su²: (سو) Şu dimekdür. Şad'ı sin'le telaffuz iderler.

Süt³: (سوت) Süd dimekdür. Şır ma'nāsına ki Münācāt-nāme'de gelür.

Könġülniġ başıġa [Ş.217b] shevātınġ bī-süd sūtni bile ülfet birdiġ.

Süc⁴: (سوج) Şuc dimekdür.

Südrelemek⁵: (سودرالماك) Sürünmek.

Südrelep⁶: (سودراليب) Sürünüp demek olur.

Südrelemek⁷: (سودراماك) Sürümek.

Südre⁸: (سودرا) Emrdür. Süri dimekdür.

Beyt: Südre her yan ey Nevāyī özni mühlik derd eyle
Şāyed itkey raħm ol kātıl çü ħālınġni körtüp

Südrese⁹: (سودراسا) Sürise dimekdür ki Bedāyi'ü'l-Vasat'da gelür.

Beyt: Saltanat ħil'atidin artuġ irür deyrde mest
Südrese bāde gedālġıda ger bir kepenek

Südreldi¹: (سودرالدى) Sürüldi dimekdür.

¹ Sivünci ve siyünci : sivünci A. , E. , Li.1 , S. , Ş. // ma'nāsınadır : ma'nāsınadır B. // gelür : kelür B. ; gelür oltur Li.1 // dip : dib B. // yitse : yitise B. ; bitise A. ; bitse Li.1 ; yitibse S.

² Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

³ dimekdür : demektir B. // gelür : kelür B. // başıġa : yaşıġa S. // bī-süd : ø E. // sūtni : süti A. , B. , Li.1 , S. , Ş. // bile : birle Ş.

⁴ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁵ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁶ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁷ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁸ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁹ dimekdür : demektir B. // ki Bedāyi'ü'l-Vasat'dakepenek : ø Li.1 // gelür : kelür B. // S. nüshasında beytin mısralarının yerleri deġişiktir.

Südre²: (سودرادی) Sürüdi demekdür ki Mecnûn u Leylî'de Leylî dâyesi Mecnûn'ı

hayydan götürdüğü maḥalde gelür.

Beyt: Köyüp ana dik ğamıda cānı
Ki südre² ki köterdi anı

Südreli³: (سودرالی) Süriyelüm demekdür.

Südre⁴: (سودراب) Sürüyüp demekdür.

Sürgenip⁵: (سورکایب) Kaf-ı 'Acemî ile sürinüp demekdür ki Sultân Hüseyn eş'arında gelür.

Beyt: Renc ü hicrân za'fıdın tiprenme kim imkân imes
[E.132a] Anca kuvvet kayda kim küyünġğa barsam sürgenip

Sürterim⁶: (سورتاریم) Sürüdügüm demekdür.

Sürte alsam⁷: (سورتاالسام) Serebilsem demekdür.

Sürük⁸: (سوروك) Kaf-ı 'Arabî ile cem'ıyyet ve bölük ma'nāsınadır ki Bedāyi'ü'l-

Vasat' da gelür.

Beyt: Eyle zencîr-i cünûn rüsvâsı min kim her zamân
Tigreme Ferhâd u Mecnûn'dın yığılmış bir sürük

Ve yine Mecnûn u Leylî'de Mecnûn Leylî şübbânına bulışduğı maḥalde gelür.

Beyt: Alyığa yitişti bir sürük koy
[S.104b] Cubânı köründi âşinâ-rüy

¹ Bu madde Li.1 nüshasında yoktur. // sürüldi : sürildi S. // demekdür : demektir B.

² demekdür : demektir B. // hayydan : hayyden B. // götürdüğü : kötürdüğü B. // gelür : kelür B. ; gelür ki A. , Li.1 // köyüp : küyüb B.

³ Bu madde Li.1 nüshasında yoktur. // südreli : südreli B. // süriyelüm : sürüyelüm S. // demekdür : demektir B.

⁴ Bu madde Li.1 nüshasında yoktur. // südre⁴ : südreb B. // sürüyüp : sürüyüb B. // demekdür : demektir B.

⁵ sürgenip : sürgenib B. // sürinüp : sürünüb B. ; sürünüp S. , Ş. // demekdür : demektir B. // Hüseyn : Hüseyn B. // gelür : kelür B. // za'fıdın : zafidın B. // tiprenme : toprağa S. ; tirağa Ş. // imkân imes : ø S. // anca kuvvet kayda kim : ø S. // küyünġğa : köyünġke B. // barsam sürgenip : barsam sürgenib B.

⁶ sürterim : sürtedim B. , S. // sürüdügüm : sürüdüküm B. // demekdür : demektir B.

⁷ sürte alsam : süre istem S. // demekdür : demektir B.

⁸ sürük : sürdün S. // kaf-ı 'Arabî ile . kaf-ı 'Arabî'yle Ş. // cem'ıyyet ve bölük : sürdün cem'ıyyet ve bölük S. // ma'nāsınadır . ma'nāsınadır B. // gelür : kelür B. // rüsvâsı : rüsvâyı A. , B. , Li.1 , S. , Ş. // Mecnûn'dın : Mecnûn A. // Ve yine âşinâ-rüy : ø Li.1 // şübbânına . şübbânına Ş. // bulışduğı : buluşduğı B. // maḥalde gelür : maḥalde kelür ki B. ; maḥalde gelür ki A. , S. , Ş. // cubânı : cobanı B. ; çubânı A. , S. , Ş.

Sürgüm¹: (سورگوم) Kaf, kaf-ı ‘Acemî’dür. Sürsem gerek dimekdür.

Sürdikler²: (سوردیک لار) Sürsünler dimekdür. Ammā yine kaf-ı ‘Acemî’ ile sorsunlar dimekdür ki Fevāidü’l-Kiber’de gelür.

Beyt: Şām-ı hicrânım vişāl ehliğa bî-ḥadd kışşadur
Anı sürdikler Nevāyî dîde-i giryânıdın

Sorkut³: (سورقوت) Cür’a ma’nâsınadur ki Sâķî-nâme’de sâķiye hitab idüp bir nice beytde gelür.

Meşnevî: Sâķiye derd-i cāmınġ maŋga tut
Ḳaşdın ol daġı bîrsün sorkut
Töre birle baş urup tut ḡaŋa
Sorkutın bir min bî-sāmāŋa
Özni ol sorkut ile mest kılay
Sözni ḡan bezmide peyvest kılay

[E.132b] Süren ve sürün⁴: (سورون و سوران) İki leşker [Ş.218a] muķābil olıcaķ meḡb āvāzelerle [Li.1-92b] çaġırdıklarına dirler ki Sedd-i İskenderî’de İskender Ḥaķan’la muķābil olduġı maḡalde gelür ki:

Meşnevî: Sipāhın tüzüp şāh-ı rezm-āzmāy
Süren saldı vü kıldı ḡürrem-āzmāy
Süren yok ki yüz minġ hizebrile
[A.61a] Digün saldı kök ṭāķına velvele

¹ Kaf , kaf-ı ‘Acemî’dür : kaf kaf-ı ‘Acemî’dir B. ; kaf ‘Acemî’dür Ş. ; kaf-ı ‘Acemî’ ile Li.1 // gerek : gerek B. // dimekdür : demektir B.

² sürdikler : sordikler B. ; sürüdigümse Ş. // dimekdür : demektir B. // dimekdür ammā : dimekdür ki Ş. ; dimekdür ve Li.1 // Ammādimekdür ki : ø Ş. // sorsunlar dimekdür : sorsunlar demektir B. // gelür : kelür B. // ehliğa : ehliġe B. // kışşadur : kışadur B. // anı sürdikler : anı sordikler B. ; anı sürdikle S.

³ ma’nâsınadur : ma’nâsınadır B. // idüp : idüb B. // nice : niġe S. // gelür : kelür B. ; gelür ki S. // töre birle : töre Ş. // baş urup : baş urub B. // bî-sāmāŋa : sāmāŋa Ş. // mest kılay : mest kılgay S. // ḡan : cān Li.1

⁴ Ḥaķan’la : Ḥaķan ile Ş. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür S. , Ş. // meşnevî : beyt S. , Ş. // tüzüp : tüzüb B. // saldı vü kıldı : saldı ve kıldı B. ; saldı kıldı S. // süren yok ki : sürün yok ki S. // ṭāķına : ṭāķıġa S. // Ḥusrev : Ḥüsrev B. // geldüġi maḡalde gelür ki : keldüki maḡalde kelür ki B. ; geldüġi maḡalde gelür Ş. // ḡurgan : ḡoķan E. // yavuşular bat : yavuşular tab S. // salıp : salıb B. // tüştiler bat : tüştiler tab S.

Ve yine Ferhād u Şīrīn'de Hüsrev Ermeniyye kal'ası üzerine geldiği maḥalde gelür ki:

Beyt: Çü kurgan dorığa yavuşılar bat
Süren salıp yatıban tüştiler bat

Sorgac¹: (سورغاج) Sorgac lafzı gayn-ı mu'acceme ile şorıcağ dimekdür.

Sürgec²: (سزرکاج) Kaf-ı 'Acemī ile süricek demek olur.

Sormagın bolsa³: (سورماغین بولسا) Şormadın olsa dimekdür.

Soruk⁴: (سوروق) Şıruk dimekdür, ağac ma'nāsına ve zādır direğine daḥı dirler ki Sedd-i

İskenderī'de İskender leşkeri vaşfında gelür.

Beyt: Alar cevşeni bar barça [S.104b] kaygalduruk
Sinan qollarıda niçük kim soruk

Ve yine şormak ma'nāsına gelür.

Sorgucı⁵: (سرغوجی) Şorucı dimekdür.

Sorak⁶: (سوراق) Şoracak yer ma'nāsınadır ki Sultān Hüseyn eş'ārında gelür.

Beyt: Ey şabā kildinğ Hüseynī tilbe könğlin sorgalı
Bārī mindin ol perī kūyı sarı kılğıl sorak

[E.133a] Sorgalı⁷: (سورغالی) Şoralı dimekdür ve şormak içün dimekdür ki bu beytde mışrā'-ı evvel āhirinde geçdi.

Sorğan sayı⁸: (سورغان سایى) Şordığım vaqt demek olur ve bu beytde sorgalı lafzı

gayn-ı mu'acceme ile şormağa dimekdür.

Beyt: Bilse könğlüm ḥālin şāyed ki kilgey sorgalı
Ol ki könğli içre bir bed-ḥüydin āzārı bar

¹ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

² Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

³ dimekdür : demektir B.

⁴ dimekdür : demektir B. // direğine : direkine B. // ki Sedd-i İskenderī'de.....ma'nāsına gelür :
ø Li.1 // daḥı : daḥı B. // gelür : kelür B. // cevşeni : çevşeni A. , S. // bar : ø S. // barça : barca
A. ; parça S. // ma'nāsına gelür : ma'nāsına kelür B.

⁵ sorgucı : sorugucı Ş. // şorucı : şorucu B. // dimekdür : demektir B.

⁶ yer : ø E. , Li.1 , S. // ma'nāsınadır : ma'nāsınadır B. // Sultān Hüseyn : Sultān Hüseyn B. //
gelür : kelür B. // Hüseyni : Hüseyni B. ; Hüsni S. // tilbe könğlin : tilbeninğ Ş. // kūyı : köyi B.

⁷ şoralı dimekdür : şoralı demektir B. ; şoralı Ş. // şormak içün dimekdür : şormak için demektir B. ;
şormağ içün dimekdür Ş. // bu beytde : bu beyitte B. // mışrā'-ı evvel āhirinde : ø Li.1 , Ş. ; mışrā'-ı
evvel āherinde B. // geçdi : keçdi B.

⁸ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

Sürgeli¹: (سورگالی) Kaf-ı ‘Acemî ile süreli demek olur ve sürmege demek olur.

Sürmek²: (سورماک) İki vechle telaffuz olunur. Bir vav’sız telaffuz olunmak var ki vav

ancak resm-i kitâbetde ola. Ve bir dahı vav ile telaffuz olunmak var. Vech-i evvel üzre ma’nâsı ma’lûmdur ; sürmek dimekdür. Bu beytde bu vech üzredür.

Beyt: Sürse meydân içre her çapik güvârım ektür işim
Kiniğa ol dururın kemer bolğay mu dip

Ve Se‘a-i Seyyâre’de nükte sürgil didügi dahı bu vech üzredür.

Beyt: Nükte sürgil ki hâşıl olmuş kām
Kim tapıpsın ger istediñg behrām

Ve vech-i şānî üzre şormak ma’nâsınadır. Seb‘a-i Seyyâre’de pâdişāh hitāb idüp eydür.

Beyt: Anda şîrin kelām u handān yüz
Birle kim hâlağdın sürersin söz

Soruğ küni³: (سوروغ کونی) Kaf, kaf-ı ‘Arabî’dür. Kıyâmet günine dirler ki Maḥbûbu’l-

Ḳulûb’da evvelki faşlda pâdişāh vaşında gelür.

Dād-hvāh sorarda soruğ küni vehmi könğlige gâlib.

Sorağ⁴: (سوراغ) Haber ma’nâsınadır ki Nesāyimü’l-Muhābbe dibācesinde Haccāc

zulmında evlāddan bir imām-zāde kaçup bir virāneye gizlenüp bir dedvîş haber virdügi maḥalde gelür ki:

Revā bolğay kim özünğ virānede bizni yaşurup yana özünğ düşmeniğa sorağ birürsin.

Sözleşmek⁵: (سوزلاشماک) Söyleşmek dimekdür.

¹ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

² Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

³ Kaf , kaf-ı ‘Arabî’dür : kaf kaf-ı ‘Arabîdir B. ; kaf ‘Arabî’dür Ş. ; kaf-ı ‘Arabî ile Li.1 // kıyâmet : kıyâmet B. // günine : künine B. // ki Maḥbûbu’l-Ḳulûb’da.....gâlib : ø Li.1 // faşlda : faşlda B. // gelür : kelür B. // dād-hvāh : dār-hvāh S. // könğlige : könğlike B.

⁴ ma’nâsınadır : ma’nâsına kelür B. // zulmında : zulmunda kelür ki B. // kaçup : kaçub B. // gizlenüp : kizlenüb B. // virdügi : virdüki B. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür S. // virānedeyana özünğ : ø E. // düşmeniğa : düşmenige B.

⁵ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

Sözleşür min¹: (سوزلاشورمين) Söyleşürin dimekdür.

Beyt: Tilbeler dik sözleşür min öz özüm birle müdām
Çün özüm din özge ‘alemde hem-derdim mininğ

Sözleşti²: (سوزلاشتي) Söyleşdi dimekdür.

Sözletkeli³: (سوزلاتکالي) Kaf-ı ‘Arabī ile söyletmek için ve söylediği dimekdür.

Sözle⁴: (سوزلا) Emr idüp söyle dimekdür.

[Ş.218b] Sözevul⁵: (سوزاول) Şol kimesneye dirler ki pādīşāh sefere çıkıcağ sefer

ehlinden şehirde kimesne komaya, çıkara ve leşkeriñ ardın süre kimse kalursa
leşkere yetüre.

[Li.1-93a] Süzgüc⁶: (سوزکوج) Kaf-ı ‘Acemī ile süzecek dimekdür. Pāde-pālā ma‘nāsına

veyā gayrı nesne süzecek ki [S.105a] Nevādirü’ş-Şebāb’da gelür.

Beyt: Nevāyī esrük eger deyr içide örtedi dāğ
[E.133b] Meger ki süzgüc ile bağlağay süngekin

Susap⁷: (سوساب) Şuşayup dimekdür.

Sustatmak⁸: (سوستاتماق) Yorılup, süst olmağa dirler ki.

Sustayıp⁹: (سوستاييب) Yorılup, süst olup dimekdür.

Sustadı¹⁰: (سوستادی) Süst oldı dilemdür.

¹ Bu madde yalnız Esad efendi nüshasında vardır.

² dimekdür : demektir B.

³ Kaf-ı ‘Arabī ile : kaf , kaf-ı ‘Arabī’dür Li.1 , S. // için : için B. // söylediği : söylediği B. // dimekdür : demektir B.

⁴ idüp : idüb B. // dimekdür : demektir B.

⁵ şol : şöyle Li.1 // şehirde : şehirde B. // kimesne : kimse B. , S. // çıkara : çıkara B. // leşkeriñ : leşkerin B. //

⁶ süzgüc : süzgüç B. // kaf-ı ‘Acemī ile : kaf-ı ‘Acemī’yle S. // dimekdür : demektir B. // Pāde-pālā.....süzecek ki : ø Ş. // süzecek ki : süzecek dimekdür ki S. // gelür : kelür B. // süzgüc ile bağlağay : süzgüç ile bağlağay B. : süzgüc ile kimse bağlağay S.

⁷ susap : susab B. // şuşayup : şuşayub B. // dimekdür : demektir B.

⁸ sustatmak : sustanmak B. // yorılup : yorulub B. // dirler ki : dirler Li.1 , Ş.

⁹ sustayıp : sustayıb B. // yorılup : yorulub B. // olup : olub B. // dimekdür : demektir B.

¹⁰ dimekdür : demektir B.

Sustaymağın¹: (سوستایماغینک) Kaf-1 ‘Acemī ile süst olmağın ve yorulmağın demekdür

ki Sedd-i İskenderī’de sürüş-ı gayb Nevāyī Ḥazretleri’ne ḥamse tekmiline tergīb
itdügi maḥalde gelür ki:

Beyt: Bu yol kaçıda tinmağın¹ ni idi
Körüp ḥamse sustaymağın¹ ni idi

Soğurdı²: (سوغوردی) Çıkardı demekdür ki Mecnūn u Leylī’de Leylī’niñ gül-istānda

‘ışkı vaşında gelür ki:

[A.61b] Beyt: Ya’nī ki soğurdı tīgi bī-bāk
Könqli ara saldı çāk üze çāk

Soğururğa³: (سغورورغه) Çıkarmağa demekdür ki Mecālīü’n-Nefā’is’de evvelki

meclisde Mevlānā Mesīḥī vaşında gelür ki:

Mekke seferide muğaylan yığacı kölgeside ayağıdın tiken soğururğa meşgul
ikendür.

Soğalıp⁴: (سورغالیپ) Soğalıp demekdür.

Soğat⁵: (سوغات) Hıl’at ve pīş-keş ve iḥsān itmege dirler ki Mecālīsü’n-Nefā’is’de ikinci

meclisde Şeyḫ Kemāl türbeti vaşında gelür ki:

[E.134a] Menziliga barıp tuḥfe ve teberrük soğat yosunı bile yıpardı.

Soqat⁶: (سوقات) Bu daḥı hemīn bu ma’nāyadur.

Soqur⁷: (سوقور) Ḥarīş ma’nāsınadur. Ac gözlü demekdür ki soqur gözlü deyü isti’māl
iderler.

Sok⁸: (سوق) Emr idüp ur demekdür, [S.105b] darb eyle ma’nāsına.

¹ kaf-1 ‘Acemī ile : kaf-1 ‘Acemī’yle S. // demekdür : demektir B. // itdügi : etdüki B. // gelür ki :
kelür B. ; gelür A. // körüp : körüb B.

² demekdür : demektir B. // ‘ışkı : ‘aşkı B. // gelür ki . kelür B. ; gelür A. , S.

³ demekdür : demektir B. ; dirler S. // gelür ki : kelür ki B. // tiken : tikin A. , S.

⁴ soğalıp : soğalıb B. // soğalıp : soğalıb B. // demekdür : demektir B.

⁵ itmege : etmege B. // gelür ki : kelür ki B. // menziliga : menzilige B. // barıp : barıb B.

⁶ daḥı : daḥi B. // ma’nāyadur : ma’nāyadır B.

⁷ ma’nāsınadur : ma’nāsınadır B. // demekdür : demektir B. // soqur gözlü : soqur közlü B. // deyü
isti’māl iderler : ø Li.1 // deyü : deyu B.

⁸ idüp : idüb B. // demekdür : demektir B.

Sokmak ve sokmağ¹: (سوقماغ و سوقماق) Tağlar içinde şol incecik [Li.1-93b] yola

dirler ki ulu yoldan çıkar, ayrılır, ābādanlığa gitmez ki Ferhādu Şīrīn'de
Ehrimen pīşesi vaşında gelür ki:

[Ş.219a] Beyt: Basıp muhlış yolın tofrağı anıñ
Çıkıp her sarı mıñ sokmağı anıñ

Soks²: (سوقسور) Bir nev^c ördege dirler.

Sökti ve sögti³: (سوکتی و سوکتی) Kaf-ı 'Arabī ile bir bütün nesneye çāk itdi, sökti

ma'nāsınadır. Ammā kaf-ı 'Acemī ile sögti, ya'nī düş-nām virdi dimekdür ki
Seb'a-i Seyyāre'de beşinci hikāyede vezīrle Mes'ūd hikāyesinde gelür ki:

Beyt: Ağzığa her ni kilkenin sögti
Bir kişi bir kocağ yığac tögti

Ve yine Tevārīh-i Mülük'da Dahhāk omuzındağı yılanlara ādem [E.134b]
beynisin virdügi vaqt kur'a Kāve-i Āhen-ger'in ikinci oğluna düşdügi maħalde
gelür ki:

Beyt: Ol bī-taħammül bolup kıcırıp
İlge köb ta'nlar kılıp Dahhāk'nı sögti

Söğünc⁴: (سوگونج) Kaf-ı 'Acemī ile düş-nām ma'nāsınadır ki Bābūr Mīrzā eş'ārında

gelür.

Beyt: Kılmağ ümīd ü bīm ile hıdmet-i şeh alyıda
Der-bānınıñ söğünc ü tayağığa erz imes

Ve yine Ğarāibü's-Şığar'da gelür.

¹ yoldan çıkar, ayrılır : yoldan ayrılır A. // ayrılır : ayrılup S. // gitmez : kitmez B. // ki Ferhād u Şīrīn'de.....sokmağı anıñ : ø Li.1 // pīşesi : bīşesi ş. // gelür ki : kelür ki B. ; bir beytde gelür S. // basıp : basıp B. // çıkıp : çıkıp B.

² soks² : soksud S. // nev^c : nevi B. // ördege : ördeke B.

³ sökti ve sögti : sökti A. , E. , S. , Ş. // kaf-ı 'Arabī ile : kaf-ı 'Arabī'yle Li.1 // çāk itdi : çāk etdi B. // ma'nāsınadır : ma'nāsınadır B. // dimekdür : demekdir B. // beşinci hikāyede : hikāyede E. // hikāyesinde gelür ki : hikāyesinde kelür ki B. ; hikāyesinde gelür Li.1 , Ş. // Ve yineDahhāk'nı sögti : ø S. , Li.1 // Tevārīh-i Mülük'da : Tārīh-i Mülük'da Ş. // virdügi : virdüki B. // vaqt : vakit B. // düşdügi . düşdüki : B. // maħalde gelür ki : maħalde kelür ki B. // bolup : bolup B. // kılıp : kılıp B.

⁴ söğünc : söğünç B. // ma'nāsınadır : ma'nāsınadır B. // gelür : kelür B. ; gelür ki Ş. // der-bānınıñ : der-bānınıñ A. // Ve yine..... mucek mü ikin : ø Li.1 , S. // Ğarāibü's-Şığar'da gelür : Ğarāibü's-Şığar'da kelür B. // yā kaşdı : kaşdı Ş. // mucek mü ikin : muçek mü ikin B.

Beyt: Lebiñdin istedi cânım hayât bilmes min
Ki bir söğünc mü yâ kaçdı bir mucek mü ikin

Söksük¹: (سوكسوك) Kaflar, kaf-ı ‘Arabî’dür. Bahârda nebâtât ki biter yay faşında

kuruyup has u hâşâk olur anğa dirler ki Mecnûn u Leylî’de gelir.

Beyt: Söksük kibi kim çü boldı pûde
Yatgay yazı üzre tûde tûde

Sol²: (سول) Şol taraf dimekdür ki Ferhâd u Şîrîn’de dört kaçır tamâm olıcak Hâkan

görmege gitdügi maḥalde gelür ki:

Beyt: Sürüp sol yanından ferhunde-destür
Sevâd-ı Melik-ârâyı birle pür-nür

Sülegey³: (سولاكاي) [A.62a] Kaf, kaf-ı ‘Acemî’dür. [E.135a] Ağızdan akan lu‘âba

dirler. Salyar ma‘nâsına ki Ḥayretü’l-Ebrâr’da maḳâle-i ‘ışk âhîrinde maḥbûb
vaşında gelür ki:

Beyt: [S.106b] Rûḥu’l-emîn ol sarı çün bakıban
Ağzından anıñg sülegey akıban

Ve yine Maḥbûbu’l-Ḳulûb’da bir tenbîhde pîrlik ‘aczi vaşında gelür ki:

Ağzı sülegey [Ş.219b] sözi mezesin akızıp.

Sulduz⁴: (سولدوز) Çagatay’da bir ḳabiledür ki Ğarâibü’ş-Şığar’da gelir.

Beyt: Nevâyî sivdi bir lûlini kız dik rub‘-ı meskûnda
Eger Erhat eger Barlas eger Turḥan eger Sulduz

¹ söksük : söküük S. // kaflar , kaf-ı ‘Arabî’dür : kaflar kaf-ı ‘Arabî’dir B. ; kaflar ‘Arabî’dür S. , Ş. // yay faşında : yaz faşında B. // kuruyup : kuruyub B. // anğa : aña A. , Li.1 , S. // ki Mecnûn u Leylî’de.....tûde tûde : ø Li.1 // gelür : kelür B. ; gelür ki A. // pûde : bûde S.

² dimekdür : demektir B. // ki Ferhâd u Şîrîn’depür-nür : ø Li.1 // kaçır : kaçır B. // görmege : körmeke B. // gitdügi : kitdüki B. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür S. // sürüp : sürüb B.

³ kaf , kaf-ı ‘Acemî’dür : kaf kaf-ı ‘Acemî’dir B. ; kaf ‘Acemî’dür S. , Ş. // mânâsına ki : ma‘nâsinadur Li.1 // ki Ḥayretü’l-Ebrâr’da.....akıban . ø Li.1 // ‘ışk âhîrinde : ‘aşk âhîrinde B. // gelür ki : kelür ki B. // çün : cün B. // Ve yine : ø Li.1 // vaşında gelür ki : vaşında kelür ki B. // akızıp : akızıp B.

⁴ ḳabiledür : ḳabiledir B. // gelür : kelür ki B. // lûlini : lûlini B. ; lûliniz A. , Li.1 ; lûliniñiz S. , Ş.

Sulu¹: (سولوق) Muṭlaḳ şu zarfına dirler ve şu şaklayacak cem'idecek bürkeye dirler

ve şulu ve āb-dār ma'nāsına daḥı gelür ki Tārīḥ-i Enbiyā'da Hüd 'Aleyhi's-Selām kavmi ki ẓahıtdan zebūn olup yağmur istediler. Allah'ın emriyle üç päre bulut peydā olup anlar ẓara buludı istedükleri maḥalde gelür ki:

Bu ṭama' bile kim ẓara bulut suluḳ bolur ẓara bulutnı tilediler.

[E.135b] Sulap²: (سولاب) Şulayup, sîr-āb idüp dimekdür.

Son³: (سونك) Kaf-ı 'Acemî ile soñra dimekdür.

Son⁴: (سونكى) Soñrağı dimekdür.

Son⁵: (سونخاج) Şunıcaḳ.

Son⁶: (سونماك) Şunmak.

Son⁷: (سونكى جا) Ardınca dimekdür ki Mecnūn u Leylî'de gelür.

Beyt: Ol ay çü yürüdi çıktı dāye
Bardı son⁷ica niçük ki sāye

Son⁸ı uy⁸: (سونكى اويقو) Mevte dirler ki Nevādirü's-Şebāb'da gelür.

Beyt: Min kim ü uy⁸u ki hicrān şāmı [Li.1-94a] āhım şüridin
Dise bolḡay son⁸ı uy⁸u iletgen il uyḡanur

Sün⁹: (سونكاك) Kaf-ı evvel 'Acemî ve kaf-ı şānî 'Arabî'dür. Kemik dimekdür,

üstühān mā'nāsına.

¹ daḥı gelür : daḥı kelür B. // ki Tārīḥ-i Enbiyā'da.....tilediler : ø Li.1 // kavmi ki : kavmi S. // zebūn olup : zebūn olub B. // emriyle : emrile B. // üç : üç B. // peydā olup : peydā olub B. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür S. // suluḳ : şovuḳ S.

² sulap : sulab B. // şulayup : şulayub B. // idüp : idüb B. // dimekdür : demekdir B.

³ Kaf-ı 'Acemî ile : ø S. ; kaf 'Acemî'dür Li.1 // dimekdür : demekdir B.

⁴ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁵ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁶ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁷ dimekdür : demekdir B. // gelür : kelür B. ; gelür ki A. // yürüdi : yügürdi A. , B. ; bolurdı S.

⁸ son⁸ı uy⁸u : son⁸ı uy⁸u B. // gelür : kelür B.

⁹ kaf-ı evvel 'Acemî : kaf-ı evvel kaf-ı 'Acemî Li.1 // kaf-ı şānî 'Arabî'dür : kaf-ı şānî 'Arabîdir B. ; kaf-ı şānî kaf-ı 'Arabî'dür Li.1 // dimekdür : demekdir B.

Söngey¹: (سونکای) Kaf-ı ‘Acemī ile söyüne dimekdür, ya‘nī mūm veyā od söyüne

dimekdür ki Ferhād u Şīrīn’de Ferhād Hüsrev’i murād idinüp gāyibāne Behrām Dilāver’i añduğı maħalde gelür.

Beyt: Ğurūr otı içidin söngey irdi
Şecā‘at resmini örgengey irdi

Sungar²: (سونغار) Şungurdidükleri murgā dirler ki Lisānū’t-Ṭayr’da münāzarada gelür.

Beyt: [S.106b] Didi sungar ey ulusğa rāh-ber
Emrinġe tābi‘ kilip āġāhlar

Süvünidi³: (سوندی) Uzandı, yatdı dimekdür ki [E.136a] Seb‘a-i Seyyāre’de evvelki

hikāyede Ferruḥ Ḥaleb’de leşkerinden ayrılup ḥarābede yadduğı maħalde gelür
ki:

Beyt: Süvünidi tofrağ üze ten zārı
Başığa çıkti pālās idbārı

Sungan⁴: (سونغان) Uzanan dimekdür ki Lisānū’t-Ṭayr’da ‘Osmān Raḍıya’l-lah ‘anh

menkıbetinde gelür ki Resu’l-lah Şalla’l-lah ‘Aleyhi ve Sellem ḥalvetlerinde
[Ş.220a] mübārek ayaklarınıñ birin uzadup otururken aşḥāb-ı kibārdan ba‘zılar
geldiler, anlara hīc taġyīr vaż‘ itmediler. Ḥazret-i ‘Osmān gelicek mübārek
ayakların devşürdükleri maħalde gelür.

[A.62b] Beyt: Lik ‘Osmān kirgec ol milletğa şem‘
Olturup sungan ayaġın kıldı cem‘

¹ Kaf-ı ‘Acemī ile : kaf-ı ‘Acemī’yle S. // dimekdür : demektir B. // dimekdür ki : demektir ki B. // idinüp . idinüb B. // gelür : kelür B. ; gelür ki Li.1 , S. // içidin : içindin B.

² didükleri : dediükleri B. // a dirler kiāġāhlar : ø Li.1 // gelür : kelür B. ; gelür ki S. // didi: ø B. // kilip : kilib B.

³ dimekdür : demektir B. // ayrılup : ayrılub B. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür Li.1 // süvünidi tofrağ : sündi tofrağ B.

⁴ dimekdür : demektir B. // gelür ki : kelür ki B. // ba‘zılar : ba‘zı E. , Li.1 , Ş. // hīc : hīç B. // itmediler : etmediler B. // Ḥazret-i ‘Osmān : Ḥazret-i ‘Osmān Raḍıya’l-lah ‘anh S. // maħalde gelür : maħalde kelür B. ; maħalde gelür ki Li.1 ; Ş. ; maħalde bir beytde gelür S. // milletğa : milletge B. // olturup : olturub B.

Suna¹: (سونه) Ördekiñ erkeğine dirler ki Nevāyī Hāzretleri bu lügati Muḥākemettü'l-

Lügateyn'de şöyle taṣḥīḥ itmişlerdir ki:

Ve kildük kuşğa ki anda muḥarrer ve meşhūr ilbasun [Li.1-94b] ördekdür ve Sart ol ilbasunıñ ħōd bilmes. Tağı Türk ördekniñg irkekin suna ve tişisin burçin dir ve Sart munğa hem at qoymazdur ve nerumada ikelesin [E.136b] mürğ-ābī dir.

Suvar²: (سوار) Şıvar dimekdür, ya'nī balcık şıvar ve ğayrı.

Sovurdu³: (سوردی) Şolındı dimekdür ki Mecnūn u Leylī'de Mecnūn ḥālinde gelür.

Beyt: Yoq kim bu libāsını sovurdu
Kim cismidin anı otğa urdı

Soyurgalı⁴: (سویورغالی) Māl virmek içün ve pīş-keş virmek içün ve armağan virmek

içün ve şōş görmek içün [S.107a] dimekdür ki Sedd-i İskenderī'de Çīn'de ḥükemā uşurlap taşnīf itdüklerinde Hākan İskender'e sitāyiş itdügi maḥalde gelür ki:

Beyt: Meger irdi ol genc ile māl kim
Ki Yunan'ın kıldı soyurgalı hem

Soyurgar⁵: (سویوگار) Hōş görür, hōş tutar, ni'met virür ma'nāsınadur ki Vakfiyye'de

tevḥīdde gelür.

Beyt: Kim ol birni örter celāliyyeti
Bu birni soyurgar cemāliyyeti

¹ Muḥākemettü'l-Lügateyn'de şöyle taṣḥīḥ itmişler ki : Muḥākemettü'l-Lügateyn'de gelür Ş. // itmişler ki : etmişler ki B. ; iderler S. // ördekdür ve Sart : ördekdür Sart S. // ħōd bilmes : bilmes S.

² dimekdür : demektir B. // ğayrı : ğayrı nesne : S.

³ sovurdu : sovurdu B. // şoyındı : şoyundı B. // dimekdür : demektir B. // gelür : kelür B. ; gelür ki Li.1

⁴ virmek içün : virmek için B. // hōş görmek içün : hōş körmek için B. // dimekdür : demektir B. // uşurlap : uşurlab B. // itdüklerinde : etdüklerinde B. // itdügi : etdüki B. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür S. , Ş. // kim : kem S. // Yūnān'ın : bu yannı B.

⁵ görür : körür B. // ma'nāsınadur : ma'nāsınadır B. // tevḥīdde : ø Li.1 , S. // gelür : kelür B.

2.24. Harfî'ş-Şini'l-Meftûha¹

Şağla ve şegle: (شغلا و شغله) Ağızla sıklık virmege dirler.

2.25. Harfî'ş-Şini'l Meksûre²

Şipal³: (شيبال) Ba-yı 'Acemî ile bir pehlivânî [Li.1-95a] adıdur ve dilir ve bahadır dimekdür [E.137a] ve ba'zı nüshada Çipal düşmiş, bu taqdîrce Hind şâhına nisbet itmekdür ki Sedd-i İskenderî'de ceng vaşında gelür.

Beyt: Sipeh-dârlar içre Şipal olup
Tehevürde çün Rüstem-i Zâl olup

Şibak⁴: (شيباق) Ba-yı 'Arabî ile ev şamınıñ şaçağına dirler ve ağac budığına dağı dirler [Ş.220b] ve yavşan dirler bir ot vardur anğa dağı dirler ki Mecnûn u Leylî'de şıfat-ı germâda gelür.

Beyt: Örgemci şibakğa perde salıp
Ol perde içide sâye alıp

Şıdurğu⁵: (شيدورغو) Çıtırğu didikleri sâza dirler ki Mahzen-i Mîr Haydar'da evvelki makâlede gelür.

Beyt: Râst kıl âheng-i nevâ vü hicâz
Tüz yatığı birle şıdurğunu sâz

Şığla⁶: (شغلا) Ağız ile sıklık virmek.

Şivşe⁷: (شوشه) Çabuk. Seb'a-i Seyyâre'de 'ışkla saltanat cem' olmak muhâldür didüğü yerde eydür.

¹ Li. 1 nüshasında yoktur.

² Li.1 nüshasında yoktur.

³ Ba-yı 'Acemî ile : ba-yı 'Acemî'yle S. ; ba-yı 'Acemî'le B. // adıdur : adıdır B. // dimekdür : demektir B. // düşmiş : düşmüş B. // itmekdür : etmektedir B. // ceng : cenk B. // gelür : kelür B. // Şipal olup : Şipal olub B. // Rüstem-i Zâl olup . Rüstem-i Zâl olub B.

⁴ Ba-yı 'Arabî ile : ba-yı 'Arabî'yle S. ; ba-yı 'Arabî'le B. // dağı : dağı B. // vardur : vardır B. // anğa dağı : anğa dağı A. ; anğa dağı B. // gelür : kelür B. ; gelür ki S. // salıp : salıp B. // Beytin ikinci mısraı Ş. nüshasında yoktur. // ol perde : ø S. // alıp : alıp B.

⁵ Çıtırğu : çıtırğu B. // gelür : kelür B. // âheng-i nevâ : âhenk-i nevâ B.

⁶ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁷ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

Beyt: İkisın kim dise kılayın cem^c
Şivşemüzdin digey yasar min şem^c

Şırdag¹: (شیرداغ) Eyer altına kodıkları tegeltiye dirler ve bir penbesi çok ak kaftāna dirler ki yeñleri bol ola. Çağatay halkı ıssı haalarda ve seferlerde kaftānlarının üzerine giyerler ve yektā yeñleri kışa üstine giyilen [E.137b] kaftāna dağı dirler ki Fevāidü'l-Kiber'de [S.107b] gelür.

Beyt: Mihr ile kökde şafağ hūb irmes andağ kim mañga
[A.63a] Mavi tirlik üzre ol aynınğ kızıl şırdagı hūb

Şıralga²: (شیرالغہ) İnsānıñ belinden yukarusına dirler ve şikārda bir cānavarı ve murğı düşürtüp nış itseler belinden yukarı başı cānibine dirler ki Maḥbūbu'l-Kulūb'da otuz [Li.1-95b] beşinci faşda şayyādlar zıkrinde gelür ki:

Beyt: Niçe mazlūm kuşnıñğ kanın ki tökti
Koltuğın yarıp kanatın sökti şom nefsi
Hazzığa bir iki ayağlay irtikāb kılğay
Ve alyıda şıralğasın kebāb kılğay

Şıgavul: (شیفاول) Mihmān-dār, ya'nī konukçı ma'nāsına.

Şiş³: (شیش) Emr idüp cez dimekdür ki ba'zılar şeş deyü isti'māl iderler.

Şişlemek⁴: (شیشلاماک) Şancmak.

Şişledi⁵: (شیشلادی) Şancdı demek olur.

Beyt: Bu çemende gonca irmes anğla bülbul könğli kim
Şişledi ışık eylemekge āteşin güldin kebāb

¹ kodıkları : kōduqları B. // ıssı : iti B. // giyerler : kiyerler B. // üstine : üstüne B. // giyilen : kiyilen B. // dağı : ø S. ; dağı B. // ki Fevāidü'l-Kiber'de..... şırdagı hūb : ø Li.1 // gelür : kelür B. ; bir beytde gelür ki S. // hūb irmes : hōb irmes B. // şırdagı hūb : şırdagı hūb B.

² düşürtüp : düşürüb B. // başı cānibine : baş cānibine A. , B. // faşda : faşılada B. // gelür ki : kelür B. ; gelür Li.1 // niçe : nice A. , B. // yarıp : yarıb B. // nefsi : nefesi B.

³ idüp : idüb B. // cez : cüz B. // dimekdür ki : demekdür ki B. ; dimekdür E. // deyü : deyu B.

⁴ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁵ Bu madde yalnız Esad efendi nüshasında vardır.

Şımalıp¹: (شيماليب) K l şıgayup dimekdür ki Ğar ib 'ş-Şıĝar'da gel r ki:

Beyt: K tlime k l şımalıp t ĝni zikmeke k lur
K tl p l d k lıcd n burun ol s m bilek

2.26. Ğarf 'ş-Şini'l-Mazm me

Şori²: (شوري) G hercileye dirler ki Fev id 'l-Kiber'de gelür.

[E.138a] Beyt: Fir k otıda Nev y 'ni ay ki k y tiresin
    ı      eyledi  asca an a ni bes  ori

 udurun³: (شودرون)   d rv n dimekdür ki F ris 'de  eb-neme dirler ki Bed y ' 'l-

Vasat'da gelür.

Beyt: [ .221a]  ar  ya dursa kev kibni  iri kimce imes
K yda dery  bile tin  bol anı bardur  udurun

Ve yine Fev id 'l-Kiber'de gelür ki:

Beyt: E kdir kirpik  ze  att    n
Ya durup sebze a  udurun y  lay

Ve yine Fev id 'l-Kiber'de gelür ki:

[Li.1-96a] Beyt: A terid r na s-ı  u     bed-a ter c n a
Özge her yan iltirer hicr n t ninin  [S.108a]  udurun 

¹ Şımalıp :  ımal b B. //  ıgayup :  ıgayub B. // dimekdür : demektir B. // gelür ki : kelür B. ; gelür A. , Li.1 ,  . // k tlime : kütlü S. //  ımalıp t ĝni :  ımal b t ĝni B. // p l d : p l d B. // k lıcd n : k lı d n A.

² g hercileye : g her ileye B. , S. ,  . // gelür : kelür B. ; gelür ki A. // ay ki : alu A. //  ı      :        g B.

³  udurun :  udrun B. // dimekdür : demektir B. // gelür : kelür B. ; gelür ki S. ; bir beytde gelür Li.1 // Birinci beytin mısralarının yeri B. nüshasında değişiktir. //  ar  ya dursa :  ar  ger ya dursa S. //  iri kimce :  iri kimca B. // bardur  udurun : bardur  udrun B. // gelür ki : kelür ki B. // e kdir : eşkdin A. , S. //     n : uçun B. // yağdurup : ya durub B. // sebze a : sebzege B. //  udurun y  lay :  udrun y  lay B. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür  . // a terid r : a teri dur B. // t ninin   udurun : t ninin   urdun  B.

2.27. Harfû't-Tai'l-Meftûha

Ṭağay¹: (طغای) Ṭayı dimekdür ki ananîñ ulu qarındaşına dirler ki Mecâlistü'n-Nefâ'is'de

ikinci meclis âhîrinde Meḥmet 'Alî menâkıbında gelür.

Faḳîrga ṭağay bolur irdi lafzı kelür.

Ve yine Mealistü'n-Nefâ'is'de beşinci meclisde 'Abdu'l-Vehhâb Suhâyî ta'rîfînde gelür ki:

Şeyḥim bigniñg ḥvâher-zâdesidür kim ṭab'ını gâhi ṭağayı ta'rîf kılğan anğa bu şeref [E.138b] besdür.

“Şeyḥim big” didügi Mîr Süheylî'dür.

2.28. Harû't-Tai'l-Mazmûme

Ṭolğa²: (طولغا) Emr idüp tolaşdur dimekdür.

Ṭoy³: (طوی) Ziyâfet ma'nâsınadır ki Sedd-i İskenderî'de gelür.

Beyt: Muğanni tutup cāmını leb-be-leb
Ku ṭoy oldı hengām-ı 'ıyş u ṭarab

2.29. Harfû'l-'Ayni'l-Mühmele

'Alala⁴: (علا) Ğavğa ve ğalebe ma'nâsınadır. Ferhâd-nâme'de Ferhâd ḥavzlara şu

şalduğı yerde eydür.

Beyt : Ḥalâyık içre ğavğa ḳoptı hemân
Ulus içre 'alala ḳoptı hemân

¹ dimekdür : demektir B. // ananîñ : ananın B. // âhîrinde : âşerinde B. // gelür : kelür B. // ṭağay bolur irdi : ṭağay irdi E. // gelür ki : kelür ki B. // didügi : dedüki B.

² idüp : idüb B. // dimekdür : demektir B.

³ ma'nâsınadır : ma'nâsınadır B. // ki Sedd-i İskenderî'deṭarab : ø Li.1 // gelür : kelür B. // tutup : tutub B. // 'ıyş u ṭarab : 'ışş u ṭarab S.

⁴ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

2.30. Harfî'l-Gayni'l-Meftûha

Ġan¹: (غان) Ekser bir lafzla daĥı isti'mâl olunur ki bolmaĥan kibi ki olmayan dimekdür,

ķalmaĥan kibi ki ķalmayan dimekdür ki Lisānû't-Ṭayr'da tevḥîdde gelür.

Beyt: Bir cerib yir **ķalmaĥan** āfāk ara
[A.63b] Belki bu kirbās nili tāķ ara

Ġan²: (غان) Bir daĥı Ḥudā ma'nāsınadır ki Ferhād u Şirîn'de Ḥaķan saltanatın Ferhād'a

teklîf itdüĥi maĥalde gelür ki:

Beyt: Bu ken yüz şükr kim ķıldı oĥanım
Sini yüz anca kim bolĥay gümānım

Ġaze³: (غازه) Kızıllık ki yüze sürerler.

Ġacırcı ve ĥazırcı⁴: (غزرجى و غجرجى) Kılavuz ma'nāsınadır ki Gül ü Nevruz-ı

Luṭfî'de Cevher Güle kılavuz [Li.1-96b] olup alup giderken yol yañılup arslanlar
bişesine vardıkları maĥalde gelür ki:

[E.139a] Beyt: Ġacırcı başlar irken sehv itmiş
Yürüben [S.108b] arslan bar yolĥa yitmiş

Ġarvaş⁵: (غرواش) Cüllāhlarıñ bez doķudıkları ṭaraĥa dirler ki Ḥayretü'l-Ebrār'da

[Ş.221b] on beşinci maķālede mestler zemminde gelür ki:

Beyt: Culha ĥarvaşıda āhār dik
Yok ki zaĥan perride murdār dik

Ġarav⁶: (غرو) Ķargu dimekdür, ķamış ma'nāsına ki Bedāyi'ü'l-Vasat'da gelür.

Beyt : Ger Nevāyî kilki dik il kilki şeker-rîz imes
'Ayb ķılma bir dik olmuş ni şeker birle ĥarav

¹ lafzla : lafızla B. // daĥı : daĥı B. // olunur ki : olunur B. ; olunur S. // bolmaĥa kibi ki : ø E. , S. // olmayan dimekdür : olmayan demektir B. // ķalmayan dimekdür : ķalmayan demektir B. // ki Lisānû't-Ṭayr'datāķ ara : ø Li.1 // gelür : kelür B.

² daĥı : daĥı B. // Ḥudā : Hüda B. // ma'nāsınadır : ma'nāsınadır B. ; ma'nāsına gelür A. , S. // itdüĥi : etdüki B. // gelür ki : kelür B. ; gelür A. , S. , Ş. // şükr : şükür B.

³ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁴ ma'nāsınadır : ma'nāsınadır B. // Gül ü Nevruz-ı Luṭfî'de : Gül ü Nevruz'da Ş. // ķılavuz olup alup : ķılavuz olub alıp B. // yañılup : yañılup B. // bişesine : pişesine A. // gelür ki : kelür ki B. ; bir beytde gelür ki S. // bar yolĥa : bar u yolĥa S.

⁵ cüllāhlarıñ : cüllāhların B. // bez : biz Li.1 // doķudıkları : doķudukları B. // ki Ḥayretü'l-Ebrār'damurdār dik : ø Li.1 // gelür ki : kelür B. ; gelür A. , S. , Ş. // culha : çulha A. , B. , S.

⁶ dimekdür : demektir B. // ma'nāsına ki : ma'nāsınadır ki Li.1 // gelür : kelür B. ; gelür ki A. , S.

Ğa¹: (غا) Bir lafzla dağı isti'māl olunur; filānga, filāna demek gibi. Ferhād u Şīrīn hātimesinde gelür.

Beyt: Dürrğa birdi ol bahā birle revāc
Kim serīr ehliğa birdi zīb-i tāt

“Dürrğa” didügi “incüye” dimekdür ve's-selām.

2.31. Ĥarfü'l-Ġayni'l-Meksüre

Ġıncı ve Ġıvuncı²: (غونجی و غنجی) Cim-i 'Acemī ile şol atlar ki çulların yerler, boğazı

altından çulına bir ağac bağlarlar ki çulın yemege ağzı yetişmeye, ol ağaca dirler ve bir kelb dağı ipin kesüp kaçmasun deyü [E.139b] boynına bağladıkları ağacı dirler ki Mecnūn u Leylī'de Mecnūn Leylī çübānına bulışduğı maħalde gelür.

Beyt: Ey vādi-i Eymen içre қоşçı
İt min saŋga öz қаşıŋğa Ġıncı

Ve yine Mūnācāt-nāme'de gelür ki:

İlāhī sin dest-gīr bolmasaŋ ašā hemān it Ġıncısı hemān.

Ġıŋğışıp³: (غنگیشیب) Kelb hırlayup kaçmağa dirler.

Ġına ve Ġine⁴: (غينه و غينه) Edāt-ı taşğirdür ; yađşıġına eyüce demek gibi , cabikġına

çevücek demek gibi , hücreġına hücrecek dimekdür ki Mecālisü'n-Nefā'is'de ikinci meclisde Mevlānā Cevherī vaşfında gelür ki:

¹ lafzla : lafızla B. // dağı : dağı B. // olunur : olunur B. // filāna demek gibi : filāna dimekdür Li.1 // Ferhād u Şīrīn.....ve's-selām : ø Li.1 // gelür : kelür B. ; gelür ki Ş. // dürrğa : dürrge B. // ehliğa : ehliġe B. // birdi : boldı B. // “Dürrğa”.....ve's-selām : ø B. , Ş. // ve's-selām : ø ā. , ş.

² Ġıncı ve Ġıvuncı : Ġıncı ve Ġıvuncı B. // çulların : culların B. // çulına : culına B. // ağac : ağaç B. // çulın : çuln B. // dağı : dağı B. // kesüp : kesüb B. // deyü : deyu B. // boynına : boynuna B. // Mecnūn u Leylī'de.....Ġıncı : ø Li.1 // çübānına : çobanına B. // gelür : kelür B. ; gelür ki A. , Ş. // қаşıŋğa Ġıncı : қаşıŋğa Ġıncı B. // Ve yine : ø Li.1 // gelür ki : kelür ki B. ; gelür Li.1 , S. // bolmasaŋ : bolmasaŋ A. // it Ġıncısı : it Ġıncı S. // it Ġıncısı hemān : it Ġıncısı : ø Li.1

³ Ġıŋğışıp : Ġıŋğışıp B. // hırlayup : zırlayup A. , S. , Ş.

⁴ Ġına ve Ġine : Ġına A. , Li.1 , S. // eyüce demek gibi : eyüce demek gibi B. // çevücek demek gibi : çevücek demek gibi B. // hücrecek dimekdür : hücrecek demekdür B. ; hücrecek demek gibi Li.1 // cabikġına.....dimekdür : ø S. // ki Mecālisü'n-Nefā'is'deyasap irdi : ø Li.1 // vaşfında gelür ki : vaşfında kelür ki B. // şābūn-hāne : şanun S. // uçūn : uçun B. // yasap irdi : yasab irdi B. // Ve yine : ø Li.1 // Nevādirü'ş-Şebāb'da gelür ki : Nevādirü'ş-Şebāb'da kelür ki B. ; Nevādirü'ş-

Şabûn-ḥâne işikide kūçeniñg ortasında özi üçün [S.109a] hücreğine yasap irdi.

Ve yine Nevādirü's-Şebāb'da gelür ki:

Beyt: Qahr ile tehdîd bî-dillerğa barı çingına
[Li.1-97a] Mihr ile her va'de kim kıldı barı ötrükgine

Ve gâh kaf ile ta'bîr olunur "gine" dinilür.

2.32. Ḥarfü'l-Ġayni'l-Mazmûme

Gol¹: (غول) Leşkerde şaf ve âlāya dirler, belki pâdişâhlarıñ kendüye maḥşûş olan

âlāyına dirler ki Sedd-i İskenderî'de ceng vaşfında gelür ki:

Beyt: Kılıp andağ ârâste yiti ğol
[E.140a] Ki yil ḥaylî tapmay arasında yol

2.33. [A.64a] Ḥarfü'l-Fai'l-Meftûḥa

[Ş.222a] Feryādıdın²: (فرياديدين) Feryādından dimekdür.

Felfüs³: (فلفس) Süst ma'nāsınadır.

2.34. Ḥarfü'l-Fai'l-Meksûre

Firist⁴: (فرست) Darbla atılan nesneniñ perrân olmağla şadāsına dirler ki Ferhād u

Şîrîn'de Ferhād'ıñ külünki darbından atılan қayalarıñ vaşfında gelür.

Beyt: Uçup yiygende darb desti anıñg
Ki barıp on yığac firisti anıñg

Şebāb'da gelür A. ; Nevādirü's-Şebāb'da bir beytde gelür Li.1 // bî-dillerğa : bî-dillerge B. // Ve gâhdinilür : Yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

¹ pâdişâhlarıñ : pâdişâhların B. // ki Sedd-i İskenderî'de.....arasıda yol : ø Li.1 // ceng : cenk B. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür A. , S. // kılıp : kılıb B. // andağ ârâste : ârâste andağ A. // ârâste : arasına B. // tapmay : tapmas A. // arasında yol : ara yirde yol B.

² dimekdür : demekdir B.

³ ma'nāsınadır : ma'nāsınadır B. ; dimekdür A.

⁴ nesneniñ : nesnenin B. // қayalarıñ : қayalaruñ A. // gelür : kelür B. ; gelür ki A. // uçup : uçub B. // yiygende : yitigende Ş. // barıp : barıb B.

2.35. Harfû'l-Fai'l-Mazmûme

Fülle: (فله) Teşdîd-i lam'la tutkala dirler.

Fulannı¹: (فلان نی) Filānı demekdür.

Fulanlık²: (فلان ليق) Filānlu demekdür.

Fulangā³: (فلانغه) Filāna demekdür.

Fulanğa: (فلانقه) Mişlihu.

Fulangā⁴: (فلان كا) Kaf-ı 'Acemī ile mişlihu.

Fulan birle⁵: (فلان بيرلا) Filānla demekdür.

Fulanda⁶: (فلاندا) Filārda demekdür.

Furıqyatıdın⁷: (فريقيتيدین) Firqatden demekdür. Ve's-selām.

2.36. Harfû'l-Kafi'l-Meftûhe

Ḳaan⁸: (قآن) Fārisī ile müştarekdür. Ḥan ve ḥaḳan ma'nāsınadır ki Sāḳī-nāme'de

[E.140b] gelür.

Beyt: Ḳanı ḥanlar ḥanı Cingiz Ḥan
Ökdanı ḳanı ki irdi ḳaan

Ammā Fārisī'de iştirāki yine Nevāyī Ḥazretleri'niñ [S.109b] Fārisī

Divān'larında Nesimü'l-Ḥuld ḳaşıdesiniñ āḫir beytinde gelür ki:

Beyt: Der-in mer'ā ra' iyyet şad hezārān bîş bādān
Nev' ki her yek-rā bûd çāker hezārān ḥan u ḳāāneş

¹ demekdür : demektir B.

² demekdür : demektir B.

³ demekdür : demektir B.

⁴ Kaf-ı 'Acemī ile : kaf-ı'Acemī'yle Ş.

⁵ filānla : filān ile S. // demekdür : demektir B.

⁶ Bu madde S. nüshasında yoktur. // demekdür : demektir B.

⁷ furıqyatıdın : furqatıdın B. // firqatden : firqatından S. // demekdür : demektir B. // ve's-selām : Yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁸ müştarekdür : müştarektir B. // ma'nāsınadır : ma'nāsınadır B. // gelür : kelür B. // ökdanı : ökday B. ; ökdayı A. // ḳaşıdesiniñ : ḳaşıdesinin B. // āḫir : āḫer B. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür S.

Ḳaban¹: (قَابَان) Ḥinziruñ erkeğine dirler ki Muḥākemetü'l-Lügateyn'de Nevāyī

Ḥazretleri bu lügati şöyle taṣṣih iderler ki:

Ve bir sürüşinliğ av ki tonğuz avıdır anıñg hem irkekin ḳaban ve tişisin miçkin
ve uşağın çörpe dirler ve şart barçasın ḥak ve kiraz lafzı bile eytür.

Ḳapa ḳalğan²: (قَابَاقَالْغَان) Ba-yı 'Acemī ile ḳaplanmış dimekdür ki [Li.1-97b] ihāta

ma'nāsına ki Bedāyi'ü'l-Vasaṭ'da gelür.

Beyt: Ayagımınñ ḳalemi za'fdın andaḳ ki ḳalem
Ḳapa ḳalğan tiri durıda ḳalemdān yañlıg

Ve köñgülleri goncası ḥıkd u ḥased dik ḳapa almasdur.

Ḳapsamış³: (قَابَسَامِيش) Bu daḥı ihāta ma'nāsınadır ki Fevāidü'l-Kiber'de gelür.

Beyt: Hicr ara ağık köñgül ḳalmış iki zülfünğ ara
Derd dik kim ḳapsamış her sarıdın bir dal anı

[E.141a] Ḳapğamak⁴: (قَابْغَامَاق) Bu daḥı ḳapamak ve ihāta ma'nāsınadır ki Seb'a-i

Seyyāre'de altıncı ḥikāyede [Ş. 222b] ḥiṣār cenginde gelür.

Beyt: Nice kündin sonğ olğal imkānı
Ḳapğamak bu iki çirik anı

Ḳaptan⁵: (قَابْتَان) Cāme ma'nāsınadır ki Ḥayretü'l-Ebrār'da Mevlānā Cāmī Ḥazretleri
vaşfinda gelür ki:

Beyt : Hırka anıñg cismide ḳaptan bolup
Ḳaptanı ten cismi anıñg cān bolup

¹ ḥinziruñ : ḥinzirin B. // ki Muḥākemetü'l-Lügateyn'debile eytür. : ø Li.1 // Nevāyī Ḥazretleri.....iderler ki : ø Ş. ; gelür Ş. // sürüşinliğ : şürüşinlig B. ; şürüşinliğ A. // barçasın : barcasın A. // eytür : eytürler Ş.

² dimekdür ki : demektir ki B. ; dimekdür S. // ihāta : muḥāt S. // ki Bedāyi'ü'l-Vasaṭ'da.....ḳapa almasdur : ø Li.1 // gelür : kelür B. ; gelür ki S. // ḳalemi : ø S. // za'fdın : za'fdın B. // ḳalem-dān : ḳalemdin B. // Ve köñgülleri.....ḳapa almasdur : ø Ş. // goncası : goncası B. // ḳapa almasdur : ḳapalmasdur B.

³ daḥı : daḥı B. // ma'nāsınadır : ma'nāsınadır B. // gelür : kelür B. // hicr : sihr S. // ağık köñgül : köñgül ağık A.

⁴ daḥı : daḥı B. // ma'nāsınadır : ma'nāsınadır B. // cenginde : cenkinde : B. // gelür : kelür B. // nice : niçe S. , Ş.

⁵ ma'nāsınadır : ma'nāsınadır B. // Ḥazretleri : ø Li.1 , S. , Ş. // gelür ki : kelür B. // ḳaptan bolup : ḳaptan bolub B. // cān bolup : cān bolub B. // Ve yine.....alyıda turmak : ø Li.1 // gelür ki : kelür ki B. // tofrağ : tofrağda A. , B. , S. // kiyip : kilib B.

Ve yine Maḥbūbu'l-Ḳulūb'da bir tenbīhde gelür ki :

İski çapan bile fāriğ [S.110a] tofrağ olturmak [A.64b] yaḥşırak ki zer-beft
ḳaptan kiyip murād alyıda turmak.

Ḳapuzag¹: (قابوزاغ) Ba-yı 'Acemī ile ḳabuk ma'nāsınadır ki Maḥbūbu'l-Ḳulūb'da bir
tenbīhde gelür.

Büste ḳapuzagı keyme bolmas.

Ḳatıg ve ḳatık²: (قاتيق و قاتيق) Ḳatı dimekdür, saḥt ma'nāsına.

Ḳatıp³: (قاتيب) Ḳatı olup dimekdür ki Sedd-i İskenderī'de şitā vaşfinda bir beytde gelür.

Beyt: Savuğ şiddetidin ki közler ḳatıp
Anğa ḳavs her dem peyarek atıp

Ḳatḳan⁴: (قاتقان) Bu daḥı ḳatı ve saḥt olan dimekdür ki Maḥbūbu'l-Ḳulūb'da bir
tenbīhde gelür.

Tenğri dostladınınğ hikāyātı bir terānedür kim [E.141a] ḥıyrelıgđın ḳatḳan
közlerni yığlatur.

Ḳatla⁵: (قاتلا) Tekrār ma'nāsınadır ki kim yana ḳatla dirler , bir kerre daḥı dimekdür ki
Sedd-i İskenderī'de gelür.

Beyt: Yana ḳatla Dārā-yı deryā-nevāl
Didi ki ey ḥakīm-i Mesīḥā-yı me'āl

Ḳatla⁶: (قاتلا) Def'a ma'nāsınadır ki yüz ḳatla, yüz def'a ve minğ ḳatla biñ def'a
dimekdür.

¹ ḳapuzag : ḳapurak S. // ma'nāsınadır : ma'nāsınadır B. // bir tenbīhde : bir beytde S. // gelür :
kelür B.

² A. nüshasında "ḳatıg ve ḳatık" kelimelerini yazılıp daha sonra gelecek olan "ḳatıp" kelimesinin anlamı
verilmiştir. // dimekdür : demektir B.

³ A. nüshasında "ḳatıp" kelimesi yoktur. "Ḳatıp" kelimesinin anlamı "ḳatıg ve ḳatık" kelimelerinde
verilmiştir. // olup : olub B. // dimekdür : demektir B. // ki Sedd-i İskenderī'de.....atıp : ø
Li.1 // bir beytde gelür : gelür A. , E. ; gelür ki Ş. : bir beytde kelür B. // ḳatıp : ḳatub B. // pelarek :
yılarek S. // atıp : atub B.

⁴ ḳatḳan : ḳatḳan Li.1 // daḥı : daḥı B. // dimekdür : demektir B. // gelür : kelür B.

⁵ ma'nāsınadır : ma'nāsınadır B. // daḥı : daḥı B. // dimekdür : demektir B. // gelür : kelür B. ;
gelür ki A. // Mesīḥā-yı me'āl : Mesīḥā-yı fāl Ş.

⁶ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

Kaçıkıp¹: (قاچيکيب) Perākende olup tağılup [Li.1-98a] dimekdür.

Kaçır²: (قاچير) Kerkese dirler ki Tevārīḡ-i Mülūk'da Nemrūd āsmāna çıkmak diledügi

maḥalde gelür ki:

Nemrūd cehildin bir şanduknıḡ dört pāyesiga dört kaçırnı bağlap özi şandukğa kirip dört yukarı köşesinde it bağlap kerkesler it sarı meyl kılıp havālandılar.

Kaçkusı³: (قاچقوسی) Kaçsa gerek dimekdür.

Kadadı⁴: (قادادی) Baturdı ve şancdı dimekdür ki Nevādirü's-Şebāb'da gelür.

Beyt: Bu vehmdin ki bolur zaḥm bes leṭāfetdin
Ḥayāl birle dağı leblerinḡğa tiş ḡadaman

[Ş.223a] Ammā diş koyuramaz ve diş bileyümez [S.110b] ma'nāsına dağı gelür.

Kadalıp⁵: (قاداليب) Batup ve şancılup dimekdür.

Karaḡ⁶: (قراغ) Merdümek-i çeşme dirler ve muṭlaḡ göze dağı dirler ki Seb'a-i

Seyyāre'de na'tda gelür.

Beyt: Ey karaḡınḡğa sürme-i mā-zāḡ
Mā-tāḡā merkebinḡğa qoymay dāḡ

Mā-zāḡ ve mā-tāḡā , Ḳur'ān-ı Kerim'in bilinmiş birer āyetidür.

[E.142a] Ve yine Ferhād u Şirīn'de gelür ki:

Beyt: Didi Ḥaḡan ki ey şem'-i ferāḡım
Ferāḡ u şem' yok rüşen karaḡım

Karalı⁷: (قرالى) Bağışı dimekdür ki ikisi dağı 'Ubeyd Ḥan eş'arında gelür.

¹ kaçıkıp: kaçıkıyb B. // olup: olub B. // tağılup: tağılub B. // dimekdür: demekdir B.

² kaçır: kacır B. // dirler: dimekdür A. // diledügi: diledüki B. // gelür ki: kelür ki B. ; gelür S. // dört kaçırnı: dört kaçırnı B. // bağlap: bağlab B. // kirip: kirib B. // it bağlap: it bağlab B. // kılıp: kılıb B.

³ gerek: kerek B. // dimekdür: demekdir B.

⁴ dimekdür: demekdir B. // gelür: kelür B. ; gelür ki S. // leblerinḡğa: leblerinḡge B. // ammā diş: ve diş Ş. // dağı: dağı B.

⁵ kadalıp: kadalıb B. // batup: batub B. // şancılup: şancılub B. // dimekdür: demekdir B.

⁶ dağı: dağı B. // na'tda gelür: naatda kelür B. // karaḡınḡğa: karaḡınḡga A. // sürme-i mā-zāḡ: sürme mā-zāḡe B. // merkebinḡğa: merkebinḡge B. // qoymay: qoymak A. // Ma-zāḡ ve mā-tāḡā.....āyetidür: Yalnız B. nüshasında vardır. // gelür ki: kelür ki B.

⁷ dimekdür: demekdir B. // dağı: Ø A. ; dağı B. // gelür: kelür B. // ḡalıp: ḡalıb B. // ḡaralıp: ḡaralıb B. // köḡlümni: köḡlüni B. , Li.1

Beyt: Kara belāğa kalıp min qaralap ötgenidür
[Li.1-98b] Könğlümnü hem kara yir kıldı ol qaralı bile

Qarak¹: (قراق) Bu dağı merdümek-i zeşm ma'nāsına gelür ki Münşeāt'da toközuncı mektübda bir rübā'ide gelür.

Rübā'iyye: Mizācınğa emeli yitmesün firāk bile
Zamiriniğ olmasun azürde-i iştiyāk bile
Közümge Tinğri tigürsün iki tābānınığnı
Hall eyleben kara kılmak iki qarāk bile

Qarağ²: (قراغ) Bir dağı qol ve bāzū ma'nāsına gelür ki qaruca dirler ki Ferhād u

Şirīn'de Ferhād'ı tutup Husrev'e getürdikleri maħalde gelür ki:

Beyt: Kiyen bağlap qarāğlıq qolların süst
Barıp çıkmeklik anı dargā cüst

Qarı ve qarū³: (قارو قاری) Bu dağı qol ve bāzū ma'nāsınadur ki Ğarābü's-Şığar'da gelür.

Beyt: [A.65a] Ey könğül āh oqların ol ğamzeniniğ alyıda çık
Kim oq atmağlıqda sindin tüzdür anınığ qarusı

Qarağ⁴: (قراغ) Kara dimekdür ki siyāh ma'nāsına ki Münşeāt'da altıncı maqālede gelür.

Közke tofrag qarāğı [S.111a] sürme-i şifāhān cekilip.

Qarağ⁵: (قراق) Bir dağı yağma ve tālān ma'nāsına gelür ki ħarāmiye qarāqçı dirler ki

Ğarābü's-Şığar'da gelür.

Beyt : Könğüller naqdını tārāc iterge tapmağınğ bürka
İrür andağ ki yüz bağlar [Li.1-99a] qarāqçı kervānı körkec

¹ dağı : dağı B. // gelür : kelür B. // Münşeāt'da : Münşaāt'da B. // emeli : elemi B. // közüme : közüme B.

² Bir dağı : ø S. ; bu dağı Li.1 ; bir dağı B. // gelür : kelür B. // tutup : tutub B. // getürdikleri : ketürdikleri B. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür S. , Ş. // kiyen : kiyin B. // bağlap : bağlab B. // barıp : barıp B. // çıkmeklik : çıkmeklik B.

³ dağı : dağı B. // ma'nāsınadur : ma'nāsınadır B. // gelür : kelür B.

⁴ kara dimekdür : bu dağı kara dimekdür S. ; kara demekdir B. // ki Münşeāt'da.....cekilip : ø Li.1 // Münşeāt'da : Münşaāt'da B. // maqālede : mektübda A. , S. // gelür : kelür B. // sürme-i şifāhān : sürme-i şifāhān S. // cekilip : çekilib B.

⁵ bir dağı : bir dağı B. ; ø Li.1 // gelür ki : kelür ki B. // ħarāmiye : ħarāmiye S. // gelür : kelür B. // Ve yineeymen : ø Li.1 // faşda : faşda B. // pādīşāhı : pādīşāhın B. // gelür ki : kelür ki B.

Ve yine Maḥbūbu'l-Ḳulūb'da evvelki fasılda pādīşāhın 'dli vaşfında gelür ki:

Ve siyāsetidin misāfir ḳaraḳcī vehmidin eyemen.

Ḳargadı¹: (قارغادی) Bed-du'ā eyledi, [Ş.223b] ilendi dimekdür ki Luṭfī eş'arında gelür.

Beyt: Luṭfī'ni kim ḳargadı Yārab belāğa üçredip
Kim siniñg dik taş bağırlıḳ bī-vefāğa üçredip

Ḳargagan sayı²: (قارغاغان سایی) İlenç virdükçe, ya'nī düşnām itdikçe, sögdikçe

dimekdür ki Fevāidü'l-Kiber'de gelür.

Beyt: Sinda nāz oldu Nevāyī'de niyāz irmes 'aceb
Kim sin anı ḳargagan sayı sini ol alḳamış

Ḳargış³: (قارغیش) Bu daḫı bed-du'ā ma'nāsınadır ki Muḥākemetü'l-Lügateyn'de

Ḥazret-i Nūḥ 'Aleyhi's-Selām oḒlı Ḥām'a be-du'ā itdügi maḥalde gelür ki :

Çün Ḥām, Nūḥ 'Aleyhi's-Selām'ğa bī-edeblik ḳılğan cihetdin anıñg mübārek
tilige Ḥām bareside ḳargış ötüp irdi.

[E.143a] Ve yine Maḥbūbu'l-Ḳulūb'da üçinci kısımda bir tenbīhde gelür ki:

Anı kim bir du'ā ḳıldınḒ köb ḳargış bile ḳutulmak yokdur.

Ḳargaş⁴: (قارغاش) ĞavḒa ve ğalebe eyleyüp ḳarış ḳatış olmağa dirler ki Sedd-i
İskenderī'de 'adl vaşfında gelür.

Beyt: Ni merdūdliḒ kim bolur il işi
Tün ü kün anıñg cānınınḒ ḳargaşı

Ve yine Ferḥād u Şīrīn'de Şīrīn'in Ferḥād-nāmesinde gelür.

Beyt: [S.111b] Bular ilge mininḒ ıışkım işidin
ḲulaḒım yalḳıban il ḳargaşıdın

¹ dimekdür : demektir B. // Luṭfī eş'arında : Luṭfī divānında : S. // gelür : kelür B. ; gelür ki A. // belāğa üçredip : belāğa üçredib B. // bī-vefāğa üçredip : bī-vefāğa üçredib B.

² ya'nī düşnām itdikçe, sögdikçe : Yalnız Esad Efendi nüshasında (11b) vardır. // dimekdür : demektir B. // gelür : kelür B.

³ bu daḫı : bu daḫı B. // ma'nāsınadır : ma'nāsınadır B. // ki Muḥākemetü'l-Lügateyn'de.....ḳutulmak yokdur : ø Li.1 // Muḥākemetü'l-Lügateyn'de : TevārīḒ-i Enbiyā'da S. // itdügi : etdüki B. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür S. // bī-edeblik : bī-edeblik B. // tilige : tilike B. // ötüp irdi : ötüb İrdi B. // üçinci : üçinci B. // kısımda : kısımda B. // bir tenbīhde gelür ki : bir tenbīhde kelür ki B. ; bir tenbīhde gelür S.

⁴ eyleyüp : eyleyüb B. // 'adl vaşfında : ø Li.1 // 'adl vaşfında gelür : 'adl vaşfında kelür B. // Ve yine.....ḳargaşıdın : ø Li.1 // Şīrīn'in : ø A. , B. // gelür : kelür B. ; gelür ki Ş. // ıışkım : aşkım B.

Ƙarıǵdı ve Ƙarıǵmak¹: (قاریغماق و قاریغدی) Ƙara çok baƙup göz alıhduǵına dirler ki

Sedd-i İskenderi'de şıfat-ı baħarda gelür.

Beyt: Ƙılıp nergis öz goncesin beyza-vār
Ki közide irdi remeddin ğubār
Remed yok çün Ƙar üze köz salıp
Ƙarıǵmak köziniñg ziyāsın alıp

Ƙarı²: (قاری) Ƙocaya dirler ki Nazmü'l-Cevāhir'de gelür.

Rübā'iyye: Ƙayǵucı baǵırǵa ğüzñ daǵı Ƙarılıǵ
Salǵucı ğam u belā serāǵı Ƙarılıǵ
[E.143b] Ayǵucı fenā tola ayaǵı Ƙarılıǵ
Ölmek ğaberin birǵucı daǵı Ƙarılıǵ

Ƙarı³: (قاری) Çaǵatay dilinde ricāde isti'māl olunur. Ƙoca dimek ma'nāsınadır.

Ekşeriyyā ğayn-ı mu'acceme ile Ƙarılıǵ dirler.

Ƙarıǵan çağda⁴: (قاریغان چاغده) Ƙocaduǵım çağda dimek olur ki bu ma'nādan Fārisi'de

pīrāne-ser deyü ta'bīr olunur.

Beyt: Ƙarıǵan çağda bir meh-veş yigit şeydāsı bolmış min
Ki ıǵşıda Ƙarı birle yigit rüsvāsı bolmış min

Ƙarıp⁵: (قاریب) Ƙarıyup dimekdür, ya'nī Ƙocayup ma'nāsına ki Mecnün u Leyli'de şeb-

i firākda Mecnün ğaǵķında gelür.

Beyt: Bu nev' Ƙara ton içre Ƙarıp
Ya'nī ki Ƙara tonum aƘarıp

¹ Ƙarıǵmak : Ƙarıǵmak B. // baƙup : baƙub B. // göz alınduǵına : köz alınduǵına B. // ki Sedd-i İskenderi'dealıp . ø Li.1 // gelür : keltür B. // Ƙılıp : Ƙılıb B. // salıp : salıb B. // Ƙarıǵmak köziniñg : Ƙarıǵmak köziniñg B. // alıp : alıb B.

² gelür : keltür B. ; bir rübā'iide gelür S. // rübā'iyye : beyt Li.1 , S. // ğüzñ : ğüzün B.

³ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁴ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁵ Ƙarıp : Ƙarıb B. // Ƙarıyup : Ƙarıyub B. // dimekdür : demektir B. ; dimekdür ki Li.1 // ya'nī Ƙocayup ma'nāsına ki : ø Li.1 // Ƙocayup : Ƙacıyub B. // ğaǵķında gelür : ğaǵķında keltür ki B. ; ğaǵķında gelür ki A. , Li.1 , S. // nev' : nevi B. // içre Ƙarıp . içre Ƙarıb B. // aƘarıp : aƘarıb B. // köhne : göhne B. // ve 'ömr-dide : ø Li.1 // 'ömr : 'ömür B. // ma'nāsına gelür ki : ma'nāsına B. // rübā'iide gelür ki : rübā'iide keltür ki B. ; bir rübā'iide gelür ki S. ; rübā'iide gelür A. // teniǵa : tenige B. // niyüçün : niyçün B.

Ve yine [Ş.224a] köhne rûzgâr-dîde [A.65b] ve ‘ömr-dîde ma’nāsına gelür ki
Nazmü’l-Cevāhir’de rübā’ide gelür ki:

Rübā’iyye: Her kimge ki köp ta‘ām yimek fendür
 Bilgil ki necāset teniğa meskendür
 Qarnıñ bile dōst bolmasañğ āhsendür
 Niyüçün ki ir oğlığa qarı düşmendür

Qarı¹: (قاری) Bir dağı qarış ma’nāsına gelür ve binā arşunına dağı dirler ki Ferhād u

Şīrīn’de Ferhād’ın şu argın qazduğı maḥalde gelür ki:

Beyt: Tapıp ‘aql irtifā’ınınğ şümārı
 İki minğ qarı her birininğ işeri

Ve yine Sedd-i İskederī’de rub‘-i meskūnı taqsīm itdüğü maḥalde [S.112a] gelür
 ki:

Beyt: Çü kıldı mesāḥat mesālik ara
 Yıgac itti ta‘yīn memālik ara
 Tınābı ki messāḥ kıldı qulac
 [E.144a] Qılıp on iki minğ qarı bir yıgac

Qaru²: (قارو) ‘İvaz ma’nāsınadır ki Garāibü’ş-Şıgar’da gelür.

Beyt: Çün Nevāyī’ğa iki la‘li meyidin tutsa quş
 Qaru ger cā istese kim cān birip taptı munı

Ve yine Garāibü’ş-Şıgar’da gelür ki:

Beyt: Uşbu yanğlığ istegil dāim Nevāyī köñglini
 Kim ki andın yitmese ḥaḥdın sañga yitkey qaru

Qaranğgu³: (قارانگو) Kaf, kaf-ı ‘Acemī’dür. Qarañu ma’nāsınadır.

Beyt: Yok ki ıışk ehliğa ‘ālemni qaranğgu qılğalı
 Ol şafaḥdın yaptı ḥürşid üzre gül-nārı niḳāb

¹ dağı : dağı B. // gelür : kelür B. // arşunına dağı : arşunına dağı B. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür Ş. // Ve yine.....bir yıgac : ø Li.1 // Sedd-i İskenderī’de : Sedd-i İskenderī’de İskender A. , Ş. // itdüğü : etdüğü B. // maḥalde gelür ki : maḥalde kelür ki B. // yıgac : yıgaç B. // memālik ara : memālik A. // tınābı : tısayı S.

² ma’nāsınadır : ma’nāsınadır B. // gelür : kelür B. ; gelür ki S. // Nevāyī’ğa : Nevāyī’ge B. // la‘li : laali B. ; lili S. // quş : qavs B. // birip : birib B. // Ve yineyitkey qaru : ø Li.1 // gelür ki : kelür ki B. ; gelür Ş. // yitkey : yitgey B.

³ Kaf , kaf-ı ‘Acemī’dür : kaf kaf-ı ‘Acemīdir B. ; kaf-ı ‘Acemī ile Li.1 // ma’nāsınadır : ma’nāsınadır B. // Tanık olarak verilen beyit yalnız Esed Efendi nüshasında vardır.

Ḳarçıġı¹: (قارجیغی) Çakır toğan.

Ḳara²: (قرا) Ma'rûfdur. Çagatay'da ekşer mürekkebe itlâk olunur. Seb'a-i Seyyâre'de

Münâcât'da gelür.

Beyt: Ḳalemin'gga kice sipihr ara
 Lâceverdi devât içide ḳara

Ḳarak³: (قراق) Göz ma'nâsınadır. Luṭfî eş'ârında gelür.

Beyt: Ey ğamzesi miskinlere köp kılğucı bîdâr
 Cādū ḳarakıñg sihr eyle Hârût'ğa ister

Ġayn-ı Mu'acceme ile ḳarağ dağı dinilür.

Ḳaralgudın⁴: (قارالغودین) Ḳararduġından dimekdür ki Bedāyi'ü'l-Vasat'da gelür.

Beyt: Kimge saldım köz közüm ḳaralgudın ıışk içre kim
 Ḳan ara pinhân közüm aḳ u ḳarasın körmedim

Ḳaralup⁵: (قارالوب) Ḳararup dimekdür ki Münşeât'da Bedî'ü'z-zamân Mîrzâ naşîhatinde
gelür.

Hâm kim Nüh 'Aleyhi's-selâm oġlıdur, ol Hâzret'ğa edeb terki kıldı irse ol
Hâzret du'âsı bile rengi ḳaralup peygâmbەرlik anıñg nesliden munḳatı boldı.

Ḳaraġusıdur⁶: (قاراغوسی دور) Ḳararsa gerek dimekdür.

Ḳaralgusıdur⁷: (قارالغوسی دور) Mişlihu.

Ḳarmaşıp⁸: (قارماشیب) Ḳarvaşıp ve tutuşup [Li.1-100a] dimekdür.

Beyt : Sâkıyâ kılsañg ħimâyet ġalib olġum bilegim
 Ġam bile könġlüm talaşurlar ikevlen ḳarmaşıp

¹ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

² Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

³ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁴ dimekdür : demektir B. // gelür : kelür B. ; bir beytde gelür S. // kimge : kimke B. // ıışk : aşk B.
// aḳ u ḳarasın : aḳ ve ḳarasın B

⁵ ḳaralup : ḳaralub B. // ḳararup : ḳararub B. // dimekdür : demektir B. // ki
Münşeât'da.....munatı boldı. : ø Li.1 // Münşeât'da : Münşaât'da B. // gelür : kelür B. //
Hâzret'ğa : Hâzret'ge B. // rengi ḳaralup : renki ḳaralub B. // peygâmbەرlik : peygâmbەرlik B.

⁶ gerek : kerek B. // dimekdür : demektir B.

⁷ mişlihu : mişlehu B.

⁸ ḳarmaşıp : ḳarmaşıb B. // ḳarvaşıp : ḳarvaşub B. ; ḳarvaşup Li.1 // tutuşup : tutuşub B. //
dimekdür : demektir B. // Tanık olarak verilen beyit yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

[E.144b] Ḵara başkan¹: (قاراباسقان) Uyku içinde ağır basmağa dirler ki [Ş.224b]

Bedāyi'ü'l-Vasat'da gelür.

Beyt: Gam tûni kılmış ḵara başkan kibi mużtar besi
Bile kim nā-kār min bu baht-ı kıran-dür ile

Ḵarmaşmak²: (قارماشماق) Birbirin ḵarvamağ ma'nāsınadır. Bezm-i ıstılāhda vav'la taḳdīm idüp ḵavramağ dirler.

Ḵaram³: (قارام) Ḵarışduğım dimekdür mi Mecālisi'n-Nifā'is'de üçinci meclisde Fahre'd-dīn vaşfinda Nevāyī Ḥazretleri eydürler.
Kişi ḵaramdındur, [S.112b] ya'nī ādem ḵarışanukdandur dimekdür ki hışm ḵavm mānāsınadır.

Ḵarmak⁴: (قارماق) Ḵarışdıрмаğ ma'nāsınadır.

Ḵardı⁵: (قاردی) Ḵarışdırdı dimekdür.

Ḵarmaygıl⁶: (قارمايغیل) Ḵarışdıрмаğıl dimekdür ki Ferhād u Şirīn'de tevḥīdde gelür.

Beyt: Ayırğac bezl eyle bu bī-neadın
Nevāsızlarga ḵarmaygıl havādın

Ḵarçığay⁷: (قارچینای) Toğana dirler ki Sedd-i İskenderī'de gelür.

Beyt: [A.66a] Kerek ḥaylīga ḵarçığaydur meyan
Alar cuje yaŋlıg bu mākiyān

Ve yine Lisānū't-Ṭayr'da kuşlar Hüdḥüd'le münāzara itdükleri maḥalde gelür ki:

Beyt: Ḵarçığay kıldı 'ayān güftārını
Körgüzüp çengāl ile minkārını

¹ Ki Bedāyi'ü'l-Vasat'dabaht-ı kıran-dür ile : ø Li.1 // gelür : kelür B. ; bir beytde gelür S. // kibi : gibi B. // besi : mini B. // bile : beyle B. // nā-kār : yā kār S. // kıran : girān A.

² Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

³ ḵarışduğım : ḵarıduğım A. , B. // dimekdür : demekdir B. // üçinci : üçüncü B. // eydürler : iderler B. ; eydür Li.1 // kişi : ø Li.1 // ḵarışanumdandur dimekdür : ḵarışanumdandır demekdir B. // hışm : hışım B. // ma'nāsınadır : ma'nāsınadır B.

⁴ ma'nāsınadır : ø Ş. ; ma'nāsınadır B.

⁵ dimekdür : ø Ş. ; demekdir B.

⁶ dimekdür : demekdir B. // gelür : kelür B.

⁷ gelür : kelür B. ; gelür ki S. // ḥaylīga : ḥaylıca B. // cuje : çuje B. // Ve yine.....minkārını : ø Li.1 // kuşlar : ø A. , E. , Li.1 , Ş. // itdükleri : etdükleri B. // gelür ki : kelür B. // körgüzüp : körgüzüb B.

Kazak¹: (قزاق) Levend ve bî-hānmān ma'nāsınadır ki Hayretü'l-Ebrār'da üçinci

makālede Sultān Hüseyn [E.145a] Baykara ile ol zāl-ı berd-i 'acūze hikāyesinde gelür ki:

Beyt: Zāl didi kim kazak ırkende şah
Tig çikip kim çiker irdi sipāh

Kaş²: (قاش) Öñ ma'nāsına gelür ve ebrü ma'nāsına dağı gelür. Bu beytde tecnīs tarīkıyla

kaşıda lafzından ma'nā-yı evvel ve kaşığa lafzından ma'nā-yı sâni murāddur.

Beyt: Kaşıda bir öpe alman kaşığa tüşe kire
Ki secde rāst imes igri ger tüşer mihrāb

Kaşkağan³: (قاشقاغان) Kuruyup kavruhan dimekdür.

Kaşkalğan⁴: (قاشقالغان) Kağşanan ve gegşeyen dimekdür ki Lisānüt-ṭ-Ṭayr'da kuşların

fenā vādisinde hālleri beyānında gelür.

Beyt : [Li.1-100b] Cism ara bir perleri qalmay bütün
Pāre pāre çünki kaşkalğan otun

Kaşında⁵: (قاشیم) Öñgümde, qarşumda.

Kaşıda⁶: (قاشی) Yanında dimekdür ki Mecnūn u Leylī'de Mecnūn gül-istānda Leylī

firākında bülbüle hitāb itdügi maḥalde gelür ki:

Beyt: Sin ehl-i vişālsin dem urma
Hicr ehli kaşıda nükte sorma

Ve yine Tevārīḥ-i Mülūk'da Siyāvuş [S.113a] aḥvālinde gelür ki :

Atasınıñ ḥaṭā rāyı ve televvün-i mizācının vehm kılıp kaçıp Turan'ğa [Ş.225a]

Efrāsyāb kaşığa bardı.

¹ ma'nāsınadır : ma'nāsınadır B. // üçinci : üçüncü B. // Hüseyn : Hüseyin B. // zāl-ı berd-i 'acūze : pür-i 'acūze B. // gelür ki : kelür ki B. // çikip : çikib B. // çiker : çika B.

² Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

³ kuruyup : kuruyub B. // dimekdür : demektir B.

⁴ gegşeyen : gevşeyen B. // dimekdür : demektir B. // gelür : kelür B. // perleri : birle S.

⁵ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında (8a) vardır.

⁶ dimekdür : demektir B. // itdügi : etdüki B. // maḥalde gelür ki : maḥalde kelür ki B. ; maḥalde gelür S. // aḥvālinde gelür ki : aḥvālinde kelür ki B. ; aḥvālinde gelür S. // atasınıñ : ammā siniñ B. ; āh siniñ S. // kılıp : kılıb B. // kaçıp : kaçib B.

Ḳaşıp¹: (قاشيب) Ḳaşıyup demekdür.

Ḳaḳ²: (قاق) Ḳurumış nesneye dirler ki Ḳorāsān'da ve Semerkand'da ḳavunı ḳurudurlar

sāyir meyve ḳurusı gibi ki vaḳt-i ḥācetde şu ile işladurlar hemān tāze ḳavun gibi olur ki [E.145b] Maḥzen-i Mīr Ḥaydar'da gelür.

Beyt: Belh iliniḡ ṭāḳatı hem ṭāḳ idi
Baṇḳa ḳavun ḥasretidin ḳaḳ idi

Ḳalıṣmas³: (قالیشماس) Ḳalmaz demekdür ki Luṭfī divānında gelür.

Beyt: Siniñ şīrīn lebiḡ cāndın ḳalıṣmas
Saçıḡnıḡ küfri imāndın ḳalıṣmas

Ḳalar⁴: (قالان) Ne güne demekdür.

Ḳaḳṣal⁵: (قاقشال) Ḳaḳṣaḳ ve gevşek demekdür ki Nevādirü'ş-Şebāb'da gelür.

Beyt: Hicrdin örtense cismimde süngeler teng imes
Kim irür tişe itik daḡı besi ḳaḳṣal otun

Ḳaladı⁶: (قالادی) Birbiri üzerine yıḡdı demekdür ki Nevādirü'ş-Şebāb'da gelür.

Beyt: Ḳaladı veh ki otun dik süngelerimni sipihr
Bu yaḡı otḡa ki ten külbeseide yaḳıladur

Ḳalaydur min⁷: (قالای دورمین) Yıḡup ṭururın ve yıḡa ṭururın demekdür ki Ğarāibü'ş-

Şıḡar'da gelür.

Beyt: Didim köḡlümge her yandın ḥaddiḡnıḡ ni turur cānā
Muḥabbet otıḡa didi otundur kim ḳalaydur min

¹ ḳaşıp : ḳaşıb B. // ḳaşıyup : ḳaşıyub B. // demekdür : demektir B.

² gibi ki : kibi ki B. // gibi olur : kibi olur B. // ki Maḥzen-i Mīr Ḥaydar'da.....ḳaḳ idi : ø
Li.1 // gelür : kelür B. ; gelür ki A.

³ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁴ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁵ gevşek : gegşek A. , Ş. // demekdür : demektir B. // gelür : kelür B. ; bir beytde gelür S. // örtense cismimde : cismimde örtense Li.1 // süngeler : sünkeklr B. // itik : anıḡ S.

⁶ birbiri : biri biri B. // demekdür : demektir B. // gelür : kelür B. // ḳaladı veh ki : ḳaladı da ki S. // süngelerimni : sünkeklr B.

⁷ ḳalaydur min : ḳaladur min Li.1 , S. , Ş. // yıḡup : yıḡub B. ; yaḳup S. // ve yıḡa ṭururın : ø A. ; ve yaḳa ṭururın S. // demekdür : demektir B. // gelür : kelür B. ; bir beytde gelür Li.1 ; gelür ki S. // köḡlümge : köḡlümke B. // ni turur : ni durur S. , Ş. // muḥabbet : maḥabbet B.

Ḳalağay¹: (قالاغای) Bir nev'î kıvılcık rengine dirler ki renginde kıyıcılık ve açıklık [Li.1-101a]

ola ve mîr 'âşıkâne dağı dirler ki Ferhâd u Şîrîn'de Şîrîn medhinde gelür.

Beyt: Kiyip gül-gün harîr ü perniyâni
Ḳalağay kim akip her sarı kanı

Ḳalpağ²: (قالپاغ) Tatarlaruñ kiçeden taqyesine dirler ki Ḳayretü'l-Ebrâr'da yedinci

maḳâlede ḳanâ'at bâbında gelür.

Beyt: Şâh anı bil kim başı [S.113b] ḳalpağda
[A.66b] [E.146a] Bezi iter âfâk birür çağda

Ḳalın³: (قالين) Çok dimekdir ki Târîḫ-i Enbiyâ'da Ḳazret-i Nûḥ 'Aleyhi's-Selâm

evlâdına 'âlemi taksîm itdüğü maḥalde gelür ki:

Bu üç peygâmbere-zâde evlâd u etbâ'ı mezkûr bolğan memâlikde [Ş.225b]
yayıldılar ve ḳalın boldılar.

Ve yine Sedd-i İskenderî'de Ye'cûc vaşfinda gelür.

Beyt: Barı ağızda tilbe it dik talın
'Adedde velî it tükidin ḳalın

Ḳalmağac⁴: (قالماغاج) Ḳalmayacak dimekdir.

Ḳamuk⁵: (قاموق) Ḳamusı dimekdir , cümlesi ma'nâsına.

Ḳanlığ ve ḳanlık⁶: (قانلىق و قانلىغ) Ḳünîn dimekdir , ḳanlı ma'nâsına. Neteki otluğ

dimek âteşin ma'nâsınadır ve bir dağı Ḳünîn, ya'nî ḳan eylemiş ma'nâsına gelür.

¹ rengine : renke B. // renginde : renkinde B. // dağı : dağı B. // gelür : kelür B. ; gelür ki Ş. // kiyip : kiyib B. // akip : akip B.

² ki Ḳayretü'l-Ebrâr'da.....çağda : ø Li.1 // gelür : kelür B. ; gelür ki S. // bezi : bezl A. ; bezli S.

³ dimekdir ki : demektir ki B. ; dimekdir Li.1 // itdüğü : etdüğü B. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür S. // peygâmbere-zâde : peygâmbere-zâdenin Li.1 // Ve yine Sedd-i İskenderî'de.....ḳalın : ø Li.1 // gelür : kelür B. ; gelür ki Ş. // talın : ḳalın S.

⁴ dimekdir : demektir B.

⁵ dimekdir : demektir B.

⁶ Ḳünîn dimekdir , ḳanlı ma'nâsına : ḳanlı dimekdir , Ḳünîn ma'nâsına Li.1 // dimekdir : demektir B. // ḳanlı ma'nâsına : ḳanlı ma'nâsınadır A. // Neteki.....ma'nâsınadır : ø A. // dağı : dağı B. // gelür : kelür B.

Ḳanap¹: (قاناپ) Ḳanayup dimekdür.

Ḳan tikerdin² (قان تیکاردین) Ḳan bulaşmaqdan dimekdür.

Ḳanmağunğ³: (قانماغونک) Kaf-1 ‘Acemī ile ḳanmazsın dimekdür.

Ḳavlanğ⁴: (قاوانک) Kaf-1 ‘Acemī ile ḳovuñ dimekdür ki Fevāidü’l-Kiber’de gelür.

Beyt: Küyida ḳavlanğ haväss u ‘aqlını ey derd-i ışk
Anda ser-gerdān Nevāyī’ni velī ‘ankel ḳılınğ

Ḳavlamak⁵: (قاواماق) Ḳovmak ve redd eylemek ma’nāsınadır ki ḳavlama ḳovma
dimekdür. Luṭfī divānında gelür.

Beyt: İşikiñdin ḳavlama bu Luṭfī’niñ cürmin kiçür
Kim bu bâb içre kerimlerde keremdin çäre yok

Ḳavlanmak⁶: (قاوانماق) Ḳovalamak ma’nāsınadır.

Ḳavlanıp⁷: (قاوانیب) Ḳovalayup dimekdür.

Beyt: Deyr ara min mest ü nāzınğ hūbıdın ol muğbeçe
Bezmdin ḳavlar mini kim ḳavlanıp ki sūtrenip

Ḳavlar⁸: (قاوالار) Ḳovarlar dimekdür ki Ğarāibü’ş-Şığar’da gelür ki:

Beyt: Küyida itlerge meskendür velī ḳavlar mini
Veh ki hem-demlerge anda şānmāndur bizge yok

Ḳavlaban⁹: (قاوالابان) Ḳovuben [E.146b] dimekdür ki Lisānüt-Ṭayr’da Hüdhdüd’ün

Ṭoğan’a cevābı münāzarasında gelür.

¹ ḳanap : ḳanab B. // ḳanayup : ḳanayub B. // dimekdür : demektir B.

² Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında (13b) vardır.

³ Kaf-1 ‘Acemī ile : kaf-1 ‘Acemī’yle S. // dimekdür : demektir B.

⁴ Kaf-1 ‘Acemī ile : kaf-1 ‘Acemī’yle S. // dimekdür : demektir B. // ki Fevāidü’l-Kiber’de.....ḳılınğ : Ø Li.1 // gelür : kelür B. // küyida : köyida B. // ışk : aşk B.

⁵ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁶ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁷ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁸ dimekdür : demektir B. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür S. , Ş. // küyida : köyide B. // meskendür velī : meskendür ve velī B. // hem-demlerge : hem-demlerge S.

⁹ ḳovuben : ḳoyın S. // dimekdür : demektir B. // Ṭoğan’a : Ṭoğan A. // münāzarasında gelür : münāzarasında kelür B. ; münāzarası beyânında bir beytde gelür S. // ḳuşcı : ḳuşcu B. // taşlap : taşlab B. // çalıp : çalib B.

Beyt: Kaysı şaydı kimsin anı avlaban
 Kuşcı taşlap tabıl çalıp kavlaban

Ƙavlay¹: (قاوالای) Ƙovalayayın ve Ƙovalarlar dimekdür ki Tevārīḡ-i [Li.1-101b]

Enbiyā'da Zekerıyyā Peyğāmbere 'Aleyhi's-Selām kıışşasında gelür.

Ol nā-pāk il arasıdın kaçtı ve alar Ƙavlay barıp [S.114a] meşhürdur kim ol hāzret
peyğāmbere şikāfıǵa kirdi.

Ƙavguncı²: (قاوغونجی) Ğammaz ma'nāsınadur ve daḡı Ƙovucı dimekdür, ilgār iden

leşker ma'nāsına ki Tevārīḡ-i Mülük'da Behrām Çupin, Perviz'den Kısra tahtın
alup ardınca leşker gönderdüǵi maḡalde gelür ki:

Behrām, Perviz'ǵa Ƙavguncı yıparıp özi Medāyiḡǵa kilip pādışāhlıǵa olturdı.

Ƙavgun³: (قاوغون) Bu daḡı bu ma'nāyadur ki yine Tevārīḡ-i Mülük'da Ferruḡ-zād

tārīḡinde gelür ki:

Anda hem tura almay Merv'ǵa bardı anda hem keyince Ƙavgun kilip yalguz bir
tikirmende yaşundı.

Ƙavlamaǵlıǵ⁴: (قاولاماغلای) [Ş.226a] Ƙovmaḡlıǵ dimekdür.

Ƙavursun⁵: (قاورسون) Ƙuş yelekiniñ ucına dirler ki aña naḡqaşlar kıl Ƙalem geçürürler.

Ferhād u Şirīn'de şıfat-ı bahārda gelür.

[E.147a] Beyt: Aḡa daǵı Ƙavursun āb-keşdin
 Munǵa hem ḡulle berk-i sebze-veşdin

¹ dimekdür : demektir B. // Tevārīḡ-i Enbiyā'da : Tārīḡ-i Enbiyā'da Li.1 , Ş. // Zekerıyyā Peyğāmbere : Zekerıyyā Ş. // gelür : kelür B. ; gelür ki Li.1 // barıp : barıp B. // meşhürdur kim : meşhürdur ki S. // ol hāzret peyğāmbere : ol hāzret yigac B. // şikāfıǵa : şikāfıǵe B.

² ma'nāsınadur : ma'nāsınadır B. // dimekdür : demektir B. // alup : alub B. // gönderdüǵi : gönderdüki B. // gelür ki : kelür ki B. // Perviz'ǵa : Perviz'ge B. // yıparıp : yıparıp B. // Medāyiḡǵa : Medāyiḡge B. // kilip : kilib B.

³ bu daḡı bu ma'nāyadur : bu daḡı bu ma'nāyadır B. ; bu daḡı hemīn bu ma'nāyadur Li.1 // ki yineyaşundı : ø Li1 // ki yine : ki S. // gelür ki : kelür ki B. // Merv'ǵa : Merv'ge B. // kilip : kilib B.

⁴ Ƙavmaǵlıǵ : Ƙovmaǵlıǵ B. // dimekdür : demektir B.

⁵ ucına : ucuna B. // geçürürler : keçürürler B. ; geçürürler ki S. // gelür : kelür B. ; gelür ki S.

Ḳavurmac¹: (قاورماج) Ḳurı ete dirler ve ütme buğdaya daḡı dirler ve sāyir ḳavrulmuş

nesneye dirler ki Mecnūn u Leylī' de şıfat-ı tāb-istānda gelür.-

Beyt: Harman yiride tezerv ü dürrāc
Yir tābesidin [Li.1-102a] tirip ḳavurmac

Ḳavçın ve ḳavçun²: (قاوچون و قاوچين) [A.67a] Ḳonuk ma'nāsınadır ki Maḡzen-i Mīr

Ḥaydar'da Ḥātım ḡikāyesinde gelür ki:

Beyt: Ḳavçın ağırlar kişi mālī bile
Kim keremin kör ki bu ḡālī bile

Ḳayu³: (قايو) Ḳayḡu ve ḡuşsa ma'nāsınadır.

Ḳayḡuluk⁴: (قيغولوق) Ḡuşşalu ve ḳayḡulu dimekdür.

Ḳayu ve ḳaybir⁵: (قاي بير و قايو) Ḳankısı dimekdür ki Ferḡād u Şīrīn ḡātımesinde gelür.

Beyt: Ḳayu zulm eyledi ḳaybir 'adālet
Ni işge eyledi her bir delālet

Ḳay: (قاي) [S.114b] Ḳarla yaḡan yaḡmura dirler.

Ḳayap tüşüp⁶: (قاياب توشوب) Dolanup ḳonup ve inüp ki tüşüpdürıde, tüşüpdürıda,

ya'nī indükde ve inüp ḳonduḡda demek ola.

Ḳaydaki⁷: (قايداكه) Ḳandeki dimekdür.

Ḳaydın⁸: (قاي دين) Ḳandın dimekdür ki Lisānū't-Ṭayr'da Mī'rāc'da gelür.

Beyt: Çıktı şeh raḡş üzre çün maḡkūm idi
Ḥükūm ḳaydın irkeni ma'lūm idi

¹ daḡı : daḡı B. // ḳavrulmuş : ḳavrulmuş B. // gelür : kelür B. ; gelür ki S. // yir tābesidin : bir taybesidin S. // tirip : tirib B.

² ma'nāsınadır : ma'nāsınadır B. // ki Maḡzen-i Mīr Ḥaydar'daḡālī bile : ø Li.1 // Ḥātım : Ḥātem B. // gelür : kelür B. ; gelür ki Ş. // B. ve Ş. nüshalarında beytin mısralarının yerleri deḡışiktir.

³ dimekdür : demektir B.

⁴ dimekdür : demektir B.

⁵ ḳankısı : ḳangısı B. // dimekdür : demektir B. // gelür : kelür B. ; gelür ki S.

⁶ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında (13a) vardır.

⁷ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında (15a) vardır.

⁸ ḳandın : ḳandın B. // dimekdür ki : demektir ki B. // mī'rācda : mī'rāc vaşında Li.1 // gelür : kelür B. ; gelür ki A. , S. // çıktı : çıktı B.

Ḳay¹: (قاي) Ḳanḳı dimekdür. Fārisī bu daḡı ḳanḳı dimekdür, ḳayu oḳay gibi.

Beyt: Ḳaysı bir kökninḡ yüzünḡ dik mihr-i ‘ālem tābı bar
Ḳaysı gül-senninḡ cemālinḡ dik gül-i sirābı bar

Ḳay sarı²: (قاي ساری) Ḳanḳı taraf dimekdür ki Ḥayretü'l-Ebrār'da Şeyḫ Nizāmī ile Mīr

Ḥusrev vaşfinda gelür.

Beyt: Ḳayı sarı ot dik yüz urup tend ü tiz
Salıban ol kişver ara rüst-ḡız

Ḳaytarmak³: (قایتارماق) Döndürmek [E.147b] dimekdür ki Vakfiyye'de gelür.

Ve alarnı rızāları bile ḳaytarmaknınḡ miḡneti.

Ḳayan⁴: (قيان) Ḳande dimekdür.

Beyt: Her ḳayan baḡsam közüme ol ḳuyaştın nūr irür
Her sarı ḳılsam nazar ol men maḡa manzūr irür

Ḳayda⁵: (قايدا) Ḳande dimekdür.

Ḳayıtmak⁶: (قایتماق) Dönüp gitmekdür. Seb'a-i Seyyāre'de Ferhād'ın leşkeri dönüp

gitdikleri yerde eydür.

Beyt: Boldı çün ḳayıtmak sipāhınḡ işi
Bile kildi yüz iki yüzce kişi

Ḳayıtnız⁷: (قایتینیز) Seb'a-i Seyyāre'de Ḥikāyet-i mezbūrda Ferruḡ leşkerine icāzet

virdügi yerde bu beytde ḳayıtnız ‘ibāreti emrdür, dönüp gidiñiz dimekdür.

Beyt: Tutmañız bu arada daḡı maḡām
Ḳayıtnız ve's-selām va'l-lahi kirām

¹ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

² dimekdür : demektir B. // gelür : kelür ki B. ; bir beytde gelür S. ; gelür ki Ş. // urup : urub B.

³ dimekdür : demektir B. // ki Vakfiyye'demiḡneti : ø Li.1 // gelür : kelür B.

⁴ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁵ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁶ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁷ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

Ḳaytaru¹: (قايتارو) Emr idüp döndür dimekdür ki Sulṭān Ḥüseyn eş‘ārında gelür.

Beyt: Başḳarurda barmasa könġlüm ‘adem şahrāsıġa
Tuş tuşdın sancıban her sarı anı ḳaytaru

Ḳayıtmayıp²: (قايتماييب) Dönmeüyüp dimekdür.

Ḳayıtmasun³: (قايتماسون) Dönmesün dimekdür ki Sulṭān [Li.1-102b] Ḥüseyn eş‘ārında
gelür.

Beyt: Ḳaytarurda vāḳıf olunġ kim yana ḳayıtmasun
Tenġri üçün nā-tüvān könġlümni andın ḳutḳaru

Ḳaytarurda⁴: (قايتاروردا) Döndürmekde dimekdür ki bu beytde mısrā‘-ı evvel evvelinde
geçdi.

[Ş.226b] Ḳaytardı⁵: (قايتاردى) Döndürdi dimekdür.

Ḳaytalı ve ḳaytḳalı⁶: (قايتقالى و قايتالى) Döneli dönmek içün dimekdür.

Ḳaytarı⁷: (قايتارى) Dönmesi dimekdür ki ikisi daġı Bedāyi’ü’l-Vasat’da gelür.

Beyt: Kilgeni cān biriban ḳaytarı öltürdi yana
Güyyā ḳaytḳalı başıma yitkürdi ḳadem

Ḳayalmak⁸: (قاىالماق) Bu daġı dönmek dimekdür.

Ḳaytıp⁹: (قايتيب) [S.115a] Dönüp dimekdür ki Seb‘a-i Seyyāre’de Mi‘rāc’da gelür.

Beyt: Bolup barganda dürr-i lāyık tāc
Velī ḳaytıp niçük kim baġr-ı mevvāc

¹ idüp : idüb B. // dimekdür : demekdir B. // Sulṭān Ḥüseyn : Sulṭān Ḥüseyn B. // Sulṭān Ḥüseyn eş‘ārında : Sulṭān Ḥüseyn Bayḳara eş‘ārında S. // gelür : kelür B.

² ḳayıtmayıp : ḳayıtmayıb B. // dönmeüyüp : dönmeüyüb B. // dimekdür : demekdir B.

³ dimekdür : demekdir B. // Ḥüseyn : Ḥüseyn B. // gelür : kelür ki B. // vāḳıf : vāḳıf B. // üçün : uçun B.

⁴ dimekdür : demekdir B. // beytde : beyitte B. // mısrā‘-ı evvel evvelinde : mısrā‘ evvelinde E. // geçdi : keçdi B.

⁵ dimekdür : Ø Ş. ; demedir B.

⁶ içün : için B. // dimekdür : demekdir B.

⁷ dimekdür : demekdir B. // daġı : daġı B. // gelür : kelür ki B. ; bir şi‘rde gelür Li.1 // yitkürdi : yitgürdi B.

⁸ daġı : daġı B. // dimekdür : demekdir B.

⁹ ḳaytıp : ḳaytüb B. // dönüp : dönüb B. // dimekdür : demekdir B. // gelür : kelür B. ; gelür ki A. // bolup : bolub B. // velī ḳaytıp : velī ḳaytüb B.

Ḳaytarur ve ḳaytatur¹: (قایتاور و قایتارور) Döndürür [E.148a] demekdür.

Ḳaytaray²: (قایتارای) Döndüreyin demekdür ki Ğarāibü's-Şıġar'da gelür.

Beyt: Ey ki dip sin ġayrdın ayru kil çik cām-ı vaşl
Ger bu ḡalvetde Nevāyī mahrem irmes ḳaytaray

Ḳaytur³: (قایتور) İsm maşdarıdur. Dönmek ma'nāsına.

Beyt: Yarıġa barsa yüz iş bolsa Nevāyī terk itip
Lik ḳayturuktu her sâ'at bir işke köymenip

Ḳaytarmak⁴: (قایتارماق) Gerisüne döndürmek. Seb'ā-i Seyyāre'de Ferruḡ leşkerini

döndürüp gerisüne gönderdüġi yerde bu beytde ḳaytarıp lafzı döndürüp demek ma'nāsınadır.

Beyt: Çirikin ḳaytarıp icāzet eyle
Bolġa kiltürdi yüz irādet eyle

Ḳayrılmak⁵: (قایتارلماق) İñlemek ma'nāsınadır.

Ḳayrılır çağda⁶: (قایتارلورچاغدا) Ya'nī iñledüġi vaġtın demek olur.

Beyt: Cān birür min ḳayrılır çağda körüp bilide pīç
Ölyse tenġ yok ol ki cānı riştesigā tüşse tāb

Ḳaytaldıñġ⁷: (قایتالدينك) Kaf , kaf-ı 'Acemī'dür. Men' olındıñ ve döndürüldüñ [Li.1-103a] demekdür.

Ḳaynaldıñġ⁸: (قایتالدينك) Kaf-ı 'Acemī ile bir ġünāh sebebiyle belā ve miḡnet çekdiñ

demekdür ve cerīme ma'nāsına daġı gelür ki Ğarāibü's-Şıġar'da gelür.

¹ demekdür : demektir B.

² döndüreyin : dönderin S. // demekdür ki : demektir ki B. ; demekdür Li.1 // gelür : kelür B. // dip sin : dib sin B. // kil çik : kilip Li.1 ; kil ü çik S. // cām-ı vaşl : cām-ı vuşl B.

³ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁴ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁵ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁶ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁷ Kaf , kaf-ı 'Acemī'dür : kaf kaf-ı 'Acemīdir B. // men' : men B. // olındıñ : olundıñ B. // demekdür : demektir B.

⁸ demekdür : demektir B. // daġı gelür : daġı kelür B. // gelür : kelür B.

Beyt: Vişāl-i gül-şenin ey cān kuşı köb istersin
[A.67b] Bu dām-geh ara gūyā ki asru kaynaldıñg

Kayrılır¹: (قايريلور) Gerisüne kañırılır demekdür ki Nevādirü'ş-Şebāb'da gelür.

Beyt: Āh tartarda meger cān pīç urar
Oķ atarda her kaçan kim kayrılır

Kaygurmas²: (قايفورماس) Kayurmaz demekdür.

Kayuk ve kayık³: (قايق و قايقو) Kaygı demekdür ki ardına egilmiş ma'nāsınadır.

Kaygalduruk⁴: (قايقالدوروق) Kalaylanmış nesneye dirler ki Sedd-i İskenderī'de

İskender'in leşkeri vaşında gelür.

Beyt: Alar cevşeni barça kaygalduruk
Sinan kollarıda niçük kim sıyruk

2.37. Harfū'l-Kafi'l-Meksüre

[E.148b] Kıcışur⁵: (قيجيشور) Gicişür demekdür.

Kırçıldatmak⁶: (قيرچيلداتماق) Kıcırdatmak ma'nāsınadır.

Kırçıldadur min⁷: (قيرچيلدادورمين) Kıcırdadurın demekdür.

Beyt: Tüşde kördüm yārnı handān rakībi ötrüde
Reşkdin dāyim tişim kırçıldadur min ötrüde

Kıcığırışmak⁸: (قيجغيريشماق) Kuşlar ve gayrı bir yerden āvāze itmege dirler ve bunuñ

emşāli şadālara itlāk olunur.

¹ gerüsine : kertüsüne B. // demekdür : demektir B. // ki Nevādirü'ş-Şebāb'da.....kayrılır :

ø Li.1 // gelür : kelür B. // pīç : hīç S.

² demekdür : demektir B.

³ demekdür : demektir B. // egilmiş : kelmiş B. // ma'nāsınadır : ma'nāsınadır B. ; ola Li.1

⁴ İskender'in leşkeri vaşında : ø Li.1 // gelür : kelür B.

⁵ gicişür : giçişür A. , Li.1 , S. // demekdür : demektir B.

⁶ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁷ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁸ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

Ƙıċırışķaylar¹: (قڭغڭرڭشڭاڭلار) Ƙıċırışķlar, bir aĝrıdan āvāze vireler dimekdür.

Beyt: Ƙönĝüller nālesi zūlfünĝ kemendin hā-gehān körgeç
İrür andaķ ki ķuşlar Ƙıċırışķaylar ılan körgeç

Ƙıċıssa²: (قڭڭڭش) Gicişse dimekdür ki Fevāirdü'l-Kiber'de gelür.

Beyt: Münāsibdür közüm sürtüp ķaşısam kirbikim bile
Ƙıċıssa mey otınınĝ ħurķati birle keĝ ü pāyı

Ve yine Ġarāibü's-Şıĝar'da gelür.

Beyt: [S.115b] Didi közüm Ƙıċışur eytim ki bāde temiz
Didi ni ħācet anĝa bāde mest irür ansız

[Ş.227a] Ƙıċırıp³: (قڭغڭرڭڭڭ) Ćaĝırıp ve ħayķırıp dimekdür ki Tevāriķ-i Mülük'da

Dahhāk-ı Mārī omuzındaĝı yılanlara ādem beynisin virdüĝi vaķtin ķur'a Ġāve-i
Āhenger'in ikinci oĝlına düşdüĝi maķalde gelür ki:

Ol bī-taĥammül olup Ƙıċırıp ilge köp ta'anlar ķıldı ve Dahhāk'nı sökti.

Ve yine Lisānüt-t-Tayr'da [Li.1-103b] bir ħikāyede gelür.

Beyt: Ƙıċırıp ķaptı ķalender bī-ķarār
Zāhir eylep iztirāb u iztirār

Ƙırav⁴: (قڭراو) Ƙıraĝu dimekdür ki şovuk eyyāmda gice ile havādan yere düşir, yeri

aĝardur ki Nevādirü's-Şebāb'da gelür.

Beyt: Ĥülle-i ķāfür-gün ol ħıl'atı ħazrā üze
Sebze-i ħazrāĝa gūyā tüştü rahmetdin Ƙırav

¹ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

² gicişse : ĝicişse A. , Li.1 ; gicişirse S. // dimekdür : demektir B. // gelür : kelür B. ; gelür ki S. // sürtüp : sürtüb B. // Ƙıċıssa mey : Ƙıċıssa mey : A. , Li.1 // keĝ ü pāyı : keĝ pāyı B. , Li. // Ġarāibü's-Şıĝar'da gelür : Ġarāibü's-Şıĝar'da kelür B. // közüm Ƙıċışur : közüm Ƙıċışur Li.1 // ansız : ø B.

³ Ƙıċırıp : Ƙıċırıp B. // Ćaĝırıp : Ćaĝırıp B. // ħayķırıp : ħayķırıp B. // dimekdür : demektir B. // ki Tevāriķ-i Mülük'da.....Dahhāk'nı sökti : ø Li.1 // virdüĝi : virdüki B. // vaķtin.....düşdüĝi : ø S. // Ġāve-i Āhenger'in : Ġāve-i Āhenger'in B. // düşdüĝi : düşdüki B. // gelür ki : kelür B. // olup Ƙıċırıp : olup Ƙıċırıp B. // Ve yine : ø Li.1 // bir ħikāyede gelür : bir ħikāyede kelür B. // bir ħikāyede gelür ki : Li.1 , Ş. // Ƙıċırıp ķoptı : Ƙıċırıp ķoktı B. // eylep : eyleb B.

⁴ dimekdür : demektir B. // şovuk : şouķ B. // gice : kice B. // yere düşer : yere düşer ki meşhürdür : Li.1 // yeri aĝardur.....üzre Ƙıravdur : ø Li.1 // gelür : kelür B. ; gelür ki S. // itdüĝi : etdüki B. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür A. , Ş.

Ve yine Ferhād u Şîrîn'de Hâkan Ferhād'a saltanatın teklîf itdiği maḥalde gelür
ki:

[E.149a] Beyt: Saḳal aḡı ölümge pîş-revdür
Tiriklik sebzesi üzre kıravdur

Kırak¹: (قيراق) Kenār ma'ñāsınadır ki Mecnûn u Leylî'de Mecnûn âhüya hitâb idüp
eytdi ki:

Beyt: Devride burun yügür yıraḳdın
İvrül başıḡa velî kırakdın

Kıraḡ²: (قيراغ) Bu daḡı kenār ma'ñāsınadır ki Ferhād u Şîrîn'de çeşme-i Hızır vaşfında
gelür.

Beyt: Kırığıda dıraḡtı kökke hem-ser
Bu ḡayvân suyu ol Hızır peyâmbir

Kızıkmaḡ³: (قيزيقماق) Kızdıрмаḡ dimekdür. Seb'a-i Seyyâre'de H'âce Âḡî evinde
Ferruḡ Şâh'ın aḡvâli beyânında bu beytde kızıtur 'ibâreti kızdırur dimekdür.

Beyt: Kızıtur öyni otluḡ âh bile
Örtür âh 'ömr-gâh bile

Kızık⁴: (قيزيق) Kızmış dimekdür. Ferhād-nâme'de şitâ vaşfında gelür.

Beyt: Kızık gül tâbı yok anca ki sincâb
Yok altayî çe yangân şu'leḡa tâb

Kızık⁵: (قيزيق) Kızmış ma'ñāsınadır ki Ğarâibü's-Şıḡar'da gelür.

Beyt: Añlaman bülbül kızık köñgli mudur yâ ıtr üçün
Ğocasıdın gül müretteb kıldı otluḡ micmeri

¹ ma'ñāsıradır : ma'ñāsınadır B. // ki Mecnûn u Leylî'de.....kırakdın : ø Li.1 // idüp :
idüb B.

² daḡı : daḡı B. // ma'ñāsınadır : ma'ñāsınadır B. // çeşme-i Hızır : çeşme-i Hızır B. // gelür : kelür
B. ; gelür ki S. // dıraḡtı : dıraḡtı B. // ol Hızır : ol Hızır B. // peyâmbir : peygâmbir S.

³ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁴ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁵ ma'ñāsınadır : ma'ñāsınadır B. // gelür : kelür B. ; gelür ki S. // üçün : uçun B. // ḡocasıdın :
ḡonçasıdın A. , S. , Ş. // micmeri : mecmeri B.

Ƙızıřtı¹: (قىزىشتى) Ƙızdı , germ oldu demekdür.

Ƙızğan²: (قىزغان) Ƙızan, germ olan demekdür.

Ƙızıtı³: (قىزىتى) Ƙızdırdı ve kızdı demekdür ki Münşeāt'da ikinci [A.68a] mektübda gelür ki:

[S.116a] Sipıhr körevi zer-ger köresi dik mihr otıdın ol nev' Ƙızıtı kim yakındur
kim felek taşıdın şevätib dāneleri taş dağı Ƙal'ı Ƙatarātı dik iriyip tama.

Ƙıřa⁴: (قىسقه) Ƙıřa, kütāh ma'nāsınadır.

Ƙıřkarmak⁵: (قىسقارماق) Ƙıřalmak ma'nāsınadır.

Ƙıřarıp⁶: (قىسقاريپ) Ƙıřalup demekdür.

Beyt: Savuğ āhdın baruğluğ az u köbtür tirelik
Ƙıřda ol yañlığ ton bolğay uzun kün Ƙıřarıp

Ƙıřardı⁷: (قىسقاردى) [Ş.227b] Ƙıřaldı demekdür.

Ƙığrat ve Ƙığat⁸: (قغات و قغرات) Çagatay'da [E.149b] iki Ƙabiledür ki ĥaseb ve
nesebde Ƙadīmü'l-aşl ĥan-zādelerdür ki Ğarāībü'ş-Şığar'da gelür.

Beyt: Mın tilep ĥüsn velī řāh tilep aşl u neseb
Mañga lülü bile Hindu anğa Ƙığrat u Ƙığat

Ƙılğuca⁹: (قىلغوجە) Ƙılınca.

Ƙılğalı¹⁰: (قىلغالى) Ƙılalı ve Ƙılmağa.

¹ demekdür : demektir B. ; demekdür ki A.

² demekdür : demektir B.

³ Ƙızdırdı ve kızdı demekdür : Ƙızdırdı , germ eyledi ve kızdı ma'nāsına dağı gelür Li.1 // demekdür kiiriyip tama. : ø Li.1 // demekdür : demektir B. // Münşeāt'da : Münşaāt'da B. // gelür : kelür B. ; gelür ki S. // nev' : nevi B. // Ƙal'ı : Ƙalye B. // iriyip : iriyib B.

⁴ Ƙıřa , kütāh ma'nāsınadır : Ƙıřa demekdür , kütāh ma'nāsınadır S. // ma'nāsınadır : ma'nāsınadır B.

⁵ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁶ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁷ Ƙıřaldı : Ƙıřıldı Li.1 // demekdür : demektir B.

⁸ Ƙabiledür : Ƙabiledir B. // Ƙadīmü'l-aşl : Ƙadīmü'l-aşıl B. // ĥan-zādelerdür : ĥah-zādelerdür B. ; zādelerdür A. // gelür : kelür B. // mın tilep : mın tileb B. // řāh tilep : řāh tileb B. // lülü : lülü B. // Ƙığrat u Ƙığat : Ƙığrat ve Ƙığat B.

⁹ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

¹⁰ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

Ƙılay¹: (قىلاى) Ƙılayın.

Ƙılğay mu²: (قىلغايمو) Ƙıla mı dimekdür.

Ƙılğuci³: (قىلغوجى) [Li.1-104a] Ƙılıcı dimekdür, eyleyici ma'nāsına.

Ƙılık⁴: (قىلىق) Fi'l ma'nāsınadır ki Sedd-i İskenderī'de Bedī'ü'z-zamān Mürzā hakkında gelür.

Beyt: Ƙılıp yağşılık birle yağşı Ƙılık
Ƙılık dik başıñgdın ayak yağşılık

Ve yine Münacāt-nāme'de gelür ki:

Sin yağşısın ü min yaman her kimge münāsib durur Ƙılık.

Ƙılğunğ⁵: (قىلغونك) Kaf, kaf-ı 'Acemī'dür. Eyledüñ, eyleseñ gerek dimekdür.

Ƙılğulı⁶: (قىلغولى) Ƙılınacak ve eylenecek ve Ƙılıcı ve eyleyici ma'nāsınadır ki

Hayrettü'l-Ebrār'da on ikinci maqālede gelür.

Beyt: Nice sitem Ƙılğulı ābād olup
Barça sitem çikküci ber-bād olup

Ƙıla almas⁷: (قىلا الماس) Eyleyemese , Ƙılamasa.

Ƙıla alman⁸: (قىلا المان) Eyleyümezsin dimekdür.

Ƙılğac⁹: (قىلغاج) Eyleyicek dimekdür.

¹ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

² Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

³ Ƙılğuci : Ƙılğuçı B. // dimekdür : demektir B.

⁴ fi'l : fiil B. // ma'nāsınadır : ma'nāsınadır B. // gelür : kelür B. ; gelür ki Li.1 , Ş. // Ƙılıp : Ƙılıb B. // Ve yineƘılık : Ø Li.1 // sin yağşısın : sin E. // münāsib durur : münāsibdurur B.

⁵ Kaf , kaf-ı 'Acemī'dür : kaf kaf-ı 'Acemīdir B. // eyleseñ : eyleseseñ B. // gerek : kerek B. // dimekdür : demektir B.

⁶ ma'nāsınadır : ma'nāsınadır B. // ki Hayrettü'l-Ebrār'da.....ber-bād olup : Ø Li.1 // gelür : kelür B. ; gelür ki Ş. // nice : niçe S. // ābād olup : ābād olub B. // ber-bād olup : ber-bād olub B.

⁷ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında (14b) vardır.

⁸ dimekdür : Ø Ş. ; demektir B.

⁹ dimekdür : demektir B.

Ƙılmağın bolsanğ ve ƙılmağın bolsanğ¹: :

(قىلماغىن بولسانك و قىلماغان بولسانك) Kaflar, kaf-ı ‘Acemî’dür. Eylemez olsañ dimekdür.

Ƙıla almasınğdın²: (قىلالماسىنكدىن) Eyleyümedükiñ dimekdür.

Ƙılğumuzdur³: (قىلغومىز دور) Eylesek gerek dimekdür.

Ƙılalı⁴: (قىلالى) Eyleyeli ve eyleyelim dimekdür.

Ƙılmalı⁵: (قىلمالى) [E.150a] Eylemedin ve eylemeyeyin dimekdür.

Ƙılğum⁶: (قىلغوم) Ƙılsam gerek dimekdür.

[S.116b] Ƙılğunğ⁷: (قىلغونك) Kaf ‘Acemî’dür. Ƙılsañ gerek dimekdür.

Ƙılmağusı⁸: (قىلماغوسى) Eylemese gerek dimekdür.

Ƙılğalı⁹: (قىلغالى) Eyleyeli dimekdür ve eylemek içün ma‘nāsınadur ki Ĥayrettü’l-

Ebrār’da beşinci ma‘kālede gelür.

Beyt: Bil ki sehā ƙılğalı kimdür muħik
 Sīm birürke kim irür müstaħik

Ammā eyleyeli ma‘nāsına Fevāirdü’l-Kiber’de gelür.

Beyt: Ni pāk şāf köñgül sarı çerħ [Li.1-104b] salsa ƙudüret
 Zülāl közküsin sāye ƙılğalı puşmış

Ƙıvanmak¹⁰: (قىوانماق) Mesrūr ve mağrūr olmaq.

Beyt : Köp kücünğ bir ƙıvanma ki ecel-i cām-ı meyi
 Çün tutup Rüstem-i destänni hevl laħza yıƙıp

¹ Kaflar . kaf-ı ‘Acemî’dür : kaflar kaf-ı ‘Acemîdir B. // dimekdür : demektir B.

² eyleyümedükiñ : eylemedükiñ B. // dimekdür : demektir B.

³ gerek : kerek B. // dimekdür : demektir B.

⁴ dimekdür : ø Ş. ; demektir B.

⁵ dimekdür : ø Ş. ; demektir B.

⁶ gerek : kerek B. // dimekdür : demektir B.

⁷ Kaf ‘Acemî’dür : kaf ‘Acemîdir B. ; kaf kaf-ı ‘Acemî’dür S. ; kaf-ı ‘Acemî ile Li.1 // ƙılsañ : eylediñ ve eyleseñ B. // gerek : kerek B. // dimekdür : demektir B.

⁸ gerek : kerek B. // dimekdür : ø Ş. ; demektir B.

⁹ dimekdür : demektir B. // ma‘nāsınadur : ma‘nāsınadır B. ; dimekdür S. // ma‘kālede gelür : ma‘kālede kelür B. ; ma‘kālede gelür ki S. // Ammā : Yine B. // Fevāirdü’l-Kiber’de gelür : Fevāirdü’l-Kiber’de kelür ki B. // Fevāirdü’l-Kiber’de gelür ki S. // ni pāk : ni bāk Li.1 // ƙudüret : ƙüdüret B. // közküzin : közküzini B. // puşmış : buşmış A. ; buşmuş B.

¹⁰ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

Ɛılılıur¹: (قيليلور) Ɛılılıur, ya'nī eylenūr dimekdūr ki Mũnşeat'da altıncı mektũbda gelūr.

Kõngũl baħrıdın maħfidũrler ni 'ālī meclisğa bu nev' nişar Ɛılılıur kim.

Ɛılılıdı²: (قيليلدی) Ɛılılıdı, ya'nī eylendi dimekdūr.

Ɛılılav³: (قيلالو) [Ş.228a] Ɛılılınacık, ya'nī eylenecek nesne dimekdūr. İnsānda isti'māl

olınsa cũretlũ ve bahādır kimsedūr dimekdūr ve Ɛılılıcda isti'māl olınsa ziyāde keskinlikden kināyedūr ve ba'zı maħalde tuğluğa vaşfında yaldızlu ve mũcellā ma'nāsına gelūr ki Sedd-i İskenderi'de Dārā leşkeri vaşfında gelūr ki:

Beyt: Taķa dalgada ĉin yalavız pezĩr
[A.68b] Yana cevşen üstige ĉini ĥarĩr

Beyt : Ɛamuğ şu'lesi barca rengĩn yalav
[E.150b] Bilinip yalav cilvesidin Ɛılılav

Tuğulğanıñ mũcellālıǵından şāħibiniñ heybeti belinũp dimekdūr ki bir kimesneye kuvvet ve tũvānālıǵla vaşf itmelũ olsalar Ɛılılavlıdur dirler.

Ɛılımac⁴: (قيماچ) Cellād ma'nāsınadır.

Beyt: Kõngũlni koydı anıñ ġamzesi vũ Ɛılıladı raħm
Ɛaya Ɛaya baķıban ol iki Ɛılımac

Ve Luťfĩ ġazeliyatında gelūr.

Beyt: Canımğa Ɛıymasa nige naķķaş şũret
Ni ma'nĩdūr kũzũnġni Ɛılıdı Ɛılımac

¹ Ɛılılıur : Ɛılılıur A. // dimekdūr : demekdir B. // Mũnşeat'da : Mũnşaat'da B. // gelūr : kelūr B. // baħrıdın : baħridin B. // meclisğa : meclisge B. // bu nev' : bu nevi B. ; nev' S.

² Ɛılılıdı : Ɛılılıdı S. // dimekdūr : ø E. ; demekdir B.

³ Ɛılılav : Ɛılılav S. // dimekdūr : demekdir B. ; dimekdūr ki S. , Ş. // olınsa : olınsa B. // kimsedūr dimekdūr : kimsedūr demekdir B. // tuğluğa : tuğulğa B. // ma'nāsına gelūr : ma'nāsına kelūr B. // Dārā : ø S. // vaşfında gelūr ki : vaşfında kelūr B. ; vaşfında gelūr A. , Li.1 , S. // yalavız : yalavuz B. // bilinip : bilinib B. // tuğulğanıñ : tuğulğanın B. // mũcellālıǵından : mũcellālıǵında B. // belinũp dimekdūr ki : belinũb demekdir ki B. // tũvānālıǵla : tũvānālıķla B. // itmelũ : etmelũ B. // Ɛılılavlıdur : Ɛılılavlıdur E.

⁴ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

Ḳımac¹: (قيماچ) Tatar maḥbūblarınıñ gözleriniñ ḳuyruğı ki ḳaşı ḳuyruğı cānibine

leṭāfetle çekilmiş ola aña dirler ki Ğarāibü'ş-Şıġar'da [Li.1-105a] gelür.

Beyt: Nergis ol köz dik imes ey bāġ-bān baḳ közüñg ac
[S.117a] Ni üçün kim bu biri ḳımac irür ol biri talac

Ḳın²: (قين) Cerīme ve işkence ma'nāsınadır ve zaḥmet ü meşakḳat ma'nāsınadır ki

Mecālisü'n-Nefā'is'de ḥātimedec Mecde'd-dīn Muḥammed vaşında gelür ki :

Az fırsatda on on biş kün tartımadı kim tutuldı 'azīm ḳınlar tarttı.

Ve yine Lisānü't-Ṭayr'da Hüdhüd'ün Kebge cevābı ḥikāyesinde gelür ki:

Beyt: Ḥubbesi yok irdi çün kim kördiler
Ḳalbni ḳın astıda öltürdiler

Ḳınalġudik³: (قينالغوديك) Kaf, kaf-ı 'Arabī'dür. Bu da zaḥmet ve meşakḳat ve cerīme

ma'nāsınadır ki Nevādirü'ş-Şebāb'da gelür ki:

Beyt: Bir zamāndur 'ömr 'azm-i rāḥ itip āsūde bol
Bulsanġ ebnā-yı zamān bī-dādīdın ḳınalġudik

[E.151a] Zaḥmet ve meşakḳat çeker gibi olsañ dimekdür.

Ḳınalıp⁴: (قيناليب) Bu daḥı cerīme ve zaḥmet ma'nāsınadır ki Nevādirü'ş-Şebāb'da

gelür.

Beyt: Ḳaddi şevḳidin havā ḳılmaḳ tiler könġlüm ḳuşı
Niçe ten zindānıdur maḥbūs ḳalġay ḳınalıp

¹ gözleriniñ : közleriniñ B. // gelür : kelür B. ; gelür ki S. // nergis : nerkis B. // ni için kim : ni için S. // ḳımac irür : ḳımac durur S. // ol biri : ol bir E. , S.

² işkence ma'nāsınadır : işkence ma'nāsınadır B. // meşakḳat ma'nāsınadır ki : meşakḳat ma'nāsınadır ki B. ; meşakḳat ma'nāsınadır A. , Ş. // ki Mecālisü'n-Nefā'is'deöltürdiler : ø Li.1 // Mecde'd-dīn Muḥammed : Mecde'd-dīn Meḥmed B. // gelür ki : kelür ki B. // ḥikāyesinde gelür ki : ḥikāyesinde kelür ki B. ; ḥikāyesinde gelür S. , Ş. // ḥubbesi : ḥabbesi S. // çün : cün B.

³ Kaf , kaf-ı 'Arabī'dür : kaf kaf-ı 'Arabī'dür B. // bu da : bu daḥı Li.1 , Ş. // ma'nāsınadır : ma'nāsınadır B. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür S. , Ş. // 'ömr : 'ömür B. // itip : itib B. // Zaḥmet vedimekdür : ø B.

⁴ ḳınalıp : ḳınalıp B. // bu daḥı : bu daḥı B. // ma'nāsınadır : ma'nāsınadır B. // gelür : kelür B. // ḳalġay ḳınalıp : ḳalġay ḳınalıp B.

Ḳıne¹: (قنه) Edât-ı taşgîrdür , ammâ bir lafzla [Ş.228b] daḥı olmasa ma'nî hâşıl olmaz ki

Mecnûn u Leylî'de bahar vaşfinda gelür ki:

Beyt: Her kuş kıne cifti birle pür-cüş
Hem-per bulur ucsa kónsa hem-düş

Her kuşcağız dimekdür.

2.38. Harfî'l-Ḳafi'l-Mazmûme

Ḳobğa²: (قوبغه) Bıñardan şu çıkaracak kıvaya dirler ki [Li.1-105b] Mecnûn u Leylî'de

Mi'râc'da Burc-ı delv'i murâd idinüp yazarlar ki :

Beyt: Ḳobğa suyu âb-ı zindegânî
Ol su bile tâze hût cânı

Ve yine Tevârîḥ-i Enbiyâ'da [S.117b] kârbân Ḥazret-i Yûsuf 'Aleyhi's-Selâm
olduğı çâh üzerine geldikleri maḥalde gelür ki:

Ol çâh başı bir kârbân tüşüp çâhğa kıbğa salıp.

Ḳoptı³: (قوبتی) [E.151b] Ba-yı 'Acemî ile yerinden kalkdı dimekdür ki Mecnûn u

Leylî'de Leylî mektebden bâğa gitdüğü maḥalde gelür.

Beyt: Ta'cîl ile kıptı lu'bet-i şeng
Kim bâğ sarı kıılır biz âheng

Ḳopmak⁴: (قوبماق) Yerinden kalkmak ma'nâsına gelür.

Ḳopğay⁵: (قوبغای) Yerinden kalka dimekdür ki Ğarâibü's-Şığar'da gelür ki:

:

¹ Edât-ı taşgîrdür : edât-ı taşgîrdür B. // lafzla : lafızla B. // daḥı : daḥı B. // gelür ki : kelür ki B. // Her kuşcağız dimekdür : ø B. ; Her kuşcağız dimekdür ve's-selâm Li.1

² bıñardan şu çıkaracak : ø Li.1 // kıvaya : kıvaya Li.1 // dirler ki : dirler ki anuñla kıyudan şu çıkarurlar , dolu ma'nâsınadır Li.1 // Mecnûn u Leylî'de.....hût cânı : ø Li.1 // idinüp : idinüb B. // hût : tut B. // Ve yine : ø Li.1 // Ḥazret-i Yûsuf 'Aleyhi's-Selâm : Ḥazret-i Yûsuf 'Aleyhi's-Selâm'ı çıkardıkları maḥalde gelür ki Li.1 // olduğı çâh.....gelür ki : ø Li.1 // geldikleri : keldikleri B. // gelür ki : kelür ki B. // gelür S. // tüşüp : tüşüb B. // salıp : salıp B.

³ dimekdür : demektir B. // Mecnûn u Leylî'de.....âheng : ø Li.1 // gelür : kelür B. ; gelür ki Ş. // lu'bet-i şeng : lu'bet-i şenk B. // âheng : âhenk B.

⁴ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁵ kıpğay : kıbğay S. // dimekdür : demektir B. // ki Ğarâibü's-Şığar'damerkeb : ø Li.1 // gelür ki : kelür ki B. ; gelür S. // tapıp : tapıp B.

Beyt: Cān tapıp zār Nevāyī kōpğay.
Tofrağı üstige sürsenğ merkeb

[A.69a] Kōpmak¹: (قوپماق) Bu dağı bir nesneyi kaldırıp yüceltmek ma'nāsınadır ki

Luṭfī eş'ārında gelür.

Beyt: Ger vaṭan Luṭfī közide tutmasanğ yokdur 'aceb
Öy kōparmaklık irür düşvār Ceyhūn üstige

Kōparınğ²: (قوپارینک) Kaf, kaf-ı 'Acemī'dür. Kalduruñ ve yüceldüñ dimekdür ki Luṭfī

eş'ārında gelür.

Beyt: Kaşı üçün cān birürem dōstlar
Taķı kōparınğ yasağanda mezār

Kōpuz³: (قوپوز) Bir sāzdur.

Kōtur⁴: (قوتور) Haste ve za'if kelbe dirler ki Mecnūn u Leylī'de Mecnūn Leylī göcdügi

menzilde bir haste kelb gördügi maḥalde gelür ki:

Beyt: Her yan yükürür idi urup āh
Kim bir kōtur itni kördi nagāh

Kūtkar⁵: (قوتقان) Kūrtar dimekdür.

Kūtumak⁶: (قوتوماق) Kūrtulmak.

Kūtulmas⁷: (قوتولماس) Kūrtulmaz dimekdür.

Beyt: Ni belādur kim kūtulmas min belādın her nefes
Kim maṅga ol şūhdın yetmes dem illā belā

Kūtulğay mu⁸: (قوتولغایمو) Kūrtula mı dimekdür.

¹ dağı : dağı B. // kaldırıp : kaldurub B. // ma'nāsınadır : ma'nāsınadır B. // gelür : kelür B. ; gelür ki S. // üstige : üstige B.

² Kaf , kaf-ı 'Acemī'dür : kaf kaf-ı 'Acemīdir B. // dimekdür ki : demektir ki B. ; dimekdür A. , E. , Li.1 // Luṭfī eş'ārında : Luṭfī divānında bir şi'rde Li.1 // gelür : kelür ki B. // üçün : uçun B.

³ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında (14b) vardır.

⁴ dirler : derler B. // göcdügi : köcdügi B. ; göçdügi S. // gördügi : kördügi B. // gelür ki : kelür B. ; gelür S. , Ş. // urup āh : urub āh B.

⁵ dimekdür : demektir B.

⁶ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁷ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁸ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

Ḳutḳarmak¹: (قونقارماق) Ḳurtarmak.

Ḳutḳarıp²: (قوتقاریپ) Ḳurtarıp demek olur.

Beyt: Ey ecel çün hicr ara aldınḡ Nevāyī cānnı
Luṭf kıldınḡ cānnı andın anı cāndın ḳutḳarıp

Ḳutul³: (قونول) Ḳurtul dimekdür ki ikisi daḡı [E.152a] [Li.1-106a] Bedāyī‘ü’l-Vasat’da
bir şiirde gelür.

Beyt: Nice kılḡay derd-i dil her dem saḡa ey cān ecel
Raḡm itip andın mini ḳutḳar özünḡ daḡı ḳutul

Ḳutḳardınḡ⁴: (قوتقاردینك) Ḳurtardıñ demek olur.

Beyt: Cān saḡa ḳurbān ki alıp cānnı köñḡül efgāndın
Hem özünḡni hem mini hem cānnı ḳutḳardınḡ kilip

[Ş.229a] Ḳutḳaru⁵: (قوتقارو) Emr idüp ḳurtar dimekdür ki Sultān Hüseyn eş‘ārında
gelür.

Beyt: Ḳaytarurda [S.118a] vāḳıf ol kim yana ḳayıtmasun
Teñgri üçün nā-tüvān cismimni andın ḳutḳaru

Ḳutulḡa biz⁶: (قونولغابیز) Ḳurtuluruz dimekdür.

Ḳutḳulup⁷: (قوتقولوب) Ḳurtulup dimekdür ki Ferhād u Şīrīn’de Şīrīn’iñ Fedhād’a
nāmesinde gelür ki:

Beyt: Ni ‘ıṣḳ otıḡa köymeklikke tābi
Ni andın ḳutḳulup cān ḡarābi

¹ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

² Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

³ dimekdür : demektir B. // daḡı : daḡı B. // bir şiirde : ø Ş. ; bir şiirde B. // gelür : kelür B. ; gelür ki S. // raḡm itip : raḡm itib B.

⁴ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁵ emr idüp : emr idüb B. // dimekdür : demektir B. // ki Sultān Hüseyn eş‘ārında.....andın ḳutḳaru : ø Li.1 // Sultān Hüseyn : Sultān Hüseyn B. // gelür : kelür B. ; gelür ki Ş. // kim yana : kim tā yana S. // üçün : uçun B.

⁶ ḳurtuluruz : ḳurtuludur S. // dimekdür : demektir B.

⁷ ḳutḳulup : ḳutḳulub B. // ḳurtulup : ḳurtulub B. // dimekdür : demektir B. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür Ş. // ‘ıṣḳ otıḡa : aşḳ otıḡa B. // köymeklikke : köymeklikge B. // andın ḳutḳulup : andın ḳutḳulub B.

Ꞑutluę ve Ꞑutluę¹: (Ꞑutluę u Ꞑutluę) Ꞑutlu dimekdür , mübârek ma'nâsınadır.

Ꞑotanlap²: (Ꞑotanlab) Ağıllanup ve hâle bağlayup dimekdür ki Luţfi eş'ârında gelür.

Beyt: Ay Ꞑotanlap 'acz üçün boldı hışârı tün kice
Tuttı hüşnünġğa müselleminin nâhiyyetin

Ꞑoçķar³: (Ꞑoçķar) Cim-i 'Acemî ile Ꞑoyun Ꞑoçına dirler ki Tevârîh-i Enbiyâ'da Hâzret-i

İbrâhîm 'Aleyhi's-Selâm, Hâzret-i İsmâ'îl 'Aleyhi's-Selâm'ı Ꞑurbân idecek
[E.152b] maħalde gelür ki:

İsmâ'îl 'Aleyhi's-Selâm 'ivâzı Cebrâ'îl 'Aleyhi's-Selâm'ğa emr boldı kim Ꞑoçķar
kiltürüp İbrâhîm 'Aleyhi's-Selâm anı Ꞑurbân kıldı.

Ve yine Lisânü't-Ṭayr'da Mi'râc'da gelür ki:

Beyt: Feridin taptı Ꞑuzu Ꞑoçķarlık
Sevrğa yitti esed-gerdârlık

Ꞑocaşlangac⁴: (Ꞑocaşlangac) Birbiriyle Ꞑocuşmak dimekdür.

Ꞑurġan⁵: (Ꞑurġan) Hışâr ve ġal'â ma'nâsınadır ki Ferhâd u Şûrîn'de Ermeniyye ġal'ası
vaşfinda gelür.

Beyt: Ni Ꞑurġan bir ġaşin ü birk Ꞑurġan
Felek ġaşinni erk dik yaşurġan

Ꞑorķuş⁶: (Ꞑorķuş) Ĥavf ma'nâsınadır ki Seb'a-i Seyyâre'de [Li.1-106b] üçinci

hikâyede bir beytde gelür ki:

¹ Ꞑutlu dimekdür : ø A., B., E., S., Ş. // ma'nâsınadır : ma'nâsınadır B. ; ma'nâsına Li.1 , S.

² Ꞑotanlap : Ꞑotanlab B. // ağıllanup : ağıllanıb B. // bağlayup : bağlayub B. // dimekdür : demektir B. // gelür : kelür B. ; gelür ki A. // ay Ꞑotanlap : ay Ꞑotanlab B. // üçün : uçun B. // hüşnünġğa : hüşnünġge B.

³ cim-i 'Acemî ile : cim-i 'Acemî'yle S. // ki Tevârîh-i Enbiyâ'da.....esed-gerdârlık : ø Li.1 // Hâzret-i İbrâhîm 'Aleyhi's-Selâm : İbrâhîm 'Aleyhi's-Selâm Ş. // Hâzret-i İsmâ'îl 'Aleyhi's-Selâm'ı : İsmâ'îl 'Aleyhi's-Selâm'ı Ş. ; Hâzret-i İsmâ'îl'i S. // gelür ki : kelür ki B. // Cebrâ'îl 'Aleyhi's-Selâm'ğa : : Cebrâ'îl 'Aleyhi's-Selâm'a B. // kiltürüp : kiltürüb B. // Mi'râc'da gelür ki : Mi'râc'da kelür ki B. // esed-gerdârlık : esad-gerdârlık B.

⁴ Ꞑocaşlangac : Ꞑocaşlangaç B. // Ꞑocuşmak : Ꞑocuşmak B. // dimekdür : demektir B.

⁵ Hışâr ve ġal'â ma'nâsınadır : hışâr ve ġal'â ma'nâsınadır B. ; hışâ ma'nâsınadır S. // Ermeniyye ġal'ası vaşfinda : ø Li.1 // gelür : kelür B. ; gelür ki S., Ş.

⁶ ma'nâsınadır : ma'nâsınadır B. // üçinci hikâyede bir beytde : ø Li.1 // üçinci : üçüncü B. // bir beytde : ø B. // gelür ki : kelür B. ; gelür Li.1

Beyt: Kim ki deyr içre kördi ol tüşni
Taptı özide ıyş u **korķuşnı**

Korķunc¹: (قورķونچ) Bu dağı ħavf maʿnāsınadır ki Mūnācāt-nāme’de gelür.

İlāhî! Eger ħaşletim [S.118b] igrîdür, niyyetim tūzdür. Bu cihetdin eger
korķuncum birdür ammā ümîdim birge [A.69b] yūzdür.

Kora²: (قورا) Çalıdan itdükleri divāra dirler. Hālā **Kırım**’da müstaʿmeldür.

Korya³: (قوريا) Kori dimekdür ki ħumā maʿnāsına. Sedd-i İskenderî’de maķāle-i ‘adlde

Sultān Maĥmūd ħikāyesinde bozūķ korya terkîbi gelür, bozūķ ħarābe [Ş.229b]
maʿnāsınadır [E.153a] ħarāb-ābād didikleri gibi ki ziyāde ħarāb olmaķdan
kināyedür.

Beyt: Öy içre kilim ornıģa borya
Kilip bāğ u bōstān bozūķ **korya**

Kur⁴: (قور) Akrān ve emşāl maʿnāsınadır ve bir dağı altun ve gümüşden olan kemer

ķuşaģa dirler ki ķur ķuşaķ dirler ki **Ĥayretü’l-Ebrār**’da on altıncı maķālede gelür.

Beyt: Bilige zer-rişte **ķurın** bend itip
Belki żarāfet bile tek bend itip

Ve yine kemer maʿnāsına **Gül ü Nevruz**’da gelür ki:

Beyt: Kizip seyyāĥlar dik ildin ilge
Tańgıp himmet **ķurın** merdāne bilge

Kurģaşun⁵: (قورģاشون) Kırşuna dirler ki Ferĥād u Şirîn’de tevĥîdde gelür.

¹ **korķunc** : korķunç B. // **dağı** : dağı B. // **maʿnāsınadır** : maʿnāsınadır B. // **ki Mūnācāt-nāme’de**.....yūzdür : ø Li.1 // **gelür** : kelür B. // **ĥaşletim** : ĥaşlatım B.

² Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

³ **ķori** : ķoru B. // **dimekdür ki** : demekdir B. ; dimekdür S. // **ħumā** : ĥimāye B. // **maʿnāsına** : maʿnāsına ki S. // **gelür** : kelür B. // **maʿnāsınadır** : maʿnāsınadır B. ; maʿnāsına gelür S. // **ħarāb-ābād** : ve ħarāb-ābād S. // **didikleri** : didükleri B. // **gibi ki** : kibi dūr ki B. ; gibidür ki S. // **kināyedür** : kināyedir B. // **öy içre** : evi içre B. // **ornıģa** : örtige A. , B. , S. // **ķilip** : kilib B.

⁴ **maʿnāsınadır** : maʿnāsınadır B. // **altun ve gümüşden** : sīm ü zerden Ş. // **gelür** : kelür B. // **ķurın bend itip** : ķurın bend itib B. // **bile tek** : itekin S. // **bile tek bend itip** : bile tek bend itib B. // **Ve yine kemer maʿnāsına** : Ve yine kemer maʿnāsına gelür ki S. ; Ve yine kemer maʿnāsına kelür B. // **Gül ü Nevruz**’da : Gül ü Nevruz-ı Luĥfî’de Li.1 , S. // **gelür ki** : kelür ki B. ; gelür Li.1 , Ş. // **kizip** : kizib B. // **ilge** : ilke B. // **tańgıp** : tańgıb B. // **bilge** : bilke B.

⁵ **gelür** : kelür B. // **iriyip** : iriyib B.

Beyt: Demi kim ahrı otı tutmay.ārām
İriyip kök eyle kim bir uraşun cām

urcu¹: (وروق) ‘Acem dervişlerinden bir nev’i ki bir kıeyi uzun kesüp [Li.1-107a]

yine yer yer kesüp başlarına şararlar, aña dirler ki Mecālisi’n-Nefā’is’de

Mevlānā Şeref vaşfında gelür ki:

Kız börk üze urcu ırmar irdi.

oralmaq²: (ورالما) Büyümek.

oraldı³: (ورالدى) Büyüdi dimekdir.

ural⁴: (ورغال) Bir nesneniñ iki başı bir yere gelmege dirler ki [E.153b] Seb’a-i

Seyyāre’de Behrām Şāh şikārda leşkeriyle helāk olduı maalde gelür ki:

Beyt: ünkü urala yitti ol cerge
alk biriktiler ayak yirge

oron⁵: (ورون) [S.119a] Emr idüp kendüñi şaın ve hıfz eyle dimekdir.

uruştı⁶: (وروشتى) urudı dimekdir.

urup⁷: (وروب) uruyup dimekdir ki ayretü’l-Ebrār’da dördinci münacātda gelür.

Beyt: Luţf u kerem barı leb-ā-leb turup
Bir nie leb teşneniñ azı urup

uru ve uru⁸: (وروق و وروغ) uşk ma’nasınadır ki Mecālisi’n-Nefā’is’de

dördinci meclisde Seyyid Ca’fer ta’rifinde gelür ki:

¹ urcu : urcu S. // uzun kesüp : uzun kesüb B. ; uzun uzun kesüp Ş. // yer yer kesüp : yer yer kesüb B. // şararlar: şararlar ki S. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür Li.1 // urcu ırmar irdi : urcu ırmar irdi S. // urcu ırmar irdi B.

² Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

³ büyüdi : büyüdü B. // dimekdir : demedir B.

⁴ nesneniñ : nesnenüñ S. // gelmege : kelmeke B. // helāk olduı : helāk olduu B. // gelür ki : kelür B. ; gelür Li.1 , Ş. // urala : uralıa A. // cerge : cerke B. ; irke S. // yirge : yirke B.

⁵ emr idüp : emr idüb B. // dimekdir : demektir B.

⁶ dimekdir : ø A. ; demektir B.

⁷ urup : urub B. // uruyup : uruyub B. // dimekdir : demektir B. // ki ayretü’l-Ebrār’da.....azı urup : ø Li.1 // dördinci : dördünci B. // gelür : kelür B. ; gelür ki Ş. // turup : turub B. // nie : nice B. // azı urup : azı urub B.

⁸ uşk : uşk B. // ma’nasınadır : ma’nasınadır B. // dördinci meclisde : dördüncü meclisde B. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür S. // bā-vücüd ol kim : bā-vücüd kim Li.1 // Ve yine.....

Bā-vücūd ol kim bir kuruğ başlıg mücerred kişi iri.

Ve yine Maḥbūbu'l-Kulūb'da dördinci bābda ḵanā'at beyānında gelür.

Dervīşniṅ kuruğ nāni ṭāmi' ṣāhnıṅ Ḥaṭāyī ḥanıdın [Ş.230a] ḥūbraḵdur.

Ḳuruğ nān¹: (قوروغ نان) Ḳurı etmek dimekdür.

Ḳuzḡamak²: (قوزغاماڭ) Ḳarışmak ve ḵarışdırmak. Lāzım ve müte'addī isti'māl olunur.

Ḳuzḡalamak³: (قوزغالاماڭ) Feth-i lam'la müte'addīdür. Ḳarışdırmak ma'nāsına.

Ḳuzḡalmak⁴: (قوزغالماڭ) Sükūn-ı lam'la isti'māl olunur. Ḳarış murıṣ olmak ma'nāsına

gelür.

Beyt: Melā'ik ḵuşları ḡam ṣāmı ḵuzḡalmak teṅ ırnes kim
Yitipdür köṅgülge yüz āhım ḥadenḡi bil ki aşıptur

Ḳuzḡalan⁵: (قوزغالان) İzṭırāb ma'nāsınadır.

Ḳuzḡadı⁶: (قوزغادی) Muṣṭarib oldı dimekdür ki Mecnūn u Leylī'de ikisi daḡı bir

beytde gelür.

Beyt: Kim dehrni ḵuzḡadı nihānī
Köṅglide ki ʿıṣḡ ḵuzḡalanı

Ve yine Lisānüt-ṭ-Tayr'da ḵuşlara sımudḡ ṭalebi ṣevḡinde vecd ü ḡāl geldüḡi
maḡalde gelür ki:

Beyt: Yitkec ol mecma'ḡa mundaḡ ḵuzḡalan
[E.154a] Her biri āvāre-i bī-ḡānmān

Ḳuzḡalaştılar⁷: (قوزغالاشتی لار) Ḳarış murıṣ oldılar.

ḥūbraḵdur : ø Li.1 // dördinci bābda : dördüncü bābda B. // gelür : kelür ki B. ; gelür ki A. , S. // ḥūbraḵdur : ḥobraḵdur B.

¹ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında (14a) vardır.

² Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

³ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁴ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁵ ma'nāsınadır : ma'nāsınadır B.

⁶ muṣṭarib oldı : muṣṭarib eyledi A. , B. , Li.1 , S. // dimekdür : demektir B. // ki Mecnūnu Leylī'de.....ʿıṣḡ ḵuzḡalanı : ø Li.1 // daḡı : daḡı B. // bir beytde : bir beyitte B. // gelür : kelür B. ; gelür kim A. ; gelür ki S. // nihānī : pinhānī B. // ʿıṣḡ : ʿaşḡ B. // Ve yine : ø Li.1 // ḵuşlara : ḵuşlar S. // vecd ü ḡāl : vecd ü ḡāle S. // geldüḡi : keldüki B. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür A. , S. // yitkec : yitgec B.

⁷ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

Ḳuzğasa¹: (قوزغاسا) Ḳarışdırsa demekdür.

Beyt: Ni ‘ayb ḳuzğansa devrānı bile kim her tün
İçip ḳadeḥ salur ol şūḥ-ı nāzenin ḡavḡā

Ḳuzḡalan²: (قوزغالان) Ḳarışıklık ve fetret ma‘nāsınadır. İsmdür.

Bey : Oynamak birle salur devrānḡa raḡşı ḳuzḡalan
Her ḳaçan kim bezmdin ol şūḥ ser-ḡōş atlanur

Ḳuzḡanur³: (قوزغانور) Muḡtarib [A.70a] olur demekdür ki Maḡbūbu’l-Ḳulūb’da bir

tenbīhde gelür.

Ḥaşm nice ḡaḡır bolsa könḡül ḳuzḡanur.

Ḳuzḡap⁴: (قوزغاب) Bu daḡı muḡtarib eyleyüp [Li.1-107b] demekdür ve bir cemā‘at bir

yerde otururken ḳalkup ḡaḡılsalar ol ḳavm ḳuzḡaldı dirler ki Nevādirü’ş-
Şebāb’da gelür.

Beyt: Ḳuyaş kim zerre ḳuzḡap kirdi virānımḡa hicriḡde
Közümge kül savurmak bil anı könḡlümge ot salmak

Ve yine Maḡbūbu’l-Ḳulūb’da yigirmi altıncı faşlda tüccār zikrinde gelür ki:

Yā vāriş sıpar üçün yıḡınḡay yā ḡādişe ḳuzḡar üçün ḳazḡanḡay.

Ve yine Lisānū’ṭ-Ṭayr’da gelür ki:

Beyt: Yitkec ol mecma‘ḡa mundaḡ ḳuzḡalan
[S.119b] Her biri āvāre-i bī-ḡānmān

Ḳuş ve ḳoş⁵: (قوش و قوش) Pervāneye dirler ki Nevādirü’ş-Şebāb’da gelür.

¹ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

² Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

³ demekdür : demektir B. // ki Maḡbūbu’l-Ḳulūb’da.....ḳuzḡanur : ø Li.1 // bir tenbīhde gelür : bir tenbīhde kelür B. ; bir beytdegelür ki S. // ḡaşm : ḡaşım B. // nice : niçe S. , Ş.

⁴ ḳuzḡap : ḳuzḡab B. // daḡı : daḡı B. // eyleyüp : eyleyüb B. // demekdür : demektir B. // ḳalkup : ḳalkub B. // gelür : kelür B. // ḳuyaş : ḳoyaş B. // zerre ḳuzḡap : zerre ḳuzḡab B. // közümgē : közümgē B. // könḡlümge : könḡlümge B. // Ve yine Maḡbūbu’l-Ḳulūb’da.....bī-ḡānmān : ø Li.1 // faşlda : faşlda B. // zikrinde gelür ki : zikrinde kelür ki B. // sıpar üçün : sıpar uçun B. // ḳuzḡan üçün : ḳuzḡan uçun B. // Ve yine Lisānū’ṭ-Ṭayr’da gelür ki : ø B. , Li.1 // Beyt : mısra‘ Ş. // Bu beyt B. ve Li.1 nüshalarında yoktur. // Beytin ikinci mısraı Ş. nüshasında yoktur.

⁵ kuş ve қоş : kuş A. , E. , Li.1 , S. , Ş. // gelür : kelür B. // könḡlü kuşı . könḡlüm kuşı B. , S. // şem’iḡa : şem’iḡe B. // ve bir daḡı : ve bir daḡı B. // çift ma‘nāsına : çift ma‘nāsına B. // def’iḡa : def’iḡe B. // Ve yine Sidd-i İskenderi’de.....tuttı қоş . ø Li.1 // İskender meclisine : İskender meclisinde B. // getürdikleri : ketürdikleri B. // maḡalde gelür ki : maḡalde kelür ki B. ; ki

Beyt: Şu'le-i ruhsārığa könğlü kuşu aylanadur
Tenğ imes gül şem'ığa bülbul eger pervānedür

Ve bir dahı meclisde iki tolu kadehe dirler ki cift ma'nāsına ki Nevādirü'ş-Şebāb'da gelür.

Beyt: Ger Nevāyī bir ayak gāhi ier ęam def'ığa
Zāhid andın özni ęam-gīn tutsa iiniñ imdi ęoş

Ve yine Sedd-i İskenderī'de Vahşī'yi İskender meclisine getürdikleri maħalde gelür ki

Beyt: Çü bir cāmnı miħmān kıldı nüş
Ayakçı körünğ turfa kim tuttu ęoş

Ammā ęoş lügati hemān kadehde isti'māl olunmaz. Her maħalde ki cift ilākı olsa isti'māl iderler. Neteki Tevārīh-i Enbiyā'da Ādem Şafıyyu Şalavātu'l-lahu 'Aleyh tārīhinde gelür.

Ve Cebrā'il 'Aleyhi's-Selām ħubūbat [Ş.230b] kiltürüp Ādem'ęa ęoş sürüp ikin ikmek kā'idesin örgetti.

Ve yine Maħbūbu'l-Ķulūb'da otuz birinci faşlda diħkanet zikrinde gelür ki:

Ķoşı iki hem zor pehlivān.

Ķoşuldurgucı¹: (قوشولدورغوجي) Bile ęoşuldurıcı ve bile olıcı dimekdür.

Ķoşulgucı²: (قوشولغوجي) Bile ęoşulucı ve bile olıcı [Li.1-108a] dimekdür.

Ķoşanma ve ęoşunma³: (قوشونما و قوشانما) Ķoşulma ve bile olma dimekdür.

Ķoş ęoş⁴: (قوش قوش) Berāber ve cifte cifte dimekdür ki Nevādirü'ş-Şebāb'da gelür.

A. // cāmnı : cāmnını B. // ayakçı : ayakçı B. // kadehde isti'māl olunmaz : kadehte isti'māl oluhmaz B. // her maħaldeki cift : her maħalde kim çift Ş. ; her maħalde ki çift B. // neteki : niteki A. , B. // Ādem Şafıyyu Şalavātu'l-lahu 'Aleyh : Ādem 'Aleyhi's-Selām S. // tārīhinde gelür : tārīhinde kelür B. ; tārīhinde gelür ki Li.1 // Ve Cebrā'il : Cebrā'il Li.1 // ħubūbat : ħayvānāt B. // kiltürüp : kiltürüb B. // Ādem'ęa : Ādem'ge B. // ęoş sürüp : ęoş sürüb B. // Ve yine Maħbūbu'l-Ķulūb'da.....pehlivān : ø Li.1 // otuz birinci faşlda : otuz birinci faşlda B. ; otuz yedinci faşlda S. // zikrinde gelür ki : zikrinde kelür B.

¹ ęoşuldurıcı : ęoşuldurcı B. // olıcı : olucı B. , Li.1 // dimekdür : demekdir B.

² olıcı : olucı B. , Li.1 // dimekdür : demekdir B.

³ ve bile olma dimekdür . ø Ş. // dimekdür : demekdir B.

⁴ cifte cifte : çift çift B. , Li.1 , S. , Ş. // dimekdür : demekdir B. // ęoręaram kim : ęoręaram ki B. // bolmağay : bolmağa S. // iknige : ikinğke B.

Beyt: Korkaram kim bolmağay āzurde nāzik kāmetinğ
İknige қоş қоş ki saldıñ [S.120b] ca'd-ı ʿanber barbar

Koşun¹: (قوشون) [E.155a] Cengde şaff ve ālāy ma'nāsınadır ki Sedd-i İskenderī'de

Bārık-ı Berberī vaşında gelür.

Beyt: Ki bu nilig irmiş alar heybeti
Koşun ilge her kıysınınğ şevketi

Şaff ehline dimekdür.

Koşuk²: (قوشوق) Orguştek uşulinde ırlanan türkiye dirler ki Mîzānū'l-Evzān'da bir

terkībde gelür.

Yana kuşukdur kim orguştek uşulide şāyī'dür.

Ve orguştek tafşili elif-i mazmūmede geçmiştir. Ve yine Hayretü'l-Ebrār'da söz ta'rifinde gelür.

Beyt: Anğlamayın sözde tuyuk baħrını
Kaysı tuyuk belki kuşuk baħrını

Koñgarmak³: (قونكارماق) Kaf-ı ʿAcemī ile koparmak ma'nāsına.

Koñgarıp⁴: (قونكاريب) Koparıp demek olur.

Beyt: ʿİşk naħlını könğülde iktim
Barçanınğ meyli nihālın koñgarıp

Kuṭan⁵: (قوطان) Saķa kuşına [A.70b] dirler ki Sedd-i İskenderī'de gelür.

Beyt: Kuṭannınğ uluğ kuş ara sanı bar
Velī sungur alyıda ni cānı bar

¹ cengde : cenkde B. // ma'nāsınadır : ma'nāsınadır B. // gelür : kelür B. // heybeti : hey'eti S. // dimekdür : demektir B.

² uşulinde : uşulünde B. // türkiye : türküye B. // bir terkībde : bu terkībde Li.1 // gelür : kelür B. ; gelür ki S. // Yana kuşukdur.....geçmiştir : ø Ş. // uşulide : uşulüde B. // Ve orguştek : orguştek B. // geçmiştir : keçmiştir B. // Ve yine Hayretü'l-Ebrār'da.....kuşuk baħrını : ø Li.1 // söz ta'rifinde gelür : söz ta'rifinde kelür ki B. ; söz ta'rifinde gelür ki A. , S.

³ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁴ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁵ kuşına : kuşuna B. // ki Sedd-i İskenderī'de.....cānı bar : ø Li.1 // gelür : kelür ki B. ; gelür ki A.

Kolmak¹: (قولماق) ‘Özr dilemek ma’nāsınadır ve nikāhla kız dileyüp almak

ma’nāsınadır ki Mecnūn u Leylī’de Leylī Mecnūn’a nāmesinde Nevfel kızın alursın didügi maḥalde gelür ki:

Beyt: Çün haclesi sarı köz salıpsın
Kolmakğa kızını söz salıpsın

Ve yine Tevārīḥ-i Enbiyā’da Ḥazret-i Ya’qūb ‘Aleyhi’s-Selām Lebnan’unğ kızın diledügi maḥalde gelür ki:

[E.155b] Ya’qūb ‘Aleyhi’s-Selām anıñ Liya atlığ kızın kolmak istid‘āsın kıldı.

Ve yine Tevārīḥ-i Mülūk’da Güştasib , Kayşer’iñ kızın alduğı maḥalde gelür ki:

Kayşer’niñ kızın kolup Rūm’dın yandı.

Ve [Li.1-108b] ammā ‘özr dilemek [Ş.231a] ma’nāsına Ferhād [S.120b] u Şīrīn’de Mehīn Bānū Ferhād’a şu argın kazduğı maḥalde eytdi.

Beyt: Eger yüz kırk ‘özr ayın bulalı
Nitip her küncilik ‘özrniñ kolalı

Burada “‘özrniñ kolalı”, “‘özriñ dileyelim” dimekdür.

Ve yine Divān-ı Luṭfī’de sāde dilemek ma’nāsına na’tda gelür ki :

Beyt: Barça ‘ālem ‘āşisin kolsañğ bağışlar haq saña
Kim tufeylniñdür bu ḥalk-ı evvelīn ü āḫirīn

Kaf-ı ‘Acemī ile dilesen dimekdür.

¹ ‘Özr : ‘özür B. // ma’nāsınadır : ma’nāsınadır B. // dileyüp : dileyüb B. // almak ma’nāsınadır ki: almak ma’nāsınadır ki B. ; ma’nāsınadır ammā S. // Mecnūn u Leylī’de : Leylī vü Mecnūn’da Li.1 // Nevfel kızın : Nofel kızın B. ; Nevfel kızını S. // didügi : didüki B. // maḥalde gelür ki : maḥalde kelür B. ; maḥalde kız dileyüp almak ma’nāsına gelür S. // çün : cün B. // köz salıpsın : köz salıbsın B. // söz salıpsın : söz salıbsın B. // Ve yine Tevārīḥ-i Enbiyā’daRūm’dın yandı : ø Li.1 // Lebnan’unğ : Lubnanıñ B. // diledügi mḥalde gelür ki : diledüki maḥalde kelür ki B. // Güştasib : Güşnasib S. // Kayşer’iñ : Kayşer’iñ B. // kızın alduğı maḥalde gelür ki : kızın alduğı maḥalde kelür ki B. // kolup : bolub B. // Ve ammā : ammā Li.1 // ve ammā ‘özr dilemek : ve ammā ‘özür dilemek B. // kazduğı : kazduğı B. // ‘Özr ayın bulalı : ‘özür ayın bulalı B. ; ‘özrt ayın bolay S. // nitip her : nitib her B. ; nitip ser S. // ‘özrniñ kolalı : ‘özriñ kolalı B. ; ‘özriñ kolay S. // Buradadimekdür : ø Li.1 // burada : ø A. , S. , Ş. // burada ‘özrniñ kolalı : ø E. // burada ‘özrniñ : burada ‘özriñ B. // dileyelim dimekdür : dileyelim demekdir B. // sāde dilemek : dilemek A. , E. , S. // na’tda gelür ki : naatde kelür ki B. // evvelīn ü āḫirīn : evvelīn ve āḫerīn B. // dilesen dimekdür : dilesen demekdir B.

414
Köl¹: (قول) Bir dağı tag etekinde olan depelere dirler ki şahrāya mülhak olmuş ola ki

Mecnūn u Leylī'de Mecnūn vālideyni vefātına vākıf olduğu maḥalde gelür ki:

Beyt: Tagdın kopup ayladı kolu meyl
Her kolğa töküp sirişkin seyl

Ve yine Ferhād u Şīrīn'de Şīrīn Ferhād'ı şu bendin acduğı gün görevarup atı
yorulduğı maḥalde gelür ki:

Beyt: Semen-ber çapıp irdi on yığac yol
[E.156a] Dimey kim tüz tamāmı tag ile kol

Ve bir dağı şaf ve ālāy ve taraf ma'nāsına gelür ve bir dağı el ma'nāsına gelür ki
Seb'a-i Seyyāre'de beşinci hikāyede Nūrez ve Nu'mān pādīşāhlıkların Süheyl'e
virdikleri maḥalde gelür ki:

Beyt: İki şeh kirdiler Hudā yolıga
Mülklerni salıp anıñ kolıga

Ve yine Ferhād u Şīrīn'de Ferhād'ın Yunan zemine gitmek diledüğü maḥalde
gelür ki:

Beyt: Anıñ dir bardı ārām u qararı
Ki çıkdı öz kolıdın ihtiyarı

Köl²: (قول) El ma'nāsına ve kul ki bende ma'nāsına ve sā'atdeki kol ma'nāsına olsa olur.

Köl³: (قول) Bu dilde el ma'nāsınadır. Ferhād-nāme evvelinde münacātda gelür.

Beyt: Anğa yitkür kolumnu kim bir aqtur
Kolumğa sal anı kim yahşıraqdur

¹ bir dağı : bir dağı B. // ola ki : ola Li.1 , Ş. // olduğu maḥalde gelür ki : olduğu maḥalde kelür ki B. ; olduğu maḥalde gelür A. , S. // kopup : kopub B. // kolu : koyı B. // töküp : töküb B. // Ve yine Ferhād u Şīrīn'de.....tag ile kol : Ø Li.1 // Ve yine : Ve B. // acduğı : açduğı B. , S. // kün görevarup : kün köre varub B. // yorulduğı maḥalde gelür ki : yorulduğı maḥalde kelür B. ; yorulduğı maḥalde gelür A. , S. , Ş. // çapıp : çapıb B. // taraf ma'nāsına gelür : taraf ma'nāsına kelür B. // ve bir dağı el ma'nāsına gelür : ve bir dağı el ma'nāsına kelür B. ; ve bir dağı kol , ya'nī el ma'nāsına gelür Li.1 // Nūrez ve Nu'mān : ol Nevrez ve Nu'mān Li.1 ; Nevzer ve Nu'mān B. ; Nevruz ve Lokmān S. // virdikleri maḥalde gelür ki : virdikleri maḥalde kelür ki B. ; virdikleri maḥalde gelür Ş. // salıp : salıb B. // Ve yine Ferhād u Şīrīn'de.....ihtiyarı : Ø Li.1 // Yūnān zemine : Yūnān-ı zemine B. // gitmek : kitmek B. // diledüğü maḥalde gelür ki : diledüğü maḥalde kelür B. ; diledüğü maḥalde gelür S. // anıñ dik bardı : anıñ dik barı S. // ki çıkdı : ki çıkdı B.

² Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında (14b) vardır.

³ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

Vav telaffuzda işbā'yla izhār olunmaduğı taqdīrce bu diyārda isti'māl olunduğı vech üzre bende ma'nāsına olur.

Ḳoldamak¹: (قولداماق) Vav ile elin tutup dest-gīrlık eylemekdür. Seb'a-i Seyyāre'de

Mi'rāc'da bu beytde "ḳoldap" ibāreti "elin tutup" dimekdür.

Beyt: Ḳāşıd ile nedrüp anı ḳoldap
Yandı kilgen yolu sarı yoldap

Ḳoldadı²: (قولدادی) Elin tutdı, dest-gīr oldı dimekdür.

[S.121b] Ḳoldanğız³: (قولدانگیز) Kaf, kaf-ı 'Acemī'dür. Elim tutıñız ve dest-gīr oluñız

dimekdür ki Sedd-i İskenderī'de Nevāyī Ḥazretleri ṭālī' ve baḥtdan meded isteduğı maḥalde gelür ki:

Beyt: Kerem eylep iki ḳolum ḳoldanğız
Söz iḳlīmi sarı mini yoldanğız

Ḳolda⁴: (قولدا) Elim tut dimekdür ki Münācāt [Li.1-109a] -nāme'de gelür.

Ve bu yolda ayağım tayılsa dest-gīrlık bile ḳolda.

Ḳoldadıñg⁵: (قولداینگ) [A.71a] Elim tutduñ dimekdür.

Ḳoldaş⁶: (قولداش) Yār ve yoldaş ve dest-gīr ma'nāsınadır ki Ferhād u Şīrīn'de Behrām

Dilāver Ferhād'ın ḳabri üzerinde aydurdı.

[E.156b] Beyt: Közüñg açıp kötergil başıñg āḫir
Ki kilmiş bu ḥazīn [Ş.231b] ḳoldaşıñg āḫir

Ve yine Maḥbūbu'l-Ḳulūb'da gelür ki:

Mısrā': Yaḥşı ḳoldaş cānga āsāyış.

¹ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

² dimekdür : demektir B.

³ Kaf , kaf-ı 'Acemī'dür : kaf kaf-ı 'Acemīdir B. // elim tutıñız : elüm dutıñız A. // dimekdür : demektir B. // isteduğı : İstedüki B. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür Li.1 , S. , Ş. // eylep : eyleb B.

⁴ elim tut : elim dut A. // dimekdür : demektir B. // gelür : kelür B.

⁵ tutduñ : tutdun B. // dimekdür : demektir B.

⁶ ve dest-gīr . ø Li.1 // ma'nāsınadır : ma'nāsınadır B. // ki Ferhād u Şīrīn'de.....ḳoldaşıñg āḫir : ø Li.1 // Ferhād'ın : Ferhād'ın B. // açıp . açıb B. // kötergil : köterkil B. // başıñg āḫir : başıñg āḫer B. // ḳoldaşıñg āḫir : ḳoldaşıñg āḫer B. // Ve yine : ø Li.1 // gelür ki : kelür ki B. ; bir mısrā'da gelür ki Li.1

Ꞥolay¹: (Ꞥولای) Ꞥolay ‘ibāretine vechle ‘özü yerine getürem dimekdür.

Beyt: Şeh didi kim egerçi şāh bolay
Hvāceniġ ‘özüni ni nevꞤ Ꞥolay

Ꞥolsaġ²: (Ꞥولسانك) Na‘t-1 Nebī ‘Aleyhi‘s-Selām’ da gelür. Şefā‘at demek olur.

Beyt: Barça ‘ālem ‘āşisin Ꞥolsaġ baġışlar Hāḳ saġa
Çün kefilinġdür bu ḥāḳ evvelīn ü āḥirīn

Ꞥolıncaḳ³: (Ꞥولینچاق) Çaġatay’ da bir Ꞥabīleniġ adıdır.

Ꞥolturmac: (Ꞥولتورماج) Ꞥāftan loḳmasına dirler.

Ꞥoġıardı⁴: (Ꞥونکار دی) Kaf-1 ‘Acemī ile Ꞥaḡırdı, Ꞥopardı dimekdür ki Ferhād u Şirīn’de

Şirīn Fedhād üzerinde öldüġi maḥalde gelür.

Beyt: Taḥammülsiz bolup öy sarı barıp
İşik açılmaġandın sonġ Ꞥoġıarıp

Ꞥoġıaray⁵: (Ꞥونکارای) Ben Ꞥaḡırayın, Ꞥoparayın dimekdür ki Sultān Hüseyn Bayḳara

eş‘arında gelür.

Beyt: Ey Hüsünī çerḥ zulmı bile bolsa min daġı
Eşk tufānı bile gerdün bināsına Ꞥoġıaray

Ꞥoġırat⁶: (Ꞥونكرات) Kaf-1 ‘Acemī ile Çaġatay’ da bir Ꞥabīledür ki Vakfiyye’de gelür.

Ve Ꞥoġırat ḥaseblik müte‘ayyinler.

Ꞥoġı⁷: (Ꞥونك) Kaf , kaf-1 ‘Acemī’dür. Ꞥuzġun ma‘nāsınadır ki Nevādirü’ş-Şebāb’da

gelür.

¹ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

² Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

³ Ꞥolıncaḳ : Ꞥoluncan B. // Ꞥabīleniġ : Ꞥabīlenin B. ; Ꞥabile Li.1 // adıdır : adıdır B.

⁴ dimekdür : demektir B. // ki Ferhād u Şirīn’de.....Ꞥoġıarıp : ø Li.1 // öldüġi : öldüki B. // gelür : kelür ki B. ; gelür ki A. , S. // bolup : bolub B. // barıp : barıb B. // Ꞥoġıarıp : Ꞥoġıarıb B.

⁵ Ꞥoparayın : ø S. // dimekdür : demektir B. // Hüseyn : Hüseyn B. // gelür : kelür ki B. ; gelür ki A. , Ş. // S. nüshasında beytin mısralarının yerleri deġişiktir.

⁶ Kaf-1 ‘Acemī ile : kaf-1 ‘Acemī’le S. // Ꞥabīledür : Ꞥabīledir B. // gelür : kelür B.

⁷ Kaf , kaf-1 ‘Acemī’dür : kaf kaf-1 ‘Acemī’dir B. ; kaf-1 ‘Acemī’yle Li.1 // Ꞥuzġun ma‘nāsınadır ki : Ꞥuzġun ma‘nāsınadır ki B. ; Ꞥuzġun didikleri Ꞥuşdur Li.1 // Nevādirü’ş-Şebāb’daꞤılġay Ꞥoġı . ø Li.1 // gelür : kelür B. // nevꞤ : nevi B.

Beyt: Himmet ehli bile her tîrege yitmes pervâz
Nesr-i t̄ayir bile ni nev^c havâ kılğay k̄onğ

[S.121b] K̄onağ¹: (قوناغ) K̄onağ, ya'nî menzil ma'nāsınadır ve mihmān ma'nāsına dağı

gelür ki konuğ dimekdür ki [E.157a] Sedd-i İskenderî'de H̄ağan İskender'i
ziyāfet eyledügi maḥalde bir ser-sūḥanda gelür ki:

Ẓiyāfet bāğınınğ serv dik āzādeleri bābıda kim gonca dik ḥıdmet kemerin cest
bağlap gül dik açuğ yüz bile ḥan-ı keremleri dāyim açuğ durur ve k̄onağları eger
kumrı bolsun ger bülbul kim her biri öz ḥurd ḥālīga köre ol ḥandın nevāle
taparlar.

K̄oy²: (قوى) Nigūn ma'nāsınadır. Ser-nigūn diyicek maḥalde baş koyı deyü ta'bîr
iderler. Seb'a-i Seyyāre'de na'tda getürür.

Beyt: Lāt u Guzzā'ğa bir şikest bolup
Kim barı tîgre yirge pest bolup
Ser-nigūnluk alarga zātınğdın
Baş k̄oyılık yitip uyatınğdın

Ve yere geçsün diyicek yerde yir koyı dirler. Seb'a-i Seyyāre'de Behrām Şāh
Dilārām firākında eytdi.

Beyt: Ten ki cānsuz durur nitey anı
Yir k̄oyı ten ki bolmağay cānı

Ve bir dağı emrdür. K̄o demek ma'nāsına koymak lafzından koymak işbā'-ı kaf
ile k̄omağ ma'nāsınadır. K̄odum diyicek maḥalde k̄oydum deyü ta'bîr iderler.

Beyt: Cānda k̄oydum çıрмаğan mektübü hicrān ara
Bilmen ol mektübdür yā ḥöd elifdür cān ara

K̄uyaş³: (قوياش) Meşhūrdur ki güneşe dirler ki Bedāyi'ü'l-Vasat'da gelür.

¹ ma'nāsınadır : ma'nāsınadır B. // dağı gelür : dağı kelür B. // dimekdür : demektir B. // ki Sedd-i İskenderî'de.....nevāle taparlar : ø Li.1 // eyledügi : eyledüki B. // ser-sūḥanda gelür ki : ser-sūḥanda kelür ki B. // serv dik : ø S. // bābıda : yanında S. // gonca dik : gonça dik B. // bağlap : bağlab B. // ḥan-ı keremleri : ḥūn-ı keremleri S. // ḥurd ḥālīga : ḥurd u ḥālīga S.

² Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

³ k̄uyaş : k̄oyaş B. // meşhūrdur ki : ø Li.1 // ki Bedāyi'ü'l-Vasat'dadağı dirler : ø Li.1 // gelür : kelür B. // barını : barnı B. // k̄uyaşınğ : k̄oyaşınğ B. // Buradadağı dirler : ø Ş.

Beyt: Ḵaradur ẖāl u ẖaṭṭ u ḵōz ü ḵaṣıñg
 Meger barını köydürmiş ḵuyaṣıñg

Burada kaf-1 ‘Acemī ile seniñ güneṣiñ dimekdür ammā elifsiz daḥı dirler.

Beyt: Zehī zuhūr-ı cemālin̄g ḵuyaṣ kibi peydā
 Yüziñg ḵuyaṣıgā zerrāt-ı kün olup şeydā

Ḵuyun¹: (قويون) Ḵaṣırgaya dirler ki Ğarāibü’ş-Şıgar’da gelür.

Beyt: ‘İṣṣ destide ḵuyun irmes ki min divāneḡa
 [Li.1-109b] Deṣt ara ser-keṣtelik ẖaṭṭın çiker pergādur

Ḵuyan ve ḵoyan²: (قويان و قويان) Pehlū ṭamarlarına dirler ve ṭavṣana dirler ve
ḵaṣırgaya dirler.

Ḵuyı³: (قويي) Aṣaḡa ma‘nāsınadır ki Ğarāibü’ş-Şıgar’da gelür ki:

[Ş.232a] Beyt: Ölmekimdin zülfüñe güyā perīṣānlık yitip
 Mātem ehli dik ḵuyı salıp baṣın ḵayḡudadur

[E.157b] Ve yine Ḥayretü’l-Ebrār’da üçinci maḡālede gelür.

Beyt: Berḡ ki igrilik olupdur ẖūyı
 Gerçi yarurlık barur yir ḵuyı

Ve yine Münṣeāt’da onıncı mektübda gelür ki:

Ve aḡbāb baṣı ā‘da alyıda ḵuyı tüşmegey.

Ḵoymayn⁴: (قويماين) Ḵomadın ve ḵomayup demek olur. Ferhād-nāme’de Ḥaḡan’ıñ

‘iṣreti vaṣfında eydür.

Beyt: Mey-i gül-gün tutup gül-çehre sāḡı
 İçerebil ḵoymayn bir ḡaṭre bāḡı

// burada : ø A. , E. , S. // dimekdür : demekdir B. // ammā elifsiz daḥı dirler : ø A. , E. // Bu maddede tanık olarak verilen ikinci beyit yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

¹ gelür : kelür B. ; bir beytde gelür S. // ‘iṣṣ : ‘aṣṣ B. // divāneḡa : divāneḡa B.

² ḵuyan ve ḵoyan : ḵuyan A. , E. , S. , Ş.

³ ma‘nāsınadır : ma‘nāsınadır B. // Ğarāibü’ş-Şıgar’da gelür ki : Ğarāibü’ş-Şıgar’da kelür ki B. ; Ğarāibü’ş-Şıgar’da gelür Li.1 , Ş. ; Ğarāibü’ş-Şıgar’da bir beytde gelür ki S. // yitip : tıyıp B. // salıp : salıp B. // ḵayḡudadur : ḵayḡudadır B. // Ve yine Ḥayretü’l-Ebrār’da.....tüşmegey : ø Li.1 // üçinci : üçinci B. , S. // gelür : kelür B. // olupdur : olubdur B. // barur yir : barur yer B. // Münṣeāt’da : Münṣaāt’da B. // mektübda gelür ki : mektübda kelür ki B. ; mektübda gelür S. , Ş. // ā‘da : aada B. // tüşmegey : tüşmekey B.

⁴ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

Ḳoyar¹: (قویار) Muḳāridür. Ḳor demekdür.

Ḳoy²: (قوی) Emrdür. Ḳo demekdür.

Ḳoyı³: (قوی) Ve bir daḥı ḳoyunı [S.122a] demekdür ki muḳaṭṭa‘atta bir ḳıṭ‘ada gelür ki

Beyt: [A.71b] Falān bay kim ḳoyı biş minḡdin ötmış
Yana hem minḡdin artuḡ saḡlḡ üçkü

Ḳuzulıḳ ḳoy didi ve tandı āḥir ki andın yaḥşırax oḡlaḡlḡ üçkü.

Ḳuyan⁴: (قویان) Bu daḥı aşıḡa ma‘nāsınadır ki Ġarāibü’ş-Şıḡar’da gelür.

Beyt: Yüzin ḳuyan tüşüben menkebinḡ izige melek
Yir üzre ḳurşnı ḳılḡan kibi gedāyi telāş

Ḳoy⁵: (قوی) Ḳo ve terk eyle demekdür.

Ḳoyay⁶: (قویای) Ḳoyayın demekdür ki ikisi daḥı Nevādirü’ş-Şebāb’da bir beytde gelür.

Beyt: Ey ecel ḳoy kim ḳoyay yüz yānıḡ küyıḡa kim
Ḳoyḡu dik dur min ecel küyıḡa arman birle yüz

Ḳoyalı⁷: (قویالی) Ḳoyalım demekdür ve ḳoyalıdan berü demekdür.

Ḳoya bir⁸: (قویایی) [Li.1-110a] Ḳoyıvir demekdür , terk eyle [E.158a] ma‘nāsına.

Ḳoyḡın⁹: (قویغین) Ḳoḡıl , terk eylegil demekdür ki Gül ü Nevruz-ı Luṭfi’de gelür.

Beyt : Bilinḡ baḡlap ayak bastınḡ közümgē
Revān bolḡın adem ḳoyḡın yüzümgē

¹ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

² Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

³ daḥı : daḥi B. // demekdür : demektir B. // bir ḳıṭ‘ada : ø Li.1 // gelür ki : kelür B. ; gelür S. , Ş. // Beyt : Mısra‘ Ş. // falān : filān B. // ötmış : ölmüş S. // Beytin ikinci mısraı Ş. nüshasında yoktur. // artuḡ : artuḡ B. // saḡlḡ : saḡlık B. // ḳuzulıḳüçkü : ø Li.1 // oḡlaḡlḡ : oḡlaḡlık B.

⁴ daḥı : daḥi B. // ma‘nāsınadır : ma‘nāsınadır B. // gelür : kelür B. // ḳurşnı : ḳurşını S.

⁵ ḳo ve terket : ḳo terket A. , Li.1 , S. , Ş. // demekdür : deketdir B.

⁶ demekdür : demektir B. // daḥı : daḥi B. // bir beytde gelür : bir beytde kelür B. ; gelür S. // küyıḡa : köyige B. // ecel küyıḡa : ecel küyıḡa B. // arman : ara ara S.

⁷ ḳoyalım demekdür : ḳoyalım demektir B. // ḳoyalıdan berü demekdür : ḳoylıdan berü demektir B.

⁸ ḳoyıvir demekdür : ḳoyıvir demektir B. ; ḳoyiver Li.1 // ma‘nāsına : ma‘nāsınadır B.

⁹ demekdür : demektir B. // ki Gül ü Nevruz-ı Luṭfi’de.....yüzümgē : ø Li.1 // gelür : kelür B. ; gelür ki A. , S. // baḡlap : baḡlab B. // közümgē : közümgē B. // yüzümgē : yüzümgē B.

Ḳoycı¹: (قويجي) Çübana dirler.

Ḳoy²: (قوي) Ḳoyuna dirler ki Mecnûn u Leylî'de ikisi daḡı bir beytde gelür ki :

Beyt: Ḳoyğa böridin bolup amānlık
 Ḳoycı iti birle pās-bānlık

2.39. Ḥarfü'l-Kafî'l-Meftûḥa

Ga ve ge³: (كا و گا) Kaf-ı 'Acemî ile ekşer bir lafzla daḡı isti'māl olunur ki nimege

nesneye dimek gibi ve kimege gemiye dimek gibi ki ikisi daḡı Seb'ā-i Seyyāre'de Cābir-i Ḥarāmî Nūzer Şāh'ı tutduḡı maḡalde gelür ki:

Beyt: Didi mevķūf bolmayın nimege
 Közini bağlaban salıḡ kimege

Ve ba'zı maḡalde 'illet ma'nāsına daḡı geyür ki Maḡbūbu'l-Ḳulūb'da üçinci kısımda bir tenbîhde gelür.

Beyt: Ḳurdu kızu yirge kılgan semiz
 [S.122b] Keyik cem' ü ḡaylîḡadur raḡmsız

[Ş.232b] Ḳurdu kızu yimek içün semiz eyleyin dimekdür.

Kevürge⁴: (كاورگا) Kaf-ı evvel 'Arabî ve kaf-ı şānî 'Acemî'dür. Kūs-i şāhî

ma'nāsınadır ki Ferḡād u Şîrîn'de pâdişāḡ vaşfinda gelür.

[E.158b] Beyt: Kevürge dehr ara salıp gırîvi
 Niçük kim mest bolḡay nerre dîvi

¹ çübana : çobana B. ; çüpana S.

² ki Mecnûn u Leylî'de.....pās-bānlık : ø Li.1 // daḡı : daḡı B. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür Ş. // bolup : bolub B. // pās-bānlık : bās-bānlık S.

³ kaf-ı 'Acemî ile : kaf, kaf-ı 'Acemî'dür S. // ekşer : ekşeri B. // lafzla daḡı : lafzla daḡı B. // olunur : olunur B. // nesneye dimek gibi : nesneye demek gibi B. // gemiye dimek gibi : kemiye demek gibi B. // Nūzer Şāh : Nevzer Şāh B. ; Nevruz Şāh Li.1 ; ; Nūr Şāh S. // maḡalde gelür ki : maḡalde kelür ki B. ; maḡalde gelür Li.1 , S. // ma'nāsına daḡı gelür ki : ma'nāsına daḡı kelür ki B. ; ma'nāsına daḡı gelür Li.1 // üçinci kısımda : üçüncü kısımda B. // bir tenbîhde gelür : bir tenbîhde kelür B. ; bir tenbîhde gelür ki S. // kırdı : börtüni B. , S. , Ş. // yirge : birge S. // kılgan semiz : kılgan simiz B. // keyik : kiyik B. , S. // ḡaylîḡadur : ḡaylîḡedür B. // semiz eyleyin dimekdür : semiz eyleyin demektir B.

⁴ kaf-ı evvel 'Arabî : kaf-ı evvel kaf-ı 'Arabî Li.1 // kaf-ı şānî 'Acemî'dür : kaf-ı şānî 'Acemîdir B. ; kaf-ı şānî kaf-ı 'Acemî'dür Li.1 // ma'nāsınadır : ma'nāsınadır B. // vaşfinda gelür : vaşfinda kelür B. // salıp : salıp B. // Ve yine.....Fîrüz : ø Li.1 // Gül ü Nevruz-ı Luṭfî'de : Gül ü Nevruz'da Ş. // gelür : kelür B. // Şāh Fîrüz : Şāh Nevruz S.

Ve yine Göl ü Nevruz-ı Lutfi' de gelir.

Beyt: Hem ol sā'at ir oğlu birle Nevruz
Kevürge çaldı çıktı Şāh Firuz

Gez¹: (كان) Kaf-ı 'Acemī ile muşandıra ma'nāsınadır ve ev öğündeki şundurmaya dağı
dirler ve oğlancıkların beşigine dağı dirler ve kirevet [Li.1-110b] ma'nāsına dağı
gelür ki Ferhād u Şīrīn'de Ferhād'la Hākan deryāya girdiklerinde gemi vaşında
gelür ki:

Beyt: Kılıp neccār-ı gerdün hīle sāzı
Kuyı yirde ferş ortığa gezi

Ketek²: (كتك) [A.72a] Kaflar, kaf-ı 'Arabī'dür. Tavuk kümesine dirler ki Hāmetü'l-

Mütehayyirīn'de Cāmī Hāzetleri Nevāyī Hāzetleri'niñ hücreğine gelüp hīn-i
muşāhabetdi iki tāvusı kümesden hıdmet-kār çıkardığı maḥalde bu terkīb gelür
ki:

Andağ ki tavuğnı destür bile şabāḥlar ketekdin çıkarmak ma'ḥüddür.

Ve yine Hāsb-ı Hāl'de gelir ki:

Beyt: Hem il menzilin şeh ketek dik bozup
Tavuk ortığa cuğd omturguzup

Ket³: (كت) Kaf, kaf-ı 'Arabī'dür. Fārisī ile müşterekdür. Hind-üstān [E.159a] şāḥlarınıñ

taḥtına dirler ve sāyir şandalilere ve erikelere dirler ki Seb'a-i Seyyāre'de

¹ ma'nāsınadır : ma'nāsınadır B. // öğündeki : önündeki B. // şundurmaya dağı : şundurmaya dağı B. // oğlancıkların : oğlancıkların B. // beşigine dağı : beşikine dağı B. // kirevet ma'nāsına : taht u kirevet ma'nāsına Li.1 , S. // kirevet ma'nāsına dağı gelür : kirevet ma'nāsına dağı kelür B. // ki Ferhād u Şīrīn'de.....ortığa gezi : ø Li.1 // girdiklerinde : kirdiklerinde B. // gemi vaşında gelür ki : kemi vaşında kelür ki B. ; gemi vaşında gelür A. , Ş. // kılıp : kılıb B. // ortığa : ornige B. // gezi : gazı B.

² Kaflar , kaf-ı 'Arabī'dür : kaflar kaf-ı 'Arabī'dür B. ; kaflar 'Arabī'dür Ş. // ki Hāsetü'l-Mütehayyirīn'deolturguzup : ø Li.1 // Cāmī Hāzetleri : Cāmī Ş. // Nevāyī Hāzetleri'niñ : Nevāyī'niñ S. , Ş. // gelüp : kelüp B. // bu terkīb gelür ki : bu terkīb kelür ki B. ; bu terkībde gelür ki S. // tavuğnı : tavuğ S. Hāsb-ı Hāl'de gelür ki : Hāsb-ı Hāl'de kelür ki B. // bozup : bozub B. // ortığa : ornığa B. // cuğd : çoğd B. // olturguzup : olturguzub B.

³ Kaf , kaf-ı 'Arabī'dür : kaf kaf-ı 'Arabī'dür B. // müşterekdür : müşterekdir B. // şandalilere : şandali S. // çıkarıp : çıkarıp B. // itdūği : etdūki B. // gelür : kelür B. ; gelür ki Ş. // salıp : salıp B. // nice : niçe Li.1

dördüncü [S.123a] hikâyede vezîr kızı Mes'ûd'ı çâhdan çıkarıp tımâr itdüğü maḥalde gelür.

Beyt: Ket yüzide-töşek salıp nice kat
Anda yatḫurdı zâr ḫasteni bat

Ketün¹: (كتون) Kaf, kaf-ı 'Arabî'dür. Penbe bezden dikilen ḫaftâna dirler ki Ğarâibü's-

Şıḡar'da gelür.

Beyt: Kim kefeni yâd iter andın ölüğ âḡâhrâḡ
Kim libâsın bilse kim irür ketân yâḡûd ketün

Kac²: (كاج) Ṭabanca ve sille.

Beyt: Demim buḡârı bulutıda derd kacıdın
Közümge hîc nefes yok ki ot zaḡılmaydur

Kecce³: (كچه) Kaf, kaf-ı 'Arabî'dür. Fârisî ile müşterekdür. 'Acemî ma'nâsınadur ki dil

bilmeye. Fevâid'l-Kiber'de gelür.

[Ş.233a] Beyt: Nevâyî ol yüz ü leb şevḡidin nâgeh nevâ ḡikse
Dem urmas bülbül ü tûṭî kim oldur kecce bu peltek

Gedâyın⁴: (كدایین) Kaf, kaf-ı 'Acemî'dür. Gedâsın dimekdür ki Sedd-i İskenderî'de gelür.

Beyt: Dime faḡr-güyi gedâyın gedâ
Ki şehler şehi [Li.1-111a] ḡılımış anı Ḥudâ

Gedâyın⁵: (كدایینك) Kaf-ı 'Acemî ile seniñ gedâñ dimekdür.

Gedâyı⁶: (كدایی) Gedâsı dimekdür ki ikisi daḡı Nevâdirü's-Şebâb'da bir maṭla'da gelür.

¹ Kaf , kaf-ı 'Arabî'dür : kaf kaf-ı 'Arabîdir B. // bezden : bezinden B. // gelür : kelür B.

² Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

³ kecce : keççe Li.1 , S. , Ş. // Kaf , kaf-ı 'Arabî'dür : kaf kaf-ı 'Arabîdir B. ; kaf 'Arabî'dür Ş. // müşterekdür : müşterekdir B. // ma'nâsınadur : ma'nâsınadır B. // dil bilmeye : dil bilmeye ki S. // gelür : kelür B. // yüz ü leb : yüzülüb S. // peltek : beltek S.

⁴ Kaf , kaf-ı 'Acemî'dür : kaf kaf-ı 'Acemîdir B. // dimekdür : demekdir B. // gelür : kelür B. ; gelür ki S.

⁵ gedâyın : gedâyın B. // kaf-ı 'Acemî ile : kaf-ı 'Acemî'yle S. ; kaflar kaf-ı 'Acemî'dür Li.1 // dimekdür : demekdir B.

⁶ dimekdür : demekdir B. // ikisi daḡı : ikisi daḡı B. // bir maṭla'da gelür : bir maṭla'da kelür B. ; gelür A. , Li.1 // gedâyınñ : gedâyınğ B. // gedânıñdur : gedâyınğdur B.

[E.159b] Beyt: Ey gedāynıñnıñ gedāyı barça ehl-i taht u tāt
Kim gedānıñdur aña yoq tāt ile taht ihtiyāc

Kerek¹: (كرك) Kaflar, kaf-ı ‘Arabî’dür. Bımdırcına dirler ki Sedd-i İskenderî’de gelür.

Beyt: Kerek haylığa qarçıgaydur miyān
Alar cuje yatlıg bu bir mākiyān

Ve yine Hayretü’l-Ebrār’da sıfat-ı şebde gelür ki:

Beyt: Perdeki oldı ikin içre kerek
Uçtı açıp perdelerin şeb-perek

Gezek²: (كزك) Kaf-ı evvel kaf-ı ‘Acemî ve kaf-ı şānî kaf-ı ‘Arabî’dür ve Fārisî ile

müşterekdür. Şarāb meclisinde olan leysun kısmına dirler ki [S.123b]
Nevādirü’ş-Şebāb’da gelür.

Beyt: Hāsret ilikin tişlep içer min gamıdın kan
‘İyşim ni hayāl it bu mey u ol gezekimdin

Ve yine Sedd-i İskenderî’de Hind’de bîşe-nigārdan olan ‘işret beyānında gelür ki:

Beyt: Kevzen öltürüp çün sürüp köztek
Kılıp bezm aranı şekerin gezek

Ve yine Maḥbūbu’l-Ḳulūb’da altıncı faşlda şudūr-ı nā-ḳābil zikrinde gelür ki:

[E.160a] ‘Ulemā kiltürgen gül-āb şışeleri kim ḥālî ḳalıp bāde salurğa kānî
mülāzımları [A.72b] alıp ve alar kiltürgen nebāt gezek üçün oşalıp.

Kezek³: (كزك) Kaflar, kaf-ı ‘Arabî’dür. Añıla marazına dirler ki Ḥamsetü’l-

Müteḥayyirîn’de ḥātimede Seyyidim ‘Irāḳî ‘aḳubetinde gelür ki:

¹ Kaflar , kaf-ı ‘Arabî’dür : kaflar kaf-ı ‘Arabî’dir B. // gelür : kelür B. // qarçıgaydur : qarıgaydur S. // miyān : meyān B. // cuje : çuje B. ; cure S. // yatlıg : yanğlıg B. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür S. // açıp : açib B.

² Kaf-ı evvel kaf-ı ‘Acemî : kaf-ı evvel ‘Acemî A. , B. , S. , Ş. ; kaf-ı evvel kaf-ı ‘Acemî’dür Li.1 // ve kaf-ı şānî kaf-ı ‘Arabî’dür : ve şānî ‘Arabî’dür Ş. ; ve kaf-ı şānî ‘Arabî’dir B. ; ve kaf-ı şānî ‘Arabî’dür A. , S. , Ş. // müşterekdür : müşterekdir B. // gelür : kelür B. // tişlep : tişleb B. // min : mindin B. // gamıdın : gamdın B. // mey u ol gezekimdin : mey ol gezekimdin B. // Ve yine Sedd-i İskenderî’de.....oşalıp : ø Li.1 // bîşe-nigār : pişin-nigārda S. ; pişe-nigārda Ş. // beyānında gelür ki : beyānında kelür ki B. ; beyānında gelür Ş. // öltürüp çün : öltürüb cün B. // sürüp : sürüb B. // köztek : göztek B. // kılıp : kılıb B. // faşlda : faşılda B. // zikrinde gelür ki : zikrinde kelür ki B. // ḳalıp : ḳalıb B. // alıp : alib B. // üçün : uçun B. // oşalıp : oşalıb B.

³ Kaflar , kaf-ı ‘Arabî’dür : kaflar kaf-ı ‘Arabî’dir B. ; kaflar ‘Arabî’dür Ş. // Ḥamsetü’l-Müteḥayyirîn’de ḥātimede : Ḥamsetü’l-Müteḥayyirîn’de āḫirinde Ş. // gelür ki : kelür ki B. // gūyā ki her : gūya her B.

Güyā ki her ‘uzvıga tüken koyup ol cerāhat **kezek** bolup āhir boldı.

Ve oğlancıklar minķarla bir oyun oynarlar aña daķı dirler.

Gez¹: (كن) Kaf-ı ‘Acemī ile yeleksüz oķa dirler [Ş.233b] ve bir kimse bāğ ve dağda bir

ağac kesüp ib taķup yay eylese ve bir atmağā münāsib cubuķ kesüp ‘ārız-ı per taķup atsa ol oķa dirler ve dirāhtlarda oķ gibi rāst [Li.1-111b] biten cıbuğa dirler ki Lisānū’-t-Ṭayr’da Hüdhdüd’ün ķumrıya cevābı maķālesinde gelür ki:

Beyt: Yā bir av gez birle bolğay ķatliñ
Yā gürüha birle bolğay besmeliniñ

Keygülük²: (كيكولوك) Kaf-ı evvel ve kaf-ı şāliş kaf-ı ‘Arabī ve kaf-ı şānī ‘Acemī’dür.

Geyecek dimekdür, ķāftan ma‘nāsına ki **Vaķfiyye**’de gelür.

[E.160b] Ve her yıl ihtiyāc ehliğa **keygülük** yitkürgeyler.

Ve yine Seb‘a-i Seyyāre’de dördinci [S.124a] hikāyede yolcılar vezir kıızıyla Mes‘ūd’a libās virdükleri maħalde gelür.

Beyt: Yandılar şehr sarı yol başlap
Bir iki iski **keygülük** taşlap

Key³: (كى) Kaf, kaf-ı ‘Arabī’dür. ‘uķķāb gibi bir yırtıcı ķuşdur ki Maħzen-i MİR

Ḥaydar’da sebep-i nazımda gelür.

// tüken : tükeni B. // koyup : koyub B. // bolup : bolub B. // āhir boldı : āher boldı B. // ve oğlancıklar . ø S. // aña daķı dirler : aña daķı dirler B.

¹ Kaf-ı ‘Acemī ile : kaf, kaf-ı ‘Acemī’dür S. // bir kimse : bir kimesne Li.1 // bir ağac kesüp : bir ağac kesüb B. // ib taķup : ib taķub B. // cubuķ kesüp : cubuķ kesüb B. ; cubuķ kesüp A. , Li.1 , S. // per taķup : per taķub B. // dirāhtlarda oķ gibi : dirāhtlerde oķ kibi B. // cıbuğa : cubuķa B. ; cıbuğa A. , Li.1 , S. // ki Lisānū’-t-Ṭayr’da.....besmeliniñ : ø Li.1 // ķumrıya : ķumruya B. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür S. , Ş. // ķatliñ : ķanınğ S.

² kaf-ı şāliş : şāliş B. , Ş. // kaf-ı ‘Arabī’dür . ‘Arabī B. ; ‘Arabī’dür Li.1 , S. // kaf-ı şānī : şānī Ş. // ‘Acemī’dür : ‘Acemīdir B. // geyecek dimekdür : keyecek demekdir B. // ķāftan ma‘nāsına ki : ķāftan ma‘nāsınadır ki Li.1 , Ş. // Vaķfiyye’de gelür : Vaķfiyye’de kelür B. ; Vaķfiyye’de gelür ki Li.1 // Ve her yıl : her yıl Li.1 // ehliğa : ehliге B. // Ve yine Seb‘a-i Seyyāre’de.....taşlap : ø Li.1 // dördinci : dördünci B. // yolcılar . ø Ş. // vezir kıızıyla : vezir kıızı ile B. // maħalde gelür : maħalde kelür ki B. ; maħalde gelür ki A. , Ş. // yandılar : yatdılar S. // şehr : şehir B. // başlap : başlab B. // iski : iki S. // taşlap : taşlab B.

³ Kaf , kaf-ı ‘Arabī’dür : kaf kaf-ı ‘Arabīdir B. ; kaf ‘Arabī’dür Ş. // gibi : kibi B. // ki Maħzen-i MİR Ḥaydar’daeşer : ø Li.1 // ki Maħzen-i MİR Ḥaydar’da : Maħzen-i MİR Ḥaydar’da Ş. // nazımda : nazımda B. // gelür : kelür B. ; bir beytde gelür S. ; gelür ki Ş. // ḥāşiyetidin : ḥāşiyetidin B.

Beyt: Key da dağı bardur uluğ bāl u per
Bar mu hümā ḥāşiyetidin eşer

Keyn¹: (کین) Kaf ‘Arabī’dür. Ard dimekdür, pes ma‘nāsına.

Keyin²: (کین) Ardından dimekdür ki Seb‘a-i Seyyāre’de dördinci hikāyede Cüne Şāh’a

Mes‘ūd virdügi hedāyā ardınca geldügi maḥalde gelür ki:

Beyt: Nice kün çünki anda meks itti
Ni ki qalmış idi keyin yitti

Ve yine Nevādirü’ş-Şebāb’da gelür ki:

Beyt: Kilgec ol yüz alyıma qalur qara qayğu keyin
Sāye tüşgen dik keyin ḥurşid bolğac ilkeri

Keyince³: (کینجه) Ardınca dimekdür ki Tevārīḥ-i Mülük’da Ferruḥ-zād [E.161a]

tārīḥinde gelür ki:

Anda hem tura almay Merv’ga bardı anda hem keyince qavgun kilip yalguz bir
tikirmende yaşundı.

Keymür⁴: (کیمور) Kaf, kaf-ı ‘Arabī’dür. Ört, maḥfi eyle dimekdür ki Nevādirü’ş-

Şebāb’da gelür.

Beyt : [Ş.234a] Savuğ aḥımdın olsañg bī-taḥammül közge keymür yüz
Ki anda aylık itmiş min muraşşa‘ çevresi qunduz

¹ Kaf ‘Arabī’dür : kaf ‘Arabī’dir B. ; kaf-ı ‘Arabī’yle S. // dimekdür : demektir B.

² dimekdür : demektir B. // ki Seb‘a-i Seyyāre’de.....keyin yitti : ø Li.1 // dördinci : dördüncü B. // Cüne : Çüne A. , B. // virdügi : virdüki B. // geldügi : keldüki B. // maḥalde gelür ki : maḥalde kelür ki B. // nice : niçe A. , S. , Ş. // çünki : cünki B. // Ve yine : ø Li.1 // gelür ki : kelür ki B. ; bir şi‘rde gelür Li.1

³ dimekdür : demektir B. // ki Tevārīḥ-i Mülük’da.....yaşundı : ø Li.1 // gelür ki : kelür ki B. ; gelür Ş. // kilip : kilib B.

⁴ Kaf , kaf-ı ‘Arabī’dür : kaf kaf-ı ‘Arabī’dir B. ; kaf ‘Arabī’dür Ş. // dimekdür : demektir B. // ki Nevādirü’ş-Şebāb’da.....qunduz : ø Li.1 // gelür : kelür B. ; gelür ki A. // közge : közke B. // çevresi : çevre B.

Keybür¹: (كبير) Kaf, kaf-ı ‘Arabî’dür. Yaşşı oğ demrenine dirler ki Seb‘a-i Seyyāre’de

Behrām Şāh Dilārām ile şahrāda oğ atup demren ile şikārı boğazladuğı maħalde gelür.

Beyt: Çünkü saldı iki kolıga şikāl
Keybür atıp boğuzladı fi’l-hāl

2.40. [S.124b] Harfū’l-Kafū’l-Meksüre

Kitgüm²: (کیتگوم) Kaf-ı evvel kaf-ı ‘Arabî ve kaf-ı şānī ‘Acemî’dür. Gitsem gerek

dimekdür ki Seb‘ā-i Seyyāre āhirinde Behrām Şāh Dilārām’a yazduğı nāmede gelür ki:

Beyt: Ger tevaqquf kılur ni fehm itgüm
[A.73a] Veh ki kilkünğ ü lik min kitgüm

Kitergey³: (کیتارکای) Kaf-ı evvel ‘Arabî ve kaf-ı şānī ‘Acemî’dür. Gidere dimekdür.

Kitgölük⁴: (کیتگولوک) Kaf-ı [E.161b] evvel ve kaf-ı şālīs kaf-ı ‘Arabî’dür ve kaf-ı şānī

kaf-ı ‘Acemî’dür. Gitmelü ve gidecek dimekdür.

Kitip⁵: (کیتیب) Gidüp dimekdür.

Kiterge⁶: (کیتارکا) [Li.1-112a] Kaf-ı evvel ‘Arabî ve kaf-ı şānī kaf-ı ‘Acemî’dür.

Gitmege ve gitmek için dimekdür.

¹ Kaf , kaf-ı ‘Arabî’dür : kaf kaf-ı ‘Arabîdir B. ; kaf ‘Arabî’dür Ş. // ki Seb‘a-i Seyyāre’de.....fi’l-hāl : ø Li.1 // Dilrām ile : Dilārām’la S. // oğ atup : oğ atub B. // gelür : kelür B. ; gelür ki A. , Ş. ; bir beytde gelür ki S. // çünkü : cünkü B. // keybür atıp : keybür atub B.

² kaf-ı ‘Arabî : ‘Arabî A. , Li.1 , S. , Ş. // kaf-ı şānī : şānī Ş. // ‘Acemî’dür : ‘Acemîdir B. ; ‘Acemî Li.1 // gitsem gerek : kitsem kerek B. // dimekdür : demekdir B. // ki Seb‘ā-i Seyyāre’de.....kitgüm : ø Li.1 // āhirinde : āherinde B. // yazduğı nāmede : nāme yazduğı maħalde S. // gelür ki : kelür ki B.

³ Kaf-ı evvel ‘Arabî : kaf-ı evvel ‘Arabî’dür A. // kaf-ı ‘Acemî’dür : kaf-ı ‘Acemîdir B. ; ‘Acemî’dür S. , Ş. // gidere : kider B. // dimekdür : demekdir B.

⁴ ve kaf-ı şālīs : ø S. ; ve şālīs Ş. // kaf-ı ‘Arabî’dür : ‘Arabîdir B. ; ‘Arabî’dür Li.1 , S. , Ş. // kaf-ı şānī : şānī Ş. // kaf-ı ‘Acemî’dür : kaf-ı ‘Acemîdir B. ; ‘Acemî’dür Li.1 , S. , Ş. // gitmelü : kitmelü B. // gidecek : kidecek B. // dimekdür : demekdir B.

⁵ kitip : kitib B. // gidüp : kidüb B. // dimekdür : demekdir B.

⁶ kaf-ı şānī : şānī Ş. // kaf-ı ‘Acemî’dür : kaf-ı ‘Acemîdir B. ; ‘Acemî’dür Li.1 , S. , Ş. // gitmege : kitmeke B. // gitmek : kitmek B. // dimekdür : demekdir B.

Kitürgeyler¹: (کیتورکای لاری) Kaf-1 evvel kaf-1 ‘Arabī ve kaf-1 ‘şānī kaf-1 ‘Acemī’dür.

Getüreler dimekdür.

Kitür²: (کیتور) Getür dimekdür.

Kiççe³: (کیچه) Cimiñ teşdīdiyle dilsüz ve günğli dimekdür.

Kiçek⁴: (کیچاک) Şayyādlar ıştırılāhātındandır.

Kiçik⁵: (کیچیک) Küçük dimekdür.

Beyt: Ağzı kim sözde Mesīhā dik kılr ilni tirik
Bes uluğ sözlü durur gerçi irür esrū kiçik

Kiçiktin⁶: (کیچیکتین) Bu beytde kiçiktin ‘ibāreti , ya’nī küçük oğlancuğdan dimekdür.

Beyt: Yārdın bolmas cüdā cānga belā bolğan köngül
Bu ‘ışk belāsı dik irilmes kiçiktin örgenip

Kiç kurun⁷: (کیچ قورون) Kaf, kaf-1 ‘Arabī’dür ve cim ‘Acemī’dür. Aḥşamdan soñra gic

vaḳt ma’nāsınadır ki Nevādirü’ş-Şebāb’da gelür.

Beyt: Ey Nevāyī şu‘lelik cānıñ avuclap başla yol
Kiç kurun çün atlanıp ol mest-i mihmānım barur

Ve yine Fevāidü’l-Kiber’de gelür ki:

Beyt: Ger öter yüz miñ şu‘bet birle kündüz miḥneti
Vāy yüz miñ ey min bī-kesge bolğac kiç kurun

Kicik⁸: (کیچیک) Kaflar, kaf-1 ‘Arabī’dür. Küçük dimekdür.

¹ kaf-1 ‘Arabī : ‘Arabī Li.1 , S. , Ş. // kaf-1 ‘şānī : ‘şānī Ş. // kaf-1 ‘Acemī’dür : ‘Acemīdir B. ; ‘Acemī’dür S. , Ş. // dimekdür : demektir B.

² dimekdür : demektir B.

³ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁴ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁵ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁶ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁷ Kaf ,kaf-1 ‘Arabī’dür : kaf kaf-1 ‘Arabīdir B. ; kaf kaf-1 ‘Acemī’dür A. // cim ‘Acemī’dür : cim ‘Arabīdir B. // Kaf , kaf-1 ‘Arabī’dür ve cim ‘Acemī’dür : kaf ve cim ‘Acemī’dür Ş. // vaḳt : vaḳit B. // ma’nāsınadır : ma’nāsınadır B. // gelür : kelür B. ; gelür ki A. // avuclap : uclab B. // çün : cün B. // atlanıp : atlanıp B. // ol mest-i mihmānım : ol mihmānım S. // Ve yinebolğac kiç kurun : ø Li.1 // gelür ki : kelür B. ; gelür S. , Ş. // ger öter : ger otun S. // vāy yüz miñ : vāy yüz min B. // ey min : min S.

⁸ kicik : kiçik Li.1 // küçük : küçük B. , S. // dimekdür : dimek olur B.

Kicti¹: (کيجتی) Kaf, kaf-ı ‘Arabî’dür ve cim/cim-i ‘Acemî’dür. Geçdi dımeğdür, her
kankı ma’nāya olursa.

Kickey²: (کيجکای) Kaflar, kaf-ı ‘Arabî’dür. Geçe dımeğdür.

Kiçe³: (کيجکا) Yine kaflar, kaf-ı ‘Acemî’dür ve cim, cim-i ‘Acemî’dür. Eñse
ma’nāsınadır ki Ğarābü’ş-Şıgar’da gelür.

Beyt: Nevāyî ölçe kazādın irür boyun sunğıl
Ki ol ki baş çekiben sonğra kiçkesini kaçıp

[E.162a] [S.125a] [Ş.234b] Kiryās⁴: (کریاس) Kaf, kaf-ı ‘Arabî’dür. Fārisî ile
müşterekdür. Ev havlisine dirler ki Seb’a-i Seyyāre’de dördinci hikāyede Çüne
Şāh Mes’ūd sarāyına varduğı maħalde gelür.

Beyt: Yitti vü kördi bir biyik kiryās
Tāk u eyvān anğa sipihr esās

Ve yine Bedāyi’ü’l-Vasaṭ’da gelür ki:

Ve bu bağ kiryāsınınğ revākıda ol hümāyūn atı itilse ni ‘aceb.

Ve yine Gül ü Nevruz-ı Luṭfî’de gelür ki:

Beyt: Tükengec söz çikildi pış-keşler
Ni kim kiryāsı çin toldı ser-ā-ser

Kirgeç⁵: (کیرکاج) Giricek dımeğdür.

Kirgey⁶: (کیرکای) Gire dımeğdür.

¹ Kaf, kaf-ı ‘Arabî’dür : kaf kaf-ı ‘Arabî’dir B. ; kaf ‘Arabî’dür Ş. // cim, cim-i ‘Acemî’dür : cim cim-i ‘Acemî’dir B. ; cim ‘Acemî’dür Ş. // geçti : keçti B. ; geçdi Ş. // dımeğdür : demektir B.

² kickey : kiçkey B. // kaflar, kaf-ı ‘Arabî’dür : kaflar kaf-ı ‘Arabî’dir B. ; kaflar ‘Arabî’dür Ş. // geçe : kiçe B. ; gece S. ; gice Ş. // dımeğdür : demektir B.

³ kaflar, kaf-ı ‘Acemî’dür : kaflar kaf-ı ‘Acemî’dir B. ; kaf kaf-ı ‘Acemî’dür A. // cim, cim-i ‘Acemî’dür : cim cim-i ‘Acemî’dir B. ; cim dağı Fārisî’dür Li.1 // kaflar kaf-ı ‘Acemî’dür ve cim, cim-i ‘Acemî’dür : kaf ve cim ‘Acemî’dür Ş. // ma’nāsınadır : ma’nāsınadır B. // gelür : kelür B. // çekiben : çikiben S. // kaçıp : kaçıp B.

⁴ Kaf, kaf-ı ‘Arabî’dür : kaf kaf-ı ‘Arabî’dir B. ; kaf ‘Arabî’dür Ş. // müşterekdür : müşterekdir B. // ki Seb’a-i Seyyāre’de.....toldı ser-ā-ser : ø Li.1 // dördinci . dördünci B. // varduğı maħalde gelür ki : varduğı maħalde kelür ki B. ; varduğı maħalde gelür A. , Ş. // bir biyik : bir niğ S. // Bedāyi’ü’l-Vasaṭ’da gelür ki : Bedāyi’ü’l-Vasaṭ’da kelür ki B. // Gül ü Nevruz-ı Luṭfî’de : Gül ü Nevruz’da A. , Ş. // Gül ü Nevruz-ı Luṭfî’de gelür ki : Gül ü Nevruz-ı Luṭfî’de kelür ki B.

⁵ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁶ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

Kirgeli¹: (کیرکالی) Kaf-1 evvel ‘Arabī ve kaf-1 s̄anī ‘Acemī’dür. [Li.1-112b] Gireli ve

girmek için dimekdür ki Ḥayrettü’l-Ebrār’da yedinci maḳālede gelür.

Beyt: Şehrga il kirgeli köp yol idi
Ol ki burun kirdi veli ol idi

Kirgüğe²: (کیرکوکا) Kaf-1 evvel ‘Arabī ve kaf-1 s̄anī ‘Acemī’dür. Girince dimekdür.

Kirgüng³: (کیرکونک) Kaf-1 evvel kaf-1 ‘Arabī ve kaf-1 s̄anī ve kaf-1 s̄aliş kaf-1 ‘Acemī’dür. Ḥiṭāb idüp girseñ gerek dimekdür.

Kirişti⁴: (کیریشتی) Kaf, kaf-1 ‘Arabī’dür. Birbirine girişti, derhem oldu dimekdür, ammā ekşer bir lafzla daḥı isti‘māl olunur ki “kıla kirişti”, eylemeye başladı demek gibi ki ibtidā ma‘nāsın daḥı virür.

Kirişgey⁵: (کیریشکای) Kaf-1 evvel kaf-1 ‘Arabī ve kaf-1 s̄anī kaf-1 ‘Acemī’dür. Bu daḥı ekşer bir lafzla daḥı isti‘māl olunur , “tama girişgey” gibi ki ṭamlamağa başlaya demek gibi ki Münşeāt’da ikinci mektübda [A.73b] tāb-istān vaşfinda gelür ki :
Sipihr körevi zer-ger köresi dik mihr otıdın ol nev^c kırttı kim yakındur kim felek ṭasıdın şevābit dāneleri ṭas daḡı ḳal‘i [S.125b] ḳaṭarātı dik iriyip tama girişgey.

¹ Kaf-1 evvel ‘Arabī : kaf-1 evvel kaf-1 ‘Arabī Li.1 // kaf-1 s̄anī : s̄anī Ş. // ‘Acemī’dür : ‘Acemīdir B. // gireli : kireli B. // girmek : kirmek B. // dimekdür : demektir B. // ki Ḥayrettü’l-Ebrār’da.....ol idi : Ø Li.1 // gelür : kelür ki B. ; gelür ki A. // şehrga : şehirge B.

² Kaf-1 evvel ‘Arabī : kaf-1 evvel kaf-1 ‘Arabī Li.1 // kaf-1 s̄anī : s̄anī Ş. // ‘Acemī’dür : ‘Acemīdir B. // girince : kirince B. // dimekdür : demektir B.

³ kaf-1 ‘Arabī : ‘Arabī S. , Ş. ; ‘Arabī’dür Li.1 // kaf-1 s̄anī : s̄anī Ş. // kaf-1 s̄aliş : s̄aliş Li.1 , S. , Ş. // kaf-1 ‘Acemī’dür : kaf-1 ‘Acemīdir B. ; ‘Acemī’dür S. , Ş. // idüp : idüb B. // girseñ : kirsən B. // dimekdür : demektir B.

⁴ Kaf , kaf-1 ‘Arabī’dür : kaf kaf-1 ‘Arabīdir B. ; kaf , kaf-1 ‘Acemī’dür S. ; kaf ‘Arabī’dür Ş. // girişti : kirişti B. // derhem : der hem B. // dimekdür : demektir B. // ekşer : Ø E. // lafzla daḥı : lafızla daḥı B. // olunur ki : olunur B. ; olunur Ş. // başladı demek gibi : başladı demek kibi B. // daḥı virür : daḥı virir B. ; virür Li.1 , S.

⁵ kaf-1 ‘Arabī : kaf-1 ‘Arabī’dür A. ; ‘Arabī B. , S. // kaf-1 ‘Acemī’dür : ‘Acemīdir B. ; ‘Acemī’dür S. // bu daḥı : bu daḥı B. // lafzla : lafızla B. // olunur : olunur B. // girişgey gibi ki : girişgey kibi ki B. ; girişgey gibidür Li.1 // ki ṭamlamağa.....iriyip tama girişgey : Ø Li.1 // başlaya demek gibi ki : başlaya demek gibi ki B. ; başlaya gibi dimekdür S. ; başlaya demek gibidür Ş. // Münşeāt’da : Münşeāt’da B. // gelür ki : kelür ki B. // ol nev^c : ol nevi B. // kırttı : ḳabrini B. // ḳal‘i : ḳolye B. // iriyip : iriyib B.

Kirdidin¹: (كيردىدين) Kaf , kaf-1 ‘Arabî’dir. Girtüden dimekdür.

Kiz²: (كنز) Kaf , kaf-1 ‘Arabî’dir. Keçe dimekdür ki Ğarābü’ş-Şıgar’da gelür.

Beyt: Çün min mecnûn başın eţfâl taşı sindürür
Âh otı jülîde saçımdın anğa kız köydürür.

Ve yine Mecâlisü’-Nefâ’is’de Mevlânâ Eşref vaşfında gelür ki:

Kız börk üze kırçuk çırmır irdi.

“Kız börk” keçe takye dimekdür.

Kizmek³: (كيزماك) Gezmek dimekdür. Kesreyle ta‘bîr iderler.

Kizerde⁴: (كيزردا) Gezerken demek olur.

Kizgüci⁵: (كيزكوجى) Gezici.

Kizip⁶: (كيزيب) Gezip.

Kizek⁷: (كيزاك) Naql ma‘nâsınadır.

Beyt: Nebâtdın kizek itsenîğ içerde bâde-i nâb
Lebiñğa bitkeç olur ol nebât la‘l-i ħōş-âb

Kizdik⁸: (كيزديك) Kaflar, kaf-1 ‘Arabî’dir. Gezsün, seyr eylestün ve gezüp seyr eyleyüp
dimekdür ki Ğarābü’ş-Şıgar’da gelür.

Beyt: Nevâyî sivdi bir lülini kizdik rub‘-ı meskûnda
Eger Arlat eger Barlas eger Tarhan eger Sulduz

¹ Kaf , kaf-1 ‘Arabî’dir : kaf kaf-1 ‘Arabî’dir B. ; kaf ‘Arabî’dir Ş. // girtüden dimekdür : kirtüden demektir B.

² Kaf , kaf-1 ‘Arabî’dir : kaf kaf-1 ‘Arabî’dir B. ; kaf ‘Arabî’dir Ş. // keçe : keçe A. // dimekdür : demektir B. // gelür : kelür B. // Ve yine.....takye dimekdür : ø Li.1 // gelür ki : kelür B. // kız börk üze : kız börük üze S. // kırçuk : kırçuk B. , S. // “Kız börk” keçe takye dilemdür. : ø B. , Ş. ; “Kız börük” keçe takye dimekdür S.

³ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁴ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁵ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁶ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁷ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁸ Kaflar , kaf-1 ‘Arabî’dir : kaflar kaf-1 ‘Arabî’dir B. ; kaflar ‘Arabî’dir Ş. // gezsün : kezsün B. // gezüp : kezüb B. // seyr eyleyüp : eyleyüb B. // dimekdür : demektir B. // ki Ğarābü’ş-Şıgar’da.....Sulduz : ø Li.1 // gelür : kelür B. ; gelür ki A. , S. // beyt : mısra‘ Ş. // lülini : lülünü B. // Beytin ikinci mısraı Ş. nüshasında yoktur.

[Ş.235a] Kis¹: (كيس) Emr idüp bir nesneyi kes dimekdür.

Kisküledi²: (كيسكولادی) Kaflar, [Li.1-113b] kaf-ı ‘Arabî’dür. Kesmelü [E.163a] eyledi dimekdür.

Kismek³: (كيسماك) Kesmek.

Kisegen⁴: (كيسه كان) Kesen dimekdür.

Kislületinġ⁵: (كيسلولاتينك) Kesdürdüñ dimekdür.

Kisek⁶: (كيساك) Kesek dimekdür.

Beyt: Ey ten hâki hadenġinġga nişân bolġan **kisek**
Hem bu ma’nîġa ġuruġ başım **kisek** üzre sünġek

Kiskeli⁷: (كيسكالى) Kesmek içün ve keseli dimekdür.

Gisemüz⁸: (كيساموز) Kaf, kaf-ı ‘Acemî’dür. Kisevüz, ya’nî ġāftanı ve ġayrı nesne kisevüz dimekdür.

Kisek⁹: (كيساك) Kaflar , kaf-ı ‘Arabî’dür. Kerpıc ma’nāsınadır.

Kik¹⁰: (كيك) Kek ma’nāsınadır. İki kaf bile ‘Arabî’dür. Kaf-ı şāniyenin ‘Arabîyyetine mā-ġabilinde nun imāle olinmaduġı delildür ve hem Seb’a-i Seyyāre’de Cemşid Şāh Zeyd Zehābî bıraġduġı ġuyu vaşında bu beytde tik lafzına ġāfiye vāġır olmuşdur.

Beyt: Ki anıġ aġzı tar idi tübi **kik**
Aġzı revzence tübi bile **kik**

¹ Emr idüp : emr idüb B. // dimekdür : demektir B.

² Kaflar , kaf-ı ‘Arabî’dür : kaflar kaf-ı ‘Arabî’dir B. ; kaflar ‘Arabî’dür Ş. // dimekdür : demektir B.

³ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁴ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁵ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁶ Bu madde yalnız Esar Efendi nüshasında vardır.

⁷ içün : içun B. // dimekdür : ø Li.1 ; demektir B.

⁸ Kaf , kaf-ı ‘Acemî’dür : kaf kaf-ı ‘Acemî’dir B. ; kaf ‘Acemî’dür Ş. // kisevüz : kesevüz B. // ya’nî ġāftanı : ya’nî ġāftan B. ; ya’nî bir ġāftanı Ş. // ġayrı nesne : ġayrı nesneyi A. // kisevüz dimekdür : ø Ş. // dimekdür : demektir B.

⁹ Kaflar , kaf-ı ‘Arabî’dür : kaflar kaf-ı ‘Arabî’dir B. ; kaf ‘Arabî’dür Ş. // kerpıc : kerpiç B. // ma’nāsınadır : ma’nāsınadır B.

¹⁰ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

Kiltürmek¹: (کيلتورماک) Getürmek.

Kilgen²: (کياکان) Kaf-ı evvel kaf-ı ‘Arabî ve kaf-ı şānī kaf-ı ‘Acemî’dür. Gelen
dimekdür.

Kile alman³: (کيلاالمان) Gelimezin dimekdür.

Kilüli⁴: (کيلولی) Gelesi dimekdür ki Münşeât’da elli birinci mektûbda gelür ki:

Ve bu haberlerniḡ ırakıdın kilüli.

Kil⁵: (کیل) Gel dimekdür.

Kiledur⁶: (کيلادور) Geli yorur dimekdür.

Kile turganım⁷: (کيلاتورغانين) Gele turgan ve kele turgan dimekdür.

Kilmişin⁸: (کيلميشين) Gelmişin dimekdür.

Kilip⁹: (کيليب) Gelüp dimekdür.

Kililip¹⁰: (کيليليب) Gelinüp dimekdür ki Münşeât’da otuz ikinci mektûbda [S.126a]
gelür ki:

‘Arza daşt ol kim vaḡfede ziyâret cihetidin imâm ravzasıḡa kililip irdi.

Kiltürgeli¹¹: (کيلتورکالی) Kaf-ı evvel ‘Arabî ve kaf-ı şānī ‘Acemî’dür. Getürelî ve
getürmek içün dimekdür.

¹ Bu madde yalnız Esad Efendî nüshasında vardır.

² Kaf-ı ‘Arabî: kaf-ı ‘Arabîdir B. ; ‘Arabî Li.1 , S. , Ş. // kaf-ı şānī: şānī Ş. // kaf-ı ‘Acemî’dür: kaf-ı ‘Acemîdir B. ; ‘Acemî’dür Li.1 , S. , Ş. // gelen: kelen B. // dimekdür: demektir B.

³ gelimezin: kelemizin B. ; gelmezin S. , Ş. // dimekdür: Ø Ş. ; demektir B.

⁴ gelesi: kelesi B. // dimekdür: demektir B. // ki Münşeât’da.....kilüli: Ø Li.1 // Münşeât’da: münşaât’da B. // gelür ki: kelür ki B. ; gelür S.

⁵ gel: kel B. // dimekdür: Ø Ş. ; demektir B.

⁶ geli yorur: keliyorur B. // dimekdür: Ø Ş. ; demektir B.

⁷ gele turgan: kele turgan B. // gele turgan: kele turgan B. // dimekdür: Ø Ş. ; demektir B.

⁸ gelmişin: kelmişin B. // dimekdür: Ø Ş. ; demektir B.

⁹ kilip: kilib B. // gelüp: kelüb B. // dimekdür: Ø Ş. ; demektir B.

¹⁰ kililip: kililib B. // gelinüp: kelinüb B. // dimekdür: demektir B. // ki Münşeât’da.....kililip irdi: Ø Li.1 // Münşeât’da: Münşaât’da B. // gelür ki: kelür ki B. ; gelür Ş. // vaḡfede: vaḡfeda B. // kililip irdi: kililib irdi B.

¹¹ kaf-ı evvel ‘Arabî: kaf-ı evvel kaf-ı ‘Arabî Li.1 // kaf-ı şānī: şānī Ş. // ‘Acemî’dür: ‘Acemîdir B. ; kaf-ı ‘Acemî’dür Li.1 // getürelî: ketürelî B. // getürmek içün: ketürmek içün B. // dimekdür: demektir B.

Kilgüng¹: (كيلگونگ) Kaf-ı evvel kaf-ı ‘Arabî’dür ve kaf-ı şānī ve kaf-ı şālīs kaf-ı

‘Acemî’dür. Gelürsen ve gelseñ gerek dimekdür.

Kimsan²: (کیمسان) Kaf, kaf-ı ‘Arabî’dür. Kimzand dimekdür ki altun renginde renglü

bir deridür ki āyineciler [E.163b] āyineler vāz iderler. Sedd-i İskenderî’de pīşe-nigār kuşları vaşında gelür.

Beyt: Dime levha kimsan bile zīveri
Anıñ dik ki Hindū-yı bāzī-geri

Kimsand³: (کیمساند) Bu dağı ol ma’nāyadur ki ve yine Lisānū’-ı-Ṭayr’da Hindū-yı bāzī-

ger hikāyesinde gelür.

Beyt: Tāc ile [Li.1-113b] kisvet ki tertīb eyleben
Barı kimsand birle tezhīb eyleben

Kime⁴: (کیمه) Kaf, kaf-ı ‘Arabî’dür. Gemi dimekdür ki Seb’ā-i Seyyāre’de altıncı

hikāyede müdbir ve muḳbil gemiye girdikleri maḥalde gelür ki:

Beyt: [A.74a] Çün yel öz i’tidālidin aştı
Zevraḳ ol kime birle yandaştı

Kimür⁵: (کیمور) Kaf-ı ‘Arabî ile kömüre dirler, Ferhād u Şīrīn’de germā vaşında gelür

ki:

Beyt: Kimür şām u dem anda şubḥ-dem bil
Şahāb ol küredin çıḳḳan ‘alem bil

¹ kaf-ı ‘Arabî’dür : ‘Arabîdir B. ; ‘Arabî’dür Li.1 , S. ; ‘Arabî Ş. // kaf-ı şānī : şānī Ş. ; kaf-ı şānī ‘Acemî’dür Li.1 // ve kaf-ı şālīs : ø S. ; ve şālīs Ş. ; ve kaf-ı şālīs dağı Li.1 // kaf-ı ‘Acemî’dür : ‘Acemîdir B. ; ‘Acemî’dür Li.1 , S. , Ş. // gelürsen : kelürsenḡ B. ; gelürsin S. // gelseñ : kelseñ B. // gerek : kerek B. // dimekdür : demekdir B.

² kaf-ı ‘Arabî’dür : kaf-ı ‘Arabîdir B. // dimekdür : demekdir B. // renginde : renkinde B. // renglü : renklü B. // deridür : deridir B. // āyineler : āyinelere B. // vāz iderler : vāz iderler ki S. // Sedd-i İskenderî’debāzī-geri : ø Li.1 // pīşe-nigār : bīşe-nigār B. // gelür : kelür B.

³ kimsand : kimsand B. // bu dağı ol ma’nāyadur ki : ø E. , Ş. ; bu dağı ol ma’nāya gelür ki Li.1 // ve yine : ø Li.1 , S. // hikāyesinde gelür : hikāyesinde kelür B. ; hikāyesidür Li.1

⁴ kaf-ı ‘Arabî’dür : kaf-ı ‘Arabîdir B. // gemi dimekdür : kemi demekdir B. // ki Seb’ā-i Seyyāre’de.....yandaştı : ø Li.1 // gemiye girdikleri : kemiye kirdikleri B. // gelür ki : kelür B. ; bir beytde gelür S. // çün : cün B. // yel : sel B. ; sala bil S.

⁵ Kaf-ı ‘Arabî ile : kaf-ı ‘Arabî’yi Ş. // Ferhād u Şīrīn’de.....‘alem bil : ø Li.1 // gelür ki : kelür B. ; gelür S. // çıḳḳan : çıḳḳan B.

Gine¹: (كنه) Kaf, kaf-ı ‘Acemî’dür. Edât-ı taşğirde ekser bir lafzla dağı istîmâl olunur,

filāngine[Ş.235b] kibi ki filāncık dimekdür ki Mecālîstü’n-Nefā’is’de ikinci meclisde Mevlānā Şafāyî vaşfinda gelür ki:

Tab’ıdın gāh gāh rengīngine nimeler [S.126b] baş urar irdi.

Ve yine Mecnūn u Leylî’de Leylî bāğa gitdüğü maḥalde Mecnūn’a ḥaber gönderüp aytdı ki:

Beyt: Bir küngine terk-i deşt kılsun
Güller bile bāğ keşt kılsun

[E.164a] Bir küncigine dimekdür.

Ve yine Ḥālāt-ı Seyyid Ḥasan’da gelür ki:

Kefeş ü destârların ve yağlıkların u itenğ ucıda tügünginesi bolsa.

Kini²: (کینی) Ardı dimekdür. Perde kini, perde ardı dimekdür.

Beyt: Çıkma tokuz perde kinidin ki ‘âlem köymesün
Alsanğ altı bitı burka’ koyıl iki uc hicāb

Ve “birbiri kinice”, “birbiri ardınca” dimekdür.

Beyt: Tişlerinğni sağınıp köp sağlarımdın köz yaşım
Birbiri kinice andağ kim tiz bilgen incüdür

Kingeş³: (کینکاش) Kaf-ı evvel ‘Arabî ve kaf-ı şānî ‘Acemî’dür. Meşveret ma’nāsınadır

ki Mecnūn u Leylî’de Leylî ḳabilesi Nevfel’e mağlūb olıcak Leylî atası Leylî’yi öldürmek dileyüp akrabasıyla meşveret itdüğü maḥalde gelür ki:

¹ Kaf, kaf-ı ‘Acemî’dür : kaf kaf-ı ‘Acemîdir B. ; kaf ‘Acemî’dür Ş. // edâtı taşğirde : edât-ı taşğirdir B. ; edât-ı taşğirdür Ş. // lafzla dağı : lafızla dağı B. ; lafz ile dağı Ş. // olunur : olunur B. // filāngine kibi ki : filāngine Ş. // filāncık dimekdür : filāncık demektir B. // ki Mecālîstü’n-Nefā’is’de.....baş urar irdi : ø Li.1 // gelür ki : kelür ki B. // Ve yine : ø Li.1 // Leylî bāğa : bāğa Li.1 // gitdüğü : kitdüki B. // gönderüp : könderüb B. // Bir küncigine dimekdür : ø Li.1 , Ş. ; Bir küncigine demektir B. // Ve yine Ḥālāt-ı Seyyid Ḥasan’dabolsa : ø Li.1 // Ḥasan’da gelür ki : Ḥasan’da kelür ki B. // yağlıkların u itenğ : yağlıkların u anıñ B. , Ş. ; yağlıkların danıñ S. // tügünginesi : tügüngine S.

² Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

³ Kaf-ı evvel ‘Arabî : kaf-ı evvel A. , Li.1 // kaf-ı şānî : şānî Ş. // kaf-ı ‘Acemî’dür : kaf-ı ‘Acemîdir B. ; ‘Acemî’dür. Li.1 , S. , Ş. // ma’nāsınadır : ma’nāsınadır B. // ki Mecnūn u Leylî’de.....meşveretin dimekdür : ø Li.1 // Nevfel’e : Nofel’e B. // dileyüp : dileyüb B. // itdüğü : etdüki B. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür Ş. // Meşveretin dimekdür : ø B. , Ş.

Beyt: Çarlattı revân uruk kayaşın
Saldı arağa ol iş kingeşin

Meşveretin dimekdür.

Kingeşti¹: (کینگاشتی) Tanışdı dimekdür ki Ferhād u Şîrîn'de Hâkan Ferhād'ın za'fı

bâbında eṭıbbā ile meşveret itdügi halde gelür ki:

Beyt: Kingeşti şeh tüzüp mecma'-ı eḥıbbā
Bolup hâzırnı kim bolğay eṭıbbā

Ammā ba'zı nüshada kingec vâkı' olmuş, bu taqdırce Fārisī ile müşterekdür.

Ging²: (کینگ) Kaflar, kaf-ı 'Acemī'dür. Geñ dimekdür ki vāsi' ma'nāsına ki Ḥayretü'l-

Ebrār'da gelür.

Beyt: Nükte dürrin bil kulağ ārayışı
Ging ötüğ oldı ayağ āsāyişi

Givürdiler³: (گیوردی‌لار) Kaf, kaf-ı 'Acemī'dür. Qoydılar dimekdür ki Seb'a-i

Seyyāre'de dördinci hikāyede Cüne Şāh vezir kızını ḥarābeden getürdügi maḥalde gelür ki:

Beyt: Kidürüp boyı başıga hülle-i al
[S.127a] Mehd içige givürdiler fi'l-hāl

Ve yine Nevādirü'ş-Şebāb'da gelür ki:

Beyt: Tārāc itiben dīn taqıp boynuma zünnār
Yüz yılğıca küffār ḥesābıga givürdiler

Ve yine Tevārīḥ-i Mülük'da Hüsenk Şāh vaşında gelür ki:

Ve atğa iger ol yasadı vü tiveni yükke ol givürdi.

¹ dimekdür : demektir B. // ki Ferhād u Şîrîn'de.....müşterekdür : ø Li.1 // eṭıbbā : aṭıbbā B. // itdügi : etdüki B. // gelür ki : kelür ki B. // tüzüp : tüzüb B. // eḥıbbā : aḥıbbā B. // kingec : kینگec B. // olmuş : olmuş B. // müşterekdür : müşterekdir B.

² kaf-ı 'Acemī'dür : kaf-ı 'Acemīdir B. ; 'Acemī'dür Ş. // dimekdür ki : ø Ş. ; demektir ki B. // ma'nāsına ki : m'nāsına Ş. // ki Ḥayretü'l-Ebrār'da.....āsāyişi : ø Li.1 // gelür : kelür B. // āsāyişi : ārayışı S.

³ Kaf , kaf-ı 'Acemī'dür : kaf kaf-ı 'Acemīdir B. ; kaf 'Acemī'dür Ş. // dimekdür ki : demektir ki B. ; dimekdür Ş. // ki Seb'a-i Seyyāre'de.....ḥesābıga givürdiler : ø Li.1 // dördinci : dördüncü B. // Cüne Şāh : Çüne Şāh B. // vezir kızını : vezir kızını B. // getürdügi maḥalde gelür ki : ketürdüki maḥalde kelür B. // kidürüp : kiderüb B. // boyı : boy B. // Ve yine Nevādirü'ş-Şebāb'da gelür ki : Ve Nevādirü'ş-Şebāb'da kelür ki B. ; Ve yine Nevādirü'ş-Şebāb'da gelür S. // taqıp : taqıb B. // Ve yine : Ve Li.1 // vaşında gelür ki : vaşında kelür ki B. ; vaşında gelür Li.1 // yükke : yükge B.

Kiyik¹: (كبيك) Kaflar, kaf-1 ‘Arabî’dür. Āhūya dirler ki:

2.41. Harfî’l-Kafî’l-Maẓmūme

Köp²: (كوب) Vav ile telaffuz olunur. Çok dimekdir. Ferhād ‘ālem-i şabāvetde iken reft-i

qalbi evşāfında eydür.

Beyt: Kim ister derddin az az rivāyet
 Qılıp ol derd anğa köp köp sirāyet

Köprek³: (كوبراك) Ziyāde çok dimekdir.

Köp⁴: (كب) Köp lafzında vav telaffuz olunmaduğı taqdırce bayāğı küp demek olur, hum

ma‘nāsına.

Köp⁵: (كوب) Kaf, kaf-1 ‘Arabî’dür, ba-yı ‘Acemî ile [Ş.236a] çok dimekdir.

Köpelek⁶ (كوپلك) Yine Kaflar, kaf-1 ‘Arabî’dür, ba-yı ‘Acemî ile [Li.1-114a] keleşek

dimekdir ki Nevādirü’ş-Şebāb’da gelür.

Beyt: Kalağay şafhada rik‘anîñnı körüp aqtı yaşım
 [A.74a] Tıfl dik kim yükürür körse mülevven köpelek

Ve yine Maḥbūbu’l-Kulūb’da bir tenbīhde gelür ki:

Köpelek pervāne işin bilmes.

¹ Kaflar , kaf-1 ‘Arabî’dür : kaflar kaf-1 ‘Arabî’dir B. ; kaflar ‘Arabî’dür Ş. // dirler ki : dirler A. , B. , Li.1 , S. , Ş.

² Bu madde yalnız Esad efendî nüshasında vardır.

³ Bu madde yalnız Esad Efendî nüshasında vardır.

⁴ Bu madde yalnız Esad Efendî nüshasında vardır.

⁵ Kaf , kaf-1 ‘Arabî’dür : kaf kaf-1 ‘Arabî’dir B. ; Kaf-1 ‘Arabî ile ve Li.1 ; Kaf ‘Arabî ve Ş. ; kaf kaf-1 ‘Arabî’dür ve S. // ba-yı ‘Acemî ile : ba ‘Acemî’dür Ş. // dimekdir : demektir B.

⁶ Kaflar , kaf-1 ‘Arabî’dür : kaflar kaf-1 ‘Arabî’dir B. // ba-yı ‘Acemî ile : ba-yı ‘Acemî’yle S. , Ş. // kaflar kaf-1 ‘Acemî’dür , ba-yı ‘Acemî ile : kaflar ve ba ‘Acemî’dür Ş. // dimekdir : demektir B. ; didikleri ḥayvāncıkdur Li.1 // ki Nevādirü’ş-Şebāb’da.....bilmes : ø Li.1 // gelür : kelür B. ; gelür ki S. // körüp : körüb B. // tıfl : tıfıl B. // gelür ki : kelür ki B.

Köprük¹: (كوپروك) Kaflar, kaf-ı ‘Arabî’dür ve ba-yı ‘Acemî ile köprü ma’nâsınadır ki

Maḥbûbu’l-Ḳulûb’da üçinci kısımda ḥükemâ mülûkı köprüye teşbîh itdükleri maḥalde gelür ki:

Alar ki pâdişâhlarnıḡ deryâ-yı medḥıḡa batıpdurlar, alarnı köprükge oḡşatıpdurlar bu ma’nî bile kim köprük [E.165a] maḥlûkâtınıḡ ḥasıs ü şerîfi yükin köterür ve alarnı su zaḥmetidin ve balçıḡ meşakḡat ve ḡılzatıdın ötkerür.

Köp köp²: (كب كب) Kaflar, kaf-ı ‘Arabî’dür, balar ba-yı ‘Acemî’dür. Muḥkem

muḥkem ve çok çok dimekdür ki Ferḥâd u Şîrîn’de gelür.

Beyt: Tanıştılar çü birbirmi soruşup
Besi yığlaştılar köp köp körüşüp

Kötermek³: (كوتارماك) Götürmek ve kaldırmak ma’nâsınadır. Meşelâ: Bâdeden baş

kötermek; şarâbdan baş kaldırma, müdâm iç dimekdür.

Kötergüñg⁴: (كوتارگونك) Kaf-ı evvel kaf-ı ‘Arabî ve kaf-ı şânî kaf-ı şâliş kaf-ı

‘Acemî’dür. [S.127b] Götürseñ gerek dimekdür ki Ferḥâd u Şîrîn’de mev’îzede gelür ki:

Beyt: Çü mezra‘ içre saçtıḡ her ni dâne
Hem ol dâne kötergüñg câvdâne

¹ Kaflar , kaf-ı ‘Arabî’dür : kaflar kaf-ı ‘Arabîdir B. ; kaflar ‘Arabî’dür Ş. // ba-yı ‘Acemî ile : ‘Acemî’yle S. ; ba ‘Acemî’dür Li.1 , Ş. // köprü ma’nâsınadır ki Maḥbûbu’l-Ḳulûb’da üçinci kısımda ḥükemâ mülûkı : köprüye dirler ki Nevâyî Ḥazretleri şâhib-i ma’rifeti S. // ma’nâsınadır : ma’nâsınadır B. // ki Maḥbûbu’l-Ḳulûb’da.....ötkerür : ø Li.1 // üçinci : üçüncü B. // kısımda : kısımda B. // itdükleri : etdükleri B. // gelür ki : kelür ki B. // medḥıḡa : medḥige B. // batıpdurlar : batıbdurlar B. // oḡşatıpdurlar : oḡşatıbdurlar B. // meşakḡat : meşakḡatdın S.

² Kaflar , kaf-ı ‘Arabî’dür : kaflar kaf-ı ‘Arabîdir B. ; kaflar kaf-ı ‘Acemî’dür A. ; kaflar ‘Arabî’dür Ş. // ba’lar ba-yı ‘Acemî’dür : ba’lar ba-yı ‘Acemîdir B. ; ba’lar ‘Acemî’dür Ş. // muḥkem muḥkem : muḥkem B. // dimekdür : demekdir B. // gelür : kelür B. ; gelür ki S. // çü : cü B. // soruşup : soruşub B. // körüşüp : körtüşüb B.

³ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁴ Kaf-ı ‘Arabî : ‘Arabî Li.1 , Ş. // kaf-ı şânî : şânî Ş. // kaf-ı şâliş : şâliş Li.1 , Ş. // kaf-ı ‘Acemî’dür : kaf-ı ‘Acemîdir B. ; ‘Acemî’dür A. , S. , Ş. // götürseñ : kötürseñ B. // gerek : kerek B. // dimekdür ki : demekdir ki B. ; dimekdür Ş. // ki Ferḥâd u Şîrîn’de.....câvdâne : ø Li.1 // mev’îzede : mevîzade B. // gelür ki : kelür ki B. // çü cü B.

Köterdi¹: (كوتاردى) Götürdi demekdür.

Kötel²: (كوتل) Kaf , kaf-ı ‘Arabî’dür. Yedek atına dirler.

Göclük³: (كوجلوك) Kaf-ı evvel kaf-ı ‘Acemî ve kaf-ı şānî kaf-ı ‘Arabî’dür ve cim-i ‘Arabî ile kuvvetlü ma’nāsınadır.

Güçün⁴: (كوچون) Kaf, kaf-ı ‘Acemî’dür ve cim-i ‘Acemî ile gücle demekdür. Her

huşuşda bi’z-zarûri meyl eylemek ma’nāsına gelür ki Seb’ā-i Seyyāre’de yedinci hikâyede râvi, Dilārām’ın ceng-nüvâzlığı vaşında Behrām Şāh aytdı.

Beyt: Eyleben hâk ol neağa güçün
Cân birip belki andağ ölmek üçün

Ve yine gücle ve kuvvetle ma’nāsına dağı gelür ki Hayrettü’l-Ebrār’da pâdişāh [E.165b] vaşında gelür.

Beyt: Qavs anğa bir ya ki çü tartıp güçün
Astı felek tākığa menşür üçün

[Ş.236b] Ve yine Hasb-ı hāl’da gelür ki:

Beyt: Tutulsa birev uğrıdur dip güçün
Tutuban ölüklükke kismek üçün

Göçürgün⁵: (كوچورگونك) Kaflar, kaf-ı ‘Acemî’dür. Göçürseñ gerek demekdür ki

Münacāt-nāme’de gelür.

¹ götürdi : kötürdi B. // demekdür : ø Li.1 ; demektir B.

² kaf , kaf-ı ‘Arabî’dür : kaf kaf-ı ‘Arabîdir B. ; kaf ‘Arabî’dür Ş.

³ kaf-ı ‘Acemî : ø Ş. ; ‘Acemî S. // kaf-ı şānî : ø Ş. // kaf-ı ‘Arabî’dür : kaf-ı ‘Arabîdir B. // ve cim-i ‘Arabî ile : ve cim-i ‘Arabî’yle Li.1 , S. ; cim ‘Arabî’dür Ş. // kuvvetlü : kuvvetli B. // ma’nāsınadır : ma’nāsınadır B.

⁴ Kaf , kaf-ı ‘Acemî’dür : kaf kaf-ı ‘Acemîdir B. // cim-i ‘Acemî ile : cim-i ‘Acemî’yle Li.1 : cim ‘Acemî’dür S. // Kaf , kaf-ı ‘Acemî’dür ve cim-i ‘Acemî ile : Kaf ve cim ‘Acemî’dür Ş. // gücle demekdür : gücle demekdir B. // gelür ki : kelür ki B. // gelür ki Seb’ā-i Seyyāre’dekismek üçün : ø Li.1 // ceng-nevâzlığı : cenk-nevâzlığı B. // aytdı : aytdı ki B. , S. , Ş. // cān birip . cān birib B. // ölmek : ötmek S. // ölmek üçün : ölmek uçun B. // Ve yine gücle : Ve yine gücle B. // dağı gelür ki : dağı kelür ki B. // vaşında gelür : vaşında kelür B. ; vaşında gelür ki S. , Ş. // bir ya ki : bir ma ki S. // çü tartıp : cü tartıb B. // menşür üçün : menşür uçun B. // Hasb-i hāl’da gelür ki : Hasb-ı hāl’da kelür ki B. ; Hasb-ı hāl’da gelür S. // dip : dib B. // Tutuban ölüklükke kismek üçün : ø S.

⁵ Kaflar , kaf-ı ‘Acemî’dür : kaflar kaf-ı ‘Acemîdir B. ; kaflar ‘Acemî’dür Ş. // göçürseñ : köçürseñ B. // gerek : kerek B. // demekdür : demekdir B. // ki Münacāt-nāme’de.....göçüngün : ø Li.1 // gelür : kelür B. // ve ol müsāfirni : ve o müsāfirni B.

Ve ol müsâfirni bu hânedândın göçürgünğ.

Göregan¹: (کورگان) Kaflar, kaf-1 ‘Acemî’dür. Timur Hân neslinden bir kimesne Cengis

Hân neslinden kız alsa anğa göregan dirler ve dahı şol kişiye dirler ki kendü şâh neslinden ola ve iki pâdişâh kızın almış ola ve dahı bir hân kızından ve hân oğlından [Li.1-114b] hâşıl olmuş şeh-zâdeye dirler ki [S.128b] yine hâkan kızın almış ola ki Hayretü’l-Ebrâr’da on dördinci maqâle âhîrinde cihânıñ bî-vefâlığı beyânında gelür ki:

Beyt: Kânı cihân dâveri Cengis Hân
 Kânı cihân hanı Timur Göregan

Körgeñ²: (کورگان) Kaf-1 evvel kaf-1 ‘Arabî’dür ve kaf-1 şânî kaf-1 ‘Acemî’dür. Gören

[A.75a] dimekdür.

Körgüsi³: (کورکوسی) Görse gerek dimekdür.

Körerdin⁴: (کوراردین) Görmekden dimekdür.

Körgeç⁵: (کورکاج) Göricek [E.166a] dimekdür.

Körey⁶: (کورای) Göreyin dimekdür.

Körer⁷: (کورار) Görür dimekdür.

Körmeydür irdi⁸: (کورمای دورایردی) Görmemişdi ve görmeyüp tıururdu dimekdür.

¹ Kaflar , kaf-1 ‘Acemî’dür : kaflar kaf-1 ‘Acemîdir B. ; kaflar ‘Acemî’dür Li.1 , Ş. // Cengis Hân neslinden : Cengiz Hân neslinden B. // dahı şol kişiye : dahı şol kişiye B. // kendü : kendi B. // şâh neslinden : pâdişâh neslinden B. // ve dahı bir hân : ve dahı bir hân B. // hâşıl olmuş şeh-zâdeye : hâşıl olmuş ola hân kızın almış olan şeh-zâdeye Li.1 // yine hâkan kızın : yine hân kızın S. // dördinci : dördüncü B. // maqâle âhîrinde : maqâlede âhîrinde Ş. ; maqâle âherinde B. // cihânıñ : cihânıñ B. // gelür ki : kelür B. ; gelür Ş. ; bir beytde gelür ki S.

² kaf-1 ‘Arabî’dür : kaf-1 ‘Arabîdir B. ; ‘Arabî Ş. // kaf-1 şâliş : şâliş Ş. // kaf-1 ‘Acemî’dür : kaf-1 ‘Acemîdir B. : ‘Acemî’dür A. , S. , Ş. // gören : kören B. // dimekdür : demekdir B.

³ görse : körse B. // gerek : kerek B. // dimekdür : Ø Ş. ; demekdir B.

⁴ görmekten : körmekten B. // dimekdür : Ø Ş. ; demekdir B.

⁵ Bu madde S. nüshasında yoktur. // göricek : köricek B. // dimekdür : Ø Ş. ; demedir B.

⁶ Bu madde S. nüshasında yoktur. // göreyin : köreyin B. // dimekdür : Ø Ş. ; demekdir B.

⁷ Bu madde S. nüshasında yoktur. // görür : körür B. // dimekdür : Ø Ş. ; demekdir B.

⁸ körmeydür irdi : körmeydur irdi B. // görmemişdi : körmemişdi B. // görmeyüp : körmeyüb B. // dimekdür : Ø Ş. ; demekdir B.

Kördik¹: (كورديك) Kaflar, kaf-ı ‘Arabî’dür. Görsün dimekdir ki Fevâidü’l-Kiber’de
gelür.

Beyt: Beytü’l-aḥzân bile Ya’qûb’ın Yûsuf gamıda
Körmeken hicde kördik mini virânım ile

Körmeyin²: (كورمايين) Görmeyeyin ve görmeyince dimekdir.

Körgüzür³: (كورگوزور) Kaf-ı evvel ‘Arabî ve kaf-ı şânî kaf-ı ‘Acemî’dür. Göster
dimekdir.

Körmekge⁴: (كورماك كا) Kaf-ı evvel ve kaf-ı şânî ‘Arabî’dür ve kaf-ı şâliş ‘Acemî’dür.

Görmege dimekdir.

Körgünğ⁵: (كورگونگ) Kaf-ı evvel ‘Arabî ve kaf-ı şânî ve kaf-ı şâliş kaf-ı ‘Acemî’dür.

Görseñ gerek dimekdir.

Körmeginğ⁶: (كورماكينكا) Kaf-ı evvel kaf-ı ‘Arabî ve kaf-ı şânî ve kaf-ı şâliş kaf-ı

‘Acemî’dür. Sen görmek için ve seni görmek için dimekdir.

Kürük⁷: (كوروک) Kaflar , kaf-ı ‘Arabî’dür. [Li.1-115a] Yumurda başan tavuğa dirler ki

Ḥayretü’l-Ebrâr’da altıncı makâlede gelür.

Beyt: Vakti bile kıldı ḥurûs ün ‘ayân
Kılmadı bir laḥza kürük mâkiyân

¹ Kaflar , kaf-ı ‘Arabî’dür : kaflar kaf-ı ‘Arabî’dir B. ; kaflar ‘Arabî’dür Ş. // görsün : körsün B. // dimekdir : demektir B. // gelür : kelür B.

² görmeyeyin : körmyeyin B. // görmeyince : körmeyince B. // dimekdir : demektir B.

³ körgüzür : körgüzür S. // ve kaf-ı şânî : şânî Ş. // kaf-ı ‘Acemî’dür : kaf-ı ‘Acemî’dir B. ; ‘Acemî’dür Li.1 , S. , Ş. // göster : köster B. ; gösterür S. // dimekdir : demektir B.

⁴ kaf-ı şânî : şânî Ş. // ‘Arabî’dür : ‘Arabî’dir B. // kaf-ı şâliş : şâliş Ş. // ‘Acemî’dür : ‘Acemî’dir B. // görmege : körmeke B. // dimekdir : demektir B. // görmege dimekdir : ø Li.1

⁵ körgünğ : körkünğ B. // kaf-ı şânî : şânî Ş. // kaf-ı şâliş : şâliş Ş. // kaf-ı ‘Acemî’dür : kaf-ı ‘Acemî’dir B. ; ‘Acemî’dür Li.1 , S. , Ş. // görseñ gerek dimekdir : körseñ gerek demektir B.

⁶ kaf-ı ‘Arabî’ : ‘Arabî’ Li.1 , S. , Ş. // kaf-ı şânî : şânî Ş. // kaf-ı şâliş : şâliş S. , Ş. // kaf-ı ‘Acemî’dür : kaf-ı ‘Acemî’dir B. ; ‘Acemî’dür Li.1 , S. , Ş. // sen görmek için : sen körmek için B. // seni görmek için dimekdir : seni körmek için demektir B.

⁷ Kaflar , kaf-ı ‘Arabî’dür : kaflar kaf-ı ‘Arabî’dir B. ; kaflar ‘Arabî’dür Ş. // ki Ḥayretü’l-Ebrâr’da.....kürük mâkiyân ø Li.1 // gelür : kelür B. ; gelür ki S. // ḥurûs : ḥoros B.

Görkelige¹: (کورکالی کا) Kaf-ı evvel ve kaf-ı şālīs [Ş.237a] ‘Acemī’dür ve kaf-ı şānī

‘Arabī’dür. [E.166b] Eylüğinde ve güzelliginde dimekdür ki Maḥzen-i Mūr
Ḥaydar’da ikinci maḳāle ḥikāyesinde gelür.

Beyt: Puḥte vü hem-vār [S.128b] tutulğan yüzi
Görkeyige vaşfdın artuḳ özi

Görg²: (کورک) Kaflar ‘Acemī’dür, ḥüsn ma’nāsına.

Görkedi³: (کورکادی) Kaf-ı evvel ‘Acemī ve kaf-ı şānī ‘Arabī’dür. Güzel oldu dimekdür.

Görketip ve görkeyip⁴: (کورکایب و کورکاتیب) Güzel olup ve güzel eyleyüp dimekdür

ki Sedd-i İskenderī’de pīrlık vaşfında gelür.

Beyt: Yaşağan sayı dāniş içre batıp
Keten dik nice istizip görketip

Görklük⁵: (کورکلوک) Ḥüsn-dār ma’nāsınadır ki Luṭfī eş‘arında gelür ki:

Beyt: Lāf ursa kün yüzünḡ bile ‘ayn-ı küzāf irür
Görklük sin oḳ sin özge kişi sözi lāf irür

Görklükni⁶: (کورکلوکنی) Ḥüsn-dārı ve güzeli dimekdür ki yine Luṭfī eş‘arında gelür.

Beyt: Luṭfī ṭama‘ itme mihr andın
Görklükni cü bī-vefā yarattı

¹ kaf-ı şālīs : şālīs B. , Ş. // ‘Acemī’dür : ‘Acemīdir B. // kaf-ı şānī : şānī Ş. // ‘Arabī’dür : ‘Arabīdir B. // eylüğinde : eylükünde B. // dimekdür : demektir B. // maḳāle ḥikāyesinde : maḳālede Li.1 ; maḳālede ḥikāyede S. // gelür : kelür B. // tutulğan : kutulğan B. , S. // görkeyige : görkelige S.

² kaflar ‘Acemī’dür : kaflar ‘Acemīdir B. ; kaf-ı evvel ve kaf-ı şānī ‘Acemī’dür Li.1 // ma’nāsına : ma’nāsınadır B. ; ma’nāsınadır Li.1

³ Kaf-ı evvel ‘Acemī : kaf-ı evv ‘Acemī’dür S. // kaf-ı şānī : şānī Ş. // ‘Arabī’dür : ‘Arabīdir B. // dimekdür : demektir B.

⁴ görketip ve görkeyip : görketib ve görkeyib B. // güzel olup : güzel olub B. // güzel eyleyüp : güzel eyleyüb B. // dimekdür : demektir B. // gelür : kelür b. ; gelür ki A. // batıp : batub B. // nice : niçe S. // iskizip : iskizib B. // görketip : görketib B.

⁵ ḥüsn-dār : ḥüsün-dār B. // ma’nāsınadır : ma’nāsınadır B. // ki Luṭfī eş‘arında.....lāf irür : Ø Li.1 // gelür ki : kelür ki B. ; gelür S. , Ş.

⁶ ḥüsn-dārı : ḥüsün-dārı B. // güzeli : güzelliği B. // dimekdür : demektir B. // gelür : kelür ki B. ; bir beytde gelür S. // cü : çü B.

Körege¹: (کورکه) Kaf-ı evvel kaf-ı ‘Arabî ve kaf-ı şânî kaf-ı ‘Acemî’dür. Meclisde bir

şandalî olur ki üzerene şürâhî ve bülbüle ve çadeh ve göze qorlar anğa dirler [E.167a] ve şarâb zarfına dağı dirler, bülbül ma’nâsınaki Seb’a-i Seyyâre’de evvel hikâyede Ferruḥ Haleb’de Âhî meclisine varduğı maḥalde gelür ki:

Beyt: Körege alyığa qopup bardı
Yükünüp bir çadehni sıpqardı

Ve yine Seb’a-i Seyyâre’de Mes’ûd, Cûne Şâh meclisine gelüp kendü cāmın anda gördüğü maḥalde gelür ki:

Beyt: Qoydı çün şeh bisâtığa kāmın
Körege içre kördi öz cāmın

Körge²: (کورکه) [A.75b] Kaf-ı evvel [S.129a] kaf-ı ‘Arabî ve kaf-ı şânî kaf-ı

‘Acemî’dür. Ḥar-gāhîñ dıvârı cıbuqlarına dirler ve evler dıvârına envā‘-ı aq mişeden tutulan zara dirler ki Ferhād u Şîrîn’de bahārî qaşr vaşfında gelür ki:

Beyt: Kilimi salınıp gül-gün-ı dibā
Yasalıp körgesi gül-reng dibā

[Ş.237b] Ammā ḥar-gāh esbābı ma’nâsına Sedd-i İskenderî’de şitā vaşfında gelür ki:

Beyt: Aq öyge işik rest tünğlük dağı
Bolup körge öy dorığa tük dağı

Körge bay³: (کورکه بای) Cemāle gānî dimek olur, ya’nî cemālinde quşûrı yoq.

¹ kaf-ı ‘Arabî : ‘Arabî B. , S. , Ş. ; ‘Arabî’dür Li.1 // kaf-ı şânî : şânî Ş. // kaf-ı ‘Acemî’dür : ‘Acemîdir B. ; ‘Acemî’dür Li.1 , S. , Ş. // zarfına dağı dirler : zarfına dağı dirler B. // gelür ki : kelür : B. ; gelür A. , Li.1 , S. // qopup : qopub B. // yükünüp : yükünüb B. // Ve yine Seb’a-i Seyyâre’de..... öz cāmın : Ø Li.1 // Cûne Şâh : Çüne Şâh B. // gelüp : kelüb B. // gördüğü maḥalde gelür ki : kördüki maḥalde kelür ki B. ; gördüğü maḥalde gelür S. // körege içre : görege içre B.

² kaf-ı ‘Arabî : ‘Arabî Li.1 , S. , Ş. // kaf-ı şânî : şânî Ş. // kaf-ı ‘Acemî’dür : kaf-ı ‘Acemîdir B. ; ‘Acemî’dür S. , Ş. // ḥar-gāhîñ : ḥar-gāhda S. // cıbuqlarına : çıbuqlarına B. // ki Ferhād u Şîrîn’de.....tük dağı : Ø Li.1 // qaşr vaşfında gelür ki : qaşır vaşfında kelür ki B. ; qaşr vaşfında gelür S. // salınıp : salınıb B. ; salıtıp S. // gül-günü dibā : gül-günü zibā B. // yasalıp : yasalıb B. // gül-reng : gül-renk B. // gül-reng dibā : gül-reng zibā Ş. // şitā vaşfında gelür ki : şitā vaşfında kelür B. // bolup : bolub B.

³ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

Körgeç: (کورکاج) Göricek demek olur. Seb‘a-i Seyyāre’de Behrām Şāh Dilārām taşvīrin

gördiği yerde eydür.

Beyt: Koydı şeh hıdmetiğe ferzāne
Şeh perī körgeç oldu divāne

Körgüzmek¹: (کورگوزماک) Göstermek ma‘nāsınadır.

Beyt: Körgüzür hicrān hurūfı noktasın cān her taraf
Sinsizin ya‘nī ki koydum dāğ-ı hicrān her taraf

Körçek²: (کورچک) Kaflar, kaf-ı ‘Arabī’dür ve cim-i ‘Acemī ile gemi küregine [Li.1-115b] dirler.

Güz³: (کوز) Kaf-ı ‘Acemī ile [E.167b] yağmurca didikleri āhūya dirler.

Gözenk⁴: (کوزنک) Kaf-ı evvel ‘Acemī ve kaf-ı şānī ‘Arabī’dür. Har-gāh esbābına dirler
ki Muḥākemetü’l-Lügateyn’de Fārisī’de bu ‘ibāreti ehl-i Furs yine bu ad ile idā
iderler ve muṭlaḳ Türkī’dür didükleri maḥalde gelür ki:
Bir müte‘ayyin nimedür ki aḳ öydür , anğa har-gāh at koyupdurlar , ammā anıñg
eczāzınınğ köpini Türkī til bile ayturlar andaḳ ki gözenk.

Közleli⁵: (کوزلالی) Kaf, kaf-ı ‘Arabī’dür. Gözleyelim demekdür.

Közgü⁶: (کوزگو) Kaf-ı evvel kaf-ı ‘Arabī ve kaf-ı şānī kaf-ı ‘Acemī’dür. Āyīne
ma‘nāsına.

¹ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

² Körçek : körcek S. // Kaflar , kaf-ı ‘Arabī’dür : kaflar kaf-ı ‘Arabīdir b. ; kaflar ‘Arabī’dür Ş. // cim-i ‘Acemī ile : cim ‘Acemī’dür Ş. // gemi küregine : kemi kürekine B.

³ didikleri : dedikleri B.

⁴ kaf-ı şānī ‘Arabī’dür : kaf-ı şānī ‘Arabīdir B. ; şānī ‘Arabī’dür Ş. // ki Muḥākemetü’l-Lügateyn’de.....andaḳ ki gözenk : Ø Li.1 // didükleri : dedikleri B. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür S. // müte‘ayyin : müta‘ayyin B. // koyupdurlar : koyubdurlar B.

⁵ Kaf , kaf-ı ‘Arabī’dür : kaf kaf-ı ‘Arabīdir B. kaf ‘Arabī’dür Ş. // gözleyelim : közleyelim B. // demekdür : demektir B.

⁶ kaf-ı ‘Arabī : ‘Arabī Li.1 , S. , Ş. // kaf-ı şānī : şānī Ş. // kaf-ı ‘Acemī’dür : ‘Acemīdir B. ; ‘Acemī’dür Li.1 , Ş.

Közlük¹: (كوزلوك) Kaflar, kaf-ı ‘Arabî’dür. Gözli demekdür ki Rübâ’iyyât-ı Luṭfî’de
gelür.

Rübâ’iyye: Ey evc-i melâḥat üstide ay yüzlük
Gül-zâr-ı leṭâfet ara nergis közlük
Kaşınğda egerçi igrilik bar velî
Ol serv kibi ḳaddinğe bardur tüzlük

Kösev²: (كوساو) Kaf, kaf-ı ‘Arabî’dür. [S.129b] Fırın küsgüsine dirler ki ve odlu
egsiye dirler ki Nevâdirü’ş-Şebâb’da gelür.

Beyt: Tîreler luṭf eyleben tutmas şafâ ehli yirin
[E.168a] Yarumaḳ birle ucı şemc özini tutmas kösev

Kögsük³: (كوكسوك) Kaf-ı evvel ve kaf-ı şâliş kaf-ı ‘Arabî’dür ve kaf-ı şânî
‘Acemî’dür. Göğüs demekdür, sîne ma’nâsına ki Ḥayrettü’l-Ebrâr’da toḳuzuncı
maḳâle ḥikâyesinde sâḳîye ḥitâb idüp eydür ki:

Beyt: Tâ yaḳa ve kögsük itip çâk içey
Her nice kim bulsa tola pâk içey

Kökle⁴: (كوكلا) Kaflar , kaf-ı ‘Arabî’dür. Emr idüp sâz çal ma’nâsınadır ki Maḥzen-i
Mîr Ḥaydar’da maḳâle-i evvelde gelür.

Beyt: Türk sürüdını tüzük birle tüz
Yaḥşî ayalğû bile kökle ḳopuz

¹ Kaflar , kaf-ı ‘Arabî’dür : kaflar kaf-ı ‘Arabî’dir B. ; kaflar ‘Arabî’dür Ş. // gözli : közli B. // demekdür : demektir B. // ki Rübâ’iyyât-ı Luṭfî’debardur tüzlük : ø Li.1 // gelür : kelür B. // rübâ’iyye : rübâ’î B. // nergis : nerkis B. // ḳaddinğe : ḳaddinğke B.

² Kaf , kaf-ı ‘Arabî’dür : kaf kaf-ı ‘Arabî’dir B. ; kaf ‘Arabî’dür Ş. // fırın : furun B. // küsgüsine : küseyisine B. // dirler ki ve : dirler ve Li.1 , Ş. // ki Nevâdirü’ş-Şebâb’da.....tutmas kösev : ø Li.1 // gelür : kelür B. // şemc özini : orının B.

³ kaf-ı evvel ve kaf-ı şâliş : kaf-ı evvel ve şâliş Ş. // kaf-ı ‘Arabî’dür : kaf-ı ‘Arabî’dir B. ; ‘Arabî’dür S. , Ş. // kaf-ı şânî : şânî Ş. // ‘Acemî’dür : kaf-ı ‘Acemî’dir B. ; kaf-ı ‘Acemî’dür Li.1 // göğüs : köğüs B. // demekdür : demektir B. // ma’nâsına ki : ma’nâsına S. // ki Ḥayrettü’l-Ebrâr’da.....pâk içey : ø Li.1 // idüp : idüb B. // eydür ki : itdi ki S. // itip çâk : itib çâk B.

⁴ Kaflar , kaf-ı ‘Arabî’dür : kaflar kaf-ı ‘Arabî’dir B. // emr idüp : emr idüb B. // ma’nâsınadır : ma’nâsınadır B. // maḳâle-i evvelde : ø Li.1 // gelür : kelür B. ; gelür ki S. // Ve yineçaldınğ demekdür : ø Li.1 // gelür ki : kelür ki B. ; gelür Ş. // öldürmek : öldirmek E. ; kök öldürmek S. // vezinde : vezninda B. // âhengine : âhenkindi B. ; eşkinde S. // demekdür : demektir B.

Ve yine Ğarāibü'ş-Şığar'da gelür ki:

Beyt: Didim terāne-i cān-bağş maṭrabāsın hōd
[Ş.238b] Firāk sâzı tüzüp öltürür köki çaldıñg

Öldürmek vezninde ve âhenginde çaldıñ dimekdür.

Kök¹: (كوك) Bu dağı sâz çalmağ ma'nāsınadır ki Ğayretü'l-Ebrâr'da ikinci münâcâtda gelür.

Beyt: Zühre oyna yitip def ile çengini
Nevha kökide tüzüp âhengini

Nevha vezninde âhengin düzüp [E.168b] dimekdür.

Ve yine Ğarāibü'ş-Şığar'da gelür.

Beyt: Yığlañg ey şem' ü şürâhi ki ölerimni bilip
Muṭrabı nevha-serâ nevha kökin çaldı yine

Bu dağı [A.76a] hevha [S.130a] veznin ve âhengin çaldı dimekdür.

Kökte²: (كوكته) Bu dağı emr idüp çal dimekdür ki Ğarāibü'ş-Şığar'da gelür.

Beyt: Şākīyâ mey tola bir 'arbede ister könğlüm
Ey kalender çala başla ölür ü kökte [Li.1-116a] kopuz

Ve yine Muḥākemetü'l-Lügateyn'de Nevâyî Ğazretleri bu lügati bir nice ma'nâya taşhîḥ itmişler ki:

Kök lafzın hem nice ma'nî bile isti'mâl kııurlar. Biri kök âsmānnı dirler, yana kök âhengdür ; yana kök tikerde köklemekdür, yana kökke dağnı hem dirler, yana sebze ve ölenğni dağı dirler.

¹ Bu dağı sâz : bu dağı sâz B. ; bir dağı sâz S. // ma'nāsınadır : ma'nāsınadır B. // ikinci münâcâtda : ø Li.1 // gelür : kelür ki B. ; gelür ki A. // oyna yitip : uşatıp B. ; uşatıp A. , S. // çengini : çenkini B. // tüzüp : tüzüb B. // âhengini : âhenkini B. // Nevha vezninde.....çaldı dimekdür : ø Li.1 , Ş. // âhengin düzüp dimekdür : âhenkini düzüb demekdir ki B. // Ve yine : ø A. // gelür : kelür ki B. // bilip : bilib B. // Bu dağı nevha : bu dağı nevha B. // âhengin çaldı dimekdür : âhenkin çaldı demekdir B.

² kökte : kökne S. // bu dağı : bu dağı B. // emr idüp : emr idüb B. // dimekdür : demekdir B. // kökte kopuz : kökne kopuz S. // Ve yine.....ölenğni dağı dirler : ø Li.1 // Nevâyî Ğazretleritaşhîḥ itmişler ki : ø Ş. ; gelür ki Ş. // bir nice : bir niçe S. // itmişler ki : etmişler ki B. // kök lafzın : ve kök lafzın S. , Ş. // nice ma'nî : niçe ma'nî S. , Ş. // kök âhengdür : kök âhenkdür B. // ölenğni : ölenkni B.

Kögrek¹: (كوكراك) Kaf-ı evvel ve kaf-ı şālîş kaf-ı ‘Arabî ve kaf-ı şānî kaf-ı ‘Acemî’dür.

Ciger ma‘nâsinadur ki Bedâyi‘ü’l-Vasat’da gelür.

Beyt: Bî-ciger bolsam belâ tartarda veh imdi ni tenğ
Bardı közdin çün bağır perkâlesi dik kögrekim

Ve yine Nevâdirtî’ş-Şebâb’da gelür.

[E.169a] Beyt: Hancerinğ cânımğa yitti kögrekimge sancılıp
Navekinğ yanımğa olturdı ‘iyâdetğa kilip

Kökümtül²: (كوكومتول) Kaflar, kaf-ı ‘Arabî’dür. Gömgök dimekdür.

Kögergünce³: (كوكركونجه) Kaf-ı evvel kaf-ı ‘Arabî ve kaf-ı şānî ve kaf-ı şālîş kaf-ı

‘Acemî’dür. Gögerünce dimekdür.

Kökültaş⁴: (كوكلتاش) Kaflar , kaf-ı ‘Arabî’dür. Bir kişiniñ oğlınıñ dâyesiniñ oğlu olsa

ikisi dağı ol dâyeninñ südin emüp bile büyüeler dâye oğlına dirler ki maḥdüm
oğlu aña kökültaş deyü ḥitâb ider ki Ferḥād u Şîrîn’de Ferḥād öldüğü maḥalde
Behrām Dilâver’e ḥitâb idüp eydürdi ki:

Beyt: Ki ey rûḥunğ bolup rûḥumğa peyvend
Kökültaş dâyeni şäkird ü ferzend

Ve yine Ferḥād u Şîrîn’de [S.130b] Ferḥād’la Behrām ḥaḳḳında gelür ki :

Beyt: [Ş.238b] Bolup nisbetde kökültaşınıñ
Ṭarîḳat bâbıda ḳardaşı anıñ

¹ kaf-ı şālîş : şālîş Ş. // kaf-ı ‘Arabî : ‘Arabî Li.1 , S. , Ş. // kaf-ı şānî : şānî Ş. // kaf-ı ‘Acemî’dür : kaf-ı ‘Acemîdir B. ; ‘Acemî’dür S. , Ş. // ma‘nâsinadur : ma‘nâsinadır B. // gelür : keltür B. // Ve yine.....kilip . Ø Li.1 // ḥancerinğ : ḥançerinğ B. , S. // yitti : Ø B. // sancılıp : sancılıb B. // kilip : kilib B.

² Kaflar , kaf-ı ‘Arabî’dür : kaflar kaf-ı ‘Arabîdir B. ; kaflar ‘Arabî’dür Ş. // gömgök : kömkök B. // dimekdür : demekdir B.

³ kaf-ı ‘Arabî : ‘Arabî S. , Ş. // kaf-ı şānî : şānî Li.1 , Ş. // kaf-ı şānî ve kaf-ı şālîş : kaf-ı şānî ile kaf-ı şālîş B. // kaf-ı şālîş : şālîş Li.1 , Ş. // kaf-ı ‘Acemî’dür : kaf-ı ‘Acemîdir B. ; ‘Acemî’dür S. , Ş. // gögerünce : kögerünce B. // dimekdür : demekdir B.

⁴ Kaflar , kaf-ı ‘Arabî’dür : kaflar ka-ı ‘Arabîdir B. ; kaflar ‘Arabî’dür Ş. // kişiniñ : kişinin B. // ikisi dağı : ikisi dağı B. // ol dâyeninñ : ol dâyenün S. // emr idüp : emr idüb B. // bile büyüeler : büyüeler E. // deyü : deyu B. // ḥitâb ider ki : ḥitâb eyler Li.1 ; ḥitâb idüp eydür ki S. // ki Ferḥād u Şîrîn’deşäkird ü ferzend : Ø Li.1 // Ferḥād u Şîrîn’de.....eydür ki : Ø Ş. // öldüğü : öldüki B. // ḥitâb idüp eydür ki : ḥitâb idüp iderdi B. ; ḥitâb eytdüğü maḥalde gelür ki Ş. // rûḥunğ bolup : rûḥunğ bolub B. // kökültaş dâyeni : kökültaş ve ini B. // şäkird ü ferzend : şäkird ü firzend B. // Ve yine : Ø Li.1 // ḥaḳḳında gelür ki : ḥaḳḳında keltür B. ; ḥaḳḳında gelür S. // bolup nisbetde : bolub nisbetde B.

Kölege¹: (كولاك) Kaf-1 evvel kaf-1 ‘Arabî ve kaf-1 şânî ‘Acemî’dür. Gölge dimekdür,

sāye ma’nāsına ki Ḥayretü’l-Ebrār’da üçinci makālede pâdişāh vaşında gelür ki:

Beyt: Mülk-i Süleymān üze ‘işret-nümāy
Başınğa salmay kölege cüz hümāy

[E.169b] Kölegenġ²: (كولاكانك) Kaf-1 evvel ‘Arabî ve kaf-1 şânî ve şālîş ‘Acemî’dür.

Seniñ gölgeñ dimekdür ki Seb’a-i Seyyāre’de na’tda gelür ki:

Beyt: Kölegenġ tapsa irdi cirm-i türāb
Anğa gerdündın ötkey irdi cenāb

Gölek³: (كولاك) Kaf-1 evvel kaf-1 ‘Acemî ve kaf-1 şânî kaf-1 ‘Arabî’dür. Deryā mevcine

dirler ki Ḥayretü’l-Ebrār’da tevḥīdde [Li.1-116b] gelür.

Beyt: Bāğ-ı ḥired naḥlini ḥāşāk itip
Baḥr-ı belā mevcini gölek itip

Ve yine Ğarāibü’ş-Şıgar’da gelür.

Beyt: Kime ağzı dime kim ‘ışkıda köksüm çākidür
Baḥr mevci yok ki eşkim siliniñ gölekidür

Külümlü⁴: (كولوملو) Kaf-1 ‘Arabî ile gülmelü ve gülüşlü ma’nāsınadır ki Luṭfî eş’arında
gelür.

Beyt: Gül dik külümlü goncama bir kün yolukmadım
[A.76b] Aylarda bir hem üçremedim yaḥşı yüzinġe

¹ kaf-1 ‘Arabî : ‘Arabî Li.1 , S. , Ş. // kaf-1 şânî : şânî Ş. // ‘Acemî’dür : ‘Acemîdir B. // gölge dimekdür : kölge demektir B. // ma’nāsına ki : ma’nāsınadır Ş. // ki Ḥayretü’l-Ebrār’dacüz hümāy : ø Li.1 // üçinci : üçüncü B. ; üçüncü S. , Ş. // gelür ki : kelür B. // başınğa : başında B.

² kaf-1 şânî ve şālîş : şânî ve şālîş Ş // ‘Acemî’dür : ‘Acemîdir B. ; kaf-1 ‘Acemî’dür A. , Li.1 // dimekdür : demektir B. // ki Seb’a-i Seyyāre’de.....irdi cenāb : ø Li.1 // na’tda : naatda B. // gelür ki : kelür B. ; gelür Ş. // ötkey : ötgey B.

³ kaf-1 ‘Acemî : ‘Acemî S. , Ş. // kaf-1 şânî : şânî Li.1 , Ş. // kaf-1 ‘Arabî’dür : kaf-1 ‘Arabîdir B. ; ‘Arabî’dür S. , Ş. // gelür : kelür B. // ḥāşāk itip : ḥāşāk itib B. // gölek itip : gölek itib B. // Ve yine.....gölekidür : ø Li.1 // Ğarāibü’ş-Şıgar’da gelür : Ğarāibü’ş-Şıgar’da kelür B. ; Ğarāibü’ş-Şıgar’da gelür ki A. // ‘ışkıda : aşkıda B. // baḥr : bahir B.

⁴ kaf-1 ‘Arabî ile : kaf , kaf-1 ‘Arabî’dür S. // gülmelü : külmelü B. // gülüşlü : kütüşlü B. // ma’nāsınadır : ma’nāsınadır B. // gelür : kelür B. ; bir beytde gelür S.

Külgü¹: (كولو) Kaf-ı evvel ‘Arabî ve kaf-ı şānî ‘Acemî’dür. Gülmek ma’nâsınadır.

Beyt: Lebleri hâzân bolur közümdе körse yığlamak
Közlerim yığlar leb-icân-bahşda külgü körüp

Külegeç yüzlük²: (كولاج يوزليك) Kaf-ı evvel ve kaf-ı şālîş ‘Arabî ve kaf-ı şānî

‘Acemî’dür. Güler yüzlü demekdür.

Köl kömük³: (كول كوموك) Kafları kaf-ı ‘Arabî’dür. Bu dağı gömgök demekdür ki

Mecnûn u Leylî’de Mecnûn atası mezârına geldüğü maḥalde gelür ki:

[E.170a] Beyt: Urdı atası mezârığa baş
[S.131a] Kim köl kömük itti başın ol taş

Gül ve göl⁴: (كول و كول) Kaf-ı ‘Acemî ile pîreḥen ma’nâsınadır ki Ḥayretü’l-Ebrâr’da

on beşinci makâlede mestler zemminde gelür ki:

Beyt: Ton iteki balçığı olup alyı öl
Alyı öl ammâ anıñg alyıda göl

Külñi⁵: (كولنى) Kaf-ı ‘Arabî ile güli demek olur.

Beyt: Yüz şikâf itinğ tenim yok irdi könğlümün nişân
Eyle kim ot tapmağa belâ külñi her yan aḥtarıp

Kömürdi⁶: (كوموردى) Kaf , kaf-ı ‘Arabî’dür. Kemik ve gayrı nesne kömürdi demekdür.

¹ Kaf-ı evvel ‘Arabî : kaf-ı evvel kaf-ı ‘Arabî Li.1 // kaf-ı şānî : şānî Ş. // ‘Acemî’dür : ‘Acemîdir B. // gülmek : külmek : B. // ma’nâsınadır : ma’nâsınadır B. // Bu maddede tanık olarak verilen beyit yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

² Külegeç : külegeç B. // kaf-ı şālîş : şālîş Ş. // kaf-ı şānî : şānî Ş. // ‘Acemî’dür : ‘Acemîdir B. ; kaf-ı ‘Acemî’dür Li.1 // güler : küler B. // demekdür : demektir B.

³ Kafları kaf-ı ‘Arabî’dür : kafları kaf-ı ‘Arabî’dür B. ; kafları ‘Arabî’dür Ş. // bu dağı : ø S. ; bu dağı B. // gömgök : kökkök B. // demekdür : demektir B. // ki Mecnûn u Leylî’de.....ol taş : ø Li.1 // geldüğü : keldüki B. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür S. , Ş.

⁴ Kaf-ı ‘Acemî ile : kaf-ı ‘Acemî’yle Li.1 // ma’nâsınadır : ma’nâsınadır B. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür Li.1 , S. // olup : olub B.

⁵ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁶ Kaf , kaf-ı ‘Arabî’dür : kaf kaf-ı ‘Arabî’dür B. ; kaflar kaf-ı ‘Arabî’dür S. ; kaf ‘Arabî’dür Ş. // demekdür : demektir B.

Kömüklük¹: (كومك لوك) Kaflar kaf-ı ‘Arabî’dür. Gömülmüş, ya’nî defn olunmuş nesne
dimekdür.

Kömek²: (كوماك) Kaflar, kaf-ı ‘Arabî’dür. Eñse ma’nāsınadır ve himmet ve ‘ināyet ve
mu‘āvenet ma’nāsınadır ki Münşeāt’da [Li.1-117a] altıncı mektûbda gelür.
Ve bu haberler ‘İraq’ dın kilûli ve yana kömekler hayâl kılıp irdiler.
Ve yine himmet ve ‘ināyet ma’nāsına Tevārîḡ-i Mülûk’da Seyf-i zî’l-Yezen
milkini ki Yemen vilāyetidür , Ebrehe’den alıvirdügi maḥalde gelür ki:
Nüşîrevân imdād kılıp deryâ yolıdın Yemen’ğa yıparıp anıḡ kömeki mededi
bile milkin aldı.

Ve yine Nevâdirü’ş-Şebâb’da gelür ki:

Beyt: Cân u könḡül firâkı hücûmıda ittiler
Menden zebûn u zâr-raḡ oldı kömeklerim

Ma‘âvin dimekdür.

[E.170b] Ammâ eñse ma’nāsına Bedāyi’ü’l-vasaṭ’da gelür.

Beyt: Öldüm ğam-ı ‘ışkıḡı’ ayân eylemekimdin
Çikkeyler idi kâş tilimni kömekimdin

Kömrek³: (كومراك) Kaflar, kaf-ı ‘Arabî’dür. Böğür dimekdür, tehî-gâh ma’nāsına.

¹ Kaflar , kaf-ı ‘Arabî’dür : kaflar kaf-ı ‘Arabî’dir B. ; kaflar ‘Arabî’dür Ş. // gömülmüş : kömülmüş B.
// defn olunmuş : defn olunmuş B. // dimekdür : demektir B.

² Kaflar , kaf-ı ‘Arabî’dür : kaflar kaf-ı ‘Arabî’dir B. ; kaflar ‘Arabî’dür Ş. // eñse ma’nāsınadır : ense
ma’nāsınadır B. // ve himmet : kimi de himmet B. // ve himmet.....ma’nāsınadır ki : ø S.
// mu‘āvenet ma’nāsınadır ki : mu‘āvenet ma’nāsınadır B. // Münşeāt’da : Münşaāt’da B. // mektûbda
gelür : mektûbda kelür B. // kilûli : kilûb B. // kılıp irdiler : kılıb irdiler B. // Yemen vilāyetidür :
Yemen vilāyetidir B. // maḥalde gelür ki : maḥalde kelür ki B. ; maḥalde gelür S. // imdād kılıp :
imdād kılıb B. // Yemen’ğa : Yemenge B. // yıparıp : yıparıp B. ; yıbarıp A. // Ve yine Nevâdirü’ş-
Şebâb’da.....ma‘âvin dimekdür : ø Li.1 // Nevâdirü’ş-Şebâb’da gelür ki : Nevâdirü’ş-Şebâb’da
kelür ki B. // könḡül firâkı : könḡül firāk B. // ma‘âvin dimekdür : ø B. , Li.1 ; ma‘âvinlerim
dimekdür A. , S. , Ş. // ammâ eñse : ammâ ense B. // Bedāyi’ü’l-Vasaṭ’da gelür : Bedāyi’ü’l-Vasaṭ’da
kelür ki B. ; Bedāyi’ü’l-Vasaṭ’da gelür ki A. // ğam-ı ‘ışkıḡı’ : ğam-ı ‘aşkıḡı’ B. // çikkeyler : çikkeyler
B.

³ Kaflar , kaf-ı ‘Arabî’dür : kaflar kaf-ı ‘Arabî’dir B. ; kaflar ‘Arabî’dür Ş. // dimekdür : demektir B.

Könġrenme¹: (كونكراما) Söylenme ve kömürdenme dimekdür ki Ġarāibü's-Şığar'da gelür.

Beyt: Lāzım-ı ıışk oldı hicrān bolma 'aşıq kimsege
İmdi olduġ taħammül eyleben [S.131b] könġrenmegil

Ve yine Bedāyi'ü'l-Vasat'da gelür ki:

Beyt: Her ni Ĥaqq emri durur şükr eyle kıl kil kim kılmak
Bendedin yaħşı imes ĥ'āce işin könġreniben

Küncilik²: (كونجى ليك) Kaflar, kaf-ı 'Arabī'dür ve cim-i 'Arabī ile her gün dimekdür ki

Gül ü Nevrüz-ı Luḡfī'de gelür.

Beyt: Künica kiltürüp bülbülni ĥalvet
Tutar nev-rüz vaşfı birle şöhet
Çü gül-i miskīn bu derd [Li.1-117b] içre giriftār
Künica şabr iter nā-çār u nā-kār

Küneş³: (كوش) Güneş ma'nāsınadır , ġāyet ıssı güne daħı dirler ki Münşeāt'da ikinci

mektübda bir rübā'ide gelür.

Rübā'ī: Çü mihr otıdın semender oldı sereṭān
Āteş-gede diki tutaştı gül-zār-ı cihān
İrmes bu ısıġ küneşde çıkmak imkān
Ĥōşdur kişige bolsa savuq sāye-mekān

[E.171a] [Ş.239b] Ve yine Nevādirü's-Şebāb'da gelür ki :

Beyt: [A.77a] Sin dik ü keygen şeb ender rüz ĥaliñ dik imes
Kice vü kündüz libāsın kiyseler ay u küneş

¹ dimekdür : demektir B. // gelür : kelür B. ; gelür ki A. // lāzım-ı ıışk : lāzım-ı 'aşk B. // bolma : bolana B. // imdi olduġ : imdi kim olduġ B. , Li.1 // Ve yine.....könġreniben : ø Li.1 // gelür ki : kelür ki B. ; gelür S. , Ş. // Ĥaqq emri durur : ĥaqq emri dūrür B

² Kaflar , kaf-ı 'Arabī'dür : kaflar kaf-ı 'Arabīdir B. // cim-i 'Arabī ile : cim-i 'Arabī'yle S. ; cim daħı 'Arabī'dür Li.1 // Kaflar , kaf-ı 'Arabī'dür ve cim-i 'Arabī ile : Kaflar ve cim 'Arabī'dür Ş. // dimekdür : demektir B. // gelür : kelür B. // Beyt : Nazm Li.1 // kiltürüp : kiltürüb B.

³ güneş : küneş B. // ma'nāsınadır : ma'nāsınadır B. // güne daħı : küne daħı B. // Münşeāt'da : Münşaāt'da B. // bir rübā'ide gelür : bir rübā'ide kelür B. // Rübā'ī : Beyt A. , E. , Li.1 // Nevādirü's-Şebāb'da gelür ki : Nevādirü's-Şebāb'da kelür B. ; Nevādirü's-Şebāb'da gelür Li.1 , S. , Ş. // sin dik ü keygen : sin dik ve keygen B. // ĥaliñ : ĥallenk B. // kice vü kündüz : kice ve kündüz B. // ay u küneş : ay ve küneş B. // aşl : aşıl B. // olunan : olunan B. // kıyaşdur : kıyaşdır B. // düşmişdür : düşmüşdür B. // şübheyi : şübhe B. // def ider : def eyler Li.1 // elifsiz daħı : elifsiz daħı B. // cāyizdür : cāyizdir B. // kıyeş daħı : kıyeş daħı B. // yazılır : yazılır B. ; dirler Li.1 // Ve yine Tevārīḫ-i Enbiyā'da.....tozgurdu : ø Li.1 // maħalde gelür ki : maħalde kelür ki B. // 'aşr namāzın . 'aşır namāzın B. // üçün : uçun B. // ızırābğa : ızırābğa B. // kıyatarıp : kıyattardı S. // tozgurdu : tozguzdı B.

Aşl āf-tābda isti'māl olunan meşhūrı kıyaşdur. Eger şübhe olursa mışrā'-ı evvelde imes lafzına kâfiye düşmüşdür. Şübheyi def ider ve elif ile ve elifsiz dağı yazılmağ cāyızdır. Neteki kıyaş ve kıyeş dağı yazılır.

Ve yine Tevārīḡ-i Enbiyā'da Ḥazret-i Süleymān 'Aleyhi's-Selām ikindü namāzı fevt olduğı maḥalde gelür ki:

Süleymān 'Aleyhi's-Selām 'aşr namāzı fevt bolğay üçün ıztırābgā tüşti. Tenğdi ta'alā küneşi kıyatarıp ol ḥazret namāzın kılgunca öz yirde [S. 132a] tozgurdı.

Gönc¹: (کونج) Kaf-ı 'Acemī ile şādī ve müfāhara ma'nāsınadır ki Fihrist-i Nazmü'l-

Cevāhir'de pādīşāh vaşfında bir rübā'ide gelür.

Rübā'iyye: Āfāk gönci zāt-ı ferhundesı bil
Eflāk çırağı rā-yı raşşendesı bil
Cemşid'ni ḥaşmet içre şermendesı bil
Dāniş İskenderī kemīn bendesı bil

Gönendi²: (کوناندی) Kaf-ı 'Acemī ile sevindi ve faḥr eyledi dimekdür.

Gönendürüp³: (کوناندوروب) Sevindürüp ve faḥr itdürüp dimekdür ki Gül ü Nevruz-ı

Luṭfī'de Münācāt-nāme'de gelür.

[E.171b] Beyt: Havā birle heves otını söndür
Gönendürüp mini yolumğa köndür

Köymiş⁴: (کومیش) Kaf, 'Arabī'dür. Bahāne ve ta'allül eyleyüp bahāne itmiş dimekdür.

Köymendi⁵: (کومیندی) Kaf, 'Arabī'dür. Ta'allül ve bahāne eyledi [Li.1-118a] dimekdür.

Köymenme⁶: (کویمانما) Ta'allül ve bahāne eyleme dimekdür ki Ġarāibü's-Şığar'da

gelür.

¹ Kaf-ı 'Acemī ile : kaf-ı 'Acemī'yle S. , Ş. // ma'nāsınadır : ma'nāsınadır B. // ki Fihrist-i Nazmü'l-
Cevāhir'de.....bendesı bil : Ø Li.1 // bir rübā'ide gelür : bir rübā'ide kelür B. ; gelür ki S.

² Kaf-ı 'Acemī ile : kaf-ı 'Acemī'yle A. ; kaf , kaf-ı 'Acemī'dür S. // dimekdür : demekdir B.

³ gönendürüp : gönendürüb B. // sevindürüp : sevindürüb B. // faḥr itdürüp : faḥr etdürüb B. // dimekdür : demekdir B. // ki Gül ü Nevruz-ı Luṭfī'de.....köndür : Ø Li.1 // Münācāt-nāme'de : Münācāt'da A. , S. , Ş. // gelür : kelür B. // söndür : söyindür S. // gönendürüp mini : gönendürüb mini B.

⁴ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında (12b) vardır.

⁵ Kaf , 'Arabī'dür : kaf 'Arabī'dür B. ; kaf , kaf-ı 'Arabī'dür Li.1 , S. // dimekdür : demekdir B.

⁶ dimekdür : demekdir B. // gelür : kelür B. // üçün : uçun B.

Beyt: Ey Nevāyī yār eger dir kim özünġni otġa sal
Ten yalanġ eylerge köyme cān üçün köymenmegil

Köymenip¹: (کویمانیب) Ta'allül ve bahāne eyleyüp dimekdür ki Sultān Hüseyn eş'ārında gelür.

Beyt: Yār küyidin öterde başıma yaġsa belā
Anda eyler min tevaqquf her cihetdin köymenip

Köydi²: (کودی) Kaf-ı 'Arabī ile yandı dimekdür.

Köymegim³: (کویماکیم) Yanmaġım dimekdür.

Köydürmek⁴: (کویدورماک) Yakmaġ ve köyündürmek ma'nāsınadır.

Köydürey⁵: (کویدورای) Yakın dimekdür.

Beyt: Dip imiş sin köydürey bir dāġ ile könġlin anınġ
Her niçük kim dāġ bolsun dāġ-ı hicrān bolmasun

Köymenip⁶: (کویمانیب) Güyerlenüp dimekdür.

Köylek⁷: (کویلك) Gülmek dimekdür.

Köygey⁸: (کویکای) Kaf-ı evvel 'Arabī ve kaf-ı şānī 'Acemī'dür. Yana dimekdür.

Köygüci⁹: (کویکوجی) Yanıcı dimekdür.

Köyük¹⁰: (کویوک) [Ş.240a] Kaflar 'Arabī'dür. Yanmış dimekdür.

Köygenġe¹¹: (کویکانکا) Kaf-ı evvel 'Arabī ve kaf-ı şānī ve şālīs 'Acemī'dür. Yanmışa dimekdür.

¹ köymenip : köymenib B. // eyleyüp : eyleyüb B. // dimekdür : demekdir B. // Hüseyn : Hüseyn B. // gelür : kelür B. ; gelür ki A. // küyidin : köyidin B. // cihetdin köymenip : cihetdin köymenib B.

² Kaf-ı 'Arabī ile : kaf-ı 'Arabī'yle S. ; Kaf , 'Arabī'dür Ş. // dimekdür : demekdir B.

³ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁴ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁵ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁶ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁷ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁸ kaf-ı şānī : şānī Ş. // 'Acemī'dür : 'Acemīdir B. // dimekdür : demekdir B.

⁹ dimekdür : demekdir B.

¹⁰ kaflar 'Arabī'dür : kaflar 'Arabīdir B. ; kaflar , kaf-ı 'Arabī'dür S. // yanmış dimekdür : yanmış demekdir B. // yanmış , köyünmüş dimekdür Li.1

¹¹ kaf-ı evvel 'Arabī : kaf-ı evvel kaf-ı 'Arabī B. // kaf-ı şānī ve şālīs : şānī ve şālīs Li.1 , Ş. // 'Acemī'dür : 'Acemīdir B. // dimekdür : demekdir B.

Köydürgeli¹: (کويدورگالی) Kaf-ı evvel kaf-ı ‘Arabî ve kaf-ı şânî kaf-ı ‘Acemî’dür.

Yakmak için ve yaqalıdan berü dimekdür ki Nevâdirtü’ş-Şebâb’da gelür.

Beyt: Şu‘le-i küktürd körgüzdi kazâ köydürgeli
Derd-i ışık [S.132b] ehlin bu kim gerdün gümân eyler köngül

Köykenek²: (کويکاناک) Kaflar, kaf-ı [E.172a] ‘Arabî’dür. Muymul didükleri kuşa dirler

ki Ferhâd u Şîrîn’de Ferhâd [Li.1-118b] saltanatdan ibâ itdüğü maħalde anasına
cevâbında gelür ki:

Beyt: ‘Ukab u köylenek ni kılsalar kayd
Kağan kılğay anıñ şaydını bu şayd

Küev³: (کويو) Kaf ‘Arabî’dür. Güyekü ma‘nâsınadır ki Mecnûn u Leylî’de Mecnûn

ve Leylî vefât idüp ikisin bir kabre qodıqları maħalde gelür ki:

Beyt: Bir naqşğa saldılar ikevni
Cânsız kilin ü ölü kütveyni

[A.77b] Ve yine Tevârih-i Mülük’da Lehrâsib Rûm’a geldüğü maħalde gelür.

Her taqdır bile Kayser Lehrâsib’ni küev kılıp kızın anğa birdi.

2.42. Harfî’l-Lami’l-Meftûha

Laş⁴: (لاش) Leş dimekdür, cîşe ma‘nâsına ki Nevâdirtü’ş-Şebâb’da gelür.

Beyt: Ölgec itin ey hasta Nevâyî efusan
Çün körsem iti alyıda laşınğ sağışur min

¹ kaf-ı ‘Arabî : ‘Arabî Li.1 , S. , Ş. // kaf-ı şânî : şânî Ş. // kaf-ı ‘Acemî’dür : kaf-ı ‘Acemîdir B. ; ‘Acemî’dür Li.1 , S. , Ş. // için : için B. // bertü : beru B. // dimekdür : demekdir B. // gelür : kelür B. // derd-i ışık : derd-i aşık B.

² Kaflar , kaf-ı ‘Arabî’dür : kaflar kaf-ı ‘Arabîdir B. ; kaflar ‘Arabî’dür Li.1 , Ş. // itdüğü : itdüki B. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür Li.1 , Ş.

³ Kaf ‘Arabî’dür : kaf ‘Arabîdir B. ; kaf , kaf-ı ‘Arabî’dür Li.1 , S. // ma‘nâsınadır : ma‘nâsınadır B. // Mecnûn ve Leylî : Mecnûn Li.1 // vefât idüp : vefât idüb B. // qodıqları : qodukları B. // gelür ki : kelür B. ; gelür Ş. // naqşğa : naqışka B. // Ve yine Tevârih-i Mülük’daanğa birdi : ø Li.1 // geldüğü : keldüki B. // gelür : kelür B. // kılıp : kılıb B.

⁴ dimekdür : demekdir B. // ki Nevâdirtü’ş-Şebâb’dasağışur min : ø Li.1 // gelür : kelür B. // Nevâyî : nevâli S. // efûsân : okusan S.

La¹: (لا) Hayf dimekdür ki Seb'a-i Seyyâre'de Dilârâm çeşme yanında Behrâm Şâh

firâkında çenğ nevâht idüp eydürdi ki:

Beyt: Ömrđin nâ-ümîd boldum la
 Mihnet-i hicr içinde toldum la

Ve yine [E.172b] Fevâidü'l-Kiber'de gelür ki :

Beyt: Lebiniñ fikri bağrımın ıan kıldı la
 Çü ıan kıldı közdin revân kıldı la

2.43. Hafû'l-Lami'l-Meksüre

Lik ve lıg ve lıķ²: (ليق و ليغ و ليك) Kaf, kaf-ı 'Arabî'dür. Bunlar ekser bir lafzla dağı

isti'mâl olunur [Li.1-119a] ki [S.133a] filânlu dimekdür. Neteki Ğarâibü's-Şıgar'da gelür.

Beyt: Servniñ her beki bağrım ıanıdın sır-âb irür
 Yoksa bolmas erguvânî berklik serv-i revân

Ve yine Ğarâibü's-Şıgar'da gelür.

Beyt: La'li şevkidin ki ğam tağın ızarsın ey köngül
 Ni belâ Şîrin heveslik nâ-tüvân Ferhâd'sın

[Ş.240b] Ammâ filânlık ma'nâsına Lisânü't-Ṭayr'da tevḥîdde gelür.

Beyt: Sinde resm birlig ü hem yârlig
 Ḥaylig u kâdirlig u ğuffârlig

Liçek³: (لچك) Kaf , kaf-ı 'Arabî'dür ve cim-i 'Acemî ile maḳrama ma'nâsınadır ki

Maḥbûbu'l-Kulûb'da otuz altıncı faşda zinân zikrinde gelür ki:

¹ La : laa B. // dimekdür : demekdir B. // çeşme yanında : yanında E. // Behrâm Şâh firâkında : Behrâm firâkında B. // eydürdi ki : iderdi ki B. // Ömrđin : Ömürdin B. ; Ömridin Ş. // boldum la : boldum laa B. // içinde : içide B. // toldum la : toldum laa B. // gelür ki : kelür B. ; gelür Ş. // ıan kıldı la : ıan kıldı laa B. // çü : cü B. // közdin : közden B. // revân kıldı la : revân kıldı laa B.

² Kaf , kaf-ı 'Arabî'dür : kaf kaf-ı 'Arabîdir B. ; kaf 'Arabî'dür Ş. // ekser : ø E. // lafzla dağı : lafızla dağı B. // olunur ki : olunur ki B. ; olunurlar Li.1 // filânlu dimekdür : filânlu demekdir B. ; filânlu ma'nâsına Li.1 ; filânlık dimekdür ki S. // Neteki : Ki A. , Li.1 , S. // gelür : kelür B. // sır-âb : seyrâb B. // Ve yineFerhâd'sın : ø Li.1 // Ve yine Ğarâibü's-Şıgar'da gelür : Ve yine Ğarâibü's-Şıgar'da kelür B. ; Ve yine Ğarâibü's-Şıgar'da gelür ki S. , Ş. // la'li : laali B. // tevḥîdde gelür : tevḥîdde kelür B. // resm birlig : resm birlig B. // yârlig : varlig S. // kâdirlig : kâdirlig B.

³ Kaf , kaf-ı 'Arabî'dür : kaf kaf-ı 'Arabîdir B. ; kaf 'Arabî'dür Ş. ; kaf-ı 'Arabî ile Li.1 , S. // ma'nâsınadır : ma'nâsınadır B. // faşda : faşda B. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür Li.1

Keşidelik yağlıg farkıga liçek salgaylar.

2.44. Harfû'l-Lami'l-Mazmûme

Lünk¹: (لنك) Kaf, kaf-1 'Arabî'dür. Futa ma'nâsınadur ki Seb'â-i Seyyâre'de beşinci

hikâyede [E.173a] müdbir ve muķbil suya girdikleri maķalde gelür.

Beyt: Lik Şadık bilige bağlap lünk
Suğa kirdi niçük ki baķrğa çünk

Lük²: (لوك) Kaf, kaf-1 'Arabî'dür. Yorgun dimekdür ki Ferhâd u Şîrîn'de ķarn seng-i

tıraş ta'rifinde gelür ki:

Beyt: Yana bir üstağ-ı çapek irdi
Ki kem lük san'atı hem nâzik irdi

2.45. Harfû'l-Mimi'l-Meftûħa

Mey³: (مای) İki ma'nâya gelür. Biri revgân ma'nâsına ve biri yâbân ħar-gelesiniñ

ayğırına , ya'nî erkeğine dirler.

Mers⁴: (مرس) İp.

Beyt: Bend-i zülfünğ boynuma tüşkec helâk itti mini
İtke cânâ hıc kim öltürür taķmas mers

Maral⁵: (مرل) Âhûnuñ dişisine dirler ki Muĥâkemettü'l-Lügateyn'de Nevâyî Ĥazretleri

bu lügati şöyle taşķiĥ iderler ki:

¹ Kaf , kaf-1 'Arabî'dür : kaf kaf-1 'Arabîdir B. ; kaf-1 'Arabî'yle S. ; kaf 'Arabî'dür Ş. // ma'nâsınadur : ma'nâsınadır B. // girdikleri : kirdikleri B. // gelür : kelür ki B. ; gelür ki A. , Ş. // lik : lünk S. // bağlap : bağlab B. // baķrğa : baķirge B.

² Kaf , kaf-1 'Arabî'dür : kaf kaf-1 'Arabîdir B. ; kaf-1 'Arabî ile S. ; kaf 'Arabî'dür Ş. // dimekdür : demektir B. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür Li.1 , S.

³ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁴ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁵ Âhûnuñ : âhû E. // ki Muĥâkemettü'l-Lügateyn'de.....buğv vül maral : ø Li.1 // Nevâyî Ĥazretleri.....iderler ki : ø Ş. ; gelür Ş. // suyķunnıñ : sıgınnıñ B. // maral dir : maral dirler Ş. // Ve yine : Ve B. // gelür ki : kelür B. // buğv vül maral : buğv ve maral B.

Türk suyğunluğunun hem irkekin boğu ve tişisin maral dir. Sart âhû vü gevzenden özge nime dimes.

Ve yine Seb'a-i Seyyâre'de [S.133b] altıncı hikâyede gelür ki:

Beyt: Güyâ şaydlardın ol cengel
Vâkı' irdi tola buğu vü maral

Maşmıl: (ماشمل) Şol 'Aceme dirler ki takyesi dülbendiniñ aşğa cānibinden [A.78a] görüne.

Maşab¹: (ماشاب) 'Abā ma'nāsına [Li.1-119b] dur, Fārisī ile müşterekdür. Nevādirü'ş-

Şebāb'da gelür ki:

Beyt: Tut fahr itekin atlas ü zer-beft sözün koy
Kim ol dağı ten hıfzığa maşab dik irmiş

Mağ²: (ماغ) Şol kebûtere dirler ki başı ve kıyruğı ve kanatlarınıñ ucu bir reng ola, eger siyâh ve eger aq. Eger siyâh olsa siyâh mağ ve eger aq olsa [E.173b] sefid mağ dirler. Her ne reng olsa anıñla isti'māl iderler ki Seb'a-i Seyyâre'de gelür, şıfat-ı şebde güneş tulunmak vaşında.

Beyt: Çünkü hürşid şandalı mağı
Uçup açtı kanat tün zāğı

Meleş³: (ملش) Şive-dār maḥbûbe dirler ve zağatay'da bir târifedür ki Nevādirü'ş-Şebāb'da gelür.

Beyt: [Ş.241a] Ey Nevāyī niley il Tarḥan ile Barlas'ını
Kim birür könğlümge hālā meleş ol şüh meleş

Mamuğ⁴: (ماموغ) Penbe ma'nāsınadır ki Sedd-i İskenderî'de münacâtda gelür.

¹ ma'nāsınadır : ma'nāsınadır B. // müşterekdür : müşterekdir B. // Nevādirü'ş-Şebāb'damaşab dik irmiş : ø Li.1 // gelür ki : kelür ki B. ; gelür Ş.

² bir reng ola : bir renk ola B. // ne reng olsa : ne renk olsa B. // ki Seb'a-i Seyyâre'detün zāğı : ø Li.1 // gelür : ø A. , S. , Ş. ; kelür B. // tulunmak vaşında : tulunmak vaşında kelür b. ; tulunmak vaşında gelür A. , S. , Ş.

³ târifedür ki : târifedir ki B. ; târifeniñ adıdır Li.1 // ki Nevādirü'ş-Şebāb'da.....ol şüh meleş : ø Li.1 // gelür : kelür B.

⁴ ma'nāsınadır : ma'nāsınadır B. // ki Sedd-i İskenderî'de.....kim mamuğ : ø Li.1 // gelür : kelür gelür ki S. // çikip : çikib B.

Beyt: Güneş şu'lesin çün çikip ol tamuğ
Köyüp ebr-i rahmet niçük kim mamuğ

Maŋga¹: (مڭا) Kaf , kaf-1 'Acemî'dür. Baña demekdür.

Miniŋg²: (مڭيڭ) Kaf-1 'Acemî ile benim demekdür.

Maŋgla³: (مانگلا) Kaf 'Acemî'dür. Alın demekdür ki Bedāyi'ü'l-Vasa'at'da gelür.

Beyt: Kahrdın çin ki tüşti maŋglanığa
Çinning astıda nun irür qaşığa

Ve yine Sirācü'l-Müslimîn'de tahâret [S.134a] ferâ'izi bâbında yüz yumağ
beyânında gelür ki:

Beyt : Yumağlıg yüzni maŋglay tâ zekândur
Kulaqdın tâ kulaq vech-i hasendür

Maŋgra⁴: (مانگرا) Kaf-1 'Acemî ile koyun ve şıgır ve sâyir hayvân meledüğine dirler ve

emr idüp mele demekdür [E.174a] ki Ferhâd u Şîrîn'de mi'râcda gelür ki:

Beyt: Hamel maŋgrap koyup serv alyıda baş
Ki bolsağ ikimiz qurbân saŋga kâş

Maŋgış⁵: (مانگيش) Kaf-1 'Acemî ile maḥbûblaruñ nâz u şîve ile âheste şalınuğına

dirler ki Ḥayretü'l-Ebrâr'da on altıncı hikâyesinde gelür ki:

Beyt : Kayıttı kilgen yolu birle yürüp
Kehg hırâmin biri bir maŋgdurup

¹ Kaf , kaf-1 'Acemî'dür : kaf-1 'Acemî ile B. ; kaf-1 'Acemî'yle S. ; kaf mu'accedür Ş. // baña : bana B. // demekdür : demektir B.

² kaf-1 'Acemî ile : kaf-1 'Acemî'yle Li.1 , S. // demekdür : demektir B.

³ maŋgla : maŋga B. // kaf 'Acemî'dür : kaf kaf-1 'Acemîdir B. ; kaf-1 'Acemî'yle Li.1 , S. // demekdür : demektir B. // ki Bedāyi'ü'l-Vasa'at'da.....vech-i hasendür : Ø Li.1 // gelür : kelür B. // kahrdın : kahırdın B. // maŋglanığa : maŋglayığa B. // astıda : üstide S. // qaşığa : qaşı A. , B. , S. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür S.

⁴ Kaf-1 'Acemî ile : kaf-1 'Acemî'yle Li.1 , S. ; kaf 'Acemî'dür Ş. // hayvân meledüğine : hayvânât meledüğine S. // emr idüp : emr idüb B. // mele demekdür : bele demektir B. // ki Ferhâd u Şîrîn'desaŋga kâş : Ø Li.1 // gelür ki : kelür B. ; gelür S. , Ş. // maŋgrap : maŋgrab B. // koyup : koyub B.

⁵ Kaf-1 'Acemî ile : kaf-1 'Acemî'yle Li.1 , S. // hikâyesinde gelür ki : hikâyede kelür B. ; hikâyede gelür S. ; hikâyede gelür ki Ş. ; hikâyesinde gelür Li.1 // kayıttı : katıttı B. ; kâmeti S. // yürüp : yürüb B. // kehg : kebg B. , Li.1 ; lik A. , Ş. // maŋgdurup : maŋgdurub B. // şalındurup dimikdür : Ø B. , Li.1 // Ve yine Mecnûn u Leylî'de.....fedası anıŋ : Ø Li.1 // vaşında gelür ki : vaşında kelür ki B. ; vaşında gelür S. // saçıp : saçıb B. // Ve yine Mîzânü'l-Evzân'da.....fedası anıŋ : Ø S. // ki 'Arûz risâlesidür : Ø Ş. ; ki 'Arûz risâlesidir B. // dördinci : dördüncü B. // bir beytde gelür ki : bir beyitte kelür B. ; bir beytde gelür A.

Şalındurup dimekdür.

Ve yine Mecnûn u Leylî'de Leylî vaşfında gelür ki:

Beyt: Bir mañgışıda yüz leţāfet
Yok yok ki saçıp cihānga āfet

Ve yine Mîzānû'l-Evzān'da ki 'Arûz risālesidür, dördinci dāyireniñ ikinci baħrında bir beytde gelür ki:

Beyt: Ni mañgışdur ki tenler hebāsı anıñg
Ni baķışdur ki cānlar fedāsı anıñg

Mayruk¹: (مايروق) Egri ve 'ayblu dimekdür ki Bedāyi'ü'l-Vasať' da gelür.

Beyt: Benefşeniñ niçük olmış dimāğı munca aluķ
Ki ħaţtinge siniñg ol Hindüyî irür mayruk

Mayruk²: (مايروق) Goncanıñ perdesi deyü lügatler böyle kaydetmişler.

Mayuk³: (مايوك) Ba'zı meyveniñ ve şüküfeniñ üzerinde ħafıfçe perde olur aña dirler ve

ķabuķ ma'nāsına daħı gelür ki Ġarāibü's-Şıġar'da gelür.

Beyt: Lebleriñni kim uçuk tutmış [Li.1-120a] hem ol heyet bile
Aġzıñg andaķ bestedür kim tüşmemiş andım mayuk

Ba'zı nüshada "aġzıñg andaķ ġoncadur kim" vāķı' [A.78b] olmuş, bu taķdİRce mayuk, şüküfeye şāmindür.

2.46. Ĥarfü'l-Mimi'l-Meksüre

Mitin⁴: (ميتين) Külünġ ki anuñla taş yonarlar. Ferĥād-nāme'de ķaden-i ħārā-ken

vaşfında eydür.

Beyt: Çü mitin nevkini ħārā-ken eylep
Ķatıġ ħārānı revzen revzen eylep

¹ 'ayblu : 'ayıblu B. // dimekdür : demekdir B. // ki Bedāyi'ü'l-Vasať'da.....irür mayruk : ø
Li.1 // gelür : kelür B. ; bir beytde gelür S. ; gelür Ş. // ħaţtinge : ħaţtinga B. // siniñg : seninġ B.

² Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

³ meyveniñ ve şüküfeniñ : meyveniñ şüküfeniñ B. ; meyveleriñ ve şüküfeleriñ Li.1 // ħafıfçe : ħafıfçe
B. // perde olur : perdecik olur Li.1 // ķabuķ : ķoyun S. // daħı gelür ki : daħı kelür ki B. // gelür :
kelür B. ; buyurur Li.1 // bestedür : pistedür B. // Ba'zı nüshada.....şāmindür : ø Li.1 //
taķdİRce : taķdİRde B.

⁴ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

Minin¹: (مينيك) Bentüm diyicek maħalde mininġ dirler. İmlāda min mā-ba‘dına bir ya yazılır kesreye delālet içün ve bir nun ve bir daħı nunuġ kesresi eclāçün ya ve bir daħı kaf-ı ‘Acemī mā-ķabline nun resm olunur.

Mikcin²: (ميكجين) Kaf, kaf-ı ‘Acemī’dür ve cim-i ‘Arabī ile [S.134b] ħınzırın dışisine dirler [Ş.246b] ki Muhākemetü’l-Lügateyn’de Nevāyī Hāzretleri bu lügati şöyle taşhīh iderler ki:

Ve bir şürüşinlġ av ki tonġuz avıdur anıġ irkekin ķaban ve tişisi mikcin ve uşāġın ħurpa dirler ve şart barķasın ħük ve gürāz lafzı bile aytur.

Miney³: (ميناي) Ata bineyin dimekdür ki Sedd-i İskenderī’de gelür.

Beyt: Miney güşiş-i sa‘y rahşıġa tīz
Sipeh ziynetiġa ķılayın sitīz

Min⁴: (مين) Ben dimekdür.

Min min⁵: (مين مين) Ya‘nī benim dimekdür.

Minġ⁶: (مينك) Kaf-ı ‘Acemī [E.175a] ile biñ , ya‘nī ‘ded ma‘nāsınadır ve ħāl ma‘nāsına daħı gelür ki Fevāidü’l-Kiber’de gelür.

Beyt: Ĥüblarġa minġ ol aynınġ tāze ķulluk daġı bes
Közlerige sürme kūyınınġ ķara tofraġı bes

Beyt: Ey minġleri fülful közi kāfir yüzü kāfür
Esrü daġı bolma bu kiķer ħüsnünġe maġrūr

¹ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

² Mikcin : minġcin S. // kaf ,kaf-ı ‘Arabī’dür : kaf kaf-ı ‘Arabī’dür B. // kaf , kaf-ı ‘Arabī’dür ve cim-i ‘Arabī ile : kaf kaf-ı ‘Arabī’dür ve cim daħı ‘Arabī’dür Li.1 ; kaf ve cim ‘Arabī’dür Ş. // cim-i ‘Arabī ile : cim-i ‘Arabī’yle S. // dirler ki : dirler Ş. // ki Muhākemetü’l-Lügateyn’de.....bile aytur : ø Li.1 // Muhākemetü’l-Lügateyn’de : Muhākemetü’l-Lügateyn’de yukarıda geçmiştir Ş. // Nevāyī Hāzretleri.....bile aytur : ø Ş. // Ve bir : bir E. // ķaban : kıyan S. // tişisi : dışisi B. // sart : sarķ A. // lafzı bile : luṭfı bile E. // aytur : ayturlar S.

³ dimekdür : demektir B. // gelür : kelür B. // miney : minesi B. // rahşıġa : rahşige B. // ziynetige : ziynetige B.

⁴ dimekdür : demektir B.

⁵ dimekdür : demektir B.

⁶ Kaf-ı ‘Acemī ile : kaf-ı ‘Acemī’yle Li.1 , S. ; kaf ‘ācemī’dür Ş. // biñ : bin B. ; biñ dimekdür S. , Ş. // ya‘nī : ø Ş. // ma‘nāsınadır : ma‘nāsınadır B. ; ma‘nāsına Ş. // daħı gelür ki : daħı kelür ki B. // gelür : kelür B. // ol aynınġ : ol ay nınġ B. // daġı bes : daġı pes A. // kūyınınġ : köyi nınġ B. // tofraġı bes : tofraġı pes A. // Tanık olarak verilen ikinci beyt yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

Minîñ¹: (ميكىك) İki kaf dağı kaf-i ‘Acemî’dür. Hâliñ ma‘nâsına ki eş‘âr-ı Luţfî’de gelür.

Beyt: Miñiñ irniñg yüziñg ay reşk-i rızvân
İlād-ı kevşer ü bağ-ı cināndur

Mindürmek²: (مىندورماك) Bindirmek dimekdür. Seb‘a-i Seyyāre’de H‘āce Āhī Ferruḥ

Şāh’ı bir virānede bulup ibrām ve ilḥāk atına bindirdügi yerde bu beytde mindürdi lafzı bindirdi dimekdür.

Beyt: Sa‘y ile merkeb üzre mindürdi
Hıdmetige öyige yitkürdi

Mindürgil³: (مىندوركىل) Ferruḥ Şāh mānīyi gördikde hıdmet-kāra ḥitāb idüp bu beytde

mindürgil didügi bindirgil dimekdür.

Beyt: Ol müsāfirni atğa mindürgil
Çapturup hıdmetige yitkürgil

Mıncağ⁴: (مىنچاق) Boncuḡ dimekdür ki Sedd-i İskenderî’de H‘ākan İskender’e çekdügi develer vaşfında gelür.

Beyt: ‘Alāḡa barıḡa ser-ā-ser ipek
Dürr ü la‘l ü firūze mincaḡı dik

Mindev⁵: (مندو) At omuzındaḡı yaḡıra dirler.

Minḡiz⁶: (مىنگىز) Kaf, kaf-ı ‘Acemî’dür. Beñiz dimekdür, beşere ma‘nâsına ki Sedd-i

İskenderî’de H‘ākan İskender’e pīş-keş virdügi cāriyeler vaşfında gelür ki:

Beyt: Minḡizleri gül gül . müjeleri ḡār
Ḳapaḡları ḡinḡ ḡinḡ , aḡızları tar

¹ İki kaf dağı kaf-ı ‘Acemî’dür : İki kaf dağı kaf-ı ‘Acemîdir B. ; İki kaf dağı kaf-ı mu‘accemedür A. , B. , Li.1 , S. ; Kaflar ‘Acemî’dür Ş. // ki Eş‘ār-ı Luţfî’de.....cināndur : ø Li.1 // gelür : kelür B. ; bir beytde gelür S.

² Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

³ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁴ dimekdür : demektir B. // ki Sedd-i İskenderî’de.....mincaḡı dik : ø Li.1 // çekdügi : çekdüki B. // gelür : kelür B. ; gelür ki S. // ipek . ø A. , S. , Ş. // dürr ü la‘l ü firze : dürr ü laal ve firuze B.

⁵ omuzındaḡı : omuzundaḡı B.

⁶ Kaf , kaf-ı ‘Acemî’dür : kaf kaf-ı mu‘accemedir B. ; kaf kaf-ı mu‘accemedür A. ; kaf-ı mu‘acceme ile Li.1 , S. ; kaf ‘Acemî’dür Ş. // dimekdür : demektir B. ; dimekdür ki A. // ki Sedd-i İskenderî’deaḡızları tar : ø Li.1 // İskender’e ø B. // virdügi : verdüki B. // gelür ki : kelür B. ; gelür Ş. // Tanık olarak verilen ikinci beyit yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

Beyt: Nâzınġ yanġaġlarınġ kibi ŧem'-i encümde yok
Serv ġadınġ minġizlũ ŧanevber-i ħemende yok

[S.135a] Minġizitti¹: (مینګیزیتی) Kaf-ı 'Acemî ile beñzetti demekdür ki eş'âr-ı Luġfî'de gelür.

Beyt: Kim ħaŧınġnı hilâl minġizitti
Anı 'ıŧġ ehli kec nazar didiler

2.47. Ĥarfü'l-Mimi'l-Mazmûme

Mundu²: (مودو) [Li.1-120b] ŧayyadlar ŧikâr ħutmaġa dâm ħurıcak, kenârına sivri

âġaclara ħara bezler örterler ve ŧikârı anıñ üzerine sürerler, tâ ki aña varup
ŧancıla ki Mucnûn u Leylî'de Leylî'niñ göziyle kirpikleri vaŧfında gelür.

Beyt: Dime bu siyeh ni ħayl-i Hindû
Çîn deŧti kiyikler yaña mundu
Müşk anca saġıp ol âhû-yı Çîn
Kim eylep anda mundularnı müşkîn

Ve yine ceng günlerinde ħandek içinde ve sâyir ceng yerlerinde iderler ki
düşmen geldükde aña sancıla ki Sedd-i İskenderî'de cenginde gelür.

Beyt: Yana ħandek ayında mundu tikip
Ĥalın ni ŧeker dik ki Hindû tikip

[Ş.242a] Mundak³: (موداق) Buncılayın ve bunuñ gibi demekdür.

Munġ dik⁴: (مونك ديك) Kaf-ı evvel 'Acemî ve kaf-ı şânî 'Arabî'dür. Bunuñ gibi
dirmekdür.

¹ Minġizitti : minġzetti B. // kaf-ı 'Acemî ile : kaf-ı 'Acemî'yle S. // demekdür : demektir B. // Eş'âr-ı Luġfî'de : Luġfî eş'ârında Li.1 // gelür : kelür B. ; bir beytde gelür ki S. // hilâl : hilâle Li.1 // hilâl minġizitti : hilâl minġzetti B. // 'ıŧġ ehli : 'aşġ ehli B.

² âġaclara : âġaclar B. // varup : varub B. // vaŧfında gelür : vaŧfında kelür B. ; vaŧfında gelür ki Ş. // yaña mundu : bunġa mundu B. // saġıp : saġıb B. // eylep : eyleb B. // anda : Ø A. , B. , S. // ceng günlerinde : ceng günlerinde B. // ħandek içinde : ħendek içinde B. // ceng yerlerinde : ceng yerlerinde B. // düşmen geldükde : düşmen keldükde B. // ki Sedd-i İskenderî'de.....Hindû tikip : Ø Li.1 // Sedd-i İskender'de : Sedd-i İskenderî'de B. ; Sedd-i İskender A. // cenginde gelür . cengde kelür . B. ; cengde gelür S. ; cenginde gelür ki Ş. // ħandek ayında : ħendek alyıda B. ; ħandek alyıda A. // mundu tikip : mundu tikib B. // Hindû tikip : Hindû tikib B.

³ gibi : kibi B. // demekdür : demektir B.

⁴ Kaf-ı evvel 'Acemî : kaf-ı evvel Mu'acceme A. , Li.1 // kaf-ı şânî 'Arabî'dür : kaf-ı sâni 'Arabîdir B. // gibi : kibi B. // demekdür : demektir B.

Munda¹: (موندأ) Bunda dimekdür:

Munġ²: (مونك) Kaf-ı Mu‘acceme ile bunuñ dimekdür.

Monġuz³: (مونكوز) Kaf ‘Acemī’dür. Boynuz dimekdür ki Sedd-i İskenderī’de vaḥşiler
vaşfinda gelür.

[E.176a] Beyt: Köz ezrāk saḳal sarıġ tıre yüz
Çıkıp barçanınġ manġlayıda monġuz

[A.79a] Munġ⁴: (مونك) Kaf-ı ‘Acemī ile belā ve miḥnet ma‘nāsına, buñlı ve miḥnetlü
dimekdür ki Mecnūn u Leylī’de Mecnūn’uñ ḥālī beyānında gelür.

Beyt: Munġlıġ min ü munġ bile peyāmım
Munġlıġ kişiler sözi peyāmım

Ve yine Ġarāibü’ş-Şıġar’da gelür ki:

[S.135b] Beyt: İrür tenimdeki yüz dāġ birle munġlıġ cān
Gedā ki tonıġa her sarı salsa peyvendi

Munġaldı⁵: (مونكالدى) Buñaldı dimekdür.

Munġlaştı⁶: (مونكلاشتى) İki miḥnet-zede birbiriyle görüşdi dimekdür.

[Li.1-121a] Munġra⁷: (مونكرا) Kaf-ı ‘Acemī ile yañgra gibi koyun ve şıġır meledüġine

dirler ki Mecnūn u Leylī’de Mecnūn şahrāda āhūya ḥitāb idüp eytdi.

Beyt: Bozlap ġamım eyle āşikāra
Munġrap munġum ayıt bī-müdarā

¹ dimekdür : demekdir B.

² Kaf-ı Mu‘acceme ile : ø A. , B. , E. , S. , Ş. // dimekdür : demekdir B.

³ Kaf ‘Acemī’dür : kaf-ı Mu‘accemedir B. ; kaf-ı Mu‘acceme ile A. , Li.1 , S. // dimekdür : demekdir B. // ki Sedd-i İskenderī’de.....monġuz : ø Li.1 // gelür : kelür B. // çıkıp : çıkıp B. // barçanınġ : barçanınġ B.

⁴ Kaf-ı ‘Acemī ile : kaf-ı ‘Acemī’yle S. ; kaf-ı Mu‘acceme ile Li.1 // dimekdür : demekdir B. // ki Mecnūn u Leylī’de.....sözi peyāmım : ø Li.1 // gelür : kelür B. // munġlıġ min : muyınġlıġ min S. // munġlıġ kişiler : muyınġlıġ kişiler S. // Ve yine : ø Li.1 // gelür ki : kelür ki B. ; gelür Li.1 , Ş. // peyvendi : peyvend S.

⁵ dimekdür : ø Ş. ; demekdir B.

⁶ birbiriyle : birbiri ile B. // görüşdi : körtüşdi B. // dimekdür : ø Ş. ; demekdir B.

⁷ Kaf-ı ‘Acemī ile : kaf-ı ‘Acemī’yle S. ; kaf-ı Mu‘acceme ile A. , B. , Li.1 // gibi : kibi B. // meledüġine : meledükine B. // ki Mecnūn u Leylī’de.....bī-müdarā : ø Li.1 // idüp eytdi : idüb ayıtdı B. ; idüp eytdi ki Ş. // bozlap : bozlab B. // munġrap : munġrab B.

Munğurgap¹: (مونگورغاب) Bu dağı evvel ma'nîyedür ki Sultân Hüseyn Baykara eş'ârında gelür.

Beyt: Hicr deştide munğurgap kalmış irdi haste cân
Veh diñgiz kim ol ğarīb u nā-tüvān kildi mü

Mul²: (مول) Muhtāc ma'nāsınadır ki Hayretü'l-Ebrār'da beşinci maqālede kerem beyânında gelür.

[E.176b] Beyt: Kefleriniñ ayını çü birmek bolup
Mul munğa Hâtem anğa birmek bolup

Muldur³: (مولدور) Jāle ma'nāsınadır ki Mecnūn u Leylī'de bahār vaşfında gelür.

Beyt: Sarıĝ gül üze şabūhī muldur
Altun tabağ üzere körkezdür

Ve yine Seb'a-i Seyyāre'de Dilārām vaşfında gelür ki:

Beyt: Tişleri leyli içinde rişte-i dürr
Mañga hayvān suyu ara muldur

Muçek⁴: (موچك) Kaf-ı 'Arabī ile öpmek ma'nāsınadır ki Ğarāibü's-Şıĝar'da gelür.

Beyt: Lebiñdin istedi cânım hayāt tapmas min
Ki bir sökinc mü yā kaşdı bir muçek mu ikin

Ve yine Fevāid [S.136a] ü'l-Kiber'de gelür ki:

Beyt : Tizgüzerde nefsinĝ yüzi kaçurmak ni idi
[Ş.242b] Meyl kılmaz hōd ölü kimsedin almakğa muçek

¹ munğurgap : munğurgab B. ; munğuzĝap S. // bu dağı : bu dağı B. // evvel ; ol B. , S. , Ş. // ma'nîyedür ki : ma'nîyedür ki : B. ; ma'nāya dirler ki S. // Sultân Hüseyn : Sultân Hüseyn B. // gelür : kelür B. // deştide munğurgap : deştide munğurgab B.

² ma'nāsınadır : ma'nāsınadır B. // ki Hayretü'l-Ebrār'da.....anğa birmek bolup : ø Li.1 // beyânında gelür : bābında kelür B. ; bābındagelür ki S. // çü birmek bolup : cü birmek bolub B. // anğa birmek bolup : anğa birmek bolub B.

³ ma'nāsınadır : ma'nāsınadır B. // gelür : kelür B. // şabūhī : sebūhī B. // Ve yine Seb'a-i Seyyāre'de.....ara muldur : ø Li.1 // gelür ki : kelür ki B. ; gelür S. // içinde : içide B. // rişte-i dürr : reşte-i dürr B.

⁴ muçek : mucek Ş. // kaf-ı 'Arabī ile : kaf-ı 'Arabī'yle Li.1 , S. // ma'nāsınadır : ma'nāsınadır B. // gelür : kelür B. ; gelür ki S. // hayāt : katebat B. // sökinc : sökünc B. // muçek mu ikin : mucek mu ikin Ş. // Ve yine Fevāidü'l-Kiber'de.....almakğa muçek : ø li.1 // gelür ki : kelür ki B. ; gelür S. // tizgüzerde : tırgüzerde B. ; tırgüzerde S. // meyl : meyl B.

Müşek¹: (موشك) Kaf-ı ‘Arabî ile fişek dimekdür ki Sedd-i İskenderî’de naḥl muḳābelesinde gelür.

Beyt: Egerçi irtür müşek atmak işi
Bulut mamuḡın örte almas kişi

Müşük²: (موشوك) Kaf , kaf-ı ‘Arabî’dür. Kediye dirler ki gürbe ma’nāsına Nesāyimü’l-

Muḥabbe’de Mevlānā Celāle’-d-dīn-i Belḥī menākıbında gelür ki:

Ba’zı etḫāl [E.177a] bile öy tamamlarıda seyr kıılır irmişler. Alardın biri yana birige dipdur ki bu ḥareket müşük işidür ḥayf bolḡay ādemi bu işge mürtekeb bolḡay.

Ve yine Maḥbūbu’l-Ḳulūb’da üçinci kısımda bir tenbīhde gelür ki:

Müşükge ri’āyet kebūterḡa āfetdür.

Munḡ³: (مونك) Derd ve belā ve meşakḡatdır ki bu diyārda būnḡ dirler. Ya ile Seb’a-ı

Seyyāre’de evvelke ḥikāyede eydür ki:

Beyt: Yüz tümen munḡda cān eşkāı
Barı biri sarı vü bu biri sarı

Munḡdaşmak⁴: (مونكداشماق) Birbiriyle buñların söyleşmekdür ki aña derdleşmek dinilür.

Beyt: Kimse yarı birle ḥōştur ḡam diyışıp munḡdaşıp
Yetsege hey çıрмаşıp öltürsege hey bandaşıp

Munḡratıp⁵: (مونكراتيپ) İnleyüp dimekdür.

¹ Kaf-ı ‘Arabî ile : kaf-ı ‘Arabî’yle Li.1 , S. // fişek : fişekdür Li.1 // dimekdür kialmas kişi : ø Li.1 // naḥl : naḥil B. // gelür : kelür B. ; gelür ki S.

² Kaf , kaf-ı ‘Arabî’dür : kaf kaf-ı ‘Arabî’dir B. ; kaf-ı ‘Arabî’yle S. ; kaf ‘Arabî’dür Ş. // gürbe ma’nāsına : ø A. , E. , S. , Ş. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür S. // tamamlarıda : tamlarıda B. // seyr kıılır : seyir kıılır B. // dipdur ki : dibdur ki B. // işidür : işidir B. // Ve yine Maḥbūbu’l-Ḳulūb’da üçinci kısımda bir tenbīhde gelür ki : Ve yine Maḥbūbu’l-Ḳulūb’da gelür Li.1 // üçinci : üçüncü B. ; üçüncü Ş. // kısımda : kısımda B. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür Li.1 // kebūterḡa : kebūterge B.

³ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁴ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁵ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

Munı¹: (مونی) Bunu demekdür. Seb'a-i Seyyāre'de sebep-i te'lif evāilinde şıfat-ı şebde gelür.

Beyt: Munı peydā anı nihān eylep
Her birin fitne-i cihān eylep

Muz²: (موز) Buz demekdür, yah ma'nāsına ki Ferhād u Şīrīn'de eṭibbānıñ 'ilāc idecekleri tağ vaşfında gelür.

Beyt: Büyük ol tağ ucı eyle kim köz
Savuğdın bağlanar pes çeşmeler muz

Ve yine Fevāidü'l-Kiber'de gelür ki:

Beyt: Tüz şeb-istān içre şöhet kim işāret meygadur
Şem'-i kâfūrī ki astı şuşe muzlar bile öy

Mu³: (مو) Bu dağı bir lafzdur ki bir lafzla dağı isti'māl olunması ma'nī hāşıl olmaz ki ;

filān mu ikin , filān mı ki demekdür. [A.79b] Ğarāibü'ş-Şığar'da gelür.

Beyt: Veh ki mindin ayru yüz cān yoksa cānān mu ikin
Maŋa ansız miŋ [Li.1-121b] ölüm bar derd-i hicrān mu ikin

Ve yine Nazmü'l-Cevāhir dibācesinde bir rübā'yyede geldi mi [S.136b] diyeyin
diyecek yerde gelür ki:

[E.177b] Beyt: Her şafhası gül-berk tarı kildi mudı
Saçınıñ rengi 'anber mudur müşk-i Çin mu
Lebiniñ ta'amı şeker mudur engebīn mu

Mürī⁴: (موری) Pencereye ve şu ylına dirler ki Ferhād u Şīrīn'de ejdehā vaşfında gelür.

¹ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

² demekdür : demektir B. // ma'nāsına ki : ma'nāsınadır Li.1 // ki Ferhād u Şīrīn'demuzlar birle öy : ø Li.1 // eṭibbānıñ : aṭibbānuñ B. // 'ilāc idecekleri tağ vaşfında gelür : Ferhād'a 'ilāc idecekleri tağ vaşfında gelür Ş. // gelür : kelür B. // büyük : biyik Ş. // savuğdın : savuğdin B. // gelür ki : kelür B. ; gelür A. , S. // meygadur : meygadur B. // birle öy : birledi B. , S.

³ bu dağı : bu dağı B. // bir lafzdur ki : ø E. , S. // bir lafzla dağı : bir lafızla dağı B. ; bir lafzla S. // olunmasa : olunmasa B. // hāşıl olmaz : olmaz A. // demekdür : demektir B. ; demekdür ki A. , Li.1 , S. // gelür : kelür B. // ayru : ayrı B. // derd-i hicrān : derd ü hicrān B. // Ve yine Nazmü'l-Cevāhir.....engebīn mu : ø Li.1 // rübā'yyede : şürde B. // geldi mi : keldi mi B. // gelür ki : kelür B. ; gelür Ş. // kildi mudı : kildimu di B. // rengi : ø S. ; renki B. // şeker : sükker B.

⁴ pencereye : pençereye S. // yolna : yoluna B. , Li.1 // dirler : derler B. // ki Ferhād u Şīrīn'deornığa mürī : ø Li.1 // ejdehā : ejderhā B. // gelür : kelür B. // nokta ornığa : lafz ortığa S.

Beyt : Tişükler burnıda vahşet tennûrî
Tennûrî yok ki nokta ornığa mûrî

Mürçel¹: (مورچل) Kâl'a burguzına dirler ki Fedhâd u Şîrîn'de Hüsrev Ermeniyye kâl'ası

muķābelesinde yapduğı kâl'a vaşfinda gelür.

Beyt: Ulaştı mürçel ü yerni kılıp şak
Çerik etrâfığa kazdurdı hādek

[Ş.243a] Munca²: (مونجه) Bunca dimekdür.

Mundağ³: (مونداق) Buncılayın dimekdür.

Mundu⁴: (موندو) İgne, süzen ma'nāsına Seb'a-i Seyyāre'de Şāh Behrām'ın Dilarām

firākında ahvālın zıkr itdüğü yerde eydür.

Beyt: Kirpiki yok kim ol şıfat-ı Hindü
Sancıban bağı içre yüz mundu

2.48. Harfî'n-Nuni'l-Meftûha

Neğu⁵: (ناغو) Niçün dimekdür ki Ğarāibü's-Şığar'da gelür.

Beyt: Başımğa küyıda her dem gulüvv kılur itler
Ger ölmesem bu gulüvvni neğu kılur itler

Ve yine Mecnûn u Leylî'de Şeyh Nizāmî vaşfinda gelür ki :

Beyt: Mūsā imes irse kilki neğu
Cevfi ara muzmer itti cādū

Narı⁶: (ناری) Öte dimekdür ki andan öte ve andan añaru dirler ki Ğarāibü's-Şığar'da

gelür.

¹ dirler : derler B. // ki Ferhâd u Şîrîn'de.....kazdurdı hādek : ø Li.1 // gelür : kelür B. ; gelür ki Ş. // mürçel ü yerni : mürçel ü yirni B. ; mürçek ü burnı S. // kılıp şak : kılıb şak B. // çerik : çirik B. // hādek : hendek B.

² dimekdür : demekdir B.

³ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁴ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁵ Neğu : negü B. // niçün : nicün B. // dimekdür : demekdir B. // gelür : kelür B. // küyıda : köyide B. // neğu kılur : negü kılur B. // Ve yine Mecnûn u Leylî'deitti cādū : ø Li.1 // gelür ki : kelür B. ; gelür S. // irse : idse S. // kilki neğu : kilki negü B. // cevfi : çokı S.

⁶ dimekdür : demekdir B. // añaru : añarı B. // dirler ki : dimekdür Li.1 // Ğarāibü's-Şığar'dataşkarı : ø Li.1 // gelür : kelür B. ; gelür ki S. // ötkey : ötgey B. // kafdın : kaçdın S.

Beyt: Tiler könğlüm kuşu ‘anğādın ötkey narı yüz vādi

[E.178a] Ki mundın seyr iterge kafdın artuğ sebātim bar.

Ve yine Sedd-i İskenderī’de Dārā ile İskender muğābele olduğu maḥalde gelür.

Beyt: Narı yüzde Dārā-yı encüm-sipāh

Başı üzere gerdün kibi bār-gāh

Ve yine Muḥākemetü’l-Lügateyn’de gelür ki:

Bu sözniñ ta‘aqquldın narı ve taşavvurdın taşqarı.

Narıraq¹: (ناریراق) Ya‘nī öterek dimekdür.

[S.137a] Naqçı: (ناقچی) Kādı nāibine dirler ve muḥarrib-i ḥazret olana dirler.

Nācū²: (ناجو) Çam ağacına dirler ki Sedd-i İskenderī’de Hind vilāyetinde bīşe-nigār

vaşfında gelür.

Beyt: Bolup her şecer naḥl-ı nācū kibi

Ni nācū ki bu çerḥ-i mīnū kibi

Neyitti³: (نیتی) Ne idi dimekdür.

2.49. Ḥarfü’n-Nuni’l-Meksüre

Nime⁴: (نیمه) Nesne dimekdür ki Sedd-i İskenderī’de gemiler yapıldığı maḥalde gelür.

Beyt: Meşāliḥ ki der-kārdur her nime

Alıp söz kılğaylar üç minğ kime

Ve yine Münşeāt’da on birinci mektūbda gelür ki:

Yana iltimās ol kim mizācınıñ ri‘āyetin yaḥşırağ kılıñız kim şihḥat ni‘metiğā hīç

nime bedel bolmas.

// maḥalde gelür : maḥalde kelür B. // narı yüzde : nar ni yüzde S. // Dārā-yı encüm-sipāh : dārarı encüm-sipāh S. // Ve yine : Ve B. // gelür ki : kelür ki B.

¹ ya‘nī : ø S. // dimekdür : demekdir B.

² ki Sedd-i İskenderī’de.....mīnū kibi : ø Li.1 // bīşe-nigār : pīşe-nigār S. , Ş. // gelür : kelür B. ; bir beytde gelür S. ; gelür ki Ş. // bolup : bolub B.

³ neyitti : netti B. // dimekdür : demekdir B.

⁴ dimekdür : demekdir B. // ki Sedd-i İskenderī’de.....bedel bolmas : ø Li.1 // gemiler : kemiler B. // gelür : kelür B. ; gelür ki A. , S. , Ş. // alıp : alıb B. // üç minğ : üç minğ B. // Münşeāt’da : münşaāt’da B. // gelür ki : kelür B. // mizācınıñ : mizācınığ S. // ni‘metiğā : nimetige B.

Nitey¹: (نیتای) Nideyin demekdür.

Ni irdi irgin²: (نی ایردی ایرکین) Kaf ‘Acemī’dür. [E.178b] Ne idi iki demekdür.

Ni³: (نی) Filānı diyecek yerde gelür ki Ḥayretü’l-Ebrār’da köngül ta’rifi maķālesinde gelür.

Beyt: [A.80a] Şubḥ-ı ezel kıldı çü dihkannı şun⁴
Âdem ḥākini gül-istān-ı şun⁴

Ve yine Ḥayretü’l-Ebrār’da ikinci ḥayretde gelür ki:

Beyt: Nūr birip külbege şem‘-i firāk
Şem‘ni koy kim güher-i şeb-çirāk

Ni içün⁴: (نی اوچون) Niçün demekdür.

Nime⁵: (نیمه) Pāre ma‘nāsınadır. Bir pāre diyecek maḥalde bir nime dirler.

Beyt: Diseñ aña bolay mıdın öziniñni hıc nime bilmes
Kıl ki gāfldur fenā tārıda özni bir nime bilmek

Ve bir daḥı nesne demek ma‘nāsına gelür. Luṭfī Divānı’nda eydür.

Beyt: Ḥaḥdın ey köngül özge nime kılma temennā
Sin ḥastağa ol yirde ki tīmār tapılsa

Nitek⁶: (نیتاك) Kaf, kaf-ı ‘Arabī’dür. Nicesine demekdür ki Nevādirü’ş-Şebāb’da gelür.

Beyt: Cismin çü Nevāyī’niñ peykānı timur kıldı
[Ş.243b] Bilmen ki sinan imdi bağığa nitek sancar

Nige⁷: (نیکا) Kaf-ı ‘Acemī’ ile neye, ya‘nī ne içün ve ne nesneye demekdür ki Ġarāibü’ş-

Şıgar’da gelür.

¹ demekdür : demektir B.

² ni irdi irgin : ne irdi irgin B. // kaf ‘Acemī’dür : kaf Mu‘accemedir B. ; kaf Mu‘acceme’dür A. ; kaf kaf-ı Mu‘acceme’dür S. ; Kaf-ı Mu‘acceme ile Li.1 // ne idi iki : ne idi iken B. ; ne idi ki Li.1 // demekdür : demektir B.

³ yerde gelür : yerde kelür B. // ki Ḥayretü’l-Ebrār’da.....güher-i şeb-çirāk : ø Li.1 // maķālesinde gelür : maķālesinde kelür B. ; maķālesinde gelür ki S. // dihkannı : dihkān-ı B. // ḥayretde gelür ki : ḥayretde kelür ki B. ; ḥayretde gelür S. // nūr birip : nūrı birib A. ; nūr birib B. ; tarı birip Ş. // firāk : ferāğ B. // şem‘ni : şem‘ini B. // güher-i şeb- çirāk : güher-i şeb-çirāğ B.

⁴ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁵ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁶ Kaf , kaf-ı ‘Arabī’dür : kaf kaf-ı ‘Arabī’dir B. ; kaf-ı ‘Arabī’yle S. ; kaf ‘Arabī’dür Ş. // demekdür : demektir B. // gelür : kelür B.

⁷ Kaf-ı ‘Acemī’ ile : kaf-ı ‘Acemī’yle Li.1 , S. ; kaf ‘Acemī’dür Ş. // demekdür : demektir B. // ki Ġarāibü’ş-Şıgar’da.....yiniñil : ø Li.1 // gelür :kelür B. ; gelür ki S. // vezni kefeside : vezin kefeside B.

Beyt: Nevāyīyā nige eflāk mürtefi^c bolmuş
Eger ğamındın imes vezn kefeside yinġil

[S.137b] Nilege min¹: (نيلكامين) Kaf ‘Acemī’dür. Nice deyin dimekdür.

Nitti²: (نيتي) Neyledi dimekdür ki Ğarāibü’ş-Şıġar’da gelür.

Beyt: [Li.1-122a] Dimeġgiz nitti firāk āġir ki boldıñ düşmeni
Menba^c-ı vaşl Ĥusrev ü Cem iktidārını firāk

Niçük³: (نيچوك) Kaf, kaf-ı ‘Arabī’dür. Nice ve niçün dimekdür ki Ğarāibü’ş-Şıġar’da gelür.

Beyt: Ey Nevāyī ‘ışk şahrāsıġa çün koyduñ adem
Tā niçük lāşkay sin ol pāyānı yok vādi bile

Ni⁴: (ني) Ne dimekdür.

[E.179a] Niler⁵: (نيلار) Neler dimekdür.

Nitük⁶: (نيتوك) Kaf ‘Arabī’dür. Nice dimekdür ki Maġzen-i Mīr Ĥaydar’da dördinci maġāle ĥikāyesinde gelür ki:

Beyt: Sin ki kılursın maġa bu serzeniş
Sin nitük olursın eger tüşse iş

Nişe⁷: (نیشه) Nice dimekdür, zirā ma’nāsına daġı gelür.

Ninġ⁸: (نينك) Kaf, ‘Acemī’dür. Filānıñ dimekdür ki Ĥayrettü’l-Ebrār’da ikinci ĥayretde gelür.

Beyt: Hey’eti āyīne-i kiti-nümā
Közgüsi aynıñ tapıp andın cilā

¹ Kaf ‘Acemī’dür : ø Li.1 ; kaf Mu‘accemedir B. ; kaf Mu‘acceme’dür A. , S. // dimekdür : demektir B.

² dimekdür : demektir B. // gelür : kelür B. ; gelür ki A. // āġir : āġer B. // Tanık olarak verilen beytin ikinci mısraı Li.1 nüshasında yoktur.

³ Kaf , kaf-ı ‘Arabī’dür : kaf kaf-ı ‘Arabī’dir B. ; kaf ‘Arabī’dür Ş. // dimekdür : demektir B. // gelür : kelür B. // ki Ğarāibü’ş-Şıġar’da.....vādi bile : ø Li.1 // ‘ışk : ‘aşk B.

⁴ dimekdür : demektir B.

⁵ dimekdür : demektir B.

⁶ Kaf ‘Arabī’dür : kaf-ı ‘Arabī’yle S. // dimekdür : demektir B. // ki Maġzen-i Mīr Ĥaydar’da.....tüşse iş : ø Li.1 // dördinci : dördüncü B. // gelür ki : kelür B. ; gelür S. // sin ki : sin A.

⁷ nice dimekdür : bu daġı nice dimekdür Li.1 // dimekdür : demektir B. // daġı gelür : daġı kelür B.

⁸ Kaf , ‘Acemī’dür : kaf Mu‘accemedir B. ; kaf Mu‘acceme’dür A. , S. ; kaf-ı Mu‘acceme ile Li.1 , S. // filānıñ : filānuñ S. // dimekdür : demektir B. ; ma’nāsınadır Li.1 // gelür : kelür B. // tapıp : tapıp B.

Ninġ¹: (نينك) Nun-ı s̄anī kaf-ı ‘Acemī’ye delālet içün resm olınmışdır ve ya nun-ı

evveliñ kesresine delāletçün yazılmışdır. Bir edātdur. İsm, muzāf ile āhirine lāhik olur ki sākındır. Meşelā: Süleymān’ninġ ve Sikender’ninġ dirler.

2.50. Ĥarfü’n-Nuni’l-Maẓmūme

Nutuċcı²: (نوتوقجی) Toġan uskufine dirler ki muċaṭṭa‘ātta gelür.

Ķıṭ‘a: Leim farkıġa iċbāl tācnı qoymaq
Yaċīn ki bulġusıdur mūcib ‘azābı anıñġ
Nutuċcı başıġa sunċur otaġı tenġ imes
Ki bulġusı sebeb-i renc ü izṭırābı anıñġ

Ve yine Sedd-i İskenderī’de gelür ki:

Beyt: Münāsib imes ģarı başıġa tāc
Tomaġa nutuċcı nı ihtiyāc

2.51. Ĥarfü’l-Vav

El-vav³: (الواو) Mā-ċabli maẓmūm-ı vav-ı sākine emr-i ḥāzır āhirine lāhik olur. Te‘kīd-i

ṭaleb içün bu dilde ha lāhik olduġı “vara” diyecek yerde “baru” ve “aċtaru” diyecek yerde “aḥtaru” dirler. Bu ġazelde ģāfiye vāċı‘ olan vav’lar bu ģabīldendir.

Beyt: Ey şabā āvāre könġlüm isteyü her yan baru
Vādi vü taġ u beyābānlarnı her yan aḥtaru

¹ Bu madde yalnız Esad efendi nüshasında vardır.

² Muċaṭṭa‘āt’da gelür ki : Muċaṭṭa‘āt’da kelür ki B. ; Muċaṭṭa‘āt’da gelür Li.1 ; Muċaṭṭa‘āt’da zıkr olunur S. ; Muċaṭṭa‘āt’da bir ģıṭ‘ada gelür Ş. // farkıġa : farkıġa B. // tācnı : tācnı B. , S. // bulġusıdur : bulġusıdur B. // otaġı : umaġı B. // Ve yine Sedd-i İskenderī’deihtiyāc : Ø Li.1 // Sedd-i İskenderī’de gelür ki : Sedd-i İskenderī’de kelür B. ; Sedd-i İskenderī’de gelür Ş.

³ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

2.52. Harfû'l-Hai'l-Meftûha

[E.179b] Hardı¹: (هاردی) Yoruldu dimekdür ki [S.138a] Seb'a-i Seyyâre'de Mi'râc'da gelür.

Beyt: Hem-rehi dağı özidin bardı
Reh-revi dağı püyedin hardı

Ve yine Mecnûn u Leylî'de pâdişâh ribâtları vaşfında gelür.

Beyt: Barı sefer ehliğa penâh ol
Harıp yitigenge tekye-gâh ol

[Ş.244a] Hav²: (هاو) Beli dimekdür ki Seb'a-i Seyyâre'de dördinci hikâyede [Li.1-122b]

Cüne Şâh'a âyîne getürene sū'âlinde gelür.

Beyt: Hav dise şehğa naqş râcî' idi
Yok demek hûd hılâf vâkı' idi

Ve yine cengde düşmene hamle iderken eytdikleri şadâya dirler ki Ğarâibü's-Şıgar'da gelür.

Beyt: Ey Nevâyî tîğ tartıp çapqum cevân kılıp
[A.80b] Başıma yetkeç didim uruşnı terk it didi hav

Hemol³: (همول) Hem lafzıyla ol lafzından mürekkebdür. Hemze-i vaşlı kitâbet olunmaz.

2.53. Harfû'l-Hai'l-Meksûre

Hirvul ve hiravul⁴: (هراول و هرول) Ceng mağallinde qaravul ardınca bir miqdâr âdem

gönderseler yardım tarîkiyle aña dirler ve cengden evvel çarha cengin idenlere dağı dirler. Ve's-selâm.

¹ dimekdür : demektir B. // Mi'râc'da gelür : Mi'râc'da kelür B. ; Mi'râc'da gelür ki A. ; Mi'râc'da bir beytde gelür ki S. // vaşfında gelür : vaşfında kelür B. ; vaşfında gelür ki S. , Ş. // ehliğa : ehliçe B. // harıp : harıb B.

² dimekdür : demektir B. // dördinci : dördüncü B. // Cüne : Çüne A. , B. , S. // getürene : ketürene B. // sū'âlinde gelür : sū'âlinde kelür B. ; sū'âlinde bir beytde gelür ki S. // şehğa : şehge B. // cengde : cenkde B. // düşmene : Ø A. , B. , E. , S. , Ş. // eytdikleri : itdikleri B. // dirler ki : derler ki B. // Ğarâibü's-Şıgar'da gelür : Ğarâibü's-Şıgar'da kelür B. ; Ğarâibü's-Şıgar'da gelür ki S. // tartıp : tartıb B. // kılıp : kılıb B.

³ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁴ ceng : cenk B. // tarîkiyle : tarîkile B. // cengden : cenkden B. // cengin : cenkin B. // dağı : dağı B. // Ve's-selâm : Ø A. , B. , Li.1 , S. , Ş.

2.54. Harfû'l-Hai'l-Mazmûme

[E.180a] Hürmek¹: (هورماك) Ürmek dimekdür. Üfürmek ma'nāsına ve it ürmek

ma'nāsına bu beytde hürütür 'ibāreti ihāmdan hālī degildür.

Beyt: Güyyā tapmas Nevāyī yol habūi'l-mā'nīdin
Güyyā ol it hürütür eylep efsūn her taraf

Hürer²: (هوران) Üfürür dimekdür ki Hayretü'l-Ebar'da gelür.

Mısrā': Bu birsi fātiha okuyup hürüp

Ve yine it ürdüğine dirler ki Fevāidü'l-Kiber'de gelür.

Beyt: Kice külbemğa kilsenğ müdda'i men'ini iskerme
Tulun ay seyri iterde it hürerdin kayda pervāyı

Yānī it ürdüğine dimekdür.

Ve yine Nevādirü'ş-Şebāb'da gelür.

Beyt: Uyğunğa mānī' eger bolmasa ol küy içre
[S.138b] Yüklärüp itler ile kice tañg atkunca hürer

2.55. Harfû'l-Yai'l-Meftūha

Yapuşkan³: (ياپوشقان) Yapışır dimekdür.

Yazıglık⁴: (ياز يغلينغ) Yazılmış ma'nāsınadır.

Yasanğ⁵: (ياسانك) Kaf, kaf-ı 'Acemī'dür. Yaşşı dimekdür ki Sedd-i İskenderī'de āyine-i

cinī vaşfinda gelür.

¹ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

² dimekdür : demektir B. // Hayretü'l-Ebrār'da gelür : Hayretü'l-Ebrār'da kelür B. // okuyup : okuyub B. // hürüp : hürüb B. // ürdüğine : ürdükine B. // Fevāidü'l-Kiber'de gelür : Fevāidü'l-Kiber'de kelür B. // külbemğa : külbemge B. // Yānī it ürdüğine dimekdür : ø A. , B. , E. , Li.1 , Ş. // Nevādirü'ş-Şebāb'da gelür : Nevādirü'ş-Şebāb'da kelür B. // ol küy içre : ol köy içre B. // yüklärüp : yüklärüb B. // atkunca hürer : atkunca hüreyy B. , S.

³ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁴ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında (7b) vardır.

⁵ Kaf , kaf-ı 'Acemī'dür : kaf kaf-ı Mu'accedir B. ; Kaf kaf-ı Mu'accedir B. Li.1 ; kaf-ı 'Acemī ile S. ; kaf 'Acemī'dür Ş. // dimekdür : demektir B. // ki Sedd-i İskenderī'dekiçik : ø Li.1 // gelür : kelür B. ; gelür ki S. // bozuğ : yuzağ S. // uluğ yok ise : uluğ ise B. // kiçik : kicinğ S.

Beyt: Körünür yüzi közgü içre bozuk
Uluk yok ise yasanğ yā kiçik

Yaş¹: (ياش) Tıfl ma'nāsınadır ki Ğarāibü's-Şıgar'da gelür.

Beyt: Köz yaşın dürr-i yetimin mahrem-i ıışk eylemen
Kim niçe kim pāk gevherder ve likin yaş irür

Ve yine Mecnün u Leylî'de Mecnün'ün atası oğlın istediği maħalde gelür.

Beyt: Eylep anı   mr-i s  r-at-  y  n
Bir yaşı boğdın es  r-i ğam-gün

Yaş²: (ياش) Bir dağı bayāğı yaş ma'nāsınadır ki ma'r  fdur bu beytde tecn  s-i t  m
fevķine iki ma'n  ya gelmiş  dir.

Beyt: Her zam  n k  zd  n yaşım imgeklezen bir yaşı dik
Meyl iter tofraķa v   öltürgüsü bu imgekim

Yatıř³: (ياتيش) Gice ile p  diş  h   bekleyenlere dirler ki M  nş  t'da elli birinci mekt  bda
[E.180b] gelür ki:
Yana ol kim tavacı biglerige h  km bolsa kim yatıř eyleyin , mażb  t ta's  y  n kılıp
yatış tavacısı her k  n alarnıń yatışa kilgen kilmegenin yaķşı tirtese.

Yam⁴: (يام) Ulaķ binecek ata dirler ki M  nş  t'da elli beşinci mekt  bda gelür.
Yam atları bile [ř.244b] h  ne bozuķdur.

Yamcı⁵: (يامجي) Ulaķ dimekdür.

Yaktı⁶: (ياقتي) Eşer eyledi dimekdür ki Ferh  d u ş  r  n'de Meh  n B  n  , Hüsrev ilçisine
cev  b vird  ğinde gelür.

¹ ma'n  s  nadur : ma'n  s  nad  r B. // gelür : kelür B. // mahrem-i   ş   : mahrem-i   aş   B. // kim niçe
kim : her niçe kim B. // Ve yine Mecn  n u Leyl  'de.....es  r-i ğam-g  n :    Li.1 //
Mecn  n'  n   : Mecn  n'un B. // istediği maħalde gelür : istedüki maħalde kelür B. // eylep : eyleb B.
// bir yaşı : bir yaşı S. // boğdın : boğdın B. ; yoğd  n S.

² Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

³ gice : kice B. // dirler : derler B. // ki M  nş  t'da.....tirtese :    Li.1 // M  nş  t'da :
M  nş  t'da B. // gelür ki : kelür ki B. // h  km bolsa : hüküm bolsa B. // ta's  y  n kılıp : ta's  y  n kılıb B.
// yatışa : yatışa S.

⁴ ki M  nş  t'dabozuķdur :    Li.1 // M  nş  t'da : M  nş  t'da B. // elli beşinci : elli
birinci S. // gelür : kelür B. // yam atları bile : yam atları A. // yam h  ne : yan h  ne B.

⁵ dimekdür : demekdir B.

⁶ eyledi dimekdür : eyledi demekdir B. // ilçisine : ilcisine S. // vird  ğinde gelür . vird  kinde kelür
B. ; vird  ğinde gelür ki S. // sin dik c  nıma : sin didiń c  nıma S. //   andur   dimekdür :   andur  

Beyt: Ni söz kim sin dik cânımğa yaqtı
Hadîşniñ cân-ı [Li.1-123a] püjmanımğa yaqtı

Ve bir dağı şuya qandurdı dimekdür ki Hayretü'l-Ebrâr'da üçinci maqâlede gelür.

Beyt: Yakmasa dihkân çemenin tün ü kün
Nañl-ı terin anğla quruğan otun

Yakmas¹: (ياقماس) Yakmas lafzı te'sîr itmez dimekdür.

Beyt: Tevbedin söz Nevâyîyâ dime kim
Hîc yakmaydur ol fesâne mañga

Yakma²: (ياقمه) Bu beytde yakma 'ibâreti isnâd itme dimekdür.

Beyt: Ehl-i ışık içre mañga yakma vera' töhmetni
Zâhidâ kılma hüner ehliğa bizni ma'şüb

Yakmak³: (ياقماق) Yakışmak ve bir dağı te'sîr itmek ve bir dağı isnâd itmek
ma'nâsınadur.

Yağar⁴: (ياقار) Te'sîr ider dimekdür ki İskender Mâverâ'e'n-nehr'de Gehek [S.139a]

şuyı yanında Semerkand şehrin bünyâd itdükde ol ş u bir depe dibinden çıkdığı
mañalde gelür.

Beyt: Hem ol depe alyıda andağ ağar
Ki 'âşık yaş u eşk dik kim yağar

Ve bir dağı qabûl ve pesendide ma'nâsına gelür ki Sultân Bâbü'r eş'ârında gelür.

[E.181a] Beyt: Tapar ni ister vü könğlüge kim yağar
Teşvîş bî-cihet dürür âñir sañga mañga

demekdir B. // ki Hayretü'l-Ebrâr'dakuruğan otun : ø Li.1 // üçinci : üçüncü B. ; üçinci
S. // maqâlede gelür : maqâlede kelür B. // tün ü kün : tün kün B. // terin : tirin S.

¹ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

² Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

³ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁴ dimekdür : demekdir B. // ki İskender.....dik kim yağar : ø Li.1 // Mâverâ'e'n-nehr :
Mâverâ'e'n-nehir B. // Gehek şuyı : Gehek şuyı B. // itdükde : etdikde B. // mañalde gelür . mañalde
kelür B. // Ve bir dağı : Ve bir dağı B. // ma'nâsına gelür ki : ma'nâsına kelür ki B. // Sultân Bâbü'r
eş'ârında gelür : ø S. ; Sultân Bâbü'r eş'ârında kelür B. // tapar : baqar S. // könğlüge : könğlike B. //
âñir : âñer B.

Yakmay¹: (ياقماي) Eser eylemez demekdür ki Fevāidü'l-Kiber'de gelür.

Beyt: Tevbedin söz Nevāyiyā dime kim
 Hic yakmaydur ol fesāne marğa

[A.81a] Yakmak²: (ياقماق) Nisbet ma'nāsınadır ki Mecnūn u Leylī'de Mecnūn Leylī

cevābında eytdi.

Beyt: Sendin yitiben bu şiddet āhır
 Kimğa yakayın bu töhmet āhır

Ve yine Hayretü'l-Ebrār'da dördinci ma'ālede gelür ki:

Beyt: Mescid ü mey-hāne aña yakmayayın
 Deyr bile Ka'be sarı bakmayayın

Yakma³: (ياقما) Töhmet itme ve mücrim çıkarma ma'nāsına gelür.

Yara taşı⁴: (يراتاشي) Yağmur boncığı dirler bir nesne olur ki aña kurbān kanı

sürülmekle yağmur yağar aña dirler ki Fevāidü'l-Kiber'de gelür.

Beyt: Yara taşığa kan tigeç yağın yağkandın ey sākī
 Yağar yamğur dik eşkim çün bolur la'linğ şarāb-ālūd

Yalgur⁵: (يالغور) Gayn-ı Mu'acceme ile yalañuz demekdür.

Yalğan⁶: (يالغان) Yalan demekdür , dürüg ma'nāsına.

Beyt: Kerāmetin didi şeyh ve Nevāyī terk-i ıışk itti
 Anıñ dağı sözi köp çin imes germin didim yalğan

¹ demekdür : demektir B. // gelür : kelür B. // hic : hıç B. , S.

² ma'nāsınadır : ma'nāsınadır B. // eytdi : eytdi ki S. // sendin : sindin A. , B. , Li.1 , S. // bu şiddet āhır : bu şiddet āher B. // kimğa : kimge B. // töhmet āhır : töhmet āher B. // Ve yine Hayretü'l-Ebrār'da.....bakmayayın : ø Li.1 // dördinci : dördüncü B. // gelür ki : kelür B. ; gelür A. , S. , Ş. // yakmayayın : yakmayan S. // bakmayayın : yakmayın S.

³ töhmet itme : töhmet atma B. // gelür : kelür B.

⁴ yara taşı : yada taşı A. , B. , Li.1 , S. // boncığı : boncuğı B. // dirler : derler B. // aña dirler : dirler Li.1 // ki Fevāidü'l-Kiber'de.....şarāb-ālūd : ø Li.1 // gelür : kelür B. ; gelür ki Ş. // yara taşığa : yada taşığa B. , S. // yamğur : yağmur S. // la'lin"ğ : laalin"ğ B.

⁵ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁶ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

Yalanġ¹: (يالانك) Kaf-ı ‘Acemī ile cıblaġ ma‘nāsınadır ki Seb‘a-i Seyyāre’de dördinci

hikāyede Mes‘ūd vezīri tutduġı maħalde gelür.

Beyt: Hüküm kıldı ki acıġız resenin
Yalanġa calap ‘azāb iterge tenin

Ve yine dikilmemiş kaftānlık kumaşa dirler ki Sedd-i İskenderī’de gelür.
İskender Keşmīr Şāhı’nı [S.139b] kızın alıcak tevābī’ne virdüġi [E.181b]
[Ş.245b] kumaşlar vaşfında gelür.

Beyt: İki yüzgece hem tikiley ton birip
Yalanġ ton alarca yana ün birip

Yarmaġ²: (يارماق) Aġçaya dirler ki Seb‘a-i Seyyāre’de Dilārām bey‘inde h‘āce vaşfında
gelür.

Beyt: Cānnı yarmaġğa şatdı h‘āce-i hūsn
Kim bu sevdāyı tācir itkey vü bes

Ve yine Ferhād u Şīrīn’de Ferhād’ı tutup Hüsrev’e getürenler haġķında gelür ki :

Beyt: Alıp culdu tutup [Li.1-123b] yarmaġġa ġalġan
Digil kim eylemişler taġnı ġalġan

Yarmaġ³: (يارماغ) Aġça dimekdür. Ekşeriyyā ġayn-ı Mu‘acceme ile isti‘māl olunur.

Ferhād-nāme’de Hāķan’ın vezīri Melik-ārā dört faşla münāsib dört ġaşr binā
olınmak emr itdükde bezl-i māl itdüġi maġālede gelür.

Beyt : Çü söz taptı nihāyet tökti yarmaġ
Te‘emmülsüz niçük kim taġ u toraġ

¹ Kaf-ı ‘Acemī ile : Kaf-ı ‘Acemī’yle S. ; kaf-ı Mu‘acceme ile A. , B. , Li.1 // cıblaġ : çıplaġ S. , Ş. // ma‘nāsınadır : ma‘nāsınadır B. // dördinci : dördüncü B. // Mes‘ūd vezīri tutduġı maħalde : ø Li.1 // maħalde gelür : maħalde kelür B. ; maħalde gelür ki S. // acıġız resenin : acıġız resenin B. ; cingizde sin S. // calap : çalab B. // ki Sedd-i İskenderī’deün birip : ø Li.1 // Sedd-i İskenderī’de gelür : Sedd-i İskenderī’de B. , S. , Ş. // Keşmīr Şāhı’nı : Keşmīr Şāhı’nı B. // virdüġi : virdüki B. // vaşfında gelür : vaşfında kelür B. ; vaşfında gelür ki S. // Tanık olarak verilen ikinci beytin birinci mısraı E. nüshasında yoktur. // ton birip : ton birib B. // alarca : alarça S. // yana ün birip : ün birip E. ; yana ün birib B. ; yana pana ün birip S.

² dirler : derler B. // ki Seb‘a-i Seyyāre’de.....itkey vü bes : ø Li.1 // gelür : kelür B. // ² h‘āce-i hūsn : h‘āce-i ġass B. // itkey vü bes : itgey ve bes B. ; itgey vü pes A. // Ve yine : ø Li.1 // tutup : tutub B. ; dutup S. // getürenler : ketürenler B. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür S. // getürenler haġķında gelür ki : getürdikleri maħalde gelür Li.1 // alıp : alıb B. // culdu : çuldu S. // tutup : tutub B. // yarmaġġa ġalġan : yarmaġġa ġalġan B. , S. // digil : degil Ş. // taġnı ġalġan : taġnı ġalġan B.

³ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

Yaraşmak¹: (ياراشماق) Yaramak ve nâfi^c olmak ma'nâsınadır.

Yaraşıptur²: (ياراشيب تور) Nâfi^c olupdur dimekdür.

Beyt: Nevâyî ger lebi yâdı bile kan yuttı cân taptı
Tabîbâ bil ki bu şerbet anğa bî-ḥadd yaraşıptur

Yandı³: (ياندی) Döndi dimekdür ki Seb'a-i Seyyâre'de dördinci hikâyede Mes'ûd'ın

ḳavmi Mes'ûd'ı bulmadıkları maḥalde gelür ki:

Beyt: Yanıban 'âkıbet bu sûretdin
Mâtemin tıtdılar zarûretdin

Yan⁴: (يان) Taraf ma'nâsınadır. Bir yan , bir taraf ve bir yaña dimekdür ; her yan , her tarafa dimekdür.

Yandur⁵: (ياندور) Döndür dimekdür ki Ğarâibü's-Şığar'da gelür.

Beyt : Nevâyî örteben özlük ḳadem bu yolğa koy ya'nî
Ki her hem-râh kim bolğay tecerrüd mâni'i yandur

Yarutunğ⁶: (ياروتونك) Rüşen eyleñ dimekdür.

Yarutğac⁷: (ياروتغاج) Rüşen eyleyecek dimekdür.

Yarup⁸: (ياروب) Rüşen olup dimekdür.

Yaruştı⁹: (ياروشتی) Rüşen oldı dimekdür ki Mecnûn u Leylî'de Mecnûn Leylî ile

buluşduğı maḥalde gelür ki :

¹ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

² Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

³ dimekdür : demektir B. // dördinci : dördüncü B. // dördinci hikâyede : ø Li.1 // Mes'ûd'ın ḳavmi : ø S. // bulmadıkları : buldukları S. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür S. , Ş.

⁴ ma'nâsınadır : ma'nâsınadır B. ; ma'nâsınadır ki Li.1 , S. // bir yan , bir taraf ve : ø Li.1 // bir yaña dimekdür ; her yan , her tarafa : bir tarafa S. // bir yaña dimekdür : bir yaña demektir b. ; bir yaña ma'nâsına Li.1 // Esad Efendi nüshasında bu madde aşağıda verilen "yandur" maddesi ile birleştirilerek verilmiştir.

⁵ Yandur : Döndür dimekdür ki : ø E. // dimekdür ki : demektir ki B. // gelür : kelür B. // ya'nî : yana B.

⁶ dimekdür : demektir B.

⁷ yarutğac : yarutğaç B. // dimekdür : demektir B.

⁸ yarup : yarub B. // olup : olub B. // dimekdür : demektir B.

⁹ dimekdür : demektir B. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür Li.1 , S. , Ş. // ḥarmanlarığa : ḥarmanlarığa B.

Beyt: Kim otlarından cihân yaruştı
Harmanlarığa bu şu'le tüşti

Yaruğ ve yaruğ¹: (ياروق و ياروغ) Rüşen ma'nāsınadır ki [E.182a] 'Ubeyd Han eş'arında gelür.

Beyt: Ey közüm yaruğlık istersin hem anıñ küyiniñ
[S.140a] Yıl bile uçkan gubarı tutya bolsun saña

Ve bir dağı çāk ma'nāsına gelür. Bu diyârdaki gibi bu beytde ilhâmdan hâlî degildür ve ekser nüshada kâf'la yazılmışdır.

Beyt: Pāk köñglüm hūblar köñgli ara taptı şikest
Veh bu ton kalgay mu yaruğ şîşe sindānlar ara

Yarumak²: (ياروماق) Rüşen olmak ma'nāsınadır. Ferhād-nāme'de kaşrlar evşafında bu beytde yarup 'ibāreti rüşen olup demek olur.

Beyt: Yarup her öyi āftāb-ı sīm tendin
Ten üzre hūllesi berk-i semendin

Yarudı³: (يارودی) Rüşen oldı ve tā ziyāde idüp yarutmak diyecek, rüşen itmek ve ziyā virmek ma'nāsına olur.

Yarur⁴: (يارور) Rüşen olur.

Yarutmak⁵: (ياروتماق) Rüşen itmek ve ziyā virmek ma'nāsına olur.

Yaruttı⁶: (ياروتتی) Rüşen itti.

Yarutur⁷: (ياروتور) Rüşen ider demek olur.

Yarutay⁸: (ياروتای) Rüşen ideyin.

¹ Yaruğ ve yaruğ : yarıñg ve yaruğ B. // ma'nāsınadır : ma'nāsınadır B. // ki 'Ubeyd Han eş'arında.....bolsun saña : Ø Li.1 // gelür : kelür B. ; gelür ki S. // ey közüm : ey köñglüm Ş. // küyiniñ : köyi niñg B. // Ve bir dağı çāk ma'nāsına.....sindānlar ara : Bu bölüm yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

² Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

³ Bu madde yalnız Esad efendi nüshasında vardır.

⁴ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁵ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁶ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁷ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁸ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

Yat¹: (يات) Bī-gāne ma'nāsınadır ki Ferhād u Şīrīn hātimesinde gelür.

Beyt: Yetişmey anda yat ilniñ ayağı
Ni yat il kim üzüp yat otnı dağı

Yatlık²: (ياتليق) Kıza [A.81b] dirler ki Ferhād u Şīrīn'de Şīrīn Ferhād'ıñ tabütü
üzerinde didi.

Beyt: Egerçi bar idim bānūğa yatlık
Ölerdim de uyatlık min uyatlık

Yağdu³: (ياغدو) Şu'le [Li.1-124a] ve pertev ma'nāsınadır ki Ferhād u Şīrīn'de gelür.

Beyt: Kuyaş kim saldı 'ālem içre yağdu
Yetişdi peşşedin 'anğağa tıgru

[Ş.245b] Ve yine Münşeāt'da altmış altıncı mektûbda gelür ki:

Beyt: Mihr-i 'ālem-tāb ara bolsa cemālinğ közgüsi
Kice hem kündüz kibi kılğanı cihānnı yağdusı

Yasar⁴: (ياسار) Düzer ma'nāsınadır ki Mecnūn u Leylī'de bahār vaşında gelür.

Beyt: Nergis alur olsa bādedin kām
Nārenc tiresidin yasar cām

Yasay alur⁵: (ياسای الور) Düzebilür dimekdir.

Yavuk⁶: (ياوق) Yakın ma'nāsınadır ki Fedhād u Şīrīn'de Husrev ƙal'adan döndügi
maħalde gelür.

Beyt : Yanar da birte kün ni kılmayın kec
Yavuk barmağğa tapmay maşlaħat hıc

¹ ma'nāsınadır : ma'nāsınadır B. // ki Ferhād u Şīrīn.....otnı dağı : ø Li.1 // gelür : kelür B. ; gelür ki S. , Ş. // üzüp : üzüb B.

² Ferhād tabütü : Ferhād'ın tabütü S. // didi : didi ki Li.1 // min : ø E.

³ ma'nāsınadır : ma'nāsınadır B. // ki Ferhād u Şīrīn'decihānnı yağdusı : ø Li.1 // gelür : kelür B. ; bir beytde gelür ki S. // kuyaş : koyaş B. // yetişdi : yetiştı B. // Münşeāt'da : Münşeāt'da B. // gelür ki : kelür B. ; gelür S. // mihr-i 'ālem-tāb : behrām-ı 'ālem-tāb S. // kılğanı : kılğay B.

⁴ ma'nāsınadır : ma'nāsınadır B. // gelür . kelür B. ; gelür ki Li.1 ; bir beytde gelür S. // nergis : nerkis B. // tiresidin : tirisidin B.

⁵ düzebilür : düze bilür B. // dimekdir : demekdir B.

⁶ ma'nāsınadır : ma'nāsınadır B. // ki Ferhād u Şīrīn'demaşlaħat hıc : ø Li.1 // döndügi : döndüki B. // gelür : kelür B. ; gelür ki Ş. // birte : ırte Ş. // barmağğa : barmağğa B. // hıc : hıç B.

Yavıdı¹: (ياودی) Yakın oldı dimekdür.

Yavusa²: (ياوسا) Yakın [E.182b] olsa dimekdür ki Hayretü'l-Ebrâr'da söz ta'rifinde gelür.

Beyt: Tā ki añā yavusa bir bī-edeb
Taş ile oğdın anğa yitkey meded

Yavuşur³: (ياوشور) Yakın olur dimekdür ki Ferhād u Şīrīn'de [S.140b] Ferhād ziyāfetinde gelür.

Beyt: Çü yokdur bir nazar kılmakğa tābı
Çıkargā yavuşur cān-ı harābı

Yavumanġ⁴: (ياوومانك) Yakın varmañ dimekdür ki Nevādirü'ş-Şebāb'da gelür.

Beyt: Nazenin hātırıġa kilmesenġiz daġı hōş
Yavumanġ min kibi bezmıġa vü hūn-ābe yutuñ

Ve yine Hayretü'l-Ebrār'da evvelki münācātıda gelür.

Beyt : Yavmayın şem' ile kāşāneyi
Köymey anıġ ışkıda pervāneyi

Yanmaġıl⁵: (يانماغیل) Dönmegil dimekdür. Luṭfī Divānı'nda gelür.

Beyt: Dil-berā sındurma 'ahd ü yanmaġıl mīşākdın
Perdede tutma yüzünġni 'aşık-ı müştākđın

Yanmaġ⁶: (يانماق) Dönmek ma'nāsınadır. Seb'a-i Seyyāre'de pādīşāh medħinde bu beytde yanarlar, dönerler dimekdür.

Beyt : Kim yanarlar öküş murād bile
'Uğdelıġ işleri güşād bile

¹ yavıdı : yavudı B. // dimekdür : demektir B. // Esad Efendi nüshasında , aşağıda verilen "yavusa" maddesinin anlamı burada verilmiştir.

² Yavusa : yavısa A. // Esad Efendi nüshasında bu maddenin anlamı ve tanıġı önceki "yavıdı" maddesinde verilmiştir. // dimekdür : demektir B. // gelür : kelür b. ; gelür ki Ş. // taş ile : taşla B. , S. // yitkey : yitgey B.

³ dimekdür : demektir B. // gelür : kelür B. // tābı : taabı B.

⁴ varmañ : durmañ Li.1 // dimekdür : demektir B. // gelür : kelür B. // Tanık olarak verilen birinci beytin mısralarının yeri Ş. nüshasında deġiştir. // bezmıġa vü hūn-ābe yutuñ : bezmige ve hūnān bütünġ B. // Ve yine Hayretü'l-Ebrar'da.....pervāneyi . ø Li.1 // münācātıda gelür : münācātıda kelür B. ; münācātıda zıkr olunur ki S. // şem' ile : şem'le S. // ışkıda : aşkıda B.

⁵ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁶ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

Ve yine Seb'a-i Seyyāre'de evvelki hikāyede Kudūs'den hüccāc dönüp Ferruḥ Şāh kaldığı yerde bu beytde yanarğa 'ibāreti, dönmeye dimekdür.

Beyt: Tavāf ehli yanarğa bağlap bil
 Kitti tüşlik tüşiga kilgen il

Ve yine Seb'a-i Seyyāre'de Mî'rāc'da bu beytde yanganda 'ibāreti , döndüğünde dimekdür.

Beyt: Barur idi niçük ki sürür-vān
 Lik yanganda tūbā vü rıdvān

Yanğı¹: (يانكى) Kaf, kaf-ı 'Acemî'dür. Yeñi ma'nāsınadır ki Seb'a-i Seyyāre āhirinde

Behrām Şāh Nevāyî'ye eytdi kim:

Beyt: Ayma uçmuş irdi āvāze
 Anı yanğı başdın eyledinğ tāze

Ve yine Sultān Hüseyn Baykara şi'rinde gelür ki:

Beyt: İmdi bütken serv dik her sarı kıddi cilve-ger
 Yanğla toğgan mihr yanlıg hüsni rüz-efzün yigit

Yanğlap²: (يانكلاپ) Kaf, 'Acemî'dür. Yenğileyüp [Li.1-124b] dimekdür ki Mecnūn u

Leylî'de Leylî tenhāda Mecnūn firākında nevhā idüp [E.183a] kendünüñ nevrezteligine te'essüf itdügi maḥalde gelür.

Beyt: Şāh-ı şarabım bu dem kılıp gül
 Başım üze yanğlap açılıp gül

Yandaştay³: (يانداشتاي) Yanaşa, ya'nī yanına vara dimekdür ki [Ş.246a] Ferhād u

Şirīn'de Ferhād ziyāfetinde Menīn Bānū aḥvālinde gelür.

¹ Kaf , kaf-ı 'Acemî'dür : kaf kaf-ı Mu'accedir B. ; kaf kaf-ı Mu'acceme'dür A. // kaf-ı Mu'acceme ile Li.1 , S. ; kaf 'Acemî'dür Ş. // yeñi : yeni B. // ma'nāsınadır : ma'nāsınadır B. // ki Seb'a-i Seyyāre'de.....eyledinğ tāze : ø Li.1 // āhirinde : āherinde B. // eytdi : itdi B. // Ve yine : ø Li.1 // Baykara : ø Li.1 // şi'rinde : şiirinde B. ; eşarında Li.1 , S. , Ş. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür Li.1 // bütken : bütgen B. // toğgan : toğkan B.

² yanğlap : yanğlab B. // Kaf , 'Acemî'dür : kaf Mu'accedir B. ; kaf Mu'acceme'dür A. ; kaf-ı Mu'acceme ile Li.1 , S. // yenğileyüp : yenğileyib B. // dimekdür : demekdir B. // Leylî tenhāda.....itdügi maḥalde : ø Li.1 // nevhā idüp : nevhā idüb B. // itdügi : etdüki B. // gelür : kelür B. ; gelür ki Ş. // kılıp : kılıb B. // yanğlap açılıp : yanğlab açılıb B.

³ dimekdür : demekdir B. // dimekdür ki Fernād u Şirīn'de.....senğ-i hāre . ø Li.1 // gelür : kelür B. ; gelür ki S.

Beyt: Velî tapmas idi bu işke çäre
Ki yandaştay belüre senġ-i hâre

Yanmaġıl¹: (یتماغیل) Bir daġı yanma ma'nâsınadır , sūhten dimekdür. Fârisî'de yanıp

‘ibâreti bu ma'nâyadur. İhâmdan hâlî degildür.

Beyt: Sûz-i hicriñ içre her dem za'flık cismim yanıp
Otka tüşken kıl mişllik ortanur min tutġanıp

Yaşurmak² (ياشورماق) Gizlemek ma'nâsınadır. Bu diyârda daġı müsta'mel ‘ibâretdür.

Neteki Yûsuf Şeyh Kâdese Sırrehu Hüsrev ü Şîrîn'de münâcâtta bu beytde eydür.

Beyt: Yolumı muġtedârlardan şaşurma
Közüme Muştafâ izin yaşurma

Yaşurgaylar³: (ياشورغايلار) Gizleyeler.

Yaşunmuş⁴: (ياشونمیش) Gizlenmiş dimekdür.

Yaşundı⁵: (ياشوندى) Gizlendi demek olur. Ferhâd-nâme'de ġazân vaşfında eydür.

Beyt: Yaşundı berk-i gül tofraġ içinde
Nihân oldı seçer yafraġ içinde

Yaşurun⁶: (ياشورون) Maġfî ma'nâsınadır ki Fevâidü'l-Kiber'de gelür.

Beyt: [A.82a] Ni belâ ni rahmdur ol ay ki köñġliniñ aña
Yaşurun âhı eşer kılmas anıñ feryadı hem

Ve yine Ġarâibü's-Şıġar'da gelür.

Beyt: Her nice kim râz-ı ıışkıñ yaşurur min il ara
Bir maġalsiz âhla barın ‘ayân eyler [S.141a] köñgöl

¹ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

² Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

³ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁴ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁵ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁶ ma'nâsınadır : ma'nâsınadır B. // Fevâidü'l-Kiber'de gelür : Fevâidü'l-Kiber'de kelür B. ; Fevâidü'l-Kiber'de bir beytde gelür S. // Ni belâ ni rahmdurĠarâibü's-Şıġar'da gelür . ø Li.1 // ni belâ ni rahmdur : belâ-yı rahmdur A. ; ni belâraġ cismimdir B. // ol ay ki : ol ki A. // köñġliniñ : köñġlümniñ B. // Ġarâibü's-Şıġar'da gelür : Ġarâibü's-Şıġar'da kelür B. ; Ġarâibü's-Şıġar'da gelür ki A. // her nice : her kice S. // râz-ı ıışkıñ : râz-ı aşkıñ B. ; zâr-ı ıışkıñ Li.1 // barın : yarın S.

Yaşurgusı¹: (ياشورغوسى) Gizlese gerek dimekdür.

Yaşuray²: (ياشوراي) Gizleyeyin dimekdür.

Yaşın ve yaşun³: (ياشون و ياشين) Gizlü ol ve gizlen dimekdür.

Yanğag ve yanğak⁴: (يانكاغ و يانكاغ) İkisi dağı yañak ma'nāsınadur ki Sedd-i

İskenderī'de himmet hümāsınuñ bülend-pervāzlığı maḥallinde gelür.

Beyt: Yıgac üzre ger bulsa yüz minğ yanğag
Kömer yirge her ni uğurlar ni zāğ

Yaraş⁵: (ياراشا) Lāyık ma'nāsınadur ki Münşeāt'da yigirmi ikinci mektübda gelür.

Barçanınğ ağası vü erşedi [E.183b] ol 'aziz ferzenddür , ol na'lini körüp anğa
yaraşa yarağ kılıp.

Yaraş⁶: (ياراشى) İki haşm barışmağa dirler ki Sedd-i İskenderī'de Hakan İskender'e
gelicek aytdı.

Beyt: İlinğge digil kim bu kilgen resül
Yaraşdın didi sözni kıldım qabül

Yatqurdi⁷: (ياتقوردي) Yaturdı dimekdür.

Yasal⁸: (يسال) Leşkeriñ ālāyına dirler ki Sedd-i İskenderī'de İskender Dārā'ya qarşu
gıtdügi maḥalde gelür ki:

Beyt: Yoruş resmide bolmas irdi o sal
Köçerde barurda bar irdi yasal

¹ gerek : kerek B. // dimekdür : demekdir B.

² dimekdür : demekdir B.

³ dimekdür : demekdir B.

⁴ ikisi dağı : ikisi dağı B. // ma'nāsınadur : ma'nāsınadır B. // ki Sedd-i İskenderī'de.....ni
zāğ : ø Li.1 // gelür : kelür b. ; gelür ki A. , S. , Ş. // kömer : körmer A. // yirge : birge A. , Ş. //
uğurlar : uğruladı B. // ni zāğ : zāğ B.

⁵ ma'nāsınadur : ma'nāsına B. // ki Münşeāt'dayarağ kılıp : ø Li.1 // Münşeāt'da :
Münşaāt'da B. // gelür : kelür B. // barçanınğ : harçanınğ A. , E. , Ş. // ferzenddür : firzenddür B. //
na'lini : naalini B. // körüp : körüb B. // kılıp : kılıb B.

⁶ iki haşm : iki haşım B. // gelicek : kelicek B. // ilinğge : ilinğke B.

⁷ dimekdür : demekdir B.

⁸ leşkeriñ : leşkerin B. // ki Sedd-i İskenderī'de.....bar irdi yasal . ø Li.1 // gıtdügi :
kitdüki B. // gelür ki : kelür ki B. ; gelür Ş. // o sal : ol sal B.

Yasavul¹: (يساول) Çāvūş dimekdir.

Yasağanlar²: (ياساغانلار) Düzenler.

Beyt: Ol perî ıııkıda yok kim min dıvâne koyup
Yasağanlar özini çakıl u ferzâne koyup

Yasalmak³: (ياسالماق) Lam ile düzelmek dimekdir.

Yasalsun⁴: (ياسالسون) Düzelsün dimekdir. Ferhād-nāme'de Ferhād'ın velâdeti

şenliginde Hâkan Çin vilâyetine emr itdügi maħalde eydür.

Beyt: Yasalsun barça ayın birle zıba
Tutulsun barıĝa öksün ü dıba

Yastanıp⁵: (ياستايب) Yaşdanup dimekdir.

Beyt: Mest bolsam āstānıĝ bes maĝa baş koyĝalı
Nı ĝaddim kim tekye kılĝay min tiz yenĝni yastanıp

Yalav ve yalavuz⁶: (يالاور و يالاي) Mücellā ve yaldırmaĝ ma'nāsınadur ki Sedd-i

İskenderî'de Dārā leşkeri vaşfında gelür.

Beyt: Taĝa dalgada ĝin yalavuz pezır
Yana cevşen üstige Çinı ĝarır
Tamuĝ şu'lesi barça rengin yalav
Belenep yalav cilvesidin kılav

Ve yine tolĝa üzerinde dikilen sancaĝa dirler ki Bedāyi'ü'l-Vasať' da gelür.

Beyt: Ot yalın dik sin kaçan ĝapsanĝ semender berk-rū
Bir  alem ol otĝa başıĝ üstide gül-gün yalav

¹ dimekdir : demektir B.

² Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

³ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁴ Bu madde yalnız Esad efendi nüshasında vardır.

⁵ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁶ yaldırmaĝ : yaldıramaĝ B. // ma'nāsınadur : ma'nāsınadır B. ; içündür A. // ki Sedd-i İskenderî'de.....gül-gün yalav : ø Li.1 // vaşfında gelür : vaşfında kelür B. // yana : ø A. // Çinı : cini B. // bilinip : bilinib B. // tolĝa üzerinde : tolĝa üzerine B. // dirler ki : dirler A. , B. // Bedāyi'ü'l-asať' da gelür : Bedāyi'ü'l-Vasať' da kelür B. ; Bedāyi'ü'l-Vasať' da gelür ki A. // kaçan ĝapsunĝ : kaçansanĝ B.

[Ş.246b] Yavmas¹: (ياوماس) Yakın olmaz demekdür ki Ğarābü’ş-Şıgar’da gelür.

Beyt: [S.141b] Çü yār könğlide bolsam belā maŋga yavmas
[E.184a] Bu vechdin ki timurdin bolup durur vaṭanım

Yavı almas²: (ياوی الماس) Yakın olmaz demekdür ki Ğarābü’ş-Şıgar’da gelür.

Beyt: Tün kuyaşğa yavı almas dik durur kim mey sarı
Tirelik şaḥş-ı ‘azimet bir iki kām eyleses

Yavutupdur³: (ياوتوب دور) Yakın eyleyüpdür demekdür ki Nevādirü’ş-Şebāb’da gelür.

Beyt: [Li.1-125a] ‘Aksini könğül közgiside kördüm öldüm
Kim gayrın anıŋ öyke niçün yavutupdur

Yavut⁴: (ياوت) Yakın eyle demekdür.

Yavutsa⁵: (ياوتسا) Yakın eylese demekdür.

Yargu⁶: (يارغو) Ğulüvv ve ğavğā-yı dād-ḥ’āha dirler ki Sedd-i İskenderī’de Ḥaḳan

İskender’e didi.

Beyt: Bu kilmekdin irdi ğaraḫ bu sanga
[A.82b] Ki bolğay cenābıŋda yargu maŋga

Ve yine Ğarābü’ş-Şıgar’da muṭlaḫ ğavğā ma’nāsına gelür.

Beyt: Halka-i ders içre ğavğādın dimāğım taptı za‘f
Mey tutup sāḳī mini kūtḳar demi bu yargu

Yaḳtu⁷: (ياقتو) Tılandı demekdür ki Bedāyi’ü’l-Vasat’da gelür.

¹ yavmas : yavumas B. // demekdür : demektir B. // gelür : kelür B. // maŋga yavmas : maŋga yavumas B. // bolup durur : bolub durur B.

² demekdür : demektir B. // ki Ğarābü’ş-Şıgar’dakām eyleses : ø Li.1 // gelür : kelür B. ; gelür ki A. // kuyaşğa : qoyaşğa B. // şaḥş-ı ‘azimet : şaḥş-ı ‘azimet B.

³ yavutupdur : yavutubdur B. // eyleyüpdür : eyleyüb B. // demekdür : demektir B. // gelür : kelür B. ; gelür ki A. // niçün yavutupdur : niçün yavutubdur B.

⁴ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁵ demekdür : demektir B.

⁶ ki Sedd-i İskenderī’de.....yargu maŋga : ø Li.1 // bu saŋga : bu maŋga A. , B. , S. , Ş. // Ve yine : ø Li.1 // Ğarābü’ş-Şıgar’da muṭlaḫ ğavğā ma’nāsına gelür : muṭlaḫ ğavğā ma’nāsına Ğarābü’ş-Şıgar’da gelür Li.1 // ma’nāsına gelür : ma’nāsınadır B. ; ma’nāsınadır A. ma’nāsına gelür ki bu beytde gelür : S. // tutup : tutub B. // kūtḳar demi : kūtḳardı B. // bu yargu : bu yargudın Li.1 , Ş.

⁷ tılandı : tulundı B. ; dulundı A. // demekdür : demektir B. // gelür : kelür B. // mihr yaḳtusıda : mihr yaḳtusıda B. // āşḳār : āşikār B. // pinhāndur : penhāndur B.

Beyt: Mihr yaqtusıda zerre bolmağan dik āşkār
Yüz tümen minğ mihr pinhāndur yüzünğ yaqtusıda

[E.184b] Yarmanıp¹: (يارمانيب) Bir yüksek yere tırmanıp dimekdür ki Maḥzen-i Mîr

Ḥaydar'da sekizinci maḳāle hikāyesinde Tîmur'dan naql iderler ki bir qarıncayı gördi.

Beyt: Altı yitti katla tüşer yamana
Tüşti ol şol tam başığa yarmana

Yazılğan²: (ياز يلغان) Yazılan dimekdür ve yazıldığı dimekdür.

Beyt: ‘Ayn yazılğan kibidür la‘l ara kılsañğ nazar
Köz ki ḥayretin tikip min ol leb-i ḥandān ara

Yazğurmak³: (ياز غورماق) Yazuğın ve günāhın söyleyüp suçlamak ma‘nāsınadır.

Yavumak⁴: (ياووماق) Yetmek ve yavu kılınmak.

Yatuğ ve yatuk⁵: (ياتوق و ياتوغ) Eger sâzda ve eger âvâzda fûrû-dâşte ve âhenge dirler

[S.142a] ki Maḥzen-i Mîr Ḥaydar'da dibācesinde gelür.

Beyt: Râst kıl âheng-i nevâ vü ḥicâz
Tüz yatugı birle şıdurğunı sâz

Yavçın⁶: (ياوچين) Konuk ma‘nāsınadır ki Maḥzen-i Mîr Ḥaydar'da Ḥâtem-i Tâyi

hekāyesinde gelür.

Beyt: Kim keremin kör ki bu ḥâli bile
Yavçın ağırlar kişi mâlı bile

¹ yarmanıp : yarmanub B. ; yarmatıp S. // dimekdür : demektir B. // maḳāle hikāyesinde : hikāyesinde A. ; maḳāle hikāyesinde gelür Li.1 // Tîmur'dan.....gördi : ø Li.1 // naql iderler : nakledirler B. // gördi : kördi B. // ol şol : oşol A. , B.

² Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

³ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁴ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁵ fûrû-dâşte : fûrû-dâşte dirler S. // âhenge : âhenke B. // dirler ki : dirler S. // Maḥzen-i Mîr Ḥaydar'da : Maḥzen-i Mîr Ḥaydar A. , B. // dibācesinde : ø Li.1 // gelür : kelür B. ; gelür ki S. // sâz : ø A.

⁶ ma‘nāsınadır : ma‘nāsınadır B. // ki Maḥzen-i Mîr Ḥaydar'da.....mâlı bile : ø Li.1 // gelür : kelür B. // yavçın ağırlar : yavşın ağırlar B.

Yanğlıg¹: (يانكلىغ) Kaf-ı ‘Acemī ile gibi dimekdür ki Mecnūn u Leylī’de Leylī vaşında gelür.

Beyt: Bil riştesi c an zār yanğlıg
Cān perdesi içre tar yanğlıg

[Ş.247a] Yarguçak²: (يارغوچاق) El degirmeni dimekdür ki Garābü’ş-Şıgar’da gelür.

Beyt: Hāşm iter fikrin hem itkil farz itey nānıng üçün
Kıldı çarh encümni dāne ay u kün ni yarguçak

Yargac ve yarağac³: (ياراغاج و يارغاج) Yarayıcak dimekdür.

Yazıgıg⁴: (يازىغلىغ) Yazılmış dimekdür.

[Li.1-125b] Yavuk⁵: (ياوق) Yitik , ya’nī yavu kılınmış ve belürsiz olup dimekdür.

Yavunup⁶: (ياونوب) Yavı kılınup dimekdür.

[E.185a] Yava yitti⁷: (ياوايىتى) Zāf eyledi dimekdür.

Yavaman⁸: (ياوامان) Zāf olmazın dimekdür ki Fevāidü’l-Kiber’de gelür.

Beyt : Körüp zāf mini töhmet itme cevriñge kim
Yava yitti her ni mini yoksa cevriñge yavaman

Yançkan ve yancılkan⁹: (يانچىلقان و يانچقان) Yencelen ve örselen dimekdür.

¹ kaf-ı ‘Acemī ile : kaf-ı ‘Acemī’yle Li.1 , S. ; kaf ‘Acemī’dür Ş. // gibi dimekdür : kibi demektir B. // ki Mecnūn u Leylī’de.....tar yanğlıg : Ø Li.1 // gelür : kelür B. // riştesi : reştesi B. // tar : yār S.

² yarguçak : yargucağ B. // dimekdür ki : demektir ki B. ; dimekdür S. // ki Garābü’ş-Şıgar’da.....ni yarguçak : Ø Li.1 // gelür : kelür B. ; gelür ki A. // hāşm : hāşım B. // itkil : itgil B. // üçün : uçun B. // ay u kün ni yarguçak : ay u kün yargucağ A. , B. ; ay u künden yarguçak S.

³ dimekdür : demektir B.

⁴ dimekdür : demektir B.

⁵ ya’nī yavu kılınmış : Ø A. , B. , E. , S. , Ş. // belürsiz : belürsüz Ş. // olup : olub B. // dimekdür : demektir B.

⁶ yavunup : yavunub B. // yavı : yavu A. // kılınup : kılınıb B. // dimekdür : demektir B.

⁷ yava yitti : yadayitti A. , B. // dimekdür : demektir B.

⁸ Yavaman : yadaman B. // dimekdür : demektir B. // ki Fevāidü’l-Kiber’de.....cevriñge yavaman : Ø Li.1 // gelür : kelür B. // körüp : körüb B. // cevriñge kim : cevriñge kim B. // yava yitti : yada yitti B. // cevriñge yavaman : cevriñge yadaman B. ; cevriñge yavun S.

⁹ yencelen : yincelen B. // dimekdür : demektir B.

Yandaşmak¹: (يانداشماق) Yanaşmak ma'nāsınadur. Seb'ā-i Seyyāre'de Behrām Şāh

Hind pādīşāhı kıızıyla taht-gāhe çıkdıkları yerde bu beytde yandaştı şibāreti yanaşdı dimekdür.

Beyt: Taht üze çıktı vāriş-i Cemşīd
Anğa yandaştı ğayret-i hūrşīd

Yana²: (يانا) Yine dimekdür. Ekşeriyyā āhirinde elif ile kitābet olunur ve ha ile dağı

kitābet olunur, yane dinilir. bu beytde zebāne ve fesāne ve miyāne kâfiyesinde gelür.

Beyt: Ey könġül ıışk otıdın yanma
Barı teşvīş birme yane maŋga

Yana³: (يانا) Ğayrı ve tekrār dimekdür ki Sedd-i İskerderī'de İskender atasına vaşiyet

itdüğinde gelür.

Beyt: Hırāş itmesenġ yüz yanalar kibi
Oġul mātemide analar kibi

Yanayı⁴: (يانايي) Ğayrı dimekdür.

Yana⁵: (يانا) Yine dimekdür. Yanalar bir kerre dağı dimekdür ki Mecnūn u Leylī'de

pādīşāh-ı 'adlī vaşfında gelür.

Beyt : Tācir bu şıfat yanarğa yana
Bir nev' ferāġat itip müheyyā

Yavuşmak⁶: (ياوشماق) Kavuşmak ma'nāsınadur.

Yavuştı⁷: (ياووشتي) Ta'yla şıġā-yı māzīdür. Kavuşdı dimekdür.

¹ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

² Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

³ dimekdür : demektir B. // ki Sedd-i İskenderī'deanalar kibi : ø Li.1 // atasına : anasına A. , B. , Ş. // vaşiyet : vaşiyet A. , B. // itdüğinde gelür . etdükinde kelür ki B. ; itdügi maħalde gelür S. ; itdügi maħalde gelür ki Ş.

⁴ dimekdür : ø Ş. // demektir B.

⁵ Yana : Yine dimekdür. Yanalar : ø S. // dimekdür . ø Ş. ; demektir B. // yanalar : ø B. , S. ; katla A. // dağı : dağı B. // gelür : kelür B. // nev' : nevi B. // itip : itib B.

⁶ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁷ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

Yazgurursın¹: (يازغورورسين) Şuçlarsın , taşn idersin dimekdür.

Beyt: Nevāyī ir didi cüz.haḫ vü cūd yok ey şeyḫ
Ni yazgurursın anı Lā ilāhe ill-Allah

Yalanġ²: (يالانك) Kaf-1 ‘Acemī ile yalın ve ‘üryān ma’nāsınadır.

Yalbarmak³: (يالبارماق) Yalvarmak.

Yalbarıp⁴: (يالباريب) Yalvarıp dimekdür.

Beyt: Tutmadım boğazum sebū dik bāde terki eyleben
Mey tiler min pīr-i deyr ilide bil kim yalbarıp

[S.142b] Yazgurmanġ⁵: (يازغورمانك) Kaf, kaf-1 ‘Acemī’dür. Günāh-kār eylemeñ

dimekdür ki Garāībū’ş-Şıġar’da gelür.

Beyt: Ol perī közdin çü maḥfīdür hemīşe veh niçe
İstep anı tapmasa Mecnūn köñġülñi yazġuray

Yalıġdı⁶: (ياليقدي) Ziyāde şadādan ħulaḫ tutulduġına dirler ki Ferhād u Şīrīn’de Şīrīn

Ferhād’a mektüb gönderüp didi.

Beyt: Bular ilge mininġ ‘ışķım işidin
[A.83a] Ķulaķım yalıķıban il ħarġaşıdın

Ve yine Garāībū’ş-Şıġar’da gelür.

Bey : Bī-maḥal gül-bānġ ile yalıķma bülbül ilni kim
Dehr bāġı gülleri ħōştur velī çağı bile

Yalınmak⁷: (يالينماق) Tenezzül idüp [E.185b] yaltaķlanmak ma’nāsınadır ki Gül ü
Nevrüz-ı Luṭfī’de gelür.

¹ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

² Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

³ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁴ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁵ Kaf , kaf-1 ‘Acemī’dür : kaf kaf-1 Mu‘accemedir B. ; kaf kaf-1 Mu‘acceme’dür A. , Li.1 , S. ; kaf ‘Acemī’dür Ş. // günāh-kār : günāh E. // dimekdür ki : demekdir ki B. ; dimekdür Ş. // ki Garāībū’ş-Şıġar’dayazġuray . ø Li.1 // gelür : kelür B. // niçe : nice A. // istep : isteb B. // köñġülñi : köñġlüni B.

⁶ dirler : derler B. // ki Ferhād u Şīrīn’de.....ħarġaşıdın : ø Li.1 // Şīrīn Ferhād’a : Ferhād’a A. , B. , E. , Li.1 , Ş. // gönderüp : gönderib B. // ‘ışķım : aşķım B. // gelür : kelür B. ; gelür ki Ş. // ilni kim : ø B.

⁷ idüp : idüb B. // ma’nāsınadır : ma’nāsınadır B. // ki Gül ü Nevrüz-ı Luṭfī’de.....köreyin : ø Li.1 // gelür : kelür B. // yalınp : yalanıb B. // köreyin : göreyin B. ; körey A.

Beyt: Saňa nice yalınıp yalbarayın
Ni kem kilse başımğa hõş köreyin

Yavugan¹: (ياوغان) Uyulmuş ve nicelmiş [Ş.247b] dimektür.

Yavan²: (ياوان) Yemek ma'nāsınadır ki Sedd-i İskenderi'de gelür.

Beyt: Mübāhāt kılmas yemekdin küllac
Ġamın bulmas er tapsa yavğan umac

Yasaldı³: (ياسالدى) Düzeldi dimektür.

Yasamak⁴: (ياساماق) Yapmak ve düzmek. Seb'a-i Seyyāre'de Nevāyī kendü kuşūr-ı
nazmından i'tizār üslūbı üzre eydür.

Beyt: Yārab iş müşkil ü bu hāste za'if
Bişega pil işi irür teklif
Çerh tamıga nerdübān yasamak
Mihr şem'iga şem'dān yasamak

Yasap⁵: (ياساب) Yasayıp, ya'nī düzüp dimektür. Ferhād-nāme'de Hākan dört kaşr binā
olınmak emr itdükde didi.

Beyt: Yasap her kaşrnıñ devride bāğı
Ki bolğay her gül andın şeb-çırāğı

Yakğunğ⁶: (ياققونگ) Yaksañ gerek dimektür. Sebeb-i te'lifde gelür.

Beyt: Ol yan gül ü sünbül olsa mevcūd
Sin ot yakğunğ 'ayān kılıp dūd

Yalın⁷: (يالين) İt harāretten dilin çıkardığına dirler ki Sedd-i İskenderi'de Ye'cüc
vaşfında gelür.

¹ B nüshasında bu madde ile "yavan" maddesi birleştirilerek verilmiş. // uyulmuş : uvulmuş B. ; uvulmuş S. // nicelmiş : niçelmiş S. // dimektür : demektir B.

² Bu madde B. nüshasında "yavugan" maddesi ile birleştirilerek verilmiş. // ma'nāsınadır : ma'nāsınadır B. // ki Sedd-i İskenderi'de.....yavğan umac : ø Li.1 // gelür : kelür B.

³ dimektür : demektir B.

⁴ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁵ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁶ Bu madde Li.1 nüshasında yoktur. // Yakğunğ : yaqğunğ B. , S. // gerek : kerek B. // dimektür : demektir B. // gelür : kelür B. // ot yakğunğ : ot yaqğunğ B. , S. // kılıp : kılıb B. // dūd : dur A. , B.

⁷ ki Sedd-i İskenderi'de.....calın urmak ni irdi : ø Li.1 // gelür : kelür B. // Beyt : Mısrā' Ş. // barı : yarı S. // Tanık olarak verilen birinci beytin ikinci mısraı Ş. nüshasında yoktur. // āteş ma'nāsına gelür ki : āteş ma'nāsına kelür ki B. // öleceği : öleceği B. // maḥalde 'acūze didi: maḥalde

Beyt: Barı ağızda tilbe it dik yalın
‘Adedde velî it tügidin kalın

Ve yine şu‘le-i âteş ma’nāsına gelür ki Ferhād u Şîrîn’de Ferhād ölecegi maḥalde
‘cûze didi.

Beyt: Köyük tenğa yalın urmaḵ ni irdi
Mamuḵ üzre calın urmaḵ ni irdi

Yargag¹: (يارغاغ) Deri kaftāna dirler ki [S.143a] Tatarlar giyerler . Ğarābü’ş-Şıġar’da
gelür.

Beyt: Cism za‘fıdın tiri ḵalmış sünġek üzre yana
Hicr oḵı perrān öter çün tise bu yargagıma

Ve yine Nevādirü’ş-Şebāb’da gelür.

Beyt: Sünbülünġğa bir Ḥaṭāyî bendedür müşk-i Ḥaten
Ger delîl ister iseñ bardur libās yargagı

Yapurgan²: (ياپورغان) Yaprğa dirler ki Ḥayretü’l-Ebrār’da gelür.

Beyt: Āh otı uçkunları kim zarḥ urup
[E.186a] Lāle yapurganını yil savurup

Yaray³: (ياراي) Yarayayın dimekdür ki Sedd-i İskenderî’de Vahşî İskender’e didi.

Beyt: Bu dem ger icāzet birürsin yaray
Kiley ile kim her işinġe yaray

Yan⁴: (يان) Dön dimekdür ki Ferhād u Şîrîn’de Ehrimen bîşesi vaşfında gelür.

Beyt : Çınarı titretip ilkini her yan
Ki ey kirgen kişi Tenġri üçün yan

gelür ki ‘acûze didi A. ; maḥalde ‘acûze didi ki S. // köyük : küyük B. // tenğa : tenge B. // calın :
çalın B.

¹ kaftāna dirler ki : kaftāndur ki S. // Tatarlar : Tatar S. // giyerler : kiyerler B. ; giyerler ki S. //
Ğarābü’ş-Şıġar’dalibās yargagı : ø Li.1 // gelür : kelür B. ; gelür ki Ş. // perrān :
pervān E. // gelür : kelür B. // sünbülünġğa : sünbülünġke B. // müşk-i Ḥaten : misk-i Ḥaten S.

² ki Ḥayretü’l-Ebrār’dasavurup : ø Li.1 // gelür : kelür B. // çarḥ urup : carḥ urub
B. // yil : sel A. // savurup : savurub B.

³ dimekdür : demekdir B. // ki Sedd-i İskenderî’de.....işinġe yaray : ø Li.1 // bu dem
ger : bu dem ki S. // birürsin yaray : birürsin baray B.

⁴ dimekdür : demekdir B. // ki Ferhād u Şîrîn’de.....üçün yan : ø Li.1 // bîşesi : pîşesi A.
// gelür : kelür B. ; gelür ki A. // titretip : titretib B. // üçün : uçun B.

Yamğur¹: (يامغور) Yağmur demekdür.

Yamkur²: (يامقور) Kafla dağı yağmur demekdür.

Yağdu³: (ياغدو) Ziyā ve aydınlık ma'nāsınadır.

Yağın⁴: (ياغين) Bu dağı yağmur demekdür ki Mecnūn u Leylī'de şıfat-ı cengde gelür.

Beyt: Andak ki yağın yağar bahārān
 Meydānga sū urdı tır-i bārān

Yağış: (ياغيش) Yağmağa dirler.

Yadar mu irkin⁵: (يادارمويركين) Mütēgayyir ve za'if olur mı ki demekdür ki Leylī vü

Mecnūn'da [Ş.248a] gelür.

Beyt: 'İşkım otıda yadar mu irkin
 Hicrim gamıda cıdar mu irkin

Yakdı⁶: (ياقتى) Bir fi'li bir kimesneye nisbet itmege dirler; eger hayr, eger şer.

Bedāyi'ü'l-Vasat'da gelür.

Beyt: Ey Nevāyī [Li.1-126a] vaşl ümīdi yakmağıl töhmet ma'nga
 [A.83b] Kim min ol meh-veşni bir körmek bile mesrūr min

Yavuşan ve yavuşkan⁷: (ياوشقان و ياوشان) Yakın olan ma'nāsınadır ki Ferhād u

Şīrīn'de Hākan oğul istedügi maḥalde gelür.

Beyt: Min oldum tinğiz kim gevheri yok
 Veyā ol ot kim anıñğ aḡgeri yok

¹ demekdür: ø Ş. ; demektir B.

² Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

³ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁴ demekdür: demektir B. // ki Mecnūn u Leylī'detır-i bārān: ø Li.1 // cengde: cenke B. // gelür: kelür B.; gelür ki A. // sū urdı: sū irdi A.

⁵ yadar mu irkin: yavar mu irkin: B. // demekdür: demektir B. // Leylī vü Mecnūn'da: Mecnūn u Leylī'de B., Li.1, S. // gelür: kelür B.; gelür ki S. // 'İşkım: 'aşkım B. // otıda yadar mu irkin: otıda yavar mu irkin B.

⁶ bir fi'li: bir fiili B. // kimesneye: kimseye S. // nisbet itmege: nisbek etmeke B. // dirler: demekdür Li.1 // gelür: kelür B.; bir şīrde gelür Li.1; gelür ki Ş.

⁷ yakın olan: yakın ol A., E., Li.1, S., Ş. // ma'nāsınadır: ma'nāsınadır B. // ki Ferhād u Şīrīn'de.....bolur tüz: ø Li.1 // istedügi: istedüki B. // gelür: kelür B.; gelür ki S. // min oldum tinğiz: min oldum birinğiz S. // gevheri yok: gevher yok A., E., Li.1, S., Ş. // anıñğ aḡgeri yok.....kayu ol ot kim: ø S.

Tiñgiz yok kim ğadīr-i vahşet-engīz
K̄ayu ol ot kim yavuşan bolur tīz

2.56. [E.186b] Ḥarfū'l-Yai'l-Meksüre

Yitti¹: (يَتَّى) Yetişdi dimekdür ve zāyī^c [S.143b] oldı ve dönderdi dimekdür ve yedi

‘aded ma‘nāsına daḡı gelür, yetişdi ma‘nāsına Mecnūn u Leylī’de gelür.

Beyt: Kim yitti bir ile nūr-baḡş
Hem-dem anġa maḡz nūr-raḡş

Ammā yedi ‘ded ma‘nāsına olan Mecnūn u Leylī tevḡīdinde gelür.

Beyt: Yok yok ki bu yitti ḡarem-i mavi
Anda yitiyi çabık-ı simāvi

Yitkürüp²: (يَتَكُورُوب) Yetişdürüp dimekdür.

Yitilipdür³: (يَتِيلِبْ دُور) Yetişmişdür dimekdür ki Ġarābū’ş-Şıġar’da gelür.

Mışrā^c: Şūḡī mining cānıma āfet yitilipdür

Yit⁴: (يَيْت) Emr idüp yetiş dimekdür ve bir daḡı at veyā ġayrı nesne yid deyü emr
eylemekdür.

Yiygölük⁵: (يِيْغُولُوك) Kaf-ı evvel ‘Acemī ve kaf-ı şānī ‘Arabī’dür. Yeyecek dimekdür ki

Seb‘a-i Seyyāre’de Ferruḡ’la Āḡī şoḡbeti vaşfında gelür.

Beyt: Tünġe tigin ta‘ām ü şoḡbet idi
Yiygölüklerge zīb ü ziynet idi

¹ yetişdi dimekdür : yetişdi demektir B. ; yetişdi dimekdür ki S. // dönderdi dimekdür : dönderdi demektir B. ; dönderdi Li.1 // ma‘nāsına daḡı gelür : ma‘nāsına daḡı kelür B. ; ma‘nāsına da gelür Li.1 // yetişdi ma‘nāsına.....çabık-ı simāvi : ø Li.1 // Mecnūn u Leylī’de gelür : Mecnūn u Leylī’de kelür B. // bir ile : böyle S. // nūr-baḡş : nūr-yaḡş S. // tevḡīdinde gelür : tevḡīdinde kelür B. ; tevḡīdinde gelür ki S. , Ş. // yitiyi : yitti B. // çabık-ı simāvi : cabık-ı simāvi B.

² yitkürüp : yitgürüb B. // yetişdürüp : yetişdürüb B. // dimekdür : ø Ş. ; demektir B.

³ yitilipdür : yitilibdür B. // dimekdür : demektir B. // gelür : kelür B. // Mışrā^c : Beyt A. , Li.1 , S. // āfet yitilipdür : āfet yitilibdür B.

⁴ emr idüp : emr idüb B. // dimekdür : demektir B. // bir daḡı : bir daḡı B. // deyü emr eylemekdür : deyü emr eylemekdir B. ; dimekdür Ş.

⁵ kaf-ı şānī : şānī Ş. // ‘Arabī’dür : ‘Arabīdir B. // dimekdür ki : demektir ki B. ; dimekdür Ş. // ki Seb‘a-i Seyyāre’de.....zīb ü ziynet idi : ø Li.1 // şoḡbeti vaşfında : şoḡbetinde A. // gelür : kelür B. // ta‘ām : taam B.

Yıparmak¹: (ييارماق) Göndermek.

Yıpardı²: (يياردينك) Gönderdiñ dimek olur.

Beýt: Cevāhiri ki yıpardıñg bu nā-murādıñg üçün
Könğül hazānesini mahzen-i murād ittiñg üçün

Seb'a-i Seyyāre'de Mānī Şāh Behrām'a Hātem'den Dilārām'ı getürmege gönder
didügi yerde eydür.

Beýt: Didi Mānī yıpara min kişiler
Çabık endiş ü ħarda bin kişiler

Yıpardı³: (يياردى) Gönderdi dimekdür ki Ferhād u Şirīn'de Behrām Dilāver Şirüye'yi
kığırdığı maħalde gelür .

Beýt: Yıpardı kimse kim Şirüye kilsün
Ni kim sorsam cevābın 'arza kılsun

Yiñg⁴: (يىنگ) Kaf-ı 'Acemī ile yeñg [E.187a] dimekdür , āstin ma'nāsına ve bir daħı
gālib ol dimekdür ki Fevāidü'l-Kiber'de gelür.

Beýt: 'Aql vesvāsı ħarāb itmiş mini hüccet bile
[Ş.248b] Sākīyā bir 'ıyş cāmı tut mañga vü anı yiñg

Āstin ma'nāsına daħı Nevādirü's-Şebāb'da gelür.

Beýt: Tenğa taş u kolğa tiş zaħmı ki saldıñg tilbelik
Fāş kıldı ilge köñgleksiz beden yiñgsiz ilik

Ve yine āstin ile gālib [S.144a] ma'nāsına Bedāyi'ü'l-Vasať da gelür.

Beýt: Hüsñ da'vāsıga kol yiñgdin çıkar
Yüz yed-i beyzā çıkargalarını yiñg

¹ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

² Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

³ dimekdür : demektir B. // ki Ferhād u Şirīn'de 'arza kılsun : ø Li.1 // gelür : kelür
B. ; gelür ki S. // kilsün : kilsun B.

⁴ Kaf-ı 'Acemī ile : kaf-ı Mu'aceme ile A. , B., Li.1 , S. // yeñg : yeñ S. // yeñg dimekdür : ø Li.1 ;
yeñg demektir B. // āstin mānāsına : āstin ma'nāsına B. ; āstin ma'nāsınadır Li.1 // bir daħı : bir daħı
B. // dimekdür ki : demektir ki B. // gelür : kelür B. // 'aql vesvası : 'aql vevası B. // āstin
ma'nāsına daħı : āstin ma'nāsına daħı B. // āstin ma'nāsınayiñgsiz lik : ø Li.1 // tenğa :
tenge B. // ve yine āstin : ve yine āstin B. // çıkargalarını : çıkarganlarını B.

Yitkey¹: (ييتكاي) Yetiſe demekdür. Sebʿa-i Seyyâre'de Behrâm Şâh uyku eceliçün

efsâneye mâ'il olup eytdi.

Beyt: Şâyed uyku közüme meyl itkey
Andın âsâyiſ maſğa yitkey

Yitkürmek²: (ييتكورماك) Yetürmek demekdür.

Yiti³: (ييتي) Taḥfifle esmâ-yı a'dâddandur. Yedi demekdür ve teſdîdle yitti dinilse yetiſti
dimek olur.

Yitkeç⁴: (ييتكاج) Yetiſecek dimek olur. Yitiſkeç daḡı dinilür. Ferhâd evſâfında gelür.

Beyt : Yitiſkeç hicr ſerhi zâr yıḡlap
İki köz eyleben ḡün-bâr yıḡlap

Yitküre biz⁵: (ييتكوره بين) Yetürevüz demekdür.

Yıraḡ⁶: (ييراغ) İraḡ demekdür.

Yıraḡtın⁷: (ييراقتين) İraḡdan demekdür.

Beyt: Nevâiyâ maſğa vaſlı muḡâl irür besdür
Müyesser olsa yıraḡdın nezzâre eylegen

Yir koyı⁸: (ييرقوي) Yere geçsün demekdür.

Yiyp⁹: (ييب) Yiyüp demekdür ki Mecnûn u Leylî'de Nevfel'in Mecnûn ḡaḡkında ḡam-
ḡîn olduḡı maḡalde gelür.

Beyt: Ol yiyp anıḡ ḡamın hemiſe
Zikrin kılr irdi derd ü pîſe

¹ Bu madde yalnız Esad Efendi nüſhasında vardır.

² Bu madde yalnız Esad Efendi nüſhasında vardır.

³ Bu madde yalnız Esad Efendi nüſhasında vardır.

⁴ Bu madde yalnız Esad Efendi nüſhasında vardır.

⁵ Bu madde yalnız Esad Efendi nüſhasında vardır.

⁶ Bu madde yalnız Esad Efendi nüſhasında vardır.

⁷ Bu madde yalnız Esad Efendi nüſhasında vardır.

⁸ Bu madde yalnız Esad Efendi nüſhasında vardır.

⁹ Yiyp : yiyib B. // yiyüp : yiyüb B. // demekdür : demektir B. // ki Mecnûn u Leylî'de.....dird ü pîſe : ø Li.1 // Nevfel'in : Nufeliñ B. // ḡam-ḡîn olduḡı maḡalde : ø A. , E. , S. , Ş. // gelür : kelür B. // ol yiyp : ol yiyib B. // derd ü pîſe : vird ü pîſe B.

Yiřildi¹: (ييشيلدى) Çözüldi dimekdür ki Nevādirü's-Şebāb'da gelür.

Beyt: Delīl irür ki könğüllerni kılmış olğay sin āzād
Bu kim selāsil-i zülfün tügenleri yişilipdür

Yıgac²: (يىغاج) [Li.1-126a] Bir kişi bir yerde tursa iki tarafından iki kişi tursa şol

miğdār ki ortada turan kişi çağırsa anlar āvāznı işitseler ve mertebe bu midār
yere [E.187b] yıgac dirler ki Seb'a-i Seyyāre'de vezīr kıızıyla Mes'ūd kaçup
ardlarından varanlar mağallinde gelür ki:

Beyt: Tā köründi alar qaraları hem
[A.84a] Kalmadı bir yıgac araları hem

Yıgac bir dağı dirāht ma'nāsınadur ve çüb ma'nāsına dağı gelür. Mecnūn u
Leylī'de Hākīm Mecnūn'a darb itdüğü mağalde gelür.

Beyt: Gāhi ki yıgac alıp urup rest
Gülgü kıyıban remīde ni rest

Ve yine binā arşunına dirler ki qarı ma'nāsına ki Sedd-i İskenderī'de İskender
berr ü bahrı tağmīn itdüğü mağalde gelür ki:

Beyt: Tınābı ki messāh kıldı kulac
Kılıp on iki qarı bir yıgac

Yıgmaq³: (يىغماق) Cem' itmek ma'nāsınadur.

Yıgdı⁴: (يىغدى) Cem' itdi , ya'nī deñşirdi dimekdür.

Beyt: Tağ yili çün ki sürdi ton dūdın
Yıgdı kök çetr anber ālūdın

¹ çözüldi : cözüldi B. // dimekdür : demekdir B. // ki Nevādirü's-Şebāb'da.....yişilipdür
: ø Li.1 // gelür : kelür B. ; gelür ki A. // yişilipdür : yişilibdür B.

² bir kişi : ø S. // iki kişi tursa : iki kişi dağı tursa ř. // şol miğdār ki : şol miğdārlar ki ř. // turan
kişi çağırsa : turan kişi muhākīm çağırsa Li.1 // anlar āvāznı : iki cānibe āvāzi ol iki kişi // bu miğdār
yere : bu miğdārın yere B. ; bu miğdārlar yere ř. // yıgac dirler ki : yıgac derler ki B. ; bir yıgac dirler
Li.1 // ki Seb'a-i Seyyāre'de.....bir yıgac araları hem : ø Li.1 // kaçup : kaçub B. ;
kaçırup A. , E. , S. , ř. // varanlar mağallinde : varanlar yetüşdüğü mağalde ř. // gelür ki : kelür ki B.
// Yıgac bir dağı : yıgac bir dağı B. ; ve bir dağı Li.1 // dirāht ma'nāsınadur : dirāht ma'nāsınadır B. ;
dirāht Li.1 // dağı gelür : dağı kelür B. // dağı gelür.....remīde ni rest : ø Li.1 // darb
itdüğü mağalde gelür : darb etdüğü mağalde kelür B. : darb itdüğü mağalde gelür ki S. , ř. // Ve yine :
Ve Li.1 // arşunına dirler : arşunına derler B. ; arşunına dağı dirler Li.1 // ki Sedd-i
İskenderī'de.....qarı bir yıgac : ø Li.1 // tağmīn itdüğü mağalde gelür ki : tağmīn etdüğü
mağalde kelür B. ; tağmīn itdüğü mağalde gelür S. // kılıp : kılib B.

³ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁴ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

Yıg¹: (يغ) Emirdür. Deñşir demekdür.

Beyt: Secde tarını yıg ey şeyh ki bir lahza burun
Tahtılar muğ-beçeler rişte-i zünnār mana

Yıgarğa²: (يغارغه) Deñşirmege demek olur.

Beyt: Zülfi il könglim perışān eylemekke cem' olup
Tıfırağ bu kim köngüllerli yıgarğa tarğaşıp

Yilek³: (ييلاك) Kaf, kaf-ı 'Arabî'dür. Sāde nīm-teneye dirler ki Bedāyi'ü'l-Vasat'da
gelür.

Beyt: Könglekiñg berk-i gül vü üstide gül-reng yilek
Gül kibi cismiñg tize eyle ki gül-gün könglek

Yımrulur⁴: (ييمرولور) Obrulur, yıkılır demekdür [Ş.249a] ki Ğarābü's-Şıgar'da gelür.

Beyt: Yımrulur [S.144b] başıga güyā kim felek ğam-hānesi
Ol kuyaş hem hanım irken ni kaçan yād eylesem

[E.188a] Yılcılık⁵: (ييلجىلىق) Yıllık demekdür ki Münşeāt'da altıncı mektübdä gemi
vaşfinda gelür.

Her bir kün miñg yılcılık barmış bolğay.

Yıgılmağ⁶: (ييغىلماق) Derilmek.

Yıgıldılar⁷: (ييغىلدیلار) Bir araya cem' oldılar demekdür.

Yıglamağ⁸: (ييغلاماق) Ağlamağ demekdür.

Beyt: Kice ol meh-veşni yād itip firāvān yıgladım
Mihrim arttı şubh dek her niçe kim kan yıgladım

¹ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

² Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

³ Kaf, kaf-ı 'Arabî'dür : kaf kaf-ı 'Arabî'dür B. ; kaf 'Arabî'dür Ş. // dirler : derler B. // ki Bedāyi'ü'l-Vasat'da.....gül-gün könglek : ø Li.1 // gelür : kelür B. // gül-reng : gül-renk B.

⁴ demekdür : demektir B. // gelür : kelür B. // ğam-hānesi : ğum-hānesi B. , S. // kuyaş : koyaş B.

⁵ demekdür : demektir B. // ki Münşeāt'da.....barmış bolğay : ø Li.1 // Münşeāt'da : Münşeāt'da B. // gemi : kemi B. // gelür : kelür B. // barmış bolğay : barmış tolgay Ş.

⁶ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁷ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁸ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

Yımrulmek¹: (ييمرو لماك) Yıkılma ve çökmek.

Yımrulgen²: (ييمرو لكان) Çökmüş demektir.

Beyt: Çün külerbeni sevkülgen cism-i zārımın körtüp
Yığlağay mu yanı yımrulgen mezārımın körtüp

Yıgı³: (يغى) Ağlamağa ve cem'iyete ve men' itmege dirler, ammā cem'iyet ma'nāsına

Ferhād u Şīrīn'de Behrām Dilāver vaşfında gelür.

Beyt: Yığıp Ermen ilin ferhunde hākim
Kılıp Ferhād üçün redd-i mezālīm

Ve ağlamak ma'nāsına Luṭfī eş'arında gelür.

Beyt: Ya'kūb kibi köb yığındın kalmadı sinsiz
Nūr-ı başarım hū'āh inan hū'āh inanma

Yıgı⁴: (يغى) Emr idüp men' eyle dimekdir ve hāzır ma'nāsına dağı gelür. Mecnūn u

Leylī'de Leylī İbn-i Selām için kendüyi öldürmek istediği maḥalde gelür ki :

Beyt: Öz katilin eylemiş idi yıgı
Pinhān kılıp irdi zehrlik tīg

Yıgılarım⁵: (يغىلاريم) Ağlarım ve ağladığım.

Yıgılay⁶: (يغىلاى) Ağlayayın dimekdir ve ağlayuben dimekdir.

Yigen⁷: (يىگان) Kaf, kaf-ı 'Acemī'dür. Yiyeyin dimekdir.

¹ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

² Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

³ Cem'iyete : cem'iyete A. , B. // itmege dirler : etmege derler B. // ammā : ø Li.1 // cem'iyet ma'nāsına : cem'iyet ma'nāsına A. , B. // vaşfında gelür : vaşfında kelür B. ; vaşfında gelür ki Ş. // yığıp : yığıp B. // kılıp : kılıp B. // üçün : uçun B. // redd-i mezālīm : redd-i mazālīm B. // eş'arında gelür : eş'arında kelür B. // sinsiz : sin siz B. ; sin sin S.

⁴ emr idüp : emr idüb B. // dimekdir : demektir B. // ve hāzır ma'nāsınazehrlik tīg : ø Li.1 // ma'nāsına dağı gelür : ma'nāsına dağı kelür B. ; ma'nāsına gelür E. ; ma'nāsına dağı gelür ki S. // İbn-i Selām için : İbn-i Selam A. , B. , E. , Li.1 , S. // istediği : istediği B. // maḥalde gelür : maḥalde kelür B. ; maḥalde zıkr olunur S. // katilin : katlini B. ; katlin S. // kılıp : kılıp B. // zehrlik : zehirlik B.

⁵ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında (14b) vardır.

⁶ ağlayayın dimekdir : ağlayayın demektir B. ; ağlayayın Li.1 // ağlayuben dimekdir : ağlayuben demektir B.

⁷ Kaf , kaf-ı 'Acemī'dür : kaf kaf-ı Mu'accedir B. ; kaf kaf-ı Mu'cceme'dür A. , Li.1 , S. // dimekdir : demektir B.

Yitkürgünce¹: (يتكوركونجا) Kaf-ı evvel ‘Arabī ve kaf-ı şānī ‘Acemī’dür. Yetişdürince
dimekdür.

Yitküreyin²: (يتكورين) Yetişdüreyin dimekdür.

Yitken dik³: (يتكان ديك) Yetişdügi gibi dimekdür.

Yitek dik⁴: (ييتاك ديك) [Li.1-127a] Yitecek kadar dimekdür ve zāyi‘ olmuş ve zāyi‘
olmalı , ya‘nī bir bī-kıymet nesne dimekdür.

Yinğil⁵: (يینگيل) Yeyni dimekdür ki Nevādirü’ş-Şebāb’da gelür.

Beyt: Kir vādi-i ‘ışk içre yinğilrek ki bu yolda
Özlüt yükini taşılağan il ehl-i zühddür

[E.188b] Yırlıg ve yirlik⁶: (ييرليک و ييرليغ) Hāk-sār ma‘nāsınadur ki Ġarāibü’ş-
Şıgar’da gelür.

Beyt: Tālī‘imninğ yırlıgın kör kim bellit taşları
Kimge kökdin inse yeler yir bile yeksān mini

[S.145a] Yıputtı⁷: (يپوتتي) Değişdirdi ve dönderdi dimekdür ki Ġarāibü’ş-Şıgar’da
gelür.

Beyt: Firākınğ bīmidin ğam şamı yok bir yirde ārāmım
[Ş.249b] Kice yir köp yıputkey kim ki bar kaçdıda bir düşmen

Yib⁸: (ييب) İb dimekdür ki Maḥzen-i Mīr Ḥaydar’da ikinci maḳāle ḥikāyesinde gelür.

Beyt: Mamuğı dur piledin artuğ zarīf
Yibleri keten yibidin hem laṭīf

¹ yitkürgünce : yitkürgerice E. // kaf-ı şānī : şānī Ş. // ‘Acemī’dür : ‘Acemīdir B. // yetişdürince :
yetişdürünce B. // dimekdür : demekdir B.

² yitküreyin : yitküreleyin E. // dimekdür : demekdir B.

³ yetişdügi : yetişdüki B. // gibi : kibi B. // dimekdür : demekdir B.

⁴ zāyi‘ olmuş : zāyi‘ olmuş B. // dimekdür : ø A. , E. , Li.1 ; demekdir B.

⁵ yinğil : yitigil S. // dimekdür : demekdir B. // gelür : kelür B. ; gelür ki S. // vādi-i ‘ışk : velve-yi
‘aşk B. // taşılağan : yaşlağan B.

⁶ ma‘nāsınadur : ma‘nāsınadır B. // gelür : kelür B. // tālī‘imninğ : tālihimninğ B. // bellit : belit B. ;
buyıttım S.

⁷ dimekdür : demekdir B. // gelür : kelür B. // kaçdıda : kaçdı E. // düşmen : düşmeni B.

⁸ ib : ip Li.1 // dimekdür : demekdir B. // gelür : kelür B. // piledin : biledin S.

Yi¹: (یی) [A.84b] Bir lafzdur ki bir lafz dağı olmasa ma'nî hâşıl olmaz. Du'âyıdın,

Hudâyıdın gibi ki Ferhād u Şīrīn'de Hākan oğul ārzū itdügi maḥalde gelür ki:

Beyt: Bu irdi muttaşıl küft ü şinīdi
Hudâyıdın oğul irdi ümīdi

Yırlay²: (ییرلای) İrlaya dimekdür ki Hāyetü'l-Ebrār'da gelür.

Beyt: Sākī alıp kil kadeḥ ḥōş-vār
Yırlay alıp anı tartay ḥvāce-vār

2.57. Hāfū'l-Yai'l-Mazmūme

Yoruş³: (یوروش) Sefer dimekdür, neteki Hāmetü'l-Müteḥayyirīn āḥirinde gelür,

Mevlānā Cāmī fevti [Li.1-127b] maḳālesinde gelür ki:

Ebū Sa'īd Mirzā evvel katla Şehruḥiyye Kurganı'n barıp kapadı ol yoruşda.

Yusun⁴: (یوسون) Nisāne ve [E.189a] üslūb ve 'ādet ve ḳānūn ve serv ü sāmān endām

ma'nāsınadır. Münşeāt'da yigirmi ikinci mektūbda gelür.

Buyruḳ yusunı birle 'arzğa yitkürildi.

Yuban⁵: (یوبان) Yuyuben dimekdür.

Yutup⁶: (یوتوب) Yutup dimekdür.

Yüzlenmek⁷: (یوزلنماک) Yönelmek , teveccüh ma'nāsına.

Yokmaḳ⁸: (یوقماق) Teşīr itmek dimekdür.

¹ bir lafzdur ki : Ø A. , B. // bir lafz dağı : bir lafız dağı B. // gibi ki : kibi ki B. // ārzū itdügi : ārzū etdüki B. // gelür ki : kelür B. ; gelür Li.1 ; bir beytde gelür S.

² Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

³ ma'nāsınadır : ma'nāsınadır B. // netekim : neteki Li.1 // Hāmetü'l-Müteḥayyirīn : Hāmetü'l-Müteḥayyirīn'de A. // āḥirinde gelür : āḥerinde kelür B. ; āḥirinde S. , Ş. // gelür ki : kelür ki B. // barıp : barıp B.

⁴ serv ü sāmān : serv sāmān B. // ma'nāsınadır : ma'nāsınadır B. // Münşeāt'da : Münşaāt'da B. // gelür : kelür B. // birle : bile B. // yitkürildi : yitkürüldi B.

⁵ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁶ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁷ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁸ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

Yokmağay¹: (یوقماغای) Teşîr itmeye dımeğdür.

Beyt: Yokmağay köñglünge ğamım eşeri
Tüşmegey cānınga otum şereri

Ve bir dağı sürmek ve dürtmek ma'nāsına gelür.

Yok²: (یوق) Yok lafzı emrdür, sür dımeğdür.

Beyt: Cevrınğni min ğasteğa kıl özgege kılma
Merhemni yok ol yirge ki ańğa tapılsa

Yumalatıp³: (یومالاتیب) Yuvalatıp dımeğdür ki Mecālisü'n-Nefā'is'de ikinci meclisde

riyāzī vaşfında gelür ki:

Şākirdleri bile tağı keştiga barıp taş yumalatıp bir faķırğa tikip ölgen imiş.

Yoluğtı⁴: (یولوقتی) Buluşdı dımeğdür ki Bedāyi'ü'l-Vasa' da gelür.

Beyt: Hicrān küni her ğaste ki cānānga yoluğtı
Kıl eyle taşavvur ki ölük cānga yoluğtı

Yoluğuştı⁵: (یولوقوشتی) Bu dağı buluşdı dımeğdür ki Gül ü Nevruz-ı Luţfı'de gelür.

Beyt: Kilür bir kārvan ol yol bile rāst
Yoluğuştı şehinşeh birle bī-ĥāst

Yoluğğunca⁶: (یولوقونجا) Buluşınca dımeğdür.

Yurun: (یورون) Kaftān yamasına dirler.

Yoray⁷: (یورای) Yürüyeyin dımeğdür ki [S.145b] Ğarābü'ş-Şığar da gelür.

Beyt : Ğam tonı encüm közi yańlığ yumulmas köz bile
Veh nice ğāhi yoray ğāhi turay ğāh olturay

¹ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

² Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

³ Yumalatıp : yumalatıb B. // yuvalatıp : yuvalatıb B. // dımeğdür ki : demekdir ki B. ; dımeğdür E. // ikinci meclisde : ø Li.1 // gelür ki : kelür B. ; gelür S. // tağı : tağ B. // keştiga : keştige B. // barıp : barıb B. // taş yumalatıp : taş yumalatıb B. // faķırğa : faķırge B. // tikip : tikib B.

⁴ S. nüshasında , bu maddede aşığda geçen "yoluğuştı" maddesinin açıklaması verilmiştir. // dımeğdür : demekdir B. // gelür : kelür B.

⁵ S. nüshasında bu maddenin açıklaması "yoluğtı" maddesinde verilmiştir. // bu dağı : bu dağı B. // dımeğdür : demekdir B. // Gül ü Nevruz-ı Luţfı'de : Gül ü Nevruz'da B. // gelür : kelür B.

⁶ buluşınca : buluşunca B. // dımeğdür : ø Ş. ; demekdir B.

⁷ dımeğdür : demekdir B. // gelür : kelür B. ; gelür ki A. , S.

Yumran¹: (يومران) Kör muş dimekdür [Ş.250a] ki Sedd-i İskenderî'de Şâh-ı Keşmîr

İskender cevâbında ve sâhirlerin öldürdüğü maḥalde gelür.

[E.189b] Beyt: Füsün birle [Li.1-128a] yumran ni şîr ü rüyân
Közni şalâbetde bebr-i yâbân

Yolup²: (يولوب) Yol bolup ma'nâsınadır ki Sedd-i İskenderî'de dört ḥamse vaşfinda
gelür. Söz dimekde tâlîc ve baḥta ḥiṭâb idüp eydür.

Beyt: Kerem eylep iki kolum koldanğız
Söz iqlîmi sarı mini yoldanğız
Kiçik irkenimde yolup kaşıma
Uluğ müdde'â saldıñız başıma

Yoluqtum³: (يولوقتوم) Buluşdum , buluştuk.

Yoldamak⁴: (يولداماق) Yol gösterip irşâd itmek.

Yolda⁵: (يولدا) Emrdür. İrşâd eyle dimekdür.

Beyt : Ol zamân luṭf birle kolda kolum
Daḥı öz cānibinğga yolda yolum

Yoldaban⁶: (يولدابان) Yollayup ve yollayuben dimekdür.

Yoldadı⁷ (يولدادی) Yol gösterdi dimekdür.

Yüklep⁸: (يوكلاب) Yüklödüp dimekdür ki Ḥamsetü'l-Müteḥayyirîn'de gelür.

Serv yıgacların Belḥ'din satḳun alıp ḳonğarıp yüklep iltedürler irdi.

¹ kör muş : kör miş S. // dimekdür : demektir B. // Şâh-ı Keşmîr : Şâh-ı Keşmîr'e B. // öldürdüğü : öldürdüki B. // gelür : kelür B. ; gelür ki S. // şîr ü rüyân : şîr-i jiyân B. , Li.1 // şalâbetde : şalâbende Ş. // bebr-i yâbân : bir lisân Ş.

² yolup : yolub B. // yol bolup : yol bolub B. ; yol bolup gelüp Li.1 , S. , Ş. // ma'nâsınadır kivaşfinda gelür : ø S. // ma'nâsınadır : ma'nâsınadır B. // dört ḥamse vaşfinda gelür : ø Li.1 // gelür : ø E. ; kelür B. // tâlîc : tâlih B. // idüp . idüb B. // eydür : eydür ki Ş. // kerem eylep : kerem eyleb B. // yoldanğız : buñdanğız E. // yolup kaşıma : yolub kaşıma B. // uluğ : uğ E.

³ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında (8a) vardır.

⁴ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁵ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

⁶ Yoldaban : yoldayan S. // yollayup : yollayub B. // dimekdür : demektir B.

⁷ gösterdi : kösterdi B. // dimekdür : demektir B.

⁸ yüklep : yükleb B. // yüklödüp : yüklödüb B. // dimekdür : demektir B. // ki Ḥamsetü'l-Müteḥayyirîn'de.....iltedürler irdi : ø Li.1 // gelür : kelür b. ; gelür ki S. // satḳun alıp : satḳun alıb B. // ḳonğarıp : ḳonğarıb B. // yüklep iltedürler : yükleb iltedürler B. ; yüklep itsedürler S.

Yüzgine ve yüzgına¹: (يوزگينا و يوزگينه) Kaf 'Acemî'dür ve yüzgına, taşgîr ile yüzcügez dimekdür.

Yoklamış²: (يوقلاميش) Tokındurmuş dimekdür.

Yoktı³: (يوقتى) Tokındı dimekdür ki Ferhād u Şîrîn'de Ferhād 'acüzeye didi.

Beyt: Meger Ermen'de emri boldı tārī
Ki yoktı könġlünġge anıġ gubārı

Yokkārı⁴: (يوققارى) Yukarı dimekdür.

Yırlay⁵: (ييرلاى) Irlaya dimekdür ki [A.85a] Hayretü'l-Ebrār'da gelür.

Beyt: Sākī alıp kil kadeh-i hōş-güvār
Yırlay alıp tartay anı h'āce-vār

Yüzlendi⁶: (يوزلندى) Yüz tıtdı dimekdür , teveccüh ma'nāsına.

Yükürdi⁷: (يوكوردى) Segirtti dimekdür.

Yükürügünġ⁸: (يوكوروگونك) Segirtseñ [E.190a] [S.146a] gerek dimekdür.

Yoluḡmak⁹: (يولوقماق) Yolda buluşmak ma'nāsınadır.

Yulduz¹⁰: (يولدوز) Yıldız lafzının ta'bīridür. Ferhād-nāme'de şitā vaşında gelür.

Beyt : Kāmer ser çeşmesi her kün töküp muz
Muz olġan katreler ger dīde yulduz

¹ yüzgine ve yüzgına : yüzgine ve yüzgına B. ; yüzgine E. , S. // kaf 'Acemî'dür : kaf kaf-ı Mu'accedir B. ; kaf kaf-ı Mu'accede'dür A. , S. ; kaf-ı Mu'cceme ile Li.1 // ve yüzgına . ø B. , Ş. ; yüzgına S. // taşgîr ile : taşgîrde B. // yüzcügez : yüzgücez S. // dimekdür : demektir B.

² tokındurmuş : tokındurmuş B. ; dokındurmuş S. // dimekdür : demektir B.

³ dimekdür : demektir B. // didi : didi ki S. // könġlünġge : könġlünġke B.

⁴ dimekdür : demektir B.

⁵ Bu madde E. , Li.1 nüshalarında yoktur. // dimekdür : demektir B. // gelür : kelür B. // alıp kil : alıp kil B. // yırlay alıp : yırlay alıp B.

⁶ dimekdür : demektir B. // teveccüh ma'nāsına : teveccüh eyledi ma'nāsına Li.1 ; teveccüh ma'nāsınadır Ş.

⁷ yükürdi : yürkürdi A. // segirtti dimekdür : segirtti demektir B. ; segirtti ma'nāsınadır Ş.

⁸ segirtseñ : segirseñ B. // gerek : kerek B. // dimekdür : demektir B.

⁹ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

¹⁰ Bu madde yalnız Esad Efendi nüshasında vardır.

Yoğan ve yuğan¹: (يوغان و يوغان) Bir nesneyi şu ile yuyan dimekdür ve yoğun ma'nāsına dağı gelür.

Yup²: (يوب) Bir nesneyi şu ile yuyup dimekdür ki Seb'a-i Seyyāre'de Dilārām didi yedinci rāvīye eytdi.

Beyt: Esru 'āciz bolup bu şüretdin
Eşk [Li.1-128b] ile yup min zarüretdin

Yuğay³: (يوغای) Şu ile yuyayın dimekdür ki Bedāyi'ü'l-Vasat'da gelür.

Beyt: Nevāyiyā meger o yar gerdini yüzdin
Yuğay nedāmet ü hasret bile tükilse yaşım

Yuvalı⁴: (يوالی) Yuyalım dimekdür.

Yuğar⁵: (يوغار) Yapışur ve te'sir ider dimekdür.

Yok irse⁶: (يوق ليرسا) Yoksa dimekdür.

Yumay⁷: (يومای) Bir açuk nesneyi kapayayın dimekdür ve bir nesneyi şu ile yumayayın dimekdür. Ve's-selām.

Temettü'l-kitāb bi't-tevfikü'l-Vehhāb, fi şehr-i Recebü'l-mürecceb min şühür-i sene: 951

¹ Li.1 nüshasında bu madde aşağıda geçen "yup" maddesi ile birleştirilerek verilmiştir. // dimekdür : demektir B. // dağı gelür : dağı kelür B.

² Li.1 nüshasında bu madde yukarıda geçen "yoğan ve yuğan" maddesi ile birleştirilerek verilmiştir. // yup : yub B. // yuyup : yuyub B. // dimekdür : demektir B. // yedinci rāvīye eytdi : ø Li.1 // eytdi : ø E. ; itdi S. ; didi Ş. // esru 'āciz : esruğan cüz S. // bolup : bolub B. // eşk ile yup : eşk eyleyüp B.

³ dimekdür : demektir B. // gelür : kelür B.

⁴ dimekdür : demektir B.

⁵ dimekdür : demektir B.

⁶ dimekdür : demektir B.

⁷ kapayayın dimekdür : kapayayın demektir B. // yumayayın dimekdür : yumayayın demektir B. // Ve's-selām : ø B. ; Tamām S.

3. SONUÇ

Abuşka Lügati üzerinde yapılan bu çalışma sonunda şu sonuçlar çıkarılmıştır:

1. Abuşka Lügati'nin bugüne kadar yapılmamış olan transkripsiyonlu bir metni hazırlanmıştır.

2. Bütün nüshalar olmasa bile, bütün nüshaların karşılaştırılması mümkün değildi, mufassal altı nüsha üzerinde edisyon kritik yapılarak tam metin ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Besim Atalay'ın her ne kadar bu konuda yaptığı bir çalışma olsa bile bizim karşılaştırdığımız nüshaları göz önünde bulundurmadağı için onun çalışmasından daha kapsamlı bir metin ortaya çıkarılmıştır.

3. Şimdiye kadar Abuşka Lügati hakkında bilgi veren kaynaklar sözlükte 2000-2250 Çağatayca kelimenin anlamları ve tanıklarının verildiğı belirtilmektedir. Bizim bu çalışmamızda (Abuşka Lügati) 3021 kelimenin varlığı ortaya konulmuştur. Türkiye'de yapılmış tek çalışma olan Besim Atalay'ın hazırladığı ve ölümünden sonra yayınlanan eserle karşılaştırıldığında çalışmamızda 837 tane fazla kelime bulunduğu ortaya çıkmış oldu.

4. Yaptığımız çalışma sonunda Abuşka Lügati'ni yazan müellifin, Nevâî'nin 28 eserini ve ayrıca 16 müellifin eserini incelediğı görülmüştür. Halbuki kaynaklar bu sayının daha az olduğunu belirtmektedir. Dolayısıyla bu konuda bir gerçek daha ortaya çıkarılmış oldu.

5. Her kelimenin kendi öz anlamı dışında değişik Çağatay şairlerinin eserlerindeki nüanslarını ve semantik anlamlarını belirtebilmek için mukayeseli bir çalışmanın yapılması gerekliydi. Bu çalışma, bu gerekliliğın sonucunu oluşturmaktadır.

6. Abuşka Lügati'nin kültür tarihi açısından değeri bu çalışmayla ortaya çıkarılmıştır .

7. Bu çalışma, Ali Şir Nevâî'nin ve Abuşka Lügati'nde eserlerinden örnekler verilen müelliflerin eserlerinin önemini bir kez daha ortaya koymuştur.

8. Çağatay Lügatleri hazırlanırken imlâ bakımından hatadan uzak kalmamıştır. Çalışmamız, bu yanlışlıkları olabildiğı kadar asgariye indirmiştir.

9. Çağatay Türkçesi ve Edebiyatı sahasında çalışma yapanlar ve bu saha ile ilgilenenler için mevcut olan bir boşluk doldurulmaya çalışılmıştır.

10. Abuşka Lügati'nin henüz tam ve kusursuz bir nüshasının hazırlanmamış olması onun yeni baştan ele alınmasını gerektiriyordu. Elde edebildiğimiz birçok nüsha göz önünde bulundurularak yapılan bu çalışma bu konudaki eksikliği de gidermiştir.

11. Besim Atalay'ın hazırladığı eserden farklı olarak araştırma yapan herkesin faydalanabileceği, ana çizgisi bozulmadan değişik nüshalar karşılaştırılarak eksiklikler tamamlanmış bir sözlük araştırmacıların istifadesine sunulmaya çalışılmıştır.

12. Türk Dili tarihinin bir devresi ve millî kültürümüz açısından son derece önemli olan Çağatay Türkçesi ile ilgili boşluklar, araştırmacılar tarafından o dönem müellifleri hakkında yapılan çalışmalarla doldurulmaya çalışılmıştır. Çağatay Türkçesi ile ilgili sözlük konusu her zaman bir boşluk olarak karşımıza çıkmış, bugüne kadar yapılan çalışmalarda verilen kelime indeksleri bu boşluğu bir nebze de olsa doldurmakla beraber hepsinin bir arada olmayışı yine de bu ihtiyaca cevap verememiştir. Çalışmamız bu sahada duyulan boşluğu doldurmuştur.

4. İNDEKS

4.1. Kelimelerin İndeksi

4.1.1. Kelimelerin Latin Harfleriyle İndeksi

- A -

Abğa	24	Ağ öy	45
Abraş	24	Ağsum	46
Abuşka	24	Ağturdunğ	46
Acığ	30	Alala	372
Acığlanmak	30	Ala luğa	52
Acılmayın	31	Ala pike	52
Açay	30	Aladaragay	48
Açık	30	Alakmak	49
Açırğındı	30	Alaktı	49
Açkalı	30	Alaman	47
Açkunğ	30	Alar	52
Açmay	30	Alarnı	52
Açun	29	Alatttan	47
Adak	31	Alay mu bolur	52
Ağa	43	Aldağ	47
Ağargudik	45	Aldaramak	48
Ağ öy	45	Aldaray	48
Ağrığ	45	Aldaray	48
Ağardı	45	Algalı	50
Ağarmak	45	Alğan	50
Ağızdi	46	Alganga	51
Ağızdınğ	46	Algay mu	51
Ağızdur	46	Algay	50
Ağızmaq	46	Algucı	50
Ağkalı	46	Alguluk	50

Algum	50	Andıp	53
Algunğ	52	Anıkıp	55
Alıg	49	Anıkmadın	55
Alık	49	Anıkmağ	55
Alınıda	48	Anıktı	55
Alkadı	49	Anın	56
Alkamış	49	Anıtmak	55
Allı	49	Anıttı	56
Allıda	49	Ara	37
Alma baş	52	Araba	37
Almağın bolsa	50	Aralı	32
Almağlıg	50	Arbağ	36
Almañg	51	Ardı	32
Almas	52	Arğadal	36
Almay	51	Arğadamağ	35
Almayın	51	Arğaday dırmin	36
Almışañg	50	Arğadı	36
Alnıda	48	Arıg	33
Altavla	52	Arıg	33
Altay	52	Arık	33
Altayi	47	Arık	33
Aluğ	49	Arılmağ	34
Anğa tikru	55	Arılmay	32
Anğa	53	Arıp	32
Anğaca	55	Arlas	35
Anğdıp	53	Arlat	35
Anğıtmağ	53	Arman	35
Anğlanqusı	55	Arman	35
Anage	29	Armay	32
Andağ	54	Artamağ	36

Artanıp	36	Atadı	25
Artayıp	36	Atage	29
Artuksılık	37	Atag	27
Aryıp	32	Atagıl	27
As	40	Atağlıg	27
Asapkur	41	Atağlıg	27
Asıg	41	Atağlıg	27
Asıgılık	41	Ataklık	27
Asık	41	Ataldı	25
Asmağlıg	40	Atalıg	27
Asra	38	Atamak	25
Asraban	38	Atap	25
Asrağanı	39	Atarlar	26
Asrağucı	39	Atay	26
Asrağuluk	39	Atıgıp	26
Asratay	38	Atıgıp	27
Asratay	39	Atıkmağ	27
Ast	40	Atılıg	28
Astı	39	Atılık	28
Astı	40	Atıp	26
Astıda	40	Atkadı	25
Aşuk	43	Atkuca	28
Aşukdum	42	Atlıg	28
Aşukkan	42	Atlıg	28
Aşukmağ	42	Attsum	31
Aşukmanğ	42	Atttacı	31
Aşuktı	41	Atttarmag	31
Aşuktum	42	Avcağ	57
At	24	Avuncağ	56
Ata big	29	Avuncağı	57

Avuşka	56	Aytkanını	65
Aya min	58	Aytkay	65
Ayağ	64	Aytkum	65
Ayağ	64	Aytman	64
Ayak	64	Ayttık	65
Ayakcı	63	Azgurdunğ	38
Ayakkaç	64	Azgurmak	38
Ayakmak	63	Azguzgunğ	38
Ayaktı	64	Azıgmak	38
Ayalgu	59	Azıkıp	37
Ayama	58	Azıkkan	37
Ayamak	58	Azıtkan	37
Ayamay	57	- B -	
Ayap	58	Babiri	178
Ayar irkin	57	Badgazi	178
Ayar	57	Bağıltak	175
Ayası	40	Bağış	175
Ayığ	64	Bağışda	175
Ayık	64	Bağlağan	175
Ayındım	57	Bağlığ	175
Ayınmak	58	Bağlık	175
Aylandı	60	Bakarı	176
Aylandurmak	59	Bakgunğ	176
Aylandurmak	60	Bakmayın	175
Aylanğan	60	Bala	176
Aylanmak	59	Balaladı	177
Ayrılmayın	65	Balalap	177
Ayrışkanları	66	Baltu	177
Ayrıştı	66	Bar ikenin	170
Ayıp	65	Bar ikin	171

Bar irkin	171	Basruğ	172
Bar	169	Baş tuban	173
Bar	169	Baş tuban	173
Bara algısı	170	Baş tuman	173
Baray	169	Başak	172
Barça	171	Başak	172
Bardı	169	Başıda	172
Bardik	170	Başığa	172
Bargac	170	Başımğa	172
Bargalı	169	Başınğu	172
Bargan	170	Başkara almay	175
Barganca	170	Başkarıp	174
Barganınıgdın	168	Başkarmak	174
Bargay biz	170	Başkarmak	175
Barı	170	Başkaru	174
Barı	171	Başkaru	174
Barıda	169	Başkarur sin	174
Barıda	170	Başlamak	173
Barın	171	Başlap	173
Barıp	169	Bat	167
Barış	168	Batttı	168
Barlas	171	Bayat	178
Barlıg	170	Baygazi	178
Barmağları	171	Behli	178
Baru	170	Bekevül	176
Barur	169	Belāhğ	176
Bas	172	Belālık	176
Bas	172	Beltute	177
Başkarın	172	Beyik	178
Başkıc	172	Beyik	178

Beyla	177	Bir yolu	185
Beyle	177	Bir	182
Bibek	179	Birdin ok	183
Bibi	179	Bire alur min	183
Bicek	179	Bire alur sin	183
Big	185	Birev	184
Bigec	187	Birgeli	183
Bigin	190	Birgey	182
Bike	185	Birgine	184
Bildiñ	189	Birgisi	182
Bilegey	190	Birgüci	182
Bileyi	190	Birgünġ	183
Bilgen	187	Birgüni	181
Bilgin	189	Birgüsi	182
Bilgü	188	Biri	182
Bilgüci	187	Biride	183
Bilgüci	189	Birigi	181
Bilgülük	187	Birip	183
Bilgürdi	187	Birk	184
Bilgürmek	187	Birkigen	184
Bilgürüp	188	Birkine	184
Bilgürür	188	Birkitip	184
Bilgüsüdür	189	Birle	184
Bilig	188	Birles	183
Bilküt	189	Birmegey	182
Bilmenġ mü	188	Birmek	182
Bilmes	187	Birmey	182
Bilmey	189	Birür	182
Bilmeyin	189	Birtürge	183
Biltek	187	Biş	185

Bişeleşi	185	Boğzum	200
Bişevle	185	Bolalı	201
Bitey	180	Bolay mu bolur	206
Biti almağay	181	Bolçar	202
Biti	180	Boldig	203
Bitidi	180	Bolğaca	201
Bitik	179	Bolğalı	202
Bitik	180	Bolğanca	201
Bitiklik	181	Bolğanda	202
Bitiküci	180	Bolğay	202
Bitildi	181	Bolgın	201
Bitiley	180	Bolğu dik min	202
Bitilgen	179	Bolğum	202
Bitilgey	179	Bolğunğuz	203
Bitilip	180	Bolğunca	201
Bitilmek	179	Bolğura	201
Bitimek	179	Bolğusı min	202
Bitirige	180	Bolğusı	202
Bititti	180	Bolmağın bolsa	201
Bitküci	180	Bolmağunca	201
Bizedi	186	Bolmağunca	202
Bizelgen	186	Bolmak	205
Bizelip	186	Bolulsa	201
Bizep	186	Bolur dik dur	202
Bizey	186	Bolurğa	201
Bizge	186	Bolurğa	201
Bizni	186	Borcin	198
Bizniñ	186	Bosağa	198
Boğcı	200	Bosağa	199
Boğuz	200	Bosağa	198

Bota	193	Bulmağunca	201
Bote	193	Burdadı	196
Boy başığa	206	Burdağan	196
Boyakçı	206	Burna	195
Boyalıp	206	Burnağica	196
Boyalmış	206	Burnağı	195
Boyap	206	Burnaştı	196
Boyatğan	206	Burtağ	196
Boyğalğan	206	Burun	195
Boynığa	205	Burunlar	195
Bozcin	198	Bustağan	199
Bozladı	197	Buştı	199
Bozuğ	197	But	193
Böleli	201	But	193
Bölük	205	Butratay	193
Böri	195	Butratıp	194
Böz	198	Butrattı	193
Bu yan	206	Butttşadı	194
Bugına	200	Büdene	194
Buğu	200	Bügredi	201
Bulağ	203	Bügreyip	200
Bulalı	201	Bükse	200
Bulap	205	Bürgüt	196
Bulcar	203	Bürkedi	197
Bulğadı	205	Bürketip	197
Bulğag	204	Büter	191
Bulğancuğluk	204	Bütev	193
Bulğanur	204	Bütken	192
Bulgap	205	Bütkeri	192
Bulğaştı	205	Bütkerip	192

Bütkermek	192	Cırğalanırdın	304
Bütmek	190	Cırı	305
Bütmemiş	191	Cibin	301
Bütmeñgiz	192	Cigin	306
Bütmes	191	Cikgüce	305
Bütremağ	191	Cilay	306
Bütreşip	193	Cili	306
Bütretme	191	Coğ	315
Bütüp	191	Cök	316
- C -		Cölge	316
Ca	288	Cönk	318
Cağdavul	296	Cuki	316
Calayır	299	Culdu	317
Car	292	Cuvane	318
Ce	288	Cüm	317
Cebin	289	Cürge	314
Celbek	299	- Ç -	
Cercerek	293	Çağ	294
Cerge	292	Çağır	295
Cet	292	Çağladım	295
Cıcığ	301	Çağlamak	295
Cıdağay	302	Çağlıg	295
Cıdap	302	Çağlıyan	295
Cıdar min	302	Çağlaban	296
Cıg	309	Çakılğan	297
Cılav	306	Çakın	296
Cılay	306	Çakın	297
Cıldam	306	Çakır kanat	297
Cın	308	Çakır	295
Cındavul	308	Çakmak	297

Çaktı	296	Çekmen	297
Çaklıg	298	Çeküş	297
Çaklık	298	Çel	299
Çal	298	Çenğek	298
Çalın	299	Çengel	297
Çapan	291	Çeşen	294
Çapan	291	Çevük	299
Çaparsız	291	Çıdarmak	302
Çapıp	290	Çığ	309
Çapıştı	290	Çıkargay	305
Çapkan	291	Çıkkalı	305
Çapkun	289	Çıkku dik dur	305
Çapmak	289	Çıkmayın	305
Çapmak	290	Çınadı	308
Çaptı	290	Çınamlay	308
Çapturdu	290	Çınap	308
Çarkap	294	Çıpan	301
Çarlaban	294	Çıray	303
Çarladi	293	Çırğap	304
Çarlatmak	293	Çırmap	303
Çavdı	300	Çırmaş	303
Çavun	300	Çiçen	301
Çayan	300	Çigreyip	304
Çaykaldı	301	Çikmegümdür	305
Çaykalıp	300	Çikmek	305
Çaykalmak	300	Çile	307
Çaykattı	301	Çimdir	307
Çaynar	300	Çinge	307
Çek	298	Çiren	304
Çekim	298	Çirik	304

Çirip	302	Çuktu	316
Çirke	304	Çukunġ	315
Çirm	304	Çum	318
Çirt	304	Çumġalı	318
Çit	301	Çumġay	318
Çiyeliger	291	Çumurdı	318
Çiyürtke	308	Çunġar	318
Çobulġan	311	Çupçuġ	311
Çokardın	315	Çupruşur	309
Çokmaġ	315	Çüçük	311
Çokmardın	315	Çüçüklüktin	312
Çoktı	316	Çüçürġenmek	312
Çokuġac	316	Çüçütmek	312
Çolpan	317	Çürgeben	313
Çopulmaġ	311	Çürgek	313
Çökür	313	Çürgük	312
Çöl	316	- D -	
Çöl	316	Dabġur	320
Çöpüştı	310	Daġı bir	320
Çörpe	314	Daġı	320
Çörtge	314	Dalġa	323
Çöşkürdı	314	Dapġu	331
Çöşkürmekidin	314	Darıban	320
Çövürtge	314	Darıp	321
Çöyürtge	314	Daruġa	321
Çözgenmek	314	Davulġa	323
Çözgenür	314	Davulġan	323
Çub	310	Dayı	321
Çuçun	312	Dedek	321
Çuġ	315	Degle	322

Dek	322	Dilgüsi	327
Depingür	320	Dimeli	329
Devvac	322	Dimen	329
Di alğay mu	324	Dimerîg	329
Di alman	323	Din	329
Di almas sin	326	Din	330
Di almas	324	Din	330
Di durlar	324	Dip idinîg	324
Di söz	325	Dip imiş sin	324
Di	330	Dip irdinîg	324
Diben	323	Dip	324
Digec	327	Dipsep	324
Digeli	327	Dipser	324
Digence	326	Dirge	325
Digenimde	327	Dirmin	325
Digey min	326	Dirni	325
Digey	325	Diyeli	329
Digey	327	Diyeyeli	330
Digeyler	327	Diyi	329
Digeysin	327	Diyilgen	330
Digin	325	Diyin	329
Digince	326	Diyişgey	325
Diglüci	326	Dolana	331
Digümdür	327	Dolto	331
Digünîg	327	Doluğa	331
Digtince	326	Döküldemek	331
Dik	328	Dulto	331
Dik	328	Durluq	331
Dikiley	327	Düpdürün	331
Diküci	327		

- E -		Eylegüsi	62
Egek	46	Eyleli	62
Ekeci	47	Eylemekge	62
El-vav	470	Eylemekinġ	61
Emgek	53	Eylemeydür irdi	62
Enġ	54	Eylemeyin	63
Enġek	54	Eylemişenġ	63
Enġirdi	55	Eylep	60
Enġir-keni	55	Eylerge	62
Enbe	54	Eyley alġunġ	61
Erek	34	Eyley alġusı	61
Erk	35	Eyley almadınġ	61
Erke	35	Eyley alman	61
Esrü	38	Eyley	63
Esrük	39	Eylük yusunluk	66
Esrük-ġına	39	Eymen	58
Esrük-kine	39	Eymenip	63
Esrük-kına	39	Eymenmek	63
Eşgek	43	Eymenmes	63
Etikeli	65	Eynelmağ	63
Ev	56	Eyrüm	66
Ev	56	Eyteli	65
Eye	65	Eyilmeyin	65
Eyesi	40	- F -	
Eygendür	66	Felfüs	375
Eyleben	61	Feryādıdın	375
Eylegeç	61	Firist	375
Eylegey	62	Fulan birle	376
Eylegüm	61	Fulanda	376
Eylegünġ	62	Fulanga	376

Fulanğa	376	Ginğ	435
Fulanğa	376	Gine	434
Fulanlık	376	Gisemüz	431
Fulannı	376	Givürdiler	435
Furık yatıdın	376	Göclük	438
Fülle	376	Göçürgünğ	438
- G -		Göl	448
Ga	420	Gölek	447
Ge	420	Gönc	451
Gedâyı	422	Gönendi	451
Gedâyın	422	Gönendürüp	451
Gedâyınñ	422	Göregan	439
Gez	421	Görg	441
Gez	424	Görkedi	441
Gezek	423	Görkelige	441
Ğa	374	Görketip	441
Ğacırcı	373	Görkeyip	441
Ğan	373	Görklük	441
Ğan	373	Görklükni	441
Ğarav	373	Gözenğ	443
Ğarvaş	373	Güçün	438
Ğaze	373	Gül	448
Ğazırcı	373	Güz	443
Ğınğışıp	374	- H -	
Ğına	374	Hardı	471
Ğıncı	374	Hav	471
Ğıvuncı	374	Hemol	471
Ğine	374	Hade	319
Ğol	375	Halağ	319
Gic kurun	427	Hav	319

Ḥavballa	319	Ilınsam	108
Ḥıtayi	319	Ilıttı	108
Hiravul	471	Ilkı	104
Hirvul	471	Ilkı	104
Ḥocek	319	Ilmaḵ	106
Ḥucek	319	İltırar	109
Hürer	472	İltırarḡucı	110
Hürmek	472	İlturamaḵ	108
- I -		İmaḵ	111
İçkındı	76	İndamaḵ	113
İdiş	92	İndurmaḵ	113
İl	104	İrḡanıḡ	83
İlaban	108	İsıḡ	87
İlap	108	İsık	87
İlbaranmaḵ	107	İsırḡa	84
İlbarar	107	İsırḡanmaḵ	88
İlbaratıp	107	İsırḡanmaḵ	90
İlbasun	110	İsıtḡalı	87
İldam durur	105	İsıtḡan	87
İldam	105	İsıtmış	87
İldamıdın	105	İsıttı	87
İlḡaban	107	İsıttım	87
İlḡı	104	İslanḡanı	86
İlḡı	108	İslanmaḵ	86
İlḡ	104	İsraḡan	90
İlḡ	108	İsramaḵ	89
İlık	104	İsuran	89
İlındı	108	İsurḡan	89
İlındım	108	İşnaban	93
İlınḡac	108	İşnamaḵ	92

İşnar	92	İkec	101
- İ -		İkegü	98
İçek	75	İkek	97
İçin	74	İkelemiz	97
İçin	75	İkelen	98
İçkeli	75	İkelesi	97
İçkeri	76	İkenni	95
İçki	76	İkev	98
İçki	76	İkevge	98
İçkü	76	İkevle	97
İçkülük	75	İkevlen	97
İçmeyin	75	İkevlesi	97
İdiş	77	İkgen	96
İdiş	92	İkin	95
İgeci	101	İkin	96
İgek	101	İkin	96
İgeledi	98	İkinc	102
İgen	94	İkmek	95
İger	99	İkti	96
İgergüci	99	İl	103
İgesi	99	İl	103
İgin	95	İlengüci	108
İgirmek	100	İlete alur	109
İgirmek	100	İletti	109
İgirür	101	İletürge	109
İgme	102	İletürgüm	109
İgninçe	102	İleyimde	106
İgri	100	İlgerdi	104
İgrik	100	İlgeri	109
İgrim	100	İlgerürek	109
İke	98		

İlik	102	İngek	117
İlikide	102	İngrendi	115
İlikige	102	İngrenmek	99
İliklep	103	İnağ	117
İlikley	102	İnağ	117
İlkimdin	102	İnci	116
İllide	106	İnckirmek	116
İlligil	103	İncu	115
İlmegeni	107	İnçekümüz	74
İlmek	107	İnçerek	74
İlmen	106	İnçi	116
İlmey	106	İnçke	116
İmcek	112	İnçu	116
İmdi	112	İnde	113
İmen	111	İndedi	113
İmenğ	110	İndem	113
İmenğ	111	İndep	113
İmes	110	İndürdi	113
İmes	81	İndürmesenğ	114
İmgek	111	İneg	114
İmgek	112	İnegesi	114
İmgeklegen	111	İnenğ	117
İmgen	112	İnevli	117
İmgende	112	İni	114
İmgendim	112	İninğ	117
İmgenür	113	İnmey	114
İmiş dük sin	113	İnmeyin	114
İmiş dük sin	93	İr	83
İnğ	118	İrdem	79
İngek	102	İrdi	77

İrdikler	79	İrnimke	80
İrdiñler	79	İrninğ	80
İrdiñler	79	İrse	83
İren	83	İrte çağda	77
İrenlik	83	İrte kiçken	77
İrgen	83	İrte	77
İrig	82	İrtegi	77
İrikdi	81	İrtek	77
İriklik	83	İrür	80
İrikmek	82	İs	84
İrikrek	82	İs	85
İrin	79	İs	86
İrip	82	İsa	90
İritmek	80	İse	90
İritti	80	İsgen	88
İrk	78	İsgey	88
İrk	82	İsirkeb	84
İrke	78	İskermek	84
İrke	83	İskirdi	84
İrken	77	İsküci	89
İrkende	78	İsledi	86
İrkene	80	İsledi	86
İrkenin	78	İslemek	85
İrkenke	78	İslengey	85
İrkin	76	İslenmek	85
İrkin	81	İslenür	85
İrkinür	80	İslep	86
İrlık	83	İsmek	87
İrmek	77	İsnedi	90
İrmes	81	İsnemek	90

İstegeli	89	İteklik	70
İstegen	89	İteli	72
İsteli	89	İtelik	70
İstep	89	İteliŋg	72
İstey	89	İtemes	67
İsteydür	89	İter	71
İsti	86	İterde	71
İsti	88	İterdin	69
İstim	86	İtersin	71
İstürey	86	İtesel	68
İstürey	88	İtey mü	73
İstürgüsi	88	İtey	72
İş	90	İtik	67
İş	91	İtik	72
İş	91	İtikrek	72
İşek	93	İtimek	67
İşenme	91	İtimes	67
İşer	93	İtiŋg	72
İşik	94	İtip min	69
İşilgen	91	İtip	69
İşitküci	94	İtirürge	67
İşitmeli	94	İtiştiler	73
İşlegen	91	İtkeli	73
İşmek	91	İtken	70
İşten	94	İtken	70
İt	68	İtken	70
İtek	70	İtkerme	83
İtek	70	İtküci	73
İtek	74	İtküm	73
İteklep	74	İtkümüzdür	71

İtküsi	71	İyelep	119
İtküsi	73	İzdi	84
İtmegey	71	İzmek	84
İtmek	72	- K -	
İtmeğinġ	72	Ğaan	376
İtmey	71	Ğaban	377
İtmiş idi	71	Kac	422
İtse	71	Ğaçıkıp	379
İtti	68	Ğaçır	379
İtti	69	Ğaçkusı	379
İtti	70	Ğadadı	379
İttinġ	68	Ğadalıp	379
İtürgüm	69	Ğak	387
İtürkenler	75	Ğakşal	387
İtürkeyler	74	Ğaladı	387
İtürküm	75	Ğalaġay	388
İtürmek	74	Ğalar	387
İvdürmek	118	Ğalaydur min	387
İvinġ	118	Ğalın	388
İvrüldi	119	Ğalışmas	387
İvrülgel	118	Ğalmaġac	388
İvrülgeli	118	Ğamuk	388
İvrülmek	118	Ğan timerdin	389
İvrülüp	119	Ğanap	389
İvrürgec	119	Ğanlıġ	388
İvrüşmenġ	118	Ğanlık	388
İvürdi	118	Ğanmaġunġ	389
İvürgec	118	Ğapa kalgan	377
İvürünġ	119	Ğapġamak	377
İyeledi	120	Ğapsamış	377

Qaptan	377	Qarıǵmaq	382
Qapuzaq	378	Qarıp	382
Qara başkan	385	Qarmaq	385
Qara	384	Qarmaşıp	384
Qaraq	379	Qarmaşmaq	385
Qaraq	380	Qarmayǵıl	385
Qaraq	380	Qaru	380
Qaraǵan qaǵda	382	Qaru	383
Qaraǵusıdur	384	Qaş	386
Qaraq	380	Qaşıda	386
Qaraq	380	Qaşımda	386
Qaraq	384	Qaşıp	387
Qaralǵudın	384	Qařqaǵan	386
Qaralǵusıdur	384	Qařqalǵan	386
Qaralı	379	Qatıǵ	378
Qaralup	384	Qatıq	378
Qaram	385	Qatıp	378
Qaranǵgu	383	Qatqan	378
Qarçıǵay	385	Qatla	378
Qarçıǵı	384	Qatla	378
Qardı	385	Qavçın	391
Qarǵadı	381	Qavçun	391
Qarǵaǵan sayı	381	Qavǵun	390
Qarǵař	381	Qavǵuncı	390
Qarǵıř	381	Qavlaban	389
Qarı	380	Qavlamaǵlıǵ	390
Qarı	382	Qavlamak	389
Qarı	382	Qavlanǵ	389
Qarı	383	Qavlanıp	389
Qarıǵdı	382	Qavlanmaq	389

avlar	389	aytaray	394
avlay	390	aytardı	393
avurmac	391	aytarı	393
avursun	390	aytarmak	392
ay sarı	392	aytarmak	394
ay	391	aytaru	393
ay	392	aytarur	394
ayalmaq	393	aytatur	394
ayan	392	aytıp	393
ayap tüşüp	391	aytkalı	393
aybir	391	aytur	394
ayda	392	ayu	391
aydaki	391	ayu	391
aydın	391	ayuk	395
aygalduruk	395	azak	386
ayguluk	391	Kecce	422
aygurmas	395	Kerek	423
ayık	395	Ket	421
ayıtıñız	392	Ketek	421
ayıtmaq	392	Ketün	422
ayıtmasun	393	Kevürge	420
ayıtmayıp	393	Key	424
aykalı	393	Keybür	426
aykarurda	393	Keygülük	424
aynaldıñg	394	Keyin	425
aypağ	388	Keyince	425
ayrılmaq	394	Keymür	425
ayrılır çağda	394	Keyn	425
ayrılır	395	Kezek	423
aytaldıñg	394	ıcgırıp	396

Kıcğırışkaylar	396	Kımac	401
Kıcğırışmak	395	Kımac	402
Kıcışır	395	Kın	402
Kıcışsa	396	Kınalğudik	402
Kığat	398	Kınalıp	402
Kıgrat	398	Kıne	403
Kıla alman	399	Kırağ	397
Kıla almas	399	Kırağ	397
Kıla almasıñgdın	400	Kırav	396
Kılalı	400	Kırçıldadur min	395
Kılav	401	Kırçıldatmak	395
Kılay	399	Kıska	398
Kılğac	399	Kışkardı	398
Kılğalı	398	Kışkarıp	398
Kılğalı	400	Kışkarmak	398
Kılğay mu	399	Kıvanmak	400
Kılguca	398	Kızgan	398
Kılğucı	399	Kızık	397
Kılğulı	399	Kızık	397
Kılğum	400	Kızıkmaq	397
Kılğumızdur	400	Kızıştı	398
Kılğunğ	399	Kızıttı	398
Kılğunğ	400	Kicik	427
Kılık	399	Kicke	428
Kılıldı	401	Kickey	428
Kılılur	401	Kicti	428
Kılmağan bolsanğ	400	Kiççe	427
Kılmağın bolsanğ	400	Kiçek	427
Kılmağusı	400	Kiçik	427
Kılmalı	400	Kiçiktin	427

Kik	431	Kisegen	431
Kil	432	Kisek	431
Kile alman	432	Kisek	431
Kile turғанım	432	Kiskeli	431
Kiledur	432	Kisküledi	431
Kilgen	432	Kislületinġ	431
Kilgünġ	433	Kismek	431
Kililip	432	Kiterge	426
Kilip	432	Kitergey	426
Kilmişin	432	Kitgülük	426
Kiltürgeli	432	Kitgüm	426
Kiltürmek	432	Kitip	426
Kilüli	432	Kitür	427
Kime	433	Kitürgeyler	427
Kimsan	433	Kiyik	436
Kimsand	433	Kiz	430
Kimür	433	Kizdik	430
Kinġeş	434	Kizek	430
Kinġeşti	435	Kizerde	430
Kini	434	Kizgüci	430
Kirdidin	430	Kizip	430
Kirgec	428	Kizmek	430
Kirgeli	429	Қобға	403
Kirgey	428	Қоқаşланғас	406
Kirgüġe	429	Қоққар	406
Kirgünġ	429	Қол	414
Kirişgey	429	Қол	414
Kirişti	429	Қол	414
Kiryās	428	Қолай	416
Kis	431	Қолда	415

Koldadı	415	Koş koş	411
Koldadıñg	415	Koş	410
Koldamak	415	Koşanma	411
Koldanıgız	415	Koşuk	412
Koldaş	415	Koşuldurgucı	411
Kolıncak	416	Koşulğucı	411
Kolmak	413	Koşun	412
Kolsanıg	416	Koşunma	411
Kolturmac	416	Kotur	404
Konğ	416	Koy	417
Konğaray	416	Koy	419
Konğardı	416	Koy	419
Konğarıp	412	Koy	420
Konğarmak	412	Koya bir	419
Konğrat	416	Koyalı	419
Konağ	417	Koyan	418
Koparıñg	404	Koyar	419
Kopğay	403	Koyay	419
Kopmak	403	Koycı	420
Kopmak	404	Koygın	419
Koptı	403	Koyı	419
Kopuz	404	Koymayın	418
Kora	407	Kögergünce	446
Korcaldı	408	Kögrük	444
Korçalmak	408	Kök	445
Korğunc	407	Kökle	444
Korkuş	406	Kökrek	446
Koruk	409	Kökte	445
Korun	409	Kökültaş	446
Korya	407	Kökümtül	446

Kölege	447	Körmeydün irdi	439
Kölegenġ	447	Körmeyin	440
Kömek	449	Kösev	444
Kömrek	449	Kötel	438
Kömüklük	449	Köterdi	438
Kömürdi	448	Kötergünġ	437
Könġrenme	450	Kötermek	437
Köp köp	437	Köydi	452
Köp	436	Köydi	452
Köp	436	Köydürey	452
Köp	436	Köydürgeli	453
Köpelek	436	Köydürmek	452
Köprek	436	Köygenġe	452
Köprük	437	Köygey	452
Körçek	443	Köygüci	452
Kördik	440	Köykenek	453
Körege	442	Köylek	452
Körer	439	Köymendi	451
Körerdin	439	Köymenip	452
Körey	439	Köymenip	452
Körge bay	442	Köymenme	451
Körge	442	Köymeyin	452
Körgec	439	Köymiş	451
Körgec	443	Köyük	452
Körgen	439	Közgü	443
Körgüsi	439	Közgüzür	440
Körgüzmek	443	Közleli	443
Körkünġ	440	Közlük	444
Körmeginġe	440	Қуған	412
Körmekge	440	Қур	407

Ƙurcuk	408	Ƙuzġalan	409
Ƙurġal	408	Ƙuzġalan	410
Ƙurġan	406	Ƙuzġalařtılar	409
Ƙurġařun	407	Ƙuzġalmaċ	409
Ƙuruġ nān	409	Ƙuzġamaċ	409
Ƙuruġ	409	Ƙuzġanur	410
Ƙurup	409	Ƙuzġap	410
Ƙuruřtı	409	Ƙuzġasa	410
Ƙuř	410		
Ƙutanlap	406	Kül kömük	448
Ƙutċar	404	Küleġec yüzlük	448
Ƙutċardıġ	405	Külgü	448
Ƙutċarıp	405	Külni	448
Ƙutċarmaċ	405	Külümlü	447
Ƙutċaru	405	Küncilik	450
Ƙutċulup	405	Küneş	450
Ƙutluġ	406	Kürük	440
Ƙutluk	406	Küyev	453
Ƙutul	405	- L -	
Ƙutulġa biz	405	La	454
Ƙutulġay mu	404	Laş	453
Ƙutulmas	404	Lıġ	454
Ƙutumaċ	404	Lık	454
Ƙuyan	418	Liċek	454
Ƙuyan	419	Lik	454
Ƙuyař	417	Lük	455
Ƙuyı	418	Lünk	455
Ƙuyun	418	- M -	
Ƙuzġadı	409	Maġ	456
Ƙuzġalamaċ	409	Mamuġ	456

Maṅga	457	Muçek	463
Maṅgış	457	Mul	463
Maṅgla	457	Muldur	463
Maṅgra	457	Munğ dik	461
Maral	455	Munğ	462
Maşab	456	Munğ	462
Maşmıl	456	Munğ	464
Mayruk	458	Munğaldı	462
Mayruk	458	Munğdaşmak	464
Mayuk	458	Munğlaştı	462
Meleş	456	Munğra	462
Mers	455	Munğratıp	464
Mey	455	Munğurgap	463
Mikcin	459	Munca	466
Min min	459	Munda	462
Min	459	Mundak	461
Minğ	459	Mundak	466
Minğiz	460	Mundu	461
Minğizitti	461	Mundu	466
Mıncağ	460	Munı	465
Mindev	460	Muz	465
Mindürgil	460	Mürçel	466
Mindürmek	460	Müri	465
Miney	459	Müşek	464
Miñiñ	460	Müşük	464
Miniñg	457	- N -	
Miniñg	459	Nācū	467
Mitin	458	Naqçı	467
Moṅguz	462	Narı	466
Mu	465	Narıraq	467

Neğu	466	Okup	147
Neyitti	467	Okup	147
Ni irdi irgin	468	Okurda	147
Ni için	468	Okuş	147
Ni	468	Okuy	147
Ni	469	Olar	158
Niçük	469	Olçe	158
Nige	468	Olğa biz	159
Nilege min	469	Olğanga	157
Niler	469	Olğanıngdın	157
Nime	467	Olğunğ	157
Nime	468	Olturdı	157
Ninğ	469	Omağ	160
Ninğ	470	Onamadı	161
Nişe	469	Onamağ	160
Nitek	468	Onaman	160
Nitey	468	Onap	160
Nitti	469	Onar	160
Nitük	469	Onatğunca	160
Nutuğcı	470	Ondamağ	161
- O -		Opurmas	120
Obçin	120	Orguştek	141
Oframağ	147	Orn	135
Ofranur	147	Ornanmas	136
Oğ	147	Ornaşıp	140
Oğ	147	Ornaşmağ	140
Oğ	147	Ornatmağ	140
Oğar	147	Ornattı	140
Oğt	147	Ornıda	136
Oğuldı	147	Ornıga	136

Ot	120	Öksütür	150
Ot	120	Ökte	149
Ot	120	Öktek	149
Otağa	126	Öktetür	149
Otağa	126	Ökülgen	148
Otқа	120	Öküş	150
Otlug	126	Öl	152
Otluk	126	Ölcek	151
Otlutt	126	Ölçek	151
Ottşamak	133	Öldikler	153
Ottşar	133	Ölenğ	152
Ottşası	133	Öler hâlinde	158
Ottşaş	133	Öler	158
Ottşaş	134	Ölgende	157
Ottşaşur	133	Ölken	154
Ottşatma	133	Ölküci	158
Otun	126	Ölmek	154
- Ö -		Ölmekim	154
Öger	148	Öltürdi	157
Ögti	149	Öltürgen	155
Ögün	148	Öltürgenige	158
Ögürmek	150	Öltürgüsi	156
Öker	148	Öltürgüsi	157
Ökmek	148	Öltürmek	155
Öknetür	148	Ölügni	157
Ökse	148	Ölük	154
Öksük	150	Ölür	158
Öksülür	150	Öng	151
Öksünmek	151	Öng	162
Öksüp	150	Öngelgay	149

Önğelmak	148	Örtengüci	137
Önğey	162	Örtөнür	136
Öndi	162	Örterge	137
Öндür	161	Örtergeli	137
Öngeg	162	Örtük	138
Öntüc	163	Örtük	138
Öpkec	121	Örtüklük	138
Öpkeli	120	Örük	138
Ör	139	Örütmiş	139
Örçenmede	138	Öt	121
Örek urdı	139	Öte öte	121
Örek	139	Öter	121
Örgemci	139	Ötkeney	124
Örgendi	138	Ötkengey	124
Örgenip	138	Ötkөнür	124
Örgenmek	138	Ötker irdi	122
Örgenmes	138	Ötkerdi	122
Örk	139	Ötkergeli	123
Örküremek	136	Ötkergeysin	122
Örkürep	136	Ötkerinğ	122
Örkürer	136	Ötkerip	123
Örlendi	140	Ötkerü	123
Örlep	140	Ötkün	121
Ört	137	Ötkünци	121
Örtedi	137	Ötküzip	123
Örtedim	137	Ötleş ötleş	127
Örteken	137	Ötmek	121
Örtemek	136	Ötmek	124
Örtenğey	137	Ötmey	122
Örtengüci	136	Ötrü	125

Ötrük	124	Pütti	190
Ötrükgine	125	- R -	
Ötrüside	125	Rab	332
Ötti	121	Rattt rattt	332
Ötti	122	Reb	332
Ötük	124	Rece	332
Ötүpdür	122	Rem kılmak	332
Ötüzmeу	123	Ruş	333
Öy	163	Rüst	333
Öykü	163	- S -	
Öyleki	164	Sacbağ	334
Öylenmek	163	Saçıg	334
Öylenür yiri	163	Saçık	334
Öylük	163	Saçkunğ	334
Öz özümni	142	Saçrap	334
Öz	142	Saçuk	334
Özge	142	Sağın	338
Özge	142	Sağınc	338
Özgelerge	142	Sağingac	337
Özgü	143	Sağingay sın	337
Özüme	142	Sağınıp	337
- P -		Sağınıp	337
Pade	168	Sağınma	338
Paru	171	Sağınurğa	338
Pelpuş	176	Sağlıg	338
Puc	194	Sağsınmak	337
Pulpuş	176	Sakağ	338
Püledi	205	Sakızğan	339
Pülep	206	Sal	340
Püpük	190	Saladur	341

Salencek	340	Sarığ ağık	335
Salğac	339	Sarığ	335
Salğac	341	Sarığ	335
Salğadı	340	Sarkud	336
Salgay	339	Sart	334
Salgucı	339	Sasığ	336
Salğunğ	340	Satğun alıp	334
Salingac	340	Satğun	334
Salkencek	340	Sattı	334
Salkın	341	Savgat	343
Salmağ	339	Savug	344
Salmağ	340	Savurgay	344
Salur min	339	Savut	344
Salurdın	339	Savutmağ	344
San	342	Say	346
Sanaganlar	343	Say	346
Sanaglık	342	Sayap	345
Sanaglık	343	Sayga alganca	345
Sanaman	342	Saygaldı	346
Sanap biz	343	Saygalgudik	345
Sanap	342	Saygalıp	346
Sanar	343	Saygamağ	346
Sanay	343	Saygana	346
Sançay	342	Sayganlar	345
Sapağ	333	Saygu	344
Sarağ	336	Saygur	344
Sarağuc	336	Sayı	346
Sargardı	335	Sayı	347
Sargarıp	336	Saykın	347
Sarı	335	Saylanıp	345

Saypadı	345	Sızıp irdi	350
Saypağucı	344	Sızıp	350
Saypalğan	347	Sızmağ üçün	350
Selce	341	Sızsa	350
Senin	341	Sigridi	353
Sergeg	336	Sigrigen	353
Sığa	351	Sigrimek	352
Sığnağ	352	Sikiz	353
Sığurdı	351	Sin	355
Sığurgay	352	Sinğil	353
Sıknattı	352	Sinğli	353
Sıladı	353	Sinğremek	354
Sılap	353	Sird	349
Sınalıp	355	Sirgek	348
Sıngan	354	Sirgek	349
Sınukturdı	354	Sirmedi	348
Sıparğa	348	Sirmedi	349
Sıparmağ	348	Sirmedim	349
Sıpқardı	347	Sirmemek	348
Sıpқarıp	347	Sisgendi	351
Sıpmağ	348	Siskenmek	351
Sıptı	348	Siver	356
Sırmap	348	Sivgen	356
Sıyradı	349	Sivgenim	356
Sıyurgadı	355	Sivmek	355
Sıyurgal	355	Sivüklük	356
Sıyurgan	355	Sivünci	356
Sızdı	350	Sivüندی	356
Sızdı	350	Siyük	356
Sızgurup	351	Siyünci	356

Sizmek	349	Soyurgay	368
Sogalıp	363	Sögti	364
Sogat	363	Sögünc	364
Sogurdı	363	Söksük	365
Sogururğa	363	Sökti	364
Sok	363	Sözevul	362
Sokat	363	Sözle	362
Sokmağ	363	Sözleşmek	361
Sokmak	363	Sözleşti	361
Soksur	364	Sözleşür min	361
Sokur	363	Sözletkeli	362
Sol	365	Su	357
Sonğ	366	Sulap	366
Sonğgı uyku	366	Sulduz	365
Sonğgı	366	Suluğ	366
Sonğıca	366	Suna	368
Sonğac	366	Sunğan	367
Sonmak	366	Sunğar	367
Sorağ	361	Susap	362
Sorağ	360	Sustadı	362
Sorgac	359	Sustatmaq	362
Sorgalı	360	Sustayıp	362
Sorgan sayı	360	Sustaymağınğ	362
Sorgucı	360	Suvar	368
Sorğut	359	Süc	357
Sormağın bolsa	360	Südre	357
Soruğ küni	361	Südredi	357
Soruğ	360	Südreldi	357
Sovurdı	368	Südreli	358
Soyurgalı	368	Südreliip	357

Südrelemek	357	Şibak	369
Südrelemek	357	Şipal	369
Südre	358	Şiş	370
Südrese	357	Şişledi	370
Süleğey	365	Şişlemek	370
Süngek	366	Şivşe	369
Süngey	367	Şorı	371
Sürdikler	358	Şudurun	371
Süren	359	- T -	
Sürgec	359	Taba almay	208
Sürgeli	360	Tabak	209
Sürgenip	358	Taban	207
Sürgüm	358	Tabğalı	207
Sürmek	360	Tabğunguz	209
Sürte alsam	358	Tabıp	207
Sürterim	358	Tabinğu	208
Sürük	358	Tabmas	207
Sürtün	359	Tabtı	207
Süt	357	Tabuğ	207
Süvünidi	367	Tag	220
Süzgüc	362	Tag	220
- Ş -		Tagar	220
Şağla	369	Tağa	220
Şegle	369	Tal	221
Şıdurğu	369	Tala	221
Şıgavul	370	Talac	222
Şıgla	369	Talap	223
Şımalıp	371	Talardın	222
Şıralğa	370	Talaş	223
Şırdag	370	Talay	222

Talbınmak	224	Tanğıban	227
Taldı	223	Tanğım	229
Talğa	222	Tanğıp	226
Talğadı	222	Tanğızgama	228
Talğan	222	Tanğla	229
Talğan	223	Tanğlayım	229
Talıkıp	224	Tandı	230
Talın	222	Tanı almay	230
Talka	222	Tanılmaz	230
Talkan	222	Tanımaq	227
Talkan	223	Tanımas	228
Talkanğız	223	Tanımgıa	230
Talkanğuz	223	Tanıp	230
Tam	226	Tanır	229
Tamcı	225	Tanırmnı	229
Tamışmaq	224	Tanışdılar	230
Tamız	225	Tanışmaq	229
Tamızdım	225	Tanıştı	229
Tamızıp	225	Tançal	231
Tamızmaq	225	Tançaman	230
Tamuğ	225	Tançtar	230
Tamuğ	225	Tanladım	229
Tamuk	225	Tanlamak	228
Tamur	224	Tanlamış	230
Tanğ	227	Tanlap	230
Tanğ	228	Tanma	229
Tanğardın	227	Tanmadım	227
Tanğarga	227	Tanmaq	227
Tanğasanğ	226	Tanmay	229
Tanğdılar	227	Tansuğ	228

Tansuk	228	Tarık	215
Tanuk	231	Tarıkıp	215
Tapay	208	Tarıkķanda	215
Tapganga	208	Tarıkma	215
Tapılmas	207	Tarıktım	214
Tapır	209	Tarıp	215
Tapırcılar	210	Tarķadı	213
Tapırcır	210	Tarķamak	213
Tapışur	209	Tarķanġ	213
Tapķalı	209	Tarķatmaġı	214
Tapķu dik	209	Tarķatmaġıl	213
Tapķusı	209	Tarmandı	216
Tapmaġum	208	Tarmaşıp	214
Tapmak	208	Tarmaşmak	214
Tapmay	209	Tartanġız	211
Tapşuray	207	Tartar	211
Tapşurmaġay	207	Tartardın	212
Tapşurmak	207	Tartayın	211
Tapşuruldı	208	Tartıġ	216
Tapuġ	207	Tartıġmaġan	214
Tapuķcı	208	Tartıķan	213
Tar	211	Tartılursın	212
Taraġ	216	Tartıma	212
Taraġanda	216	Tartımadı	212
Taranġgu	216	Tartınursın	212
Tardı	215	Tartķan	212
Tarıġ	216	Tartmaġ	211
Tarıġmaġan	214	Tarttı	213
Tarıġmak	214	Tartttan	216
Tarık	214	Tas	217

Taş irür	219	Tavuşkan	232
Taş	219	Tayağ	233
Taşığmak	219	Tayağ	233
Taşıp	220	Tayağgan	233
Taşkarı	219	Tayılğac	233
Taşkarmak	219	Tayılp	234
Taşku dik	220	Tayılsa	234
Taşkuca	219	Tayılr	234
Taşkucı	219	Tegev	220
Taşkun	219	Tegrük	220
Taşkunca	219	Tek	221
Taşladı	218	Tekle	322
Taşlamak	219	Tela	221
Taşmak	219	Tele tele	221
Tat	210	Tenğizgap	228
Tatay	210	Tenbul	231
Tatğunğdur	207	Terek	217
Tatlığ	210	Teskeri	217
Tatmağan	207	Teyik	234
Tatmay	207	Tım tım	253
Taturmas	210	Tımağan	252
Tavacı	232	Tımsı tıp	253
Tavşaldım	231	Tıñğ	253
Tavşalmak	231	Tıñglay	253
Tavşalur	232	Tınay	251
Tavuğ	231	Tınmak	251
Tavulğa	233	Tırmandı	240
Tavulğan	233	Tırnağ	239
Tavuş	231	Tısa	241
Tavuş	232	Tıya almay	256

Tıydı	256	Tikmek	244
Tıyıp	256	Tikşer	247
Tıymağıl	252	Tikti	243
Tıysa	256	Til	248
Tibe	235	Til	248
Tibre	235	Tilbe it	251
Tibredi	234	Tilbe radıñg	332
Tibrendi	234	Tilbe	250
Tibrenmek	234	Tilbelerge	251
Tibrenür	235	Tilberedim	251
Tibrete almay	234	Tilberediñ	251
Tibti	235	Tilberediñg	252
Tigdi	246	Tilberegec	251
Tigen	245	Tilberegén	251
Tigerge	243	Tilberemek	251
Tigin	245	Tilberek	251
Tigip	244	Tilberetgec	251
Tigip	244	Tilek	248
Tigirmen	247	Tilemek	248
Tigmes	246	Tilemin	249
Tigre	245	Tilep	248
Tigreside	243	Tiler	248
Tigrü	245	Tiley	248
Tigse	246	Tiley	249
Tigti	244	Tiley	249
Tigürdi	246	Tileyi	249
Tik	246	Tileyi	249
Tikil	247	Tileyin	248
Tikip	244	Tilgen	248
Tikiş	247	Tilimni	248

Tilin	250	Tirelgen	237
Tilinġni	248	Tirgeben	238
Tilkürüp	249	Tirgedi	237
Tilmek	248	Tirgek	236
Tilmürdi	250	Tirgemek	239
Tilmürmek	250	Tirgemiş	236
Tilmürüp	250	Tirgemiş	238
Tilmürür min	250	Tirgep	237
Tilni	248	Tirgünġ	236
Tilük	250	Tirgüzgüci	238
Timaġur	252	Tiri	238
Timür kanat	252	Tiri	238
Timür	252	Tirik	238
Tinġanġa	254	Tirinġ	239
Tinġiz	243	Tirip	236
Tinġri	243	Tirkürmek	240
Tinc	253	Tirküzür	240
Tindi	254	Tirmedim	237
Tindürüp	254	Tirmek	236
Tiney	254	Tirsek	239
Tinip	254	Tisa	241
Tinmaġur	255	Tiş kadap	242
Tinse	254	Tiş	241
Tipük	235	Tiş	242
Tir	236	Tiş	242
Tir	236	Tişi	243
Tir	237	Tişik	242
Tirbeglik	237	Tişilgen	242
Tireci	238	Tişkeli	242
Tireg	239	Tişkeri	242

Tişlerde	242	Togkan	272
Tişlerge	242	Togkan	273
Tişmek	242	Togkanda	272
Tişük	241	Togmak	272
Titik .	235	Togramak	273
Titregüc	235	Tograp	273
Tive	256	Toķaşmak	275
Tivrelip	255	Toķgan	273
Tivrelmek	255	Toķtadı	275
Tivrep	256	Toķulğan	275
Tivretey	256	Toķulmak	274
Tivrük	255	Toķulmış	274
Tivrüldi	255	Toķuz	274
Tivrülüp	255	Tola	278
Tiz	241	Tolğadı	280
Tiz .	241	Tolğan durup	280
Tizdi	240	Tolğanay	280
Tizer min	241	Tolğanı	279
Tizgümdür	241	Tolğanıp	280
Tizi	240	Tolğanmak	279
Tizilgen	241	Tolğanmas	280
Tizilgey	241	Tolğanur min	279
Tizip	241	Tolğanur	279
Tizmek	241	Tolğap	280
Tofrağ	273	Tolğar	279
Tog	272	Tolğaşıp	281
Togğalı	273	Tolğay	279
Togğan	273	Tolğum	278
Togğan	273	Toluk	278
Togkan ağası	272	Tolulup	278

Tolun	279	Töben	258
Tomağa	283	Tögünse	277
Tomuş	282	Tögüşmek	278
Tomuştı	282	Tökgü dikdür	277
Ton	286	Töklüci	275
Ton	286	Tökmek	275
Tonğ	284	Tönğ	284
Tonğar	285	Tönğül	283
Tonğup	285	Tönğülüp	284
Tonar	283	Tör	261
Tonbup	285	Töri	261
Tondı	283	Törige	261
Tonqtar	283	Törtele	264
Tor	262	Törteleyi	264
Tos	269	Törten	264
Tottttada	260	Törtev	264
Tottttadı	260	Törteve	264
Tottttamağ	259	Törtüne	264
Tottttasun	260	Töşelgec	269
Toy	287	Töşelip	270
Toygargalı	288	Töşük	269
Toygarıban	288	Töz	265
Toygarmayayın	288	Töz	265
Toykarmaq	288	Tözgey mü	266
Toykarmas	288	Tözmedinğ	266
Toymağur	288	Toğay	372
Toymaq	288	Tołga	372
Toymayayın	287	Toı	372
Toyun	287	Tul	281
Tozanğ	268	Tulun	279

Tumşuğ	282	Tut	258
Tunban	286	Tutanğ	258
Tupa	257	Tutaş	259
Tupçak	257	Tutaşıp	259
Tur	261	Tutaştı	259
Tur	262	Tutay	258
Turar	262	Tutay	259
Turay	262	Tutgac	259
Turğalı	264	Tutku	259
Turğan	264	Tutkum	258
Turğay	265	Tutkunğ	258
Turğu	264	Tutkusı	258
Turguzmayın	264	Tutmadı	258
Turguzunğ	264	Tutmağusı	258
Turige	261	Tutmak	258
Turladı	263	Tutuk	259
Turlangan	262	Tutup min	258
Turluğ	260	Tuvağ	286
Turma	263	Tuygum	287
Turmak	263	Tuynak	287
Turmasınğga	262	Tüben	258
Turmay	263	Tübige	258
Turmayın	262	Tübin	258
Turmuş	263	Tüg	276
Turup	264	Tügan	276
Tuş olğac	270	Tügebaş	276
Tuş	270	Tügen	276
Tuş	271	Tügül	278
Tuşluk	271	Tügün	275
Tuşuk	270	Tügün	276

Tügünse	277	Tüşkey	271
Tükenġenildi	276	Tüşti	269
Tükenġüce	277	Tüşüp	270
Tüküz	277	Tüşüpdürida	270
Tülkü	281	Tüşüpdüride	270
Tülüġüm hey tülün	279	Tüz	267
Tülük	281	Tüzdi	267
Tülüküm hel tülüm	279	Tüzek	267
Tüman	282	Tüzetey	266
Tümen	282	Tüzetey	268
Tün	286	Tüzetip	269
Tünġlük	285	Tüzetmek	266
Tünbek	285	Tüzetti	268
Tüp	257	Tüzlengan	267
Tüpe	257	Tüzlüġidin	267
Tüpi	257	Tüzlük	268
Tüpsüz	257	Tüzmek	267
Tür	262	Tüzük	267
Türe	260	Tüzük	268
Türedi	265	- U -	
Türlük	263	Ucru	128
Türlük	264	Uça	131
Türüdi	265	Uça	132
Tüş	271	Uçamdadur	133
Tüş	272	Uçar	131
Tüşemek	269	Uçıda	132
Tüşep	270	Uçkun	127
Tüşerge	271	Uçkusı	132
Tüşkec	269	Uçmaġ	129
Tüşkeli	271	Uçmağ	129

Uçmak	129	Ulgaygunca	157
Uçradı	128	Ulgayıp	156
Uçradım	128	Ultanğ	153
Uçrağay	129	Uluğ	153
Uçramak	128	Uluğ	153
Uçratay	128	Ulup	158
Uçratay	128	Ulus	159
Uçru	133	Ulusğa	159
Uçtı	130	Uncu	161
Uçun	127	Ur	141
Uçuñ	132	Ura	141
Uçurdı	130	Uran	136
Uçurdum	131	Urar sin	141
Uçurgunğ	131	Urar	141
Uçursa	130	Urar	141
Uçursa	131	Urgac	141
Uçurup irdi	131	Urgalı	141
Uğ	146	Urn	135
Uğan	146	Uruk kayaş	134
Uğanım	146	Uruk kayaş	136
Ugun	146	Urum	140
Ulağ	159	Urun	135
Ulağ	159	Uruş	139
Ulaldı	157	Usal	144
Ulandı	152	Uşal	146
Ulcar	151	Uşalgay	146
Ulçaş	151	Uşatmak	145
Ulganganda	154	Uşol	145
Ulgansa	156	Uşukmak	146
Ulgatıp	157	Uşuktı	145

Utğandı	126	Uykat	164
Utğanıp	126	Uykatma	165
Utquzdı	126	Uykatmaq	164
Utuzay	127	Uyup	167
Utuzdı	126	Uzağı kün	144
Utuzmay	127	Uzala	144
Uvalatıp	163	Uzaldı	144
Uy	164	Uzalıp	144
Uyağ	167	Uzalmak	144
Uyağlıg	165	Uzalsa	144
Uyaqtı	166	Uzalur	144
Uyaldı	165	Uzattı	143
Uyaldı	165	Uzattı	144
Uyalğan	163	- Ū -	
Uyalğay min	165	Üçegü	129
Uyalıp	165	Üçelesı	129
Uyalmaq	165	Üçev	129
Uyalmay	166	Üçevge	129
Uyalsız	165	Üçevle	129
Uyalur	165	Üçkü	133
Uyat	166	Üçük	130
Uyatıp	166	Üçünc	129
Uyatlık	165	Üksüdi	151
Uyatlık	166	Ülge	153
Uyattmaq	165	Ülüş	159
Uygaglıg	165	Ülüş	159
Uygaydı	156	Üncü	161
Uykağ	167	Ünde	161
Uykanmaq	164	Ündedi	161
Uykanmas	164	Ünder	161

Ürkün	138	Yalavuz	484
Ürkürep	134	Yalbarıp	489
Ürkürer	134	Yalbarmak	489
Üsrük	145	Yalğan	475
Üstiga	145	Yalgur	475
Üsüzken	145	Yalıkdı	489
Üz	143	Yalın	490
Üz	143	Yalınmak	489
Üze	143	Yam	473
Üzük	143	Yamcı	473
- Y -		Yamğur	492
Yadar mu irkin	492	Yamkur	492
Yağda	479	Yan	477
Yağdu	492	Yan	491
Yağın	492	Yanğag	483
Yağış	492	Yanğak	483
Yağar	474	Yanğı	481
Yakğunğ	490	Yanğlap	481
Yakma	474	Yanğlıg	487
Yakma	475	Yana	488
Yakmak	474	Yana	488
Yakmak	475	Yana	488
Yakmas	474	Yanayı	488
Yakmay	475	Yancılkan	487
Yaktı	473	Yançkan	487
Yaktı	492	Yandaşmak	488
Yaktu	485	Yandaştay	481
Yalanğ	476	Yandı	477
Yalanğ	489	Yandur	477
Yalav	484	Yanmağıl	480

Yanmağıl	482	Yarutur	478
Yanmak	480	Yasağanlar	484
Yapurgan	491	Yasal	483
Yapuşkan	472	Yasaldı	490
Yara taşı	475	Yasalmağ	484
Yarağac	487	Yasalsun	484
Yaraş	483	Yasamak	490
Yaraşa	483	Yasarıg	472
Yaraşıptur	477	Yasap	490
Yaraşmak	477	Yasar	479
Yaray	491	Yasavul	484
Yargac	487	Yasay alur	479
Yargağ	491	Yastanıp	484
Yargu	485	Yaş	473
Yarguçak	487	Yaş	473
Yarmağ	476	Yaşın	483
Yarmak	476	Yaşun	483
Yarmanıp	486	Yaşundı	482
Yarudı	478	Yaşunmış	482
Yaruğ	478	Yaşuray	483
Yaruk	478	Yaşurgaylar	482
Yarumak	478	Yaşurgusı	483
Yarup	477	Yaşurmak	482
Yarur	478	Yaşurun	482
Yaruştı	477	Yat	479
Yarutay	478	Yatış	473
Yarutğac	477	Yatıkurdi	483
Yarutmak	478	Yatlık	479
Yaruttı	478	Yatuğ	486
Yarutunğ	477	Yatuk	486

Yava yitti	487	Yıgac	496
Yavaman	487	Yıgarğa	497
Yavan	490	Yıgdı	496
Yavçın	486	Yıgı	498
Yavı almas	485	Yıgıldılar	497
Yavıdı	480	Yıgılmağ	497
Yavmas	485	Yıglamağ	497
Yavuğan	490	Yıglarım	498
Yavuk	479	Yıglay	498
Yavuk	487	Yıgmağ	496
Yavumanğ	480	Yılcılık	497
Yavunmağ	486	Yımrulgen	498
Yavunup	487	Yımrulmağ	498
Yavusa	480	Yımrulur	497
Yavuşan	492	Yıpardı	494
Yavuşkan	492	Yıpardıñg	494
Yavuşmağ	488	Yıparmağ	494
Yavuştı	488	Yıputtı	499
Yavuşur	480	Yırağ	495
Yavut	485	Yıraqtın	495
Yavutsa	485	Yırlay	500
Yavutupdur	485	Yırlay	503
Yazğurmağ	486	Yırlıg	499
Yazğurmanğ	489	Yi	500
Yazğurursın	489	Yib	499
Yazıglıg	487	Yigen	498
Yazıglık	472	Yilek	497
Yazılğan	486	Yinğ	494
Yıg	497	Yinğil	499
Yıg	498	Yir koyı	495

Yirlik	499	Yoluşmak	503
Yişildi	496	Yoluştı	501
Yit	493	Yoluştum	502
Yitek dik	499	Yoluşuştı	501
Yitgürüp	493	Yolup	502
Yiti	495	Yoray	501
Yitilipdür	493	Yoruş	500
Yitkec	495	Yuban	500
Yitken dik	499	Yuğan	504
Yitkey	495	Yuğay	504
Yitküre biz	495	Yuğar	504
Yitküreyin	499	Yulduz	503
Yitkürgünce	499	Yumalatıp	501
Yitkürmek	495	Yumay	504
Yitti	493	Yumran	502
Yiygölük	493	Yup	504
Yiyip	495	Yurun	501
Yoğan	504	Yusun	500
Yok irse	504	Yutup	500
Yok	501	Yuvalı	504
Yokęarı	503	Yüklep	502
Yoklamış	503	Yükürdi	503
Yokmağay	501	Yükürügünę	503
Yokmak	500	Yüzgina	503
Yoktı	503	Yüzgine	503
Yolda	502	Yüzlendi	503
Yoldaban	502	Yüzlenmek	500
Yoldadı	502	- Z -	
Yoldamak	502	Zili	333
Yoluşkunca	501		

4.1.2. Kelimelerin Arap Harfleriyle İndeksi

= ا، آ =		آتاغلیغ	27
ابوشقه	24	آتلیغ	28
اباغا	24	آتایق	28
ابراش	24	اتلیغ	28
ات	24	آتلیق	28
اتاماق	25	آتلیغ	28
اتالدى	25	آتلیغ	28
اتقادى	25	اتقوجه	28
اتادى	25	آتاکه	29
اتاب	25	آتایق	29
آتیغیب	26	اناکه	29
آتیب	26	آچون	29
اتارلار	26	آچیرغیندی	30
اتای	26	آجیغ	30
آتیقماق	27	آچیق	30
آتیغیب	27	آجیغلانماق	30
اتاغیل	27	آچقونك	30
آتالیق	27	آچای	30
اتاغلیغ	27	آچمای	30
اتاغ	27	آچقالی	30
آتالیق	27	آچیلماين	31
آتاغلیغ	27	آختجی	31
		اختارماغ	31

اړتايب	36	اړتايب	31
اړتانيب	36	اړتانيب	31
اړباغ	36	اړباغ	32
اړا	37	اړماي	32
اړابه	37	اړالي	32
اړتوقسيليق	37	اړيب	32
اړيقيب	37	اړيب	32
اړيتقان	37	اړيلمای	32
اړيققان	37	اړيغ	33
اړيغماق	38	اړيق	33
اړغورماق	38	اړيغ	33
اړغوردونك	38	اړيق	33
اړغوزغونك	38	اړيلماق	34
اړسرو	38	اړك	34
اړسرا	38	اړكه	35
اړسرابان	38	اړمان	35
اړساتاي	38	اړمان	35
اړساتاي	39	اړلات	35
اړسراغولوق	39	اړلاس	35
اړسراغانی	39	اړغاداماق	355
اړسراغوجی	39	اړغادی	36
اړسروك	39	اړغداي دی رمی ن	36
اړسروکینه	39	اړغدال	36
اړسروکغنه	39	اړتاماق	36

آغریغ	45	أسروكقنه	39
آغ اووی	45	استی	39
اقداردی	45	اس	40
اقدارماق	45	اسماغلیغ	40
آق اووی	45	است	40
اقسوم	46	استیدا	40
اقتوردونك	46	ایسی	40
اقتالی	46	آیاسی	40
آقیزدی	46	استی	40
آقیزدینك	46	آسیغ لیغ	40
آقیزماق	46	آسیغ	41
آقیزدور	46	آسیق	41
اكاك	46	آساپقور	41
اكجی	47	اشوقتی	41
الطایی	47	اشوقدوم	42
الداغ	47	اشوقتوم	42
الآمان	47	آشوقماق	42
الاخان	47	آشوقماك	42
الدارآی	48	آشوقمانك	42
الداراماق	48	اشوققان	42
الدارای	48	آشوق	43
الداراغای	48	اشكك	43
النیدا	48	آغا	43
الینیدا	48	اغارغودیك	45

آلى	49	الارنى	52
آليدا	49	التاى	52
الوق	49	التاولا	52
اللاقتى	49	الاي موبولور	52
آلاقماق	49	المه باش	52
القاميش	49	اله لوغه	52
القادى	49	اله پكه	52
آليغ	49	آلغونك	52
آليق	49	الماس	52
الغالى	50	امكاك	53
الغولوق	50	انكىتماق	53
الغوم	50	انكا	53
آلغوجى	50	انكديب	53
آلغان	50	انديب	53
آلماغليغ	50	انكاك	54
آلغاي	50	انك	54
الميشانك	50	انبه	54
الماغين بولسه	50	انداق	54
الغانغه	51	انكىردى	55
الغايمو	51	انكىركانى	55
المايين	51	انكلانقوسى	55
الماى	51	انكاجا	55
الاالمانك	51	انكاتيكرو	55
الار	52	آنيقماق	55

اينلنماق	59	اينلنماق	55
ايلانورماق	59	اينقيب	55
ايلاندى	60	اينقمادين	55
ايلانغان	60	اينتماق	55
ايلاندورماق	60	اينتى	56
ايلاب	60	اينين	56
ايلابان	61	اى	56
ايلاي الغونك	61	اى	56
ايلاي الغوسى	61	اوشقه	56
ايلاي المادينك	61	اونجاق	56
ايلاي المان	61	اونجاقدى	57
ايلاماكينك	61	آوه	57
ايلاكاج	61	اوجاق	57
ايلاكوم	61	آيار	57
ايلاكوسى	62	ايار ايركين	57
ايلاركا	62	آينديم	57
ايلاماككا	62	اياماي	57
ايلاكونك	62	آيامين	58
ايلالى	62	اياب	58
ايلاكاي	62	اياماي	58
ايلاماي دوريردى	62	آياماق	58
ايلاي	63	آيانماق	58
ايلامايين	63	ايمان	58
ايلاميشانك	63	ايالغو	59

ایمانماک	63	ایروم	66
ایمانیب	63	ایکاندور	66
ایمانماس	63	ایریشتی	66
اینالماق	63	ایلایشقانلری	66
ایاقماق	63	ایلوک یوسونلوق	66
ایاقجی	63	ایتاماس	67
ایاق	64	ایتیماک	67
ایاغ	64	استیماس	67
ایاغ	64	ایتورورکا	67
ایاقتی	64	ایتیک	67
ایاققاج	64	ایتینک	68
ایق	64	ایتاسال	68
اییغ	64	ایت	68
ایتمان	64	ایتتی	68
ایتیب	65	ایتورکوم	69
ایتیق	65	ایتتی	69
آیتقوم	65	ایتیب	69
آیتقاننی	65	ایتیب مین	69
آیتقای	65	ایتاردین	69
ایتیکالی	65	ایتکان	70
ایتالی	65	ایتکان	70
ایتیلمایین	65	ایتکان	70
ایریلمایین	65	ایتالیک	70
ایا	65	ایتاک	70

ايتاك	70	ايتكوسى	73
ايتاكلېك	70	ايتكوم	73
ايتتى	70	ايتاك	74
ايتار	71	ايتاكلاب	74
ايتارده	71	ايتورماك	74
ايتسا	71	ايتوركايلاز	74
ايتماكاي	71	اينچاكوموز	74
ايتمش ايدى	71	اينچاراك	74
ايتكوميزدور	71	ايچين	74
ايتكوسى	71	ايچكولوك	75
ايتماي	71	ايچكالى	75
ايتارسين	71	ايتوركوم	75
ايتماك	72	ايتوركانلار	75
ايتماكينك	72	ايچاك	75
ايتاي	72	ايچمايىن	75
ايتيك	72	ايچين	75
ايتبكر اك	72	ايچكارى	76
ايتينك	72	ايچكو	76
ايتالينك	72	ايچكى	76
ايتالى	72	ايچكى	76
ايتايمو	73	ايچقىندى	76
ايتىشتى لار	73	ايركىن	76
ايتكالى	73	ايركان	77
ايتكوجى	73	ايردى	77

ایرکین	81	ایدیش	77
ایرماس	81	ایرماک	77
ایماس	81	ایرتاکی	77
ایریکدی	81	ایرتاکیچکان	77
ایریک	82	ایرتا	77
ایریکراک	82	ایرتاچاغدا	77
ایریک	82	ایرتاک	77
ایریکماک	82	ایریک	78
ایریب	82	ایریکه	78
ایرغانیب	83	ایرکلنکا	78
ایرسا	83	ایرکانین	78
ایر	83	ایرکاندا	78
ایرکا	83	ایردیکلار	79
ایران	83	ایردیکلار	79
ایرکان	83	ایردیکلار	79
ایرلیک	83	ایردام	79
ایرانلیک	83	ایرن	79
ایریکلیک	83	ایرکینور	80
ایتکارما	83	ایرنینک	80
ایزماک	84	ایرکنه	80
ایزدی	84	ایرنیمکا	80
ایسکارماک	84	ایریتماک	80
ایسکیردی	84	ایریتی	80
ایسیرغا	84	ایرور	80

ایسیرغانماق	88	ایسیرکاب	84
ایستی	88	ایس	84
ایستورای	88	ایس	85
ایستورکوسی	88	ایسلاماک	85
ایسکای	88	ایسلانماک	85
ایسکان	88	ایسلانکای	85
ایستاب	89	ایسلانور	85
ایستالی	89	ایس	86
ایستاکالی	89	ایسلاب	86
ایستاکان	89	ایسلادی	86
ایستای	89	ایستی	86
ایستای دور	89	ایستیم	86
ایسکوچی	89	ایستورآی	86
ایسر اماق	89	ایسلادی	86
ایسوران	89	ایسلانماق	86
ایسورغان	89	ایسلانقانی	86
ایسراغان	90	ایسماک	87
ایسناماک	90	ایسیغ	87
ایسیرغانماق	90	ایسیق	87
ایسا	90	ایستّی	87
ایسه	90	ایسیتقان	87
ایسنادی	90	ایسیتقالی	87
ایش	90	ایسیتمیش	87
ایشیلکان	91	ایسیّتیم	87

ایشانمه	91	ایکتی	96
ایشلاکان	91	ایککان	96
ایش	91	ایکالاسی	97
ایش	91	ایکاولاسی	97
ایشماک	91	ایکاولا	97
ایشناماق	92	ایکاولان	97
ایدش	92	ایکاک	97
ایدش	92	ایکالامیز	97
ایشنار	92	ایکاکو	98
ایشنابان	93	ایکو	98
ایشاک	93	ایکوکا	98
ایمیشدوکسین	93	ایکا	98
ایشار	93	ایکالان	98
ایشتان	94	ایکالادی	98
ایشبتکوجی	94	ایکاسی	99
ایشیتمالی	94	ایکار	99
ایشیک	94	ایکاروجی	99
ایکان	94	اینکرانماق	99
ایکن	95	ایکیرماک	100
ایکاننی	95	ایکیرماک	100
ایکماک	95	ایکریم	100
ایکین	95	ایکریک	100
ایکین	96	ایکری	100
ایکین	96	ایکیروور	101

ایکاک	101	ایلد امدورور	105
ایکاج	101	ایلد امد	105
ایکاجی	101	ایلا ییمدا	106
ایکمه	102	ایلیده	106
ایلیک	102	ایلمای	106
ایکینیکا	102	ایلمان	106
اینکاک	102	ایلماق	106
ایکینچ	102	ایلماک	107
ایلکیمدین	102	ایلماکانی	107
ایلیکی کا	102	ایلغبان	107
ایلیکی دا	102	ایلبار انماق	107
ایلیکلای	102	ایلبار اتیب	107
ایلیکلاب	103	ایلبارار	107
ایلیک	103	ایلینسام	108
ایل	103	ایلی	108
ایل	103	ایلابان	108
ایل	104	ایلاب	108
ایلقی	104	ایلنکوجی	108
ایلغی	104	ایلغی	108
ایلقی	104	ایلتور اماق	108
ایلیغ	104	ایلیندیم	108
ایلیق	104	ایلیندی	108
ایلکار دی	104	ایلینغاچ	108
ایلد امیدین	105	ایلیتی	108

ایلتی	109	انداماق	113
ایلتورکا	109	اندورماق	113
ایلتورکوم	109	ایندادی	113
ایلتاآلور	109	ایندا	113
ایلکاروراک	109	ایندام	113
ایلکاری	109	اینداب	113
ایلتیرار	109	ایندوردی	113
ایلتیرارغوجی	110	ایندورماسانک	114
ایلباسون	110	اینی	114
ایماس	110	اینمای	114
ایمانک	110	اینمایین	114
ایمان	111	ایناک	114
ایماق	111	ایناکاسی	114
ایمانک	111	اینکراندی	115
ایمکاکلاکان	111	اینجو	115
ایمکاک	111	اینچی	116
ایمکاک	112	اینچو	116
ایمکان	112	اینجی	116
ایمکاندا	112	اینجکه	116
ایمجاک	112	اینجکیرماک	116
ایمدی	112	اینکاک	117
ایمکاندیم	112	ایناغ	117
ایمکانور	113	ایناق	117
ایمشدوکسین	113	ایناولی	117

اوپكاج	121	اينك	117
اوت	121	ايكينك	117
اوتتى	121	اينك	118
اوتكون	121	ايودرماك	118
اوتكونجى	121	ايوروكاج	118
اوتا اوتا	121	ايورولماك	118
اوتماك	121	ايورولكالى	118
اوتار	121	ايورولكاي	118
اوتكارايردى	122	ايونك	118
اوتماي	122	ايوردى	118
اوتتى	122	ايوروشمانك	118
اوتكاردى	122	ايوروركاج	119
اوتكارينك	122	ايورولدى	119
اوتكاركاي سين	122	ايورونك	119
اوتوبتور	122	ايورولوب	119
اوتكاريب	123	اييالاب	119
اوتكارو	123	اييالادى	120
اوتكاركالى	123	اوپچين	120
اوتكوزيب	123	اوپورماس	120
اوتوزماي	123	اوت	120
اوتكانور	124	اوت	120
اوتكاناي	124	اوت	120
اوتكانكاي	124	اوتقا	120
اوتوك	124	اوپكالى	120

اوتماك	124	اوجراتاي	128
اوتروك	124	اوجراديم	128
اوتروك كينه	125	اوجولا	129
اوتروسیده	125	اوجالاسی	129
اوترو	125	اوجونج	129
اوتاغه	126	اوجاكو	129
اوتیغه	126	اوجاو	129
اوتلوخ	126	اوجاوكا	129
اوتون	126	اوجماق	129
اوتلوق	126	اوجراغای	129
اوتلوغ	126	اوجماغ	129
اوتغانیب	126	اوجماق	129
اوتغاندی	126	اوجوك	130
اوتوزدی	126	اوجتی	130
اوتقوزدی	126	اوجورسا	130
اوتوزای	127	اوجوردی	130
اوتوزمای	127	اوجورغونك	131
اوتلاش اوتلاش	127	اوجوردوم	131
اوجون	127	اوجورسا	131
اوجقون	127	اوجوروب ایردی	131
اوجرو	128	اوجار	131
اوجراماق	128	اوجا	131
اوجراتای	128	اوجیده	132
اوجرادى	128	اوجوك	132

اوركوراڻاڪ	136	اوجقوسى	132
اوركورار	136	اوجا	132
اوركوراب	136	اوجامدادور	133
اوروق قاياش	136	اوچرو	133
اورتانور	136	اوخشاماق	133
اورتادى	137	اوخشاتما	133
اورتادىم	137	اوخشاشور	133
اورت	137	اوچكو	133
اورتانكوجى	137	اوخشار	133
اورتانكاى	137	اوخشاسى	133
اورتاكاز	137	اوخشاش	133
اورتاركا	137	اوخشاشى	134
اورتاركالى	137	اوركورار	134
اورتوك	138	اوركوراب	134
اورتوك	138	اوروق قاباش	134
اورتوكلوك	138	اورون	135
اورچانمده	138	اورن	135
اوركانماڪ	138	اورن	135
اوركانىب	138	اورنىغه	136
اوركانماس	138	ارنىده	136
اوركون	138	اورآن	136
اوركاندى	138	اورنانماس	136
اوروك	138	اورتانكوجى	136
اورتمىش	139	اورتاماك	136

اوزا اوزومنی	142	اورکامجی	139
اوزما	142	اوروش	139
اوزکا	142	اورک	139
اوزکو	143	اور	139
اوز	143	اوراک	139
اوز	143	اوراک اوردی	139
اوزه	143	اورلاب	140
اوزوک	143	اورلانندی	140
اوزاتتی	143	اوروم	140
اوزاتتی	144	اورناتماق	140
اوزالم	144	اورناتتی	140
اوزالور	144	اورناشیب	140
اوزالدی	144	اورناشماق	140
اوزالسا	144	اورار	141
اوزاغو کون	144	اورار	141
اوزالیب	144	اورار سین	141
اوزاله	144	اور	141
اوسال	144	اورغاج	141
اوسروک	145	اورغالی	141
اوسوزکان	145	اوره	141
اوستیغا	145	اورغوشتك	141
اوشوقتی	145	اوز	142
اوشاتماق	145	اوزکا	142
اوشول	145	اوزکالارکا	142

اوشال	146	اوكون	148
اوشالغاي	146	اوكماك	148
اوشوقماق	146	اوكئاتور	148
اوغان	146	اونكاكماق	148
اوغون	146	اونكالغاي	149
اوغانيم	146	اوكته	149
اوغ	146	اوكتاتور	149
اوفر اماق	147	اوكتى	149
اوفرانور	147	اوكتاك	149
اوق	147	اوكورماك	150
اوق	147	اوكوش	150
اوقت	147	اوكسوك	150
اوقوردا	147	اوكسوب	150
اوقولدى	147	اوكسولور	150
اوقوى	147	اوكسونور	150
اوقوب	147	اوكسونماك	151
اوقوش	147	اونك	151
اوقوب	147	اوكسودى	151
اوقار	147	اولجار	151
اوق	147	اولجك	151
اوكولكان	148	اولچك	151
اوكار	148	اولچاش	151
اوكسا	148	اولنك	152
اوكار	148	لولاندى	152

اولتوردی	157	اول	152
اولتوركوسى	157	اولكه	153
اولكانده	157	اولديكلار	153
اولوكنى	157	اولوغ	153
اولار حالنده	158	اولوق	153
اولكوجه	158	اولتانك	153
اولتوركانى كا	158	اولماك	154
اولور	158	اولماكىم	154
اولار	158	اولوك	154
اولار	158	اولكان	154
اولچه	158	اولغانغاندا	154
اولوب	158	اولتوركان	155
اولغابيز	159	اولتورماك	155
اولاغ	159	اولتوركوسى	156
اولاق	159	اولغايب	156
اولوش	159	اولغانسه	156
اولوش	159	اولغايدي	156
اولوس	159	اولغاتيب	157
اولوسغه	159	اولغايغونجا	157
اوناماك	160	اولالدى	157
اوماق	160	اولغانغا	157
اونار	160	اولغونك	157
اوناب	160	اولغانينكىدين	157
اونامان	160	اولنوردى	157

اونا تاقونجا	160	اويقاتماق	164
اونامادی	161	اويقات	164
اوند اماق	161	اوی	164
اوندادی	161	اويقاتما	165
اوندا	161	اويالماق	165
اوند ار	161	اوياليب	165
اوندور	161	اويالدى	165
اونجو	161	اويالور	165
اونجو	161	اويقتور	165
اوندى	162	اوياغليغ	165
اونكاي	162	اوياغاغليغ	165
اونكاي	162	اويالسيز	165
اوتك	162	اوياخماق	165
اويالغان	163	اوياتليغ	165
اونتوج	163	اويالدى	165
اوالا تيب	163	اويالغاي مين	165
اويكو	163	اويالماي	166
اوی	163	اويات	166
اوی لوك	163	اوياتيپ	166
اويلانماك	163	اوياتليق	166
اويلانور ييري	163	اويالماق	166
اويداكى	164	اويقاغ	167
اويقانماق	164	اوياغ	167
اويقانماس	164	اويوب	167

= ب ، پ =		بارلیغ	170
بات	167	بارایکین	171
بخشی	168	بارایرکین	171
پاده	168	بارماغلاری	171
باریش	168	بارچا	171
بارغانینکدین	168	باری	171
بارای	169	بارین	171
بار	169	پارو	171
بار	169	برلاس	171
باریب	169	باس	172
باریده	169	باسقیچ	172
باردی	169	باسرورغ	172
بارور	169	باسقائین	172
بارغالی	169	باس	172
بارایکانین	169	باشیده	172
باردیک	170	باشیغه	172
بارو	170	باشیمغه	172
باری	170	باشینکو	172
بارغانجا	170	بشق	172
بارغان	170	باشاق	172
بارغاج	170	باش تومان	173
بارالغوسی	170	باش توبان	173
بارغای بیز	170	باش توبان	173
باریده	170	باشلاب	173

باشلاماق	173	بالالادی	177
باشقارماق	174	بلتوته	177
باشقارو	174	بالتو	177
باشقارورسین	174	بیلا	177
باشقترو	174	بیله	177
باشقاریب	174	بهلی	178
باشقارماق	175	بابری	178
باشقاراالمای	175	بیات	178
باغلیغ	175	باغزی	178
باغلیق	175	بادغزی	178
باغیش ده	175	بییک	178
باغیش	175	بییک	178
باغلاغان	175	بییک	179
بغلطاق	175	بییی	179
باقمایین	175	بیجک	179
باقغونک	176	بییمک	179
باقاری	176	بیئلماک	179
بکاول	176	بیئلکان	179
پلپوش	176	بیئلکای	179
پلپوش	176	بیئتیک	179
بلالیغ	176	بیئیدی	180
بلالیق	176	بیئیتی	180
بالا	176	بیئتیک	180
بالالاب	177	بیئی	180

بيروركا	183	بيتى	180
بىركالى	183	بىتكوجى	180
بىرا الورسىن	183	بىتكوجى	180
بىره الورمىن	183	بىتلىب	180
بىردىن اوق	183	بىتلى	180
بىرلاس	183	بىتىرىكا	180
بىرلا	184	بىتىك لىك	181
بىرك	184	بىتى الماغای	181
بىركىتىب	184	بىتىلدى	181
بىركىكان	184	بىركونى	181
بىرغنه	184	بىرىكى	181
بىركنه	184	بىركىسى	182
بىراو	184	بىركوسى	182
بىريولى	185	بىركوجى	182
بىش	185	بىرماى	182
بىشولا	185	بىرى	182
بىشالاسى	185	بىر	182
بىك	185	بىرماك	182
بىكه	185	بىركاى	182
بىزنى	186	بىرماكاى	182
بىزادى	186	بىرور	182
بىزى	186	بىرىب	183
بىزاب	186	بىرىدا	183
بىزالىب	186	بىركونك	183

بیزالکان	186	بیلاکی	190
بیزنیک	186	بیکن	190
بیزکا	186	پوپوک	190
بیلماس	187	پوتتی	190
بیکاج	187	بوتماک	190
بیلکولوک	187	بوتماس	191
بیلکوجی	187	بوتمامیش	191
بیلکان	187	بوتراتمه	191
بیلکورماک	187	بوتراماق	191
بیلکوردی	187	بوتار	191
بیلتاک	187	بوتوب	191
بیلکورور	188	بوتمانکیز	192
بیلکوروب	188	بوتکارماک	192
بیلکو	188	بوتکارو	192
بیایک	188	بوتکان	192
بیلمانکمو	188	بوتکاریب	192
بیلدیک	189	بوتا	193
بیلمای	189	بوته	193
بیلمایین	189	بوتاو	193
بیلکین	189	بوتراشیب	193
بیلکوسی دور	189	بت	193
بیلکوجی	189	بوت	193
بیلکوت	189	بوتراتای	193
بیلایی	190	بوتراتتی	193

بوساغه	199	بوتر اتيب	194
بوستاغان	199	بوج	194
بوشتى	199	بوخسارى	194
بوغنه	200	بودنه	194
بوغجى	200	بورى	195
بوغوز	200	بورون	195
بوغزوم	200	بورناغى	195
بوغو	200	بورون لار	195
بوكسا	200	بورنا	195
بوكر ايب	200	بورناغى جه	196
بوكرادى	201	بورناشتى	196
بولالى	201	بورداغان	196
بولالى	201	بوردادى	196
بولالى	201	بورتاغ	196
بواماغونجه	201	بوركوت	196
بولماغونجه	201	بوركادى	197
بولماغين بولسا	201	بوركاتيب	197
بولغاچا	201	بوزلادى	197
بواغوجا	201	بوزوغ	197
بولغانجا	201	بوز	198
بولغونجا	201	بوزجين	198
بولولسا	201	بورجين	198
بولغين	201	بوساغه	198
بولوريغه	201	بوساقه	198

بولورغە	201	بولك	205
بولغوم	202	پولادى	205
بزلوردىك دور	202	پولاب	206
بواغاي	202	بولايىمويولور	206
بولغانده	202	بوي باشىغە	206
بولغوسى	202	بوياب	206
بولغوسى مېن	202	بوياقجى	206
بولغودىك مېن	202	بويغالغان	206
بولچار	202	بوياتغان	206
بولغالى	202	بويالىب	206
بولماغونجە	202	بويالمش	206
بولغونكوز	203	بويان	206
بولجار	203	= ت =	
بولدىك	203	تاتماي	207
بولاغ	203	تاتماغان	207
بولغاغ	204	تاتقونكدور	207
بزلغانور	204	تابان	207
بولغانجوغلوق	204	تابيب	207
بولاب	205	تابىتى	207
بولغاب	205	تابغالى	207
بولغاشتى	205	تابملىس	207
بولغادى	205	تاپيلماس	207
بولماق	205	تاپوغ	207
بوينىغە	205	تاپشورماق	207

تاپشورای	207	تات	210
تاپشورماغای	207	تارتار	211
تابوق	207	تار	211
تاپشورولدی	208	تارتانکیز	211
تاپوقجی	208	تارتماغ	211
تبئکو	208	تارتایین	211
تاپماق	208	تارتیلورسین	212
تاباالمای	208	تارتاردین	212
تاپای	208	تارتقان	212
تاپماغوم	208	تارتیمادی	212
تاپغانغا	208	تارتیما	212
تاپقونغوز	209	تارتتی	213
تاپقودیك	209	تارتیقان	213
تاپیشور	209	تارقاماق	213
تاباك	209	تارقاتماغیل	213
تاپقوسی	209	تارقادی	213
تاپقالی	209	تارقانك	213
تاپمای	209	تارقاتماغی	214
تاپیر	209	تاریق	214
تاپیرجیر	210	تاریغماق	214
تاپیرجی لار	210	تاریقتیم	214
تانلی	210	تارماشماق	214
تاتای	210	تارماشیب	214
تاتورماس	210	تاریغماغان	214

تاشماق	219	تاشماق	214	تارتیغماغان
تاشقوجە	219	تاشقوجە	215	تاریقما
تاشقونجە	219	تاشقونجە	215	تاریقیب
تاشقون	219	تاشقون	215	تاریققاندا
تاشقوجی	219	تاشقوجی	215	تاریق
تاشقودیک	220	تاشقودیک	215	تاردی
تاشیب	220	تاشیب	215	تاریب
تاغ	220	تاغ	216	تاریغ
تاقە	220	تاقە	216	تارتیغ
تكاو	220	تكاو	216	تارماندی
تكروك	220	تكروك	216	ترانكغو
تاغ	220	تاغ	216	تراغ
تغار	220	تغار	216	تراغاندا
تك	221	تك	216	ترخان
تلا	221	تلا	217	ترك
تالا	221	تالا	217	تاس
تاله تاله	221	تاله تاله	217	تسكری
تال	221	تال	218	تاشلادی
تالاج	222	تالاج	219	تاش
تالین	222	تالین	219	تاش ایرور
تالغان	222	تالغان	219	تاشقاری
تالقان	222	تالقان	219	تاشقارماق
تالغا	222	تالغا	219	تاشلاماق
تالقا	222	تالقا	219	تاشیغماق

تلغادی	222	تانکاسانک	226
تالاردین	222	تانکدیلا	227
تالای	222	تانکیبان	227
تالاب	223	تانکارغه	227
تالغان	223	تانکاردین	227
تالدى	223	تانک	227
تالفان	223	تانماق	227
تالفانکیز	223	تانمادیم	227
تالفانکوز	223	تانیماق	227
تالاش	223	تانیماس	228
تالبینماق	224	تانلاماق	228
تالیقیب	224	تانکیزغامما	228
تامور	224	تانکیزغاب	228
تامش ماق	224	تانسوق	228
تامیزدیم	225	تانسوغ	228
تامیزماق	225	تانک	228
تاموغ	225	تانکلاییم	229
تاموغ	225	تانکیم	229
تاموق	225	تانکلا	229
تامجی	225	تانیر	229
تامیزیب	225	تانیشتی	229
تامیز	225	تانمای	229
تام	226	تانیریمنی	229
تانکیب	226	تانما	229

تاۋلغان	233	تانلادىم	229
تاياغ	233	تانىشماق	229
تاياق	233	تانىشىدىلار	230
تاياقغان	233	تنقتار	230
تايلغاچ	233	تىمىغە	230
تايلىب	234	تانقاسان	230
تايلسا	234	تاندى	230
تايلور	234	تايب	230
تيك	234	تانى الماي	230
تيرادى	234	تانىلماس	230
تيراندى	234	تانلاب	230
تيرىاتا الماي	234	تانلامىش	230
تيرىانماك	234	تانوق	231
يىرانور	235	تنبول	231
تيرا	235	تنقال	231
تيپوك	235	تاوشالماق	231
تيبتى	235	تاوشالدىم	231
تيبە	235	تاووغ	231
تييتيك	235	تاوش	231
تيتراكوچ	235	تاوش	232
تير	236	تاوشالور	232
تير	236	تاوشقان	232
تيرىب	236	تواجى	232
تيركونك	236	تاولغا	233

تیرکاک	236	تیرکورماک	240
تیرکامیش	236	تیرکوزور	240
تیرماک	236	تیزی	240
تیرمادیم	237	تیزدی	240
تیرالکان	237	تیز	241
تیرکاب	237	تیز	241
تیربکلیک	237	تیزماک	241
تیر	237	تیزارمین	241
تیرکادی	237	تیزکوم دور	241
تیرکامیش	238	تیزیب	241
تیرکابان	238	تیزیلکای	241
تیری	238	تیزیلکان	241
تیریک	238	تیساً	241
تیرکوزکوجی	238	تیساً	241
تیری	238	تیشوک	241
تیراجی	238	تیش	241
تیرک	239	تیش	242
تیرناغ	239	تیش قاداب	242
تیرساک	239	تیش	242
تیرکاماک	239	تیشماک	242
تیرینک	239	تیشیلکان	242
تیرماندی	240	تیشیک	242
تیرماب	240	تیشلاردا	242
تیرمابان	240	تیشلارکا	242

تیشکالی	242	تیکیش	247
تیشکاری	242	تیکیرمن	247
تیشی	243	تیلاک	248
تینکری	243	تیل	248
تینکیز	243	تیلاب	248
تیکراسیده	243	تیلایین	248
تیکارکا	243	تیلائی	248
تیکتی	243	تیلار	248
تیکماک	244	تیلکان	248
تیکیب	244	تیل	248
تبکتی	244	تیلنی	248
تیکیب	244	تیلیمنی	248
تیکیب	244	تیلینکنی	248
تیکن	245	تیلماک	248
تیکین	245	تیلماک	248
تیکرو	245	تیلائی	249
تیکرا	245	تیلائی	249
تیکماس	246	تیلامین	249
تیکوردی	246	تیلکوروب	249
تیکدی	246	تیلوک	250
تیکسا	246	تیلمورماک	250
تیک	246	تیلمورورمین	250
تیکیل	247	تیلموردی	250
تیکشار	247	تیلموروب	250

تيلين	250	تیندوروب	254
تيلبه	250	تينكانكا	254
تيلبه لاركا	251	تيناي	254
تيلبه ايب	251	تينسا	254
تيلباراماك	251	تينيب	254
تيلباراديم	251	تيندى	254
تيلباراديك	251	تينماغور	255
تينماق	251	تيورالماق	255
تيناي	251	تيوراليب	255
تيلبه راكان	251	تيوروك	255
تيلبه راكاج	251	تيورولوب	255
تيلبه راتكاج	251	تيورولدي	255
تيلبه راب	251	تيوراتاي	256
تيلبه رادينك	252	تيوراب	256
تيمور	252	تيوه	256
تيمورقانات	252	تييب	256
تيماغور	252	تييالماس	256
تيماغيل	252	تيسا	256
تيماغان	252	تيدى	256
تيم تيم	253	تيپچاق	257
تيمسى تيب	253	توپه	257
تينكلای	253	توپا	257
تينك	253	توپى	257
تينج	253	توپ	257

توپسوز	257	توختادی	260
توبین	258	توختاتا	260
توبیکا	258	تورلوغ	260
توبن	258	توره	260
توبان	258	توری	261
توتماق	258	تور	261
توتمادی	258	تور	261
توت	258	توریکا	261
توتویمین	258	توریکا	161
توتقوسی	258	تورمایین	262
توتماغوسی	258	تورماسینکغه	262
توتقوم	258	تورای	262
توتقونك	258	تورار	262
توتای	258	تور	262
توتانك	258	تور	262
توتقو	259	تور	262
توتوق	259	تورلانغان	262
توتای	259	تورلادی	263
توتغاج	259	تورما	263
توتاش	259	تورمای	263
توتاشیب	259	تورلوك	263
توتاشتی	259	تورماق	263
توختاماغ	259	تورمیش	263
توختاسون	260	توروب	264

تورغالى	264	توزاك	267
تورغان	264	توز	267
تورغان	264	توزوك	267
تورتالايى	264	توزلانغان	267
تورتالا	264	توزوك	268
تورتاولا	264	توزلوك	268
تورتونج	264	توزانك	268
تورتان	264	توزاتتى	268
تورغوزونك	264	توزاتاي	268
تورغوزماين	264	توزا تيب	269
تورلوك	264	توس	269
تورغو	264	توشوك	269
تورغاي	265	توشكاج	269
تورادى	265	توشاماك	269
تورودى	265	تزشالكاج	269
توز	265	توشتى	269
توز	265	توشوق	270
توزمادىنك	266	توشاب	270
توزكايمو	266	توشوب	270
توزاتماك	266	توشوبدوریده	270
توزاتاي	266	توشوبدوریدا	270
توزلوكيدىن	267	توشايب	270
توزماك	267	توش	270
توزدى	267	توش اولغاج	270

توش	271	توقوشماق	275
توشلوق	271	توكماك	275
توشاركا	271	توكون	275
توش	271	توكلوجى	275
توشكاي	271	توقئادى	275
توشكالى	271	توكاباش	276
توش	272	توكان	276
توغ	272	توكان	276
توغماق	272	توكون	276
توغقان	272	توكانكانىلدى	276
توغقان اغاسى	272	توك	276
توغقانده	272	توكانكوجە	277
توغراماق	273	توكوز	277
توغراب	273	توكونسى	277
توغغان	273	توكونسى	277
توغغان	273	توككودىك دور	277
توغقان	273	توكوشماك	278
نوقغان	273	توكول	278
توغغالى	273	تولا	278
توفراغ	273	تولوق	278
توقوز	274	تولغوم	278
توقولماق	274	تولولوب	278
نوقولمىش	274	تولغانى	279
توقولغان	275	تولون	279

تولون	279	تونقطار	283
تولغای	279	توندى	283
تولوکوم‌هی‌تولوم	279	تونار	283
تولوکوم‌هی‌تولوم	279	تونکل	283
تولغانماق	279	تونکولوب	284
تولغار	279	تونك	284
تولغانور	279	تونك	284
تولغانورمین	279	تونبوب	285
تولغانماس	280	تونکوب	285
تولغانای	280	تونکار	285
تولغاندى	280	تونکلوك	285
تولغانیب	280	تونبك	285
تولغاب	280	تنبان	286
تولغاندوروب	280	تون	286
تولغاشیب	281	تون	286
تولکو	281	تواغ	286
تولوك	281	تون	286
تول	281	تویناق	287
تومان	282	تویغون	287
تومن	282	توی	287
تومشوغ	282	تویمايین	287
توموشتی	282	تویون	287
توموش	282	تویقارماق	288
توماغه	283	تویقارماس	288

تويماغ	288	چارلاتماق	293
تويغارمايىن	288	جرجرک	293
تويغاريبان	288	چارلادی	293
تويماغور	288	چارلابان	294
تويغارغالی	288	چارقب	294
= چ ، چ =		چشن	294
جا	288	چاغ	294
جه	288	چاغیر	295
جبين	289	چاقیر	295
چاپماق	289	چاغلادیم	295
چاپقون	289	چاغلی	295
چاپتی	290	چاغلماق	295
چاپشتی	290	چاغلین	295
چاپتوردی	290	چاغلایان	296
چاییب	290	چغداول	296
چاپماق	290	چتقین	296
چاپارسیز	291	چاقتی	296
چاپقان	291	چاقماق	297
چاپان	291	چاقیلغان	297
چاپان	291	چاقین	297
چیا لیکار	291	چنکل	297
جت	292	چاقیرقانات	297
جر	292	چکمن	297
جرکه	292	چکوش	297

چكوش	297	جيجيغ	301
چك	298	چيدارماق	302
چكيم	298	چيدارمين	302
چنكاك	298	چيداغاي	302
چاك ليك	298	چيداب	302
چاك ليغ	298	چيريب	302
چال	298	چيراي	303
چالين	299	چيرماش	303
چلاير	299	چيرماب	303
چل	299	چرم	304
چلبك	299	چيريك	304
چوك	299	چيرن	304
چاودى	300	چيركا	304
چاون	300	چيكرايب	304
چايقالماق	300	چيرت	304
چايقاليب	300	چرغاب	304
چاينار	300	چرغالانكدين	304
چايان	300	چيرى	305
چايقاتتى	301	چيقتوديك دور	305
چايقالدى	301	چيقتالى	305
چيت	301	چيقارغاي	305
چبين	301	چيقمابين	305
چپان	301	چيكماك	305
چيچان	301	چيكماكوم دور	305

چيککوجە	305	چوچوک	311
جيکين	306	چوچوکلۆکتين	312
جیلای	306	چوچوتماک	312
جیلای	306	چوچورکانماک	312
جیلارو	306	چوچون	312
جیلدام	306	چورکوک	312
جلی	306	چورکاک	313
چله	307	چورکابان	313
چیمدير	307	چوکور	313
چنکه	307	چوزکانماک	314
جين	308	چوزکانور	314
چينادی	308	چورتکه	314
چينام لای	308	چيورتکه	314
چناب	308	چورتکه	314
چينداول	308	چورپه	314
چيورتکا	308	جورکه	314
جیغ	309	چوشکوردي	314
جیغ	309	وشکورماکیدين	
چوپروشوب	309	چ	314
چوپوشتی	310	جوغ	315
چوب	310	چوق	315
چوپچوق	311	چوقونک	315
چوبولغان	311	چوقماق	315
چوپولماق	311	چوقاردین	315
		چوقوغاج	316

چوقتی	316	خلج	319
چوقتی	316	ختایی	319
جوك	316	= د =	
جوکی	316	داغی	320
جولکه	316	داغی بیر	320
چول	316	دبقور	320
چول	316	دپنکور	320
جولدو	317	داریبان	320
چولپان	317	داریب	321
جوم	317	داروغا	321
چوم	318	دایی	321
چومغای	318	دداک	321
چومغالی	318	دکلا	322
چوموردی	318	تکلا	322
جنگ	318	دک	322
چونغار	318	دواج	322
جوانه	318	داولغان	323
= ح =		داولغا	323
حوجك	319	دالغا	323
حوجك	319	دیبان	323
= خ =		دیالمان	323
خوبولله	319	دیالغایمو	324
خو	319	دیپ	324
خاده	319	دیپایمش سین	324

دی الماس	324	دیکای سین	327
دیب ایردینک	324	دیکالی	327
دیب ایدینک	324	دیکونک	327
دپساب	324	دیکوجی	327
دپسار	324	دیکای	327
دی دورلار	324	دیکیلای	327
دیرکا	325	دیک	328
دیرنی	325	دیک	328
دیرمین	325	دین	329
دیشکای	325	دیلی	329
دی سوز	325	دیمان	329
دیکای	325	دیمالی	329
دیکین	325	دیمانک	329
دیکینجا	326	دی	329
دیکانجا	326	دیین	329
دیکونجا	326	دین	330
دیکایمین	326	دین	330
دی الماس سین	326	دییلکان	330
دیکوجی	326	دیپالی	330
دیکاج	327	دی	330
دیکانیم دا	327	دویدورون	331
دیلکوسی	327	دپقو	331
دیکوم دور	327	درلوق	331
دیکایلار	327	دوکولداماک	331

دالانه	331	ساچقونك	334
دلتو	331	ساچراب	334
دلتو	331	سارت	334
دولوغه	331	سارى	335
= ر =		سارغاردى	335
رجه	332	ساريغ	335
رخ رخ	332	ساريق	335
راب	332	ساريغ اغريغ	335
راب	332	سارغاريب	336
رم قيلماق	332	سرقود	336
تيلبه راديك	332	سراغ	336
رست	333	ساسىغ	336
روش	333	سراغچ	336
= ز =		سركاك	336
زىلى	333	ساغىنيب	337
= س =		ساغسىنماق	337
سپاغ	333	ساغىنيب	337
ساتقون	333	ساغىنغاج	337
ساجباغ	334	ساغىنغاي سين	337
ساتتى	334	ساغىنما	338
ساتقون اليب	334	ساغنج	338
ساچىق	334	ساغىنورغه	338
ساچىغ	334	ساغىن	338
ساچوق	334	ساغلىغ	338

سانامان	342	سقاق	338
ساناغان لار	343	ساقیزغان	339
سانار	343	سالوردین	339
ساناب بیز	343	سالورمین	339
سانای	343	سالماق	339
ساناغلیق	343	سالغوجی	339
سوغات	343	سالغاج	339
ساووغ	344	سالغای	339
ساووتماق	344	سالغونك	340
ساووت	344	سالینغاج	340
ساورغای	344	سالماق	340
سیغور	344	سالغادی	340
سیغور	344	سال	340
سیپاغوجی	344	سالنچك	340
سیپادی	345	سالكنچك	340
سایاب	345	سالادور	341
سایغه الغانجه	345	سالقین	341
سایلائیپ	345	سلجه	341
سایغالور	345	سالغاج	341
سایغالغوديك	345	سنین	341
سایغالدی	346	ساناغلیق	342
سایغالیپ	346	ساناب	342
سایغانه	346	ساتجقاي	342
سایغاماق	346	سان	342

سای	346	سيزماف اوچون	350
سای	346	سيزدی	350
سایي	346	سيزيب ايردی	350
سایي	347	سيزيب	350
سایقین	347	سيزغوروب	351
سایپالغان	347	سیسکانماك	351
سیپقاردی	347	سیسکاندی	351
سیپقاریب	347	سیغه	351
سیپتی	348	سیغوردی	351
سیپماك	348	سیغورغای	352
سیپارغه	348	سیغناق	352
سیپارماق	348	سیقناتتی	352
سیرماب	348	سیکریماك	352
سیرماماك	348	سیکریکان	353
سیرمادی	348	سیکریدی	353
سیركاك	348	سیکیز	353
سیركاك	349	سیلادی	353
سیرمادی	349	سیلاب	353
سیرمادیم	349	سینکیل	353
سیرد	349	سینکلی	353
سیرادی	349	سینكراماك	354
سيزماك	349	سینوقتوردی	354
سيزدی	350	سینغان	354
سيزسا	350	سینالیب	355

سوراب	358	سوراب	358
سوركانيب	358	سيورغان	355
سورتاريم	358	سيورغادى	355
سورتاالسام	358	سيورغال	355
سوروك	358	سيوماك	355
سوركوم	358	سيوار	356
سوردك لار	358	سيوندى	356
سورقوت	359	سيوكلوك	356
سوران	359	سيوكان	356
سورون	359	سيوكانيم	356
سورغاج	359	سيوك	356
سزركاج	359	سيونجى	356
سورماغين بولسا	360	سيونجى	356
سوروق	360	سو	357
سرغوجى	360	سوت	357
سوراق	360	سوچ	357
سورغالى	360	سودرالماك	357
سورغان سايى	360	سودراليب	357
سوركالى	360	سودراماك	357
سورماك	360	سودرا	357
سوروغ كونى	361	سودراسا	357
سوراغ	361	سودرالىدى	357
سوزلاشماك	361	سودرادى	357
سوزلاشورمين	361	سودرالى	358

سوزلاشتى	361	سول	365
سوزلاتكالى	362	سولاكاي	365
سوزلا	362	سولدوز	365
سوزاول	362	سولوق	366
سوزكوج	362	سولاب	366
سوساب	362	سونك	366
سوستاتماق	362	سونكغى	366
سوستاييب	362	سونغاج	366
سوستادى	362	سونماك	366
سوستايمانغىنك	362	سونكى جا	366
سوغوردى	363	سونكغى اويقو	366
سغورورغه	363	سونكاك	366
سورغاليب	363	سونكاي	366
سوغات	363	سونغار	367
سوقات	363	سوندى	367
سوقور	363	سونغان	367
سوق	363	سونه	368
سوقماق	363	سوار	368
سوقماغ	363	سووردى	368
سوقسور	364	سويورغالى	368
سوكتى	364	سويورغاي	368
سوكتى	364	= ش =	
سوكونچ	364	شىغلا	369
سوكسوك	365	شىغله	369

شیپال	369	غجرجی	373
شیباق	369	غزرجی	373
شیدورغو	369	غرواش	373
شغلا	369	غرو	373
شوشه	369	غا	374
شیرداغ	370	غنجی	374
شیلالغه	370	غونجی	374
شیغاول	370	غنکیشیب	374
شیش	370	غینه	374
شیشلاماک	370	غینه	374
شیشلادی	370	غول	375
شیمالیب	371	= ف =	
شوری	371	فریادیدین	375
شودرون	371	فلفس	375
= ط =		فرست	375
طغای	372	فله	376
طولغا	372	فلان نی	376
طوی	372	فلان لیق	376
= ع =		فلانغه	376
علالا	372	فلانقه	376
= غ =		فلان کا	376
غان	373	فلان بیرلا	376
غان	373	فلاندا	376
غازه	373	فرقیتیدین	376

قارو	380	= ق =	
قراغ	380	قان	376
قراق	380	قابان	377
قارغادی	381	قابا قالغان	377
قارغاغان سایی	381	قابسامیش	377
قارغیش	381	قابغاماق	377
قارغاش	381	قاپتان	377
قاریغدی	382	قاپوزاغ	378
قاریغماق	382	قاتیغ	378
قاری	382	قاتیق	378
قاری	382	قاتیب	378
قاریغان چاغده	382	قاتقان	378
قاریب	382	قاتلا	378
قاری	383	قاتلا	378
قارو	383	قاجیقیب	379
قارانکغو	383	قاجیر	379
قارجیغی	384	قاجقوسی	379
قرا	384	قادادی	379
قراق	384	قادالیب	379
قراغ	384	قراغ	379
قارالغودین	384	قرالی	379
قرالوب	384	قراق	380
قاراغوسی دور	384	قراغ	380
قارالغوسی دور	384	قاری	380

قارماشیب	384	قالماغاج	388
قاراباسقان	385	قاموق	388
قارماشماق	385	قانلیغ	388
قارام	385	قانلیق	388
قارماق	385	قاناب	389
قاردی	385	قان تیکاردین	389
قارماغیل	385	قانماغونک	389
قارچیغای	386	قالانک	389
قزاق	386	قالاماق	389
قاش	386	قالانماق	389
قاشقاغان	386	قالانیب	389
قاشقالغان	386	قالار	389
قاشیم دا	386	قالابان	389
قاشی دا	386	قالوی	390
قاشیب	387	قاوغونجی	390
قاق	387	قاوغون	390
قالیشماس	387	قالاماغلیغ	390
قالار	387	قاورسون	390
قاقشال	387	قاورماج	391
قالادی	387	قاوچین	391
قالای دورمین	387	قاوچون	391
قالاغای	388	قایو	391
قالباغ	388	قیغولوق	391
قالین	388	قایو	391

قاي بىر	391	قايتاراي	394
قاي	391	قايتور	394
قاياپ توشوب	391	قايتارماق	394
قايداكه	391	قايريلماق	394
قاي دين	391	قايريلورچاغدا	394
قاي	392	قايتالدينك	394
قاي ساري	392	قايتالدينك	394
قايتارماق	392	قايريلور	395
قيان	392	قايرغورماس	395
قايدا	392	قايروق	395
قايتماق	392	قايريق	395
قايتيكيز	392	قايرغال دوروق	395
قايتارو	393	قايرجيشور	395
قايتماييب	393	قايرچيلدا تماق	395
قايتماسون	393	قايرچيلدا دورمين	395
قايتاروردا	393	قايرغيريشماق	395
قايتاردى	393	قايرغيريشقاي لار	396
قايتالى	393	قايرجيش سا	396
قايتقالى	393	قايرغيريب	396
قايتارى	393	قايراو	396
قاي الماق	393	قايراق	397
قايتيب	393	قايراغ	397
قايتارور	394	قايريقماق	397
قايتاتور	394	قايريزيق	397

قىزىق	397	قىلغومىز دور	400
قىزىشتى	398	قىلالى	400
قىزغان	398	قىلمالى	400
قىزىتى	398	قىلغوم	400
قىسففە	398	قىلغونك	400
قىسقارماق	398	قىلماغوسى	400
قىسقارىپ	398	قىلغالى	400
قىسقاردى	398	قىوانماق	400
قغرات	398	قىيللور	401
قغات	398	قىيللدى	401
قىلغوجە	398	قىلاو	401
قىلغالى	398	قىماچ	401
قىلاى	399	قىماچ	402
قىلغايىمو	399	قىن	402
قىلغوجى	399	قىنالغودىك	402
قىلىق	399	قىنالىپ	402
قىلغونك	399	قنە	403
قىلغولى	399	قوبغە	403
قىلالماس	399	قوپتى	403
قىلالمان	399	قوپماق	403
قىلغاج	399	قوپغاي	403
قىلماغان بولسانك	400	قوپماق	404
قىلماغىن بولسانك	400	قوپارينك	404
قىلالماسىنكىدىن	400	قوپوز	404

قوتور	404	قورجوق	408
قوتقار	404	قورچالماق	408
قوتوماق	404	قورجالدى	408
قوتولماس	404	قورغال	408
قوتولغايمو	404	قورون	408
قونقارماق	405	قوروشتى	408
قوتقار يىب	405	قوروب	408
قونول	405	قوروغ	408
قوتقار دىنك	405	قوروق	408
قوتقارو	405	قوروغ نان	409
قونولغايىز	405	قوزغاماق	409
قوتقولوب	405	قوزغالاماق	409
قوتلوغ	406	قوزغالماق	409
قوتلوق	406	قوزغالان	409
قوتانلاب	406	قوزغادى	409
قوچقار	406	قوزغالاشتى لار	409
قوجاشلانغاج	406	قوزغاسا	410
قورغان	406	قوزغالان	410
قورقوش	406	قوزغانور	410
قورقزىج	406	قوزغاب	410
قورا	407	قوش	410
قوريا	407	قوش	410
قور	407	قوشولورغوجى	411
قورغاشون	407	قوشولغوجى	411

قوشانما	411	قونكرات	416
قوشونما	411	قونك	416
قوش قوش	411	قوناغ	417
قوشون	412	قوى	417
قوشوق	412	قوياش	417
قونكارماق	412	قويون	418
قونكاريب	412	قويان	418
قوطان	413	قويان	418
قولماق	413	قويى	418
قول	414	قويمايىن	418
قول	414	قويار	419
قول	414	قوى	419
قولداماق	415	قويى	419
قولدادى	415	قويان	419
قولدانكىز	415	قوى	419
قولدا	415	قويى	419
قولداينك	415	قويالى	419
قولداش	415	قويابير	419
قولاي	416	قويغىن	419
قولسانك	416	قويجى	420
قولينجاق	416	قوى	420
قولتورماج	416	= ك =	
قونكاردى	416	كا	420
قونكاراى	416	كا	420

کاورکا	420	کیتیب	426
کاز	421	کیتارکا	426
کتک	421	کیتورکای لار	427
کت	421	کیتور	427
کتون	422	کیچه	427
کاج	422	کیچاک	427
کجه	422	کیچیک	427
کدایین	422	کیچیکتین	427
کداینیک	422	کیچ قورون	427
کدایی	422	کیجیک	427
کړک	423	کیجتی	428
کزک	423	کیجکای	428
کزک	423	کیجکا	428
کز	424	کریاس	428
کیکولوک	424	کیرکاج	428
کی	424	کیرکای	428
کین	425	کیرکالی	429
کیین	425	کیرکوکا	429
کینجه	425	کیرکونک	429
کیمور	425	کیریشتی	429
کیبر	426	کیریشکای	429
کیتکوم	426	کیردی دین	430
کیتارکای	426	کز	430
کیتکولوک	426	کیزماک	430

كيزردا	430	كيابليپ	432
كيزكوجى	430	كىلتوركالى	432
كيزيب	430	كىلكونك	433
كيزاك	430	كىمسان	433
كيزديك	430	كىمساند	433
كىس	431	كىمه	433
كىسكولادى	431	كىمور	433
كىسماك	431	كنه	434
كىسه كان	431	كىنى	434
كىسلولاتىنك	431	كىنكاش	434
كىساك	431	كىنكاشتى	435
كىسكالى	431	كىنك	435
كىساموز	431	كىووردىلار	435
كىساك	431	كىيىك	436
كىك	431	كوب	436
كىلتورماك	432	كوبراك	436
كياكان	432	كب	436
كىلالمان	432	كوپ	436
كىلولى	432	كوپلك	436
كىل	432	كوپروك	437
كىلادور	432	كب كب	437
كىلاتورغانين	432	كوتارماك	437
كىلميشين	432	كوتاركونك	437
كيايپ	432	كوتاردى	438

کورکلوک	441	کوتل	438
کورکلوکنی	441	کوجلوک	438
کورکه	442	کوچون	438
کورکه	442	کوچورکونک	438
کورکه بای	442	کورکان	439
کورکاج	443	کورکان	439
کورکوزماک	443	کورکوسی	439
کورچک	443	کوراردین	439
کوز	443	کورکاج	439
کوزنک	443	کورای	439
کوزلالی	443	کورار	439
کوزکو	443	کورای دورایردی	439
کوزلوك	444	کورديک	440
کوساو	444	کورمایین	440
کوکسوک	444	کورکوزور	440
کوکلا	444	کورماک کا	440
کوک	445	کورکونک	440
کوکتە	445	کورماکینکا	440
کوکراک	446	کوروک	440
کوکومتول	446	کورکالی کا	441
کوکارکونجه	446	کورک	441
کوکلتاش	446	کورکادی	441
کولاکا	447	کورکاتیپ	441
کولاکانک	447	کورکاییب	441

كوڤدورماك	452	كولاك	447
كوڤدوراي	452	كولوملو	447
كويمانيب	452	كولو	448
كويدى	452	كولاكاج يوزليك	448
كويلك	452	كول كوموك	448
كويكاي	452	كول	448
كويكوجى	452	كول	448
كويوك	452	كولنى	448
كويكانكا	452	كوموردى	448
كوڤدوركالى	453	كوموك لوك	449
كويكاناك	453	كوماك	449
كوياو	453	كومراك	449
= ل =		كونكرانما	450
لاش	453	كونجى ليك	450
لا	454	كونش	450
ليك	454	كونج	451
ليغ	454	كوناندى	451
ليق	454	كوناندوروب	451
لچك	454	كويمش	451
لنك	455	كويمندى	451
لوك	455	كويماانما	451
= م =		كويماانيب	452
ماى	455	كويدى	452
مرس	455	كويماكيم	452

مرل	455	مينجاق	460
ماشمل	456	مندو	460
ماشاب	456	مينكيز	460
ماغ	456	مينكيزيتى	461
ملش	456	موندو	461
ماموغ	456	مونداق	461
منكا	457	مونك ديك	461
مينيك	457	موندا	462
مانكلا	457	مونك	462
مانكرا	457	مونكوز	462
مانكيش	458	مونك	462
مايروق	458	مونكالدى	462
مايروق	458	مونكلاشتى	462
مايوق	458	مونكرا	462
ميتين	458	مونكورغاب	463
مبينك	459	مول	463
ميكجين	459	مولدور	463
ميناي	459	موچك	463
مين	459	موشك	464
مين مين	459	موشوك	464
مينك	459	مونك	464
ميكيك	460	مونكداشماق	464
ميندورماك	460	مونكراتيپ	464
ميندوركيل	460	مونى	465

موز	465	نيچوك	469
مو	465	نى	469
مورى	465	نيلار	469
مورچل	466	نيتوك	469
مونجه	466	نيشه	469
مونداق	466	نينك	469
موندو	466	نينك	470
= ن =		نوتوقجى	470
ناغو	466	= و =	
نارى	466	الواو	470
نارى راق	467	= ۵ =	
ناقجى	467	ھاردى	471
ناجو	467	ھاو	471
نيتى	467	ھمول	471
نيمه	467	ھرول	471
نيتاي	468	ھراول	471
نى ايردى ايركىن	468	ھورماك	472
نى	468	ھورار	472
نى اوچون	468	= ى =	
نيمه	468	ياپوشقان	472
نبتاك	468	ياز يغليق	472
نيكا	468	ياسانك	472
نيلاكامين	469	ياش	473
نيتى	469	ياش	473

ياروب	477	ياتيش	473
ياروشتى	477	يام	473
ياروغ	478	يامجى	473
ياروق	478	ياقتى	473
ياروماق	478	ياقماس	474
يارودى	478	ياقمه	474
يارور	478	ياقماق	474
ياروتماق	478	ياقار	474
ياروتتى	478	ياقماي	475
ياروتور	478	ياقماق	475
ياروتاي	478	ياقما	475
يات	479	يراتاشى	475
ياتلىق	479	يالغور	475
ياغدو	479	يالغان	475
ياسار	479	يالانك	476
ياساي الور	479	يارماق	476
ياوق	479	يارماغ	476
ياودى	480	ياراشماق	477
ياوسا	480	ياراشيب تور	477
ياوشور	480	ياندى	477
ياوومانك	480	يان	477
يانماغىل	480	ياندور	477
يانماق	480	ياروتونك	477
يانكى	481	ياروتغاج	477

ياڭكلاڭ	481	يالاوز	484
يانداشتاي	481	ياوماس	485
يىنماغىل	482	ياوىالماس	485
ياشورماق	482	ياووتوب دور	485
ياشورغايلار	482	ياووت	485
ياشونمىش	482	ياوتسا	485
ياشوندى	482	يارغو	485
ياشورون	482	ياقتو	485
ياشورغوسى	483	يارمانىب	486
ياشوراي	483	يازىلغان	486
ياشىن	483	يازغورماق	486
ياشون	483	ياووماق	486
يانكاغ	483	ياتوغ	486
يانكاق	483	ياتوق	486
ياراشا	483	ياوچىن	486
ياراش	483	يانكليغ	487
ياتقوردى	483	يارغوچاق	487
يسال	483	يارغاچ	487
يساول	484	ياراغاچ	487
ياساغانلار	484	يازىغلىغ	487
ياسالماق	484	ياوق	487
ياسالسون	484	ياونوب	487
ياستانىب	484	ياوايتتى	487
يالاو	484	ياوامان	487

ياپورغان	491	يلنجقان	487
ياراي	491	يانجىلقان	487
يان	491	يانداشماق	488
يامغور	492	يانا	488
يامقور	492	يانا	488
ياغدو	492	يانايى	488
ياغىن	492	يانا	488
ياغىش	492	ياووشماق	488
يادار موايركىن	492	ياووشتى	488
ياقتى	492	يازغورورسىن	489
ياووشان	492	يالانك	489
ياوشقان	492	يالبارماق	489
يىتتى	493	يالبارىب	489
يىتكۈروب	493	يازغورمانك	489
يىتلىب دور	493	يالىقدى	489
يىت	493	يالىنماق	489
يىكولوك	493	ياوغان	490
يىپارماق	494	ياوان	490
يىپاردىنك	494	ياسالدى	490
يىپاردى	494	ياساماق	490
يىنك	494	ياساب	490
يىتكاي	495	ياققونك	490
يىتكورماك	495	يالىن	490
يىتتى	495	يارغاغ	491

يېتكاج	495	يېكان	498
يېتكوره بېز	495	يېتكوركونجا	499
يېراق	495	يېتكورين	499
يېراقتين	495	يېكان دېك	499
يېرقويى	495	يېتاك دېك	499
يېپ	495	يېنكىل	499
يېشىلدى	496	يېرليغ	499
يېغاج	496	يېرليك	499
يېغماق	496	يېوتتى	499
يېغدى	496	يېب	499
يېغ	497	يى	500
يېغارغە	497	يېرلاى	500
يېلاك	497	يېروش	500
يېمرولور	497	يېوسون	500
يېلجى لېق	497	يېوبان	500
يېغىلماق	497	يېوتوب	500
يېغىلدىلار	497	يېوزلانماك	500
يېغلاماق	497	يېوقماق	500
يېمرولماك	498	يېوقماغاي	501
يېمرولكان	498	يېوق	501
يېغى	498	يېومالاتىب	501
يېغ	498	يېولوقتى	501
يېغلاريم	498	يېولوقوشتى	501
يېغلاى	498	يېولوقونجا	501

يورون	501	يوغاي	504
يوراي	501	يوالي	504
يومران	502	يوقار	504
يولوب	502	يوق ليرسا	504
يولوقتوم	502	يوماي	504
يولداماق	502		
يولدا	502		
يولدا بان	502		
يولدارى	502		
يوكلاب	502		
يوز كينه	503		
يوز كينا	503		
يوقلاميش	503		
يوقتى	503		
يوققارى	503		
يىرلاى	503		
يوزلندى	503		
يوكوردى	503		
يوكوروكونك	503		
يولوقماق	503		
يولدوز	503		
يوغان	504		
يوغان	504		
يوب	504		

4.2. Eser Adları İndeksi

Bedāyi'ü'l-Bidāye: 26, 35, 80

Bedāyi'ü'l-Vasat: 36, 38, 42, 45, 46, 47,
49, 50, 60, 61, 62, 67, 77, 86, 89,
93, 96, 99, 104, 110, 119, 139, 142,
150, 160, 170, 172, 179, 180, 185,
187, 193, 196, 218, 221, 234, 240,
245, 247, 255, 269, 276, 283, 298,
300, 302, 311, 312, 323, 329, 331,
339, 357, 358, 371, 373, 377, 384,
385, 393, 405, 417, 428, 446, 449,
450, 457, 458, 484, 485, 494,
497, 501, 503, 504

Çihil Hadis: 39, 44, 110, 143, 302

Divān-ı Cāmī: 97

Divān-ı Lutfi: 26, 58, 139, 249, 413

Fārisī Divān: 45, 376

Fārisī Münşeat: 45

Ferhād-nāme: 29, 37, 64, 82, 84, 91,
118, 155, 183, 202, 209, 220, 228,
231, 263, 277, 279, 293, 297, 319,
339, 341, 353, 372, 381, 397, 414,
418, 458, 476, 478, 482, 484, 490,
503

Ferhād u Şirîn: 24, 26, 33, 34, 35, 38,
40, 41, 44, 55, 56, 59, 62, 71, 73,
75, 77, 78, 82, 85, 91, 93, 97, 98,
100, 106, 111, 114, 120, 122, 123,
126, 129, 130, 134, 139, 144, 146,

148, 151, 152, 158, 159, 162, 164,
166, 167, 168, 171, 174, 175, 177,
183, 188, 193, 194, 197, 203, 204,
208, 211, 217, 222, 226, 227, 232,
235, 236, 237, 239, 241, 243, 244,
255, 256, 261, 262, 268, 270, 271,
277, 281, 282, 286, 289, 290, 291,
296, 298, 301, 306, 317, 320, 324,
327, 331, 333, 336, 337, 340, 342,
348, 349, 350, 351, 360, 364, 365,
367, 373, 374, 375, 379, 380, 381,
383, 385, 388, 390, 391, 397, 405,
406, 407, 413, 414, 415, 416, 420,
421, 433, 435, 437, 442, 446, 453,
455, 457, 465, 466, 473, 476, 479,
480, 481, 489, 491, 492, 494, 498,
500, 503

Fevāidü'l-Kiber: 36, 45, 48, 49, 50, 51,
57, 60, 67, 83, 87, 101, 105, 109,
127, 131, 151, 152, 158, 160, 166,
170, 172, 197, 199, 203, 204, 228,
255, 257, 260, 265, 282, 294, 297,
299, 305, 312, 319, 326, 336, 339,
342, 343, 352, 359, 370, 371, 377,
381, 389, 396, 400, 422, 427, 440,
454, 459, 463, 465, 472, 482, 487,
494

Ğarābü's-Şıgar: 32, 36, 39, 40, 45, 47,
48, 54, 57, 65, 68, 73, 74, 80, 83,
90, 91, 95, 96, 111, 124, 134, 142,
145, 147, 149, 159, 170, 176, 179,
180, 184, 186, 188, 189, 193, 203,
204, 205, 208, 213, 215, 216, 219,
220, 223, 225, 229, 230, 232, 236,
237, 241, 246, 255, 262, 264, 268,
271, 273, 274, 275, 277, 287, 292,
303, 304, 307, 309, 311, 317, 325,
327, 328, 331, 335, 337, 340, 341,
346, 347, 354, 355, 356, 357, 364,
371, 380, 383, 387, 389, 394, 396,
397, 398, 402, 403, 418, 419, 422,
428, 430, 445, 447, 450, 451, 454,
458, 462, 463, 465, 466, 486, 469,
471, 473, 477, 482, 485, 487, 489,
491, 493, 497, 499, 501, 503
Gül ü Nevruz: 82, 90, 112, 146, 247,
407
Gül ü Nevruz-ı Luṭfî: 27, 56, 58, 67, 76,
81, 88, 98, 104, 114, 140, 146, 149,
150, 151, 160, 161, 194, 198, 199,
201, 204, 210, 226, 228, 247, 257,
265, 273, 283, 290, 304, 308, 340,
356, 373, 419, 421, 428, 450, 451,
489, 501
Hâlat-ı Seyyid Hasan: 303, 434
Hamse; 44

Hamsetü'l-Mütehayyirîn: 60, 94, 97,
180, 212, 276, 329, 343, 421, 423,
500, 502
Hayretü'l-Ebrâr: 32, 33, 34, 40, 41, 44,
48, 49, 59, 60, 63, 68, 69, 73, 75,
84, 86, 87, 91, 96, 101, 104, 107,
109, 111, 113, 124, 125, 126, 130,
133, 135, 145, 148, 152, 153, 164,
168, 173, 176, 177, 182, 183, 184,
188, 195, 197, 203, 210, 222, 223,
226, 234, 235, 238, 244, 245, 250,
253, 256, 257, 261, 273, 276, 269,
270, 279, 281, 283, 285, 288, 290,
291, 293, 295, 303, 304, 313, 320,
323, 324, 326, 329, 330, 332, 334,
335, 338, 343, 345, 346, 350, 355,
365, 373, 377, 386, 388, 392, 399,
400, 407, 408, 412, 418, 423, 429,
435, 438, 440, 444, 445, 447, 448,
457, 463, 468, 469, 472, 474, 475,
480, 491, 500, 503
Hazâyinü'l-Ma'anî: 70, 76, 103
Husrev ü Şîrîn; 482
İskender-nâme: 36, 203, 306
Kaside-i Şeybiyye: 60
Leylî vü Mecnûn: 95, 337, 492
Lisânü't-Tayr: 41, 44, 59, 64, 85, 92,
123, 143, 151, 196, 201, 202, 214,
216, 253, 260, 280, 281, 282, 283,
288, 302, 340, 345, 353, 367, 373,

385, 386, 389, 391, 396, 402, 406,
409, 424, 433, 454
Luṭfî Divānı: 237, 458, 480
Maḥbûbu'l-Kulûb: 31, 37, 42, 44, 56,
58, 67, 69, 80, 84, 91, 118, 120,
124, 125, 131, 135, 141, 142, 145,
149, 162, 178, 179, 195, 198, 224,
232, 234, 236, 242, 252, 257, 261,
265, 266, 268, 284, 287, 291, 302,
313, 314, 321, 322, 346, 348, 361,
365, 370, 378, 381, 409, 410, 411,
415, 420, 436, 437, 454, 464
Maḥzenü'l-Esrâr: 169
Maḥzen-i Mîr Ḥaydar: 29, 30, 59, 74,
89, 94, 104, 108, 186, 189, 190,
200, 215, 228, 247, 250, 274, 291,
299, 303, 336, 345, 369, 387, 391,
424, 441, 444, 469, 486, 499
Mecâlisü'n-Nefâ'is: 29, 31, 44, 66, 77,
98, 115, 128, 129, 140, 147, 155,
156, 159, 175, 178, 186, 205, 232,
233, 290, 303, 321, 335, 363, 372,
374, 385, 402, 408, 430, 433, 501
Mecnûn u Leylî: 24, 32, 42, 43, 45, 46,
51, 53, 66, 69, 70, 71, 79, 81, 88,
95, 96, 99, 109, 110, 112, 128, 130,
134, 136, 158, 163, 166, 171, 185,
186, 191, 192, 196, 209, 211, 224,
238, 240, 244, 245, 247, 249, 272,
273, 275, 282, 285, 286, 287, 294,

297, 299, 303, 310, 314, 315, 317,
318, 325, 328, 330, 331, 333, 334,
335, 341, 342, 350, 351, 353, 354,
358, 363, 365, 366, 368, 369, 374,
382, 386, 391, 397, 403, 404, 409,
413, 414, 420, 434, 448, 453, 458,
461, 462, 463, 466, 471, 473, 475,
477, 479, 481, 487, 488, 492, 493,
495, 496, 498

Menâkıb-ı Evliyâ: 85

Menâkıb-ı Mîr Seyyid Ḥasan: 45

Menâkıb-ı Pehlivân Muḥammed: 45

Mîr Ḥaydar Maḥzeni: 83

Mizânü'l-Evzân: 45, 117, 141, 163,
166, 307, 412, 458

Muḥâkemetü'l-Lügateyn: 24, 26, 44,
45, 47, 68, 101, 110, 114, 115, 116,
121, 150, 194, 197, 198, 199, 224,
260, 263, 266, 285, 309, 313, 314,
338, 352, 354, 368, 377, 381, 443,
445, 455, 459, 467

Münâcât-nâme: 44, 54, 131, 133, 139,
152, 182, 214, 234, 292, 357, 374,
399, 407, 415, 438

Menşeat: 33, 45, 46, 83, 92, 94, 96, 102,
103, 104, 112, 128, 130, 168, 180,
181, 198, 207, 212, 228, 237, 269,
280, 289, 294, 295, 308, 337, 341,
355, 380, 384, 398, 401, 418, 429,

432, 449, 450, 467, 473, 479, 483,
497, 500

Nazmü'l- Cevāhir: 37, 40, 44, 103, 105,
189, 213, 224, 267, 278, 308, 352,
382, 383, 451, 465

Nesā'imü'l-Muḥabbe: 44, 54, 85, 118,
128, 163, 173, 324, 464

Nevādirtü'ş-Şebāb: 35, 38, 39, 45, 47,
48, 61, 69, 84, 86, 92, 94, 100, 102,
106, 115, 121, 125, 127, 129, 135,
137, 138, 141, 143, 168, 176, 178,
191, 194, 200, 206, 216, 222, 224,
225, 232, 239, 246, 252, 253, 259,
261, 262, 280, 284, 294, 298, 301,
312, 317, 321, 322, 323, 332, 336,
338, 340, 345, 349, 355, 362, 366,
375, 379, 387, 395, 396, 402, 410,
411, 416, 419, 422, 423, 425, 427,
435, 436, 444, 446, 449, 450, 453,
456, 468, 472, 480, 485, 491, 494,
496, 499

Rübā'iyāt-ı Luṭfī: 268, 444

Sākī-nāme: 34, 45, 329, 359, 376

Seb'a-i Seyyāre: 25, 27, 28, 31, 37, 45,
51, 54, 57, 60, 65, 68, 69, 73, 78,
79, 85, 99, 104, 107, 114, 116, 119,
128, 129, 134, 142, 148, 155, 161,
167, 173, 175, 181, 182, 188, 190,
191, 195, 200, 206, 209, 225, 229,
231, 239, 242, 243, 245, 250, 257,

262, 283, 284, 286, 293, 295, 304,
305, 310, 318, 325, 326, 330, 334,
337, 344, 347, 351, 353, 354, 361,
364, 367, 369, 377, 379, 384, 392,
393, 394, 397, 406, 408, 414, 415,
417, 420, 421, 424, 425, 426, 428,
431, 433, 435, 438, 442, 443, 447,
454, 455, 456, 460, 463, 464, 465,
466, 471, 476, 477, 480, 481, 488,
490, 493, 494, 495, 496, 504

Sedd-i İskenderī: 25, 36, 45, 56, 59, 61,
63, 64, 67, 92, 99, 105, 117, 132,
133, 135, 137, 141, 143, 149, 152,
153, 166, 184, 185, 193, 195, 196,
199, 203, 214, 218, 220, 221, 222,
226, 231, 233, 239, 244, 247, 254,
260, 261, 276, 289, 291, 292, 296,
299, 302, 306, 307, 309, 310, 311,
316, 318, 319, 320, 321, 322, 323,
325, 326, 327, 332, 333, 359, 363,
368, 369, 372, 375, 378, 381, 382,
383, 385, 388, 395, 399, 401, 407,
411, 412, 415, 417, 422, 423, 433,
441, 442, 456, 459, 460, 461, 462,
464, 467, 470, 472, 476, 483, 484,
485, 488, 490, 491, 496, 502, 503

Sirācū'l-Müslimīn: 43, 44, 63, 80, 132,
159, 162, 195, 241, 272, 300, 457

Tārīḫ-i Enbiyā: 86, 94, 122, 127, 131,
140, 161, 173, 176, 192, 193, 204,

205, 213, 240, 269, 276, 280, 308,
309, 315, 316, 366, 388

Tārīḫ-i Mülūk: 66, 74, 79, 94, 99, 103,
116, 119, 120, 125, 135, 139, 155,
177, 181, 213, 223, 249, 256, 264,
275, 294, 296, 297, 306, 311, 321,
379

Terceme-i Nefehāt-ı Ūns: 85

Tevārīḫ-i Enbiyā: 26, 27, 43, 44, 153,
156, 167, 177, 390, 403, 406, 411,
451

Tevārīḫ-i Mülūk: 29, 43, 44, 112, 154,
386, 390, 396, 413, 425, 435, 449,
453

Vakfiyye: 35, 45, 100, 115, 117, 144,
171, 177, 181, 185, 216, 219, 238,
259, 268, 285, 292, 293, 299, 301,
317, 335, 344, 368, 392, 416, 424

Vuşlat-nāme: 323

Zāfer-nāme: 218

4.3. Kişi Adları İndeksi

- ‘Abdu’r-rezzāk: 29
 ‘Abdu’l-vahhāb: 29
 ‘Abdu’l-vahhāb Suhāyī: 372
 ‘Abīd Hān: 25
 Ādem: 95, 161, 163, 411
 Azer Nemrūd: 122
 ‘Azrā: 345
 Bābūr Şāh: 217
 Bābūr Mīrzā: 72, 146, 221, 252, 272, 273, 352, 364
 Bahāe’d-dīn Nakş-bendī: 350
 Bārık-ı Berberī : 412
 Bāyezīd-i Bīştāmī: 96
 Bedāyi‘ü’z-zamān Mīrzā: 195, 384, 399
 Behlül: 186
 Behmen: 76, 150, 275, 289
 Behrām: 77, 104, 116, 190, 242, 284, 446, 494
 Behrām Bey: 79
 Behrām bin Huşenk Yezdcer: 275
 Behrām Çupin: 390
 Behrām Dilāver: 122, 351, 367, 415, 494, 498
 Behrām Gūr: 78, 114, 116
 Behrām-ı Kürī: 167
 Behrām Şah: 28, 45, 51, 65, 68, 69, 73, 104, 119, 128, 155, 195, 225, 243, 257, 326, 330, 337, 344, 408, 417, 426, 438, 443, 454, 481, 488, 495
 Belinās Hākīm: 105
 Belkıs: 276
 Benāyī: 160, 187, 222
 Bülbül: 88, 90, 247, 283
 Büztürk Ümid: 144
 Cābir-i Harāmī: 420
 Cābir Nu‘mān Şāh: 181
 Cāmī: 117, 329, 421
 Cebrā’il: 315, 406, 411
 Cem: 469
 Cemşīd: 153, 451, 488
 Cemşīd Şāh: 294, 431
 Cenāb-ı Mevlānā: 343
 Cengis Hān: 439
 Cevher: 373
 Cingiz Hān: 376
 Çipur: 293
 Civān-ı Şāhib-dil: 143
 Cuki Mīrzā: 316
 Cüne Şāh: 425, 435, 442, 471
 Çöne Şāh: 57, 428
 Dahhāk: 103, 119, 297, 364, 396
 Dahhāk-ı Mārī: 396

Dārā: 25, 67, 92, 203, 233, 244, 254,
320, 321, 323, 333, 378, 401, 467,
483, 484

Dārāb: 29, 112

Devlet-yār Beg: 136

Dilārām: 51, 68, 73, 79, 85, 104, 116,
134, 142, 167, 190, 195, 225, 229,
242, 243, 284, 286, 304, 334, 337,
344, 417, 426, 438, 443, 454, 463,
466, 476, 494, 504

Ebrehe: 449

Ebu'l-Vefā-yı Hāzemi: 54

Efrāsiyāb: 135, 139, 264, 286

Ehrimen: 98, 232, 270, 291, 296, 364,
491

Erdşir Bebek: 66

Eyyüb: 308, 336

Fahre'd-din: 385

Ferāmürz: 135

Ferhād: 24, 33, 35, 38, 40, 59, 73, 75,
80, 82, 84, 85, 91, 93, 97, 98, 100,
106, 107, 111, 114, 118, 120, 126,
129, 130, 139, 146, 148, 155, 158,
162, 166, 168, 171, 174, 175, 177,
183, 193, 197, 202, 204, 208, 211,
222, 226, 227, 231, 232, 236, 239,
244, 245, 255, 256, 261, 262, 270,
277, 290, 291, 293, 295, 296, 298,
301, 316, 317, 319, 333, 337, 340,
342, 349, 350, 351, 358, 367, 372,
373, 375, 380, 383, 392, 397, 405,

413, 414, 415, 416, 421, 435, 436,
446, 453, 454, 476, 479, 480, 481,
484, 489, 491, 495, 496, 498, 503

Feridun: 43, 44, 103, 119, 154

Ferruh: 347, 367, 392, 394, 442, 493

Ferruh Āhī: 354

Ferruh Şāh: 129, 173, 191, 329, 305,
353, 397, 460, 481

Ferruh-zād: 120, 390, 425

Filkos: 29, 306

Fir'avn: 315

Firüz: 327

Firüz Şāh: 56, 421

Gāve-i āhen-ger: 298, 364, 396

Gül: 98, 140, 146, 210, 308, 373

Güştasib: 413

Habil: 161, 240

Haccāc: 361

Hvāce Āhī: 173, 397, 460

Hvāce Bahāü'd-din Nakşī-bendī: 263

Hvāce Kelān: 217

Hvāce Kutbu'd-din Ahmed: 159

Hāfız Sa'd: 218

Hākan-ı Çin: 61

Halil: 137

Hām: 381

Hārūt: 78, 384

Hāzrem Şāh: 104

Hātefi: 218

Hātem: 463, 494

- Hâtem-i Tayî: 113, 486
 Havvâ: 163
 Haydar: 300
 Helvâyî: 303
 Hızr: 120, 173, 255, 342, 397
 Hüd: 86, 366
 Husrev: 24, 26, 34, 55, 59, 80, 93, 106,
 107, 144, 164, 168, 174, 183, 222,
 236, 237, 243, 271, 290, 311, 317,
 320, 360, 367, 380, 466, 469, 473,
 476, 479
 Husrev-i Pervîz: 177, 311, 321
 Hüsenk Şâh: 94, 99, 256, 435
 Hüdhdüd: 85, 123, 281, 283, 316, 345,
 353, 385, 389, 402, 424
 Hümâ: 275
 Hümây: 112, 116
 İbrâhîm: 122, 131, 156, 177, 192, 406
 İbrâhîm Sa'dü'l-Alevî: 128
 İbni Selâm: 53, 112, 249, 337, 342, 498
 İlyas: 204
 İmâm-ı Âzam: 118
 İrec: 43, 154
 İsâ: 341
 İsfendiyâr: 125
 İsmâîl: 156, 406
 İskender: 25, 29, 36, 38, 56, 59, 62, 67,
 74, 92, 99, 105, 117, 129, 149, 152,
 153, 159, 166, 171, 193, 199, 220,
 221, 239, 244, 247, 249, 254, 260,
 292, 302, 306, 307, 310, 311, 318,
 321, 322, 327, 332, 333, 359, 360,
 368, 395, 411, 417, 451, 460, 467,
 470, 474, 483, 485, 488, 491, 502
 İskender Mirzâ: 29, 35, 228
 İsmet-penâh: 60, 116, 262
 İvâz: 126
 Kâbîl: 161, 240
 Karîb-i Sâlim: 166
 Kârûn: 43, 148, 170
 Kayser: 413, 453
 Kebk: 345, 402
 Kemâlî: 175
 Kemâl-i Ümmî: 166
 Kenîzek-i Çînî: 326
 Kerşab: 139
 Kevmebî: 28
 Keyhusrev: 135, 195
 Keykâvus: 296
 Kuşbî: 55, 157
 Lâh: 99
 Lebnan: 413
 Leylî: 32, 53, 70, 71, 88, 95, 96, 112,
 128, 134, 158, 171, 185, 186, 224,
 238, 247, 249, 285, 310, 315, 341,
 345, 351, 358, 363, 374, 381, 386,
 403, 404, 413, 434, 453, 458, 461,
 475, 477, 481, 487, 498
 Liya: 413

Lutfî: 29, 30, 42, 43, 47, 78, 90, 101,
112, 126, 130, 152, 159, 162, 203,
204, 211, 215, 216, 222, 227, 238,
259, 278, 283, 288, 296, 301, 306,
351, 381, 384, 387, 404, 441, 447,
460, 461

Lehrāsib: 453

Lührāsib Şāh: 155

Mālik: 153

Māni: 65

Mānī-i Nakkaş: 128, 155

Mānī Şāh: 494

Mecdü'd-dīn Muḥammed: 212, 402

Mecnūn: 24, 32, 42, 51, 53, 66, 69, 70,
79, 80, 95, 97, 112, 133, 136, 163,
174, 185, 186, 192, 196, 209, 224,
238, 244, 245, 273, 286, 287, 288,
310, 315, 318, 325, 334, 335, 351,
353, 354, 358, 368, 374, 382, 386,
397, 404, 413, 414, 434, 448, 453,
462, 473, 475, 477, 481, 489, 495,
496

Mehīn Bānū: 26, 33, 73, 93, 144, 164,
183, 236, 243, 290, 333, 413, 473,
481

Mehmed 'Alī: 371

Melev Şāh: 56

Melīk-ārā: 29, 98, 129, 162, 208, 293,
316, 365, 476

Melīk-i Ermen: 168

Melīk Reyyān: 176

Menāt: 99

Mesīḥ: 153, 160, 330, 378, 427

Mes'ūd: 57, 173, 293, 364, 422, 424,
425, 428, 442, 476, 477, 496

Mes'ūd Çāh: 293

Mes'ūd Çöne: 31, 54

Mezdekī: 289

Mevlānā 'Abdu'l-ḳahhār: 205

Mevlānā Cāmī: 94, 115, 180, 212, 276,
377, 500

Mevlānā Celāle'd-dīn-i Belḫī: 464

Mevlānā Celāle'd-dīn-i Rūmī: 85

Mevlānā Cevherī: 374

Mevlānā Eşref: 430

Mevlānā Melik: 155

Mevlānā Mesīḫī: 363

Mevlānā Muḥammed Cāmī: 115

Mevlānā Nāşirtü'd-dīn Aḥmed: 178

Mevlānā Şafāyī: 434

Mevlānā Şeref: 408

Mihr ü Süheyl: 27

Mīr Ḥācī Soğdī: 233

Mīr Ḥaydar: 40, 47, 66, 178

Mīr Ḥusrev: 392

Mīr Sa'īd: 31

Mīr Sühiylī: 372

Mirzā: 356

Muḥammed: 80

Muḳbil: 119

Mūsā: 27, 213, 315, 316

Muṣṭafā: 356, 482

Mükerreme Hātun: 179

Mürgāb: 85

Naʿīmī: 66

Nemrūd: 177, 379

Nevāyī: 28, 35, 40, 44, 47, 49, 57, 65,
72, 73, 101, 102, 110, 114, 115,
116, 119, 121, 135, 137, 147, 150,
153, 159, 167, 170, 172, 187, 189,
194, 198, 205, 208, 215, 223, 224,
235, 247, 248, 262, 263, 265, 266,
274, 275, 276, 283, 313, 317, 328,
329, 330, 335, 338, 343, 351, 352,
354, 357, 359, 362, 363, 365, 368,
371, 373, 376, 377, 381, 383, 385,
389, 394, 404, 405, 411, 415, 422,
428, 430, 445, 452, 453, 455, 456,
459, 468, 469, 471, 472, 474, 475,
477, 481, 489, 490, 492, 495

Nevfel: 66, 71, 134, 185, 186, 334, 335,
351, 354, 413, 434, 495

Nevrüz: 67, 76, 82, 88, 90, 98, 104, 140,
150, 210, 228, 247, 283, 340, 421

Nigār-ı Çinī: 218

Nūḥ: 26, 40, 94, 156, 167, 346, 381,
384, 388

Nuʿmān: 414

Nūrez: 414

Nuşinrevān: 33, 135, 181, 257, 449

Nūzer: 420

Nūzir Şāh Cābir: 200

ʿOsmān: 367

ʿOvc bin ʿUnuḫ: 316

ʿÖmer: 288

Penāhī: 217, 218

Perviz: 390

Piṣe Nigār Aṭbārī: 135

Ray-ı Hind: 159, 203, 306, 310, 318

Rüstem: 125, 400

Rüstem-i Zāl: 369

Saʿādet-yār Beg: 136

Şādık: 455

Saʿīd: 68

Şālih: 193, 280

Sām: 167

Selām: 381

Selem: 43, 154

Selmī: 105

Sevdābe: 296

Seyyid Caʿfer: 408

Seyyid Ḥasan Erdeşir: 335

Seyyidim ʿIrakī: 423

Simurg: 281

Siyāvuş: 79, 296, 386

Sokrāt: 261

Sokrāt Ḥakīm: 38, 148, 331, 337

Sulṭān Bābūr: 474

Sulṭān Hüseyn: 37, 64, 87, 119, 123,
145, 174, 186, 192, 197, 201, 211,

- 251, 252, 254, 263, 265, 266, 310,
358, 360, 393, 406
- Sultān Hüseyn Baykara: 29, 32, 223,
275, 281, 283, 329, 341, 386, 416,
463, 481
- Sultān Maḥmūd: 407
- Sungur: 283
- Süheyl: 97, 414
- Süheylā-yı Hākim: 40
- Süleymān: 127, 309, 447, 451, 470
- Süsen: 82, 265, 273
- Şabūr: 73, 77, 122, 231, 237, 350
- Şabūr-ı zü'l-Eknāf: 213
- Şabūr-ı zü'l-Ektāf: 213
- Şāh Behrām: 142, 286, 466
- Şāh-ı Bedeḥşān: 98
- Şeh-i Rūm: 203
- Şeh-zāde Nevruz: 112
- Şeyḥ Aṭṭār: 202, 323
- Şeyḥ Bāyezid: 29
- Şeyḥ Ebū Saʿīd Ebu'l-Ḥayr: 173
- Şeyḥ İbrāhīm Ācurī: 163
- Şeyḥ Kemāl: 363
- Şeyḥ Nizāmī: 169, 392, 466
- Şīrīn: 33, 78, 84, 85, 106, 158, 164, 166,
211, 243, 290, 301, 306, 317, 333,
345, 350, 388, 405, 414, 416, 454,
479, 489
- Şirüye: 494
- Şīr Veyh: 122
- Şuʿayb: 27
- Telev Ḥan: 218
- Timur: 439, 486
- Timur Ḥan: 129, 200, 218, 232, 290,
439
- Toğan: 389
- Tur: 43, 154
- Ṭus: 135
- ʿUbeyd Ḥan: 25, 90, 106, 114, 170, 260,
325, 335, 379, 478
- ʿUzeyr: 140
- Üveys: 43
- Vaḥṣī: 326, 411, 491
- Yaḳūb: 205, 413, 440, 498
- Yāsef: 167
- Yeʿcūc: 36, 222, 276, 316, 332, 388,
490
- Yūsuf: 79, 153, 176, 205, 269, 319, 403,
440
- Yūsuf ʿAlī: 337
- Yūsuf Ḥʾāce: 315
- Yūsuf Şeyḥ: 482
- Zāhirī: 155
- Zehhāb: 99
- Zekerıyyā: 390
- Zerdüştī: 289
- Zeyd: 42
- Zeyd Zehhāb: 188, 431
- Zeyd ü Zehhāb: 318
- Zü'l-Karneyn: 173

4.4. Yer Adları İndeksi

- ‘Ad: 86
 ‘Aden: 105
 Arlas: 35
 Arlat: 35, 189, 430
 Bağdād: 25
 Bābil: 78
 Barlas: 35, 171, 365, 430, 456
 Belh: 502
 Bilkūt: 35, 189
 Calayır: 298
 Ceyhūn: 404
 Çağatay: 108, 384, 398, 416
 Çin: 59, 160, 193, 228, 254, 292, 307,
 368, 461, 465, 484
 Dilli: 217
 Erken: 351
 Erlat: 365
 Ermen: 498, 503
 Ermeniyeye: 34, 55, 77, 144, 231, 271,
 320, 360, 406, 466
 Eymen: 374
 Ğaznī: 217
 Gehek: 474
 Haleb: 347, 367, 442
 Hārzem: 32, 104
 Haṭāyī: 491
 Haten: 491
 Hayber: 139 Herāt: 345
 Heri: 34, 344
 Hıṭā: 228
 Hind: 54, 199, 217, 218, 231, 247, 307,
 369, 423, 462, 467, 488
 Hind-ustān: 177, 421
 Hōrāsān: 44, 275, 314, 316, 323, 387
 Hutēn: 149
 Iṣṭahr: 294
 Īrān: 25, 74
 Kābe: 131, 132, 146, 192
 Kara Çirik: 314
 Keşmir: 56, 103, 143, 196, 309, 311,
 319, 325, 327, 476, 502
 Kığar: 398
 Kığrat: 398
 Kırım: 407
 Kisrā: 390
 Kişmir: 265
 Kiyāni: 275
 Kōlıncaḡ: 416
 Kōnğrat: 416
 Kudūs: 481
 Kūh-ı Necid: 79
 Māverā’e’n-nehr: 474
 Medāyīnğ: 390
 Mekke: 128, 156, 363
 Merv: 390, 425
 Mısr: 25

Minkal: 289

Nıl: 137, 213

Nüşad: 25

Rüm: 36, 74, 149, 203, 413, 453

Semerband: 44, 387, 474

Seyf-i zî'l-Yezen: 449

Sind: 218

Sulduz: 365, 430

Şehruhiyye: 500

Tarhan: 365, 430, 456

Turan: 386

Türk-istân: 168, 189, 279

Uṭārid: 181

Yasağlık: 314

Yemen: 104, 105, 308, 449

Yunan: 98, 130, 175, 203, 208, 232,

316, 340, 368, 414

5. BİBLİYOGRAFYA

- ABEL Pavet De Courteille. Dictionary Turk-Oriental , Amsterdam , 1972.
- AKALIN, Mehmet. Tarihi Türk Şiveleri , Yeni Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları No: 73 , Ank. 1988.
- ARAT, Reşit Rahmeti. Atebetü'l-Hakayık, TDK Yay., Ank. 1992,
- ; Kutadgu Bilig III, İndeks, İst. 1979.
- ATALAY, Besim. Divanü Lügati't-Türk Tercümesi I-II-II-IV , TDK Yay. , Ank. 1992.
- , Abuşka Lügati veya Çağatay Sözlüğü , Ank. 1970.
- BANARLI , Nihad Sami. Resimli Türk Edebiyatı Tarihi , Destanlar Devrinden Zamanımıza Kadar , Devlet Kitapları , İst. 1978.
- BOROCKELMAN, Carl. Osttürkische Grammatik der islamischen Litteratursprachen Mittelasian (Orta Asya İslami Edebî Dillerinin Doğu Türkçe Grameri) , Zeitschrift der deutschen Morgenlandischen Gesellschaft , 1951 , s. 301-332.
- BOROVKOV , A.K. Alişer Navoi kak osnovopolojnik Uzbekskogo literaturnogo yazıka (Özbek yazı Dilinin Kurucusu Ali Şir Nevāi) , Çev. Rasime Uygun , TDAY-Belleten , Ank. 1954, s. 115-126.
- CAFEROĞLU , Ahmet. Çağatay Türkçesi ve Nevāi , TDED. C. IV , S. 4 , 1952 , s. 331-334.
- , Türk Dili Tarihi , Enderun Kitabevi , İst. 1984.
- , Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü , Erderun Kitabevi , İst. 1993.
- CLAUSON, Sir Gerard. An Etimological Dictionary of Pre Thirteenth Century Turkish , Oxford At The Clarendon Press.
- ÇAĞATAY, Saadet. Türk Lehçeleri Örnekleri II, Ank. Üniversitesi, DTCF Yayınları: 214, Ank. 1972.
- DEVELİOĞLU , Ferit. Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat , Aydın Kitabevi , Ank. 1992.
- DİLÇİN , Cem. Yeni Tarama Sözlüğü , Türk Dil Kurumu yayınları , Ank.
- Drevnetyurskry Slovar , Sovyet Bilimler Akademisi Enstitüsü , Leningrad , 1969.

- ECKMANN , Janos. Çağatayca El kitabı , İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları No: 3412 , İst. 1988.
- _____, Çağatay Dili Hakkında Notlar , TDAY-Belleten, 1958 , s. 115-126.
- _____, Çağatayca Yardımcı Ünlüler , TDAY-Belleten , 1959 , s. 27-58.
- _____, Çağatay Dili Örnekleri I , TDED IX , 1959 , s. 33-64.
- _____, Çağatay Dili Örnekleri II , TDED X , 1960 , s. 65-110.
- _____, Çağatay Dili Örnekleri III , TDED , 1963 , s. 157-173.
- _____, Çağatay Dili Örnekleri IV , TDED XIII , İst. 1965 , s. 43-74.
- _____, Küçük Çağatay Grameri , TDED X , 1960 , s. 51-64.
- _____, Çağataycada İsim-Fiiller , TDAY-Belleten , 1963 , s. 51-60.
- _____, Çağatay Edebiyatının Son Devri (1800-1920) , TDAY-Belleten , 1963 , s. 121-156.
- _____, Das Tschaghataische (Çağatayca) , Philologiae Turcicae Fundamenta I , Wiesbaden 1950 , s. 139-160.
- EREN , Hasan. Çağatay Lügatleri Hakkında Notlar , Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi , VII/1-2 , Ank. 1950. s. 145-163.
- _____, Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü , Ank. 1999.
- _____, Türklük Bilimi Sözlüğü, (Yabancı Türkologlar), Ank. 1998.
- EYUBOĞLU , İsmet Zeki. Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü , Sosyol Yayınlar , İst. 1991.
- HACIEMİNOĞLU, Necmettin. Türk Dilinde Edatlar, MEB Yayınları, İst. 1992.
- _____, Türk Dilinde Yapı Bakımından Fiiller, Kültür Bakanlığı Yayınları, 1348, Ank. 1991.
- İNAN , Abdülkadir. Çağatay Edebiyatı , Türk Dünyası El Kitabı , Ank. 1976 , s. 484-501.
- _____, Çağatay Yazı Dilinin Kuruluşu Tarihine Dair Düşünceler , Türk Dili- Belleten , İst. 1946 , seri : 3 , sayı: 6-7.

- JOZSEF , Thury. A közepazsi Török Nyelv Ismertetesei (Orta Asya Türkçesi Üzerine tetkikler) , Çev. Ragıp Hulusi Özdem , Milli tettebular Mecmuası , İst. 13321 , C.I , Sayı: 2 , s. 207-233.
- _____, Az"Abuşka Lügati" ezim ü esagataj szatar : Keleti szemk v, z.
- _____, A "Behdsetü'l-lugat" czimü csagataj szotar ("Behçetü'l-Lugat" adlı Çağatayca Sözlük , Budapeşte , 1903.
- _____, A Közepasziai török irodalom (Orta Asya Türk Edebiyatı) Budapeşte , 1904.
- KABAKLI , Ahmet. Türk Edebiyatı , C. 2 , Türkiye Yayınevi , İst. 1968.
- Komisyon. "Abuşka" , İslam Ansiklopedisi, Milli Eğitim Basımevi, İst. 1965 , C.I , s. 116.
- KÖPRÜLÜ , M. Fuad. Türk Edebiyatı Tarihi , Ötüken yayınevi , İst. 1981.
- _____, Çağatay Edebiyatı , İslam Ansiklopedisi , İst. 1963 , C. 3 , s. 270-323.
- KUNOS , Ignaz. Şejx Sülejman Efendi's Cagataj-Osmanisches Wörterbuch (Şeyh Süleyman Efendi , Çağatayca-Osmanlıca Lügat) , Budapeşte , 1902.
- LEVEND, Agah Sırrı. Ali Şir Nevāī , C. I , Ank. 1965.
- ÖZDEM, Ragıp Hulusi. Dil Bilimi Yazıları (Haz. Recep TOPARLI) Türk Dil kurumu yayınları , Ank. 2000.
- ÖZKAN, Mustafa. Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi , Filiz kitabevi , İst. 2000. , s. 33-38.
- PARLATIR, İsmail. Türkçe Sözlük Çalışmaları ve Sorunlarımız , Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi , 1995 , sayı: 517 , s. 1-19,
- RADLOF, Wilhelm. Versuch Eines Wörterbuches Der Türk-Dialecte , Mouton and Co. 1960-s-GRAVENHAGE 4 cilt.
- Romaskeviç, A.A. Noviy çağataysko-persidsky slovar (Yeni bir Çağatay-Fars Sözlüğü) , Sovyetler Birliği Akademisi , Mir-Ali-Şir Dergisi , Leningrad 1928. , Çev. Abdullahoğlu Hasan , Türkiyat Mecmuası , 1943 , C.IV ,s. 281-293.
- SADIK , Mehmet. Üss-i Lisan-ı Türkī ,(Çağataycanın Grameri) , İst. 1313.
- SAMOYLOVİÇ . A.N. K istorii literaturnogo sredneaziatskoturetskogo yazıka (Orta Asya Edebî Türkçesinin Tarihine Dair) Sovyetler Birliği

- Akademisi , Mir-Ali-Şir Dergisi , Leningrad 1928. Çev. Abdülkader İnan , Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları yillığı , Ank. DTCF , 1940-1941.
- SERTKAYA , Osman F. Abuşka Lügati , Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi , İst. 1988 , C.I , s. 312-314.
- ŞEMSEDDİN SAMİ . Kamus-i Türkî , İst. 1988.
- Şeyh Süleyman Efendi. Lüğat-i Çağatay ve Türkî-i Osmânî , İst. 1298.
- TİMURTAŞ, Faruk Kadri. Osmanlı Türkçesi Grameri III , İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi yayınları , İst. 1983.
- _____, Tarih İçinde Türk Edebiyatı, Vilayet Yayınları, İst. 1981
- TOPARLI, Recep. Kıpçak Türkçesi Sözlüğü , Erz. 1993.
- _____, Harezmi Türkçesi, Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Yayınları, Erz. 1992.
- VAMBERY, Armin. Abuşka , Osoqotojtörök Szogyejtemeny , Pest. 1862. Cagataische Sprachstudien , Leipzig , 1867.
- _____,
- YÜCEL, Bilal. Babür Divanı , Atatürk Kültür Merkezi Yayını No: 81 , Ank. 1995.
- ZERNOV, V.V. Velyominov. Slavor djo-Gotoysko-Tureksky (Çağatayca-Türkçe Sözlük) , Petersburg , 1868.
- _____; Dictionaire Djagatauturc, Petersburg , 1869.

6. ÖZ GEÇMİŞ

15.12.1945 tarihinde Erzurum'da doğdu. İlk öğrenimini Erzurum'da İnönü İlk Okulu'nda , orta öğretimini Erzurum Gazi Ahmet Muhtar Paşa Orta Okulu'nda , Liseyi Erzurum Lisesi'nde tamamladı. 1965 yılında Erzurum Lisesi'nden mezun oldu. Aynı yıl Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'ne kaydoldu. 1969 yılında buradan mezun oldu. Aynı yıl Malatya Akçadağ İlk Öğretmen Okulu'na Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni olarak atandı. Burada 3 yıl çalıştı. 1973 yılında Erzurum İmam-Hatip Lisesi Türk Dili ve Edebiyatı öğretmeni olarak atandı. Bu okulda on yıl Türk Dili ve Edebiyatı öğretmeni ,müdür yardımcısı ve müdür vekili olarak çalıştı. 1983 yılında Milli Eğitim Bakanlığı'nın teklifi ile açılan sınavı kazanıp Pakistan Peñcap Üniversitesi Türk Dili Okutmanlığı görevine getirildi. Bu görevde dört yıl çalıştı. Bu dört yıl içinde hem Türk Dili Okutmanlığı görevini , hem de bölüm başkanlığı görevini sürdürdü. 1987 yılında kadrosunun bulunduğu Erzurum İmam-Hatip Lisesi Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenliğine geri döndü. 1989 yılında Atatürk Üniversitesi'nin açtığı Türk Dili okutmanlığı sınavını kazanarak bu göreve atandı. Halen bu görevini sürdürmektedir.

1995 yılında Cefâyî'nin Dakâyıku'l-Hakâyık adlı eseri üzerinde Gramer İncelemesi – Metin – Gramatikal İndex çalışmasıyla yüksek lisansını tamamladı. Aynı yıl Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Programı Türk Dili bilim dalında doktora eğitimine başladı.

İyi derecede İngilizce , orta derecede Almanca ve Urduca bilmektedir. Evli olup biri kız , biri erkek iki çocuk babasıdır.